

S

S, s, s.m. **1.** A douăzeci și doua literă a alfabetului limbii române. **2.** Sunet notat cu această literă (consoană constrictivă dentală surdă). [Pr.: es, se, sf. — Pl. și: (1, n.) s-ur].

SABÁT, *sabaturi*, s.n. **1.** (La iudei și la unii creștini) Ziua de odihnă sau ziua a șaptea a săptămânii. **2.** Adunare de vrăjitoare care, potrivit unor legende medievale, avea loc sâmbăta, la miezul nopții, într-un loc singuratic. ♦ Fig. Gălăgie mare produsă de o mulțime zgomotoasă. — Din fr. *sabbat*, lat. *sabbatum*.

SABÁTIC, *-Ă*, *sabatici*, *-ce*, adj. Referitor la sabat. ♦ *An sabatic* = an de studiu acordat periodic universitarilor din anumite state, în care aceștia sunt scutiți de obligațiile didactice. — Din fr. *sabatique*, engl. *sabbatical*.

SABIE, *săbii*, s.f. **1.** Armă albă formată dintr-o lamă lungă de oțel ascuțită la vârf și pe una dintre laturi și fixată într-un mâner. ♦ Expr. *Sabia lui Damocles* = pericol mare care amenință în orice moment situația cuiva. *A trece* (sau *a lua*, *a trage*) în (sau *sub*, *prin*) *sabie* (pe cineva) = a ucide, a nimici. *A pune mâna pe sabie* = a porni la luptă. *A scoate* (sau *a trage*) *sabia* (împotriva cuiva) = a provoca pe cineva la luptă, a porni război. *A-și pune capul* (*teafăr* sau *sănătos*) *sub sabie* = a-și cauza singur un necaz, o nenorocire. *Sabie cu două tăișuri*, se spune despre o situație care prezintă, în același timp, avantaje și dezavantaje, perspective și pericole. **2.** Armă sportivă formată dintr-o lamă elastică de oțel, din gardă, mâner și piuliță, folosită la scrimă. ♦ (Sport) Una dintre probele de scrimă care se practică cu sabie. **3.** Pește de apă dulce, cu corpul turtit lateral și cu abdomenul arcuit; săbioară, sabiță (*Pelecus cultratus*). — Din bg. *sabja*.

SABIN, *-Ă*, *sabini*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația italică stabilită în centrul Italiei antice sau era originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține sabinilor (**1**), privitor la sabinii. — Din lat. *Sabini*, fr. *Sabins*.

SABINĂ, *sabine*, s.f. (Bot.) Varietate de ienupăr din Europa meridională, ale cărei frunze au proprietăți medicinale (*Juniperus sabina*). — Din fr. *sabine*, lat. *sabina*.

SABINISM s.n. (Med.) Intoxicație cu ulei de sabină. — Din fr. *sabinisme*. **SABİR** s.n. Limba mixtă, rudimentară ca vocabular și structură gramaticală, care se vorbește în porturile Mării Mediterane și care conține cuvinte din franceză, provençală, spaniolă, greacă, catalană, italiană și arabă. — Din fr. *sabir*.

SĂBIȚĂ, *sabițe*, s.f. (Iht.) Sabie (**3**). — Din bg. *sabica*.

SABLĂ, *sablez*, vb. I. Tranz. A curăța, a netezi sau a face să devină mată suprafața pieselor metalice cu ajutorul unui jet de nisip împrăscat cu aer comprimat. — Din fr. *sabler*.

SABLĂJ s.n. Sablare. — Din fr. *sablage*.

SABLĂNT, *sablantți*, s.m. Jet de nisip folosit la sablare. — *Sabla* + suf. *-ant*.

SABLĂRE, *sablări*, s.f. Acțiunea de a *sabla* și rezultatul ei: sablaj — V. *sabla*.

SABLĂT, *-Ă*, *sablați*, *-te*, adj. (Despre suprafața unor piese metalice) Curățat, netezit prin sablare. — V. *sabla*.

SABLĂTOR, *-OĂRE*, *sablatori*, *-oare*, s.m. și f. Muncitor calificat în sablare. — *Sabla* + suf. *-tor*.

SABLĂZĂ, *sableze*, s.f. Aparat de sablat. — Din fr. *sableuse*.

SABÓRD, *saborduri*, s.n. Deschizătură în pereții laterali ai unei nave, folosită mai ales pentru scurgerea apei acumulate pe puntea superioară și pentru operațiile de încărcare și de descărcare. — Din fr. *sabord*.

SABORDĂ, *sabordez*, vb. I. Tranz. A scufunda propria navă (pentru a nu o lăsa în mâinile dușmanului). ♦ A găuri corpul unei nave scufundate spre a-i putea scoate încărcătura. — Din fr. *saborder*.

SABORDĂJ, *sabordaje*, s.n. Sabordare. — Din fr. *sabordage*.

SABORDĂRE, *sabordări*, s.f. Acțiunea de a *saborda* și rezultatul ei; sabordaj. — V. *saborda*.

SABÓT, *saboți*, s.m. **1.** (Mai ales la pl.) Încălțăminte făcută dintr-o bucată de lemn scobit sau dintr-o talpă de lemn cu fețe de piele groasă. **2.** Îmbrăcăminte metalică de protecție fixată la capătul unui pilon care trebuie înfișat în pământ; papuc. **3.** Organ al frânei care servește la micșorarea vitezei sau la oprirea unei mașini. ♦ Dispozitiv care se montează pe o șină de cale ferată pentru a frâna sau a opri vagoanele. — Din fr. *sabot*.

SABOTĂ, *sabotez*, vb. I. Tranz. A împiedica (prin uneltiri) bunul mers al unei acțiuni; *spec.* a frâna intenționat desfășurarea normală a unui proces de producție. — Din fr. *saboter*.

SABOTĂJ, *sabotaje*, s.n. Acțiune având ca scop împiedicarea bunului mers al unei activități, în special frânarea desfășurării normale a unui proces de producție. — Din fr. *sabotage*.

SABOTĂRE, *sabotări*, s.f. Acțiunea de a *sabota* și rezultatul ei. — V. *sabota*.

SABOTÓR, *-OĂRE*, *sabotori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care sabotează. — Din fr. *saboteur*.

SABRÉR, *sabreri*, s.m. Scrimer specializat în probele de sabie. — Din fr. *sabreur*.

SABRETĂȘ, *sabrețase*, s.n. Geantă mică de piele care se purta în trecut, atârnată de centiron, la unele uniforme de cavalerie. — Din fr. *sabretache*.

SĂBUR s.n. Substanță solidă cu miros plăcut și cu gust amar, extrasă din frunzele unor specii de aloe, utilizată în farmacie. — Din tc. *sabur*, *sabir*.

SAC, *saci*, s.m. **1.** Obiect confecționat din pânză, din hârtie rezistentă, din material plastic etc., folosit la păstrarea și la transportarea unor produse; conținutul unui astfel de obiect; obiectul împreună cu conținutul lui. ♦ *Sac de dormit* = sac special prevăzut de obicei cu un fermoar și cu o glugă, folosit mai ales de excursioniști pentru a dormi. (Rar) *Sac de spate* = raniță; rucsac. ♦ Expr. *Sac fără fund* = **a**) om lacom, nesățios; **b**) om care știe și povestește multe snoave, anecdote, glume. *A da de fundul sacului* = a sărăci. *A prinde* (pe cineva) *cu mâța* (sau *cu mâna*) *în sac* = a surprinde (pe cineva) în momentul când săvârșește o faptă rea. *A(-și) dezlega sacul* = a se destăinui. ♦ Fig. (Cu determinări introduse prin prep. „cu” sau „de” care arată felul) Cantitate mare, grămadă. **2.** Pânză de fuior, de călți etc. din care se fac sacii (**1**). **3.** Geantă mare de pânză, de piele etc. în care se pun lucrurile necesare pentru o călătorie. **4.** Unealtă de pescuit făcută dintr-o rețea de sfoară în formă de sac (**1**) cu fundul adânc și cu gura ținută deschisă printr-un arc de lemn. **5.** (În sintagmele) *Sac aerian* = organ în formă de sac (**1**), caracteristic păsărilor, care menține ritmul de respirație al acestora în timpul zborului. *Sac polinic* = fiecare dintre compartimentele din antera staminei, în care se formează polenul. *Sac embrionar* = cavitate din ovulul plantelor angiosperme, în care se află mai multe celule, printre care și oosfera. — Lat. *saccus*.

SACĂ, *sacale*, s.f. Butoi așezat pe un suport cu două sau cu patru roți, cu care în trecut se transporta apa de la fântână sau de la rău. — Din tc. **saka** „sacagiu”.

SACADĂ, *sacadez*, vb. I. Intrans. (Livr.) A vorbi sau a acționa cu întreruperi bruște și dese (la intervale regulate). — Din fr. **saccader**.

SACADĂRE, *sacadări*, s.f. (Livr.) Faptul de a *sacada*; întrerupere bruscă (și violentă) care se repetă (regulat) la intervale mici. — V. **sacada**.

SACADAT, **-Ă**, *sacadați, -te*, adj. (Despre mișcări, sunete, vorbe etc.; adesea adverbial) Cu întreruperi scurte, bruște și dese (la intervale egale); intermitent. — Din fr. **saccadé**.

SACADĂ, *sacade*, s.f. (Livr.) Mișcare sacadată; sunet sacadat. — Din fr. **saccade**.

SACAGIU, *sacagii*, s.m. Persoană care transporta în trecut apă (potabilă) cu sacaua, pentru a o vinde. ♦ Expr. *A vinde apă la sacagiu* = a încerca să dai cuiva un lucru pe care-l are din belșug; a încerca să înveți (sau să înșeli) pe cineva mai priceput (sau mai șiret) decât tine. — **Saca** + suf. *-giu*.

SACĂZ s.n. (Chim.) Colofoniu. — Din tc. **sakız**.

SACERDŌT, *sacerdoți*, s.m. (Livr.) Preot. — Din it. **sacerdote**, lat. **sacerdos**, *-otīs*.

SACERDOTĂL, **-Ă**, *sacerdotali, -e*, adj. (Livr.) Preoțesc; *p. ext.* sacru, solemn. — Din fr. **sacerdotal**, lat. **sacerdotalis**.

SACERDŌȚIU s.n. (Livr.) Rang, demnitate de preot; *fig.* chemare, misiune. ♦ (Colectiv) Cler, preoțime. — Din lat. **sacerdotium**.

SACHELĂR, *sachelari*, s.m. (Înv.) Grad onorific în ierarhia bisericească; preot care purta acel grad. — Din ngr. **sakellários**.

SACIFŌRM, **-Ă**, *saciformi, -e*, adj. În formă de sac. — Din fr. **saciforme**.

SACNAȘIU, *sacnasie*, s.n. (Înv.) Încăpere mică la catul de sus al fațadei caselor domnești și boierești, ieșit în afară și închis cu geamlăc sau cu obloane. ♦ Cameră mică de așteptare în casele boierești. — Din tc. **şahnışin**.

SĂCOS, *sacose*, s.n. Veșmânt arhieresc de mătase, lung până la genunchi și cu mâneci largi, care se poartă peste stihar. — Din ngr. **sakkos**.

SACŌȘĂ, *sacoșe*, s.f. Poșetă de dimensiuni mai mari; *spec.* săculeț (de pânză ori material plastic) sau plasă pentru cumpărături. — Din fr. **sacoches**.

SACŌU, *sacouri*, s.n. Haină (bărbătească) mai lejeră. — Din germ. **Sakko**.

SACŌVIȘTE, *sacoviști*, s.f. (Reg.) Unealtă de pescuit făcută dintr-o plasă întinsă pe două nulele încrucișate și agățată de o prăjină, cu care se pescuiește în locurile unde apa curge repede. — **Sac** + suf. *-oviște*.

SACŌVIȚĂ, *sacovițe*, s.f. (Reg.) Sicaită. — Et. nec.

SACRĂL, **-Ă**, *sacrali, -e*, adj. (Anat.) Care ține de sacrum, privitor la sacrum; *sacrat*¹. — Din germ. **sakral**.

SACRĂL, **-Ă**, *sacrali, -e*, adj. Sacru¹. — Din fr. **sacral**.

SACRALITĂTE s.f. Caracterul a ceea ce este sacru¹. — **Sacral**² + suf. *-itate*.

SACRALIZĂ, *sacralizez*, vb. I. Tranz. A atribui caracter sacru unui lucru profan. — Din fr. **sacraliser**.

SACRALIZĂRE, *sacralizări*, s.f. Faptul de a *sacraliza*. — V. **sacraliza**.

SACRALIZĂT, **-Ă**, *sacralizați, -te*, adj. Care a primit caracter sacru. — V. **sacraliza**.

SACRAMĒNT, *sacramente*, s.n. Nume dat în religia catolică fiecăreia dintre cele șapte taine bisericești. — Din fr. **sacrement**, lat. **sacramentum**.

SACRAMĒNTĂL, **-Ă**, *sacramentali, -e*, adj. De sacrament, privitor la sacrament; *p. ext.* solemn. — Din fr. **sacramental**, lat. **sacramentalis**.

SACRĂT¹, **-Ă**, *sacrați, -te*, adj. (Anat.) Sacral¹. — Din fr. **sacré**.

SACRĂT², **-Ă**, *sacrați, -te*, adj. (Rar) Sfințit, sfânt. — Din fr. **sacré**.

SACRIFICĂ, *sacrific*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A renunța la cineva sau la ceva în favoarea altcuiva ori în numele unui scop. ♦ Refl. A se devota pentru cineva sau ceva până la jertfirea de sine. 2. Tranz. A ucide animale în scopuri științifice sau pentru consumul public. ♦ (În Antichitate) A jertfi animale (uneori oameni), după anumite ritualuri, ca prinos adus divinității. — Din lat. **sacrificare**, fr. **sacrifier**.

SACRIFICĂRE, *sacrificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sacrifica*. — V. **sacrifica**.

SACRIFICĂTOR, *sacrificatori*, s.m. (În Antichitate) Preot care oficia un sacrificiu. — Din fr. **sacrificateur**, lat. **sacrificator**, *-oris*.

SACRIFICIU, *sacrificii*, s.n. 1. Renunțare voluntară la ceva (prețios sau considerat ca atare) pentru binele sau în folosul cuiva sau a ceva; jertfă. ♦ Jertfirea de sine (din devotament, din abnegație). ♦ *Echipă de sacrificiu* = grup de oameni care înfruntă o mare primejdie ca să îndeplinească o misiune, o datorie. 2. Manifestare religioasă rituală realizată de către preoți în numele credincioșilor și exprimând prin ofrande speranța atragerii sau îmbălzirii zeilor nefavorabili; jertfă. — Din fr. **sacrifice**, lat. **sacrificium**.

SACRILĒG, **-Ă**, *sacrilegi, -ge*, adj. (Livr.) Care săvârșește un sacrilegiu; *p. ext.* nelegiuit. — Din lat. **sacrilegus**.

SACRILĒGIU, *sacrilegii*, s.n. Profanare a lucrurilor considerate sfinte sau, *p. ext.*, a unui lucru care trebuie respectat; necinstire, pângărire. [Var.: (înv.) **sacrilej** s.n.] — Din fr. **sacrilège**, lat. **sacrilegium**.

SACRILĒJ s.n. v. **sacrilegiu**.

SACRISTĂN, *sacristani*, s.m. (La catolici) Persoană care are în grija sa sacristia unei biserici. — Din fr. **sacristain**.

SACRISTĒ, *sacristii*, s.f. Clădire sau încăpere anexă a bisericilor catolice, în care se păstrează obiectele de cult și veșmintele preoțești. — Din fr. **sacristie**, lat. **sacristia**.

SACROSĂNCT, **-Ă**, *sacrosancti, -te*, adj. (Livr.) Sacru¹, sfânt; *p. ext.* intangibil, inviolabil. [Var.: **sacrosânt**, **-ă** adj.] — Din lat. **sacrosanctus**.

SACROSĂNT, **-Ă** adj. v. **sacrosanct**.

SĂCRU¹, **-Ă**, *sacri, -e*, adj. 1. Cu caracter religios; privitor la religie, care aparține religiei. ♦ Sfânt. ♦ *Foc sacru* = vocație, talent. 2. Fig. Care inspiră sentimente de venerație; scump. — Din lat. **sacer**, *-era*, it. **sacro**.

SĂCRU² s.n. v. **sacrum**.

SĂCRUM s.n. Os triunghiular (format din cinci vertebre sudate) situat în partea inferioară a coloanei vertebrale și care, împreună cu oasele pelviene, formează bazinul. [Var.: **săcru** s.n.] — Din fr., lat. **sacrum**.

SACŪL s.n. v. **saculă**.

SACŪLĂ, *sacule*, s.f. (Anat.) 1. Unul dintre compartimentele urechii interne. 2. Formațiune saciformă de dimensiuni mici. [Var.: **sacul** s.n.] — Din fr. **saccule**.

SAD, *saduri*, s.n. (Înv.) Plantație de pomi fructiferi; livadă. ♦ Vie plantată de curând. ♦ Răsad. ♦ (În forma *sădă*) Butaș (de salcie). [Var.: **sădă** s.f.] — Din sl. **sadŭ**.

SĂDĂ s.f. v. **sad**.

SADEĂ adj. invar. 1. Care nu este amestecat cu altceva, de un singur fel; pur, curat. ♦ (Despre țesături, păr etc.) Care are o singură culoare; uniform colorat; fără desen. ♦ (Adverbial) Cu totul, complet, pe de-a-ntregul. 2. Autentic, veritabil, adevărat. — Din tc. **sade**.

SĂDIC, **-Ă**, *sadici, -ce*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Care chinuiește sau torturează pe cineva din plăcerea bolnăvicioasă de a-l vedea suferind; (despre acțiunile, caracterul etc. oamenilor) plin de sadism; crud. — Din fr. **sadique**.

SĂDINĂ, *sadine*, s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu frunze păroase și cu spiculete violetate sau gălbui, având la baza lor un smoc de peri arii sau ruginii (*Chrysopogon gryllus*). — Din bg. **sadina**.

SADISM s.n. Plăcere bolnăvicioasă de a chinui pe alții sau de a-i vedea cum suferă; cruzime extremă. ♦ Spec. Deviație a comportamentului sexual constând în plăcerea de a supune partenerul la suferințe fizice și psihice. — Din fr. **sadisme**.

SADUCHEISM s.n. (În Antichitate) Doctrină, concepție proprie saducheorilor. — Din fr. **saducéisme** (după *saducheu*).

SADUCHEŪ, *saduchei*, s.m. (În Antichitate) Adept al partidei religioase iudaice, constituită din aristocrația sacerdotală și infiltrată în politică și diplomație. — Din lat. **Sadducaei**.

SAEGIU s.m. v. **saigiu**.

SAFĂRI, *safariuri*, s.n. Expediție de vânătoare în Africa. ♦ Raliu automobilistic fără probe speciale, desfășurat în Africa. — Din fr. **safari**.

SAFĒ s.n. v. **seif**.

SAFĒU s.n. v. **seif**.

SAFIĂN s.n. v. **saftian**.

SĂFIC, **-Ă**, *safice*, adj. (În sintagmele) *Vers safic* = vers endecasilabic cu cinci picioare, folosit în vechea lirică greacă și latină. *Strofă safică* = strofă compusă din patru versuri, primele trei safice, iar ultimul adonic. — Din fr. **saphique**, lat. **sapphicus**.

SAFĪR, *safire*, s.n. 1. Varietate de corindon de culoare albastră, transparentă, folosită ca piatră prețioasă. 2. Varietate de blană de nură de culoare albăstrie. — Din fr. **saphir**, lat. **sapphirus**.

SAFĪSM s.n. (Med.) Homosexualitate feminină; lesbianism, tribadism. — Din fr. **saphisme**.

SAFRĂN, *safrane*, s.n. Parte a cărmei unei nave care poate fi rotită parțial în jurul axei cărmei pentru a face ca nava să se întoarcă la dreapta sau la stânga. — Din fr. **safran**.

SAFTEĂ s.f. (Pop. și fam.) Prima vânzare făcută de un negustor dintr-o marfă nouă sau la începutul unei zile, al unei săptămâni etc.; *p. ext.* început norocos al unei afaceri. ♦ Fig. Prima întrebuintare a unui lucru. [Var.: (reg.) **säfteă** s.f.] — Din tc. **siftah**.

SAFTEREA, *safterele*, s.f. Plantă erbacee cu frunzele de culoare verde-cenușie, cu florile purpurii și cu fructul globulos (*Fumaria officinalis*). [Var.: (reg.) *seftereá* s.f.] — Din ngr. *safterés*.

SAFTIÁN, (2) *saffianuri*, s.n. 1. Piele subțire și fină de capră (șau de oaie, de vițel), din care se confecționează articole de marochinărie și de galanterie. 2. Sortiment dintr-o astfel de piele. [Pr.: -*ti-an*, — Var.: *saffián*, (reg.) *săftián*, *seftián* s.n.] — Din tc. *sahtiyán*.

SÁGA s.f. Povestire specifică vechii literaturi scandinave, în care faptele istorice se împletesc cu elemente mitologice. — Din fr. *saga*, germ. *Saga*.

SAGÁCE, *sagaci*, -ce, adj. Care pricepe ușor și repede ceva; perspicace, ager, pătrunzător. — Din fr. *sagace*.

SAGACITÁTE s.f. Facultate a minții omenestii de a înțelege ușor și repede ceva; perspicacitate, agerime. — Din fr. *sagacité*.

SAGITÁL, -Á, *sagitali*, -e, adj. (Anat.) Care este în plan vertical de simetrie. ⇨ *Sutură sagitală* = sutură care unește cele două oase parietale. — Din fr. *sagittal*.

SAGITÁR, *sagitari*, s.m. (Înv.) Arcaș (din armata romană). — Din lat. *sagittarius*.

SAGITÁȚ, -Ă, *sagitați*, -te, adj. (Despre frunze) De forma unei săgeți. — Din fr. *sagitté*.

SÁGNÁ, *sagne*, s.f. Rană pe spinarea calului, produsă de șa, de tărniță sau de ham. ⇨ Cicatrice rămasă pe corpul unui animal după marcarea lui cu fierul roșu. — Din sb. *sadno*.

SAGÓ s.n. v. *sagu*.

SAGOTIÉR, *sagotieri*, s.m. Nume dat mai multor specii de palmieri al căror trunchi conține *sago* (*Metroxylon*). [Pr.: -*ti-er*] — Din fr. *sagoutier*.

SAGÚ s.n. Produs alimentar în formă de praf sau de grăuncioare albe sau roșietice, preparat din tulpina sagotierului și care se consumă fiert în supă sau în lapte. [Var.: *sago* s.n.] — Din fr. *sagou*.

SÁGUM, *sagumuri*, s.n. Manta scurtă, prinsă pe umăr, pe care o purtau romanii și gali. — Din lat., fr. *sagum*.

SAHAIDACÁR s.m. v. *săhăidăcar*.

SAHÁN, *sahane*, s.n. (Înv. și reg.) Vas metalic de diverse forme sau dimensiuni, în care se servește sau se gătește mâncarea. — Din tc. *sahan*.

SAHARIÁN, -Ă, *saharieni*, -e, adj., s.f. 1. Adj. Referitor la Sahara, al Saharei. 2. S.f. Bluză sport cu epoleți și cu mâneci scurte. [Pr.: -*ri-an*] — Din fr. *saharien*.

SAHÉL s.n. Zonă de tranziție între Sahara și savanele Africii subecuatoriale, cu vegetație de savană uscată și de stepă. — Din fr. *sahel*.

SAIÁ1, *saiele*, s.f. (Înv. și pop.) Ață pentru însălat; *p. ext.* cusătură provizorie, cu împunsături rare; șular. [Pr.: *sa-ia*] — Cf. însăila.

SAIÁ2, *saiele*, s.f. (Reg.) Adăpost (improvizat) pentru vite, în special pentru oi. [Pr.: *sa-ia*] — Din tc. *saye* „umbră”.

SAIÁ3, *saiele*, s.f. (Înv. și pop.) Țesătură (subțire) de lână. ⇨ Îmbrăcăminte confecționată din această țesătură. [Pr.: *sa-ia*] — Din tc. *saya*.

SAIDECÁR, *saidecari*, s.m. (Înv.) Meșter care lucra odoare bisericești. [Var.: *saidicár* s.m.] — Din tc. *sadekár*.

SAIGÍU, *saigii*, s.m. Slujbaș al Porții Otomane care strângea în Țările Române darea plătită în oi; *p. ext.* slujbaș al stăpânirii care număra oile în acest scop. [Pr.: *sa-i*. — Var.: (înv.) *saegfu* s.m.] — Din tc. *sayici*.

SAINT-BERNARD s.m. (Zool.) Bernardin¹. [Pr.: *sé bernár*] — Cuv. fr.

SAINTLUCIÁN, -Ă, *saintlucieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Saint Lucia sau care este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Saint Lucia sau saintlucienilor (1), referitor la statul Saint Lucia ori la saintlucieni. — **Saint Lucia** (n.pr.) + suf. -*ian*.

SAIT s.n. v. *site*.

SAIVÁN, *saivane*, s.n. 1. (Reg.) Adăpost de iarnă pentru oi (sau pentru vite); perdea. 2. (Înv.) Cort deschis, asemănător cu un baldachin, destinat domnului sau înalților demnitari. [Var.: *sáiván* s.n.] — Din tc. *sayvan*.

SAKÉ s.n. Băutură alcoolică specifică Japoniei, obținută din orez fermentat, care se bea, de obicei, caldă. — Din fr. *saké*.

SAL, *saluri*, s.n. (Rar) Plută mare, formată prin alăturarea mai multor plute mici. — Din tc. *sal*.

SALAHÓR, *salahori*, s.m. Muncitor necalificat, plătit cu ziua, care lucrează mai ales la construcții de case, de șosele etc.; (în Evul Mediu, în Țările Române) țaran scutit de dări, pus de domnie la dispoziția Porții Otomane pentru repararea cetăților turcești, întreținerea drumurilor și pentru alte munci grele. [Var.: (pop.) *salaór* s.m.] — Din tc. *salahor*.

SALAHORÍ, *salahoresc*, vb. IV. Intrans. A munci ca salahor; *p. gener.* a munci din greu. — Din *salahor*.

SALAHORIE s.f. Starea, munca de salahor; *p. gener.* muncă grea; salahorit. — **Salahor** + suf. -*ie*.

SALAHORIT s.n. (Rar) Salahorie. — V. *salahori*.

SALÁM, (2) *salamuri*, s.n. 1. Produs alimentar cu durată mare de conservare, asemănător cârnatului, preparat din carne tocată și condimentată de vițel sau de porc, de obicei afumată și uscată. 2. Sortiment, bucată de salam (1). — Din tc., bg. *salam*. Cf. fr. *sa la mi*, it. *sa la me*.

SALAMALÉC, (2) *salamalecuri*, s.n. 1. Formulă de salut la popoarele de religie mahomedană. 2. Închinăciune adâncă, temenea (care însoțește rostirea acestei formule). — Din tc. *selámaleyküm*. Cf. fr. *sa la ma le c*.

SALAMÁNDRÁ, *salamandre*, s.f. Animal batracian asemănător cu șopârla, cu picioarele scurte și îndreptate în lături și cu pielea neagră pătată cu galben, care secretă o substanță iritantă cu rol protector (*Salamandra salamandra*). — Din fr. *salamandre*, lat. *salamandra*.

SALAMÚRÁ s.f. v. *saramură*.

SALAÓR s.m. v. *salahor*.

SALÁR s.n. v. *salariu*.

SALARIÁ, *salariez*, vb. I. Tranz. (Rar) A salariza. [Pr.: -*ri-a*] — Din fr. *salariar*.

SALARIÁT, -Ă, *salariați*, -te, adj., s.m. și f. 1. Adj. s.m. și f. (Persoană fizică) care încheie un contract de muncă individual cu o persoană fizică sau juridică și se obligă să presteze munca în schimbul unui salariu. 2. Adj. (Despre muncă) Care este plătit cu un salariu. [Pr.: -*ri-af*] — V. *salaria*. Cf. fr. *salarié*.

SALARIÉRE s.f. (Rar) Salarizare. [Pr.: -*ri-e*] — V. *salaria*.

SALÁRIU, *salarii*, s.n. Contravaloarea muncii prestate de salariat în baza contractului individual de muncă, care cuprinde salariul de bază, indemnizațiile, sporurile și alte adaosuri; leafă². [Var.: (pop) *salár* s.n.] — Din fr. *salair*, lat. *salarium*.

SALARIZÁ *salarizez*, vb. I. Tranz. A plăti cuiva un salariu; a salaria. — **Salariu** + suf. -*iza*.

SALARIZÁRE, *salarizări*, s.f. Acțiunea de a salariza; salariere. — V. *salariza*.

SALÁTÁ, *salate*, s.f. 1. Plantă legumicolă erbacee din familia compozeelor, cu frunze mari și rotunde, comestibile (*Lactuca sativa*): *p. gener.* nume dat unor plante erbacee cu frunze comestibile. ⇨ *Compus: salata-iepurelui* = plantă erbacee din familia compozeelor, cu flori roșii sau violete (*Prenanthes purpurea*). 2. Preparat culinar făcut din anumite legume fierte sau crude, cu adaos de oțet, zeamă de lămâie și untelemn, care se servește ca aperitiv sau ca garnitură. ⇨ *Salată de boeuf* = preparat culinar făcut din legume și carne de vită fierte și murături, toate tăiate mărunt și amestecate cu maioneză. ⇨ *Salată de fructe* = desert făcut din fructe crude, tăiate mărunt, amestecate cu zahăr și stropite cu rom, coniac sau vin. [Pl. și (pop.) *sălăți*] — Din ngr. *saláta*.

SALATIÉRA, *salatiere*, s.f. Vas, castron de porțelan, de faianță, de sticlă etc., în care se servește salata. ⇨ Serviciu de masă format dintr-un suport (de metal) cu sticlute pentru untelemn și oțet și cu solnițe pentru sare și piper. [Pr.: -*ti-e*] — Din ngr. (pop.) *salatiéra* sau din *salată* + suf. -*ierá* (după fr. *saladier*).

SALÁ, *sáli*, s.f. 1. Încăpere spațioasă destinată spectacolelor, întâlnirilor sportive, întrunirilor, expozițiilor etc. ⇨ Totalitatea persoanelor reunite într-o sală (1). 2. Coridor. 3. Vestibul, antreu, anticameră. — Din fr. *salles*.

SALBÁNDÁ, *salbande*, s.f. (Geol.) Zona de contact dintre un filon și roca înconjurătoare. — Din germ. *Salband*, fr. *salbande*.

SÁLBÁ, *sálbe*, s.f. 1. Podoabă de purtat la gât, alcătuită dintr-unul sau din mai multe șiraguri de monede, medalii, pietre prețioase sau mărgel. ⇨ Expr. *Salba dracului* = persoană supărătoare, de care nu poți scăpa; om rău, necinstit, ticălos. 2. (Zool.) Fanon. 3. Compus: *salbă-moale* = arbust cu frunzele opuse, lanceolate sau eliptice, cu florile verzi-gălbui și cu fructele capsule roșii (*Evonymus latifolius*); *salbă-răioasă* = arbust înalt de 1-3 m, cu flori mici, brune, care conține gutapercă în scoarța rădăcinilor (*Evonymus verrucosa*). — Lat. *subalba*.

SÁLBIE s.f. v. *salvie*.

SÁLCÁ, *sálcá*, s.v. Varietate de salcie¹ cu ramuri foarte flexibile (*Salix alba*). — Din *salcie*¹.

SÁLCÁM, *salcâmi*, s.m. Arbore melfifer din familia leguminoaselor, cu ramuri prevăzute cu spini, cu frunze compuse, cu flori albe cu miros caracteristic plăcut, dispuse în ciorchine, cu lemnul tare și rezistent la umezeală; acat (*Robinia pseudacacia*). — Din tc. *salkâm*.

SÁLCE¹ s.f. Plantă erbacee exotică din familia liliaceelor, cu tulpina agățătoare și cu flori dispuse în umbel (*Smilax medica*); *p. restr.* numele popular al rădăcinii acestei plante, cu utilizări în medicină. [Var.: *sálcie* s.f.] — Et. nec.

SĂLCE² s.f. (Inv.) Saltă¹. — Cf. saltă¹.

SĂLCE³ s.v. v. **salcie**¹.

SĂLCIE¹, *sălcii*, s.f. Numele mai multor specii de arbori și de arbuști cu ramuri lungi, subțiri și mlădioase, cu frunze lanceolate și cu flori galbene-verzui dispuse în mătșori, care cresc la marginea apelor (*Salix*); arbore aparținând uneia dintre aceste specii. ♦ Compus: *Salcie plângătoare* (sau *-pletoasă*) = varietate de salcie¹ cu ramuri foarte lungi, flexibile și plecate în jos (*Salix babylonica*). [Pl. și: *sălcii*. — Var.: **salce** s.f.] — Lat. **salix**, **-icis**.

SĂLCIE² s.f. v. **salce**¹.

SALÉP, *salepuri*, s.n. 1. Nume dat tuberculilor uscați ai unor specii de orhidee; *p. ext.* praf de amidon extras din acești tuberculi și care, fiert în lapte sau în apă, se folosește ca întăritor pentru copii sau convalescenți. 2. Băutură preparată de orientali din salep (1), miere și apă. [Var.: (reg.) **salp** s.n.] — Din tc. **salep**.

SALEPCIU s.m. v. **salepgiu**.

SALEPGIU, *salepgii*, s.m. Persoană care prepară sau vinde salep (2). [Var.: **salepciu**, **salpgiu** s.m.] — Din tc. **salepçi**.

SALÉU, *saleuri*, s.n. Preparat alimentar crocant de forma unui bețișor, făcut din aluat sărat, cu gust picant prin adaos de sare, brânză, chimen etc. și care se servește ca aperitiv. — Din fr. **salé** „sărat”.

SALIC, **-Ă**, *sălici*, **-e**, adj. (În sintagma) *Legea salică* = culegere medievală de norme de drept bazate pe obiceiul pământului, aparținând francilor de pe teritoriul Galiei. — Din fr. **salique**.

SALICACEE, *salicacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate cu inflorescențe în formă de amenți, care cuprinde arbori și arbuști ca ploplul și salcia; (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: **-ce-e**] — Din fr. **salicacée**.

SALICILÁT, *salicilați*, s.m. Nume generic al sărurilor sau esterilor acidului salicilic. ♦ Acid salicilic. — Din fr. **salicylate**.

SALICILIC adj. (În sintagma) *Acid salicilic* = preparat chimic pe bază de fenol, în formă de cristale albe, folosit în medicină, în industria coloranților și a conservelor alimentare. — Din fr. **salicylique**.

SALICILINĂ s.f. Substanță medicamentoasă extrasă din scoarța de salcie¹ cu însușiri febrifuge și antireumatice. — Cf. germ. *Salizin*.

SALIÉNI s.m. pl. Nume dat la romani preoților zeului Marte. [Pr.: **-li-eni**] — Din fr. **saliens**.

SALIFÉR, **-Ă**, *saliferi*, **-e**, adj. Care conține sare (1), bogat în sare (1). — Din fr. **salifère**.

SALIFICĂ, *salific*, vb. I. Tranz. (Chim.) A combina o bază cu un acid pentru a obține o sare (2). — Din fr. **salifier**.

SALIFICĂRE, *salificări*, s.f. Acțiunea de a *salifica*; salificație. — V. **salifica**.

SALIFICĂȚIE s.f. (Chim.) Salificare. — Din fr. **salification**.

SALÍN, **-Ă**, *salini*, **-e**, adj. 1. Care conține sare. *Soluție salină*. 2. (Chim.) Care are caracter de sare. *Oxid salin de fier*. — Din fr. **salin**.

SALINĂ, *saline*, s.f. Mină din care se extrage sare; ocnă. — Din fr. **saline**, lat. **salinae**.

SALINITATE s.f. Conținutul în săruri al unei ape sau al unui sol. — Din fr. **salinité**.

SALINIZĂ, *salinizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni salin; a (se) îmbiba cu săruri solubile. — Din fr. **saliniser**.

SALINIZĂRE, *salinizări*, s.f. Acțiunea de a *saliniza* și rezultatul ei. — V. **saliniza**.

SALINIZÁT, **-Ă**, *salinizați*, **-te**, adj. Care a fost îmbibat cu săruri solubile, care a devenit salin. — V. **saliniza**.

SALINOMÉTRU, *salinometre*, s.n. Instrument folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de sare. — Din fr. **salinomètre**.

SALÍP s.n. v. **salep**.

SALIPGIU s.m. **salepgiu**.

SALIPIRINĂ, (2) *salipirine*, s.f. 1. Salicilat de antipirină cu proprietăți antinevralgice, folosit în terapia antireumatică. 2. (La pl.) Comprimate de salipirină (1). — Din germ. **Salipyrin**.

SALIVĂ, *salivez*, vb. I. Intrans. A secreta, a produce (multă) salivă. — Din fr. **saliver**, lat. **salivare**.

SALIVĂR, **-Ă**, *salivari*, **-e**, adj. Privitor la salivă, de salivă. ♦ *Glandă salivară* = fiecare dintre glandele situate în cavitatea bucală și care secretează salivă. — Din fr. **salivaire**.

SALIVĂRE, *salivări*, s.f. Acțiunea de a *saliva* și rezultatul ei. — V. **saliva**.

SALIVÁT s.n. Faptul de a *saliva*; salivație. — V. **saliva**.

SALIVĂȚIE s.f. Faptul de a secreta salivă; salivat; funcția glandelor salivare; secreție (exagerată) de salivă. — Din fr. **salivation**, lat. **salivatio**, **-onis**.

SALIVĂ, *salive*, s.f. Lichid apos și puțin vâcos care se formează continuu în gură, fiind secretat de glandele salivare, care servește la formarea și la înghițirea bolului alimentar, umezește și spală membrana mucoasă a gurii etc. — Din fr. **salive**, lat. **saliva**.

SALMÁSTRU, **-Ă**, *salmastre*, adj. (În sintagma) *Apă salmastră* = apă cu salinitate redusă. *Lac salmastru* = lac cu apă salmastră. — Din it. **salmastro**.

SALMIAC s.n. (Chim.; rar) Țipirig². [Pr.: **-mi-ac**] — Din germ. **Salmiak**.

SALMONÉLĂ s.f. Gen de bacterii patogene care provoacă febra tifoidă, infecții alimentare etc. — Din fr. **salmonella**.

SALMONELÓZĂ, *salmoneloză*, s.f. Nume generic dat unui grup de boli infecțioase ale mamiferelor și păsărilor, provocate de salmonelă. — Din fr. **salmonellose**.

SALMONÍD, *salmonide*, s.n. (La pl.) Familie de pești răpitori (din care fac parte păstrăvul, lipanul etc.), caracterizați printr-o a doua înțotătoare dorsală, adipoasă (*Salmonidae*); (și la sg.) pește care face parte din această familie. — Din fr. **salmonidé**.

SALÓL s.m. Salicilat de fenil, sub formă de cristale albe cu gust și miros slab aromat, folosit ca antiseptic și antipiretic. — Din fr. **salol**.

SALÓN, *saloaie*, s.n. 1. Încăpere într-o locuință destinată primirii musafirilor. 2. Sală în care au loc festivități, baluri, serbări publice etc. ♦ Sală în care se organizează expoziții periodice de pictură, sculptură etc.; *p. ext.* expoziția din această sală. ♦ Reuniune cu caracter cultural, artistic, monden etc. 3. Cameră cu mai multe paturi, în care sunt ținuți și îngrijiți bolnavii într-un spital. — Din fr. **salon**.

SALONÁRD, **-Ă**, *salonarzi*, **-de**, adj., s.m. și f. (Rar) 1. Adj. De salon. 2. S.m. și f. (Peior.) Persoană care frecventează saloanele mondene, care manifestă snobism în relațiile sale. — Din fr. **salonnard**.

SALONÁȘ, *salonașe*, s.n. Diminutiv al lui *salon* (1). — **Salon** + suf. **-aș**.

SALONÓN s.n. Cărciumă, han (în filmele western). [Pr.: *sălún*] — Cuv. am. **SALOPÉTĂ**, *salopete*, s.f. Costum de protecție confecționat de regulă din doc (compus dintr-un pantalon prelungit printr-un plastron cu bretele) purtat, de obicei, peste hainele obișnuite. ♦ *P. ext.* Obiect de vestimentație asemănător acestui costum. — Din fr. **salopette**.

SALPÉTRU s.n. Azotat natural de sodiu (*salpetru de Chile*) sau de potasiu (*salpetru de India*), folosiți ca îngrășăminte minerale, la fabricarea acidului azotic etc. — Din fr. **salpêtre**.

SALPINGECTOMÍE, *salpingectomie*, s.f. (Med.) Îndepărtare chirurgicală parțială sau totală a trompelor uterine. — Din fr. **salpingectomie**.

SALPINGÍTĂ, *salpingite*, s.f. Boală care se manifestă prin inflamația trompelor uterine. — Din fr. **salpingite**.

SALPINGOGRAFÍE, *salpingografii*, s.f. (Med.) Radiografie a trompelor uterine cu ajutorul unei substanțe de contrast. — Din fr. **salpingographie**.

SALPINGOOVARÍTĂ, *salpingoovarite*, s.f. (Med.) Anexită. — Din fr. **salpingo-ovarite**.

SALPINGOSCÓP, *salpingoscoape*, s.n. (Med.) Aparat folosit în salpingoscopia. — Din fr. **salpingoscope**.

SALPINGOSCOPIÉ, *salpingoscopii*, s.f. (Med.) Explorare vizuală a orificiului intern al trompei lui Eustache cu ajutorul salpingoscopului. — Din fr. **salpingoscopie**.

SÁLSA, *salse*, s.f. (Muz.) Combinație modernă între vechile sonorități cubaneze și cele portoricane, cu o insistență tentă ritmică. — Cuv. sp.

SALT, *salturi*, s.n. 1. Mișcare bruscă prin care corpul se desprinde de la pământ, sărind pe loc sau deplasându-se; mișcare de deplasare bruscă în zbor. ♦ *Triplu salt* = probă athletică de săritură în lungime, constând din trei sărituri consecutive. 2. Trecere bruscă de la o situație ori stare la alta. ♦ *Salt calitativ* = moment, stadiu constând în schimbarea în bine a calității unui obiect sau a unui proces. — Din lat. **saltus**, it. **salto**.

SALTANÁT, *saltanaturí*, s.n. (Inv.) Alai (domnesc), suită, cortegiu. ♦ Pompă, strălucire. — Din tc. **saltanat**.

SALTÁNDÓ adv. (Muz.); indică modul de execuție la instrumentele cu coarde și arcus) În felul procedeuului staccato, prin lansarea ușoară a arculusului pe coarde și revenirea lui naturală. — Cuv. it.

SALTÁR s.n. v. **sertar**.

SALTEĂ, *saltele*, s.f. Obiect făcut dintr-un fel de sac de pânză, de material plastic etc. în care se introduce (și se fixează prin cusături din loc în loc) un strat gros de lână, de iarbă-de-mare, de paie, de vată sau care se umple cu aer și care se așază pe pat (pentru a forma un așternut moale) sau pe apă (pentru a pluti). ♦ *Saltea de apă* = mic rezervor de apă creat la piciorul unui baraj pentru a amortiza lovitură apei care cade asupra terenului de la piciorul barajului. *Saltea de beton* = construcție de protecție a albiei râurilor, alcătuită din plăci de beton sau de beton armat. *Saltea de piatră* = strat de piatră uscată care are rolul de a colecta infiltrațiile de apă din galeriile de tunel. *Saltea de protecție* = înveliș al unui cablu electric, cu

rolul de a-l proteja de deteriorările care pot surveni în timpul curburii la montare. — Din ngr. *siltés*.

SALTELÚȚĂ, *salteluțe*, s.f. Diminutiv al lui *saltea*. — **Saltea** + suf. *-eluță*.

SALTIMBÂNC, *saltimbanci*, s.m. Actor de circ cu mimică bufă, care execută exerciții ușoare de acrobație. ♦ Fig. Om care trece cu ușurință de la o atitudine la alta, dovădind lipsă de seriozitate și de caracter. — Din fr. *saltimbanque*.

SALTIRE s.f. v. *psaltire*.

SĂLTĂ¹, *salțe*, s.f. (Înv.) Zeamă (acrișoară), sos (picant) cu care se ungeau anumite fripturi; salce². — Din ngr. *sálsa*.

SĂLTĂ², *salțe*, s.f. Vulcan noroios. — Din it. *salsa*.

SALUBRITATE s.f. Faptul de a fi salubru; stare generală favorabilă a condițiilor igienice și sanitare dintr-un loc. ♦ Serviciu public care se ocupă cu curățenia dintr-o localitate. — Din fr. *salubrité*, lat. *salubritas*, *-atis*.

SALUBRIZĂ, *salubrizaz*, vb. I. Tranz. A face salubru pentru populație locul de trai sau de muncă. — **Salubru** + suf. *-iza*.

SALUBRIZĂRE, *salubrizări*, s.f. Acțiunea de a salubriza. — V. **salubriza**.

SALUBRIZĂT, *-Ă*, *salubrizați*, *-te*, adj. Care a devenit salubru (în urma unei acțiuni organizate). — V. **salubriza**.

SALŪBRU, *-Ă*, *salubri*, *-e*, adj. (Adesea fig.) Favorabil sănătății; sănătos. — Din fr. *salubre*, lat. *salubris*.

SALŪT, *saluturi*, s.n. Cuvânt, enunț sau gest cu care se salută. ♦ Cuvântare prin care se salută o adunare, se întâmpină un oaspete oficial etc. — Din fr. *salut*, lat. *salus*, *-utis*, it. *saluto*.

SALUTĂ, *salút*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. A face un gest sau a rosti o formulă uzuală de politețe, de respect, de simpatie etc. la întâlnirea cu cineva sau la despărțire. ♦ Tranz. A-și manifesta bucuria, aclamând pe cineva. ♦ Tranz. Fig. A primi cu entuziasm o idee, o acțiune. — Din lat., it. *salutare*.

SALUTĂR, *-Ă*, *salutari*, *-e*, adj. Folositor sănătății, vieții etc.; salvator. ♦ Care este potrivit, adecvat într-o anumită împrejurare. — Din fr. *salutaire*, lat. *salutaris*.

SALUTĂRE, *salutări*, s.f. Faptul de a (se) *saluta*. ♦ (Concr.) Formulă de salut folosită mai ales la despărțire sau la întâlnirea cu cineva; salut. ♦ (La pl.) Expresie de politețe pe care cineva o transmite unei persoane absente prin intermediul cuiva. — V. **saluta**.

SALVĂ, *salvez*, vb. I. Tranz. și refl. A scăpa pe cineva sau a reuși să scape singur dintr-o primejdie, dintr-o încercătură etc. ♦ Expr. (Tranz.) A *salva situația* = a reuși să îndrepte o situație grea, neplăcută; a face față unei situații. A *salva aparențele* = a da unui lucru, unei situații etc. o înfățișare capabilă să ascundă un rău lăuntric. — Din lat., it. **salvare**.

SALVAMĂR, (2) *salvamari*, s.n., s.m. 1. S.n. Serviciu maritim specializat în salvarea celor aflați în pericol de a se îneca. 2. S.m. Persoană calificată care face parte din salvamar (1); (rar) salvamarist. — **Salva**[re] + **mar**[înă].

SALVAMARIST, *salvamariști*, s.m. (Rar) Salvamar (2). — **Salvamar** + suf. *-ist*.

SALVAMONT s.n. Serviciu specializat în salvarea celor accidentați sau rătați în munți. — **Salva**[re] + **mont**[ană].

SALVAMONTIST, *salvamontiști*, adj., s.m. (Persoană calificată sau căine dressat) care face parte din salvamont. — **Salvament** + suf. *-ist*.

SALVĂRE, *salvări*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *salva*; (concr.) obiect, ființă, circumstanță salvatoare. 2. Serviciu medical destinat să dea primul ajutor accidentaților sau bolnavilor care au nevoie de o intervenție medicală urgentă. ♦ Vehicul special amenajat care transportă accidentați sau grav bolnavi la o instituție spitalicească de urgență; ambulanță. — V. **salva**.

SALVARSÂN s.n. Derivat organic al arsenului, sub formă de pulbere galbenă, folosit în tratamentul sifilisului. — Din germ. **Salvarsan**.

SALVĂT, *-Ă*, *salvați*, *-te*, adj. Care a fost scos dintr-o primejdie, dintr-o încercătură etc.; scăpat. — V. **salva**.

SALVĂTOR, *-OĂRE*, *salvatori*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) Care salvează sau poate salva. — Din fr. **salvateur**, lat. **salvator**, *-oris*. Cf. *salva*.

SĂLVĂ, *salve*, s.f. (Mil.) (Serie de) lovituri (de tun, de pușcă) trase simultan din mai multe guri de foc. — Din fr. **salve**.

SALVCONDŪCT, *salvconduce*, s.n. Document care acorda cuiva liberă trecere pe un teritoriu străin sau într-o zonă de război. — Cf. it. *salvacondotto*.

SĂLVE interj. (Fam.) Formulă de salut folosită mai ales la despărțire. — Din lat. **salve**.

SALVGARDĂ, *salvgardez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A apăra, a proteja, a lua sub ocrotire un bun moral, social etc. ♦ A salva. — Din fr. **sauvegarder** (după *salva*).

SALVGARDĂRE s.f. (Livr.) Acțiunea de a *salvare*. — V. **salvgarda**.

SĂLVIE, *salvii*, s.f. (Bot.) Jale² (*Salvia officinalis*). [Var.: **sălbie** s.f.] — Din lat. **salvia**.

SAMĂ, *samale*, s.f. Produs bogat în enzime, folosit la sămăuire. — Et. nec.

SAMANIU, *-IE*, *samanii*, adj. (Înv.) Galben-deschis (ca paiul). — Din tc. **samani**.

SAMĂR, *samare*, s.n. 1. Șa mare de povară, fără scări, care se pune pe măgari și pe cătări: *p. ext.* încercătură care se așază pe spatele unui animal de povară. 2. Bucată de scândură având pe una din fețe o mică platformă, care servește la transportarea cărămizilor pe schele. 3. Laț de sprijin pe care se așază căpriorii acoperișului unei case. — Din bg., sb. **samar**.

SAMĂRĂ, *samare*, s.f. Fruct uscat, cu o singură sămânță, prevăzut cu o aripă subțire (la ulm, arțar, paltin etc.). — Din fr. **samare**.

SAMARINEĂN, *-Ă* s.m. și f., adj. v. **samaritean**.

SAMARITEÂN, *-Ă*, *samariteni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană aparținând unei comunități etnice-religioase din regiunea antică Samaria și care a constituit principalul nucleu etnic al statului antic Israel. 2. S.m. și f. Om milos; binefăcător. 3. Adj. Care aparține Samariei sau samaritenilor (1), referitor la Samaria ori la samariteni. [Var.: **samarineăn**, *-ă* s.m. și f., adj.] — Din fr. **samaritain**.

SAMARITEĂNCĂ, *samaritence*, s.f. 1. Femeie aparținând unei comunități etnice-religioase din regiunea antică Samaria. 2. Femeie miloasă; binefăcătoare. — **Samaritean** + suf. *-că*.

SAMĂRIU s.n. Element chimic care face parte din grupul pământurilor rare. — Din fr. **samarium**.

SAMAVOLNIC, *-Ă*, *samavolnici*, *-ce*, adj. (Despre oameni) Care procedează după bunul lui plac, nesocotind și încălcând voința și drepturile altora; (despre acțiunile oamenilor) făcut după bunul-plac personal; arbitrar, abuziv. — Din rus. **samovol'nii**.

SAMAVOLNICIE, *samavolnicii*, s.f. Faptul de a acționa după bunul-plac, nesocotind și încălcând voința și drepturile altora; act samavolnic. — **Samavolnic** + suf. *-ie*.

SĂMĂ s.f. (În Țările Române) 1. Recensământ efectuat de domnie, pentru fixarea birului. 2. Dare în bani care îngloba toate obligațiile financiare ale birnicilor. — Din **seamă**.

SĂMBĂ, *sambe*, s.f. (De obicei art.) Dans popular brazilian, cu mișcări vioaie și ritm sincopat; melodie după care se execută acest dans. — Din port., fr. **samba**.

SĂMBO s.m. Descendent provenit din căsătoria unui amerindian cu un negroid sau cu un mulatru. — Cuv. sp.

SĂMCA, *samce*, s.f. (În credințele populare) Ființă imaginată rea, care omoară sau îmbolnăvește oamenii; *p. ext.* boală cauzată de această ființă. — Din ucr. **samka**.

SĂMEȘ, *sameși*, s.m. 1. (În Evul Mediu, în Țara Românească) Dregător însărcinat cu strângerea samei (2). 2. (Reg.) Administrator sau logofăt de moșie. — **Samă** + suf. *-eș*.

SAMIZDĂT, (2) *samizdaturi*, s.n. 1. Ansamblu de mijloace folosite în fosta URSS pentru difuzarea operelor interzise de cenzură. 2. Operă astfel difuzată. — Din fr., engl. **samizdat**.

SAMNÎT, *-Ă*, *samniiți*, *-te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Populație care a locuit în Antichitate în centrul Peninsulei Italice și a opus o puternică rezistență cuceririi romane; (și la sg.) persoană care făcea parte din această populație. 2. Adj. Care aparține samniților (1), referitor la samniți. — Din lat., fr. **Samnites**.

SAMOĂN, *-Ă*, *samoani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Samoa sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține statului Samoa sau samoanilor (1), referitor la statul Samoa ori la samoani. ♦ (Substantivat, f.) Limbă polineziană vorbită în Samoa de Vest. [Pr.: *-mo-an*] — Din fr. **samoan**.

SAMOED, *-Ă*, *samoezi*, *-de*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte dintr-o populație de origine mongolă din Siberia de nord. 2. Adj. Al sameozilor (1), privitor la sameozi. — Din fr. **samoyéde**.

SAMOVĂR, *samovare*, s.n. Vas de metal folosit la fierul apei pentru ceai. — Din rus. **samovar**.

SAMSĂR, *samsari*, s.m. Persoană care intermediază afaceri de vânzare-cumpărare; misit. ♦ Fig. Persoană care face din orice lucru obiect de negoț. — Din tc. **simsar**, bg. **samsar**.

SAMSARĂ s.f. (În brahmanism, budism, hinduism) Termen care desemnează ciclul nașterii și al morții în lumea concretă; ciclul reîncarnărilor. ♦ Doctrină birmanică propovăduind transmigrăția sufletului. — Din fr. **Samsara**.

SAMSARLĂC, *samsarlăcuri*, s.n. (Înv.) Îndeletnicirea samsarului. — Din tc. **simsarlık**.

SAMŪR, (1) *samuri*, s.m., (2) *samururi*, s.n. 1. S.m. Mamifer carnivor cu blana prețioasă, de culoare sură cu o pată albă pe piept; zibelină (*Martes zibellina*). 2. S.n. Blană de samur (1) prelucrată. — Din tc. **samur**.

SAMURĂI, *samurai*, s.m. Membru al castei privilegiate feudalo-militare din Japonia, înainte de revoluția din 1867. — Din fr. **samourai**.

SAMURĂSLĂ s.f. (Pop.; cu sens colectiv) Plante răsărite de la sine din semințele scuturate la strângerea recoltei sau din bulbii, tubercului etc. rămași nescosți din pământ. — Din sl. **samoraslŭ**.

SANATORIAL, **-Ă**, *sanatoriali*, -e, adj. Care ține de sanatoriu, privitor la sanatoriu; cu regim de sanatoriu. [Pr.: -ri-a] — **Sanatoriu** + suf. -al.

SANATORIU, *sanatorii*, s.n. Instituție medicală pentru tratamentul bolilor cronice, afecțiunii ale aparatului respirator, afecțiunii neuropsihice, tuberculoză; (în trecut) spital particular; casă de sănătate. — Din fr. **sanatorium**.

SĂNCHE adv. v. **sanchi**.

SĂNCHEI interj. (Fam.) Vorbă să fie! așa să crezi! cum s-ar zice. [Var.: **sanche** adv.] — Din tc. **sanki**.

SANCHILŌT s.m. v. **sanculot**.

SANCHIU, **-IE**, *sanchii*, adj. (Pop.) Tăcut, posac, ursuz; încăpățânat. — Et. nec.

SANCTIFICĂ, *sanctific*, vb. I. Tranz. (Bis.) A trece pe cineva în rândul sfinților; a sfinți. — Din lat. **sanctificare**, fr. **sanctifier**.

SANCTIFICĂRE s.f. (Bis.) Faptul de a *sanctifica*. — V. **sanctifica**.

SANCTITĂTE s.f. Sfințenie. ♦ (Urmad de un pronume posesiv) Titlu dat patriarhilor ortodocși și papilor. — Din lat. **sanctitas**, -atis.

SANCTUĂR, *sanctuare*, s.n. Parte a unui lăcaș de cult unde se oficiază diferite ceremonii religioase, considerat ca loc sfânt; p. ext. orice lăcaș de cult, orice loc destinat ritualurilor în cinstea unei divinități. ♦ Fig. Loc inviolabil. [Pr.: -tu-a] — Din lat. **sanctuarium**, fr. **sanctuaire**.

SANCTIONĂ, *sanctionez*, vb. I. Tranz. 1. A aproba, a confirma, a întări o lege, o dispoziție, un act printr-o semnătură autorizată, pentru a-i da valabilitate; p. gener. a încuviința, a statornici, a consfinți. 2. A aplica o sancțiune (2); a pedepsi. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **sanctionner**.

SANCTIŌNĂRE, *sanctionări*, s.f. Acțiunea de a *sanctiona* și rezultatul ei. [Pr.: -ți-o] — V. **sanctiona**.

SANCTIŌNĂT, **-Ă**, *sanctionați*, -te, adj. 1. (Despre legi, dispoziții etc.) Confirmat, aprobat; consfințit. 2. Pedepsit. [Pr.: -ți-o] — V. **sanctiona**.

SANCTIŪNE, *sanctiuni*, s.f. 1. Aprobare dată unei legi de către șeful statului, pentru a o face executorie; p. ext. confirmare a unui act de către o autoritate sau o instanță superioară celei care l-a emis, pentru a-i da valabilitate. ♦ P. gener. Aprobare, confirmare; consfințire. 2. Măsură de constrângere cu rol educativ, aplicată ca o consecință a neexecutării unei obligații; p. gener. pedeapsă. ♦ (În dreptul internațional) Sistem de măsuri (economice, financiare, militare) cu caracter de pedeapsă, aplicat unui stat; represalii contra părții care nu respectă obligațiile dintr-o convenție. [Pr.: -ți-u] — Din fr. **sanction**, lat. **sanctio**, -onis.

SANCULŌT, *sanculoți*, s.m. (Rar) Denumire dată revoluționarilor în timpul Revoluției Franceze din 1789-1794. [Pr.: -cŭ-] — Var.: **sanchilŏt** s.m.] — Din fr. **sans-culotte**.

SANDĂ, *sandale*, s.f. Încălțăminte ușoară de vară din piele, material plastic, pânză etc. cu fețele foarte decupate sau făcute din bențițe. [Var.: **sandălă** s.f.] — Din fr. **sandale**. Cf. lat. **sandalium**.

SANDĂL¹ s.m. v. **santal**.

SANDĂL² s.n. (Înv.) Numele unei țesături de mătase din care se făceau obiecte de îmbrăcăminte. — Din tc. **sandal**, „tafta”.

SANDĂLĂ s.f. v. **sanda**.

SANDARĂC s.n. Rășină naturală extrasă dintr-o specie de tuia, folosită la prepararea lacurilor și a vopselelor, a unor chituri pentru sticlă și porțelan etc. — Din fr. **sandaraque**, lat. **sandaraca**.

SANDINIST, **-Ă**, *sandinisti*, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Membru al Frontului Sandinist de Eliberare Națională din Nicaragua. 2. Adj. Care aparține Frontului Sandinist de Eliberare Națională sau sandiniștilor (1), referitor la Frontul Sandinist de Eliberare Națională din Nicaragua ori la sandiniști. — Din sp. **sandinista**.

SĂNDVICI, *sandviciuri*, s.n. Felie de pâine (unsă cu unt) cu un aliment rece (șuncă, salam, brânză etc.), peste care se așază adesea a doua felie de pâine; tartină. [Var.: **sândviș**, **sánviș**, **séndviș** s.n.] — Din engl., fr. **sandwich**.

SĂNDVIȘ s.n. v. **sandvici**.

SANEPID s.n. Instituție sanitară care se ocupă cu diferite domenii de igienă publică, precum și cu combaterea bolilor contagioase. — Din rus. **San**[itarnaia] **epid**[emiologhiceskaia] (n. pr.).

SANGEAC, (1, 2) *sangeacuri*, s.n., (3) *sangeaci*, s.m. (Înv.) 1. S.n. Steag turcesc de culoare verde; (în special) steag cu Semiluna în vârful lăncii,

trimis de Poarta Otomană noului domn ales în Țările Române. 2. S.n. Diviziune teritorială în Imperiul Otoman, subîmpărțire a unui pašalac. 3. S.m. Guvernator al unui sangeac (2). [Var.: **sângeac** s.n.] — Din tc. **sancak**.

SANGHÎN, **-Ă** adj. v. **sangvin**.

SANGHINOLÉNT, **-Ă** adj. v. **sangvinolent**.

SANGUÎN, **-Ă** adj. v. **sangvin**.

SANGUINĂR, **-Ă** adj. v. **sanguinar**.

SANGUINĂ, *sanguine*, s.f. Mineral de culoare roșiatică-brună care conține oxid feric natural. ♦ Creion a cărui mină, roșie-brună, este făcută din sanguină. ♦ Desen executat cu un creion a cărui mină este făcută din sanguină; litografie care imită un astfel de desen. — Din fr. **sanguine**.

SANGUÎNIC, **-Ă** adj. v. **sanguinic**.

SANGUINOLÉNT, **-Ă** adj. v. **sangvinolent**.

SANGULIE, *sangulii*, s.f. (Înv. și pop.) Țesătură foarte fină (de mătase); năframă făcută din această țesătură. — Et. nec.

SANGVIN, **-Ă**, *sangvini*, -e adj. 1. Care aparține sângelui, privitor la sânge, la compoziția sau la circulația sa în organism. 2. (Despre oameni) La care circulația sângelui este foarte activă; sanguinic. ♦ *Temperament sangvin* = temperament viu, impulsiv, mobil. [Var.: **sanghîn**, **-ă**, **sanguîn**, **-ă** adj.] — Din fr. **sanguin**, lat. **sanguineus**.

SANGVÎNIC, **-Ă**, *sangvini*, -ce, adj. Sangvin (2). [Var.: **sanguinic**, **-ă** adj.] — Din germ. **sanguinisch**.

SANGVINOLÉNT, **-Ă**, *sangvinolenți*, -te, adj. 1. Amestecat cu sânge, care conține sânge. 2. De culoarea sângelui; sângeriu. [Var.: **sanghinolént**, **-ă**, **sanguinolént**, **-ă** adj.] — Din fr. **sanguinolent**, lat. **sanguinolentus**.

SANHEDRÎN s.n. Tribunal penal la vechii iudei; fig. grup de oameni care formează un cerc închis, având pretenția de a da, într-un anumit domeniu, sentințe infailibile. — Din fr. **sanhédrin**.

SANIDÎN s.n. v. **sanidină**.

SANIDINĂ s.f. Feldspat potasic incolor, alb, roz ori cenușiu, cu luciu sticlos, cristalizat în sistemul monoclinic. [Var.: **sanidîn** s.n.] — Din fr. **sanidine**.

SANIDINÎT s.n. Rocă magmatică formată în cea mai mare parte din sanidină și care conține minerale rare. — Din fr. **sanidinite**.

SĂNIE, *săni*, s.f. 1. Vehicul cu tracțiune animală sau autopropulsat, având în loc de roți două țalpi de lemn sau de fier cu ajutorul cărora se deplasează prin alunecare pe zăpadă sau pe gheață. 2. Suport la anumite mașini-unelte, care poate aluneca în lungul unor ghidaje, asigurând o deplasare a mașinii, a sculei prelucrătoare ori a piesei de prelucrat. — Din bg. **sani**.

SANITĂR, **-Ă**, *sanitari*, -e, adj., s.m. 1. Adj. Care se referă la sănătate, privitor la sănătate; (despre legi, măsuri, servicii etc.) destinat ocrotirii și îngrijirii sănătății publice. *Serviciu sanitar*. ♦ *Punct sanitar* = cea mai mică unitate de asistență medicală într-o instituție sau într-o localitate. *Agent sanitar* (și substantivat, m.) = persoană din cadrul personalului medical mediu al unui spital sau al unui serviciu medical, care se ocupă (în mediul rural) cu îngrijirea bolnavilor, cu executarea măsurilor de dezinfecție în cazuri de epidemii etc. *Spirit sanitar* = spirit folosit ca dezinfectant extern, impropriu pentru băut. 2. S.m. Soldat instruit pentru a da primul ajutor răniților și a se îngriji de ridicarea și transportarea lor de pe câmpul de luptă. — Din fr. **sanitaire**.

SANSCRIT, **-Ă**, *sanscrite*, -te, adj. (În sintagma) *Limba sanscrită* (și sub-stantivat, f.) = veche limbă indo-europeană din India, în care este scrisă cea mai mare parte din literatura clasică indiană. ♦ Care aparține limbii sanscrite, privitor la limba sanscrită. ♦ Care este scris în limba sanscrită. — Din fr. **sanscrit**.

SANSCRITOLŌG, *sanscritologi*, s.m. Specialist în limba și literatura sanscrită. — Din rus. **sanskritolog**.

SANSEVIÉRIA s.f. Plantă tropicală decorativă din familia liliaceelor, cu frunze lungi, cărnoase, din ale căror fibre rezistente se fac sfori, pânză etc. (*Sansevieria*). [Pr.: -vi-e-ri-ă] — Din lat. **Sansevieria**, denumirea științifică a plantei.

SANTĂL, *santali*, s.m. Nume dat mai multor specii de arbori tropicali, având, după varietăți, lemnul alb, dens și mirositor sau brun-roșiatic și fără miros, cu frunze mari și cu flori grupate în ciorchini (*Santalum*); arbore aparținând uneia dintre aceste specii. ♦ *Ulei de santal* = esență extrasă prin distilare din lemnul și din rădăcina varietății albe de santal, folosită în medicină și în parfumerie. ♦ Lemnul arborelui descris mai sus, folosit în tâmplăria de lux sau la extragerea unei ulei. [Var.: **sandăl** s.m.] — Din fr. **santal**.

SANTINĂ, *santine*, s.f. Spațiu situat la fundul unei nave, în care se colectează apa provenită din infiltrație, prin condensare din atmosferă sau prin scurgere de pe punțile inferioare. — Din fr. **sentine**.

SANTINELĂ, *santinele*, s.f. Militar înarmat care face serviciul de pază a unui post, a unei instituții; *p. gener.* persoană care stă de pază. [Var.: *sentinelă* s.f.] — Din fr. *sentinelle*.

SANTINIÉR, *santineri*, s.m. Mecanic la santina navei. [Pr.: -ni-er] — *Santină* + suf. -ier.

SANTONINĂ s.f. Substanță toxică extrasă din semințele sau din bobocii unor plante (*Semen contra, Florens cinae, Artemisia cina* etc.), folosită în medicină ca vermifug. — Din fr. *santonine*.

SÂNVIȘ s.n. v. *sandvici*.

SĂPĂ¹, *sape*, s.f. 1. Unealtă agricolă pentru săpat și prășit, alcătuită dintr-o lamă de oțel plană sau puțin concavă, fixată aproape perpendicular într-o coadă de lemn. ♦ *Sapă rotativă* = mașină agricolă (cu tracțiune animală) care sfărâmă, cu ajutorul unor discuri stelate, crusta formată la suprafața pământului înainte de răsăritul plantelor. ♦ Expr. *A ajunge* (sau *a se vedea, a aduce, a lăsa* etc.) la (sau în) *sapă de lemn* = a (se) ruina. 2. Dispozitiv care constituie extremitatea inferioară a garniturii de foraj, cu ajutorul căruia se sapă gaura de sondă. 3. Piesă metalică de la partea posterioară a afetului unui tun, care se înfige în pământ la tragere, servind astfel la fixarea tunului. 4. Fiecare dintre cei patru căpriori de la colțurile acoperișului unei case țărănești. — Lat. *sappa*.

SĂPĂ² s.f. (Pop.) Faptul de a *săpa*. — Din *săpa* (derivat regresiv).

SĂPĂ³, *sape*, s.f. (Înv. și pop.; la cai sau, mai rar, la alte animale) Crupă. — Cf. sb. *sapi*.

SAPIENT, -*Ă*, *sapientii*, -te, adj., s.m. și f. (Livr.) (Om) plin de înțelepciune; (om) doct, învățat, savant. [Pr.: -pi-en] — Din lat. *sapiens*, -ntis.

SAPIENȚĂ s.f. (Livr.) Înțelepciune; știință, învățătură. [Pr.: -pi-en] — Din lat. *sapientia*.

SAPIENȚIAL, -*Ă*, *sapientiali*, -e, adj. (Livr.) Care denotă sapiență, cu sapiență. [Pr.: -pi-en] — *Sapientă* + suf. -al.

SAPONIFICĂ, pers. 3 *saponifică*, vb. I. Tranz. și refl. 1. A (se) descompune (un ester) prin hidroliză în acizi organici și alcool. 2. A (se) descompune (o grăsime) prin hidroliză, transformându-se în săpun. — Din fr. *saponifier*, it. *saponificare*.

SAPONIFICĂRE, *saponificări*, s.f. Acțiunea de a (se) *saponifica* și rezultatul ei; saponificație. — V. *saponifica*.

SAPONIFICĂȚIE s.f. Saponificare. — Din fr. *saponification*.

SAPONINĂ, *saponine*, s.f. Substanță de origine vegetală care, în contact cu apa, formează o spumă abundentă și persistentă. — Din fr. *saponine*.

SAPORIFIC, -*Ă*, *saporifici*, -ce, adj. (Livr.) Care dă gust, savoare. — Din fr. *saporifique*.

SAPOTIÉR, *sapotieri*, s.m. Arbore din America tropicală, foarte înalt, bogat în latex alb, cu fructe foarte dulci (*Achras sapata*). [Pr.: -ti-er] — Din fr. *sapotier*.

SAPROFĂG, -*Ă*, *saprofagi*, -ge, adj. (Biol.; despre animale) Care se hrănește cu materii organice în descompunere. — Din fr. *saprofage*.

SAPROFIT, -*Ă*, *saprofitii*, -te, s.n., adj. (Organism vegetal sau microorganism) care își procură hrana din substanțe organice în descompunere. [Var.: *saprofită* s.f.] — Din fr. *saprophyte*.

SAPROFITĂ s.f. v. *saprofit*.

SAPROFITISM s.n. (Biol.) Mod de viață al saprofitelor. — Din fr. *saprophytisme*.

SAPROGÉN, -*Ă*, *saprogeni*, -e, adj., s.m. (Microorganism) care provoacă putrefacția. — Din fr. *saprogène*.

SAPROPÉL, *sapropeluri*, s.n. Nămol bogat în substanțe organice aflate în diferite stadii de descompunere, format în ape sărace în oxigen (mări, lagune, lacuri), și care are efecte terapeutice. — Din fr. *sapropel*.

SAPROPÉLIC, -*Ă*, *sapropelici*, -ce, adj. Care ține de sapropel; care are compoziția, natura sapropelului. — Din fr. *sapropélique*.

SARABÂNDĂ, *sarabande*, s.f. Vechi dans popular spaniol, asemănător cu menuetul; melodie după care se execută acest dans. ♦ Fig. Mișcare amețitoare, agitată, tumultuoasă; frământare; *p. ext.* mulțime dezlănțuită, tumultuoasă. — Din fr. *sarabande*.

SARAFÁN, *sarafane*, s.n. Obiect de îmbrăcăminte femeiască, în formă de rochie decoltată, fără mâneci (și fără umeri), care se poartă peste bluză. — Din rus. *sarafan*.

SARAGEĂ, *saragele*, s.f. 1. Călăreț din vechea cavalerie turcească. 2. Soldat din cavaleria neregulată a Țărilor Române. — Din tc. *sarica*.

SARÁI s.n. v. *serai*.

SARAILIE, *sarailii*, s.f. Prăjitură făcută din foi de plăcintă rulate, cu umplutură de nuci, de alune, de migdale, îmbibată cu sirop de zahăr sau cu miere. [Pr.: -ra-i- — Var.: (Înv.) *seralie* s.f.] — Din tc. *saraylı* „ceea ce ține de palatul sultanului”.

SARAMURĂ, *saramurez*, vb. I. Tranz. 1. A introduce (pentru un timp) în saramură alimente (carne, legume etc.) pentru a le conserva. 2. A ține în

saramură pieile crude înainte de tăbăcire. 3. A trata cu fungicide semințele de cereale, înainte de semănare, pentru a le dezinfecta. — Din *saramură*.

SARAMURĂRE s.f. Acțiunea de a *saramura* și rezultatul ei. — V. *saramura*.

SARAMURĂT, -*Ă*, *saramurați*, -te, adj. Care a suferit operația de saramurare. — V. *saramura*.

SARAMURĂ, (2) *saramuri*, s.f. 1. Apă în care s-a dizolvat sare și care se folosește în gospodărie (la conservarea unor alimente), în agricultură, în industria tăbăcăriei etc. ♦ Apă naturală care conține sare; izvor de apă sărată; slatină. 2. Zeamă sărată, uneori condimentată cu oțet, usturoi etc., cu care se servesc unele mâncăruri; mâncare servită în acest fel. [Var.: (pop.) *salamură* s.f.] — Din ngr. *salamúra*.

SARASÍR s.n. v. *serasir*.

SARAZÍN, -*Ă*, *sarazini*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (În Evul Mediu) Nume dat musulmanilor din vestul Europei. 2. Adj. care aparține sarazinilor (1), referitor la sarazini. — Din fr. *sarrasin*.

SARAZINĂ, *sarazine*, s.f. (În Evul Mediu) Hersă armată în partea inferioară cu colți de oțel. — Din fr. *sarrasine*.

SARBACĂNĂ, *sarbacane*, s.f. Tub lung și drept cu ajutorul căruia se pot arunca, suflând în el, proiectile de mici dimensiuni. ♦ Armă cu care musulmanii aruncau substanțe incendiare asupra trupelor inamice. — Din fr. *sarbacane*.

SARCĂSM, (2) *sarcasme*, s.n. 1. Ironie aspră, usturătoare; bațjocură necrutătoare. 2. Vorbă, frază, expresie sarcastică. — Din fr. *sarcasme*, lat. *sarcasmus*.

SARCĂSTIC, -*Ă*, *sarcastici*, -ce, adj. (Adesea adverbial) Plin de sarcasm, bațjocoritor, caustic, usturător. — Din fr. *sarcastique*.

SÁRCINĂ, *sarcini*, s.f. 1. Greutate, încărcătură pe care o duce un om sau un animal; povară. ♦ Apăsare, greutate. ♦ Fig. Povară, balast. 2. Legătură (de lemne, de fân, de paie) care poate fi dusă în spinare sau cu brațele. 3. Obligație, îndatorire, răspundere (materială sau morală). ♦ Expr. *A da pe cineva în sarcina cuiva* = a da pe cineva în grija cuiva. *A pune* (ceva) în *sarcina cuiva* = a face (pe cineva) vinovat sau răspunzător (de ceva). 4. Misiune. ♦ (Articulat, urmat de determinări introduse prin prep. „de”) Calitate, slujbă, rol. 5. Starea femeii gravide; perioadă cât o femeie este gravidă; graviditate. 6. Mărime fizică care produce o stare de solicitare mecanică într-un corp solid deformabil sau într-un sistem fizic. ♦ *Sarcină electrică* = mărime scalară ce caracterizează proprietatea unui corp de a crea în jurul său un câmp electric sau de a fi acționat atunci când se află în câmpul electric al altui corp. ♦ Putere activă dată sau luată de un sistem tehnic generator, transmisișor sau transformator de energie. — Lat. *sarcina*.

SARCOCEL, *sarcocele*, s.n. (Med.) Tumoare dură a testiculelor. — Din fr. *sarcocele*.

SARCOFĂG, *sarcofage*, s.n. (În Antichitate) Sicriu monumental executat din piatră, bronz etc. (artistic ornamentat). ♦ Monument funerar în formă de sicriu. [Var.: (rar) *sarcofăgiu* s.n.] — Din fr. *sarcophage*, lat. *sarcophagus*.

SARCOFĂGIU s.n. v. *sarcofag*.

SARCOLEMĂ, *sarcoleme*, s.f. (Anat.) Membrană conjunctivă laxă, fină, care învelește fibra musculară (netedă sau striată). — Din fr. *sarcoleme*.

SARCOLOGIE s.f. Parte a anatomiei care se ocupă cu studierea mușchilor; miologie. — Din fr. *sarcologie*.

SARCÓM, *sarcoame*, s.n. Tumoare malignă care apare în celulele țesuturilor conjunctive la oameni și la animale. [Pl. și: *sarcomuri*] — Din fr. *sarcome*, lat. *sarcoma*.

SARCOMATÓS, -*OĂSĂ*, *sarcomatoși*, -oase, adj. (Med.) Referitor la sarcom, de natura sarcomului. — Din fr. *sarcomateux*.

SARCOMATÓZĂ, *sarcomatoze*, s.f. (Med.) Afecțiune caracterizată prin apariția de sarcoame multiple. — Din fr. *sarcomatose*.

SARCOPLÁSMĂ s.f. Protoplasma celulelor musculare. — Din fr. *sarcomplasme*.

SARCÓPT, *sarcopti*, s.m. Parazit microscopic care trăiește în galerii săpate în pielea oamenilor și a animalelor provocând scabia (*Sarcoptes scabiei*). — Din fr. *sarcopte*.

SARCOSPORIDIÓZĂ, *sarcosporidioze*, s.f. Boală a mamiferelor și a păsărilor care se manifestă prin slăbire și care este provocată de paraziți monocelulari dezvoltăți în țesutul muscular, unde formează chisturi. [Pr.: -di-o-] — Din fr. *sarcosporidiose*.

SARD, -*Ă*, *sarzi*, -de, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Sardinia. 2. Adj. Care aparține Sardiniei sau sarzilor (1), referitor la Sardinia ori la sarzi. ♦ (Substantivat, f.) Limbă romanică vorbită în Sardinia. — Din fr. *Sarde*.

SARDANAPÁLIC, -Ă, *sardanapalici*, -ce, adj. (Livr.; despre ospete, mod de viață) Exagerat de îmbelșugat, de luxos. ♦ (Livr.) Decăzut. — **Sardanapal** (n.pr.) + suf. -ic.

SARDANAPALISM s.n. (Livr.) Viață decăzută; mod de trai decadent, imoral. — **Sardanapal** (n.pr.) + suf. -ism.

SARDEA, *sardele*, s.f. Numele mai multor specii de pești marini din grupul scrumbiilor, care se consumă proaspeți sau conservați. ♦ Loc. adv. *Ca sardelele* = unul lângă altul, foarte înghesuți. — Din ngr. **sardhella**, it. **sardella**.

SARDELUȚĂ, *sardeluțe*, s.f. Diminutiv al lui *sardea*. — **Sardea** + suf. -eluță.

SARDINĂ, *sardine*, s.f. 1. Pește marin din familia clupeidelor, asemănător cu scrumbia, cu spatele albastru-verzui și cu pântecele argintiu, extrem de vorace (*Sardina pilchardus*). 2. Sardea. — Din fr. **sardine**.

SĂRDIU s.n. Piatră semiprețioasă transparentă, de culoare roșie sau brună. — Din lat. **sardius** [lapis].

SARDONIC, -Ă, *sardonici*, -ce, adj. (Livr.; despre râs, zâmbet etc.; adesea adverbial) Care exprimă bațocură necruțătoare sau satisfacție diabolică. — Din fr. **sardonique**, lat. **sardonicus** [risus].

SARDONIX s.n. Piatră semiprețioasă de culoare roșie, caracterizată prin prezența unor benzi concentrice regulate. — Din lat. **sardonix**.

SĂRE, (2, 4) săruri, s.f. 1. Substanță cristalină, sfărâmițoasă, solubilă în apă și cu gust specific, care constituie un condiment de bază în alimentație și este folosită în industria conservelor, în tăbăcărie, în industria chimică etc.; clorură de sodiu. ♦ Expr. *Sarea pământului* = ceea ce este mai de preț, mai valoros. *Marea cu sarea sau sarea și marea* = ceva exagerat de mult, imposibil de realizat. *A-i fi (cuiva) drag ca sarea în ochi sau a-i sta (cuiva) ca sarea în ochi* = a-i fi (cuiva) nesuferit. *A-i fi cuiva de ceva (sau a-i veni cuiva să facă ceva) cum îi este câinelui a linge sare* = a nu dori deloc (să facă) un anumit lucru. *A primi pe cineva (sau a ieși înaintea cuiva) cu pâine și sare* = a primi pe cineva cu deosebită cinste. ♦ Fig. Spirit, farmec, haz. 2. Substanță chimică formată de obicei prin reacția unui acid cu o bază. 3. (În sintagmele) *Sare amară* = substanță chimică sub formă de praf alb, folosită în medicină ca purgativ; sulfat de magneziu. *Sare de lămâie* = acid citric; sărăciță. 4. (La pl.) Lichid volatil preparat din carbonat de amoniu și substanțe puternic mirositoare (fenol, camfor etc.), folosit, în trecut, pentru trezirea din leșin. — Lat. **sal, salis**.

SARGĂSĂ, *sargase*, s.f. Algă de culoare brună care crește în mările tropicale. — Din fr. **sargasse**.

SARI, sariuri, s.n. Piesă principală din costumul femeiesc tradițional indian, constituită dintr-o fâșie de țesătură dreaptă, care se înfășoară în jurul corpului ca o fustă strâmtă, un capăt strângând mijlocul ca un cordon, iar celălalt capăt, liber, aruncându-se peste umăr. — Din fr. **sari**.

SARIC, saricuri, s.n. (Înv.) Văl făcut dintr-o țesătură fină (și adesea împodobit cu pietre prețioase), care se înfășura în jurul fesului, alcătuind împreună turbanul turcesc; *p. gener.* turban. — Din tc. **sank**.

SĂRICĂ, sarici, s.f. Manta țărănească lungă și mițoasă pe dinafară, țesută din fire groase de lână, pe care o poartă oamenii de la munte, mai ales ciobanii. [Pl. și: *sarice*] — Lat. **sarica** (= *serica*).

SARMĂ, sarmale, s.f. Preparat culinar din carne tocată (amestecată cu orez și cu alte ingrediente) înfășurată în foaie de varză, de viță etc. în forma unor rolouri. [Var.: **sarmală** s.f.] — Din tc. **sarma**.

SARMĂLĂ s.f. v. **sarma**.

SARMĂT, -Ă, sarmați, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. 1. Persoană care făcea parte din vechea populație indo-europeană nomadă, înrudită cu scitii, care a populat teritoriile din jurul Mării Negre și a fost asimilată de slavii vechi, de geto-daci etc. 2. Adj. Care aparține sarmaților (1), referitor la sarmați. — Din fr. **Sarmates**.

SARMAȚIÂN, -Ă, sarmațieni, -e, s.n., adj. 1. S.n. Ultimul etaj al miocenului din sud-estul Europei, reprezentat în țara noastră prin stratele de nisipuri și de argile (de care sunt legate cele mai multe zăcăminte de gaze naturale). 2. Adj. Care aparține sarmațianului (1), privitor la sarmațian. [Pr.: -ți-an] — Din fr. **sarmatien**.

SARMENTÓS, -OĂSĂ, sarmentoși, -oase, adj. (Bot.) Care are tulpina lungă, mlădioasă și agățătoare. — Din fr. **sarmentoux**.

SARÓNG, saronguri, s.n. Îmbrăcăminte din portul malaez de forma unei fuste lungi și strâmte, purtată de bărbați și de femei. — Din fr. **sarong**.

SÁROS s.n. Perioadă de 18 ani, 11 zile și 8 ore, după care se repetă, la aceleași intervale și în aceeași ordine, eclipsele de Soare și de Lună. — Din fr. **saros**.

SARSĂLĂ s.m. Una dintre denumirile populare ale diavolului. — Et. nec.

SARSĂM s.n. v. **țarțam**.

SARSANĂ, sarsanale, s.f. (Pop. și fam.) Sarcină, povară (purată de animale sau de oameni în spinare). [Var.: **saxaná** s.f.] — Din tc. **seyisane** (pop. *seysana*) „cal de povară”, sb. **seksana**.

SART, sarturi, s.n. Odogon de oțel sau de căneță care servește la fixarea laterală a catarctelor și la prinderea scârilor pentru urcarea pe acestea. — Din it. **sarta**.

SAS¹, sași, s.m. Persoană care făcea parte din populația germană colonizată, în sec. XII–XIII, în unele părți ale Transilvaniei — Cf. magh. *szász*.

SAS², sasuri, s.n. Încăpere sau compartiment dintr-un sistem tehnic sau dintr-o instalație, care poate comunica alternativ cu alte încăperi ori cu exteriorul. — Din fr. **sas**.

SASCHÍU, saschii, s.m. Numele a două plante erbacee cu tulpina întinsă pe pământ și cu frunze persistente lucioase, una cu flori albastre (*Vinca herbacea*), cealaltă cu flori albastre, roșii sau albe (*Vinca minor*). — Din magh. **szászfü**.

SASTISEĂLĂ, sastiseli, s.f. (Înv. și fam.) Plictiseală. — **Sastisi** + suf. -eală.

SASTISÍ, sastisesc, vb. IV. Refl. și tranz. (Înv.) A (se) tulbura, a (se) zăpăci. ♦ A (se) plictisi, a (se) sătura. — Din ngr. **sástisa** (aor. lui *sastizo*).

SASTISÍRE, sastisiri, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (se) *sastisi* și rezultatul ei. — V. **sastisi**.

SASTISÍT, -Ă, sastisíți, -te, adj. (Înv.) Tulburat, zăpăcit. ♦ Plictisit, sătul. — V. **sastisi**.

SASŢEU, saşeuiri, s.n. (Rar) Pungă mică de pânză în care se păstrează batiste, ciorapi etc. sau în care se pun, în dulap, flori plăcut mirositoare pentru a parfuma rufole. — Din fr. **sachet**.

SASŢIU, -IE, saşii, adj. (Despre oameni) Care se uită cruciș; zbanghiu, bazaochi; (despre ochi, privire) cruciș, încrucișat. [Var.: **şaşiu, -le** adj.] — Din tc. **şaşi**.

SAT, sate, s.n. 1. Așezare rurală a cărei populație se ocupă în cea mai mare parte cu agricultura. ♦ Expr. *Satul lui Cremene* sau *sat fără câini* = loc fără stăpân, fără control, în care oricine poate face orice dorește. 2. Locuitorii dintr-un sat (1); sătenii, țărani. ♦ Expr. *A se supăra ca vâcarul pe sat*, se spune celui care se supără (fără motiv) pe altul, dar supăcarea este spre propria lui pagubă. ♦ Țărâniea, cu specificul ei de viață economică și culturală. — Lat. **fossatum**.

SATÂN s.m. v. **satană**.

SATANĂ, satane, s.f. 1. (Mai ales art.) Numele biblic al diavolului. 2. Întruchipare a răului, unealtă a răului. ♦ Termen injurios pentru oameni și animale. [Var.: **satán** s.m.] — Din sl. **satana**.

SATANÉSC, -EĂSCĂ, satanești, adj. (Rar) Satanic. — **Satan** + suf. -esc.

SATĂNIC, -Ă, satanici, -ce, adj. De satană, al satanei, referitor la satană; diavolesc, drăcesc; *p. ext.* crud, perfid, pervers; satanesc, satanicesc. — Din fr. **satanique**.

SATANICÉSC, -EASCĂ, satanicești, adj. (Rar) Satanic. — **Satan** + suf. -icesc.

SATANISM s.n. (Rar) 1. Caracterul a ceea ce este satanic, atitudine satanică. 2. Cult consacrat Satanei și răului. — Din fr. **satanisme**.

SATANÍST, -Ă, sataniști, -ste, s.m. și f., adj. (Adept) al satanismului. — Din engl. **satanist**.

SATARĂ, satarale, s.f. Dare excepțională (în afara dărilor obișnuite) percepută în Țările Române, în Evul Mediu. — Cf. tc. *munşadere* „confiscare”.

SATĂR, satăre, s.n. 1. Cuțit mare de bucătărie, scurt, lat și greu, pentru spart oase, pentru tocat carne etc. 2. Secure folosită în trecut ca armă de luptă sau ca unealtă a călăului. — Din tc. **satir**.

SATĂRGLIU, satărgii, s.m. (În sec. XVI–XVII în Țările Române) Oștean lefegiu înarmat cu satăre (2). — Din tc. **satırcı**.

SATELÍT, sateliți, s.m. 1. Corp ceresc care se rotește în jurul altui corp ceresc, însoțindu-l în cursul mișcării lui de revoluție. ♦ Fig. Persoană, colectivitate, stat care urmează și execută (orbește) ordinele cuiva; acolit. ♦ (Adjectival) *Stat satelit*. 2. (În sintagmele) *Satelit artificial* = corp metallic de forme diverse (prevăzută cu aparataj), lansat de oameni în spațiul interplanetar cu ajutorul unei rachete și care apoi se rotește în jurul Pământului fără a mai avea nevoie de propulsie. *Satelit de radioamatori* = satelit artificial dotat cu echipament special permițând radioamatorilor stabilirea legăturilor la mari distanțe și la ore precise. *Satelit de telecomunicații* = satelit artificial dotat cu echipament special care face posibilă realizarea unor canale de telecomunicații, folosite în cercetarea științifică, navigație, comunicații, difuziunea programelor de televiziune etc. *Satelit meteorologic* = satelit artificial dotat cu echipament special folosit pentru operații de cercetare a întregului înveliș al oceanului aerian și pentru

obținerea unor informații specifice din zonele terestre mai puțin accesibile. — Din fr. **satellite**, lat. **satelles**, -**itis**.

SATELOID, *sateloizi*, s.m. Aparat de zbor orbital, cu motor-rachetă de mică tracțiune, constituind un intermediar între un avion și un satelit artificial. [Pl. și (n.): *sateloide*] — Din **satelit**.

SATÉN s.n. v. **satîn**.

SATÎN s.n. Țesătură deasă de mătase, de bumbac, de fibre sintetice etc., cu una dintre fețe lucioasă, folosită mai ales pentru căptușeli de îmbrăcăminte. [Var.: **satôn** s.n.] — Din fr. **satîn**.

SATINĂ, *satinez*, vb. I. Tranz. A da luciul hârtiei sau țesăturilor cu ajutorul calandruului. — Din fr. **satiner**.

SATINĂRE, *satînări*, s.f. Acțiunea de a *satina* și rezultatul ei. — V. **satina**.

SATINĂT, -**Ă**, *satinați*, -*te*, adj. Ca satinul, cu aspect lucios, mătăsoș. — V. **satina**. Cf. fr. **satiné**.

SATINÉT s.n. Satin subțire. — Din fr. **satinette**.

SATÎR, *satiri*, s.m. Divinitate rustică din mitologia greacă, reprezentată printr-o ființă cu corp omenesc acoperită cu păr, cu coarne și picioare de țap (sau de cal), care personifica instinctele brutale. ♦ Epitet dat unui om cinic și desfrânat. [Acc. și: *satîrî*] — Din fr. **satyre**, lat. **Satyrus**.

SATIRĂ, *satire*, s.f. Scriere în versuri sau în proză în care sunt criticate defecte morale ale oamenilor sau aspecte negative ale societății, cu intenții moralizatoare; *p. gener.* scriere sau discurs cu caracter bațjocoritor, vehement. ♦ Categorie estetică din sfera comicului, care critică cu violență și caricatural pe cineva sau ceva. [Acc. și: *satîră*] — Din fr. **satire**, lat. **satira**.

SATIRIC, -**Ă**, *satirici*, -*ce*, adj. Cu caracter de satiră; care ține de satiră. ♦ Încălnat spre satiră. **Spirit satiric**. ♦ (Substantivat, m.) Persoană care satirizează; autor de opere satirice. ♦ (Substantivat, n.) Conținut, caracter specific satirei. — Din fr. **satirique**, lat. **satiricus**.

SATIRIZĂ, *satirizez*, vb. I. Tranz. A critica, a ridiculiza pe calea satirei; a prezenta în mod satiric. — Din fr. **satiriser**.

SATIRIZĂRE, *satirizări*, s.f. Faptul de a *satiriza*. — V. **satiriza**.

SATISFACE, *satisfác*, vb. III. Tranz. **1.** A mulțumi pe cineva îndeplinindu-i o dorință, o necesitate, o exigență. **2.** A fi conform cu anumite norme, criterii, exigențe, dorințe; a se potrivi, a corespunde. — Din lat. **satisfacere**.

SATISFĂCERE, *satisfaceri*, s.f. Faptul de a *satisface*. — V. **satisface**.

SATISFĂCȚIE, *satisfacții*, s.f. **1.** Sentiment de mulțumire, de plăcere. ♦ Ceea ce produce mulțumire; motiv, prilej de a fi satisfăcut. **2.** Act prin care cineva repară o ofensă adusă cuiva; act prin care cineva obține sau dă cuiva ceea ce pretinde, dorește sau i se cuvine. ⇨ Expr. *A cere (sau a da) satisfacție = a)* a cere de la cineva (sau a da cuiva) dreptate, a cere să i se dea (sau a-i da cuiva) câștig de cauză; *b)* a provoca (sau a accepta o provocare) la duel. [Var.: (înv.) **satisfacțiune** s.f.] — Din fr. **satisfaction**, lat. **satisfactio**, -**onis**.

SATISFĂCȚIUNE s.f. v. **satisfacție**.

SATISFĂCĂTOR, -**OARE**, *satisfăcători*, -*oare*, Care satisface; mulțumitor; îndeștulator; acceptabil. — **Satisface** + suf. -**ător**.

SATISFĂCŪT, -**Ă**, *satisfăcuți*, -*te*, adj. (Despre oameni) Care este plin de mulțumire, de satisfacție; ale cărui dorințe, exigențe au fost îndeplinite; căruia i s-a dat satisfacție; care exprimă mulțumire; mulțumit. — V. **satisface**.

SATRĂP, *satrapî*, s.m. Guvernator al unei satrapii, cu puteri nelimitate. ♦ Fig. Conducător despotice, rău; *p. gener.* persoană cu apucături dictatoriale. — Din fr. **satrape**, lat. **satrapes**.

SATRĂPIC, -**Ă**, *satrapici*, -*ce*, adj. De satrap, al satrapului, privitor la satrap, specific satrapului. — Din fr. **satrapique**.

SATRĂPIE, *satrapii*, s.f. Provincie în vechiul Imperiu Persan, guvernată de un satrap. ♦ Fig. Guvernare despotice, tiranică. — Din fr. **satrapie**, lat. **satrapia**.

SATLUNGEĂN, -**Ă**, *satlungeni*, -*e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din comuna Satlung. **2.** Adj. Care aparține comunei Satlung sau satlungenilor (**1**), referitor la Satlung ori la satlungeni. — **Satlung** (n.pr.) + suf. -**ean**.

SATLUNGEANCĂ, *satlungence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din comuna Satlung. — **Satlungean** + suf. -**că**.

SATURĂ, *saturez*, vb. I. Tranz. A aduce un sistem fizico-chimic sau tehnic în stare de saturație. — Din fr. **saturer**, lat. **saturare**.

SATURABIL, -**Ă**, *saturabili*, -*e*, adj. Care poate fi saturat. — Din fr. **saturable**.

SATURABILITĂTE s.f. (Chim.; Fiz.) Capacitatea de a fi saturat. — Din fr. **saturabilité**.

SATURĂNT, -**Ă**, *saturanți*, -*te*, adj. **1.** (Despre factori fizici) Care se află în contact cu lichidul care l-a produs. ♦ (Impr.) Saturat. **2.** Care are proprietatea de a satura. — Din fr. **saturant**.

SATURĂRE, *saturări*, s.f. Faptul de a *satura*. — V. **satura**.

SATURĂT, -**Ă**, *saturați*, -*te*, adj. (Chim.; Fiz.) Care nu mai are valențe libere și nu mai poate forma compuși de adiție; care se află în stare de saturație. ♦ Fig. Care a atins punctul de intensitate, de valoare etc. maximă. — V. **satura**.

SATURĂTOR, *saturatoare*, s.n. Aparat folosit pentru concentrarea unei soluții până la saturație. — Din fr. **saturateur**.

SATURĂȚIE s.f. **1.** Stare a unui compus chimic care nu mai conține valențe libere și deci nu mai poate adăuga alte elemente în molecula lui; stare a unei soluții în care nu se mai poate dizolva o nouă cantitate din substanța dizolvată; stare a unui mediu gazos în care nu se mai poate evaporă o nouă cantitate dintr-un anumit lichid; stare a unui sistem chimic, fizic sau tehnic pentru care o anumită mărime caracteristică a atins valoarea ei maximă. ⇨ Loc. adv. *Până la saturație = a)* până la completarea tuturor valențelor libere; *b)* fig. la nivelul de la care cineva nu mai poate suporta. **2.** Stare de intensitate maximă a unui fenomen, satisfacere maximă a cuiva; *p. ext.* plictiseală, oboseală, deznădejde care decurge dintr-o astfel de stare. — Din fr. **saturation**, lat. **saturatio**, -**onis**.

SATURN s.n. (înv.) Numele plumbului în alchimie. — Din fr. **saturne**.

SATURNĂLE s.f. pl. v. **saturnalii**.

SATURNĂLII s.f. pl. Sărbători celebrate la romani, în cinstea zeului Saturn, care aveau loc în fiecare an după terminarea muncilor agricole. [Var.: **saturnale** s.f. pl.] — Din lat. **Saturnalia**, fr. **saturnales**.

SATURNIĂN, -**Ă**, *saturnieni*, -*e*, adj. (Rar) Saturnin (**1**). [Pr.: -*ni-an*] — Din fr. **saturnien**.

SATURNIN, -**Ă**, *saturnini*, -*e*, adj. **1.** (În sintagma) *Vers saturnin* = vers iambic (de șapte silabe) folosit în poezia latină arhaică; saturnian. **2.** (Despre boli) Care este provocat de intoxicația cu plumb. **3.** Care aparține planetei Saturn, care se referă la Saturn. — Din fr. **saturnin**.

SATURNISM s.n. Boală profesională provocată de intoxicația cronică cu plumb. — Din fr. **saturnisme**.

SAȚ s.n. (Pop.) Senzația celui sătul; săturare, îndeștulare. ⇨ Loc. adj. și adv. *Fără saț* = lacom, nesățios; *fig.* nepotolit, neistovit. ⇨ Expr. *A ține (sau a-i ține, a-i fi cuiva) (de) saț* = a potoli cuiva foamea pentru mai mult timp. *A-și ține sațul* = a se sătura pentru mult timp. *A nu avea saț* = a fi lacom, nesățios. ♦ Fig. Deznădejde, silă, lehamite. ♦ Belșug, abundență; îmbuibare. [Var.: **sățu** s.n.] — Lat. **satium**.

SAȚIETATE s.f. Saț, saturație. [Pr.: -*ți-e*] — Din fr. **satieté**, lat. **satietas**, -**atis**.

SAȚIU s.n. v. **saț**.

SAU conj. **1.** (Cu funcție disjunctivă) Ori, fie: **a)** (Leagă noțiuni sau propoziții care se exclud ca opuse sau contradictorii) *Plânge sau râde?* (Al doilea membru al disjuncției este o negație) *Sunt sau nu sunt?* **b)** (Leagă noțiuni sau propoziții care se exclud ca alternative) *Doriți cafea sau ceai?* ♦ (Corelativ, indică necesitatea de a alege între două alternative) *Sau luni, sau miercuri*. ⇨ (În enumerări, precedând fiecare element al enumerării sau numai pe ultimul) *Pentru a da la rîndea se întrebuințează sau rîndeaua sau cioplitorul sau gealul*. **2.** (Cu funcție explicativă) Adică, cu alte cuvinte. *Adunarea, sau soborul întregii țări*. **3.** (Cu funcție copulativă) Precum, și. *Nisipul se găsește pe fundul râurilor, lacurilor sau mărilor*. **4.** (În propoziții interogative, cu funcție concluzivă, atenuată de o nuanță de îndoială) Nu cumva? oare? poate? *De ce nu scrii? Sau n-ai timp?* — **Să + au**¹.

SAUDIȚ, -**Ă**, *saudiți*, -*te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Arabia Saudită. **2.** Care aparține Arabiei Saudite sau saudiților (**1**), referitor la Arabia Saudită ori la saudiți. — Din fr. **Saudite**.

SAULĂ, *saule*, s.f. Parâmă folosită la bordul navelor pentru ridicarea pavilionului, fixarea suplimentară a unei vele etc. [Pr.: *sa-u*] — Et. nec.

SAUNĂ, *saune*, s.f. Baie de aburi care constă în expunerea corpului la o temperatură de 60–80°C, produsă prin stropirea unor pietre poroase încinse, după care se activează circulația prin lovirea corpului cu un mănunchi de nuiele și prin dușuri reci. [Pr.: *sa-u*] — Din fr. **sauna**.

SAURIĂN, *saurieni*, s.m. (La pl.) Ordin de reptile cu pielea acoperită de solzi cornoși și cu coada de obicei lungă, care cuprinde șopârlele și cameleonii; (și la sg.) reptilă care face parte din acest ordin. [Pr.: *sa-u-ri-an*] — Din fr. **saurien**.

SAUVIGNON s.n. Soi de viță-de-vie cu struguri având boabele verzi, îndeștate, bune pentru producerea unor vinuri superioare. ♦ Vin făcut din acest soi de struguri. [Pr.: *sovinio*] — Cuv. fr.

SAVĂNĂ, *savane*, s.f. Câmpie vastă, caracteristică regiunilor tropicale, acoperită cu ierburi înalte și presărată din loc în loc cu tufe de arbuști spinoși sau cu copaci pitici. — Din fr. **savane**.

SAVĂNT, -**Ă**, *savanți*, -*te*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Persoană) cu cunoștințe vaste și temeinice, care creează în domeniul științei; erudit. **2.** Adj. Care conține multă știință, care denotă știință sau, *p. ext.*, artă, pricepere, măiestrie. *Lucrare savantă*. — Din fr. **savant**.

SAVANTLĂC, (2) *savantlăcuri*, s.n. 1. (Fam.) Erudiție; (depr.) pedanterie, prețiozitate. 2. Preocupare științifică. — **Savant** + suf. *-lăc*.

SAVĂR s.m. v. **savart**.

SAVARINĂ, *savarine*, s.f. Prăjitură făcută dintr-un aluat moale și pufos copt în forme speciale, care se îmbibă cu sirop de zahăr (amestecat cu rom) și se umple cu frișcă. — Din fr. **savarin**.

SAVĂRT, *savarti*, s.m. Unitate de măsură pentru intervalele muzicale, de 301 ori mai mică decât o octavă. [Var.: **savăr** s.m.] — Din fr. **savart**.

SAVOĂRE s.f. Gust deosebit, ales, plăcut al unor alimente. ♦ Fig. Farmec; haz. — Din fr. **savour**.

SAVOIĂRD, *-Ă*, *savoiarzi*, *-de*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Savoia. 2. Adj. Care aparține Savoiei sau savoiarzilor (1), referitor la Savoia ori la savoiarzi. [Pr.: *-vo-iard*] — Din fr. **Savoyard**.

SAVONIÉRĂ, *savoniere*, s.f. Cutie în care se ține săpunul de toaletă; săpunieră. [Pr.: *-ni-e-*] — Din fr. **savon** (după *fructieră*, *supieră* etc.).

SAVURĂ, *savurez*, vb. I. Tranz. A mânca sau bea ceva pe îndelete și cu plăcere, pentru a-i simți bine gustul. ♦ Fig. A se bucura în tihnă de ceva, a se delecta, a se desfăta. — Din fr. **savourer**.

SAVURĂRE s.f. Acțiunea de a savura și rezultatul ei. — V. **savura**.

SAVURĂ, *savuri*, s.f. Material granulos obținut prin sortarea pietrei rezultate din concasarea rocilor, folosit la construirea macadamurilor și la prepararea asfaltului. ♦ (Mar.) Lest. — Din ngr. **savúra**.

SAVURÓS, *-OASĂ*, *savuroși*, *-oase*, adj. (Despre alimente) Cu gust plăcut, plin de savoare, delicios. ♦ Fig. Plăcut, încântător. — Din fr. **savoureux**.

SAXANĂ s.f. v. **sarsana**.

SAXATIL, *-Ă*, *saxatili*, *-e*, adj. (Despre plante și animale) Care crește sau trăiește în locuri pietroase. — Din fr. **saxatile**, lat. **saxatilis**.

SAXHÖRN, *saxhornuri*, s.n. Instrument muzical de suflat făcut din alamă, folosit în fanfare și orchestre. — Din fr. **saxhorn**, germ. **Saxhorn**.

SAXIFRĂGĂ, *saxifragi*, s.f. Plantă erbacee care crește printre stânci. — Din fr. **saxifrage**.

SAXOFÓN, *saxofoane*, s.n. Instrument muzical de suflat din alamă, de forma unui tub conic îndoit — Din fr. **saxophone**.

SAXOFONIST, *saxofoniști*, s.m. Instrumentist care cântă la saxofon. — Din fr. **saxophoniste**.

SAXÓN, *-Ă*, *saxoni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din triburile germanice stabilite în vechea Saxonie sau era originară de acolo. 2. Adj. Care aparține vechii Saxonii sau saxoniilor (1), referitor la Saxonia ori la saxoni. — Din fr. **Saxon**.

SAXOTROMBĂ, *saxotrombe*, s.f. Instrument de suflat, mai mare decât cornul, confecționat din piele. — Din fr. **saxotrombe**.

SĂ conj. I. (Ca semn al conjunctivului) *Să fii cuminte*. II. (Semn al conjunctivului și, în același timp, conjuncție subordonatoare) 1. (Introduce o propoziție subiectivă) *E bine să pleci*. 2. (Introduce o propoziție predicativă) *Pare să fie un om cumsecade*. 3. (Introduce o propoziție atributivă) *Nu-i mândră să-mi fie dragă*. 4. (Introduce o propoziție completivă directă sau indirectă) *Puteam chiar să nu mai fiu acumă*. 5. (Introduce o propoziție finală) *A ieșit să-i întâmpine*. 6. (Introduce o propoziție consecutivă) *Am răs să leșin*. 7. (Introduce o propoziție condițională) *Ar fi fost prins să nu fi fugit*. III. (În loc. conj.) *Măcar să...* (introduce o propoziție concesivă) *Nu mă duc, măcar să mă omori*. *Numai să...* (introduce o propoziție condiționată) *Îți poate fi de folos, numai să vrea*. *Până să...* (introduce o propoziție temporală) *Până să ajungă el, fata ajunsese acasă*. *Pentru ca să...* = **a**) (introduce o propoziție finală) *Învăț temeinic pentru ca să reușesc la examen*; **b**) (cu valoare copulativă) *A plecat mulțumit, pentru ca să se întoarcă peste o oră din nou nedumerit*. *Fără să...* = **a**) (introduce o propoziție modală) *A plecat fără să verse o lacrimă*; **b**) (introduce o propoziție concesivă) *Fără să-mi fi spus cineva, am bănuit adevărul*. — Lat. **si**.

SĂBĂRELUL s.n. art. Dans popular răspândit mai ales în Muntenia; melodie după care se execută acest dans. — **Sabar** (n. pr.) + suf. *-el*.

SĂBIA, *săbiez*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. (Înv.) A (se) tăia cu sabia. [Pr.: *-bi-a*] — Din **sabie**.

SĂBIER, *săbieri*, s.m. (Înv.) Fabricant de săbii. [Pr.: *-bi-er*] — **Sabie** + suf. *-ar*.

SĂBIOARĂ, *săbioare*, s.f. 1. Săbiuță (1). 2. (Iht.) Sabie (2). 3. (Bot.) Gladiolă, săbiuță (2). [Pr.: *-bi-oa-*] — **Sabie** + suf. *-ioară*.

SĂBIOI, *săbioaie*, s.n. Augmentativ al lui **sabie**. [Pr.: *-bi-oi*] — **Sabie** + suf. *-oi*.

SĂBIUȚĂ, *săbiuțe*, s.f. 1. Diminutiv al lui **sabie**; săbioară. 2. Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cu frunzele în formă de sabie și cu florile purpurii; gladiolă, săbioară (3) (*Gladiolus imbricatus*). [Pr.: *-bi-u-*] — **Sabie** + suf. *-uță*.

SĂCĂLĂȘ s.n. v. **săcăluș**.

SĂCĂLUȘ, *săcălușe*, s.n. (În Evul Mediu, la români) Tun mic, primitiv, cu tragere directă. [Pl. și: *săcălușuri*. — Var.: **săcălăș**, **tăcălăș** s.n.] — Din magh. **szakallás**.

SĂCEALĂ, *săceli*, s.f. (Reg.) Țesală (pentru animale). — Cf. *țesală*.

SĂCELĂ, *săcelez*, vb. I. Tranz. (Reg.) A țesăla un animal. — Cf. *țesăla*.

SĂCELEAN, *-Ă*, *săceleni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Săcele. 2. Adj. Care aparține municipiului Săcele sau săcelenilor (1); referitor la Săcele ori la săceleni. — **Săcele** (n.pr.) + suf. *-ean*.

SĂCELEANCĂ, *săcelence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Săcele. — **Săcelean** + suf. *-că*.

SĂCŌI, *săcoale*, s.n. Augmentativ al lui **sac**. — **Sac** + suf. *-oi*.

SĂCRŪ s.n. v. **sicriu**.

SĂCŪI, *săcuie*, s.n. (Reg.) Săculeț care se poartă atârnat de gât; trăistuiță.

♦ Săculeț în care se pun la stors fagurii sau cașul. — Probabil lat. ***sacculeus** (<*sacculus*).

SĂCULÉȚ, *săculețe*, s.n. Diminutiv al lui **sac**; săculeț, săcușor. ♦ Sedilă². — **Sac** + suf. *-uleț*.

SĂCULTEĂȚĂ s.f. v. **săcuiteț**.

SĂCULTÉȚ, *săcultețe*, s.n. (Reg.) Săculeț. [Var.: **săculteăță** s.f.] — **Sac** + suf. *-ulteț*.

SĂCŪȘŌR, *săcușori*, s.m. 1. Săculeț. 2. (Reg.) Larvă de furnică. — **Sac** + suf. *-ușor*.

SĂDI, *sădesc*, vb. IV. Tranz. A introduce în pământ răsaduri, puieti etc. pentru a prinde rădăcini și a se dezvolta; a planta ♦ A semăna. — Din sl. **saditi**.

SĂDILĂ s.f. v. **sedilă**².

SĂDIRE, *sădiri*, s.f. Acțiunea de a sădi și rezultatul ei; sădit. — V. **sădi**.

SĂDIT s.n. Sădire. — V. **sădi**.

SĂDITŌR, *-OĂRE*, *săditori*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. (Adesea substantivat)

Care sădește. 2. Adj. (Despre plante) Bun pentru a fi sădit, de sădit. 3. S.n. Băt cu care se fac găuri în pământ când se sădește. — **Sădi** + suf. *-tor*.

SĂDITURĂ, *sădituri*, s.f. Loc sădit; plantație. — **Sădi** + suf. *-tură*.

SĂFTEĂ s.f. v. **safta**.

SĂFTIĂN s.n. v. **saftian**.

SĂGEATĂ, *săgeți*, s.f. 1. Vergea de lemn, cu un vârf ascuțit (de fier, os, piatră) la un capăt, iar la celălalt cu două aripi înguste, folosită în trecut (la unele populații și astăzi) ca proiectil de vânătoare sau de luptă, aruncată dintr-un arc încordat. ♦ *Săgeată de trăsnet* = nume dat de popor armelor antice găsite în pământ (închipte ca fiind urme de trăsnete). ♦ (Adverbial) Foarte repede. *Pornește săgeată*. ♦ Fig. Vorbă, aluzie ironică sau răutăcioasă; înțepătură. 2. Indicator de direcție în formă de săgeată (1). 3. Fiecare dintre stâlpii caselor și pătulelor de la țară, care sunt fixați cu capătul de jos în grinzile temeliei și cu cel de sus în grinzile acoperișului. ♦ Aripă la moara de vânt. ♦ Prăjină lungă prinsă de cumpăna fântâniei și având la capătul de jos ciutura sau găleata cu care se scoate apa. 4. (Mat.) Distanța maximă dintre un arc de curbă și coarda care unește extremitățile lui. 5. (Geogr.; în sintagma) *Săgeată litorală* = formă de acumulare marină la intrarea unui fluviu sau la gura de vărsare a unui fluviu în mare, care poate închide un golf, separând o lagună. 6. Compus: *săgeata-apei* sau *săgeata-apeilor* = plantă erbacee acvatică cu frunze în formă de săgeată și cu flori albe cu mijlocul purpuriu (*Sagittaria sagittifolia*). — Lat. **sagitta**.

SĂGETĂ, *săgetez*, vb. I. 1. Tranz. A lovi, a răni, a ucide cu săgeata. ♦ Intrans. A arunca săgeți cu arcul. 2. Tranz. Fig. A produce sau a simți o durere fizică vie, ascuțită. ♦ A provoca sau a simți o emoție puternică și bruscă. ♦ A se uita la cineva cu o privire ascuțită, pătrunzătoare; a străpunge cu privirea. ♦ A face aluzii sau observații ironice, răutăcioase la adresa cuiva. 3. Intrans. Fig. A se mișca repede (și în linie dreaptă), a trece ca o săgeată; a țâșni. ♦ A fulgera; a trăsni. 4. Tranz. Fig. (Despre surse de lumină) A împrăștiia raze. — Lat. **sagittare**.

SĂGETĂR, *săgetari*, s.m. (Înv.) Arcaș. — **Săgeată** + suf. *-ar*.

SĂGETĂRE, *săgetări*, s.f. Acțiunea de a săgeța și rezultatul ei. — V. **săgeța**.

SĂGETĂȘ, *săgetași*, s.m. (Înv.) Arcaș. — **Săgeată** + suf. *-aș*.

SĂGETĂTOR, *-OĂRE*, *săgetători*, *-oare*, adj., s.m. I. Adj. 1. Care săgetează, care trimite săgeți. ♦ (Substantivat, în superstiții) Ființă imaginară, duh necurat care provoacă boala numită săgetătură. ♦ Fig. (Despre ochi, privire etc.) Pătrunzător, scrutător, tăios. ♦ Fig. (Despre cuvinte, judecăți, aluzii etc.) Plin de ironie, satiric, usturător. 2. Fig. (Despre mișcări) lute, repede (și în linie dreaptă). II. S.m. 1. Arcaș. 2. N.pr. art. Numele popular al unei constelații. ♦ Al nouălea semn al zodiacului, reprezentând un om sau un centaur trăgând cu arcul. — **Săgeta** + suf. *-ător*.

SĂGETĂTURĂ, *săgetături*, s.f. 1. Tragere cu arcul; săgetare. 2. Lovitură de săgeată; rană provocată de o săgeată. 3. Fig. Durere vie, pătrunzătoare, care străbate pe neașteptate o parte a corpului; junghi. ♦ (Pop.) Nume dat mai multor boli, la oameni și animale, care se manifestă prin dureri acute de cap, ochi, nas, măsele etc. ♦ (Pop.) Congestie cerebrală. — **Săgeta** + suf. *-tură*.

SĂGETICĂ, *săgetele*, s.f. 1. Diminutiv al lui *săgeată*. 2. Plantă erbacee cu tulpina ramificată și cu flori mari, albastre, liliachii sau albe, dispuse câte două la vârful unui peduncul lung (*Geranium pratense*). — **Săgeată** + suf. *-ică*.

SĂGNI, *săgnesc*, vb. IV. (Reg.) 1. Refl. (Despre cai) A căpăta o rană de la sa, de la ham etc. 2. Tranz. A însemna un animal cu fierul roșu. — Din **sagnă**.

SĂGNIRE, *săgniri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a (*se*) *săgni* și rezultatul ei. — V. **săgni**.

SĂHĂIDĂC, *săhăidace*, s.n. 1. (Inv.) Tolbă de purtat săgeți. 2. (Reg.) Leagăn de pânză purtat pe spate, în care țărancele își duc copiii (la câmp). — Et. nec.

SĂHĂIDĂCĂR, *săhăidăcari*, s.m. (Inv.) Persoană care făcea sau vindea arcuți, săgeți, șei, hamuri etc. [Var.: **săldăcăr**, **sahaldăcăr** s.m.] — **Săhăidac** + suf. *-ăr*.

SĂHĂSTRIE s.f. v. **sihăstrie**.

SĂIDĂCĂR s.m. v. **săhăidăcăr**.

SĂIVĂN s.n. v. **saivan**.

SĂLAȘ, *sălașe*, s.n. (Pop.) 1. Adăpost unde cineva capătă temporar găzduire. 2. Construcție rudimentară făcută în câmp și folosită ca adăpost temporar pentru oameni și animale. 3. Locuință, casă. ♦ Staul, grajd. ♦ Culcuș. 4. Așezare omeenească. ♦ Locuitorii acestei așezări. 5. Mică așezare de romi (nomazi); grup de familii de romi (nomazi) sub conducerea unui vătaf. [Pl. și: *sălașuri*] — Din magh. **szállás**.

SĂLAJEAN, **-Ă**, *sălăjeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din județul Sălaj. 2. Adj. Care aparține județului Sălaj sau sălăjenilor (1); referitor la județul Sălaj ori la sălăjeni. — **Sălaj** (n. pr.) + suf. *-ean*.

SĂLAJEANCA, *sălăjenca*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din județul Sălaj. — **Sălăjean** + suf. *-că*.

SĂLAȘEL, *sălășele*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *sălaș*. — **Sălaș** + suf. *-el*.
SĂLAȘLUESC, *sălășluiesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Intrans. A-și avea sălașul, locuința într-un anumit loc. ♦ A se adăposti. 2. Tranz. A da cuiva adăpost; a găzdui. 3. Refl. A se așeza, a se stabili într-un loc. — Din magh. **szállásolni**.

SĂLAȘLUINȚĂ, *sălășluințe*, s.f. (Reg.) Locuință, sălaș. — **Sălășliu** + suf. *-ință*.

SĂLAȘLUIRE, *sălășluiri*, s.f. (Pop.) Faptul de a (*se*) *sălășlui*; locuire, ședere; găzduire, ospitalitate; (concr.) locuință, așezare. — V. **sălășliu**.

SĂLĂTEĂ s.f. v. **sălățeacă**.

SĂLĂȚICĂ, *sălățele*, s.f. 1. Diminutiv al lui *salată*. 2. Plantă erbacee cu flori galbene din zona muntoasă (*Asperis foetida*). 3. (Bot.; reg.) Untișor (*Ranunculus ficaria*). [Var.: **sălățeă** s.f.] — **Salată** + suf. *-ică*.

SĂLBĂTEC, **-Ă** adj., s.m. și f. v. **sălbatic**.

SĂLBATIC, **-Ă**, *sălbatici*, *-ce*, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. (Despre animale) Care nu este domesticit sau îmblânzit; *p. ext.* greu de stăpânit, nedomolit, aprig, focos. ♦ (Despre ochi, privire etc.) Care exprimă neliniște, spaimă sau violență, sălbăticie. ♦ Sperios, sfios. 2. (Despre plante) Care a crescut de la sine; necultivat, nealtoi. 3. Care este creat de natură, fără intervenția omului; natural; lipsit de artificiu, de rafinament; frust. ♦ (Despre pământ, terenuri etc.) În care nu a intervenit mâna omului; nelucrat, necultivat. 4. (Despre ținuturi, locuri etc.) Pusti, nelocuit, neumblat; lipsit de civilizație. II. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care aparține unor grupuri de oameni aflate în prima perioadă de dezvoltare a societății omeenești; (om) primitiv. 2. Adj. Caracteristic omului primitiv; rudimentar, înapoiat, primitiv, neevoluat. 3. Adj., s.m. și f. (Persoană) care se comportă ca un om primitiv; (om) necivilizat, înapoiat, grosolan. 4. Adj. (Despre păr) Des și aspru; neîngrijit. 5. Adj. (Despre oameni) Lipsit de umanitate; crud, neomenos, violent, brutal, fioros. ♦ (Adverbal) *Biciuie caii sălbatic*. ♦ (Despre manifestări, acțiuni etc. ale omului) Care exprimă, care arată lipsă de umanitate, neomenie, cruzime, brutalitate; aspru, necruțător. 6. Adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care nu se poate stăpâni; aprig, impulsiv, nestăpânit, nedomolit. 7. Adj., s.m. și f. (Om) care fuge de lume, care nu respectă conveniențele (sociale); (om) retras, izolat, singuratic, nesociabil, ursuz. III. Adj. 1. Care se manifestă cu deosebită intensitate, neobișnuit de puternic, violent, cumplit, aprig; înfricoșător, de neînvin. 2. (Despre mișcări sau corpuri în mișcare) Rapid, vijelios, năvalnic. [Var.: **sălbătec**, **-ă** adj., s.m. și f.] — Lat. pop. **salvaticus** (= *silvaticus*).

SĂLBĂȚIC vb. IV v. **sălbățici**.

SĂLBĂȚACIE s.f. v. **sălbățicie**.

SĂLBĂȚACIME s.f. v. **sălbățicime**.

SĂLBĂȚĂCIT, **-Ă** adj. v. **sălbățicit**.

SĂLBĂȚĂCIUNE s.f. v. **sălbățiciune**.

SĂLBĂȚIC, *sălbățicesc*, vb. IV. 1. Refl. (Despre animale) A deveni sălbatic. 2. Refl. (Despre plantații, terenuri etc.) A se părăgini. 3. Refl. (Despre locuri, ținuturi) A deveni sălbatic, pustiu, nelocuit, inaccesibil. 4. Refl. (Despre oameni) A cădea în sălbățicie, în primitivism. 5. Refl. și tranz. A deveni sau a face să devină sălbatic, nesociabil, retras, izolat. [Var.: (pop.) **sălbățic** vb. IV] — Din **sălbatic**.

SĂLBĂȚICIE, *sălbățicii*, s.f. 1. Stare în care se află animalele sălbatic; *p. ext.* însușire a ceea ce este sălbatic; cruzime, barbarie; brutalitate; faptă de om sălbatic, crud, brutal. ♦ Loc. adv. *Cu sălbățicie* = fioros, sălbatic. 2. Stare a naturii netransformate de mâna omului. 3. Loc pustiu, neumblat; pustietate. 4. Izolare de lume, singurătate. ♦ Timiditate, sfioșenie. 5. Stare de înapoiere, lipsă de civilizație; primitivism. ♦ Loc unde nu a pătruns civilizația. [Var.: (pop.) **sălbățacie** s.f.] — **Sălbatic** + suf. *-ie*.

SĂLBĂȚICIME, (2) *sălbățicimi*, s.f. 1. Multime de animale sălbatic, totalitatea animalelor sălbatic. 2. Loc sălbatic, nelocuit, departe de orice așezare omeenească (civilizată). [Var.: (pop.) **sălbățicime** s.f.] — **Sălbatic** + suf. *-ime*.

SĂLBĂȚICIRE, *sălbățiciri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *sălbățici*. — V. **sălbățici**.
SĂLBĂȚICIT, **-Ă**, *sălbățiciți*, *-te*, adj. Care a devenit sălbatic, care a ajuns în stare de sălbățicie. [Var.: (pop.) **sălbățăcit**, **-ă** adj.] — V. **sălbățici**.

SĂLBĂȚICIUNE, *sălbățiciuni*, s.f. 1. Animal sălbatic. ♦ Epitet dat unei persoane care fuge de lume, care trăiește izolat, retrasă, departe de oameni și de civilizație. 2. Loc sau ținut sălbatic, pustiu; starea unui ținut sălbatic. [Var.: (pop.) **sălbățiciune** s.f.] — **Sălbatic** + suf. *-iune*.

SĂLBĂȚIE, *sălbății*, s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor, cu tulpina rigidă, cu florile reunite într-un spic și cu fructe otrăvitoare (*Lolium temulentum*). — Et. nec.

SĂLBULȚĂ, *sălbulțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *salbă*. — **Salbă** + suf. *-uliță*.

SĂLCIOARĂ, *sălcioare*, s.f. 1. Diminutiv al lui *salcie*¹. 2. Arbore spinos, cu frunze lanceolate și cu flori galbene, puternic mirositoare, cultivat ca plantă ornamentală (*Elaeagnus angustifolia*). [Pr.: *-ci-oa*] — **Salcie**¹ + suf. *-ioară*.

SĂLCIU, **-IE**, *sălcii*, adj. 1. (Despre apă) Care are un gust neplăcut, puțin sărat, leșios. 2. (Despre mâncăruri, băuturi, alimente) Care nu are gust bun, care nu este gustos, nepotrivit ca gust; (despre gust) fad, leșios. — **Salcie**¹ + suf. *-iu*.

SĂLIȘTE s.f. v. **siliște**.

SĂLIȚĂ, *sălițe*, s.f. Diminutiv al lui *sală*. — **Sală** + suf. *-iță*.

SĂLTĂ, *salt*, vb. I. I. 1. Intrans. și refl. (Despre ființe) A face un salt (sau salturi repetate); a sări. ♦ Expr. (Intrans.) *A-i sălta* (cuiva) *inima* (*de bucurie*) = a tresări de bucurie, a se bucura mult. ♦ A se ridica (puțin) de la pământ, a se înălța în picioare pentru a se urca undeva. 2. Intrans. (Despre lucruri) A se mișca (repetat) de jos în sus sub impulsul unei forțe din afară. ♦ (Despre ape, valuri) A fi agitat, a se involbura; a clocoți. 3. (Despre ființe și despre lucruri) A se mișca, a se deplasa în salturi. ♦ (Despre oameni) A merge sprinten. ♦ (Rar) A dansa. 4. Intrans. (Trece peste ceva printr-un salt. ♦ A sări, a țășni de undeva; a se ivi, a răsări (pe neașteptate și sărind). *Izvoare saltă de sub piatră*. ♦ A se ridica în înălțime, a se înălța în văzduh. II. Tranz. A mișca, a deplasa din loc ridicând (ușor) în sus. ♦ Tranz., refl. și intrans. Fig. A (-și) îmbunătăți situația materială, socială. ♦ Refl. Fig. (Despre copii și plante) A crește în înălțime, a se înălța. — Lat. **saltare**.

SĂLTĂRE, *săltări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *sălta*. — V. **sălta**.

SĂLTĂȚ, **-Ă**, *săltăți*, *-te*, adj. 1. (Adesea adverbial) Sprinten, vioi, săltăreț. 2. Care se află (mai) sus. 3. (Fam.; despre copii și plante) Crescut, înalt, măricel. — V. **sălta**.

SĂLTĂREȚ, **-EĂȚĂ**, *săltăreți*, *-e*, adj. 1. Care se deplasează sărind, făcând salturi, care sare întruna; săltător; (despre pași, mers) săltat. ♦ Care se mișcă sau se efectuează cu mișcări repezi, sprintene, vioaie. 2. (Despre dans, muzică, versuri) Cu ritm vioi. — **Sălta** + suf. *-ăreț*.

SĂLTĂTOR, **-OĂRE**, *săltători*, *-oare*, adj. (Rar) Săltăreț. — **Sălta** + suf. *-ător*.

SĂLTĂTURĂ, *săltături*, s.f. Salt; săritură. — **Sălta** + suf. *-ătură*.

SĂMĂDĂU, *sămădăi*, s.m. (Reg.) Persoană care ține socotile cuiva; contabil. ♦ Supraveghetor peste porcari. — Din magh. **számadó**.

SĂMĂLUIRE, *sămăluiri*, s.f. Operație de tratare a pielii cu sama, înainte de tăbăcire. — De la **sama**.

SĂMĂNĂTORISM s.n. Curent social, cultural și literar inițiat la începutul sec. XX, în România, de revista „Sămănătorul”, care idealiza satul patriarhal în opoziție cu orașul, „viciat” de civilizație, considera țărâna de depozitare exclusivă a valorilor naționale și promova o literatură de

inspirație folclorică și istorică. [Var.: **semănătorism** s.n.] — „**Sămănătorul**” (n. pr.) + suf. *-ism*.

SĂMĂNĂTORIST, **-Ă**, *sămănătoriști*, *-ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al sămănătorismului. 2. Adj. Care aparține sămănătorismului sau sămănătoristilor (1), privitor la sămănătorism sau la sămănătoriști. [Var.: **semănătorist**, **-ă** s.m. și f., adj.] — **Sămănător**[ism] + suf. *-ist*.

SĂMÂNCIOARĂ s.f. v. **semincioară**.

SĂMÂNȚĂ, *semințe*, s.f. 1. Organ al plantelor superioare (închis în fruct) care conține embrionul și din care, în condiții prielnice, se poate dezvolta o nouă plantă; *p. gener.* orice parte a plantei care se seamănă. ♦ Loc. adj. *De sămânță* = păstrat și folosit pentru reproducere. ♦ Expr. *Nici de sămânță* = deloc, nimic. ♦ Fig. Cantitate mică din ceva; bob, strop, fărâmă. ♦ (La pl.) Grăunțe germinative folosite în alimentație, în medicină, în industrie etc. *Semințe de floarea-soarelui*. 2. (Pop.) Nume dat ouălor unor insecte. 3. (Pop.) Produs al glandelor de reproducere ale animalelor și oamenilor, din care se dezvoltă fătul. ♦ Loc. adj. *Bun de sămânță* = prolific. ♦ Loc. adj. și adv. *De sămânță* = pentru prăsilă. 4. (Inv.) Progenitură, urmaș, descendent. 5. Specie, gen, fel, soi. ♦ Viță, neam, seminție. 6. Fig. Element din care se dezvoltă ceva; germe. ♦ Cauză, pretext, motiv. ♦ Expr. *Sămânță de vorbă* = prilej, ocazie, subiect de discuție, de ceartă. A avea *sămânță de vorbă* = a avea poftă de vorbă, a fi dispus la flecăreală. — Lat. pop. **sementia**.

SĂMÂNȚOS, **-OASĂ**, *sămânțoși*, *-oase*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre fructe) Care are multe semințe. 2. Adj. (Despre viețuitoare) Prolific. 3. S.f. (La pl.) Grup de pomi fructiferi cu fructe cămoase, provenite din dezvoltarea receptaculului floral și a ovarului; (și la sg.) arbore din acest grup. — **Sămânță** + suf. *-os*.

SĂMEȘIE s.f. (Inv.) Funcția sameșului; instituție care strângea dările în trecut; localul acestei instituții. — **Sameș** + suf. *-ie*.

SĂMEȘOĂIE, *sămeșoăie*, s.f. (Inv.) Soție de sameș. — **Sameș** + suf. *-oăie*.

SĂMÎNCIOARĂ s.f. v. **semincioară**.

SĂNĂTĂTE s.f. 1. Stare bună a unui organism la care funcționarea tuturor organelor se face în mod normal și regulat. ♦ *Casă de sănătate* = sanatoriu; ospiciu. *Sănătatea publică* = bunăstarea sanitară, starea de salubritate a întregii populații. ♦ Expr. *În sănătate* (cuiva sau a ceva) = a) urare făcută când se bea un pahar în cinstea cuiva sau a ceva; b) pentru a onora pe cineva sau ceva, în cinstea cuiva sau a ceva. *Sănătate (bună)! = a)* formulă de urare la despărțire; b) s-a sfârșit, nu mai e nimic de făcut; puțin îmi pasă! atâta pagubă! 2. Fig. Tărie, robustețe. — Lat. **sanitas**, **-atis**.

SĂNĂTOS, **-OASĂ**, *sănătoși*, *-oase*, adj. 1. Care se bucură de sănătate deplină, care nu suferă de nicio boală sau infirmitate; teafăr, zdravăn. ♦ Loc. vb. *A se face sănătos* = a se însănătoși. ♦ Expr. *A nu fi sănătos (la minte)* = a fi (cam) nebun, zănatic. *Să-l (sau să o etc.) porți sănătos sau sănătoasă* = urare adresată cuiva care poartă o haină sau o încălțăminte nouă. *Să fii sănătos = a)* formulă de urare sau de mulțumire; b) treaba ta, nu ai decăt! (Fam.) *A nu fi sănătos dacă...* = a nu se putea abține de la ceva (rău), a-i sta în fire să facă ceva (rău). (Adverbial) *A rade sănătos* = a rade cu poftă, din toată inima. ♦ (Despre plante, fructe etc.) Care nu este stricat sau atacat de vreo boală; nevătămat, în bună stare. ♦ (Despre obiecte) Care nu este atins de nicio stricăciune; care este în bună stare; întreg, intact; solid, rezistent. ♦ Fig. Bine consolidat, cu prestigiu; durabil; intangibil. ♦ Fig. Care nu este alterat moralicește; cinstit, onest, corect. 2. Prielnic sănătății; salubru. ♦ (Substantivat, f.; în expr.) *A o lua (sau a o rupe, a o șterge) la sănătoasă* = a o lua la fugă, a pleca repede pentru a nu păți ceva. 3. Fig. Înțelept, bun, cu (sau de) bun-simț; potrivit, indicat, recomandabil. ♦ (Despre acțiuni, activități) Serios, temeinic. — Lat. ***sanitosus** (<*sanus*).

SĂNĂTOȘEL, **-ICĂ**, *sănătoșei*, *-ele*, adj. Diminutiv al lui *sănătos* (1). — **Sănătos** + suf. *-el*.

SĂNEĂȚĂ s.f. v. **săneăță**.

SĂNIĂ, *săniez*, vb. I. (Rar) 1. Refl. A se da cu săniuța; a merge cu sania (la plimbare). 2. Tranz. A transporta ceva trănd pe jos sau lăsând să alunece pe un plan înclinat. [Pr.: *-ni-a*] — Din **sanie**.

SĂNIĂȚ s.n. Acțiunea de a (se) *sănia*. [Pr.: *-ni-aț*] — V. **sănia**.

SĂNICIOARĂ s.f. v. **sănișoară**.

SĂNIȘ, *sănișuri*, s.n. (Rar) Săniuș. — **Sanie** + suf. *-iș*.

SĂNINEĂȚĂ s.f. v. **senineăță**.

SĂNIOARĂ, *sănioare*, s.f. Săniuță. — **Sanie** + suf. *-ioară*.

SĂNIȘOARĂ, *sănișoare*, s.f. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu frunze mari, dințate și flori mici, albe-roșietice, reunite în capitule globuloase (*Sanicula europaea*). [Var.: **sănicioară** s.f.] — Et. nec.

SĂNIUȘ, *săniușuri*, s.n. 1. Loc în pantă, acoperit cu zăpadă, unde se dau copiii cu săniuțele; derdeluș. 2. Faptul de a se da cu săniuța. ♦ Loc. adv.

De-a săniușul = lunecând cu sania (sau ca sania). [Pr.: *-ni-uș*] — **Sanie** + suf. *-uș*.

SĂNIUȚĂ, *săniuțe*, s.f. 1. Diminutiv al lui *sanie*. 2. Sanie mică cu care se dau copiii pe săniuș sau se trag pe zăpadă. [Pr.: *-ni-u-*] — **Sanie** + suf. *-uță*.

SĂPĂ, *sap*, vb. I. Tranz. 1. A lucra, a fărâmița cu sapa¹ (sau cu cazmaua) pământul (pentru a însământa, a prași etc.). 2. A face cu sapa¹ (sau cu alt instrument) o adâncitură, o groapă, un șanț în pământ. 3. A scoate cu sapa¹ ceva din pământ. 4. A scobi, a tăia în piatră sau în lemn pentru a da materialului o anumită formă sau pentru a grava. ♦ Tranz. și refl. Fig. A lăsa sau a rămâne o urmă adâncă; a (se) întipări, a (se) imprima. 5. (Despre ape, ploii și alte elemente ale naturii) A roade, a mânca, a măcina (surpând); a ruina, a dărâma, a nimicni. ♦ Tranz. și refl. recipr. Fig. A unul împotriva cuiva sau unul împotriva altuia, a încerca să(-și) facă rău. — Lat. **sappare**.

SĂPĂRE, *săpări*, s.f. Acțiunea de a (se) *săpa*; săpat, săpătură. — V. **săpa**.

SĂPĂȚ s.n. 1. Acțiunea de a (se) *săpa*; săpare, săpătură. ♦ (Reg.) Prașilă. 2. Vremea, timpul când se efectuează munca prașitului. — V. **săpa**.

SĂPĂLIGĂ, *săpălige*, s.f. Sapa¹ mică, cu lama îngustă, având adesea doi sau trei colți la partea opusă tășului, folosită mai ales în lucrări de legumicultură; săpălugă. [Pl. și: *săpălige*] — **Sapă**¹ + suf. *-ăligă*.

SĂPĂLUGĂ, *săpălugi*, s.f. (Rar) Săpăligă. — **Sapă**¹ + suf. *-ălugă*.

SĂPĂTOR, **-OARE**, *săpători*, *-oare*, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Persoană care se ocupă cu săpatul, care muncește cu sapa¹. 2. S.m. Persoană care sapă în lemn, în piatră etc. 3. S.f. Mașină de săpat. — **Săpa** + suf. *-ător*.

SĂPĂTURĂ, *săpături*, s.f. 1. Săpat. ♦ Spec. (La pl.) Lucrări de excavare a pământului; (în special) lucrări arheologice. 2. (Concr.) Groapă, adâncitură făcută în pământ cu sapa¹ sau cu alte unelte ori mașini de săpat. — **Săpa** + suf. *-ătură*.

SĂPTĂMÂNĂL, **-Ă**, *săptămânali*, *-e*, adj., s.n. 1. Adj. (Și adverbial) Care are loc cu regularitate o dată pe săptămână; care cuprinde acest interval. 2. Adj., s.n. (Publicație periodică) care apare o dată pe săptămână; hebdomadar. — **Săptămână** + suf. *-al*.

SĂPTĂMÂNĂ, *săptămâni*, s.f. Perioadă de șapte zile consecutive, care se socotește (la noi) de luni dimineața până duminică seara și care se repetă de cincizeci și două de ori într-un an; *p. gener.* perioadă de șapte zile consecutive. ♦ (În cultul religiei creștine) *Săptămâna Mare* (sau *a Patimilor*) = ultima săptămână înainte de Paște. *Săptămâna Luminată* (sau *Albă*) = săptămâna care începe cu duminica Paștelui. *Săptămâna Brânzei* = prima săptămână din Postul Paștelui, în care Biserica Ortodoxă permite să se mănânce lapte și derivatele lui. ♦ Expr. *A fi (sau a intra) în săptămâna oarbă* (sau *chioară*) = a nu-și da seama de realitate, a acționa pe negândite. ♦ (Cu determinări în genitiv) Interval de șapte zile consacrat în mod oficial unei anumite activități. *Săptămâna cărții*. ♦ (La pl.) Timp nedeterminat, cuprinzând un număr mare de zile. — Lat. **septimana**.

SĂPUN, (2) *săpunuri*, s.n. 1. Produs obținut prin saponificarea acizilor grași sau a grăsimilor cu soluții care conțin hidroxid de sodiu sau de potasiu, și care servește la spălarea corpului, a rufoanelor etc.; bucată din acest produs. 2. (La pl.) Sorturi din acest produs. ♦ Clăbuc din acest produs. ♦ Expr. *A rade* (pe cineva) *fără săpun* = a trata (pe cineva) fără menajamente, a critica. — Cf. lat. *sapo*, *-onis*, ngr. *sapūni*.

SĂPUNĂR, *săpunari*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care se ocupă cu prepararea săpunului. 2. Adj. (În sintagma *Cartofi săpunari* = soi de cartofi de calitate superioară, de formă lunguiață, cu miezul alb-roz. — **Săpun** + suf. *-ar*.

SĂPUNĂRIȚĂ, *săpunarițe*, s.f. (Bot.) Odagaci (*Saponaria officinalis*). — **Săpun** + suf. *-ariță*.

SĂPUNĂRIE, *săpunării*, s.f. (Rar) Fabrică sau magazin în care se vinde săpun. — **Săpun** + suf. *-ărie*.

SĂPUNĂRIȚ s.n. Dare percepută în Țările Române, în Evul Mediu, de la cei care fabricau săpun. — **Săpun** + suf. *-ăriț*.

SĂPUNĂRIȚĂ, *săpunărițe*, s.f. (Bot.) Săpunariță. — **Săpun** + suf. *-ăriță*.

SĂPUNEALĂ, *săpuneli*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) *săpuni*; săpunit¹. ♦ Fig. (Fam.) Mustrare, dojană; ocară. ♦ Loc. vb. *A trage* (cuiva) *o săpuneală* = a dojeni, a critica (aspru) pe cineva. 2. Spumă de săpun; clăbuci. — **Săpuni** + suf. *-eală*.

SĂPUNEL, **-EĂ**, **-ICĂ**, *săpunei*, *-ele*, s.n., s.f. I. S.n. 1. Diminutiv al lui *săpun*. 2. Supozitor (pe bază de săpun) pentru copii. II. (Bot.) 1. S.n. Odagaci. 2. S.f. pl. Plantă erbacee ornamentală cu flori mari (*Aster laevis*). — **Săpun** + suf. *-el*.

SĂPUNÎ, *săpunes*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) freca cu săpun, a (se) acoperi cu clăbuci de săpun. ♦ Spec. A (-și) muia barba cu clăbuci de săpun înainte de a o rade. 2. Tranz. Fig. (Fam.) A face cuiva observații aspre; a mostra; a certa. — Din **săpun**.

SĂPUNIERĂ, *săpuniere*, s.f. Cutie, vas mic în care se ține săpunul de toaletă; savonieră. [Pr.: -ni-e] — **Săpun** + suf. -ieră.

SĂPUNIRE, *săpuniri*, s.f. Acțiunea de a (se) săpuni; săpun¹, săpuneală. ♦ Spec. (Text.) Operație de finisare a textiliilor la imprimare și vopsire, care constă în tratarea materialului vopsit sau imprimat într-o baie de săpun, la temperatura de fierbere, pentru îndepărtarea colorantului nefixat pe fibră sau pentru schimbarea nuanței. — V. **săpuni**.

SĂPUNIT¹ s.n. Săpunire. — V. **săpuni**.

SĂPUNIT², -Ă, *săpuniți*, -te, adj. Frecat cu săpun, acoperit cu clăbuci de săpun. — V. **săpuni**.

SĂPUȘOARĂ, *săpușoare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *sapă¹*. — **Sapă¹** + suf. -ușoară.

SĂRĂ, *sărez*, vb. I. Tranz. A pune sau a presăra sare în alimente sau în mâncăruri, cu scopul de a le potrivi gustul sau pentru a le conserva. ♦ Expr. *A-și săra inima* = a simți o satisfacție în urma unei răzburări sau a înfrângerii unui adversar. ♦ Tranz. și refl. A da sau a căpăta un gust (mai) sărat. [Prez. ind. și: *sarj*] — Lat. **salare**.

SĂRĂC, -Ă, *săraci*, -ce, adj. 1. (Adesea substantivat) Care nu are avere, care este lipsit de bunurile materiale necesare vieții; sărman, nevoiaș. ♦ Expr. *Sărac și curat*, se spune despre cei care preferă să rămână săraci (1) decât să se îmbogățească prin mijloace necinstite. ♦ (Substantivat) Cerșetor. ♦ (Despre lucruri) Care reflectă sărăcia; sărăcăcios. 2. (Despre țări, orașe) Lipsit de bunuri materiale (mai ales naturale), populat cu oameni puțin avuți. ♦ (Despre sol, terenuri) Care este puțin productiv; neroditor. 3. (Mai ales cu determinări introduse prin prep. „de”) Lipsit de..., fără... ♦ Loc. adj. *Sărac cu duhul* = lipsit de inteligență, de spirit; prost. ♦ (Urmat de determinări introduse prin prep. „în”) Care posedă ceva în cantitate nesatisfăcătoare. ♦ Care este în cantitate mică, puțin, insuficient. ♦ (Despre limbă) Care are vocabular redus, care posedă insuficiente mijloace de expresie. ♦ Fig. Lipsit de conținut; inexpressiv. *Stil sărac*. 4. (Despre surse de lumină) Lipsit de intensitate; slab. 5. (Despre plante, vegetație) Lipsit de vigoare, pipernic, firav. 6. Lipsit de fast, modest, simplu; banal, mediocru. 7. (Exprimă compătimitere față de cineva sau de ceva) Biet, sărman, nenorocit, sărăcan. [Var.: (pop.) **sireac**, -ă adj.] — Din bg., sb. **sirak**.

SĂRACĂN, -Ă adj., s.m. și f. v. **sărăcan**.

SĂRĂD, *sărăduri*, s.n. (Reg.) Șnur împletit din fire de lână, vopsite de obicei în negru, cu care se împodobesc smanele. — Din ngr. **sirădhion**.

SĂRĂR, (1) *sărare*, s.n., (2) *sărari*, s.m. 1. S.n. (Rar) Vas mic de pământ în care se păstrează sarea. ♦ (Reg.) Solniță. 2. S.m. (În trecut) Negustor ambulant de sare. — **Sare** + suf. -ar.

SĂRĂRE s.f. Acțiunea de a săra; sărat¹. — V. **săra**.

SĂRĂT¹ s.n. Sărare. — V. **săra**.

SĂRĂT², -Ă, *sărați*, -te, adj. 1. Care conține sare. ♦ De sare, caracteristic sării. *Gust sărat*. ♦ (Despre alimente) Căruia i s-a adăugat sare (pentru a i se da gust sau în scopul conservării); cu prea multă sare. 2. Fig. (Despre vorbe, glume) Spiritual; caustic, usturător. 3. Fig. (Fam.) Scump, exagerat. *Prețuri sărate*. — V. **săra**.

SĂRĂCĂN, -Ă, *sărăcani*, -e, s.m. și f. (Pop.) 1. S.m. și f. Om sărac (1), nevoiaș. 2. (Exprimă compătimitere față de cineva sau ceva) Biet, sărman, nenorocit, sărac (7). [Var.: **sărăcăn**, -ă, **sirecăn**, -ă s.m. și f., **arăcan**, **irăcăn**, **îrăcăn** s.m.] — **Sărac** + suf. -an. Cf. *săra ca-mi* [de mine].

SĂRĂCĂCIÓS, -OASĂ, *sărăcăcioși*, -oase, adj. 1. Care dovește sărăcie; de om sărac. ♦ (Despre hrană) În cantitate mică, modest; frugal. ♦ (Despre pământ) Neroditor, nefertil, neproductiv sau puțin fertil. ♦ Fig. Lipsit de conținut, fără amploare, inexpressiv. *Stil sărăcăcios*. 2. (Rar, despre oameni) Sărac (1); cu înfățișare de om sărac. — **Sărac** + suf. -ăcios.

SĂRĂCÍ, *sărăcesc*, vb. IV. 1. Intranz. și tranz. A ajunge sau a face pe cineva să ajungă sărac (1), a-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă avutul. 2. Tranz. și intranz. A face sau a deveni neroditor. 3. Tranz. A lua (cuiva) ceva, a lipsi (pe cineva) de un bun material. 4. Intranz. și tranz. A (se) împuțina. 5. Tranz. (Reg.) A compătimi. — Din **sărac**.

SĂRĂCIE, (5) *sărăcii*, s.f. 1. Lipsa mijloacelor materiale necesare existenței; starea, viața celui sărac (1). ♦ Expr. *Sărăcie lucie* (sau *cu luciu*, *neagră*) = sărăcie mare, totală. *A-și vedea de sărăcie* = a-și vedea de treabă, a nu se amesteca în afacerile altuia. 2. Starea unui loc sărac, neproductiv. 3. Aspect sărăcăcios. 4. Cantitate mică, nesatisfăcătoare (din ceva); lipsă. 5. (Fam.) Epitet depreciativ sau injurios dat unui lucru sau unei ființe fără valoare. — **Sărac** + suf. -ie.

SĂRĂCÍLĂ, *sărăcică*, s.m. 1. (Pop. și fam.) Om sărac (1). 2. (Fam.) Vânt cald și uscat care suflă vara (în Dobrogea). — **Sărac** + suf. -ilă.

SĂRĂCÍME s.f. Totalitatea oamenilor săraci (1); mulțime de oameni săraci. — **Sărac** + suf. -ime.

SĂRĂCÍRE s.f. Faptul de a sărăci. — V. **sărăci**.

SĂRĂCÚT, -Ă, *sărăcuți*, -e, adj. (Adesea substantivat) Diminutiv al lui *sărac*. ♦ (Adverbial) *Îmbrăcat cam sărăcut*. — **Sărac** + suf. -uț.

SĂRĂDUÍ, *sărăduiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) A împodobi cu săraduri. — **Sărad** + suf. -ui.

SĂRĂDUÍT, -Ă, *sărăduiți*, -te, adj. (Înv. și reg.) Împodobit cu săraduri. — V. **sărădui**.

SĂRĂNTÓC, -OĂCĂ, *sărântoci*, -oace, s.m. și f. (Adesea peior.) Om sărac (1). — Cf. sl. **sirotükü**.

SĂRĂRIE, *sărării*, s.f. 1. Depozit de sare; loc unde se vinde sare. 2. (Reg.) Ocnă, salină. 3. Loc (într-o pădure) unde se pun bulgări de sare pentru animalele de vânat rumegătoare. — **Sare** + suf. -ărie.

SĂRĂRIȚĂ, *sărărițe*, s.f. 1. (Fam.) Solniță. 2. Utilaj, dispozitiv mecanic care împrăștie sare pe drumurile publice pentru topirea zăpezii. — **Sare** + suf. -ăriță.

SĂRĂTÓR, -OĂRE, *sărători*, -oare, s.m. și f. Persoană care sărează alimentele într-o fabrică de conserve. — **Săra** + suf. -ător.

SĂRĂTURĂT, -Ă, *sărăturați*, -te, adj. (Despre soluri) Care este îmbibată cu săruri vătămătoare pentru plante; sărătuos. — **Sărătură** + suf. -at.

SĂRĂTÚRĂ, (2, 3) *sărături*, s.f. 1. Faptul de a fi sărat; sare conținută de ceva. 2. Teren bogat în săruri minerale solubile, cu fertilitate scăzută; *p. ext.* pășune care se întinde pe un astfel de loc. 3. Mâncare preparată cu (prea multă) sare; aliment conservat cu sare. — **Săra** + suf. -ătură. Cf. lat. *salatura*.

SĂRĂTURÓS, -OĂSĂ, *sărăturoși*, -oase, adj. (Despre soluri) Care este îmbibată cu săruri dăunătoare pentru plante; sărăturat. — **Sărătură** + suf. -os.

SĂRĂTEĂ, *sărățele*, s.f. (Fam.) Saleu. — **Sărat** + suf. -ea.

SĂRĂBĂTOARE, *sărbători*, s.f. 1. Solemnitate, sărbătorire; ziua consacrată acestei solemnități. ♦ Zi în care nu se lucrează. ♦ *Sărbătoare legală* = zi (stabilită în mod oficial) în care întreprinderile și instituțiile nu lucrează. *Sărbătoare națională* = zi (de odihnă) în care se cinstește un eveniment important din istoria țării. ♦ Loc. adj. și adv. *De sărbătoare sau de sărbători* = festiv, sărbătorec, strălucitor. ♦ Loc. adv. *În (sau de) sărbători* = cu ocazia sărbătorilor, în timpul sărbătorilor (religioase); *p. restr.* în timpul Paștilor sau al Crăciunului. ♦ (Art., adverbial) În zilele de sărbătoare (1). *Sărbătorea nu se lucrează*. 2. Zi consacrată serviciului divin pentru celebrarea unui eveniment religios sau pentru sărbătorirea unui sfânt. — **Serba** + suf. -ătoare.

SĂRĂBĂTORÉSC, -EĂSCĂ, *sărbătorești*, adj. De sărbătoare; solemn, festiv. — **Sărbătoare** + suf. -esc.

SĂRĂBĂTORÉȘTE adv. În mod sărbătorec, festiv, ca de sărbătoare. — **Sărbătoare** + suf. -ește.

SĂRĂBĂTORÍ, *sărbătorec*, vb. IV. Tranz. A-și manifesta sentimentele de admirație, de bucurie, de entuziasm față de o persoană sau față de un eveniment printr-o festivitate sau printr-o petrecere; a serba, a celebra. — Din **sărbătoare**.

SĂRĂBĂTORÍRE, *sărbătoriri*, s.f. Faptul de a sărbători; serbare. — V. **sărbători**.

SĂRĂBĂTORÍT, -Ă, *sărbătoriți*, -te, adj. (Adesea substantivat) (Persoană) căreia i se fac manifestări de simpatie, de admirație, de prețuire etc. pentru meritele, realizările etc. sale sau cu prilejul zilei de naștere, a zilei onomastice etc. — V. **sărbători**.

SĂRĂBEZĂLĂ s.f. (Pop.) Faptul de a fi searbăd sau de a se sărbezi. — **Sărbezi** + suf. -eală.

SĂRĂBEZÍ, *sărbezesc*, vb. IV. Refl. (Pop.) 1. (Despre lapte) A se altera, a se acri. 2. (Despre vopsele) A-și pierde culoarea, strălucirea. 3. Fig. (Despre oameni) A deveni slab, palid, fără putere. — Din **sarbăd** (=searbăd).

SĂRĂCÍNER, *sărcinere*, s.n. Prepeleac de care ciobanii își atârnă hainele, vasele, săculețele cu brânză puse la scurs etc. — **Sărcină** + suf. -ar.

SĂRĂDĂC, *sărdace*, s.n. (Reg.) Suman scurt până la brâu. — Din urc. **sardak**, **serdak**.

SĂRÍ, *sar*, vb. IV. Intranz. I. (Despre ființe) 1. A se desprinde de la pământ, avântându-se în sus printr-o mișcare bruscă, și a reveni în același loc; a sălta. ♦ A dansa, a topăi, a zburda. ♦ Expr. (Tranz.) *Sare tontoroil* (sau *drăgaica*), se spune despre o persoană neastâmpărată. 2. A se deplasa, a trece dintr-un loc în altul prin salturi. ♦ Loc. adv. *Pe sărite = a)* mergând în salturi; *b)* trecând peste anumite părți, omițând anumite părți (la o lectură, scriere etc.). ♦ Fig. A trece brusc dintr-o situație în alta, de la o idee la alta. 3. A trece peste ceva printr-o săritură; a escalada. ♦ Expr. *A sări peste cai* = a depăși limita admisă; a exagera. ♦ Tranz. *A sărit din doi pași cele patru trepte*. (Expr.) *A sări garduri* (sau, intranz., *peste garduri*) = a umbla după aventuri amoroase. ♦ Tranz. Fig. A omite, a trece cu vederea. 4. A se ridica brusc de undeva (și a porni). ♦ Expr. *A sări* (cuiva)

de gât = a se repezi să îmbrățișeze pe cineva; a arăta cuiva dragoste (exagerată). *A-i sări* (cuiva) *înainte* = a alerza în întâmpinarea cuiva. ♦ A se grăbi, a se repezi (să facă ceva); a interveni grabnic într-o acțiune, în ajutorul cuiva. ♦ *Săriți!* = cuvânt prin care se cere ajutor de către o persoană disperată. ♦ A se repezi cu dușmănie la cineva; a ataca. ♦ Expr. *A sări în capul cuiva* sau *a-i sări cuiva în cap* = a certa pe cineva. ♦ A interveni brusc (și neașteptat) într-o discuție; a intra (brusc) în vorbă. **5.** A se ivi pe neașteptate; a răsări. ♦ Expr. *A sări în ochi* = a fi evident. **II.** (Despre lucruri) **1.** A se deplasa brusc și cu putere în sus, de obicei sub impulsul unor forțe din afară. ♦ Expr. *A sări în aer* = a se distruge, a se prefăce în bucăți (în urma unei explozii). ♦ Spec. (Despre obiecte elastice) A se ridica brusc în sus în urma unei lovituri, a atingerii unei suprafețe dure etc. *Mingea sare*. **2.** (Cu determinări locale introduse prin prep. „din” sau „de la”) A-și schimba brusc poziția, a se desprinde brusc din locul în care a fost fixat. ♦ Expr. *A-i sări* (cuiva) *inima (din loc)* = a se speria foarte tare; a se emoționa tare. *A-i sări* (cuiva) *țandăra* (sau *țafna, muștarul*) = a se înfuria, a se mânia. *A-i sări* (cuiva) *ochii (din cap)* = a) exprimă superlativul unei stări de suferință fizică; b) (în imprecații și în jurăminte) *Să-mi sară ochii dacă te mint. A-și sări din mînți* = a înnebuni. *A-și sări din țâtăni* (sau *din balamale, din fire*) = a se enerva foarte tare, a se mânia. ♦ A țâșni, a improșa. [Prez. ind. și: (pop.) *săr, sai*] — Lat. *salire*.

SĂRICICĂ, (4) *săricele*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *sare*. **2.** Arsenic, șoricăioacă. **3.** Sare de lămâie. **4.** Plantă erbacee cu frunze spinoase, cu flori verzui, alburii sau roșietice; ciurlan (*Salsola kali*). — *Sare* + suf. *-icică*.

SĂRIMĂN, -Ă adj. v. *sărman*.

SĂRIN, -Ă adj. v. *senin*.

SĂRINDĂR, *sărindare*, s.n. (În religia creștină ortodoxă) Rugăciune făcută de preot timp de patruzeci de zile în șir, în timpul liturghiei, pentru diferite dorințe ale credincioșilor, pentru iertarea păcatelor, pentru cei suferinzi sau pentru pomeniirea celor morți. ♦ Expr. *A da* (sau *a plăti*) *sărindar* (sau *sărindare*) = a plăti preotului să facă un sărindar (sau sărindare). ♦ Plată pentru aceste rugăciuni. — Din ngr. *sarandári*.

SĂRIT¹ s.n. Acțiunea de a sări; săritură. — V. *sări*.

SĂRIT², -Ă, *săriți*, -te, adj., s.f. I. Adj. **1.** (Fam.) Smintit, țicnit, aiurit, nebun. **2.** (În expr.) *Cu inima sărită* = extrem de emoționat, de îngrijorat. **II.** S.f. **1.** (În expr.) *A-și pierde sărita* sau *a-și ieși din sărite* = a-și pierde cumpătul, a se enerva. *A scoate* (pe cineva) *din sărite* = a supăra rău, a înfuria pe cineva. **2.** (Pop.) Săritură; salt; p. ext. distanță mică. ♦ Loc. adj. *De-a sărita* = cu sărituri, săltăreț. — V. *sări*.

SĂRITÓR, -OĂRE, *săritori*, -oare, adj., s.m. s.f. I. Adj. **1.** Care sare. **2.** Care se grăbește (să facă ceva); care intervine rapid într-o acțiune. ♦ Spec. Care vine grabnic în ajutorul cuiva, care e gata oricând să ajute pe cineva. **3.** (Despre lucruri) Care se ridică brusc în sus, de obicei sub impulsul unei forțe exterioare. ♦ (Pop.) *Fântână săritoare* = fântână arteziană. **II.** S.f., s.m. **1.** S.f. (Înv.) Cascadă. **2.** S.m. și f. Sportiv care participă la probe de sărituri. — *Sări* + suf. *-tor*.

SĂRITÓRĂ, *sărituri*, s.f. **1.** Rezultatul acțiunii de a sări; salt. ♦ Nume dat mai multor probe sportive (în atletism, natație, schi etc.) în care concurentul face un salt. **2.** Spațiu parcurs într-un salt. **3.** Fig. Trecere bruscă de la o idee la alta, de la o etapă, fază etc. la alta. ♦ Schimbare, oscilație bruscă.

4. Omisiune (de litere, de pagini); trecere cu vederea. — *Sări* + suf. *-tură*. **SĂRMĂN**, -Ă, *sărmani*, -e, adj. **1.** (Adesea substantivat) Sărac (**1**). **2.** (Înv. și reg.) Orfan. **3.** (Adesea substantivat; exprimă compătimire față de cineva sau de ceva) Biet, nenorocit, sărac (**7**). [Var.: (reg.) *sărímán*, -ă, *sírímán*, -ă, *sirmán*, -ă adj.] — Din bg., sb. *siromah*, cu schimbare de suf.

SĂRMĂLÓŢĂ, *sărmăluțe*, s.f. Diminutiv al lui *sarma*. — *Sarma* + suf. *-ăluță*.

SĂRMĂNEL, -ICĂ, *sărmănei*, -ele, adj. (Pop.; adesea substantivat) Diminutiv al lui *sărman*; sărmănuț. — *Sărman* + suf. *-el*.

SĂRMĂNUŢ, -Ă, *sărmănuți*, -e, adj. (Pop.) Sărmănel. — *Sărman* + suf. *-uț*.

SĂRSĂM s.n. v. *țarțam*.

SĂRÚT, *săruturi*, s.n. Sărutare. — Din *săruta* (derivat regresiv).

SĂRÚTĂ, *sărút*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. A (se) atinge cu buzele în semn de respect, de prietenie, de umilință sau ca o manifestare erotică; a (se) pupa. ♦ Expr. (Tranz.) *Sărut mâna*, formulă de salut sau de mulțumire adresată unei femei sau unei persoane mai în vârstă. (Înv.) *Sărut dreapta*, formulă de salut adresată preoților, domnitorilor, boierilor, mai rar unei femei. — Lat. *salutare*.

SĂRÚTĂRE, *sărutări*, s.f. Acțiunea de a (se) săruta și rezultatul ei; sărut, sărutat. — V. *săruta*.

SĂRÚTĂT s.n. Sărutare. — V. *săruta*.

SĂSÉSC, -EĂSCĂ, *săsești*, adj. Care aparține sașilor¹, privitor la sași¹. — *Sas*¹ + suf. *-esc*.

SĂSÉȘTE adv. În felul sașilor¹, ca sași¹, în limba sașilor¹. — *Sas*¹ + suf. *-ește*.

SĂSÍME s.f. Populație săsească; mulțime de sași¹. — *Sas*¹ + suf. *-ime*. **SĂSÍSM**, *săsisme*, s.n. Particularizat, termen, construcție etc. proprie graiului sașilor împrumutată de alt grai și neadaptată la sistemul acestuia. — *Sas*¹ + suf. *-ism*.

SĂSOAICĂ, *săsoaice*, s.f. Femeie care face parte din populația săsească. — *Sas*¹ + suf. *-oaică*.

SĂTEÁN, *săteni*, s.m. Persoană care locuiește într-un sat (și are îndeletniciri legate de mediul rural); țăran. — *Sat* + suf. *-ean*.

SĂTEANCĂ, *sătențe*, s.f. Femeie care locuiește într-un sat (și are îndeletniciri legate de mediul rural); țărancă. — *Sătean* + suf. *-că*.

SĂTÉSC, -EĂSCĂ, *sătești*, adj. Care aparține satului, privitor la sat, specific satului; de sat, de la sat. — *Sat* + suf. *-esc*.

SĂTICÉL, *săticele*, s.n. (Pop.) Sătuleț. — *Sat* + suf. *-icel*.

SĂTÍȘÓR, *sătisoare*, s.n. (Rar) Sătuleț. — *Sat* + suf. *-ișor*.

SĂTMĂREÁN, -Ă, *sătmăreni*, -e, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Satu Mare. **2.** Adj. Care aparține municipiului sau județului Satu Mare ori sătmărenilor (**1**), referitor la Satu Mare ori la sătmăreni. — *Satu Mare* (n.pr.) + suf. *-ean*.

SĂTMĂREÁNCĂ, *sătmărence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Satu Mare. — *Sătmărean* + suf. *-că*.

SĂTÚC, *sătucuri*, s.n. Sătuleț. — *Sat* + suf. *-uc*.

SĂTUCEÁN, *sătucene*, s.n. (Pop.) Sătuleț. — *Sătuc* + suf. *-ean*.

SĂTÚL, -Ă, *sătui*, -le, adj. **1.** Care și-a potolit pe deplin foamea sau setea, care s-a săturat; săturat. ♦ (Substantivat) *Sătutul nu crede celui flămând*. **2.** Fig. Satisfăcut de ceva, mulțumit. **3.** Fig. Care a ajuns la saturație, care nu mai poate suporta; dezgustat, plictisit. — Lat. *satulus*.

SĂTÚLÉŢ, *sătulețe*, s.n. Diminutiv al lui *sat*; sătuc, sățuor, sățicel, sătucean. — *Sat* + suf. *-uleț*.

SĂTURÁ, *sătur*, vb. I. Refl. și tranz. **1.** A(-și) potoli pe deplin foamea sau setea, a (se) îndestula cu mâncare sau cu băutură. ♦ Loc. adv. *Pe săturate* = în cantitate suficientă pentru potolirea deplină a foamei sau a setei. **2.** Fig. A fi sau a face să fie pe deplin mulțumit, satisfăcut (de sau cu ceva). **3.** Fig. A fi sau a face să fie sătul, plictisit, dezgustat, scârbit de ceva sau de cineva. — Lat. *saturare*.

SĂTURÁRE s.f. (Rar) Faptul de a (se) sătura. — V. *sătura*.

SĂTURÁT, -Ă, *săturați*, -te, adj. **1.** Care și-a potolit pe deplin foamea sau setea; sătul. **2.** Fig. Ajuns la saturație, dezgustat, scârbit, plictisit de cineva sau de ceva. — V. *sătura*.

SĂTÍÓȘ, -OĂSĂ, *sățioși*, -oase, adj. (Despre alimente) Care satură; care ține de foame; hrănitor, nutritiv. [Pr.: *-țioș*] — *Sățiu* + suf. *-os*.

SĂU, *Sa*, *săi*, *sale*, pron. pos., adj. pos. (Precedat de art. „al”, „a”, „ai”, „ale” când este pronume, când stă, ca adjectiv, pe lângă un substantiv nearticulat sau când este separat de substantiv prin alt cuvânt) **1.** Pron. pos. (Înlocuiește numele unui obiect posedat de cel despre care se vorbește, precum și numele acestuia) *Costumul meu se aseamănă cu al său*. **2.** Adj. pos. Care aparține persoanei despre care se vorbește sau de care această persoană este legată printr-o relație de proprietate. *Cartea sa*. **3.** Pron. pos. (La m. pl.) Familia, rudele, prietenii etc. persoanei despre care se vorbește; (la m. sg.) soțul persoanei despre care se vorbește. *Au venit ai săi la mine*. **4.** Adj. pos. Care arată o dependență, o filiație, o înrudire etc. cu persoana despre care se vorbește. *Sora sa*. **5.** Pron. pos. (La f. pl.) Treburile, preocupările, obiceiurile, spusele persoanei despre care se vorbește. *Dintr-ale sale nu-l poate scoate nimeni*. ♦ Expr. (Pop.) *A rămâne (sau a fi) pe-a sa* = a rămâne (sau a fi) așa cum vrea el. **6.** Adj. pos. Care este spus, făcut, suportat etc. de cel despre care se vorbește. *Durerea sa*. [Reg. și fam., enclitic: *-so*, *-su*, *-să*] — Lat. **seus*, **sa* (= *suus*, *sua*).

SĂVĂRȘÍ, *săvârșesc*, vb. **IV.** **1.** Tranz. A face, a înfăptui, a îndeplini; a comite. **2.** Tranz. (Înv. și reg.) A duce ceva la bun sfârșit, a termina cu bine. **3.** Refl. (Înv. și pop.) A muri. — Din sl. *súvrúšiti*.

SĂVĂRȘÍRE s.f. Acțiunea de a (se) săvârși și rezultatul ei. — V. *săvârși*.

SĂC interj. Cuvânt, de obicei repetat și însoțit de gestul lovirii pumnilor unul de altul, prin care cineva își exprimă satisfacția răutăcioasă pentru un necaz al altuia. [Var.: *sic* interj.] — Cf. tc. *sik*.

SĂCÁÍ, *săcâi*, vb. **IV.** **1.** Tranz. A nu lăsa pe cineva în pace, a-l necăji întruna; a bate la cap, a enerva, a agasa; a cicăli. **2.** Refl. (Rar) A se mișca mereu încoace și încolo; a se fâțâi. — *Săc* + suf. *-âi*.

SĂCÁIÁLĂ, *săcăieli*, s.f. Faptul de a săcăi; cicăleală. [Pr.: *-că-ia*] — *Săcăi* + suf. *-eală*.

SĂCÁIETÓR, -OĂRE adj. v. *săcăitor*.

SĂCÁÍT, -Ă, *săcăiți*, -te, adj. (Rar) Greu de mulțumit; pisălog, cicălior. — V. *săcăi*.

SĂCÁÍTÓR, -OĂRE, *săcăitori*, -oare, adj. Care săcăie, care enervează; enervant, supărător, agasant. [Pr.: *-că-i*. — Var.: (rar) *săcăietór*, -oare adj.] — *Săcăi* + suf. *-tor*.

SĂCRÉT, -EATĂ adj. v. **secret**.

SĂIALĂ s.f. v. **sfială**.

SĂMBĂTĂ, *sâmbete*, s.f., adv. 1. S.f. A șasea zi a săptămânii, care urmează după vineri. ⇨ *Sămbăta Mare* sau *Sămbăta Paștilor* = sămbăta din ajunul duminicii Paștilor. *Sămbăta morților* (sau *a moșilor*) = nume dat anumitor sâmbete din an, în care se fac slujbe de pomenire și pomeni pentru morți. ⇨ Expr. *A purta* (sau *a ține cuiva*) *sâmbetele* = a dușmăni, a pizmui, a urî pe cineva; a purta (cuiva) un gând rău, a căuta să facă rău cuiva. *A se duce pe apa sâmbetei* = a se pierde, a se prăpădi, a se distruge. 2. Adv.: **a**) În sămbăta (1) imediat precedentă sau următoare. **b**) (Mai ales art.) Într-o zi de sămbăta (1), în timpul zilei de sămbăta. **c**) (Art.) În fiecare sămbăta (1). — Din sl. **sonbota**.

SĂMBOVIN s.m. v. **sâmbovină**.

SĂMBOVINĂ, *sâmbovine*, s.f. Arbore înalt până la 20 m, cu coroană largă, frunze lanceolate, flori verzi-gălbui care apar înainte de înfrunzire, și cu fructe comestibile, de forma unor cireșe mici; mierea-ursului (*Celtis australis*). [Var.: **sâmbovin** s.m.] — Et. nec.

SĂMBRĂȘ, *sâmbrași*, s.m. (Înv. și reg.) Persoană care se însoțește cu alta în vederea aratului sau a alcătuirii unei stâne pentru vâratul oilor. — **Sâmbra** + suf. -aș.

SĂMBRĂ, *sâmbre* s.f. (Înv. și reg.) Asociație, tovărășie. ◆ Spec. Întovărășire în vederea aratului sau a alcătuirii unei stâne pentru vâratul oilor. — Cf. magh. *cimbora*.

SĂMBUR s.m. v. **sâmbure**.

SĂMBURE, *sâmburi*, s.m. 1. Parte din interiorul unor fructe, cu învelișul lemnos, care conține sămânța; *p. restr.* partea moale a seminței, care conține substanța germinativă. ◆ (Impr.) Sămânță. 2. Fig. Parte centrală, fundamentală, esențială a unui lucru, a unei acțiuni; miez, inimă, nucleu; *p. ext.* germen. ◆ (Concr.) Grup restrâns de oameni care acționează în mod organizat și care formează nucleul unei grupări mai mari. ◆ Fig. Esență, idee esențială. 3. Fig. Părticică, fărâmă. [Var.: (rar) **sâmbur** s.m.] — Cf. alb. *sumbull*, *thumbull*.

SĂMBUREL, *sâmburei*, s.m. Diminutiv al lui *sâmbure*. — **Sâmbure** + suf. -el.

SĂMBURÓS, -OASĂ, *sâmburoși, -oase*, adj., s.f. pl. 1. Adj. (Despre fructe) Care are (mulți) sămburi. 2. S.f. pl. Grup de pomi fructiferi ale căror fructe sunt drupe. — **Sâmbure** + suf. -os.

SĂMZĂIANĂ s.f. v. **sânziană**.

SĂMZIANĂ s.f. v. **sânziană**.

SÂN, (1) *sâni*, s.m., (2, 3, 4, 5, 6, 7) *sânuri*, s.n. 1. S.m. Fiecare dintre cele două mamele ale femeii; piept. 2. Partea dinaintea corpului omenesc care se află între cele două brațe și care formează exteriorul bombat al pieptului; piept, torace ⇨ Expr. *A muri cu zilele-n sân* = a muri înainte de vreme. 3. S.m. Parte a cămășii sau a bluzei care acoperă pieptul; spațiul dintre piept și cămașă sau bluză (în care se pot ține lucruri ca într-o pungă). ⇨ Expr. *A crește* (sau *a încălzi, a ține șarpele în* (sau *la*) *sân* = a ajuta, a favoriza pe un nerecunoscător. *A-i trece* (cuiva) *un șarpe* (rece) *prin sân* = a se înflora de frică, de spaimă. *A umbra* (sau *a fi etc.*) *cu crucea-n sân* = a) a fi bun, a fi cucernic, a fi evlavios; **b**) (ir.) a fi fățarnic, ipocrit. *A fi* (sau *a se afla, a trăi ca*) *în sânul lui Avram* = a trăi bine, a fi fericit. *A-și scuipa* (sau, reg., *a-și stupa*) *în sân*, gest prin care superstițioșii cred că se pot feri de o primejdie sau că le va trece frica. ◆ P. anal. (Reg.) Fundul plasei sau al năvodului, în formă de buzunar larg, în care se adună pește. 4. S.n. Locul din corpul femeii unde se formează și în care este purtat fătul; pântec. 5. S.n. Piept, inimă (socotite ca sediu al sentimentelor); suflet. 6. S.n. Fig. Parte interioară, parte centrală; interior, mijloc, centru, miez. *Sânul pământului*. 7. S.n. Fig. (Geogr.; înv.) Golf². [Var.: (înv. și reg.) **sin** s.m. și n.] — Lat. **sinus**.

SĂNEĂȚĂ, *sânețe*, s.f. Pușcă primitivă cu cremene. [Var.: **sâneăță** s.f., **sânăț** s.n.] — Din sl. **svinici** „plumb”.

SĂNET s.n. v. **sânețe**.

SÂNGE, (5) *sângiuri*, s.n. 1. Substanță lichidă de culoare roșie, compusă din plasmă și din globule (albe și roșii), care circulă prin vene și artere, asigurând nutriția și oxigenarea organismului la animalele superioare. ⇨ *Animal cu sânge rece* = animal (pește, reptilă, batracian și nevertebrat) la care temperatura corpului se schimbă în funcție de temperatura mediului înconjurător. *Frăte de sânge* = frate de la același tată și de la aceeași mamă; frate bun. *Legături de sânge* = rudenie. *Glăsul sângelui* = înclinare firească (și instinctivă) de dragoste pentru familie, pentru o rudă apropiată. ⇨ Loc. adj. *De sânge* = a) de culoare roșie; **b**) (despre lacrimi) de durere, de supărare mare; **c**) de neam, de familie bună, aleasă. *În sânge* = (despre fripturi) care a rămas puțin crud, care își păstrează încă sângele. ⇨ Loc. adj. și adv. *Cu sânge rece* = fără emoție; calm, liniștit. *Cu sânge iute* = fără stăpânire, impulsiv. *Cu* (sau *de*) *sânge albastru* = de neam mare, ales;

nobil. ⇨ Loc. adv. *La sânge* = extrem de aspru, de drastic; până la distrugere. ⇨ Expr. *A scuipa* (cu) *sânge* = a avea hemoptizie. *A lăsa* (sau *a lua*) *cuiva sânge* = a scoate cuiva o cantitate de sânge (în scop terapeutic). *A da sânge* = a lăsa să i se scoată o cantitate de sânge (în mod terapeutic sau pentru a fi folosit în transfuzii). *A avea sânge în vine* = a fi energetic. *A i se urca* (sau *a-i năvăli, a i se sui, a-i da etc.*) (cuiva) *sângele în obraz* (sau *la cap, în față*) = a) a se înroși din cauza unei emoții puternice sau din cauza unei boli etc.; **b**) a se înfuria. *A nu mai avea* (nici) *o picătură de sânge în obraz* = a fi palid din cauza bolii; a păli de emoție, de frică etc. *A-i îngheta* (cuiva) *sângele în vine* sau *a îngheta sângele* (în cineva) = a se speria, a fi cuprins de groază, a înlemni de spaimă. *A fierbe* (sau *a clocoți*) *sângele* (în cineva) = a se înfierbânta din cauza mâniei, a supărării etc. *A-și face* (sau *a-i face*) *cuiva sânge rău* = a (se) supăra foarte tare, a (se) enerva. *A nu curge* (sau *a nu ieși*) *sânge din inimă* (sau *din cineva*), se spune pentru a arăta că cineva este foarte supărat. *A avea* (ceva) *în sânge* = a fi obișnuit cu ceva; a avea ceva înăscut. *A bate* (sau *a zgâria*) *până la sânge* = a bate (sau a zgâria) tare (până când curge sânge). *A umple de sânge* = a bate foarte tare, crunt. *A suga sângele cuiva* = a chinui, a oprima; a exploata. *Sânge nevinovat*, se spune despre cel ucis fără nicio vină. *Vărsare de sânge* = omor în masă, măcel. *A vărsa sânge* = a omorî. *A fi setos* (sau *domic, iubitor*) *de sânge* sau *a fi omul sângelui* = a fi crud, a fi ucigaș. *A se scâlda în sânge* sau *a se adăpa cu sânge* = a omorî (în masă) din cruzime. *A avea mâinile pătate de sânge* = a fi vinovat de o crimă. *A face să curgă sânge* = a fi pricina unui război, a unei încăierări sângeroase. *A-și da* (sau *a-și vărsa*) *sângele* (pentru cineva sau ceva) = a suferi sau a-și da viața pentru cineva sau ceva. 2. Fig. Obârșie; *p. ext.* familie, neam; progenitură. 3. Fig. Soi, rasă (de animale). 4. Compuse: *sânge-de-nouă-frăți* sau *sângele-dracului, sângele-zmeului* = produs vegetal rășinos, de culoare roșie, recoltat din fructele unui arbore din familia palmierilor și care, arzând, răspândește un miros plăcut; *sângele-voinicului* = a) plantă agățătoare din familia leguminoaselor, cu flori roșii, violete sau albe (*Lathyrus adoratus*); **b**) numele a două specii de plante erbacee de munte din familia orhideelor, cu frunze înguste, alungite, îndreptate în sus, cu miros plăcut de vanilie, dintre care una cu flori mici de culoare roșie-purpurie (*Nigritella rubra*), iar cealaltă cu flori de culoare purpuriu-întunecat (*Nigritella nigra*). 5. (Înv.; la pl.) Omoruri, crime. 6. (Pop.) Nume dat unei boli a vitelor (care le face să sângereze). — Lat. **sanguis**.

SÂNGEAC s.n. v. **sangiacc**.

SÂNGEACĂ s.f. v. **sângeapă**.

SÂNGEAP s.n. v. **sângeapă**.

SÂNGEAPĂ, *sângepe*, s.f. (Reg.) Cinzeacă. [Var.: **sângeap** s.n., **sângeacă** s.f.] — Din **cinzeacă** (modificat după *sânge* + *apă*).

SÂNGER, *sânger*, s.m. Arbust cu ramuri drepte, roșii toamna și iarna, cu frunzele de obicei ovale, vara verzi și toamna roșii, cu flori albe și fructe drupe negre (*Cornus sanguinea*). — Din **sângera** (derivat regresiv).

SÂNGERĂ, *sângerez*, vb. I. 1. Intrans. și tranz. A pierde sau a face să piardă sânge; a fi rănit sau a răni. ⇨ Expr. *A-i sângera* (cuiva) *inima* = a fi îndurerat, a suferi sau a îndura pe cineva, a-l face să sufere. ◆ Intrans. (Despre râni) A lăsa să curgă sânge. ◆ Intrans. Fig. A se osteni foarte mult; a se chinui; a suferi, a îndura multe. 2. Tranz. A efectua o sângereare (2). 3. Intrans. Fig. (Despre cer) A se înroși, a deveni roșu. 4. Intrans. și refl. (Pop.; despre vite) A se îmbolnăvi de sânge (6). [Prez. ind. și: (reg.) **sânger**] — Lat. **sanguinare**.

SÂNGERĂRE, *sângerări*, s.f. 1. Faptul de a *sângera*; sângereat¹, sângerătură. ◆ Vărsare de sânge. 2. Proces tehnologic de recoltare a sângelui animalelor sacrificate (la abator) pentru a fi valorificat. 3. (Tehn.) Operație de găurire a unei ancore de lemn pentru a lăsa să se scurgă apa din ea. — V. **sângera**.

SÂNGERĂT¹ s.n. Sângereare. — V. **sângera**.

SÂNGERĂT², **-Ă**, *sângerăți, -te*, adj. 1. Plin de sânge; care sângerează (1); însângerat. ◆ (Despre ochi) Injectat, congestionat. ◆ Fig. Îndurerat. 2. (Reg.; despre îmbrăcăminte, obiecte etc.) Pătat de sânge, plin de sânge. ◆ Amestecat cu sânge. *Apă sângerată*. 3. Fig. De culoarea sângelui; roșu-aprins, sângieru, sângeros (4). 4. (Pop.; despre vite) Care este bolnav de sânge (6). — V. **sângera**.

SÂNGERĂȚIC, -Ă, *sângerățici, -ce*, adj. (Înv.) Sângeros (1). ◆ (Despre evenimente, întâmplări) Însoțit de vărsări de sânge; plin de cruzime, sângeros. — **Sângera** + suf. -atic.

SÂNGERĂȚOR, -OARE, *sângerători, -oare*, adj. (Rear) Care sângerează. — **Sângera** + suf. -ător.

SÂNGERĂȚURĂ, *sângerățuri*, s.f. Sângereare. — **Sângera** + suf. -ătură.

SÂNGERĂND, -Ă, *sângerânzi, -de*, adj. Care sângerează, din care curge sânge. — V. **sângera**.

SÂNGERÉTE, *sângereți*, s.m. (Reg.) Preparat alimentar sub formă de cârnat umplut și cu sânge. — **Sângera** + suf. -ete.

SÂNGERIU, -IE, sângerii, adj. De culoarea sângelui, roșu (ca sângele); sângerat² (3), sângeros (4). — **Sânger** + suf. *-iu*.

SÂNGERÓS, -OASĂ, sângerosi, -oase, adj. 1. (Despre oameni și manifestările lor) Gata de a vărsa sânge; crud, fioros, nemilos, crunt, sângeratic. ♦ (Despre evenimente) Însoțit de măceluri; plin de cruzime. 2. (Rare: despre oameni) Care are mult sânge; cu temperament sangvin. 3. (Rare) Care sângerează, plin de sânge. ♦ (Despre ochi) Injectat, congestant. 4. Fig. Roșu (ca sângele); sângeriu, sângerat² (3). — Lat. *sanguinosus*.

SÂNGIÓS, -OASĂ, sângioși, -oase, adj. (Înv. și reg.) 1. Plin de sânge (1). 2. Fig. Care se înfurie repede. — **Sânge** + suf. *-os*.

SÂNNICOLEAN, -Ă, sânnicoleni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din orașul Sânnicolau Mare. 2. Adj. Care aparține orașului Sânnicolau Mare sau sânnicolenilor (1), referitor la Sânnicolau Mare ori la sânnicoleni. — **Sânnicolau Mare** (n.pr.) + suf. *-ean*.

SÂNNICOLEANCĂ, sânnicolence, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Sânnicolau Mare. — **Sânnicolean** + suf. *-că*.

SÂNIȘÓR, sânișori, s.m. Diminutiv al lui *sân* (1). — **Sân** + suf. *-ișor*.

SÂNT, -Ă, sânti, -te, adj., s.m. și f. (Pop.) Sfânt. — Lat. *sanctus*.

SÂNTULÉȚ, sântuleți, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *sânt*. — **Sânt** + suf. *-uleț*.

SÂNZIÂNĂ, sânzieni, s.f. 1. (Bot.; mai ales la pl.) Numele a trei specii de plante erbacee: **a)** drăgaică; **b)** (și în sintagma *sânzieni albe*) plantă erbacee cu frunze lanceolate dispuse în formă de rozetă și cu flori albe (*Galium mollugo*); **c)** mică plantă erbacee cu flori albe (*Galium rotundifolium*). 2. (La pl.) Numele popular al sărbătorii creștine celebrată la 24 iunie; Drăgaică. 3. (La pl.) Tele. [Pr.: *-zi-a-*. — Var.: (reg.) *sâmziână, sâmziână* s.f.] — Lat. *sanctus dies Johannis*.

SÂRB, -Ă, sârbi, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din populația Serbiei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Serbiei sau sârbilor (1), privitor la Serbia ori la sârbi; sârbesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba sârbă. — Din sb. *srb*.

SÂRBĂ, sârbe, s.f. (Mai ales art.) Numele unui dans popular românesc, răspândit în toată țara, cu ritm foarte vioi, care se joacă de obicei cu dansatorii prinși în cerc; melodie după care se execută acest dans. — **Sârb** + suf. *-ă*.

SÂRBESC, -EASCĂ, sârbești, adj. Care este specific, propriu sârbilor; provenit din Serbia; sârb. ♦ *Tocană sârbească* = mâncare preparată din ardei (gras) cu diferite zarzavaturi și orez. — **Sârb** + suf. *-esc*.

SÂRBÉȘTE adv. Ca sârbii; în limba sârbă. — **Sârb** + suf. *-ește*.

SÂRBISM, sârbisme, s.n. Cuvânt, expresie împrumutate de o limbă din limba sârbă (și neasimilate). — **Sârb** + suf. *-ism*.

SÂRBOAICĂ, sârboaiice, s.f. Femeie care face parte din populația Serbiei sau este originară de acolo — **Sârb** + suf. *-oaică*.

SÂRBOCROAT, -Ă, sârbo-croați, -te, adj. Care aparține, care este caracteristic deopotrivă Serbiei și Croației, referitor la Serbia și Croația în aceeași măsură. ♦ (Substantivat, f.) Nume dat limbii sârbe vorbite în fostul spațiu iugoslav. — **Sârb** + suf. *-croat*.

SÂRG s.n. (Pop.; în loc. adv.) *Cu* (sau, reg., *de, în*) *sârg* = repede, iute; îndată, imediat. — Din magh. *sürgös*, „grăbit”.

SÂRGHIE, sârgii, s.f. (Reg.) Tarabă. — Din tc. *sergi*.

SÂRGUI, sârguiesc, vb. IV. Refl. (Pop.) A-și da silința, a se strădui. — **Sârg** + suf. *-ui*.

SÂRGUINCÍÓS, -OASĂ, sârguincioși, -oase, adj. Sârguitor. [Pr.: *-gu-in-*] — **Sârguință** + suf. *-ios*.

SÂRGUINȚĂ s.f. Strădanie, străduință, silință; hârnicie, râvnă, zel. — **Sârgui** + suf. *-ință*.

SÂRGUITÓR, -OARE, sârguitori, -oare, adj. Silitor, harnic, activ; sârguincios. [Pr.: *-gu-i-*] — **Sârgui** + suf. *-tor*.

SÂRMÂN, -Ă adj. v. **sărman**.

SÂRMĂ, sârme, s.f. I. 1. Fir metalic (de oțel, de aramă, de aluminiu etc.) a cărui secțiune are dimensiunile transversale mai mici de 16 mm. ♦ *Sârmă de parchet* = sârmă de oțel cu muchii ascuțite, în forma unui ghemotoc, folosită la curățarea parchetelor. 2. (Înv.) Fir de metal prețios. II. (Iht.) Plevușcă. — Din ngr. *sărma*, tc. *sârma*.

SÂRMÓS, -OASĂ, sârmoși, -oase, adj. (Rare) Care seamănă cu sârma; aspru, țeapăn. ♦ *Fox sârmos* = soi de câine din rasa foxterierilor, care are părul aspru. — **Sârmă** + suf. *-os*.

SÂRMULIȚĂ, sârmulițe, s.f. 1. Diminutiv al lui *sârmă* (I 1); sârmă mică, sârmă subțire; sârmușoară. 2. (Bot.) Orzoaică-de-baltă. — **Sârmă** + suf. *-uliță*.

SÂRMUȘOARĂ, sârmușoare, s.f. (Reg.) Sârmuliță. — **Sârmă** + suf. *-ușoară*.

SÂSĂI, săsăi, vb. IV. Intrans. 1. (Mai ales despre găște, șerpi) A scoate un sunet asemănător unui „s” prelungit. ♦ (Despre lemne ude care ard) A produce un sunet șuierător din cauza apei evaporate în timpul arderii; a

fâsâi. 2. (Despre oameni) A vorbi defectuos pronunțând „s” în loc de „ș” sau deformând unele sunete; a vorbi peltic. — Formație onomatopaică.

SÂSĂIAC, săsăiace, s.n. (Reg.) Un fel de hambar construit din scânduri sau din ruiele împletite și folosit pentru păstrarea cerealelor. — Din ucr. *susik*, rus. *susek*, magh. *szuszék*.

SÂSĂIALĂ, săsăieli, s.f. (Rare) Săsăire. — **Săsai** + suf. *-eală*.

SÂSĂIRE, săsăiri, s.f. Faptul de a săsâi; săsăit¹. — V. **săsai**.

SÂSĂIT¹ s.n. Săsăire. ♦ Sunet caracteristic, asemănător cu un „s” prelungit, pe care îl scot unele animale sau păsări, ca șarpele, gășca; săsăitură: *p. gener.* orice sunet asemănător. — V. **săsai**.

SÂSĂIT², -Ă, săsăiți, -te, adj. (Despre oameni) Care săsăie; (despre cuvinte) pronunțat defectuos prin deformarea unor sunete (mai ales prin deformarea sunetului „ș”, pronunțat ca „s”). ♦ (Adverbial) *Vorbește săsăit*. — V. **săsai**.

SÂSĂITURĂ, săsăituri, s.f. Sunet caracteristic scos de șerpi, găște etc.; săsăit¹. ♦ Sunet rezultat din rostirea repetată a interjecției „ss!” (cu scopul de a obține liniște). [Pr.: *-să-i-*] — **Săsai** + suf. *-tură*.

SCĂBIE s.f. Boală parazitată a pielii, la oameni și la animale, produsă de un artropod, care se manifestă prin mâncărime, iritații, căderea părului etc.; râie. — Din lat. *scabies*.

SCABIÓS, -OASĂ, scabioși, -oase, adj. 1. (Adesea substantivat) Bolnav de scabie; răios. 2. Care ține de scabie, privitor la scabie. [Pr.: *-bi-os*] — Din fr. *scabieux*.

SCABRÓS, -OASĂ, scabroși, -oase, adj. Necuviincios, indecent; nerușinat, murdar, scârbos. — Din fr. *scabreux*.

SCABROZITĂTE, (2) scabrozități, s.f. 1. (Livr.) Înșușirea a ceea ce este scabros. 2. Vorbă, atitudine, faptă scabroasă. — Din fr. *scabrosité*.

SCADÉNT, -Ă, scadenți, -te, adj. (Despre datorii, obligații etc.) Ajuns la termenul prevăzut; care expiră, care trebuie onorat. — Din **scadență** (derivat regresiv).

SCADENȚĂR, scadențare, s.n. Registru în care se înscriu termenale de plată ale politelor. — Din it. *scadenzaio*.

SCADÉNȚĂ, scadențe, s.f. Termen de plată, soroc; expirare a datei la care trebuie onorată o datorie, o obligație. ♦ P. gener. Termen până la care cineva este obligat să facă ceva. — Din it. *scadenza*.

SCADRÓN s.n. v. **escadron**.

SCAFANDRIÉR, -Ă, scafandrieri, -e, s.m. și f. (Rare) Scafandru (1). [Pr.: *-dri-er*] — Din fr. *scaphandrier*.

SCAFÁNDRU, (1) scafandri, s.m., (2) scafandre, s.n. 1. S.m. Persoană specializată în lucrări sub apă cu ajutorul unui aparat special; scafandrier. 2. S.n. Costum special, impermeabil, închis ermetic, prevăzut cu aparat respirator, cu care se îmbracă scafandrii (1) când coboară sub apă, aviatorii care zboară la altitudini mari și cosmonauții. — Din fr. *scaphandre*.

SCĂFĂ, scafe, s.f. 1. Căuș. ♦ Strachină (mare) de lemn scobit; găvan. 2. (Arhit.) Suprafață curbă sau cu muluri care face racordarea între pereții și tavanul unei încăperi sau între pereți și podea. 3. Piesă (de ceramică, din beton etc.) cu care se execută scafele (2). — Din ngr. *scáfi*.

SCAFÓID, scafoide, s.n. (Anat.) Unul dintre cele șapte oase aleabei piciorului. ♦ (Adjectival) *Os scafoid*. — Din fr. *scaphoide*.

SCAFÓIDITĂ, scafoidite, s.f. Inflamație a osului scafoid. [Pr.: *-fo-i-*] — Din fr. *scaphoïdite*.

SCAI¹, scai, s.m. Nume generic dat mai multor plante erbacee cu frunze ghimpoase și cu fructe globuloase înconjurate de ghimpi îndoiți la vârf, care se agată de haine, de lâna oilor etc.; *p. restr.* fructul înconjurat de ghimpi al acestor plante. ♦ Expr. (Și adverbial) *A se ține scai* (de cineva) sau *a se ține* (de cineva) *ca scaiul (de oaie)* = a nu lăsa pe cineva în pace, a urmări (pe cineva) pretutindeni. ♦ Compuse: *scai-vânăt* = plantă erbacee cu frunzele dințate și cu flori violacee dispuse în capitule (*Eryngium planum*); *scaiul-dracului* = plantă erbacee cu frunzele spinose și cu flori albastre-verzi (*Eryngium campestre*); *scai-mărunt* = turiță. — Din sb. *čkalj*.

SCAI² s.n. Imitație de piele făcută din material plastic, maleabilă și rezistentă la schimbările de temperatură. — Et. nec.

SCAIÉTE, scaieți, s.m. Nume generic dat mai multor plante erbacee cu frunzele sau capitulele ghimpoase, dintre care cea mai cunoscută are flori roșii-purpuri; ciulin (*Carduus nutans*). [Pr.: *sca-ie-*] — **Scal¹** + suf. *-ete*.

SCALÁR¹, scali, s.m. Pește originar din America de Sud, cu reflexe arii și brune, brădat de dungi transversale negre sau gri, folosit ca pește de acvariu (*Pteraphyllum scalare*). — Din fr. *scalare*.

SCALÁR², -Ă, scali, -e, adj., s.m. (Mărime) care are o valoare determinată printr-o unitate de măsură și printr-un număr real. — Din germ.

Scalar, fr. **scalare**.

SCALARIFÓRM, -Ă, scalariformi, -e, adj. În formă de scară (I 1). — Din fr. *scalariforme*.

SCĂLĂ, *scale*, s.f. Placă gradată montată la aparatele de radio, pe care se pot urmări, cu ajutorul unui indicator, posturile sau lungimea de undă pe care funcționează aparatul la un moment dat. — Din it. *scala*.

SCALD, *scalzi*, s.m. Nume dat vechilor poeți nordici, mai ales islandezi. — Din fr. *scalde*.

SCĂLDĂ, *scalde*, s.f. (Pop.) 1. Loc de scădat; scăldătoare. 2. Vas mare pentru îmbăiat; cadă. — Din *scălda* (derivat regresiv).

SCALÉN, *-Ă, scaleni*, -e, adj. 1. (În sintagma *Triunghi scalen* = triunghi care are laturile neegale. 2. (În sintagma *Mușchi scalen* (și substantivat, m.) = fiecare dintre cei trei mușchi egali, în formă de triunghi scalen, situați în regiunea cervicală laterală. — Din fr. *scalène*, lat. *scalenus*.

SCALIOLĂ, *scaliolă*, s.f. (Constr.) Placă ușoară folosită la realizarea pereților interiori în construcțiile cu elemente prefabricate. — Din it., fr. *scagliola*.

SCALP, *scalpuri*, s.n. 1. Piele a capului uman împreună cu părul, smulsă de pe craniu în urma unui accident sau desprinsă cu un instrument ascuțit. 2. Scalpare. — Din fr. *scalp*.

SCALPĂ, *scalpez*, vb. I. Tranz. A desprinde, a jupui pielea craniului uman, a lua scalpul cuiva. — Din fr. *scalper*.

SCALPĂRE, *scalpări*, s.f. Acțiunea de a *scalpa* și rezultatul ei; scalp (2). — V. *scalpa*.

SCALPÉL, *scalpele*, s.n. (Adesea fig.) Cuțitaș cu lamă ascuțită, curbă, cu unul sau cu două tășuri, folosit la disecțiile anatomice și în chirurgie. [Pl. și: *scalpeluri*] — Din fr. *scalpel*.

SCAMĂTOR, *scamatori*, s.m. Actor de circ care face scamatorii; prestidigitator, boscar. — Cf. fr. *escamoteur*.

SCAMATORIE, *scamatorii*, s.f. Faptă, acțiune aparent miraculoasă, făcută de scamator, bazată pe iluzii optice create de dibăcia și de rapiditatea gesturilor acestuia, de agerimea mâinilor lui etc.; arta de a face astfel de fapte, acțiuni; prestidigație, boscărie. ♦ Fig. Mistificare, înșelăciune, potlogărie. — *Scamator* + suf. *-ie*.

SCĂMĂ, *scame*, s.f. 1. Fir subțire și scurt, destrămat dintr-o țesătură (de bumbac, de lână sau de mătase). ♦ (Cu sens colectiv) Fibre textile foarte scurte și subțiri, rezultate în cursul proceselor tehnologice din filaturi, întrebuințate în scopuri industriale (ca straturi termoizolatoare, la fabricarea vatei medicinale etc.). 2. (Înv.; cu sens colectiv) Fire destrămate dintr-o pânză uzată, scămășe și folosite la pansamente, în loc de vată sau de tifon. 3. (La pl.) Puf al unor plante. — Et. nec. Cf. lat. *scuma*.

SCAMONÉE, *scamonee*, s.f. 1. Plantă din Asia Mică, cu frunze triunghiulare și cu flori galbene (*Convulvulus scamonea*). 2. Suc rășinos extras din rădăcina acestei plante și folosit în medicină. [Pr.: *-ne-e*] — Din fr. *scammonée*, lat. *scamonea*.

SCAMOTĂ vb. I v. *escamota*.

SCĂMPOLO, *scampolouri*, s.n. (Rar) Bluză de damă, confecționată din tricot, având la gât o deschizătură, prevăzută cu nasturi sau fermoar. — Din it. *scampolo „cupon”*.

SCANĂ, *scanez*, vb. I. Tranz. 1. (Med.) A explora cu ajutorul unui scanner. 2. (Inform.) A reproduce imagini sau texte cu ajutorul unui scanner. — Din engl. *scan*.

SCANĂRE, *scanări*, s.f. Acțiunea de a *scana*. — V. *scana*.

SCANDĂ, *scandez*, vb. I. Tranz. A recita un vers (de obicei grec sau latin), descompunându-l în diferitele sale unități metrice sau silabice; *p. gener.* a citi, a vorbi sau a recita accentuând fiecare cuvânt, fiecare silabă. ♦ A citi o frază muzicală accentuând timprii tari. — Din fr. *scander*.

SCANDĂL, *scandaluri*, s.n. 1. Zarvă, vâlvă produsă de o faptă reprobabilă, rușinoasă; indignare, revoltă provocată de o asemenea faptă. ♦ Zgomot mare, gălăgie, târboi. ♦ Expr. (Fam.) *A face cuiva scandal* = a mostra aspru, a certa pe cineva cu vorbe aspre pe ton ridicat. 2. Întâmplare care tulbură ordinea publică; faptă urâtă, rușinoasă, care provoacă indignare. ♦ Situație rușinoasă; rușine. — Din fr. *scandale*, lat. *scandalum*.

SCANDALGLOAICĂ, *scandalgioaice*, s.f. Femeie care are obiceiul să facă scandal, căreia îi place scandalul. — *Scandalgiu* + suf. *-oaică*.

SCANDALGIU, *scandalgiu*, s.m. Bărbat care obișnuiește să facă scandal, căruia îi place scandalul. — *Scandal* + suf. *-giu*.

SCANDALIZĂ, *scandalizez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) indigna, a (se) revolta în fața unei fapte rușinoase, a unui abuz, a unei nedreptăți etc. — Din fr. *scandaliser*, lat. *scandalizare*.

SCANDALIZĂRE s.f. Faptul de a (se) *scandaliza*; indignare, revoltă provocată de o faptă scandalosă. — V. *scandaliza*.

SCANDALIZĂT, *-Ă, scandalizați*, -te, adj. (Despre oameni) Indignat, revoltat de o faptă scandalosă; (despre manifestările oamenilor) care denotă scandalizare. — V. *scandaliza*.

SCANDALÓS, *-OĂȘĂ, scandaloshi*, -oase, adj. Care provoacă sau este de natură să provoace indignare; rușinos, revoltător. — Din fr. *scandaleux*.

SCANDĂRE, *scandări*, s.f. 1. Acțiunea de a *scanda*. 2. Tulburare funcțională a vorbirii, constând în disocierea cuvintelor în silabe. — V. *scanda*.

SCANDINĂV, *-Ă, scandinav*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile Scandinaviei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Scandinaviei sau scandinavilor (1), privitor la Scandinavia ori la scandinavii. — Din fr. *scandinave*.

SCANDINĂVIC, *-Ă, scandinavici*, -ce, adj. Scandinav (2). — Din germ. *scandinavisch*.

SCĂNDIU s.n. Element chimic, metal din grupa pământurilor rare, alb-cenușiu cu luciul metalic, care se găsește în natură sub formă de oxid. — Din fr. *scandium*, germ. *Skandium*.

SCĂNER, *scanere*, s.n. Aparat folosit în diferite sisteme de investigație pentru explorarea amănunțită punct cu punct. [Scriș și: *scanner*] — Din engl., fr. *scanner*.

SCAP, *scapi*, s.m. (Bot.) Tijă florală de obicei lipsită de frunze; peduncul. — Din fr. *scape*.

SCĂPĂR s.n. Scăpărare. — Din *scăpăra* (derivat regresiv).

SCĂPĂT s.n. (Rar) Apus, asfințit (al Soarelui). — Din *scăpăta* (derivat regresiv).

SCĂPÉT, *scapeți*, s.m. Bărbat care a fost castrat. ♦ Spec. Membru al unei secte religioase creștine ai cărei adepți se supuneau castrării. — Din rus. *skopeț*.

SCAPOLÍT, *scapolite*, s.m. Mineral amorf, incolor sau opac, rezultat din unirea unui silicat de calciu cu unul de aluminiu, care se întâlnește în unele roci vulcanice. — Din fr. *scapolite*.

SCĂPUL, *scapule*, s.n. (Bot.) Tip de tulpină aeriană lungă, terminată cu o înflorăscență, cu frunze prinse la noduri și formând o rozetă. — Din fr. *scapule*.

SCAPULĂR, *-Ă, scapulari*, -e, adj. Care aparține umărului, privitor la umăr, din regiunea umărului. — Din fr. *scapulaire*.

SCĂPULĂ, *scapule*, s.f. Os lat care, împreună cu clavicula și cu humerusul, constituie umărul; omoplat. — Din lat. *scapula*.

SCARABÉU, *scarabei*, s.m. 1. Insectă din ordinul coleopterelor, cu corpul lat și turtit, de culoare neagră, cu capul și cu picioarele dințate, care se hrănește cu excremente (*Scarabeus sacer*). 2. Pecete, piatră gravată, bijuterie care înfățișează un scarabeu (1). — Din fr. *scarabée*, lat. *scarabaeus*.

SCARAȘCHI s.m. v. *scaraoțchi*.

SCARAȘCHI s.m. (Pop. și fam.) Denumire dată căpeteniei dracilor; tartor. [Var.: *scarașchi* s.m.] — Din sl. [luda] *Iskarotfiskū*.

SCĂRĂ, *scări*, s.f. I. 1. Obiect (de lemn, de fier, de frânghie etc.) alcătuit din două părți laterale lungi și paralele, unite prin piese paralele așezate transversal la distanțe egale și servind pentru a urca și a coborî la alt nivel.

♦ *Scară de piscică* = scară flexibilă formată din două parâme care susțin trepte de lemn, folosită în navigație. *Scara-pisicii* = spațiu alb format în textul cules în urma spațiilor neregulate. ♦ Expr. *Scara cerului*, se spune, în glumă, despre un om foarte înalt. ♦ Compus: (Bot.) *Scara-Domnului* = plantă erbacee din regiunea muntoasă cu flori albastre sau albe (*Polemonium coeruleum*).

2. Element de construcție alcătuit dintr-un șir de trepte de lemn, marmură, piatră etc. (cu balustradă), servind pentru comunicarea între etaje, între o clădire și exteriorul ei etc.; (la pl.) trepte. ♦ *Scară rulantă* = scară cu trepte mobile montate pe o bandă rulantă; escalator. ♦ Treaptă sau șir de trepte la un vehicul, servind la urcare și la coborâre. 3. Fiecare dintre cele două inele prinse de o parte și de alta a șeii, în care călărețul își sprijină piciorul. II. 1. Succesiune, șir, serie ordonată de elemente (mărimi, cifre etc.) așezate în ordine crescândă, descrescândă sau cronologică, servind la stabilirea valorii a ceva. ♦ *Scara ființelor* (sau *viețuitoarelor*) = șirul neîntrerupt al ființelor, organizate de la cele mai simple până la cele mai evolute. *Scara durtății* (sau *de durtate*) = succesiunea progresivă a durtății celor zece minerale adoptate ca etalon al gradului de durtate. *Scară muzicală* = succesiune a sunetelor muzicale, cuprinzând aproximativ opt octave. (Tel.) *Scară de gri* = scară (II 1) care reprezintă variația luminației în mai multe trepte între nivelul de alb și nivelul de negru, folosită pentru controlul și reglajul sistemelor de televiziune. ♦

(Înv.) Tablă de materii, index. ♦ Ierarhia condițiilor, a stărilor, a rangurilor sociale. ♦ Ierarhia manifestărilor și a valorilor morale și spirituale. 2. Serie de diviziuni la unele aparate și instrumente (termometru, barometru etc.), formând o linie gradată, cu ajutorul căreia se face determinarea unei mărimi prin deplasarea unei părți mobile. 3. Linie gradată care reproduce în mic unitățile de măsură și care servește la măsurarea distanțelor sau a cantităților cuprinse într-o hartă, într-un plan, într-un desen. ♦ Raport constant între dimensiunile reproduse pe o hartă, un desen etc. și cele reale. ♦ Loc. adj. și adv. *La scară* = într-un raport anumit și constant față de realitate. ♦ Expr. A

reduce la scară = a reprezenta un obiect reducându-i dimensiunile, dar păstrând un raport constant al acestor dimensiuni față de realitate. **4.** (În expr.) *Pe (o) scară întinsă* (sau *largă*) = în măsură mare, în proporții mari. **5.** Fig. Măsură, proporție. — Lat. *scala* (cu unele sensuri după fr. *échelle*).

SCARIFICĂ, scarific, vb. I. **1.** A afăna pământul cu ajutorul scarificatorului. **2.** A scormoni suprafața unui teren sau a unei șosele în refacere, pentru a ușura îndepărtarea pământului, a pietrelor etc. sau pentru a asigura o bună legătură între materialul nou și cel vechi. **3.** A creta superficial pielea unui bolnav, provocând o ușoară sângerare în scop terapeutic sau pentru a introduce un medicament, un vaccin, pentru a face o analiză etc. — Din fr. *scarifier*, lat. *scarificare*.

SCARIFICĂRE, scarificări, s.f. Acțiunea de a *scarifica* și rezultatul ei; scarificație. — V. *scarifica*.

SCARIFICĂT, -Ă, scarificat, -te, adj. (Agr.; despre sol) Care a suferit o scarificare. — V. *scarifica*.

SCARIFICĂTOR, scarificatoare, s.n. **1.** Mașină agricolă prevăzută cu mai multe cuțite subțiri dispuse vertical, care servește la afânarea pământului cu scopul de a asigura pătrunderea aerului în rădăcina plantelor. **2.** Mașină rutieră prevăzută cu colți de oțel, cu ajutorul căreia se scormonește suprafața unui teren sau a unei șosele în refacere pentru a ușura executarea lucrărilor ulterioare. **3.** Instrument medical format din mai multe lame tăioase acționate de un resort, folosit pentru creșterea superficială a pielii în scopuri terapeutice, pentru vaccinări etc. — Din fr. *scarificateur*.

SCARIFICĂȚIE, scarificații, s.f. Scarificare. — Din fr. *scarification*, lat. *scarificatio, -onis*.

SCARLATINĂ, scarlatine, s.f. Boală infecțioasă, contagioasă și epidemică (mai ales la copii), care se manifestă prin febră, dureri de gât și o erupție roșie pe tot corpul, urmată de descumare. — Din fr. *scarlatine*.

SCARLATINÓS, -OĂSĂ, scarlatinosi, -oase, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care ține de scarlatină, privitor la scarlatină. **2.** S.m. și f. Persoană bolnavă de scarlatină. — Din fr. *scarlatineux*.

SCARP, scarpă, s.m. (Inv.) Pantof de damă ușor; pantof de casă. — Din it. *scarpa*.

SCATIU, scatii, s.m. Pasăre cântătoare mică, foarte vioaie, cu ciocul puternic, penele verzi-gălbui, cenușii pe spate, iar pe aripi cu două dungi negre (*Carduelis spinus*). — Din ngr. *skathi*.

SCATOALCĂ, scatoalce, s.f. (Fam.) Lovitură dată cuiva cu palma sau cu dosul mâinii; p. gener. bătaie. — Din rus. *skatulka*.

SCATOFĂG, -Ă, scatofagi, -ge, adj., s.m. și f. (Med.) Coprofag. — Din fr. *scatophage*.

SCATOFAGIE s.f. (Med.) Coprofagie. — Din fr. *scatophagie*.

SCATOL s.n. Substanță care rezultă din descompunerea proteinelor în intestinalul gros al mamiferelor. — Din fr. *scatol*.

SCATOLOGIC, -Ă, scatologici, -ce, adj. Care ține de scatologie, care se referă la scatologie; scabros. — Din fr. *scatologique*.

SCATOLOGIE, scatologii, s.f. Glumă, afirmație sau scriere în care se vorbește de lucruri triviale, scabroase (legate de excremente). ♦ (Med.) Tendință patologică de a utiliza cuvinte scabroase; coprolalie. — Din fr. *scatologie*.

SCĂUN, scaune, s.n. I. **1.** Mobilă (de lemn, de metal etc.), cu sau fără spetează, pe care poate să stea o singură persoană. ♦ *Scaun de tortură* (sau de *supliciu*) = dispozitiv în formă de scaun pe care, în vechime, era imobilizat cel supus torturii. *Scaun electric* = (În unele state) instrument de execuție prin electrocutare a condamnaților la moarte. ♦ Compus: (Pop.) *Scaunul-lui-Dumnezeu* = constelația Căsiopea. (Bot.) *scaunul-cucului* = plantă erbacee robustă cu flori purpurii reunite într-un capitol (*Dianthus giganteus*). ♦ Fig. (Mai ales urmat de determinări) Locul, funcția deținută de cineva ca membru al unei adunări (elective). **2.** Tron; p. ext. funcția și autoritatea monarhului, a domnitorului; domnie. ♦ Fig. Reședința monarhului sau a cărmuirii; capitala unui stat. ♦ *Sfântul Scaun sau Scaunul Apostolic* (ori *Pontifical*) = reședința papei; p. ext. papalitatea. ♦ Circumscripție teritorial-administrativă a sașilor și a secuilor din Transilvania, în cadrul organizației de stat austro-ungare. ♦ (Determinat prin „de judecată”) Instanță judecătorească. **II. 1.** (Pop.; de obicei urmat de determinări) Dispozitiv de lemn în formă de masă sau de bancă, la care își exercită meseria diverși lucrători. ♦ Butuc pe care se taie carnea la măcelărie; p. ext. măcelărie. **2.** Suport, postament la diferite unelte, instrumente, mașini sau organe de mașini. **3.** Schelet făcut din grinzii de lemn, care susține învelitoarea unui acoperiș și elementele pe care aceasta se sprijină. **4.** Placă de lemn cu două piciorușe și o față curbă, pe care se sprijină coardele instrumentelor muzicale cu arcuș. **III.** Faptul de a elimina materiile fecale; p. ext. (concr.) materiile fecale eliminate de cineva. — Lat. *scamnum*.

SCĂDEA, scad, vb. II. **1.** Intrans. și tranz. A (se) reduce, a (se) micșora, a (se) diminua, a descrește sau a face să descrească (o cantitate, o

valoare, un indice). ♦ Loc. adv. *Pe scăzute* = în curs de scădere. ♦ Intrans. (Despre intervale de timp) A se scurta. **2.** Tranz. (Mat.) A efectua operația de scădere. *Scade pe 15 din 28*. ♦ A reține o parte dintr-o sumă, înainte de a achita. **3.** Intrans. (Despre obiecte) A-și micșora volumul, a se face mai mic, a se împuțina. ♦ (Despre râuri, mări) A-și împuțina apa (prin evaporare), a-și coborî nivelul, a se retrage de la țărm. ♦ (Despre mâncăruri cu sos, cu zeamă) A-și pierde apa sau o parte din apă prin fierbere; a se îngroșa. **4.** Intrans. (Despre procese în desfășurare) A slăbi în intensitate, în tărie; a descrește. ♦ (Despre foc) A se potoli. ♦ (Despre voce, glas) A se coborî. **5.** Intrans. (Despre Soare, Lună) A coborî spre apus, a începe să apună. — Lat. **excadere*.

SCĂDERE, scăderi, s.f. **1.** Acțiunea de a *scădea* și rezultatul ei; reducere, micșorare, descreștere (a cantităților, a volumului, a proporțiilor). ♦ Una dintre cele patru operații aritmetice fundamentale, prin care se determină diferența dintre două numere, diferență care adunată cu scăzătorul trebuie să dea un număr egal cu descăzătorul. **2.** Defect, cusur, lipsă, imperfecțiune. ♦ (Inv.) Pierdere, diminuare a valorii. — V. *scădea*.

SCĂFĂRLIE, scăfărlie, s.f. (Pop. și fam.) Țeasta capului; craniu. ♦ Cap. — Din *scafă*.

SCĂFÎȚĂ, scăfîțe, s.f. Diminutiv al lui *scafă*. — *Scafă* + suf. *-iță*.

SCĂIUȘ, scăiuși, s.m. Plantă erbacee cu tulpina înaltă acoperită de peri și țepi și cu flori alburii sau albe-gălbui dispuse în capitule globuloase și spinoase (*Dipsacus pilosus*). — *Scaiu* + suf. *-uș*.

SCĂLĂMBĂIA vb. I v. *scălămbăia*.

SCĂLĂMBĂIALĂ s.f. v. *scălămbăială*.

SCĂLĂMBĂIAT, -Ă adj. v. *scălămbăiat*.

SCĂLĂMBĂIERE s.f. v. *scălămbăiere*.

SCĂLĂMB, -Ă, scălămbi, -e, adj. (Pop. și fam.; despre ființe; adesea substantivat) Cu membrele strâmbе, sucite; schimonosit. ♦ (Despre încălțăminte) Deformat, scâlciat. — Et. nec.

SCĂLĂMBĂ vb. I v. *scălămbăia*.

SCĂLĂMBĂRE s.f. v. *scălămbăiere*.

SCĂLĂMBĂT, -Ă adj. v. *scălămbăiat*.

SCĂLĂMBĂIA, scălămbăi, vb. I. Refl. (Pop și fam.) A se strâmba, a se schimonosi. [Pr.: *-bă-ia*. — Prez. ind. și: *scălămbăiez*. — Var.: *scălămbăia*, *scălămbă* vb. I] — Din *scălămb*.

SCĂLĂMBĂIALĂ, scălămbăieli, s.f. (Pop. și fam.) Scălămbăiere. [Pr.: *-bă-ia*. — Var.: *scălămbăială* s.f.] — *Scălămbăia* + suf. *-eală*.

SCĂLĂMBĂIAT, -Ă, scălămbăiați, -te, adj. (Pop. și fam.) Strâmb, sucit; schimonosit, deformat, pocit. [Pr.: *-bă-iat*. — Var.: *scălămbăiat*, *-ă, scălămbăt, -ă* adj.] — V. *scălămbăia*.

SCĂLĂMBĂIERE, scălămbăieri, s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a se *scălămbăia* și rezultatul ei; scălămbăială, scălămbătură. [Pr.: *-bă-ie*. — Var.: *scălămbăiere, scălămbăre* s.f.] — V. *scălămbăia*.

SCĂLĂMBĂTURĂ, scălămbături, s.f. (Inv.) Scălămbăiere. — *Scălămba* + suf. *-ătură*.

SCĂLDĂ, scald, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A face baie, a (se) îmbăia. ♦ Refl. Fig. A se reflecta, a se oglindi. **2.** Tranz. (Adesea fig.) A uda, a muia. ♦ Expr. *A-și scâldea ochii în lacrimi* = a lăcrima sau a plânge. ♦ (Despre ape) A curge udând un teritoriu. **3.** Refl. (Despre păsări și alte animale) A se cufunda, a se tăvăli în nisip, în praf etc. **4.** Tranz. (Fam.; în expr.) *A o scâldea* = a evita un răspuns sau o atitudine hotărâtă, a răspunde evaziv. — Lat. *excaladare*.

SCĂLDĂRE, scăldări, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) *scâldea* și rezultatul ei. — V. *scâldea*.

SCĂLDĂT, scăldături, s.n. Faptul de a (se) *scâldea*; (concr.) loc (într-o apă curgătoare) unde se face baie. — V. *scâldea*.

SCĂLDĂTOARE, scăldători, s.f. **1.** Loc de scaldat; scaldă. **2.** (Pop.) Cadă, albie; p. ext. bazin. **3.** Îmbăiere, baie; scaldat. **4.** Fig. (Rar) Trecere a Soarelui dincolo de linia orizontului; apus. — *Scâldea* + suf. *-ătoare*.

SCĂMÓS, -OĂSĂ, scămoși, -oase, adj. Cu scame. ♦ Cu aspect pufos. — *Scamă* + suf. *-os*.

SCĂMOȘĂ, scămoșez, vb. I. **1.** Refl. (Despre produse textile; la pers. 3) A se face scame, a se face ca scama, a se destrăma (în urma uzurii, a unui defect de fabricație etc.). **2.** Tranz. A face ca o țesătură să capete un aspect pufos și să devină mai moale (prelucrând-o cu ajutorul unei mașini speciale). — Din *scămos*.

SCĂMOȘĂRE s.f. Faptul de a (se) *scămoșa*; scămoșat¹. — V. *scămoșa*.

SCĂMOȘĂT¹ s.n. Scămoșare. — V. *scămoșa*.

SCĂMOȘĂT², -Ă, scămoșăți, -te, adj. (Despre o țesătură) Destrămat, cu scame; pufos; scămos. — V. *scămoșa*.

SCĂPĂ, scap, vb. I. **1.** Intrans. A se desprinde din...; a se elibera, a se salva (dintr-o cursă, dintr-o strănsoare etc.); a se descătușa. ♦ A se strecura prin..., a străbate. ♦ A ieși cu bine dintr-un necaz, dintr-o

încurcătură, dintr-o situație grea; a se feri de..., a evita, a se apăra de... ♦ Intrans. și tranz. A reuși să (se) elibereze de cineva sau de ceva supărător, neplăcut; a (se) descotorosi, a (se) debarasa. ♦ Tranz. A nu mai putea prinde pe cineva care s-a smuls din mână cuiva, desprinzându-se din legăturile prin care era imobilizat etc. **2.** Tranz. A lăsa un obiect să cadă din mână fără voie (din cauza unei emoții, a neatenției sau din cauză că este prea greu); a da drumul din mână involuntar la ceva. ♦ Expr. *A scăpa din mână* (pe cineva sau ceva) = **a)** a pierde de sub control (pe cineva sau ceva); **b)** a pierde un bun priel de a face, de a obține ceva. **3.** Intrans. (Rar; despre Soare) A coborî spre asfințit; a fi în declin, a trece de... **4.** Refl. A spune sau a face ceva fără voie, din greșală; a nu se putea stăpâni de a spune sau de a face ceva. ♦ Expr. (Tranz.) *A scăpa o vorbă* = a face (din imprudență) o indiscreție. **5.** Tranz. A pierde un spectacol, o întâlnire, un tren etc.; a nu mai apuca, a nu mai prinde (întârziind), a sosi prea târziu. **6.** Tranz. A lăsa neobservat, a pierde din vedere, a nu lua în seamă, a omite. ♦ Expr. *A nu scăpa* (pe cineva sau ceva) *din ochi* (sau *din vedere*) = a ține (pe cineva sau ceva) sub continuă observație. ♦ Intrans. A trece neobservat, neluat în seamă. **7.** Intrans. A nu reuși momentan să-și amintească de... **8.** Refl. A avea senzația acută de defecare sau de urinare, a simți imperios nevoia de a ieși afară. — Lat. ***excappare**.

SCĂPĂRE, *scăpări*, s.f. Acțiunea de a (se) scăpa și rezultatul ei; eliberare, salvare. ♦ Expr. *Scăpare din* (sau *de*) *vedere* = omitere involuntară. *A avea* (sau *a-și păstra*) *o porțiță de scăpare* = a avea (sau a-și păstra) un mijloc de a ieși onorabil dintr-o situație neplăcută, încurcată. ♦ Mijloc, posibilitate de a scăpa (**1**). — V. **scăpa**.

SCĂPĂT, *-Ă*, *scăpați*, *-te*, adj. **1.** Care a fost scos dintr-o primejdie, dintr-o încurcătură etc.; salvat. **2.** Care a fost lăsat din mână involuntar. **3.** (Despre cuvinte) Care a fost rostit în grabă, fără voie. **4.** Omis. — V. **scăpa**.

SCĂPĂRĂ, *scăpăr*, vb. I. Intrans. **1.** A produce scântei prin lovirea cremenei cu amnarul; *p. gener.* (despre pietre sau corpuri dure) a scoate scântei prin ciocnire. ♦ Expr. *Cât ai scăpăra din amnar* = extrem de repede. *A-i scăpăra* (cuiva) *picioarele* (sau *călcăiele*) = a fugi foarte repede; a-i sfârâi călcăiele. *A scăpăra din picioare* = a bate din picioare; a fi nerăbdător. *A-i scăpăra cuiva buza* (sau *buzele, măseaua*) *de...* = a avea mare nevoie de... ♦ Tranz. A aprinde un chibrit. ♦ Tranz. și intrans. (Despre foc și flăcări) A arunca, a împrăști scântei. ♦ (Despre fulgere) A se ivi, a izbucni. ♦ Fig. A apărea, a se ivi deodată, fulgerător. ♦ Expr. *A-i scăpăra* (cuiva) *prin minte* (sau *prin cap* etc.) = a i se ivi (cuiva) brusc în minte, a-i trece (cuiva) repede prin minte. **2.** A scântei, a sclipi. ♦ (Despre ochi) A arunca priviri vii, scânteietoare. ♦ Expr. *A-i scăpăra* (cuiva) *ochii* = **a)** a fi foarte flămând; **b)** a fi foarte furios; **c)** a simți o durere foarte puternică. — Et. nec.

SCĂPĂRĂRE, *scăpărări*, s.f. Acțiunea de a scăpăra și rezultatul ei; scapăr — V. **scăpăra**.

SCĂPĂRĂT s.n. Faptul de a scăpăra. — V. **scăpăra**.

SCĂPĂRĂTOR, *-OĂRE*, *scăpărători*, *-oare*, adj., s.f. **1.** Adj. Care scapără; scânteiitor, scilpitor. ♦ Fig. Extrem de inteligent, dotat cu o inteligentă vie. **2.** S.f. Obiect (cremene, amnar, iască etc.) cu care se scapără pentru a produce scântei. ♦ (Reg.) Chibrit. — **Scăpăra** + suf. *-ător*.

SCĂPĂTĂ, *scăpăt*, vb. I. Intrans. **1.** (Pop.; despre Soare, Lună și alți aștri; la pers. **3**) A coborî spre asfințit; a apune, a asfinți. ♦ A aluneca în jos, a cădea, a se cufunda. ♦ (Despre ochi, priviri) A luneca, a se abate de pe obiectul fixat (din cauza oboselii). **2.** A sărăci. — Lat. ***excipitare**.

SCĂPĂTĂRE s.f. Acțiunea de a scăpăta și rezultatul ei. — V. **scăpăta**.

SCĂPĂTĂT s.n. (Pop.) Apus, asfințit. — V. **scăpăta**.

SCĂPĂTĂT, *-Ă*, *scăpătați*, *-te*, adj. Care a sărăcit; sărac. — V. **scăpăta**. **SCĂRICICĂ**, *scăricice*, s.f. Scăriță (**1**). — **Scară** + suf. *-icică*.

SCĂRIȘOARĂ, *scărișoare*, s.f. Scăriță (**1**). — **Scară** + suf. *-ișoară*.

SCĂRIȚĂ, *scărițe*, s.f. **1.** Diminutiv al lui *scară*; scăricică, scărișoară. **2.** Unul dintre cele trei oscioare ale urechii mijlocii. — **Scară** + suf. *-iță*.

SCĂRMÂNĂ, *scărmăn*, vb. I. Tranz. **1.** A smulge și a răsfira (cu mâna sau cu mașini speciale) lâna brută sau alte materiale fibroase, pentru a desface fibrele, a le curăța de impurități și a le înfoia. ♦ A smulge fulgii penelor pentru a face puf. **2.** Fig. (Fam.) A bate sau a certa pe cineva. — Et. nec.

SCĂRMÂNĂRE, *scărmănări*, s.f. Acțiunea de a scărmăna și rezultatul ei; scărmănat¹. — V. **scărmăna**.

SCĂRMÂNĂT s.n. Scărmănare. — V. **scărmăna**.

SCĂRMÂNĂT, *-Ă*, *scărmănați*, *-te*, adj. (Despre lâna și alte materiale fibroase) Care a fost desfăcut, curățat, afănat prin desprinderea, răsfirarea etc. firelor sau fibrelor cu mâna sau cu mașini speciale. — V. **scărmăna**.

SCĂRMÂNĂTOR, *-OĂRE*, *scărmănători*, *-oare*, s.m., s.f. **1.** S.m. și f. (Rar) Persoană care se îndeletnicește cu scărmănatul¹. **2.** S.f. Unealtă de scărmănat lâna; darac. — **Scărmăna** + suf. *-ător*.

SCĂRMÂNĂTĂRĂ, *scărmănături*, s.f. **1.** Faptul de a scărmăna; (concr.) lâna scărmănată. **2.** Fig. (Fam.) Bătaie, scărmăneală. — **Scărmăna** + suf. *-ătură*.

SCĂRMĂNEALĂ, *scărmăneli*, s.f. (Fam.) Bătaie, păruială, scărmănătură; ceartă. — **Scărmăna** + suf. *-eală*.

SCĂRPINĂ, *scărpîn*, vb. I. **1.** Refl. și tranz. A (se) răcăi sau a (se) freca cu unghiele, cu degetele, cu un obiect sau de ceva tare, în locul în care simte o senzație de mâncărimă a pielii. **2.** Tranz. Fig. (Fam.) A bate pe cineva. — Lat. **scarpinare**.

SCĂRPINĂRE, *scărpînări*, s.f. Acțiunea de a (se) scărpina; scărpinat, scărpînătură. — V. **scărpina**.

SCĂRPINĂT s.n. Scărpinare. — V. **scărpina**.

SCĂRPINĂTOARE, *scărpînători*, s.f. **1.** Dispozitiv, obiect cu care sunt scărpinate (sau de care se freacă pentru a se scărpina) unele animale domestice. **2.** Obiect în formă de bețișor, prevăzut la un capăt cu o lopățiță, folosit odinioară de oameni pentru a se scărpina. — **Scărpina** + suf. *-ătoare*.

SCĂRPINĂTĂRĂ, *scărpînături*, s.f. Scărpinare. — **Scărpina** + suf. *-ătură*.

SCĂUIEȘ s.n. v. **scăunaș**.

SCĂUNAȘ, (1) *scăunașe*, s.n., (2) *scăunași*, s.m. **1.** S.n. Scăunel. **2.** S.m. (Înv.) Negustor de vite sau de cereale; colector (de produse alimentare); comisionar (al unui negustor). [Pr.: *scă-u*. — Var.: (reg., **1**) **scăuiéș** s.n.] — **Scaun** + suf. *-aș*.

SCĂUNÉL, *scăunele*, s.n. Diminutiv al lui *scaun*; scăunaș. [Pr.: *scă-u*] — **Scaun** + suf. *-el*.

SCĂUNOAIÉ, *scăunoaie*, s.f. Unealtă a dulgherului sau a dogarului, constând dintr-o bancă pe care lucrătorul stă călare, pentru a putea apăsa cu piciorul pe pedala care fixează lemnul de cioplit. [Pr.: *scă-u*] — **Scaun** + suf. *-oaié*.

SCĂZĂMÂNT, *scăzăminte*, s.n. Pierdere, reducere (în greutate, volum etc.), scădere; (concr.) parte (dintr-o marfă) care se pierde, se reduce (în greutate, volum etc.). — **Scădea** + suf. *-ământ*.

SCĂZĂTOR, *scăzători*, s.m. (Mat.) Număr care se scade din altul. — **Scădea** + suf. *-ător*.

SCĂZUȚ s.n. Faptul de a scădea. — V. **scădea**.

SCĂZUȚ, *-Ă*, *scăzuți*, *-te*, adj. **1.** (Despre ape) Cu nivelul coborât. ♦ (Despre mâncăruri) Cu sos puțin și bine legat. **2.** (Despre voce, glas) Cu intensitate slabă; coborât, șoptit. **3.** (Despre temperatură) Cu valori coborâte, joase. — V. **scădea**.

SCĂLCIĂ, *scălciez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (i se) toci încălțăminte (într-o parte); a (se) deforma. **2.** Tranz. Fig. A pronunța incorect cuvintele; a schimonosi, a poci. [Pr.: *-ci-a*] — Et. nec.

SCĂLCIĂT, *-Ă*, *scălciați*, *-te*, adj. **1.** (Despre încălțăminte; *p. gener.* despre alte obiecte) Tocit (într-o parte); deformat. **2.** Fig. (Despre cuvinte) Schimonosit, pocit (în pronunțare). [Pr.: *-ci-aț*] — V. **scălcia**.

SCĂLCIETURĂ, *scălcieturi*, s.f. Faptul de a (se) scălcia; deformare; (concr.) parte deformată (prin tocire) a unui obiect (în special a încălțăminte). [Pr.: *-ci-e*] — **Scălcia** + suf. *-ătură*.

SCĂNCEĂLĂ, *scănceli*, s.f. Faptul de a (se) scânci; scâncit; *p. ext.* scâncet. — **Scânci** + suf. *-eală*.

SCĂNCET, *scăncete*, s.n. Plâns înăbușit, slab și întretăiat (specific copiilor mici); scânceală, scâncitură, scâncit. ♦ Vaiet (de păsări, de animale); scheunat. — **Scânci** + suf. *-et*.

SCĂNCI, *scăncesc*, vb. IV. Intrans. și refl. A plânge înăbușit, slab și întretăiat. ♦ Intrans. (Despre animale) A se văita, a geme; (despre câini) a scheuna. — Din sl. **skyčati**.

SCĂNCIT s.n. Faptul de a (se) scânci; scânceală; *p. ext.* scâncet. — V. **scânci**.

SCĂNCIT, *-Ă*, *scânciți*, *-te*, adj. **1.** (Mai ales despre copii) Care scâncește. **2.** (Despre sunete, glas etc) Tânguitor, jalnic. — V. **scânci**. **SCĂNCITOR**, *-OĂRE*, *scâncitori*, *-oare*, adj. Care scâncește. — **Scânci** + suf. *-tor*.

SCĂNCITURĂ, *scăncituri*, s.f. Scâncet. — **Scânci** + suf. *-tură*.

SCĂNDURĂ, *scânduri*, s.f. Piesă de lemn cu secțiunea transversală dreptunghiulară, mai mult lată decât groasă, obținută prin tăierea în lung a trunchiului unui copac și folosită la lucrări de construcții și de tâmplărie. ♦ Expr. *A fi* (sau *a se usca*, *a rămâne*) *ca scândura* (sau *scândură*) = a fi extrem de slab. *A lăsa pe cineva scândură* (sau *ca scândura*) = a lăsa pe cineva complet sărac. ♦ Podele, dușumea. — Lat. **scandula**.

SCĂNDURĂRIÉ s.f. Depozit de scânduri; totalitatea scândurilor din care este construit un obiect; mulțime de scânduri. — **Scândură** + suf. *-ărie*.

SCĂNDUREĂ, *-ICĂ*, *scândurele*, s.f. Diminutiv al lui *scândură*; scândurice, scânduriță. — **Scândură** + suf. *-ea, -ică*.

SCĂNDURICE, *scândurici*, s.f. (Rar) Scândurea. — **Scândură** + suf. *-ice*.

SCÂNDURÎȚĂ, *scândurițe*, s.f. (Rar) Scândurea. ♦ Un fel de lopătică la amarnul războiului de țesut, care ajută la înfășurarea pânzei țesute pe sulul de dinainte. — **Scândură** + suf. *-iță*.

SCÂNTEIA, pers. 3 *scânțiează*, vb. I. Intrans. 1. A licări ca o scânție; a scilpi, a străluci, a luci. ♦ (Despre ochi) A privi viu, pătrunzător (sub impresia unui sentiment puternic). 2. A împraștia scânței. [Pr.: *-te-ia*] — Din **scânție**.

SCÂNTEIE, *scânței*, s.f. 1. Particulă solidă incandescentă care sare din foc, dintr-un corp aprins, din ciocnirea unor corpuri dure etc. sau care însoțește o descărcare electrică, și care se stinge foarte repede. ♦ Expr. *A i se face (cuiva) scânței (pe dinaintea ochilor)*, se zice când cineva primește o lovitură puternică (și are senzația că vede scânței). *A se învăța (sau a se deprinde) ca țișorul cu scânție* = a se deprinde cu răul. ♦ P. ext. Lumină slabă, de-abia întrezărită, cu scilpiri intermitente; licărire. 2. Fig. Fapt, aparent neînsemnat, care declanșează o acțiune, un sentiment etc. 3. Fig. Parte foarte mică din ceva; fărâmă. *O scânție de talent*. [Pr.: *-te-ie*. — Var.: (inv.) **schintăie** s.f.] — Lat. ***scantilla** (= *scintilla*).

SCÂNTEIERE, *scânțieri*, s.f. Faptul de a *scânție*; lumină slabă (și intermitentă). ♦ Variație a strălucirii și a culorii stelelor. [Pr.: *-te-ie*] — V. **scânție**.

SCÂNTEIETOR, **-OARE**, *scânțietori*, *-oare*, adj. (Adesea fig.) Care scânțiează; strălucitor, scilpitor. ♦ Care pare că împraștie scânței; viu, lucitor. ♦ Fig. Extrem de inteligent. [Pr.: *-te-ie*] — **Scânție** + suf. *-ător*.

SCÂNTEIOARĂ, *scânțioare*, s.f. 1. Diminutiv al lui *scânție*; scânțieuită (I). 2. (Bot.) Scânțieuită (II 1). [Pr.: *-te-ia*] — **Scânție** + suf. *-ioară*.

SCÂNTEIOS, **-OASĂ**, *scânțioși*, *-oase*, adj. (Inv.; despre ochi, privire) Scânțietor, strălucitor. [Pr.: *-te-ios*] — **Scânție** + suf. *-os*.

SCÂNTEIUȚĂ, *scânțiuțe*, s.f. I. Scânțioară (1). II. (Bot.) 1. Mică plantă erbacee cu tulpina ramificată la bază și cu flori roșii, roz sau albastre; scânțioară (2), ochișor (2) (*Angallis arvensis*). 2. Plantă erbacee mică din familia liliaceelor, cu frunze liniare și cu flori galbene (*Gagea arvensis*). 3. (La pl.) Brumărea. [Pr.: *-te-iu*] — **Scânție** + suf. *-uță*.

SCĂRBĂNIC, **-Ă**, *scărbavnici*, *-ce*, adj. (Inv.) Scărbos, dezgustător. — **Scărbă** + suf. *-avnic*.

SCĂRBĂ, (3) *scârbe*, s.f. 1. Aversiune nestăpănită (fizică sau morală) față de cineva sau de ceva; dezzgust, repulsie; greață, silă. ♦ Loc. vb. *A-i fi (sau a i se face) cuiva scărbă sau a-l prinde (ori a-l cuprinde) pe cineva scărbă (sau o scărbă)* = a se scărbă. ♦ (Rar) Ceea ce provoacă scărbă (1) sau, p. ext., spaimă, groază. 2. Ființă murdară, dezgustătoare; p. ext. om de nimic, netrebnic, mârșav. ♦ Faptă urâtă, nedemnă; ticăloșie. 3. (La pl.) Vorbe murdare, triviale; ocări, înjurături. 4. (Reg.) Întristare, mâhnire, supărare. ♦ Griji, necaz; nenorocire. 5. (Inv.) Mânie, furie; dușmănie. — Din sl. **skrubi**.

SCĂRBELNIC, **-Ă**, *scărbelnici*, *-ce*, adj. (Inv.) Scărbos, dezgustător. — **Scărbă** + suf. *-elnic*.

SCĂRBI, *scărbesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A simți sau a produce scărbă (1); a (se) îngreșoșa, a (se) dezzgusta. 2. Refl. și tranz. (Reg.) A (se) întrista, a (se) supăra. 3. Refl. (Inv.) A se înfuria, a se mânia. — Din **scărbă**.

SCĂRBIT, **-Ă**, *scărbîți*, *-te*, adj. (Despre oameni) Plin de scărbă; îngreșoșat, dezgustat. ♦ (Reg.) Întristat, supărat. — V. **scărbi**.

SCĂRBOS, **-OASĂ**, *scărbosi*, *-oase*, adj. 1. Care provoacă scărbă (1), greață, repulsie, silă; dezgustător, respingător, greșos. 2. Care inspiră dispreț; josnic, detestabil. ♦ Expr. *A fi scărbos la gură sau a avea gură scărbosă* = a întrebuița vorbe urâte, triviale. 3. (Fam.) Care se îngreșoșează ușor, căruia i se face ușor greață. 4. (Fam.; despre oameni) Greu de mulțumit; dezagreabil, nesuferit. — **Scărbă** + suf. *-os*.

SCĂRBOȘENIE, *scărbosenii*, s.f. Înșușirea de a fi scărbos; (concr.) lucru scărbos, ființă scărbosă; faptă, purtare, vorbă scărbosă. — **Scărbos** + suf. *-enie*.

SCĂRNAV, **-Ă**, *scârnavi*, *-e*, adj. 1. (Pop.) Plin de murdărie; murdar. 2. Fig. Dezgustător, greșos, scărbos; josnic, ticălos, infam; trivial, obscen. [Acc. și: *scârnav*] — Din sl. **skvrnavu**.

SCĂRNĂ s.f. (Pop.) Excremente. — Din sl. **skvrna**.

SCĂRNĂVENIE s.f. (Rar) Scârnavie. — **Scârnav** + suf. *-enie*.

SCĂRNĂVI, *scârnavesc*, vb. IV. Refl. (Rar) A se murdări, a se acoperi, a se întina cu scârnav. ♦ A defeca. — Din **scârnav**.

SCĂRNĂVIE, *scârnavii*, s.f. 1. Lucru murdar, scârnav; scârnavenie, murdărie. 2. Fig. Om, lucru, faptă fără valoare, de nimic. — **Scârnav** + suf. *-ie*.

SCĂRȚ interj. 1. Cuvânt care imită zgomotul ascuțit, strident produs de uși, roți etc. ♦ Cuvânt care imită zgomotul ascuțit, alternativ al unui lucru care se mișcă când într-un sens, când în altul. ♦ Compus; (depr.) *scărța-scărța-pe-hârție* s.m. = funcționar, conțopist. 2. Cuvânt care imită zgomotul caracteristic produs de încălțăminte în timpul mersului. ♦ (Substantivat)

Adaos (din piele) la încălțăminte, pentru a o face să scărție în timpul mersului. 3. (Fam.) Exclamație de dezaprobare, de împotrivire sau de dispreț față de afirmația cuiva; da' de unde! vorbă să fie! [Var.: **scărța**, **scărțai** interj.] — Onomatopoe.

SCĂRȚA interj. v. **scărț**.

SCĂRȚAI interj. v. **scărț**.

SCĂRȚĂR, *scărțari*, adj., s.m. (Reg.) (Om) meschin, zgârcit. — **Scărț** + suf. *-ar*.

SCĂRȚĂI vb. IV. v. **scărțai**.

SCĂRȚĂI, *scărțâi*, vb. IV. Intrans. 1. A produce (prin frecare, deplasare, din cauza greutății etc.) un zgomot ascuțit, strident, neplăcut. ♦ Expr. *A unge osia ca să nu scărțâie (carul)* = a mitui. (Tranz.) *A scărțâi ușa cuiva* = a stăruii pe lângă cineva cu insistențe plictisitoare. ♦ (Despre vehicule încărcate cu poveri) A merge, a înainta cu greu (făcând un zgomot strident). ♦ (Despre încălțăminte) A produce (în timpul mersului) un zgomot ascuțit, caracteristic. 2. P. anal. A cânta prost, strident, dintr-un instrument muzical cu coarde. ♦ Tranz. *Scărțâie o melodie*. ♦ A scrie greu, mișcând anevoie (și apăsat) tocul pe hârție. 3. (Despre insecte) A scoate sunete ascuțite, asemănătoare cu scărțâitul produs prin frecare. 4. Fig. (Fam.; despre acțiuni, activități, întreprinderi) A progresa greu, anevoie; a nu funcționa cum trebuie. ♦ (Despre oameni) A nu se simți bine, a o duce rău cu sănătatea. [Var.: **scărțâi**, **scărții** vb. IV] — **Scărț** + suf. *-âi*.

SCĂRȚĂIALĂ, *scărțâieli*, s.f. Scărțâit¹. [Pr.: *-țâ-ia*] — **Scărțâi** + suf. *-eală*.

SCĂRȚĂIRE, *scărțâiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a scărțâi. — V. **scărțâi**.

SCĂRȚĂIT¹ s.n. Faptul de a scărțâi; zgomot sau sunet ascuțit, strident care se produce prin frecare, deplasare, apăsare etc.; scărțâială, scărțâitură. ♦ Sunet sau serie de sunete stridente scoase de un instrumentist netalentat care cântă la un instrument cu coarde. — V. **scărțâi**.

SCĂRȚĂIT², **-Ă**, *scărțâiți*, *-te*, adj. (Rar) Scărțâitor. — V. **scărțâi**.

SCĂRȚĂITĂTOR, **-OARE**, *scărțâitori*, *-oare* etc., s.f. 1. Adj. Care scărțâie, care produce un scărțâit¹; care se aude strident, care produce o senzație auditivă neplăcută; scărțâit². 2. S.f. Dispozitiv (rudimentar) de lemn prevăzut cu aripioare care, mișcate de vânt sau cu mâna, produc un zgomot strident și alungă păsările din semănături. 3. S.f. Hârțaitoare. 4. S.f. Plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pământ, cu frunzele înțepătoare și cu flori verzi; troscotel (*Polycnemum arvense*). [Pr.: *-țâ-i*. — Var.: **scărțâitor**, **-oare** adj.] — **Scărțâi** + suf. *-tor*.

SCĂRȚĂITĂTURĂ, *scărțâituri*, s.f. Scărțâit¹. [Pr.: *-țâ-i*. — Var.: **scărțâitură** s.f.] — **Scărțâi** + suf. *-tură*.

SCĂRȚĂI vb. IV v. **scărțâi**.

SCĂRȚĂIȚOR, **-OARE** adj. v. **scărțâitor**.

SCĂRȚĂIȚURĂ s.f. v. **scărțâitură**.

SCELERĂT, **-Ă**, *scelerați*, *-te*, s.m. și f. (Livr.) Persoană vinovată sau socotită capabilă de mari nelegiuiri și crime; om mârșav, ticălos, criminal. ♦ (Adjectival) *Om scelerat*. — Din fr. **scélérat**, lat. **sceleratus**.

SCELERĂTEȚE s.f. (Rar) Manieră de a acționa ca un scelerat. — Din fr. **scélérateste**.

SCENARIST, **-Ă**, *scenariști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care scrie scenariu. — Din fr. **scénariste**.

SCENARISTIC, **-Ă**, *scenaristici*, *-ce*, adj. s.f. 1. Adj. Referitor la scenariu, de scenariu. 2. S.f. Arta de a scrie scenariu. — **Scenariu** + suf. *-istic*.

SCENĂRIU, *scenarii*, s.n. Textul succint al unei piese de teatru, al unui spectacol sau al unui film, de obicei împreună cu indicațiile tehnice și de regie. — Din fr. **scénario**, it. **scenário**.

SCENARIZĂ, *scenarizez*, vb. I. Tranz. A transpune o lucrare, un fapt etc. în scenariu de teatru sau de film. — Din engl. **scenarize**.

SCENARIZĂRE, *scenarizări*, s.f. Acțiunea de a *scenariza*. — V. **scenariza**.

SCENARIZĂT, **-Ă**, *scenarizați*, *-te*, adj. (Despre scrieri, fapte) Care a fost transpus într-un scenariu. — V. **scenariza**.

SCENĂ, *scene*, s.f. 1. Parte mai ridicată și special amenajată în incinta unei săli de spectacole sau în aer liber, unde se desfășoară reprezentațiile. ♦ Expr. *A pune în scenă* = a regiza. ♦ Teatru. ♦ Expr. *A părși scena* = a) a părăsi profesia de actor; b) a se retrage dintr-o activitate. 2. Subdiviziune a unui act dintr-o operă dramatică, marcată prin intrarea sau ieșirea unui personaj. 3. Fig. Loc unde se petrece ceva. 4. Fig. Acțiune capabilă de a impresiona pe cineva, de a-i atrage atenția; întâmplare interesantă. ♦ (Concr.) Compoziție plastică în care sunt de obicei înfățișate mai multe personaje. 5. Fig. Ceartă, ieșire violentă. ♦ Expr. (Fam.) *A-i face cuiva o scenă* = a aduce cuiva imputări violente (cu amenințări, cu lacrimi etc.). — Din fr. **scène**, it. **scena**, lat. **scaena**.

SCENETĂ, *scenete*, s.f. Scurtă piesă de teatru, într-un singur act și cu personaje puține. — Din **scenă** (după fr. *saynète*).

SCÉNIC, -Ă, scenici, -ce, adj. 1. Care aparține scenei (1), privitor la scenă. ♦ *Spațiul scenic* = parte a scenei expusă vederii publicului, unde se desfășoară jocul actorilor. *Perspectivă scenică* = vedere de ansamblu a unui decor. 2. Care este adaptat teatrului, de teatru. — Din fr. **scénique**, it. **scenico**, lat. **scenicus**.

SCENOGRĂF, -Ă, scenografi, -e, s.m. și f. Persoană care face decorurile (și costumele) unui spectacol. ♦ (Adjectival) *Pictor scenograf*. — Din fr. **scenographe**.

SCENOGRĂFIC, -Ă, scenografici, -ce, adj. Care aparține scenografiei, privitor la scenografie. — Din fr. **scénographique**.

SCENOGRAFIE s.f. Artă de a executa decoruri, costume etc. pentru un spectacol. — Din fr. **scénographie**.

SCENOTÉHNIC, -Ă, scenotehnici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Tehnica folosirii trucajelor mecanice și a aparatului de scenă în teatru. 2. Adj. Referitor la scenotehnică, de scenotehnică (1). — **Scenă + tehnică**.

SCÉPTIC, -Ă, sceptici, -ce, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu are încredere în nimic, care se îndoiește de toate. 2. Adj. Care aparține scepticismului, privitor la scepticism. 3. S.m. și f. Adept al scepticismului (1). — Din fr. **sceptique**.

SCÉPTICISM s.n. 1. Concepție care pune la îndoială posibilitatea cunoașterii veridice a realității lumii exterioare sau, în general, a oricărei cunoștințe certe, punând accentul pe caracterul relativ incomplet și imprecis al acesteia. 2. Atitudine de neîncredere, de îndoială față de cineva sau de ceva. — Din fr. **scepticisme**.

SCÉPTRU, sceptre, s.n. Toiag, baston (împodobit) purtat de suverani ca simbol al autorității. ♦ Fig. Demnitate, putere, mărime, autoritate de suveran; domnie, conducere. — Din fr. **sceptre**, lat. **sceptrum**.

SCHEAMĂT, schemate, s.n. (Reg.) Sunet caracteristic prin care cănele anunță apropierea vântului sau o stare fizică neplăcută. — Contaminare între **scheau** și **geamăt**.

SCHEAUN, scheaune, s.n. (Rar) Scheunătură. — Din **scheuna** (derivat regresiv).

SCHECI, scheciuri, s.n. Scurtă scenetă cu caracter glumeț, satiric și, de obicei, cu temă actuală. — Din fr., engl. **sketch**.

SCHĒLĂ, schele, s.f. 1. Construcție auxiliară provizorie, metalică sau de lemn, servind ca suport muncitorilor care lucrează la înălțime; eșafodaj. 2. Punte improvizată sau fixă care face legătura între o navă și țarm sau chei. 3. Unitate industrială care se ocupă de exploatarea unui zăcământ de țigă. ♦ Fiecare dintre sondele care alcătuiesc această unitate. 4. (Înv.) Port pe malul unui fluviu; *p. restr.* debarcader. ♦ Punct valmal situat într-un asemenea port (sau lângă o apă). 5. (Înv. și reg.) Târg; piață de mărfuri. — Din sb. **skala**, bg. **skelja**.

SCHĒLĂLĂI, pers. 3 *schelălăie*, vb. IV. Intrans. A chelălăi. — Pref. *s-* + **chelălăi**.

SCHĒLĂLĂIALĂ, schelălăieli, s.f. Chelălăială. — **Schelălăi** + suf. *-eală*.

SCHĒLĂLĂIT s.n. Chelălăit. — V. **schelălăi**.

SCHĒLĂRIE, schelării, s.f. 1. Scheletul unei construcții, al unui sistem tehnic etc. 2. Totalitatea schelelor folosite la executarea sau la repararea unei construcții. — **Schelă** + suf. *-ărie*.

SCHĒLÉT, schelete, s.n. 1. Totalitatea oaselor care susțin corpul unui vertebrat; sistemul osos așezat în poziția sa naturală. 2. Totalitatea elementelor sau pieselor care constituie sistemul de rezistență al unei construcții sau al unui ansamblu tehnic. 3. Fig. Planul unei opere literare sau științifice; schemă. — Din fr. **squelette**.

SCHĒLÉTIC, -Ă, scheletici, -ce, adj. (Despre ființe) Cu înfățișare de schelet (1); (prin exagerare) foarte slab, uscat. — Din fr. **squelettique**.

SCHĒLETÓN, scheletoane, s.n. 1. Sanie de metal foarte joasă, pe care se stă culcat pe burtă. 2. Probă sportivă practică cu scheletul (1). — Din engl. **skeleton**.

SCHĒMÁTIC, -Ă, schematici, -ce, adj. Construit, alcătuit în linii generale, fără prezentarea amănunțelor. ♦ (Depr.) Care nu depășește anumite tipare, anumite șabloane; fără adâncime, superficial; rigid, dogmatic. — Din fr. **schématique**.

SCHĒMÁTISM s.n. Tendință, mod de a concepe sau de a prezenta lucrurile într-o formă schematică, simplistă; respectarea rigidă, dogmatică a anumitor formule fixe. — Din fr. **schématisme**, lat. **schematismus**.

SCHĒMATIZĂ, schematizez, vb. I. Tranz. A da unei opere, unei lucrări etc. un caracter schematic, a prezenta ceva în mod schematic; a simplifica (în mod excesiv). — Din fr. **schématiser**.

SCHĒMATIZĂNT, -Ă, schematizări, -te, adj. Care schematizează. — Din fr. **schématizant** (după *schemă*).

SCHĒMATIZĂRE, schematizări, s.f. Acțiunea de a *schematiza* și rezultatul ei. — V. **schematiza**.

SCHĒMĂ, scheme, s.f. 1. Plan redus la câteva linii sau idei generale principale, care permite o vedere de ansamblu asupra unei lucrări. 2. Reprezentare grafică simplificată a elementelor sau caracteristicilor structurii unui aparat, ale unei mașini, ale unei instalații, ale unui proces etc. ♦ (Tehn.) *Schemă bloc* = reprezentare schematică simplă a unui aparat, sistem sau instalație, prin blocuri funcționale, folosită pentru studiul principiilor de funcționare ale acestora. *Schemă logică* = organigramă. 3. Tabel cuprinzând denumirea posturilor și a salariilor respective dintr-o instituție sau dintr-o întreprindere. — Din fr. **schème**, lat. **schema**.

SCHĒPSIS s.n. (Fam.) Minte, pricepere, judecată; perspicacitate. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu schepsis* = cu socoteală, cu chibzuință; cu un anumit scop, cu o anumită intenție (nemărturisită). — Din ngr. **sképsis**.

SCHERZANDO adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Într-un tempo însuflețit, vioi și vesel. [Pr.: *scherzando*] — Cuv. it.

SCHERZO, scherzouri, s.n. Piesă muzicală (sau parte dintr-o sonată ori dintr-o simfonie) scrisă într-un tempo însuflețit, vioi și vesel. [Pr.: *schérto*] — Cuv. it.

SCHĒUNA, scheaun, vb. I. Intrans. (Despre câini, rar despre alte animale; la pers. 3) A scoate sunete ascuțite și repetate de durere, de bucurie; a chelălăi. ♦ Fig. (Fam.: despre oameni) A se văita, a plânge. [Pr.: *sche-u-*] — Probabil formație onomatopeică.

SCHĒUNĂRE, scheunări, s.f. Acțiunea de a *scheuna* și rezultatul ei; *p. ext.* scheunătură. [Pr.: *sche-u-*] — V. **scheuna**.

SCHĒUNĂT s.n. Scheunare, chelălăit. [Pr.: *sche-u-*] — V. **scheuna**.

SCHĒUNĂTŪRĂ, scheunături, s.f. Sunet ascuțit și repetat de durere sau de bucurie scos de un animal, mai ales de un câine; chelălăitură, schiaun; scheunare. [Pr.: *sche-u-*] — **Scheuna** + suf. *-ătură*.

SCHI, (1) schiuri, s.n. 1. Un fel de patină în formă de bandă lungă și îngustă de lemn, de metal sau de material plastic, care, prinsă de talpa ghetelor, permite alunecarea rapidă pe zăpadă. 2. Sport de iarnă practicat cu schiurile (1). — Din fr. **ski**.

SCHIĂ, schiaz, vb. I. Intrans. A aluneca pe zăpadă cu schiurile; a face schi (2). [Pr.: *schia-*] — Din fr. **skier**.

SCHIF, schifuri, s.n. 1. Ambarcațiune sportivă foarte lungă, îngustă și ușoară, cu rame lungi și ușoare și cu scaune mobile. 2. Probă sportivă care se practică cu schiful (1). — Din fr., engl. **skiff**.

SCHIFIST, -Ă, schifiști, -ste, s.m. și f. Sportiv specializat în probele de schif (2). — **Schif** + suf. *-ist*.

SCHĒJĂ, (1) schije, s.f. 1. Bucăciță de metal rezultată din sfărâmarea prin explozie a unei bombe, grenade etc. 2. (Mar) Fontă, tuci. — Din pol. **spiz**.

SCHĒLAV, -Ă, schilavi, -e, adj. (Înv. și pop.) Schilod. — Probabil contaminare între **chilav** (reg. „schilod” < bg., sb.) și **schilod**.

SCHĒLĂV, schilăvesc, vb. IV. Tranz. și refl. (Înv. și pop.) A (se) schilodi. — Din **schilav**.

SCHĒLĂVÓS, -OĂȘĂ, schilăvoși, -oase, adj. (Înv.) Schilod. — **Schilav** + suf. *-os*.

SCHĒLÉR, schileri, s.m. Dregător domnesc, conducător al unui punct valmal (din preajma unei ape) în Evul Mediu în Țările Române. — **Schelă** + suf. *-ar*.

SCHĒLĪFT, schilifturi, s.n. Instalație pentru transportul schiorilor pe vârful unei părți sau pe o pantă. [Scris și: *skiliff*] — Din engl., fr. **schilift**.

SCHĒLÓD, -OĂDĂ, schilozii, -oade, adj. (Despre ființe) Cu unul sau mai multe membre mutilate sau anchilozate ori deformate de o infirmitate; (despre membre) mutilat, ciuntit, deformat, anchilozat; schilav, schilăvos. — Et. nec.

SCHĒLÓDEĂLĂ, schilodeli, s.f. Schilodire, mutilare; starea celui schilod. — **Schilodi** + suf. *-eală*.

SCHĒLÓDÍ, schilodesc, vb. IV. Tranz. și refl. A face pe cineva să devină sau a deveni schilod, infirm; a (se) mutila, a (se) schilăvi. — Din **schilod**.

SCHĒLÓDÍRE, schilodiri, s.f. Acțiunea de a (se) *schilodi* și rezultatul ei; schilodeală; mutilare. — V. **schilodi**.

SCHĒLÓDÍT, -Ă, schilodii, -te, adj. Schilod, infirm, mutilat. — V. **schilodi**.

SCHĒMĂ, schime, s.f. I. 1. Ordin călugăresc sau preoțesc; tagmă, cin. 2. Haină călugărească. II. Gest, mișcare prin care cineva vrea să exprime ceva. ♦ Mișcare a feței; grimasă, strâmbătură. — Din ngr. **schima**.

SCHĒMB, schimburi, s.n. 1. Înclocuire a cuiva cu altcineva sau a ceva cu altceva (de aceeași natură). ♦ (Tehn.) *Piesă de schimb* = piesă dintr-un mecanism, fabricată izolat de acesta și menită să înlocuiască altă piesă, identică, dar uzată, a mecanismului. (Fiziol.) *Schimb de materii* = totalitatea proceselor care se petrec în organism cu ocazia asimilării hranei. *Schimburi respiratorii* = totalitatea proceselor prin care se introduce în sânge oxigenul și se elimină dioxidul de carbon. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu schimb* = (care apare, intervine etc.) când unul, când altul; pe rând. (Mil.; în trecut) *Trupă cu schimb* = trupă în care soldații erau chemați să facă

serviciu în mod periodic și pe rând (în intervale fiind lăsați la vatră). ♦ Expr. *Schimb de cuvinte* = discuție aprinsă, ceartă. **2.** Faptul de a ceda un lucru, un bun, pentru a lua altul în locul lui; procesul circulației mărfurilor ca formă de repartizare a bunurilor produse de societate. ♦ Loc. adv. *În schimb* = drept compensație, ca echivalent. ♦ Loc. prep. *În schimbul...* = în locul..., pentru... ♦ (Concr.) Ceea ce se primește, se obține în locul a ceea ce s-a cedat; echivalent, compensație. ♦ Transformare a unei sume de bani în alta de aceeași valoare, dar constând din alte monede. ♦ *Casă de schimb* = întreprindere comercială care se ocupă cu schimbarea banilor. *Scrisoare de schimb* = act prin care semnatarul cere unei alte persoane să plătească o sumă de bani celui indicat în act. *Agent de schimb* = persoană intermediară care are rolul de a negocia, în mod oficial, obligațiuni de stat și alte efecte. **3.** (Fiz.) Trecere a unei energii, a unei sarcini electrice, a unei particule etc. de la un sistem fizic la altul, dintr-o parte în alta. **4.** Totalitatea lucrătorilor, funcționarilor etc. care se găesc în același interval de timp la lucru într-o secție, într-un serviciu etc. în care lucrează mai multe rânduri de angajați; echipă de lucrători sau persoană care, după un interval de timp determinat, înlocuiește sau este înlocuită în muncă de altă echipă sau de altă persoană; interval de timp cât lucrează astfel o echipă sau o persoană. **5.** (Mai ales la pl.) Rufeerie de corp (sau de pat) care o înlocuiește pe cea murdară; primeneli. — Din *schimba* (derivat regresiv).

SCHIMBĂ, *schimb*, vb. I. **1.** Tranz. A înlocui un lucru cu altul sau pe cineva cu altcineva (de aceeași natură). ♦ Expr. *A schimba scrisori* = a corespunde. *A schimba o vorbă* (sau *un cuvânt, câteva vorbe, câteva cuvinte* etc.) (cu cineva) = a sta (puțin) de vorbă; a conversa, a vorbi (cu cineva). **2.** Tranz. A ceda un lucru, un bun, pentru a lua în locul lui altul (echivalent ca valoare), a ceda un obiect pentru altul, a face schimb. ♦ A ceda o sumă de bani pentru a primi alta de aceeași valoare, dar constând din alte monede. **3.** Tranz. A da unui lucru altă formă, alt aspect etc.; a modifica, a transforma. ♦ Expr. *A schimba vorba* = a abate convorbirea în altă direcție. *A schimba cântecul* (sau *tonul, nota, foaia* etc.) = a-și modifica comportarea, atitudinea. (Refl.) *Se schimbă vorba*, se spune când intervine ceva care modifică situația existentă. ♦ Refl. (Despre oameni) A-și modifica aspectul, firea, conduita etc. ♦ Refl. (Despre timp, vreme) A se modifica (în bine sau în rău). **4.** Refl. și tranz. A (se) îmbrăca (cu) rufe curate, a (se) primi; a(-și) pune alte haine în locul celor purtate până atunci. ♦ (Inv.) A (se) travesti. **5.** Tranz. A muta (în alt loc, în altă parte). — Lat. **excambiare*.

SCHIMBĂRE, *schimbări*, s.f. Acțiunea de a (se) *schimba* și rezultatul ei; schimbat. ♦ *Schimbarea la Față* (a lui *Isus Hristos*) = sărbătoare bisericească ortodoxă care se prăznuiește la 6 august. — V. *schimba*.

SCHIMBĂȘ, *schimbăși*, s.m. Soldat care făcea parte din trupele cu schimbul. — *Schimb* + suf. *-aș*.

SCHIMBĂȚ s.n. Schimbare. — V. *schimba*.

SCHIMBĂȚIOS, *-OĂȘĂ*, *schimbățioși*, *-oase*, adj. Schimbător (l). — *Schimba* + suf. *-ăcios*.

SCHIMBĂȚOR, *-OĂRE*, *schimbățori*, *-oare*, adj., s.n. I. Adj. Care se schimbă (ușor, repede); nestatornic, variabil, schimbăcios. II. S.n. **1.** Sistem tehnic sau fizico-chimic care permite să se modifice valoarea mărimilor caracteristice altui sistem tehnic sau fizico-chimic, direcția mersului unui vehicul etc. ♦ *Schimbător de viteză* = dispozitiv montat între un motor de antrenare și organele care transmit mișcarea unui alt sistem tehnic, permițând să se modifice viteza de lucru sau de deplasare a sistemului antrenat. **2.** Aparat sau agent (chimic, fizic etc.) care permite schimbul de substanțe, de energie, de căldură între două medii. **3.** (În sintagma) *Schimbător de cale* = instalație care leagă între ele două sau mai multe linii de cale ferată, servind la trecerea unui vehicul de pe o linie pe alta. — *Schimba* + suf. *-ător*.

SCHIMNIC, *-Ă*, *schimnici*, *-ce*, s.m. și f. Pustnic, sihastru. [Var.: (rar) *schivnic*, *-ă* s.m. și f.] — Din sl. *skimnikŭ*.

SCHIMNICESC, *-EASCĂ*, *schimnicești*, adj. Care aparține schimnicului, privitor la schimnic. [Var.: (rar) *schivnicesc*, *-ească* adj.] — *Schimnic* + suf. *-esc*.

SCHIMNICI, *schimnicesc*, vb. IV. Refl. A se face schimnic. ♦ Intrans. A duce o viață de schimnic, a trăi ca un schimnic. [Var.: (rar) *schivnic* vb. IV] — Din *schimnic*.

SCHIMNICIE, *schimnicii*, s.f. **1.** Starea, viața de schimnic; pustnicie, sihăstrie. **2.** Locuință a schimnicului. [Var.: (rar) *schivnicie* s.f.] — *Schimnic* + suf. *-ie*.

SCHIMNOSEALĂ, *schimonoseli*, s.f. Faptul de a (se) *schimonosi*; schimonositor. [Var.: (reg.) *schimoseală* s.f.] — *Schimonosi* + suf. *-eală*.

SCHIMONOSI, *schimonosesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A deforma, a strica, a strâmba, a poci aspectul. *Schimonosește cuvintele*. **2.** Refl. (Despre oameni) A se strâmba, a face grimase; *p. ext.* a face nazuri. [Var.: (reg.) *schimos* vb. IV] — Din ngr. *aschimoniso* (viit. lui *aschimonō*).

SCHIMONOSIRE, *schimonosiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *schimonosi* și rezultatul ei. [Var.: (reg.) *schimosire* s.f.] — V. *schimonosi*.

SCHIMONOSIT, *-Ă*, *schimonosiți*, *-te*, adj. Pocit, deformat, sluit. ♦ (Despre față și despre gură) Strâmbat, contractat într-o grimasă (trecătoare). [Var.: (reg.) *schimosit*, *-ă* adj.] — V. *schimonosi*.

SCHIMONOSITURĂ, *schimonosituri*, s.f. **1.** Grimasă, strâmbătură (a obrazului, a gurii etc.). **2.** Lucru deformat, pocit, schimonosit. ♦ Monstru, pocitanie. [Var.: (reg.) *schimositură* s.f.] — *Schimonosi* + suf. *-tură*.

SCHIMOSEALĂ s.f. v. *schimonoseală*.

SCHIMOSI vb. IV v. *schimonosi*.

SCHIMOSIRE s.f. v. *schimonosire*.

SCHIMOSIT, *-Ă* adj. v. *schimonosit*.

SCHIMOSITURĂ s.f. v. *schimonositură*.

SCHINDUC s.m. Plantă erbacee din familia umbeliferelor, cu flori albe-verzii, cu fructele ovale, aromatice, din care se prepară un fel de rachiu (*Conioselinum vaginatum*). — Et. nec.

SCHINDUF s.m. (Bot.) **1.** Cimbrisor. **2.** Plantă erbacee din familia leguminoaselor, folosită ca nutreț pentru vite sau în bucătărie și în medicină (*Trigonella foenum graecum*). — Et. nec.

SCHINEL, *schinei*, s.m. Mică plantă erbacee cu flori galbene folosită ca plantă medicinală (*Cnicus benedictus*). — *Schin* (= *spin*) + suf. *-el*.

SCHINGI, *schingiuri*, s.n. (Inv.) Schingiuire, tortură, caznă. — Cf. tc. işkence.

SCHINGIUȘ, *schingiuesc*, vb. IV. Tranz. A supune pe cineva la (mari) suferințe fizice; a chinui, a munci, a tortura; a maltrata. ♦ Fig. A deforma, a stâlci, a poci cuvintele, limba etc. — *Schingi* + suf. *-uș*.

SCHINGUIRE, *schingiuri*, s.f. Acțiunea de a *schingiui*; chin, tortură, caznă. — V. *schingiui*.

SCHINGUIŢ¹ s.n. Faptul de a *schingiui*. — V. *schingiui*.

SCHINGUIŢ², *-Ă*, *schingiuiți*, *-te*, adj. **1.** (Despre ființe) Care a fost supus la (mari) suferințe fizice; chinuit, torturat. **2.** Fig. (Despre cuvinte, limbă, vorbire etc.) Pronunțat, scris sau reproduș incorect; deformat, stâlcit. — V. *schingiui*.

SCHINTEIE s.f. v. *scânțele*.

SCHINUȚĂ, *schinuțe*, s.f. Plantă erbacee cu flori albastre sau albe; bănică (*Phyteum orbiculare*). — *Schin* (= *spin*) + suf. *-uță*.

SCHIŌR, *-OĂRĂ*, *schiori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care schiază, care practică schiul. [Pr.: *schior*] — Din fr. *skieur*.

SCHIP, *schipuri*, s.n. Vas mare de metal, care alunecă (pe role) pe o distanță fixă și se descarcă automat, folosit la transportul materialelor în mine, în fabrici etc. — Din fr., engl. *skip*.

SCHIPETĂR, *schipetari*, s.m. Denumire autohtonă pe care și-o dau albanezii. — Cf. alb. Shqipëtar.

SCHIPTRU, *schiptre*, s.n. (Inv.) Sceptru. — Din sl. *skiptru*.

SCHISMATIC, *-Ă*, *schismatici*, *-ce*, adj. (Adesea substantivat) Care s-a separat de comunitatea unei biserici, care nu mai recunoaște autoritatea unei biserici. — Din fr. *schismatique*, lat. *schismaticus*.

SCHISMĂ, *schisme*, s.f. **1.** Sciziune în sânul Bisericii, refuz al unui grup de credincioși de a se supune conducerii oficiale. **2.** P. anal. Dezbinare, ruptură provocate de o deosebire de păreri. — Din fr. *schisme*, lat. *schisma*.

SCHIT, *schituri*, s.n. Mănăstire mică sau așezare călugărească situată într-un loc retras; călugării dintr-o astfel de mănăstire. — Din sl. *skitŭ*.

SCHITULĚȚ, *schitulețe*, s.n. Diminutiv al lui *schit*. — *Schit* + suf. *-uleț*.

SCHIȚĂ, *schiteț*, vb. I. Tranz. **1.** A desena ceva în mod schematic, a executa în câteva linii generale un desen preliminar, fugitiv. ♦ Fig. A contura, a descrie, a reda ceva în scris prin câteva trăsături caracteristice. ♦ Fig. A face în mod vag, incomplet un gest, o mișcare etc. **2.** A fixa punctele principale ale unui plan, ale unei lucrări, a proiecta în linii mari; a concepe. — Din it. *schizzare*. Cf. *schiață*.

SCHIȚĂRE, *schiațari*, s.f. Acțiunea de a *schiața* și rezultatul ei. — V. *schiața*.

SCHIȚĂ, *schite*, s.f. **1.** Desen, sculptură, plan arhitectural în care autorul conturează în linii mari și caracteristice un subiect care îl preocupă (și care servește la realizarea formei definitive). ♦ Plan inițial și sumar al unei lucrări; schemă. ♦ Lucrare, operă care cuprinde o privire generală și sumară asupra unui anumit subiect. **2.** Specie literară a genului epic, de dimensiuni reduse, care înfățișează un (singur) episod caracteristic din viața unuia sau mai multor personaje. — Din it. *schizzo*.

SCHIVNIC, *-Ă* s.m. și f. v. *schimnic*.

SCHIVNICESC, *-EASCĂ* adj. v. *schimnicesc*.

SCHIVNICI vb. IV v. *schimnici*.

SCHIVNICIE s.f. v. *schimnicie*.

SCHIZOFAZIE, *schizofazii*, s.f. (Med.) Tulburare patologică (în schizofrenie) care se manifestă prin vorbire incoerentă, confuză. — Din fr. *schizophasie*.

SCHIZOFITĂ, *schizofite*, s.f. (La pl.) Grup de plante care au ca mod de reproducere diviziunea simplă; (și la sg.) plantă din acest grup. — Din fr. **schizophyte**.

SCHIZOFRENIC, -Ă, *schizofrenici, -ce*, adj., s.m. și f. (Om) care este bolnav de schizofrenie. — Din fr. **schizophrénique**.

SCHIZOFRENIE, *schizofrenii*, s.f. Boală mintală cronică caracterizată prin slăbirea și destrămarea progresivă a funcțiilor psihice și prin pierderea contactului cu realitatea. — Din fr. **schizophrénie**.

SCHIZOGENEZĂ, *schizogeneze*, s.f. (Biol.) Înmulțire asexuată prin diviziune. — Din fr. **schizogénèse**.

SCHIZOGONIE, *schizogonii*, s.f. (Biol.) Înmulțire prin separare sau prin diviziune multiplă, la protozoare și la plantele inferioare. — Din fr. **schizogonie**.

SCHIZOID, -Ă, *schizoizi, -de*, adj., s.m. și f. (Med.) (Om) predispus la schizofrenie; tip de temperament caracterizat prin tendința de izolare și predominarea vieții interioare; (rar) schizotim. — Din fr. **schizoïde**.

SCHIZOIDIE s.f. (Med.) Predispoziție a unor persoane, a unor constituții psihice pentru schizofrenie; tip de personalitate care manifestă această predispoziție; (rar) schizotimie. [Pr.: -zo-i-] — Din fr. **schizoïdie**.

SCHIZOPÓD, *schizopode*, s.n. (La pl.) Ordin de crustacee terestre sau marine mici, cu picioarele bifurcate; (și la sg.) crustaceu care face parte din acest ordin. — Din fr. **schizopode**.

SCHIZOTÍM, -Ă, *schizotimi, -e*, adj., s.m. și f. (Med.; rar) Schizoid. — Din fr. **schizothyme**.

SCHIZOTIMIE s.f. (Med.; rar) Schizoidie. — Din fr. **schizothymie**.

SCHWYZ s.n. Rasă superioară de taurine, de culoare predominant brună, crescută pentru lapte și carne; animal care aparține acestei rase. [Pr.: *șviț*] — Din n.p.r. **Schwyz**.

SCIÁTIC, -Ă, *sciatici, -ce*, adj. s.f. **1.** Adj. (În sintagma *Nerv sciatic* = nervul cel mai mare din corpul omenesc, care pleacă din partea de jos a măduvei spinării și se ramifică în coapsă, gambă și laba piciorului, înervând membrele inferioare. **2.** Adj. Care ține de nervul sciatic, privitor la nervul sciatic. *Nevralgie sciatică*. **3.** S.f. Boală care se manifestă prin durere de-a lungul traectului nervului sciatic, accentuată la mișcare, la care se mai pot adăuga tulburări motorii, vasculare și trofice. [Pr.: *sci-a-*] — Din fr. **sciaticque**, lat. **sciaticus**.

SCIENCE-FICTION s.n. Literatură, film cu caracter științifico-fantastic. ◊ (Adjectival) *Literatură science-fiction*. [Pr.: *săiăns-ficșân*. — Abr.: *SF*] — Din engl. **science-fiction**.

SCIÉNTICĂ s.f. Disciplină care studiază știința ca fenomen social, dezvoltarea și structura acesteia, organizarea, locul și rolul ei în societate; scientologie. [Pr.: *sci-en-*] — După lat. **scientia**.

SCIENTÍSM s.n. Concepție filosofică inițiată la sfârșitul sec. XIX, potrivit căreia științele moderne ale naturii oferă singurul mod de cunoaștere sigură. [Pr.: *sci-en-*] — Din fr. **scientisme**.

SCIENTÍST, -Ă, *scientiști, -ste*, s.m. și f. adj. **1.** S.m. și f. Adept al scientismului. **2.** Adj. Care aparține scientismului, privitor la scientism. [Pr.: *sci-en-*] — Din fr. **scientiste**.

SCIENTIZĂ, *scientizez*, vb. I. Tranz. A introduce în anumite discipline sau în anumite domenii metodele proprii altor științe, în special ale matematicii. [Pr.: *sci-en-*] — Cf. lat. *scientia*, engl. *scientize*.

SCIENTIZĂRE, *scientizări*, s.f. Acțiunea de a *scientiza*. — V. **scientiza**.

SCIENTIZÁT, -Ă, *scientizați, -te*, adj. (Despre discipline, metode) În care s-au introdus metodele altor științe, mai ales ale matematicii. — V. **scientiza**.

SCIENTOLÓG, -Ă, *scientologi, -ge*, s.m. și f. (Rare la f.) Specialist în scientologie. [Pr.: *sci-en-*] — Din **scientologie** (derivat regresiv).

SCIENTOLÓGIC, -Ă, *scientologici, -ce*, adj. Referitor la scientologie, de scientologie. [Pr.: *sci-en-*] — Din fr. **scientologique**.

SCIENTOLOGÍE s.f. Știință. [Pr.: *sci-en-*] — Din fr. **scientologie**, engl. **scintology**.

SCIFOZOÁR, *scifozoare*, s.n. (La pl.) Clasă de celenterate cuprinzând unii polipi și unele meduze; (și la sg.) animal din această clasă [Pr.: -zo-ár] — Din fr. **scyphozoaire**.

SCINDĂ, *scindez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) despărți în părțile constitutive sau în combinații mai simple; a (se) fracționa, a (se) separa, a (se) subdiviza, a (se) divide. — Din fr. **scinder**.

SCINDÁRE, *scindări*, s.f. Faptul de a (se) *scinda*. — V. **scinda**.

SCINTIGRÁF, *scintigrafe*, s.n. (Med.) Aparat folosit în scintigrafie. — Din fr. **scintigraphe**.

SCINTIGRÁFIC, -Ă, *scintigrafici, -ce*, adj. (Med.) Care este obținut prin scintigrafie, de scintigrafie. — Din engl. **scintigraphic**.

SCINTIGRÁFIE s.f. (Med.) Metodă de explorare a unui țesut, a unui organ intern prin introducerea unei substanțe radioactive; (concr.) imagine astfel obținută. — Din fr. **scintigraphie**, engl. **scintigraphy**.

SCINTIGRĂMĂ, *scintigrame*, s.f. (Med.) Înregistrare grafică a radioactivității unui țesut după introducerea unei substanțe radioactive; (rar) scintilogramă. — Din fr. **scintigramme**.

SCINTILATÓR, *scintilatoare*, s.n. (Fiz.) Substanță în masa căreia se produc scintilații sub acțiunea razelor radioactive. — Din fr. **scintillateur**.

SCINTILĂȚIE, *scintilații*, s.f. **1.** Modificare de intensitate și de colorație a luminii stelare, datorită refracției sale neregulate în atmosferă. **2.** Lumină emisă de o substanță fosforescentă sub influența ionizării. **3.** (Rare) Scânteiere, scîpîre. — Din fr. **scintillation**.

SCINTILOGRĂMĂ, *scintilogramme*, s.f. (Med.; rar) Scintigramă. — Din fr. **scintilogramme**.

SCIT, -Ă, *scîți, -te*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană făcând parte dintr-o populație indo-europeană nomadă care a trăit, timp de mai multe secole î.H., în regiunile din nordul Mării Negre. **2.** Adj. Scitic. — Din fr. **Scythes**, lat. **Scythae**.

SCÍTIC, -Ă, *scitici, -ce*, adj. Care aparține Scîției sau populației ei, privitor la Scîția sau la populația ei; scit. — Din fr. **scythique**, lat. **Scythicus**.

SCIZIÓNĂ, *scizionez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) despărți, a (se) separa, a (se) desprinde dintr-un întreg organizat. [Pr.: -zi-o-] — Din **sciziune**.

SCIZIÓNĂR, -Ă, *scizionari, -e*, adj. (Rare) Scizionist. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **scissionaire**.

SCIZIÓNĂRE, *scizionări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sciziuna* și rezultatul ei. [Pr.: -zi-o-] — V. **sciziuna**.

SCIZIÓNÍST, -Ă, *scizionisti, -ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care aparține unei fracțiuni sau care urmărește să provoace sciziune într-un grup, într-o mișcare organizată. **2.** Adj. Care ține de sciziune sau de scizionisti (**1**), care privește sciziunea sau pe scizionisti. [Pr.: -zi-o-] — Din fr. **scissionniste**.

SCIZIPÁR, -Ă, *scizipari, -e*, adj. (Despre unele organisme unicelulare: adesea substantivat) Care se înmulțește prin sciziparitate. — Din fr. **scissipare**.

SCIZIPARITÁTE s.f. Formă de înmulțire la unele organisme unicelulare, care constă în diviziunea organismului în două părți aproximativ egale. — Din fr. **scissiparité**.

SCIZIÓUNI, *sciziuni*, s.f. Dezbinare, ruptură a unui grup dintr-o organizație politică, intervenită pe chestiuni de principiu, în urma unor grave disensiuni. [Pr.: -zi-u-] — Din fr. **scission**, lat. **scissio, -onis**.

SCIZURĂ, *scizuri*, s.f. (Anat.) Șant adânc care străbate suprafața unor structuri (oase, creier, viscere) și le împarte uneori în segmente bine individualizate. ◊ Fisură pe suprafața unui organ; crăpătură, șant. — Din fr. **scissure**.

SCIZURÍTĂ, *scizurite*, s.f. (Med.) Inflamație a unei scizuri pulmonare. — Din fr. **scissurite**.

SCLAI, sclaiuri, s.n. Parte a joagărului care poartă bușteanul după ce a trecut de fierăstrău. — Et. nec.

SCLAV, -Ă, *sclavi, -e*, s.m. și f. Persoană lipsită de orice drepturi, aflată în proprietatea deplină a unui stăpân pentru care muncește; rob. ◊ Fig. Persoană care satisface orbește și servil voința altuia ◊ Fig. Persoană care își subordonează integral voința sau acțiunile unei pasiuni, unei dogme, unui viciu etc. — Din lat. **sclavus**. Cf. fr. *esclave*.

SCLAVAGÍE s.n. Sistem social bazat pe munca forțată a unor grupuri de oameni, numiți sclavi, proveniți din prizonierii de război și din etnii și de religii diferite. — După fr. **esclavagisme**.

SCLAVAGÍST, -Ă, *sclavagiști, -ste*, adj. Care aparține sclavagismului, privitor la sclavagism; specific sclavagismului. — După fr. **esclavagiste**.

SCLAVĂJ s.n. (Rare) Sclavie. — După fr. **esclavage**.

SCLAVÍE s.f. Stare, condiție de sclav; sclavaj, robie. ◊ Fig. Stare a celui aflat sub o stăpânire tiranică; stare de aspirare; aservire. — **Sclav** + suf. *-ie*.

SCLERENCHÍM, *sclerenchimuri*, s.n. Țesut al unei plante alcătuit din celule moarte, cu membrane îngroșate. — Din fr. **sclérenchyme**.

SCLERODERMÍE, *sclerodermii*, s.f. Boală caracterizată printr-o întărire și îngroșare a pielii și a țesuturilor celulare subcutanate și care produce uneori atrofii și deformări mari (ale tegumentelor). — Din fr. **sclérodermie**.

SCLEROMETRU, *sclerometre*, s.n. Instrument pentru determinarea durității unui corp metalic, prin măsurarea rezistenței lui la zgâriere. — Din fr. **scléromètre**.

SCLEROPROTEÍNĂ, *scleroproteine*, s.f. (Biol.) Proteină fibroasă foarte rezistentă. — Din fr. **scléroprotéine**.

SCLERÓS, -OÁSĂ, *scleroși, -oase*, adj. (Rare; despre țesuturi) Îngroșat, fibros. — Din fr. **scléreux**.

SCLEROSCÓP, *scleroscoape*, s.n. Aparat pentru măsurarea durtății unui material prin rîcoșeul unui perculator în cădere liberă pe materialul respectiv. — Din fr. **scléroscope**.

SCLERÓT, *scleroți*, s.m. (Biol.) Organ de rezistență la unele ciuperci, format din îngrămădiri de hife întrepesute. — Din fr. **sclérote**.

SCLERÓTICĂ, *sclerotice*, s.f. Înveliș exterior, netransparent al globului ocular, care constă dintr-o membrană fibroasă cu funcție protectoare; albuc ochiului, albuș. — Din fr. **sclérotique**.

SCLEROZĂ, *sclerozez*, vb. I. Refl. A se îmbolnăvi de scleroză, a fi atins de scleroză. — Din fr. **scléroser**.

SCLEROZĂRE s.f. Acțiunea de a se scleroza și rezultatul ei. — V. **scleroza**.

SCLEROZĂT, **-Ă**, *sclerozați*, *-te*, adj. (Adesea fig.) Bolnav, atins de scleroză. *Înimă sclerozată*. — V. **scleroza**.

SCLEROZĂ, *scleroze*, s.f. Boală care se manifestă prin modificarea structurii normale a unui organ sau a unui țesut, din cauza proliferării țesutului conjunctiv pe care îl conține. — Din fr. **sclérose**.

SCLIFOSEĂLĂ, *sclifoseli*, s.f. (Fam.) Faptul de a se *sclifosi*; sclifosire, nazuri, mofturi, fasoane. — **Sclifosi** + suf. *-eală*.

SCLIFOȘI, *sclifosesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) 1. A plânge fără motiv sau a se prefăce că plânge; a se smiorcăi. 2. A face mofturi, nazuri, fasoane; a se fândosi. — Et. nec.

SCLIFOȘIRE, *sclifosiri*, s.f. (Fam.) Faptul de a se *sclifosi*; sclifoseală. — V. **sclifosi**.

SCLIFOȘIT, **-Ă**, *sclifosiți*, *-te*, adj. (Fam.; adesea substantivat) Care se sclifosește, care face nazuri; fândosit, izmenit. — V. **sclifosi**.

SCLINTÎ vb. IV v. **scrânti**.

SCLIPEĂLĂ, *sclipeli*, s.f. (Rar) Sclipire. — **Sclipi** + suf. *-eală*.

SCLIPÉT, *sclipeți*, s.m. (Bot.) 1. Plantă erbacee din familia rozaceelor, cu tulpina noduroasă, cu frunze compuse din trei foliole și cu flori galbene, folosită în medicină (*Potentilla erecta*). 2. Dumbet. — Et. nec.

SCLIPI, *sclipesc*, vb. IV. Intrans. A luci (cu o lumină vie și tremurătoare sau intermitentă); a scânteia, a străluci. ♦ (Despre ochi, privire) A scânteia (din cauza unei emoții), a avea o strălucire deosebită, nefirească. — Cf. clipi.

SCLIPICIÓS, **-OĂȘĂ**, *sclipicioși*, *-oase*, adj. (Reg.) Sclipitor. — **Sclipi** + suf. *-icios*.

SCLIPIRE, *sclipiri*, s.f. Faptul de a *sclipi*; sclipeală, sclipit; lucire, scânteiere. — V. **sclipi**.

SCLIPIȚ s.n. Sclipire. — V. **sclipi**.

SCLIPITÓR, **-OĂRE**, *sclipitori*, *-oare*, adj. Care sclipește; lucitor, lucios, strălucitor, scânteietor, sclipicios. ♦ Fig. Care se remarcă printr-o inteligență deosebită. — **Sclipi** + suf. *-tor*.

SCLIPITURĂ, *sclipituri*, s.f. Lucire, sclipire momentană, trecătoare. — **Sclipi** + suf. *-tură*.

SCLIPIU, *sclipuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A strânge cu greu, puțin câte puțin (din cele necesare); a face rost, a agonisi, a procura. — Et. nec.

SCLIPIURE s.f. (Reg.) Faptul de a *sclipui*. — V. **sclipui**.

SCLIVISEĂLĂ, *scliviseli*, s.f. 1. (Pop. și fam.) Sclivisire. 2. (Concr.) Strat subțire de tencuială de ciment aplicat pe suprafața unui element de construcție pentru a-i astupa porii și a o face impermeabilă. — **Sclivisi** + suf. *-eală*.

SCLIVISÍ, *sclivisesc*, vb. IV. 1. Refl. (Pop. și fam.) A se îmbrăca cu îngrijire exagerată; a se dichisi, a se spicui. 2. Tranz. A netezi, a lustrui; a aplica un strat de scliviseală (2) pentru a netezi și a impermeabiliza. — Din ngr. *sklivóso* (viit. lui *sklivóno*).

SCLIVISIRE, *sclivisiri*, s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a (se) *sclivisi* și rezultatul ei; dichisire; netezire, lustruire. — V. **sclivisi**.

SCLIVISÍT, **-Ă**, *sclivisiți*, *-te*, adj. 1. (Pop. și fam.; despre oameni; adesea substantivat) Dichisit, gătit, aranjat. 2. Netezit, lustruit; șlefuit; lucios. — V. **sclivisi**.

SCOABĂ, *scoabe*, s.f. 1. Piesă metalică formată dintr-o bară cu capetele îndoite în unghi drept și ascuțite la vârf, folosită mai ales la îmbinarea elementelor de lemn ale construcțiilor provizorii (schele, barăci etc.). ♦ (Pop. și fam.) Epitet depreciativ pentru o persoană foarte slabă sau pentru o femeie slabă și rea. 2. Numele unor piese metalice sau de lemn, asemănătoare ca formă sau ca funcție cu scoaba (1), folosite în lucrări de dulgherie, de dogărie etc. 3. (Rar) Scobitură în zid; firidă. 4. Fiecare dintre discurile osoase de pe pielea unor pești ca morunul, cega, nisetrul etc. — Din bg., sb. **skoba**.

SCOARȚĂ, *scoarțe*, s.f. 1. Țesut protector (gros și tare) care acoperă tulpina și rădăcina plantelor; coajă. ♦ Expr. *Obraz de scoarță* = om necioplit, lipsit de rușine de bună-cuvîntă. (Reg.) *Mamă* (sau *soră*) *de scoarță* = mamă (sau soră) vitregă. 2. Învelișul exterior și solid al globului

pământesc, cu o grosime care variază între 5 și 8 km în zona oceanică și între 30 și 80 km în zona continentală; coajă care se formează la suprafața pământului după ploii mari urmate de secetă. 3. (Anat.; în sintagma) *Scoarța cerebrală* = partea exterioară a emisferelor cerebrale, formată din substanță nervoasă cenușie. 4. Copertă rigidă a unei cărți, a unui registru etc. ♦ Expr. *Din scoarță în scoarță* = de la prima până la ultima pagină, de la început până la sfârșit, în întregime. 5. Perete de scânduri cu care se înlocuiesc loitrele carului când se transportă grăunțe. 6. Covor cu urzeală de lână sau bumbac și băteală din lână. — Lat. **scortea**.

SCOATE, *scot*, vb. III. Tranz. I. 1. A lua ceva (afară) dintr-o cantitate mai mare sau din locul unde se află. 2. A extrage dintr-un spațiu, dintr-un înveliș etc. pentru a elibera sau a utiliza. ♦ Expr. *A scoate sabia (din teacă)* = a începe vrajba, războiul. ♦ A elibera dintr-o strânsoare; a degaja. 3. A pune la vedere; a da la iveală, a înfățișa, a expune. ♦ Expr. *A scoate la vânzare* (sau *la mezat*, *la licitație*) = a pune în vânzare (sau la mezat, la licitație). *A scoate în evidență* (sau *în relief*) = a sublinia, a reliefa, a accentua. *A scoate la iveală* (sau *în vileag*) = a face cunoscut; a dezvălui. 4. A (-și) da jos de pe sine sau de pe altcineva un obiect de îmbrăcăminte, de podoabă etc. ♦ Expr. *Pe unde scot (sau scoți etc.) cămașa?* = cum aș (sau ai etc.) putea să scap (ori să scapi etc.) din încurcătura sau necazul în care mă aflu (sau te aflu etc.)? ♦ A elibera din ham sau din jug un animal de tracțiune. 5. A trage afară cu forța; a smulge, a extrage, a extirpa. *I-a scos o măsea*. ♦ Expr. *A scoate* (cuiva) *sufletul* = a necăji, a supăra foarte tare (pe cineva). *A-și scoate sufletul* = a se obosi prea mult, a pune (prea) mult suflet, a se extenua. *A-i scoate* (cuiva) *ochii* (pentru ceva) = a-i aduce (cuiva) mereu aminte de un serviciu sau de un bine pe care i-l-a făcut; a reproșa (ceva cuiva). *A-și scoate ochii unul altuia* = a se certa; a se bate; a-și imputa, a-și reproșa. ♦ Fig. A obține, a căpăta (cu greutate). 6. A izgoni, a alunga, a da pe cineva afară dintr-un anumit loc. ♦ A face să iasă în calea sau în întâmpinarea cuiva. ♦ Expr. *A scoate* (pe cineva) *în lume* = a conduce (pe cineva) la o petrecere, la un spectacol, a face (pe cineva) să cunoască societatea. 7. A îndepărta pe cineva dintr-o funcție, a da afară. ♦ A elimina dintr-o serie, dintr-o listă, dintr-un șir. ♦ Expr. *A scoate din circuit = a)* a face să nu mai funcționeze, întrerupând legăturile cu circuitul; *b)* a retrage din circulație. *A scoate corecturile* = a îndrepta greșelile indicate în corecturile unui text pregătit pentru tipar. 8. A face pe cineva să iasă dintr-o anumită stare, a schimba starea cuiva. ♦ Expr. *A scoate* (pe cineva) *din viață* (sau *dintre cei vii*) = a omori (pe cineva). *A nu mai scoate* (pe cineva) *din...* = a nu mai înceta de a numi (pe cineva) cu un nume, cu o poreclă, cu un calificativ (injurios). *A scoate* (cuiva) *peri albi* = a pricinui (cuiva) mari necazuri, a săcăi mereu (pe cineva). ♦ A convoca, a aduna; a mobiliza (pentru o acțiune). 9. A conduce pe călători într-un anumit loc; a duce până într-un loc. *O potecă i-a scos din pădure*. ♦ Expr. *A o scoate la capăt* = a termina ceva cu succes, a izbuti, a reuși. *A scoate* (pe cineva) *la covrigi* = a ruina sau a păgubi (pe cineva). 10. A scăpa, a salva, a ajuta (pe cineva) să iasă dintr-o situație grea. 11. A obține un produs din ceva; a extrage, a fabrica. 12. A dobândi, a câștiga, a obține. ♦ Expr. *A-și scoate pâinea* (sau, rar, *mămăliga*) = a-și câștiga existența, a dobândi cele necesare traiului. ♦ A lua înapoi, a recupera. 13. A lua, a ridica, a obține (un pachet, un act etc.) dintr-un anumit loc. 14. A face ca cineva să parvină, să obțină o situație mai bună; a promova. *Meșterul i-a scos calfă*. ♦ Expr. *A scoate om din cineva* = a face pe cineva să devină om cumsecade, de valoare. 15. A face o copie, o reproducere; a fotografia. 16. A tipări, a edita, a publica. *A scos o carte*. II. 1. A împinge înainte, făcând să iasă în afară, a lăsa să se vadă, a da la iveală. *Scot capul pe geam*. ♦ Expr. *Fuge de-și scoate ochii* = fuge foarte tare. ♦ A face să emane; a produce. ♦ A azvârli, a arunca, a trimite.

2. A rosti sunete, a pronunța cuvinte; a striga, a țipa. ♦ A formula, a spune, a zice. 3. A născoci, a scorni, a inventa. ♦ (Înv.) A institui. 4. (Despre păsări) A cloci ouăle și a face să iasă pui. 5. (Despre plante) A face să răsară, să crească, să se dezvolte. — Lat. ***excotere** (= *excutere*).

SCOĂTERE, *scoateri*, s.f. Acțiunea de a *scoate*. — V. **scoate**.

SCOBĂI, *scobai*, s.m. (Iht.; reg.) Scobar. — Din sb. **skobalj**.

SCOBĂR, *scobari*, s.m. Pește de apă dulce, lung de 25–30 cm, cu botul proeminent, verde-cenușiu pe spate și argintiu pe laturi și pe burtă; scobai (*Chondrostoma nasus*). — Din bg. **skobar**.

SCOBÎ, *scobesc*, vb. IV. 1. Tranz. și intrans. A face o gaură, o adâncitură în ceva (tăind, desprinzând, scoțând materialul din interior cu o unealtă); a găuri, a săpa; a scormoni, a scoțiorî. ♦ Spec. A grava, a cizela. ♦ Spec. A ciopli, a sculpta. 2. Refl. Fig. (Fam.) A se căuta, a se scotoci în buzunare, în portofel etc. 3. Tranz. și refl. A (-și) vâri degetele în nas, între dinți etc. pentru a (se) curăța. — Din **scoabă**.

SCOBIRE, *scobiri* s.f. Acțiunea de a (se) *scobi* și rezultatul ei. — V. **scoabi**.

SCOBÎT s.n. Faptul de a (se) *scobi*. — V. **scoabi**.

SCOBÎT², **-Ă**, *scobiți*, *-te*, adj. Care are o adâncitură, o scobitură; care are formă concavă. — V. **scoabi**.

SCOBITOĂRE, *scobitori*, s.f. Bețșor foarte subțire și ascuțit la unul dintre capete, care servește la scoaterea rămășițelor de alimente dintre dinți sau din dinți. — **Scobi** + suf. *-toare*.

SCOBITURĂ, *scobituri*, s.f. 1. Loc scobit într-o suprafață, gaură, cavitate, adâncitură; săpătură. ♦ Văgăună. ♦ Parte scobită a unui obiect. 2. Lucrare în formă de șanț executată într-un zăcământ minier, cu scopul de a extrage mai ușor materialul. — **Scobi** + suf. *-tură*.

SCOBORĂRE, *scoborări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a scobori; coborâre. — V. **scobori**.

SCOBORĂȘ, *scoborășuri*, s.n. (Pop.) Coborăș. — **Scoborî** + suf. *-ăș*.

SCOBORĂȚ s.n. (Pop.) Faptul de a scobori; coborât. — V. **scobori**.

SCOBORĂȚ, *-Ă*, *scoborăți*, *-te*, adj. (Pop.) Coborât. — V. **scobori**.

SCOBORĂȚOR, *-OĂRE*, *scoborători*, *-oare*, s.m. și f., adj. (Pop.) 1. S.m. și f. Descendenț, urmaș. 2. Adj. Care coboară — **Scoborî** + suf. *-tor*.

SCOBORÎ, *scobor*, vb. IV. (Pop.) 1. Intrans., refl. și tranz. A (se) da jos dintr-un loc ridicat sau dintr-un vehicul; a cobori (1). ♦ A se deplasa, a merge în jos pe un loc înclinat. ♦ Intrans. A zbura spre pământ, în jos. ♦ Intrans. (Despre soare, lună) A pune. 2. Tranz. A schimba înălțimea glasului pentru a trece la un registru mai profund; a vorbi, a cânta cu glas scăzut; a cobori (4). 3. Refl. Fig. A se înjosi, a se degrada, a se cobori (6). — Pref. *s-* + **cobori**.

SCOC, *scocuri*, s.n. 1. Canal, jgheab prin care curge apa pentru a pune în mișcare roata morii sau a joagărului; lăptoc, uluc. ♦ Groapă, adâncitură făcută de apa care cade din scoc (1) ♦ P. gener. Jgheab, canal pentru scurgerea unui lichid. 2. Construcție din lemn în formă de jgheab, pe care alunecă buștenii de la locul de tăiere până la căile de transport. 3. Jgheab sau tub metalic folosit la transportul prin alunecare al produselor miniere excavate. — Din sb. **skok**.

SCOCIORÎ vb. IV v. **scociori**.

SCOCIORÎ, *scociorâsc*, vb. IV. (Pop. și fam.) 1. Intrans. A săpa în ceva făcând o gaură, o adâncitură; a răcăi. ♦ A scormoni, a răscoli. 2. Intrans. Fig. A căuta, a cerceta amănunțit (pentru a găsi ceva sau a scoate ceva de undeva); a scotoci, a cotrobăi. ♦ Refl. *Se scociorâște în buzunare*. ♦ Tranz. *Ce tot scociorâști acolo?* ♦ Tranz. A privi cu atenție; a scruta, a cerceta. 3. Tranz. Fig. A ațâța, a irita, a provoca pe cineva (amintindu-i lucruri neplăcute). [Var.: **scociori** vb. IV] — Et. nec.

SCOFĂLĂ s.f. (Fam.) Pricopseală, folos, ispravă. ♦ Ceea ce e de folos, util, valoros. — Et. nec.

SCOFĂLCÎ, *scofălcesc*, vb. IV. Refl. 1. A slăbi foarte mult, a avea obrăji descărnați, ridați, a adâncitură; a răcăi. ♦ A scormoni, a răscoli. 2. Intrans. Fig. (Despre bătrân) A se strâmba, a se deforma, a se încovoia, a se turti; a se coșcovi, a se scoroji. — Et. nec.

SCOFĂLCIRE, *scofălci*, s.f. Acțiunea de a (se) scofălci și rezultatul ei. — V. **scofălci**.

SCOFĂLCIT, *-Ă*, *scofălciți*, *-te*, adj. 1. (Despre oameni) Foarte slab, cu obrăji uscați, ridați; p. ext. bătrân sau îmbătrânit. 2. Fig. (Despre lucruri) Deformat, încovoiat, turtit; coșcovit, scorojit. — V. **scofălci**.

SCOFĂLCITURĂ, *scofălciuri*, s.f. (Pop.) 1. Adâncitură, cută, rid care se formează pe obrăji persoanelor foarte slabe sau bătrâne. 2. Văgăună; făgaș. — **Scofălci** + suf. *-tură*.

SCOICĂ, *scoici*, s.f. 1. Nume dat mai multor specii de moluște care au corpul moale, ocrotit de două valve calcaroase, de obicei cenușii, care formează scheletul extern al animalului. ♦ *Scoică de râu* = gen de scoici comestibile care trăiesc pe sub malurile adânci ale râurilor (*Unio*); molușcă din acest gen. *Scoică de baltă* (sau de lac) = gen de scoici comestibile care trăiesc de obicei în mlaștile apelor stătătoare sau cu un curs liniștit (*Anodonta*); molușcă din acest gen. *Scoică-de-mărgăritar* (sau de perle de mare) = scoică din Oceanul Indian și Pacific, care produce perle (*Meleagrina margaritifera*). 2. Scheletul calcaros al scoicii (1); cochilie. ♦ Cochilie de melc. 3. Acoperiș (de sticlă) în forma unei cochilii de scoică (1) sau în formă de evantai, construit la intrarea într-o clădire. 4. Excrescență osoasă care se formează pe chișița sau pe coroana copitei calului și care face ca animalul să șchiopăteze. 5. (La armele de vânătoare) Adâncitura închizătorului, în care este înșurubat percutorul. — Din sl. **skolika**.

SCOICUȚĂ, *scoicuțe*, s.f. Diminutiv al lui *scoică*. — **Scoică** + suf. *-uță*.

SCOLĂST, *scolăști*, s.m. (Rar) Adept al scolasticii. ♦ Cărturar care se ocupă numai cu partea formală a unei științe, ignorând practica. — Din germ. **Scholast**.

SCOLĂSTIC, *-Ă*, *scolastici*, *-ce*, adj. 1. S.f. Curent filosofic dominant în Evul Mediu în Europa Occidentală creștină, care îmbina dogmele religioase cu tradiția mistică și intuitivă a filosofiei patristice, iar mai târziu cu aristotelismul; p. ext. mod de gândire și de activitate intelectuală formalistă, pedantă, ruptă de viață, de experiență. 2. Adj. Care aparține scolasticii (1),

privitor la scolastică. ♦ P. ext. Rupt de realitate, de viața practică, formal. — Din fr. **scolastique**, lat. **scholasticus**.

SCOLASTICISM s.n. Concepție specifică scolasticii. — Din fr. **scolasticisme**.

SCOLEX, *scolexuri*, s.n. Extremitatea anterioară a teniei, pe care se află organele de fixare. — Din fr. **scolex**.

SCOLIĂST, *scoliaști*, s.m. (Livr.) Autor de scoli. [Pr.: *-li-ast*] — Din fr. **scoliaste**.

SCOLIE, *scolii*, s.f. 1. (În Grecia antică) Cântec recitat cu acompaniament muzical. 2. (Livr.) Notă filologică, istorică, critică sau comentariu pentru înțelegerea textului unui autor din Antichitate. ♦ Remarcă privitoare la o teoremă. — Din fr. **scolie**.

SCOLIOTIC, *-Ă*, *scoliotici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de scolioză. [Pr.: *-li-o*] — Din fr. **scoliotique**.

SCOLIȚĂ, *scolioze*, s.f. Boală care constă în deviația laterală a coloanei vertebrale, mai ales în regiunea dorsală, din cauza slăbirii ligamentelor vertebrelor sau a îmbolnăvirii vertebrelor. [Pr.: *-li-o*] — Din fr. **scoliose**.

SCOLOPÉNDRĂ, *scolopendre*, s.f. Mic animal miriapod care trăiește în locuri umede și întunecoase și se hrănește cu larve de insecte; cărcăiac (*Scolopendra singulata*). — Din fr. **scolopendre**, lat. **scolopendra**.

SCONCS, (1) *sconcsuri*, s.m., (2) *sconcsuri*, s.n. 1. S.m. Mic mamifer carnivor din America, înrudit și asemănător cu dihorul, vânat sau crescut pentru blana sa prețioasă, de diverse culori (*Mephitis mephitis*). 2. S.n. Blana prelucrată a sconcsului (1). — Din fr. **sconse**, germ. **Skons**, engl. **skunk**.

SCONDRU, *scondri*, s.m. Prăjină cilindrică lungă folosită pe o navă în diverse scopuri. — Et. nec.

SCONT, *sconturi*, s.n. 1. Dobânda și comisionul reținute de o bancă comercială, care cumpără titluri de creanță pe termen scurt, înainte de scadența acestora. ♦ Sumă de bani reprezentând dobânda la un împrumut, pe care o bancă și-o reține cu anticipație la acordarea împrumutului. 2. Reducere acordată unui debitor din valoarea unei polițe sau a unei datorii plătite înainte de scadență; recalculare și diminuare a dobânzilor, în cazul în care plata unei obligații se face înainte de termen. — Din it. **sconto**.

SCONTĂ, *scontez*, vb. I. Tranz. 1. A cumpăra sau a vinde efecte de comerț înainte de scadență; a efectua un scont. 2. Fig. A conta pe ceva, a-și face planuri dinainte în legătură cu un anumit fapt așteptat, a se baza pe ceva. — Din it. **scontare**.

SCONTĂBIL, *-Ă*, *scontabili*, *-e*, adj. (Despre polițe și alte efecte de comerț) Care poate fi scontat. — Din it. **scontabile**.

SCONTĂRE, *scontări*, s.f. Acțiunea de a sconta. — V. **sconta**.

SCONTĂTOR, *-OĂRE*, *scontatori*, *-oare*, adj., s.m. și f. (Persoană, instituție) care face operații de scont. — Din it. **scontatore**.

SCOP, *scopuri*, s.n. Țintă, obiectiv către care tinde cineva; ceea ce își propune cineva să îndeplinească; tel. ♦ Loc. prep. *În scopul...* = în vederea..., în interesul..., pentru... [Var.: (înv.) **scopos** s.n.] — Din ngr. **skopos**.

SCOPÎ, *scopesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A castra un animal. — Din sl. **skopiti**.

SCOPÎRE, *scopiri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a scopi; castrare. — V. **scopi**. **SCOPÎT**, *-Ă*, *scopiți*, *-te*, adj., s.m. 1. Adj. (Pop.) Castrat, jugănit. 2. S.m. Membru al unei secții religioase ai cărei adepți se supun castrării; scapet. — V. **scopi**.

SCOPOLAMINĂ s.f. Alcaloid înrudit cu atropina, extras din frunzele și semințele mai multor plante solanacee și folosit în farmacie. — Din fr. **scopolamine**.

SCOPÓS s.n. v. **scop**.

SCOR, *scoruri*, s.n. Raportul dintre punctele înscrise și cele primite la o întrecere sportivă; rezultat reflectat de acest raport. ♦ *Scor alb* = meci nul. — Din fr. **score**.

SCORBORÓS, *-OĂȘĂ* adj. v. **scorburos**.

SCORBOROȘI, pers. 3 *scorboroșește*, vb. IV. Refl. (Înv. și reg.) (Despre trunchiurile copacilor) A deveni scorburos. — Din **scorburos**.

SCORBOROȘIT, *-Ă*, *scorboroșiți*, *-te*, adj. (Rar) Scorburos. — V. **scorboroși**.

SCÓRBURĂ, *scorburi*, s.f. 1. Scobitură (mare) în trunchiul unui copac putrezit pe dinăuntru; p. ext. trunchi de copac găunos, putrezit. 2. Gaură, văgăună mică într-un mal, în stâncă etc.; peșteră; p. gener. cavitate, gaură, scobitură. — Et. nec.

SCORBURÓS, *-OĂȘĂ*, *scorburoși*, *-oase*, adj. (Despre copaci sau trunchiuri de copaci) Cu scorburi (1), găunos, scorboroșit; (despre pământ, munți etc.) plin de văgăuni, de peșteri. [Var.: (reg.) **scorbórós**, *-oășă* adj.] — **Scorbură** + suf. *-os*.

SCORBÚT, *scorbuturi*, s.n. Boală datorată lipsei de vitamină C în alimentație, care se manifestă prin slăbirea forței musculare, anemie, sângerarea gingiilor, căderea dinților, apariția unor plăgi deschise etc. — Din fr. **scorbut**.

SCORBÚTIC, **-Ă**, *scorbutici*, *-ce*, adj., s.m. și f. 1. Adj. De natura scorbutului, în legătură cu scorbutul. 2. S.m. și f. Persoană bolnavă de scorbut. — Din fr. **scorbutique**.

SCORDOLEĂ, *scordolele*, s.f. Preparat culinar din nuci pisate și miez de pâine frecate cu usturoi, oțet sau zeamă de lămâie și untdelemn. — Din ngr. **skordhallá**.

SCÓRER, (1) *scoreri*, s.m., (2) *scorere*, s.n. 1. Persoană însărcinată cu evidența (și afișarea) scorului într-o întrecere sportivă. 2. S.n. Panou, tabel pe care se afișează scorul într-o întrecere sportivă. — Din engl. **scorer**.

SCORIACÉU, **-ÉE**, *scoriacei*, *-ee*, adj. (Geol.; despre roci) Care are aspectul unei scorii vulcanice. [Pri: *-ri-a-*] — Din fr. **scoriacé**.

SCÓRIE, *scorii*, s.f. 1. Zgură. 2. Strat de oxid negru format la suprafața unei piese de oțel încălzite la temperaturi înalte. 3. (În sintagma *Scorie vulcanică* = material provenit din lava vulcanilor incomplet degazificată în contact cu apa. — Din fr. **scorie**, lat. **scoria**.

SCORMOLÍ vb. IV v. **scormoni**.

SCORMONI, *scormonesc*, vb. IV. 1. Întranz. și tranz. A căuta cu demănușul, a cerceta peste tot răvășind, răscolind (pentru a găsi sau a scoate la iveală); a scotoci, a contorbi; *p. gener.* a căuta. ✧ Refl. *Se scormonește în buzunare*. ✧ Tranz. Fig. A pătrunde cu privirea, a scruta; a cerceta. 2. Tranz. A face să iasă ceva la iveală (dintr-un loc ascuns, dosit); a face să se miște din loc; a stărni. 3. Tranz. A răscoli (în adânc) pământul zgăriind, răcâind, săpând, brăzdând (pentru a căuta, a găsi ceva). ✧ (Despre păsări) A scurma. ✧ A răscoli focul, jarul, cenușa pentru a face ca focul să se înviorere, să ardă mai bine. ✧ Fig. A zgândări, a ața, a aprinde o stare sufletească, un sentiment. ✧ Expr. *A scormoni la inimă* = a tulbura (pe cineva), a neliniști, a nemulțumi. 4. Întranz. A scobi într-un material dur; a sfredeli. [Prez. ind. și **scormon**. — Var.: (reg.) **scormoli** vb. IV] — Et. nec. Cf. *scurma*, *răscoli*.

SCORMONIRE, *scormoniri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *scormoni* și rezultatul ei; scormonit. — V. **scormoni**.

SCORMONIT s.n. Scormonire. — V. **scormoni**.

SCORMONITÓR, **-OĂRE**, *scormonitori*, *-oare*, adj., s.n. 1. Adj. (Adesea substantivat) Care scormonește; *fig.* (în special) care caută să pătrundă, să cerceteze, să iscodească pentru a afla, a descoperi, a înțelege ceva. 2. S.n. Piesă metalică în formă de gheară aplicată la unele pluguri, pentru a scormoni pământul dedesubtul brazdeii. — **Scormoni** + suf. *-tor*.

SCORNEĂLĂ, *scorneli*, s.f. Scornitură. — **Scorni** + suf. *-eală*.

SCORNÍ, *scornesc*, vb. IV. 1. Tranz. A plăsmui, a inventa. ✧ A născoci ceva cu intenția de a induce în eroare; a ticlui, a urzi. 2. Refl. A se isca, a se ivi, a se porni, a se declanșa, a se stărni, a se dezlănțui. 3. Tranz. (Pop.) A face să iasă din adăpost; a stărni, a urni. [Var.: (reg.) **zgnorní** vb. IV] — Din bg. **skorna**, ucr. **skornjaty**.

SCORNIRE, *scorniri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *scorni* și rezultatul ei. [Var.: (reg.) **zgnorní** s.f.] — V. **scorni**.

SCORNIT, **-Ă**, *scorniti*, *-te*, adj. Care este plăsmuit, inventat; urzit, ticluit. — V. **scorni**.

SCORNITÓR, **-OĂRE**, *scornitori*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) Care scornește, inventează; creator; care lansează zvonuri, care minte. — **Scorni** + suf. *-tor*.

SCORNITURĂ, *scornituri*, s.f. 1. Afirmație falsă, cu intenția de a induce în eroare, scorneală, minciună; zvon. 2. (Pop.) Ceea ce plăsmuiește, inventează, conține ceva. — **Scorni** + suf. *-tură*.

SCOROÁMBĂ, *scoroambe*, s.f. (Bot.; reg.) Porumbă¹. — Et. nec.

SCOROJEĂLĂ, *scorojeli*, s.f. Faptul de a *se scoroji*. ✧ (Concr.) Tencuială, var sau vopsea cojită. — **Scoroji** + suf. *-eală*.

SCOROJÍ, *scorojesc*, vb. IV. Refl. (Mai ales la pers. 3) 1. (Despre lemn, piele, hârtie sau obiecte făcute din acestea) A se usca foarte tare, a se deteriora, a se strica (la suprafață) deformându-se, cojindu-se. 2. (Despre vopsele, tencuieli și despre obiectele pe care sunt aplicate) A se degrada (la suprafață) prin umflare, cojire etc. din cauza condițiilor de mediu; a se coșcovi, a se coji, a se burduși. 3. (Despre pielea corpului unor ființe) A se coji, a se descuama; a se zbărci, a se crăpa din cauza uscăciunii. ✧ P. ext. (Despre oameni sau părți ale corpului lor) A slăbi foarte mult; a se scofălci. — Pref. *s* + **coroji** (reg. „a (*se*) coșcovi”).

SCOROJIRE, *scorojiri*, s.f. Faptul de a *se scoroji*. — V. **scoroji**.

SCOROJÍT, **-Ă**, *scorojiti*, *-te*, adj. 1. (Despre lemn, piele, hârtie sau obiecte confecționate din acestea) Strâmbat, îndoit, crăpat, deformat (de căldură, de uscăciune). 2. (Despre vopsele, tencuieli și despre obiectele pe care sunt aplicate) Degradat (la suprafață) prin umflare, cojire etc. din

cauza condițiilor de mediu; coșcovit, cojit, burdușit. 3. (Despre pielea corpului unor ființe) Aspru la pipăit, crăpat, zbărțit. ✧ P. ext. (Despre oameni sau părți ale corpului lor) Foarte slab, uscat; scofălci. — V. **scoroji**.
SCOROMBĂR, *scorombari*, s.m. (Bot.; reg.) Porumbă¹. — **Scoroambă** + suf. *-ar*.

SCÓRPIE, *scorpii*, s.f. 1. (Pop.) Scorpion (1). ✧ (În basme) Ființă cu însușiri supranaturale, închipuită de obicei ca un monstru feminin cu mai multe capete, care scoate flăcări pe nări și al cărei sânge ar avea însușiri miraculoase. ✧ Epitet injurios dat unei femei rele. 2. (Astron.; pop.) Scorpion (2). 3. Compus: *scorpie-de-mare* = pește teleostean marin cu aspect respingător, cu țepii înotoarelor foarte veninoși (*Scorpaena porcus*). — Din sl. **skorpija**.

SCORPIÓN, *scorpionii*, s.m. 1. Nume dat mai multor specii de arahnide având la extremitatea posterioară glande veninoase, care se deschid în vârful unui ac; scorpie (1). ✧ *Scorpionul-de-cărți* = scorpion minuscul, fără coadă și fără glande veninoase, având patru perechi de picioare și o pereche de foarfeci lungi, care trăiește printre filele cărților (*Chelifer cancroides*). 2. N.p.r. art. Numele unei constelații zodiacale din emisfera sudică. ✧ Numele unuia dintre cele 12 semne ale zodiacului; Scorpie (2). [Pr.: *-pi-on*] — Din fr. **scorpion**, lat. **scorpio**, **-onis**.

SCORTĂR, (1) 2) *scortări*, s.m., (3) *scortare*, s.n. 1. S.m. Pasăre migratoare insectivoră mică cu gâtul alb, cu spinarea cenușie, cu pântecul galben, cu ciocul drept, tare și ascuțit și cu coada scurtă și retezată (*Sitta europaea*). 2. S.m. Scortărel. 3. S.n. (Reg.) Covor (țărănesc); scortăre. — **Scortăre** + suf. *-ar*.

SCORTĂRĂȘ, *scortărași*, s.m. Scortărel. — **Scortar** + suf. *-aș*.

SCORTĂREL, *scortărei*, s.m. Pasăre insectivoră mică cu spinarea cenușie pătată cu alb, cu pântecul alb și cu ciocul lung și ascuțit, care își face cuibul în scorburi; scortar (2), scortăraș (*Certhia familiaris*). — **Scortar** + suf. *-el*.

SCORTIȘOĂRĂ s.f. 1. Scoața aromatică, de culoare roșcată-cenușie, a scortșorului, folosită drept condiment și în medicină. 2. (Reg.) Vopsea roșie (obținută din lemnul unui arbore exotic). — **Scortăre** + suf. *-șoară*.

SCORTIȘÓR, *scortșori*, s.m. Numele mai multor specii de arbori exotici a căror scoață este folosită drept condiment și în medicină. — Din **scortșoară** (derivat regresiv).

SCORTIȘORÍU, **-LE**, *scortșorii*, adj. (Rar) De culoarea scortșoarei. — **Scortșoară** + suf. *-iu*.

SCORTONERĂ, *scortonere*, s.f. Plantă erbacee perenă din familia compozelor, cu rizom pivotant și cărnos, de culoare brună, cu frunze mari și flori galbene, cultivată pe alocuri pentru rădăcinile sale comestibile (*Scorzonera hispanica*). — Din it. **scorzonera**.

SCORTÓS, **-OĂSĂ**, *scortóși*, *-oase*, adj. 1. Care nu se îndoaie, care rămâne drept, lipsit de suplețe, țeașan, tare, rigid; a cărui suprafață prezintă asperități, care este aspru la pipăit ca o scoață (1). ✧ Fig. (Despre oameni și manifestările lor) Care este lipsit de maleabilitate, care nu este conciliant; rigid, distant. 2. (Despre lemne, pământ etc.) Cu o crustă groasă și aspră, cu scoață. ✧ *Pepene scortós* = pepene galben cu miezul tare. *Mere scortóase* = varietate de mere mari, cu coaja groasă, de culoare galbenă-ruginie. ✧ (Despre piele) Îngroșat, aspru, uscat, bătătorit, crăpat; (despre față, mâini etc.) cu pielea îngroșată, aspră, bătătorită, crăpată. — **Scortăre** + suf. *-os*.

SCORUȘ, *scoruși*, s.m. Arbore din familia rozaceelor, cu frunze compuse, cu flori albe și cu fructe comestibile, brune sau galbene, cu lemnul foarte dens, dur și omogen, folosit în industria mobilelor (*Sorbus domestica*). ✧ *Scoruș-de-munte* (sau *-pășăresc*) = arbore mic din familia rozaceelor, cu ramuri plecate, cu frunze imparipenate, cu flori albe și fructe de mărimea unui bob de mazăre, roșii și astringente la gust (*Sorbus aucuparia*). — Din **scorușă** (derivat regresiv).

SCORUȘĂ, *scorușe*, s.f. Fructul comestibil al scorușului (sau al scorușului de munte). — Din bg. **skoruša**.

SCÓTĂ, *scote*, s.f. Parămă folosită pentru fixarea colțului de jos al unei vele pe o navă cu pânze. — Din it. **scotta**.

SCOTCH²⁸, (2) *scotch-uri* s.n. 1. Whisky scoțian. 2. Sticlă, pahar cu scotch (1). [Pr.: *scotj*] — Cuv. engl.

SCOTOCEĂLĂ, *scotoceli*, s.f. Scotocire. — **Scotoci** + suf. *-eală*.

SCOTOCÍ, *scotocesc*, vb. IV. Tranz. intranz. și refl. A (*se*) căuta, a (*se*) cerceta cu de-amănuntul peste tot (pentru a găsi ceva); a cotorbi. — Et. nec.

SCOTOCÍRE, *scotociri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *scotoci*; căutare amănunțită, cercetare minuțioasă, scotoceală. — V. **scotoci**.

SCOTOCÍT s.n. Faptul de a (*se*) *scotoci*. — V. **scotoci**.

SCOTOCÍTOR, **-OĂRE**, *scotocitori*, *-oare*, adj. Care scotocește, cercetează, iscodește (fără încetare). — **Scotoci** + suf. *-tor*.

SCOTÓM, *scotoame*, s.n. (Med.) Pierdere a vederii pe o porțiune limitată a câmpului vizual. — Din fr. **scotome**.

SCOȚI s.m. pl. Triburi celtice care populau inițial vestul și nordul Islandei și care în sec. V-VI s-au stabilit în nordul insulei britanice. — Din fr. **Scots**.

SCOȚIÁN, -Ă, *scotiáni, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Scoția. 2. Adj. Care aparține Scoției sau scoțienilor (1), privitor la Scoția ori la scoțieni. [Pr.: -*fi-an*] — **Scoția** (n. pr.) + suf. *-ean*.

SCOVÁRDĂ s.f. v. **scovergă**.

SCOVERGĂ, *scovergi*, s.f. 1. (Mai ales la pl.) Un fel de plăcintă din aluat (dospit), prăjită în grăsimă (și umplută cu brânză, urdă etc); prăjitură uscată, minciunea. 2. Epitet pentru o persoană foarte slabă, scofălită. [Var.: **scovárdă** s.f.] — Din sl. **skovrada** „tigaie”.

SCRÁBĂ s.f. v. **scroambă**.

SCRABBLE, *scrabble-uri*, s.n. 1. Joc logic cu litere, asemănător jocului de cuvinte încrucișate. 2. Joc, partidă de scrabble (1). [Pr.: *screb*] — Cuv. engl.

SCRÁDIȘ, *scrádișuri*, s.n. Depunere de nisip sau de pietriș (mărunt), care formează fundul albiei unui râu, al unui fluviu sau al unor bălți; *p. ext.* loc acoperit cu astfel de depuneri. — Et. nec.

SCRÁNCIOB, *scráncioburi*, s.n. 1. Leagăn de lemn (sau construcție cu mai multe leagăne fixate pe același schelet) care se balansează sau se învârteste în cerc, servind ca mijloc de distracție; dulap. 2. Scândură sprijinită la mijloc pe un suport (gros), pe ale cărei capete se așează două persoane, pentru a se legăna. — Et. nec.

SCRÁNCIOBÁR, *scránciobari*, s.m. (Reg.) Om care învârteste scránciobul (manual). — **Scránciob** + suf. *-ar*.

SCRÁNTEÁLÁ, *scránteáli, -s*, f. 1. Scrântitură. 2. Fig. Tulburare a minții; nebunie, țicneală. — **Scrânti** + suf. *-eală*.

SCRÁNTÍ, *scrántesc*, vb. IV. 1. Tranz. A deplasa, a scoate din articulație, din poziția sa normală un os, o încheietură etc.; a luxa. ⇨ Expr. (Fam.) *A o scránti* = a face o prostie, o gafă; a greși. ⇨ Refl. (Despre membre, articulații etc.) A se deplasa de la locul normal. 2. Refl. Fig. A-și pierde dreptatea judecată; a se zăpăci, a înnebuni, a se țicni. [Var.: **scrántif**, (reg.) **scrintí** vb. IV] — Din sl. **krentati** „a suci, a întoarce”.

SCRÁNTÍRE, *scrántiri*, s.f. Faptul de a (se) *scránti*; scránțeleă, scrántitură. — V. **scránti**.

SCRÁNTÍT, -Ă, *scrántíti, -te*, adj. 1. (Despre membre, oase, încheieturi) Deplasat din articulație; luxat. 2. Fig. (Despre oameni) Dezechilibrat mintal; nebul, țicnit. — V. **scránti**.

SCRÁNTITOÁRE, *scrántitori*, s.f. Nume dat mai multor specii de plante din familia rozaceelor, cu tulpina târătoare, cu flori hermafrodite, mai ales galbene (*Potentilla*). — **Scránti** + suf. *-toare*.

SCRÁNTITURÁ, *scrántituri*, s.f. Deplasare a unui os din articulația lui; luxație, scránțeleă, entorsă. — **Scránti** + suf. *-tura*.

SCRÁȘNET, *scráșnete*, s.n. Zgomot caracteristic provocat de strângerea fălcilor și frecarea dinților de jos cu cei de sus (în momente de mânie, de suferință etc.). ⇨ P. gener. Zgomot scârțâitor, strident; scârțâit. — **Scrășni** + suf. *-et*.

SCRÁȘNÍ, *scráșnesc*, vb. IV. Intrans. 1. A strânge fălcile și a freca dinții de jos cu cei de sus, făcând să se audă un zgomot caracteristic (în momente de furie, de durere etc.). ⇨ Tranz. *Íși scáșnea dinții*. ⇨ Tranz. Fig. A rosti, a spune ceva printre dinți cu ură, cu mânie. 2. P. gener. A produce un zgomot scârțâitor; a scârțâi. [Var.: (reg.) **crășní** vb. IV] — Din bg. **skărša**, sb. **scršiti**.

SCRÁȘNÍRE, *scráșniri*, s.f. Acțiunea de a *scrășni* și rezultatul ei; *p. ext.* scrășnet; scrășnit¹. — V. **scrășni**.

SCRÁȘNÍT¹, *scráșnituri*, s.n. Scrășnire. — V. **scrășni**.

SCRÁȘNÍT², *scráșníturi, -te*, adj. Care își găsește expresia într-o scrășnire, asemănător unei scrășniri. — V. **scrășni**.

SCRÁȘNÍTÓR, -OÁRE, *scráșnitóri, -oare*, adj. Care scrășnește. — **Scrășni** + suf. *-tor*.

SCREAMÁT, *scremete*, s.n. Faptul de a se screme; opintire, încordare a organismului (în special pentru evacuarea excrementelor). [Var.: **scrémet** s.n.] — **Screme** + suf. *-et*.

SCRÉME, *screm*, vb. III. Refl. 1. A se forța, a se încorda făcând un efort pentru a evacua excrementele. 2. Fig. (Fam.) A depune eforturi deosebite, a se strădui (zadarnic sau cu rezultate neînsemnate). ⇨ Expr. *A se screme să...* = a fi pe punctul de a..., a fi gata să... *Se screme să plouă*. — Cf. lat. *excrementum*.

SCRÉMET s.n. v. **screamăt**.

SCRÉPER, *scреpere*, s.n. Mașină folosită la lucrări rutiere pentru săparea, transportarea și descărcarea pământului, la construcțiile de canale etc. — Din engl. **scaper**, rus. **scреper**.

SCRIB vb. IV v. **scrie**.

SCRIB, *scribi*, s.m. 1. (La vechii egipteni) Funcționar inferior având atribuții de contabil și de copist. 2. Persoană care redacta sau copia acte. 3. Scriitor sau gazetar fără valoare, de obicei aservit unui partid politic. 4. Cărturar la vechii evrei care talmăcea cărțile lui Moise și interpreta poporului normele juridice. — Din fr. **scribe**, lat. **scriba**.

SCRIBÁRÉT, *scribăreți*, s.m. (Rare) Scriitor prost, lipsit de talent; literat care scrie mult și prost. — **Scrib** + suf. *-ăreț*.

SCRIE, *scriu*, vb. III. 1. Intrans. și tranz. A reprezenta prin semne convenționale sunetele sau cuvintele vorbirii. ⇨ Expr. (Intrans.; în basme) *De (sau pe) când scria* (sau, refl., *se scria*) *musca pe perete* = de mult, din timpuri străvechi. ⇨ Tranz. impers. A se afla scris, a fi scris. ⇨ Expr. *A-i scrie* (sau *a-i fi scris*) *cuiva pe față* (sau *în obraz*) = a se putea vedea pe față cuiva starea lui sufletească, a se deduce ceva din expresia cuiva. ⇨

Tranz. A acoperi ceva cu semne grafice sau, *p. gener.*, cu orice fel de semne, de figuri. ⇨ Tranz. A completa (un formular) cu textul necesar. ⇨ Tranz. (Înv. și pop.) A însemna, a desena, a zugrăvi; a contura, a schița. ⇨ Expr. (Refl.) *A se scrie în partea cuiva* = a aduce, a semăna la chip cu cineva. ⇨ Tranz. A relata, a descrie, a povesti ceva în scris. 3. A așterne pe hârtie un text, o scrisoare. ⇨ Intrans. și tranz. A trimite (cuiva) o scrisoare. ⇨ Refl. recipr. *Ne scriem din când în când*. ⇨ A înștiința, a comunica ceva în scris. 4. Tranz. A însemna, a nota, a înregistra ceva în scris; a trece numele cuiva pe o listă, într-o evidență. ⇨ (Înv.) A inventaria; a catagrafia. ⇨ Expr. (Pop.) *A scrie ceva pe numele cuiva* = a-i face cuiva acte de proprietate pentru... ⇨ A trece ceva în conținutul cuiva, a pune în socoteală cuiva. 5. Tranz. și refl. (Pop.) A (se) înscrie într-o organizație, într-un corp constituit, într-un colectiv de muncă. 6. Tranz. (Pop.) A prescrie, a indica unui bolnav tratamentul necesar. ⇨ Tranz. impers. A fi stabilit, rânduit (prin legi, regulamente). ⇨ Expr. *A(-i) fi scris cuiva (sau pentru cineva)* = a(-i) fi rânduit cuiva de la naștere, a(-i) fi sortit, hărăzit (prin soartă). [Perf. s. *scrisei*, part. *scris*. — Var.: **scri** vb. IV] — Lat. **scribere**.

SCRIERE, *scrieri*, s.f. 1. Acțiunea de a *scrie* și rezultatul ei. 2. (Concr.) Sistem de semne grafice convenționale prin care sunt reprezentate în scris sunetele sau cuvintele unei limbi. ⇨ (Înv.) Ortografie. ⇨ Mod particular de a caligrafia semnele grafice; fel de a scrie. 3. (Concr.) Text scris: exprimare în scris; compunere, redactare a unui text: scrisoare (5), scris¹ (4). ⇨ Operă literară sau științifică. — V. **scrie**.

SCRIITÓR, -OÁRE, *scriitori, -oare*, s.m., s.n. 1. S.m. și f. Autor de opere literare. 2. S.m. Funcționar de cancelarie care copia sau redacta acte, scrisori oficiale etc. ⇨ Persoană în slujba domnului sau a unui înalt demnitar de stat, care îndeplinea funcția de secretar; diac, logofăt. 3. S.n. (Înv.) Masă de scris; birou. [Pr.: *scri-i*] — **Scrie** + suf. *-tor*.

SCRIITÓRAȘ, *scriitorași*, s.m. 1. Diminutiv al lui *scriitor*; scriitor (1) fără talent, fără valoare. 2. Funcționar neînsemnat; conțopist. [Pr.: *scri-i*] — **Scriitor** + suf. *-aș*.

SCRIITORICÉSC, -EÁSCĂ, *scriitoricești*, adj. Care aparține scriitorilor (1) sau operei lor, privitor la scriitori sau la opera lor. [Pr.: *scri-i*] — **Scriitor** + suf. *-icesc*.

SCRIITORÍME s.f. Totalitatea scriitorilor (1), mulțime de scriitori. [Pr.: *scri-i*] — **Scriitor** + suf. *-ime*.

SCRITURÁ, *scriituri*, s.f. 1. (Fam.) Fel de a scrie; scriere (2), scris¹ (2). ⇨ Fel de scriere, sistem grafic. 2. Text; *p. ext.* conținut al unei scrieri. 3. Aspectul tehnic al unei compoziții muzicale în raport cu adaptarea ei la instrumentul muzical. [Pr.: *scri-i*] — **Scrie** + suf. *-itura*.

SCRIJELÁ vb. I v. **scrijeli**.

SCRIJELÁRE s.f. v. **scrijelire**.

SCRIJELÁT, -Ă adj. v. **scrijelit**.

SCRJUELEÁLÁ, *scrijeleli*, s.f. Scrijelire; scrijelitură. — **Scrijeli** + suf. *-eală*.

SCRJIELÍ, *scrijelesc*, vb. IV. Tranz. A face pe o suprafață zgârieturi sau tăieturi superficiale cu o unealtă ascuțită sau tăioasă; a zgâria, a cresta. [Var.: **scrijelá** vb. I] — Din **scrijea** (reg. „felie subțire de pâine, de fructe etc.” < sb., ucr.).

SCRJELÍRE, *scrijeliri*, s.f. Acțiunea de a *scrijeli* și rezultatul ei; zgârietură, crestătură, scrijeleală. [Var.: **scrijeláre** s.f.] — V. **scrijeli**.

SCRJIELÍT, -Ă, *scrijelíti, -te*, adj. Acoperit cu scrijelituri; zgâriat, creat. [Var.: **scrijelát, -ă** adj.] — V. **scrijeli**.

SCRJIELITURÁ, *scrijelituri*, s.f. Tăietură, zgârietură superficială pe suprafața unui obiect. — **Scrijeli** + suf. *-tura*.

SCRIMÁ s.f. Ramură sportivă care cuprinde probe de sabie, de floretă și de spadă. — După fr. **escrime**. Cf. it. *scrima*.

SCRIMÉR, -Ă, *scrimeri, -e*, s.m. și f. Sportiv care practică scrima. — Din fr. **escrimeur** (după *scrimă*).

SCRIN, *scrinuri*, s.n. 1. Dulăpior cu mai multe sertare suprapuse, în care se ține mai ales lenjerie; comodă. 2. (Rar) Cutie, lădiță (căptușită cu mătase sau cu catifea) în care se păstrează bijuterii. — Din rus. *skrin*, lat. *scrinium*.

SCRINTĂ vb. IV v. *scrânti*.

SCRIPCĂR, *scripcari*, s.m. 1. (Reg.) Lăutar (care cântă din scripcă). 2. Gândac negru, cu antene lungi, care produce sunete asemănătoare cu un scârțâit; plopar; cobzar, țigănaș (*Saperda carcharis*). — **SCRIPCĂ** + suf. *-ar*. **SCRIPCĂ**, *scripci*, s.f. (Reg.) 1. Vioară³. 2. Sunet, cântec de vioară³. ♦ Arta, meseria de scripcar. — Din rus. *skripka*.

SCRIPET s.m. v. *scripete*.

SCRIPETE, *scripeți*, s.m. Mecanism alcătuit dintr-o roată cu un șanț periferic, care servește la transmiterea unei forțe prin intermediul unui cablu sau al unui lanț ce rulează pe șanț; dispozitiv bazat pe mecanismul descris mai sus, care servește la ridicarea unor greutăți; mufă. ♦ Dispozitiv pentru mișcarea șteilor la țesăturile simple, format din două roți cu diametre diferite dispuse pe același ax și formând un bloc comun situat deasupra războiului de țesut. [Var.: (reg.) *scripet* s.m.] — Din bg. *skripec*.

SCRIPTE s.f. pl. 1. Condiții, registre de evidență, de contabilitate, acte; însemnări cuprinse în aceste condiții, registre etc. 2. Documente istorice, hrsoave. — Din lat. *scripta*.

SCRIPTIC, *-Ă*, *scriptici*, *-ce*, adj. 1. Care a fost înscris, înregistrat în scripte (1); care se realizează pe baza sau cu ajutorul scriptelor. ♦ *Fond scriptic* = fond destinat plății personalului din schema unei întreprinderi sau instituții. *Personal scriptic* = personal angajat în schemă, personal bugetar. 2. (Rar) Scris². — Cf. *scripte*.

SCRIPTOLOG, *scriptologi*, s.m. (Rar.) Birocrat. — Din *scripte*.

SCRIPTOLOGIE s.f. Formalism exagerat în rezolvarea unor probleme administrative, a unor acte oficiale etc.; birocrație, birocrațism. — **Scriptolog** + suf. *-ie*.

SCRIPTOMÂN, *-Ă*, *scriptomani*, *-e*, s.m. și f. (Rar) Persoană care are mania de a scrie; p. ext. birocrat. — Din *scriptomanie* sau din *scripte*.

SCRIPTOMANIE s.f. (Rar) Obiceul de a scrie mult, manie a scrisului. — **Scripte** + *manie*.

SCRIPTURĂ, *scripturi*, s.f. 1. Scriere bisericească cuprinzând Vechiul și Noul Testament; Biblie. 2. (Înv.) Operă literară, științifică etc. 3. (Înv.) Însemnare, consemnare, relatare scrisă; text. 4. (Înv.) Scris¹ (2). — Din lat. *scriptura*.

SCRIS¹, (4) *scrise*, s.n. 1. Faptul de a scrie (1). ♦ *Mașină de scris* = mașină folosită pentru dactilografierea textelor. ♦ Loc. adj. și adv. *În scris* = notat (pe hârtie). 2. Fel propriu de a scrie al cuiva, mod particular de a caligrafia semnele grafice; scriere (2), scriitură (1), scriptură (4), scrisoare (3). 3. Acțiunea de a scrie (2), de a redacta o compoziție, o operă. ♦ Activitatea de scriitor, de publicist. 4. Ceea ce este scris, ceea ce rezultă în urma muncii de elaborare, de redactare; scriere (3). *Folosește multe neologisme în scrisul său*. ♦ Totalitatea operelor scrise aparținând unui popor, unei națiuni, unui scriitor. *Scrisul românesc*. [Pl. și: (2) *scrisuri*] — V. *scrie*.

SCRIS², *-Ă*, *scriși*, *-se*, adj., s.m., s.f. I. Adj. Care este însemnat, consemnat în scris, scriptic. II. Subst. (Pop.) 1. S.m. și f. Persoană predestinată să devină soțul sau soția cuiva. 2. S.f. art. Ursită, soartă, fatalitate. — V. *scrie*.

SCRISOARE, *scrisori*, s.f. 1. Comunicare scrisă trimisă cuiva prin poștă sau prin intermediul unei persoane; epistolă, răvaș. ♦ *Scrisoare de credit* = document prin care un bancher sau o bancă cere altui bancher sau alte bănci să pună la dispoziția purtătorului o sumă de bani. ♦ (La pl.) Culegere de corespondență având valoare literară sau istorică. ♦ (La pl.) Operă literară în proză scrisă sub formă de corespondență. 2. (Înv.) Faptul de a scrie; ceea ce este scris. 3. (Pop.) Scris¹ (2). 4. (Înv.) Hârtie scrisă, document, act. ♦ *Scrisoare de acreditare* = document prin care se atestă împuternicirea unei persoane într-o calitate diplomatică. *Scrisoare de trăsură* = act care conține condițiile intervenite între cel care expediază o marfă și cel care o transportă (serviciul de coletărie, poștă etc.); fraht. 5. (Înv.) Scriere (3). — **Scris** + suf. *-oare*.

SCRISORICĂ, *scrisorele*, s.f. Diminutiv al lui *scrisoare* (1). — **Scrisoare** + suf. *-ică*.

SCROAFĂ, *scroafe*, s.f. 1. Femela porcului (sau a mistrețului). ♦ Expr. *S-a suit scroafa în copac*, se spune despre un parvenit infumurat. ♦ Compus: *scroafă-de-baltă* = pasăre din ordinul picioroangelor, cu pene roșcate, pe alocuri negre (*Ardetta minuta*). ♦ Epitet injurios la adresa unei femei (nesimțite, fără caracter etc.). 2. Lovitură la jocul de biliard executată rău, dar care, din întâmplare, nimereste bine. — Lat. *scrofa*.

SCROĂMBĂ, *scroambe*, s.f. (Reg.; mai ales la pl.) Cizmă grosolană sau nepotrivită pe picior; încălțăminte foarte uzată. [Var.: *scrăbă*, *șcrăbă* s.f.] — Din ucr. *škrab*.

SCROB, *scroburi*, s.n. (Reg.) Jumări de ouă. — Din bg. *skrob*.

SCROBEĂLĂ, *scrobeli*, s.f. 1. Amidon (sub formă de granule sau de pulbere) folosit la scrobirea unor fire, a unor produse textile, a unor articole de lenjerie și de îmbrăcăminte (după spălare); apret. 2. (În sintagma) *Scrobeală albastră* = albăstreală (2). — Din bg. *skrobjala*.

SCROBÎ, *scrobesc*, vb. IV. Tranz. A da rigiditate, asprime, luciu firelor, produselor textile sau rufelor prin scufundarea lor într-o suspensie de amidon în apă; a apreta. — Din bg. *skrobja*, sb. *skrobiti*.

SCROBIRE s.f. Acțiunea de a *scrobi* și rezultatul ei; apretare. — V. *scrobi*.

SCROBÎT¹ s.n. Faptul de a *scrobi*. — V. *scrobi*.

SCROBÎT², *-Ă*, *scrobîți*, *-te*, adj. (Despre rufe, fire sau produse textile) Care a fost supus operației de apretare; apretat. ♦ Fig. (Despre oameni și manifestările lor) Îngâmfat; rigid, pretențios, scortos. — V. *scrobi*.

SCROFULARIACEE, *scrofulariacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate cuprinzând ierburi, arbori și arbuști, cu flori hermafrodite și fructe de obicei capsule (*Scrophulariaceae*); (și la sg.) plantă din această familie. [Pr.: *-ri-a-ce-e*] — Din fr. *scrofulariacée*.

SCROFULĂ, *scrofula*, s.f. Ganglion limfatic din regiunea cervicală, inghinală sau axilară atins de scrofuloză. ♦ (La pl.) Scrofuloză. — Din fr. *scrofulae*.

SCROFULÓS, *-OĂSĂ*, *scrofuloși*, *-oase*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de scrofuloză, privitor la scrofuloză. 2. Adj., s.m. și f. (Persoană) care are scrofula; cu scrofula; bolnav de scrofuloză. — Din fr. *scrofuloux*.

SCROFULÓZĂ, *scrofuloze*, s.f. Afecțiune cronică de natură tuberculoasă caracterizată prin inflamarea ganglionilor limfatici cervicali, inghinali sau axilari. ♦ Stare de debilitate (specifică copiilor și tinerilor) manifestată prin limfatism, hipertrofie ganglionară, predispoziție la tuberculoză etc. — Din germ. *Skrofulose*.

SCROMBĂI, *scrombăiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A strica, a scâlcia încălțăminte. — **Scrombă** + suf. *-ăi*.

SCROT, *scroturi*, s.n. Îneliș cutanat al testiculelor. — Din fr., lat. *scrotum*.

SCRUM s.n. 1. Materie neagră sau cenușie care rămâne după arderea completă a unui corp (și care poate păstra în parte forma obiectului ars). ♦ Expr. *A se alege scrumul (și fumul sau și cenușa)* (de ceva sau de cineva) = a nu mai rămâne nimic (din ceva sau din cineva), a se distruge complet. 2. Coajă arsă (dintr-o mâncare) care se prinde pe fundul unui vas. — Cf. bg. *skrum*, alb. *shkrump*.

SCRUMBIE, *scrumbii*, s.f. 1. (Adesea cu determinarea „de Dunăre”) Specie de pește teleostean, lung de 30–40 cm, cu corpul alungit și turtit lateral, acoperit cu solzi mari, albi-argintii, care primăvara intră din mare în Dunăre, unde își depune icrele (*Alosa pontica*). 2. (Adesea cu determinarea „albastră”) Specie de pește teleostean de mare, lung de 20–30 cm, cu corpul aproape cilindric, acoperit cu solzi mărunți, albaștri-verzui pe spate (*Scomber scombrus*). — Din ngr. *skumbrí*.

SCRUMBIOARĂ, *scrumbioare*, s.f. 1. Diminutiv al lui *scrumbie*. 2. Specie de scrumbie (1) de dimensiuni mici, care trăiește în Dunăre și în bălțile ei (*Clupeonella delicatula Nordmanni*). [Pr.: *-bi-oa-*] — **Scrubie** + suf. *-ioară*.

SCRUMBÎȚĂ, *scrumbițe*, s.f. Varietate mică de scrumbie (1). — **Scrubie** + suf. *-iță*.

SCRUMÉLNITĂ, *scrumelnițe*, s.f. (Rar) Scrumieră. — **Scrum** + suf. *-elniță*. **SCRUMIERĂ**, *scrumiere*, s.f. Obiect (de diferite forme și dimensiuni) în care se scutură scrumul de țigară și se aruncă mucerile și chibriturile arse; scrumelniță. [Pr.: *-mi-e-*] — **Scrum** + suf. *-ieră* (după fr. *cendrier*).

SCRUPUL, *scrupule*, s.n. Sentiment foarte dezvoltat al cinstei, al moralei, al corectitudinii, al datoriei, manifestat în acțiunile, în munca, în realizările cuiva. ♦ Loc. adj. și adv. *Fără (sau lipsit de) scrupul (sau scrupule)* = (care se comportă, acționează) fără a ține seamă de niciun considerent moral în atingerea unui scop. ♦ Expr. *A-și face scrupule* = a se frământa, a-și pune probleme de conștiință în fața unei dificultăți, a unei alternative. — Din fr. *scrupule*, lat. *scrupulum*.

SCRUPULÓS, *-OĂSĂ*, *scrupuloși*, *-oase*, adj. 1. Care are, care manifestă scrupule; corect, cinstit; conștiincios, meticulos. 2. Făcut cu atenție, cu grijă, în mod conștiincios, meticulos. — Din fr. *scrupuleux*, lat. *scrupulosus*.

SCRUPULOZITĂTE s.f. Înșușirea de a fi scrupulos; corectitudine, cinste, probitate; conștiinciozitate, meticulozitate (la lucru). — Din fr. *scrupulosité*, lat. *scrupulositas*, *-atis*.

SCRUTĂ, *scrutez*, vb. I. Tranz. A privi cercetător, atent; a căuta să pătrundă cu privirea; a examina în amănunt. ♦ Fig. A pătrunde cu mintea, a analiza, a cerceta atent. — Din fr. *scruter*, lat. *scrutari*.

SCRUTĂRE, *scrutări*, s.f. Acțiunea de a *scruta* și rezultatul ei; cercetare amănunțită; analiză minuțioasă, observare. — V. *scruta*.

SCRUTĂTOR, -OARE, *scrutători, -oare*, adj. Care privește atent, pătrunzător. ♦ Fig. Care analizează minuțios. — *Scruta* + suf. *-ător*.

SCRUTIN, *scrutine*, s.n. Mod de alegere a deputaților, a senatorilor etc., potrivit căruia se votează fie câte o singură persoană, fie mai multe deodată dintre candidații menționați în buletinul de vot. ♦ Mod de organizare a alegerilor. — Din fr. *scrutin*.

SCUĂMĂ, *scuame*, s.f. (Med.) Strat epidermic subțire care se descuamează în unele boli eruptive și în anumite boli de piele. — Din fr. *squame*.

SCUAR, *scuaruri*, s.n. Mică grădină publică aflată de obicei la o înncrușare de străzi sau în mijlocul unei piețe. — Din fr. *square*.

SCUD, *scuzi*, s.m. Veche monedă de argint sau de aur care a circulat în unele țări din Europa Apuseană, valoarea ei variind după țări și epoci. — Din it. *scudo*.

SCUFĂ, *scufe*, s.f. Scufie. — Din ngr. *skúfos*.

SCUFIE, *scufii*, s.f. 1. Căciuliță de formă specială, care se leagă sub bărbie, purtată mai ales de sugari; bonețică. 2. Bonețică de pânză, de stofă etc., care se poartă mai ales noaptea, în timpul somnului; tichie, căciuliță. 3. Căciuliță rotundă, de culoare neagră, pe care o poartă călugărițele. — Din ngr. *skúfia*, it. *scuffia*.

SCUFIȚĂ, *scufițe*, s.f. Diminutiv al lui *scufă*. — *Scufă* + suf. *-iță*.

SCUFUNDĂ, *scufund*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A intra sau a băga cu totul în apă sau în alt lichid; a (se) cufunda. ♦ Spec. A dispărea sau a face o navă să dispară sub nivelul apei (în urma unei avarii). ♦ Refl. Fig. (Despre aștri) A apune. 2. Refl. A intra (adânc) în ceva, a se afunda (într-o materie moale); a se adânci, a se înfunda. ♦ (Despre ochi) A se înfunda în orbite. ♦ (Despre pământ) A se prăbuși, a se surpa. ♦ Expr. *N-are să se scufunde pământul* = nu se va întâmpla niciun rău, nu va fi prea mare pagubă. 3. Tranz. și refl. Fig. (Rar) A face să fie sau a se lăsa absorbit de o activitate, de o preocupare. — Pref. *s-* + *cufunda*.

SCUFUNDĂRE, *scufundări*, s.f. Acțiunea de a (se) *scufunda* și rezultatul ei. — V. *scufunda*.

SCUFUNDĂTOR, -OARE, *scufundători, -oare*, adj., s.m. 1. Adj. Care (se) scufundă. 2. S.m. Specialist în scufundarea sub apă (fără costum de scafandru). — *Scufunda* + suf. *-ător*.

SCUFUNDĂTURĂ, *scufundături*, s.f. Faptul de a (se) scufunda; (concr.) porțiune de teren scufundat; scufundiș. — *Scufunda* + suf. *-ătură*.

SCUFUNDIȘ, *scufundișuri*, s.n. (Rar) Scufundătură. — *Scufunda* + suf. *-iș*.

SCUIPĂ, *scuip*, vb. I. 1. Intrans. A elimina din gură salivă, flegmă etc. cu o mișcare specifică a buzelor și a limbii. ♦ Tranz. A arunca scuipat asupra (sau în urma) cuiva sau a ceva (sau a face numai gestul respectiv), în semn de batjocorie, de înjosire, de dispreț; *fig.* a-și manifesta disprețul față de cineva (prin cuvinte, atitudini etc.). ♦ Tranz. A da, a așzării ceva afară din gură, *p. ext.* din gâtlee sau din plămâni; a expectora. ♦ Expr. (Fam.) *A-și scuipa plămânii* = a) se spune despre bolnavii de tuberculoză care tușesc și expectorează des; b) se spune pentru a arăta că cineva depune eforturi deosebite pentru ceva (fără rezultatele scontate). *A scuipa sânge* = a avea o hemoptizie. 2. Tranz. A elimina (ajutat de salivă) un corp străin aflat sau introdus în gură. 3. Intrans. și tranz. Fig. A arunca ceva cu forță. — Lat. **scupire*.

SCUIPĂRE s.f. Acțiunea de a *scuipa* și rezultatul ei. — V. *scuipa*.

SCUIPĂT, (1) s.n., (2) *scuipați*, s.m. 1. S.n. Faptul de a *scuipa*. 2. S.m. Salivă, flegmă eliminată din gură prin scuipare. — V. *scuipa*.

SCUIPĂTOARE, *scuipători*, s.f. Vas special în care se scuipă. — *Scuipa* + suf. *-ătoare*.

SCUIPĂTURĂ, *scuipături*, s.f. Scuipare; (concr.) scuipat (2). — *Scuipa* + suf. *-ătură*.

SCUL, *sculuri*, s.n. Legătură de fire continue de lână, de bumbac, de mătase etc., înfășurate în formă de colac, în vederea unor operații de finisare sau pentru livrare. [Pl. și: *scule*] — Din ngr. *skullif*.

SCULĂ, *scol*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) trezi din somn, a (se) deștepta. ♦ Expr. (Refl.) *A se scula din morți* = a învia. ♦ A (se) ridica (din pat) după o boală; a (se) vindeca, a (se) însănătoși. 2. Refl. și tranz. A (se) ridica în picioare, a (se) ridica de jos. 3. Refl. (Pop.) A se ridica să plece; *p. ext.* a începe o acțiune, a se apuca de o treabă. 4. Tranz. Fig. A mobiliza, a aduna (în vederea unei acțiuni). ♦ Tranz. și refl. A (se) răscula. ♦ Refl. (Înv.) A porni la război, a se ridica (cu armele) împotriva cuiva. — Probabil lat. **excubulare*.

SCULĂMÉNT, *sculamente*, s.n. (Med.; pop.) Blenoragie. — Din ngr. *skulaménto*.

SCULĂRE, *sculări*, s.f. Acțiunea de a (se) *scula*; *fig.* răscolală, revoltă. — V. *scula*.

SCULĂT s.n. Faptul de a (se) *scula*. — V. *scula*.

SCULĂ, *scule*, s.f. 1. Piesă folosită pentru prelucrarea unor materiale solide, în scopul schimbării formei, a dimensiunilor și a proprietății acestora; unealtă, instrument. ♦ Parte activă a unei scule (1), care acționează nemijlocit asupra materialului de prelucrat. *Pânza de oțel constituie scula fierăstrăului*. ♦ Fig. Persoană, acțiune, fapt de care se servește cineva pentru atingerea unui scop; instrument. 2. (Înv.; la pl.) Obiecte de preț; giuvaere, bijuterii. — Et. nec.

SCULĂRIE, (1) *sculării*, s.f. 1. Atelier unde se fabrică, se repară sau se păstrează scule (1). 2. Totalitatea sculelor (1) care se găsesc într-un anumit loc; mulțime de scule. — *Sculă* + suf. *-arie*.

SCULÉR, *sculeri*, s.m. Muncitor care face sau repară scule (1). — *Sculă* + suf. *-ar*.

SCULIȘOARĂ, *sculișoare*, s.f. Diminutiv al lui *sculă* (1). — *Sculă* + suf. *-ișoară*.

SCULIȘOR, *sculișoare*, s.n. Diminutiv al lui *scul*. — *Scul* + suf. *-ișor*.

SCULPTĂ, *sculptez*, vb. I. Tranz. A reprezenta plastic, în trei dimensiuni, o figură, o imagine, o idee, un sentiment, ciopliind o materie dură sau modelând o substanță plastică. — Din fr. *sculpter*.

SCULPTĂRE s.f. Acțiunea de a *sculpta*; sculptat. — V. *sculpta*.

SCULPTĂT s.n. Sculptare. — V. *sculpta*.

SCULPTOR, *sculptori*, s.m. Artist care se ocupă cu sculptura. — Din fr. *sculpteur*, lat. *sculptor, -oris*.

SCULPTORIȚĂ, *sculptorițe*, s.f. Femeie care se ocupă cu sculptura. — *Sculptor* + suf. *-iță*.

SCULPTURAL, *-Ă*, *sculpturali, -e*, adj. Care ține de sculptură, referitor la sculptură; care sugerează o sculptură; lucrat ca o sculptură. ♦ Care este demn de a fi sculptat (datorită formelor sale); care are frumusețea formală a sculpturilor clasice. — Din fr. *sculptural*.

SCULPTURALITĂTE s.f. Înșușirea de a fi sculptural. — *Sculptural* + suf. *-itate*.

SCULPTURĂ, (2) *sculpturi*, s.f. 1. Ramură a artelor plastice care își propune să creeze imagini artistice în trei dimensiuni, prin cioplirea sau modelarea unui material. ♦ Fel de a sculpta caracteristic unei școli, unei epoci, unui popor sau unui sculptor. 2. Operă artistică din domeniul sculpturii (1), lucrare a unui sculptor; ornament sculptat. — Din fr. *sculpture*, lat. *sculptura*.

SCUMP, *-Ă*, *scumpi, -e*, adj. 1. (Despre lucruri) Care se vinde sau se cumpără la un preț ridicat; costisitor; (despre prețuri) mare, ridicat. ♦ (Despre oameni) Care cere prețuri mari. 2. (Despre lucruri) Valoros, prețios, de preț. *Daruri scumpe*. 3. (Despre ființe) Foarte drag, iubit. 4. (Înv. și pop.) Zgârcit. ♦ Expr. *(A fi) scump la vorbă* = (a fi) tăcut. *A fi scump la răs* = a rade rar, a fi posac. *A fi scump la vedere* = a se arăta rar în societate, printre ceilalți oameni; a fi greu de găsit. ♦ (Substantivat) *Leneșul mai mult aieargă, scumpul mai mult păgubește*. — Din sl. *skonpŭ*.

SCUMPĂTĂTE, (2) *scumpătăți*, s.f. (Rar) 1. Scumpete (1). 2. (La pl.) Lucruri de preț, scumpeturi. 3. (În loc. adv.) *Cu scumpătate* = cu măsură, în mod cumpătat; cu exactitate, cu scrupulozitate, cu mare grijă. — *Scump* + suf. *-ătate*.

SCUMPÉNIE s.f. (Rar) Scumpete (1). — *Scump* + suf. *-enie*.

SCUMPÉTE, (2) *scumpeturi*, s.f. 1. Creștere mare a prețurilor; situație care caracterizează această creștere; perioadă de timp în care prețurile sunt (foarte) ridicate; scumpătate (1); scumpenie. 2. (Mai ales la pl.) Lucru prețios, valoros. ♦ Epitet dat unei persoane iubite, dragi. 3. (Înv. și pop.) Zgârcenie, avariție. — *Scump* + suf. *-ete*.

SCUMPI, *scumpesc*, vb. IV. 1. Tranz. A mări prețul unei mărfi, a vinde mai scump. ♦ Refl. pas. *Se scumpise hârta*. ♦ Refl. (Despre oameni) A cere prețuri (mai) mari. 2. Refl. (Despre oameni) A se tocmi mult; a se calici, a se zgârci (când vinde sau cumpără ceva). — Din *scump*.

SCUMPIE, *scumpii*, s.f. 1. Arbust cu flori verzi-gălbui, a cărui coajă și ale căruia frunze se folosesc în vopsitorie și în tăbăcărie, precum și în medicina populară, pentru proprietățile lor antiseptice și astringente (*Cotinus coggygria*). 2. (Bot.; reg.) Liliac¹. [Acc. și: *scumpie*] — Din pol. *skapia*.

SCUMPIRE, *scumpiri*, s.f. Faptul de a (se) *scumpi*. — V. *scumpi*.

SCUMPIȘOR, -OARĂ, *scumpișori, -oare*, adj. Diminutiv al lui *scump*; scumpușor. — *Scump* + suf. *-ișor*.

SCUMPUȘOR, -OARĂ, *scumpușori, -oare*, adj. Scumpișor. — *Scump* + suf. *-ușor*.

SCUND, *-Ă*, *scunzi, -de*, adj. (Despre ființe) De statură mică; scurt, mărunț. ♦ (Despre lucruri) De înălțime mică, puțin înalt; jos. — Din sl. *skondŭ*.

SCURGE, *scurg*, vb. III. 1. Refl. și tranz. A curge sau a face să curgă un lichid, prelingându-se în cantități mici. ♦ Tranz. A scoate ultimele picături de lichid aflate într-un recipient. ♦ Refl. (Despre fluide) A ieși (în cantități mici) dintr-o conductă defectă. ♦ Refl. (Despre ochi) A se sparge,

împrăștiindu-se din orbită. **2.** Tranz. A separa partea lichidă sau particulele aflate în suspensie dintr-un amestec. ♦ A seca apa dintr-un teren prin drenaj. **3.** Refl. (Despre ape) A curge la vale (lăsând în urmă locul uscat). ♦ Fig. (Despre grupuri de ființe, de vehicule) A se succeda, a merge în aceeași direcție, a se perinda. **4.** Refl. Fig. (Despre unități de timp) A trece unul după altul, a se desfășura. [Perf. s. *scursei*, part. *scurs*] — Lat. **excurrere** (după *curge*).

SCÚRGERE, *scurgeri*, s.f. 1. Acțiunea de a (se) scurge și rezultatul ei. **2.** (Concr.) Loc (amenajat sau natural) pe unde se scurge apa de prisos. **3.** (Pop.) Nume dat unor secreții patologice ale corpului omenesc. — V. **scurge**.

SCURMĂ, *scurm*, vb. I. Tranz. și intrans. (Pop.) A răscoli la suprafața pământului (cu rătăc, cu ciocul, cu ghearele, cu o unealtă etc.) pentru a scoate ceva la iveală sau pentru a face o gaură. ♦ Tranz. Fig. A preocupa (chinuind sufletește); a irita. — Probabil lat. ***excorimare**.

SCURMĂRE, *scurmări*, s.f. Acțiunea de a scurma și rezultatul ei. — V. **scurma**.

SCURMĂT, **-Ă**, *scurmați*, *-te*, adj. (Despre pământ) Care este răscolit la suprafață. ♦ (Fig.) Iritat. — V. **scurma**.

SCURMĂTOR, **-OĂRE**, *scurmători*, *-oare*, adj. (Adesea substantivat) Care scurmă, care scormonește. — **Scurma** + suf. *-ător*.

SCURMĂTURĂ, (2) *scurmături*, s.f. 1. Faptul de a scurma. **2.** (Concr.) Loc unde s-a scurmat; groapă, gaură făcută prin scurmărire. — **Scurma** + suf. *-ătură*.

SCURSOARE, *scursori*, s.f. 1. Lichid (murdar) care se scurge dintr-un loc. ♦ (Pop.) Scurgere. **(3).** (2) (Rar) Faptul de a se scurge; (concr.) loc de scurgere. ♦ Albie a unei ape curgătoare. **3.** Epitet pentru un om de nimic, decăzut; lepădătură. — **Scurge** + suf. *-oare*.

SCURSURĂ, *scursuri*, s.f. 1. Apă sau alt lichid (murdar) care se scurge dintr-un loc. **2.** Loc pe unde își face drum o apă curgătoare; făgaș. **3.** Epitet pentru un om de nimic, decăzut; lepădătură. — **Scurge** + suf. *-ură*.

SCURT, **-Ă**, *scurți*, *-te*, adj., adv., s.f. I. Adj. 1. (Despre obiecte) De lungime redusă. ♦ (Despre distanțe, drumuri) Care se parcurge în puțin timp (având o lungime redusă). ♦ (Substantivat, f. pl.) Unde scurte. ♦ Expr. *A lua* (sau *a ține* pe cineva) *de* (sau *din*) *scurt* = a trata (pe cineva) cu asprime, a supune (pe cineva) unei discipline severe. (Substantivat, f.) *A trage scurta* = a duce greul, a suporta consecințe (neplăcute). ♦ *Infinitiv scurt* = formă de infinitiv în limba română, care poartă caracteristica conjugării. ♦ (Despre opere literare sau științifice) De proporții reduse. ♦ (Despre vorbire) Concis, fără multe cuvinte. ♦ Loc. adv. *În* (sau *pe*) *scurt* = fără multe cuvinte, în puține vorbe. ♦ Fig. Mărginit, redus. **2.** (Despre părți ale corpului) De lungime mică; (despre ființe) mic de statură, scund. ♦ *Vedere scurtă* = miopie. ♦ Expr. *(A fi) scurt de vedere* = (a fi) miop. *A avea mână scurtă* = a fi zgârcit. ♦ (Despre lucruri) Care are o înălțime mică. **3.** (Despre vreme sau despre alte noțiuni temporale) Care durează puțin, care trece sau se termină repede. ♦ *Silabă* (sau *vocală*) *scurtă* = silabă (sau vocală) care are o durată mai mică decât durata medie. ♦ Expr. *În* (sau *peste*) *scurt timp* sau *în scurta vreme* = în curând. II. Adv. 1. Brusc, repede. *Se oprește scurt*. ♦ Fără multă vorbă; fără a admite replică, energic. *I-a poruncit scurt*. **2.** (De) la distanță mică; *p. ext.* strâns. *A lega scurt*. III. S.f. 1. Haină groasă, de obicei vătuită sau îmblănită, lungă până deasupra genunchilor. **2.** (Pop.) Inflamare a ganglionilor de la subsuoară sau din regiunea inghinală; adenopatie axială sau inghinală. — Probabil lat. ***excurtus** (= *curtus*) sau din **scurta** (derivat regresiv).

SCURTĂ, *scurtez*, vb. I. 1. Tranz. A micșora lungimea sau înălțimea unui obiect, a reduce din lungime sau din înălțime, a face mai scurt. ♦ Expr. *A scurta cuiva ghearele* = a pune pe cineva în imposibilitate de a (mai) face rău. *A scurta cuiva limba* = a pune pe cineva în imposibilitate de a bârbi. ♦ (Înv.) A omori, a executa (prin tăierea capului). **2.** Tranz. A alege și a parcurge distanța cea mai scurtă între două puncte; a evita ocolurile, a merge direct. **3.** Tranz. și refl. A face să dureze (sau să pară că durează) ori a dura mai puțin. ♦ Intrans. și tranz. A vorbi concis. — Lat. **excurtare**.

SCURTĂRE, *scurtări*, s.f. Acțiune de a (se) scurta și rezultatul ei. — V. **scurta**.

SCURTĂT, **-Ă**, *scurtați*, *-te*, adj. 1. (Despre obiecte) Care este redus din lungime sau din înălțime. **2.** (Despre timp sau acțiuni durative) Care este redus ca durată. — V. **scurta**.

SCURTĂTURĂ, *scurtături*, s.f. 1. Bucată scurtă de lemn; retevei. **2.** Cărare care urmează distanța cea mai scurtă între două puncte. — **Scurta** + suf. *-ătură*.

SCURTCIRCUIT, *scurtcircuite*, s.n. 1. Legătură electrică între două puncte ale unei rețele sau instalații, având o rezistență foarte mică. **2.** Fenomen fizic care constă în întreruperea accidentală a curentului electric într-o rețea sau instalație prin stabilirea unui scurtcircuit (1). — **Scurt** + **circuit** (după fr. *court-circuit*).

SCURTCIRCUITĂ, *scurtcircuitez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) produce un scurtcircuit (2). [Pr.: *-cu-i*] — Din **scurtcircuit** (după fr. *court-circuiteur*).

SCURTCIRCUITĂRE, *scurtcircuitări*, s.f. Acțiunea de a (se) scurtcircuita. [Pr.: *-cu-i*] — V. **scurtcircuita**.

SCURTEICĂ, *scurteici*, s.f. Haină de stofă, de obicei îmblănită, lungă până la (sau până sub) genunchi, purtată mai ales la țară. — **Scurt** + suf. *-eică*.

SCURTEICUȚĂ, *scurteicuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *scurteică*. — **Scurteică** + suf. *-uță*.

SCURTICEL, **-EĂ**, **-ICĂ**, *scurteicei*, *-ele*, adj. Diminutiv al lui *scurt*; scurtuț. — **Scurt** + suf. *-icel*, *-icea*, *-icică*.

SCURTÎME, *scurtimi*, s.f. Însușirea de a fi scurt. — **Scurt** + suf. *-ime*.

SCURTMETRAJ, *scurtmetraje*, s.n. (Cin.) Film care nu depășește 1000 m lungime sau 30 de minute durată. — **Scurt** + **metraj** (după fr. *court-métrage*).

SCURTUȚ, **-Ă**, *scurtuți*, *-e*, adj. Scurticel. — **Scurt** + suf. *-uț*.

SCUT, *scuturi*, s.n. 1. Armă defensivă de metal, de piele etc., de diverse forme și mărimi, cu care luptătorii din Antichitate și din Evul Mediu își apărau pieptul de lovituri; pavăză. ♦ (Rar) Blazon (în formă de scut 1). **2.** Fig. Apărare, ocrotire, sprijin. **3.** (Tehn.) Mască sau paravan protector folosit de sudori. **4.** Construcție metalică sau de lemn mobilă, folosită la susținerea peretelui și a tavanului unei galerii de mină sau la protejarea lucrărilor de săpare și de căptușire a unui tunel. **5.** (Geol.) Regiune întinsă din cadrul unei platforme, în care apare la suprafață fundamentul platformei, format din șisturi cristaline și vechi roci magmatice. **6.** Parte chitinoasă care alcătuiește epiderma sau scheletul unor vieruitoare, având rol protector. — Lat. **scutum**.

SCŪTEC, *scutece*, s.n. Bucată de pânză, de flanelă, de pichet etc., de obicei dreptunghiulară, cu care se înfașă sugarii. — Cf. bg. *s k u t a k*.

SCUTÉLNIC, *scutelnici*, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Țăran care, în schimbul unor obligații suplimentare față de domn sau de stăpânul de moșie, era scutit de plata birului domnesc. — **Scuti** + suf. *-elnic*.

SCŪTER, *scutere*, s.n. Tip de motocicletă ușoară, cu roți mici, cu motorul așezat, de obicei, sub șaua conducătorului, permițând acestuia să stea într-o poziție comodă (ca pe scaun), și care poate transporta una sau două persoane. — Din engl., fr. **scooter**.

SCUTÍ, *scutesc*, vb. IV. Tranz. 1. A dispensa pe cineva de anumite îndatoriri, sarcini, a nu supune la anumite obligații. ♦ Refl. A cere, a solicita să fie dispensat de o obligație. *S-a scutit la ora de sport*. **2.** A feri sau a scăpa pe cineva de ceva neplăcut; a cruța, a menaja. ♦ A lăsa în pace, a nu plictisi pe cineva. — Din **scut**.

SCUTIÉR, *scutieri*, s.m. 1. (În Evul Mediu, în Apusul Europei) Tănăr nobil vasal care purta scutul (1) și celelalte arme ale cavalerului sau ale seniorului său. **2.** (Inv.) Ostaș, luptător (echipat cu scut). [Pr.: *-ti-er*] — **Scut** + suf. *-ier* (după fr. *écuyer*).

SCUTÍRE, *scutiri*, s.f. Acțiunea de a scuti și rezultatul ei. ♦ Privilegiu acordat cuiva de a nu presta anumite servicii, de a nu plăti anumite dări etc.; (concr.) document, act care conține un asemenea privilegiu. — V. **scuti**.

SCŪTUR s.n. (Rar) Faptul de a (se) scutura; mișcare care provoacă o cădere. — Din **scutura** (derivat regresiv).

SCUTURĂ, *scătur*, vb. I. I. 1. Tranz. A clătina, a agita sau (mai rar) a lovi un obiect pentru a face să cadă ori să iasă ceva de pe (sau din) el. ♦ Expr. (Fam.) *A scutura* (pe cineva) *de bani* sau *a scutura buzunarele* (ori *punga*) *cuiva* = a lua cuiva (prin mijloace necinstite) toți banii, a stoarce (pe cineva) de bani. ♦ Refl. A se curăța de praf, de noroi, de zăpadă etc. ♦ Intrans. A face curățenie, a deretica, a șterge praful de pe obiectele din casă. **2.** Tranz. Fig. A arunca, a lepăda, a îndepărta ceva. ♦ Refl. A scăpa, a se elibera de ceva supărător, nefast. **3.** Refl. și tranz. A rămâne sau a face să rămână fără frunze, petale, rod; a cădea sau a face să cadă, a (se) împrăștia. ♦ Refl. A se desprinde și a cădea. *Se scuturau frunzele*. II. 1. Tranz. și intrans. A mișca cu putere încoace și încolo, a zgâlțâi, a hătâna, a zdrușca; a agita. ♦ Expr. (Tranz.) *A scutura mâna cuiva* = a strânge (cu putere) mâna cuiva. ♦ Refl. A se cutremura din tot corpul. ♦ Expr. (Tranz.) *A-i scutura frigurile* = a avea un acces de friguri. **2.** Tranz. Fig. (Fam.) A critica sau a certa aspru. — Lat. ***excultulare**.

SCUTURĂRE, *scuturări*, s.f. Acțiunea de a (se) scutura și rezultatul ei; scuturat¹. — V. **scutura**.

SCUTURĂT¹ s.n. Scuturare. — V. **scutura**.

SCUTURĂT², **-Ă**, *scuturați*, *-te*, adj. 1. Curățat de praf, de noroi, de zăpadă etc. **2.** Despuiat de frunze, de flori; cu fructele căzute. — V. **scutura**.

SCUTURĂTOARE, *scuturători*, s.f. Măturică de pene cu care se scutură praful. — **Scutura** + suf. *-ătoare*.

SCUTURĂTOR, *scuturătoare*, s.n. 1. Mașină care servește la separarea și la eliminarea impurităților dintr-un material fibros. 2. Batoză care sortează materialul treierat și elimină patele lungi. — **Scutura** + suf. *-ător*.

SCUTURĂTURĂ, *scuturătură*, s.f. Faptul de a (*se*) *scutura*. 1. Mișcare bruscă și repetată; clătinare, zgâlțâire, zdruccinare. 2. Dereticare, curățenie. 3. Scuturatul pomilor (ca să cadă fructele). — **Scutura** + suf. *-ătură*.

SCUZĂ, *scuz*, vb. I. 1. Refl. A cere scuze (2), a-și exprima (în fața cuiva) părerea de rău pentru o greșeală făcută; a se dezvinovăți, a se justifica. ◊ Expr. (Tranz. absol.) *Scuzați!* formulă de politețe prin care cineva își cere iertare pentru o greșeală, o stângăcie etc. 2. Tranz. A accepta, a primi scuzele (2) cuiva; a ierta. — Din it. *scusare*. Cf. fr. *excuser*.

SCUZABIL, *-Ă*, *scuzabil*, *-e*, adj. Care poate fi scuzat, iertat, trecut cu vederea. — Din it. *scusabile*. Cf. fr. *excusable*.

SCUZĂ, *scuze*, s.f. 1. Motiv real sau pretext invocat de cineva pentru a justifica sau a micșora o vină, o greșeală (proprie sau a altcuiva) sau pentru a se sustrage de la o obligație; dezvinovățire, justificare. 2. Exprimare a regretului pentru o greșeală comisă sau pentru o jignire adusă cuiva. ◊ Expr. *Scuzele mele*, formulă prin care cineva își cere iertare. A *cere* (sau a *prezenta*, a *exprima*) *scuze* = a-și exprima părerea de rău pentru o greșeală făcută; a cere iertare. A *primi* (de la cineva) *scuze* (sau *scuzele cuiva*) = a accepta dovezile sau argumentele prin care cineva se dezvinovățește; a ierta greșelile (cuiva). — Din it. *scusa*. Cf. fr. *excuse*.

SCVĂMĂ, *scvame*, s.f. (Bot.) Frunzișoară modificată, tare, care protejează mugurii, receptaculul. — Din lat. *squama*.

SE pron. refl. 1. (Arată că persoana care face lucrarea este și aceea care o suferă) *Se ascunde sub pod*. 2. (Intră în alcătuirea verbelor reflexive eventive) *Se îmbolnăvi de ochi*. 3. (Intră în alcătuirea verbelor reflexive reciproce) *Se ghiontesc*. 4. (Intră în alcătuirea verbelor reflexive dinamice) *S-a luptat cu zmeul*. 5. (Intră în alcătuirea verbelor reflexive pasive și impersonale) *Să se dea dispoziții*. — Lat. *se*.

SEĂMĂ s.f. 1. (În loc. și expr.; exprimă ideea de calcul mental, o judecată, o constatare, o observație) *De bună seamă* = desigur, fără îndoială. *Mai cu seamă* = mai ales, îndeosebi. *A-și da seama* = a constata, a se lămuri, a pricepe. A *lua seama* (sau *seamă*) = a) a se gândi, a reflecta adânc, a fi atent; b) a supraveghea; c) a observa ceva, a remarca; d) a înțelege, a se lămuri. (Pop.) *A-și lua seama* = a se răzgândi. 2. (În loc. și expr.; exprimă ideea de folos, interes, grijă) *Pe seama* (cuiva) = a) în folosul sau în interesul (cuiva); b) în sarcina (cuiva), asupra (cuiva). A *lăsa pe* (sau *în seama cuiva* sau *a da pe* (sau *în seama* (sau *în seama cuiva*) = a da (sau a lăsa) în paza, în grija, în posesia cuiva. A *lua seama* (de cineva) = a se ocupa, a se îngriji (de cineva). A *ține seama* (sau, rar, *seamă*) de cineva (sau de ceva) = a lua în considerație, a avea în vedere pe cineva (sau ceva). 3. Însemnată, importantă; vază, faimă. ◊ Loc. adj. *De seamă* = important, însemnat; cu trecere. 4. Fel, gen; soi. ◊ Expr. *De-o seamă* (cu cineva) sau *de seama cuiva* = la fel cu cineva, în aceeași situație, categorie socială cu cineva; de aceeași vârstă cu cineva. 5. Rost, rânduială. ◊ Expr. *A ști seama* (la ceva) = a avea experiența unui lucru, a ști cum să procedeze. *A-i face* (cuiva) *seama* = a omorî, a ucide (pe cineva). *A-și face* (singur) *seama* (sau, rar, *seamă*) = a se sinucide. 6. Socoteală, calcul; cont. ◊ Expr. *A ști seama* = a cunoaște situația unui lucru. 7. Număr, cantitate (nehotărâtă); câțiva. *O seamă de învâțați*. ◊ Loc. adj. și adv. *Fără număr și fără seamă* = (care este) în număr mare; mult. *Peste seamă* = peste măsură, exagerat. ◊ (În legătură cu noțiuni temporale) Interval, perioadă (nehotărâtă). *Așa trăia de o seamă de vreme*. — Din magh. *szám*.

SEĂMÂN, *semeni*, s.m. (În forma *semen*) Cel care e la fel cu cineva; aproapele cuiva; om (considerat în raport cu alt om). ◊ Loc. adj. și adv. *Fără (de) seamăn* = fără asemănare, extraordinar. ◊ Expr. *A nu (mai) avea seamăn (pe lume)* = a fi unic, a nu avea pereche, asemănare. [Var.: *sómen* s.m.] — Din *semăna*² (derivat regresiv).

SEĂNTĂ, *seante*, s.f. (Înv.) Ședință. [Pr.: *se-an*] — Din fr. *séance*.

SEĂRĂ, *seri*, s.f. Parte de la sfârșitul zilei, când începe să se întunece; interval de timp cuprins între sfârșitul zilei și momentul când cineva își încheie activitatea, se duce la culcare. ◊ Loc. adv. *De cu seară* = încă din timpul serii precedente; odată cu venirea serii, la începutul serii. *Către* (sau *spre*, *înspre*, *pe*) *seară* = când se lasă seara. ◊ Expr. *Bună seară!* formulă de salut, la întâlnire sau la despărțire, în timpul serii. A *da* (cuiva) *bună seara* sau *a-și lua* (de la cineva) *bună seara* (sau *seara bună*) = a saluta (pe cineva) în timpul serii. ◊ (Adverbal; în forma *seara*) în timpul de la sfârșitul zilei, când începe să se întunece; în fiecare zi când începe să se întunece. — Lat. *sera*.

SEĂRBĂD, *-Ă*, *serbezi*, *-de*, adj. 1. (Despre alimente) Fără gust, nesărat, fad; (despre gustul alimentelor) nedefinit, insipid; leșios. 2. Fig. Plictisitor, monoton, fără colorit (artistic). 3. (Despre oameni) Palid la față; fără vlagă, veștejit. — Et. nec.

SEBACÉU, *-ÉE*, *sebacee*, adj. (În sintagmele) *Glandă sebacee* = glandă în formă exocrină, care se găsește la rădăcina firelor de păr și care secretează sebumul. *Chist sebaceu* = umflătură sub piele, produsă prin hipertrofia glandelor sebacee. — Din fr. *sebacé*, lat. *sebaceus*.

SEBEȘAN, *-Ă*, *sebeșeni*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Sebeș. 2. Adj. Care aparține municipiului Sebeș sau sebeșenilor (1), referitor la Sebeș ori la sebeșeni. — **Sebeș** (n.pr.) + suf. *-ean*.

SEBEȘANCĂ, *sebeșence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Sebeș. — **Sebeșan** + suf. *-că*.

SEBORÉE, *seboree*, s.f. Boală de piele provocată de secreția excesivă a glandelor sebacee și adesea însoțită de hipertrofie glandulară. — Din fr. *seborrhée*.

SEBORÉIC, *-Ă*, *seboreici*, *-ce*, adj. (Med.) De natura seboreei, de seboree. [Pr.: *-re-ic*] — Din fr. *seborrhéique*.

SÉBUM s.n. Substanță grasă secretată de glandele sebacee. — Din fr. *sébum*, lat. *sebum*.

SEC, *SEACĂ*, *seci*, adj. 1. Lipsit de apă; care a secat, s-a uscat. *Albia seacă a unui râu*. ◊ (Despre locuri) Lipsit de umezeală; p. ext. arid, neproductiv. ◊ *Tuse seacă* = tuse uscată, fără expectorație. *Timbru* (sau *sigiliu*) *sec* = urmă de ștampilă în relief, care se imprimă pe anumite acte cu o mașină specială, fără tuș. 2. În care nu se află nimic; gol, deșert. ◊ *Nucă seacă* = nucă fără miez sau cu miezul nedezvoltat. *Sunet sec* = sunet scurt, fără rezonanță. *Ochi sec* = orbită goală a ochiului. ◊ Expr. (Substantivat) A *înghiți în sec* = a) a înghiți fără a avea ceva în gură; b) a se reține de la ceva, a fi nevoit să-și înfrâneze o dorință. ◊ (Pop.; despre părțile corpului) Atrofiat, paralizat. *Mână seacă*. 3. (În loc. adj.) *De sec* = de post, care nu este de dulce. 4. Fig. Lipsit de conținut, de sens, fără folos. ◊ Loc. adv. *În sec* = în zadar, fără rost. 5. Fig. (Adesea substantivat) Fără minte, prost. 6. Fig. (Despre oameni și manifestările lor; adesea adverbial) Lipsit de sensibilitate, de căldură; aspru, tăios, rece. 7. Fig. (Rar) Tare, puternic, dărz. — Lat. *siccus*.

SECĂ, *sec*, vb. I. 1. Tranz. și intrans. A face să dispară sau a dispărea apa dintr-un râu, dintr-un lac etc.; a (se) usca. ◊ Intrans. (Despre lichide) A se pierde, a dispărea. 2. Tranz. Fig. A storce, a slei, a istovi puterea, vloga cuiva. 3. Intrans. (Despre plante, semințe) A-și pierde seva, germenul de viață; a se veșteji. ◊ (Pop.; despre corpul omului, despre membre, ochi) A se atrofia, a paraliza. II. Tranz. Fig. 1. A pricini cuiva o emoție puternică, o durere; a chinui. 2. (Înv.) A ucide. — Lat. *siccare*.

SECANT, *-Ă*, *secante*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre drepte, curbe) Care întretaie o linie, un plan. ◊ *Plan secant* = plan care intersectează una sau mai multe suprafețe fără a fi plan tangent. ◊ (Substantivat, f.) Dreaptă care intersectează în două puncte un cerc sau o curbă sau care intersectează una ori mai multe drepte sau plane. 2. S.f. Funcție trigonometrică care, înmulțită cu funcția cosinus, este egală cu funcția unitate. — Din fr. *secant*.

SECĂRĂ s.f. 1. Plantă anuală din familia gramineelor, cu paiul mai înalt și cu spicul mai aspru decât al grâului, care se cultivă ca plantă alimentară și furajeră (*Secale cereale*). 2. Compus: *secară-cornută* = conul-secarei. — Lat. *secale*.

SECĂRE, *secări*, s.f. Acțiunea de a seca și rezultatul ei. *Secarea mlaștinilor*. — V. *seca*.

SECĂT, *-Ă*, *secați*, *-te*, adj. Fără apă, lipsit de umezeală; uscat. — V. *seca*.

SECĂTOR, *secatoare*, s.n. Foarfecă de mână cu cuțite scurte și brațe lungi, acționată cu ambele mâini, folosită în lucrări de grădinarie. [Pl. (m.) *secatori*] — Din fr. *secateur*, rus. *sekator*.

SECĂCIUNE s.f. (Rar) Faptul de a fi secat, uscat; uscăciune; secetă. — Lat. *siccatio*, *-onis*.

SECĂREĂ, *secărele*, s.f. Plantă erbacee din familia gramineelor asemănătoare cu ovăzul (*Bromus secalinus*). — **Secară** + suf. *-ea*.

SECĂRICĂ s.f. 1. Rachieu preparat din secară. 2. (Bot.; reg.) Chimen — **Secară** + suf. *-ică*.

SECĂTUÎ, *secătuiesc*, vb. IV. 1. Tranz. A storce pe cineva (sau ceva) de bani, de puteri etc.; a istovi, a epuiza. ◊ A face ca un teren, o livadă etc. să devină neproductiv; a săraci. 2. Intrans. (Despre rezervele de substanțe minerale dintr-un zăcămint) A fi pe terminate sau a se termina. — **Secat** + suf. *-ui*.

SECĂTUIRE, *secătui*, s.f. Acțiunea de a *secătu*i și rezultatul ei. — V. *secătu*.

SECĂTUÎT, *-Ă*, *secătuiți*, *-te*, adj. 1. Stors, sleit, epuizat, obosit. 2. Care s-a terminat, care nu mai poate fi exploatat. — V. *secătu*.

SECĂTURA, *secături*, s.f. 1. Om de nimic, nesperios, netrebnic. 2. (La pl.) Lucruri lipsite de valoare, de importanță; fleacuri; mofuri. — **Seca** + suf. *-ătură*.

SECENTÍSM s.n. Mișcare literară și artistică din sec. XVII în Italia. — După it. *secentismo*.

SECENTÍST, **-Ă**, *secentiști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Scriitor, artist) care aparține secentismului. — După it. *secentista*.

SE CERĂ, *sécer*, vb. I. Tranz. A rețea de la baza tulpinii cerealele păioase cu mașina de secerat sau cu seceră, pentru a aduna recolta. ♦ Fig. A ucide oameni sau animale dintr-odată și în număr mare. — Lat. pop. *sicilare*.

SE CERĂR s.m. (Pop.) Luna august. — **Secera** + suf. *-ar*.

SE CERĂT s.n. Acțiunea de a seceră; seceriș (1), seceră (2). — V. *seceră*.

SÉ CERĂ, *seceri*, s.f. 1. Unealtă agricolă manuală folosită la recoltarea cerealelor prin tăierea tulpinilor acestora, formată dintr-o lamă îngustă și curbată de oțel, cu tăișul în interior (prevăzută cu dinți), fixată într-un mâner de lemn. 2. Secerat, seceriș (1). [Var.: (pop.) *sécere* s.f.] — Lat. *sicilis*.

SE CERĂTOR, **-OĂRE**, *secerători*, *-oare*, s.m., s.f., adj. 1. S.m. și f., adj. (Persoană) care seceră. 2. S.f. Mașină agricolă de recoltat care seceră cereale și alte plante agricole. ♦ *Secerătoare-legătoare* = mașină agricolă de recoltat care seceră și leagă în snopi tulpinile de cereale. *Secerătoare-treierătoare* = combină. — **Secera** + suf. *-ător*.

SE CERĂTURĂ, *secerături*, s.f. Recoltă secerată (sau de secerat). — **Secera** + suf. *-ătură*.

SÉ CERÉ s.f. v. *seceră*.

SE CERIȘ, *secerișuri*, s.n. 1. Acțiunea de a seceră; secerat, seceră (2). ♦ Perioadă de timp în care se seceră. 2. Recoltă (secerată). — **Secera** + suf. *-iș*.

SECESIONÍST, **-Ă**, *secesioniști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Persoană) care participă la o acțiune de secesiune. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. *sécessionniste*.

SECESIÚNE, *secesiuni*, s.f. Acțiune de separare a unui grup de persoane față de o colectivitate căreia îi aparține ori a unui stat sau a unui grup de state față de o federație sau de o confederație. ♦ *Războiul de secesiune* = război civil din SUA (1861–1865), purtat între coaliția statelor din Nord (abolitioniste) și a celor din Sud (susținătoare ale sclavagismului) și terminat cu înfrângerea statelor din Sud și cu abolirea sclaviei. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. *sécession*, lat. *secessio*, **-onis**.

SÉ CETĂ, *secete*, s.f. Insuficiență a umidității solului și a atmosferei față de valorile minime necesare creșterii și dezvoltării normale a plantelor (cultivate). ♦ Vreme, perioadă caracterizată printr-o astfel de insuficiență; vreme uscată, secetoasă. — Lat. **siccita* (= *siccitas*).

SE CETÓS, **-OĂSĂ**, *secetoși*, *-oase*, adj. (Despre vreme, perioade) Fără ploi, băntuit de secetă. ♦ (Despre regiuni, terenuri) Lipsit de surse de apă. — **Secetă** + suf. *-os*.

SECFESTRĂ vb. I v. *sechestra*.

SECFESTRĂRE s.f. v. *sechestrare*.

SECHÉLĂ, *sechele*, s.f. (Mai ales la pl.) Urmă, consecință, tulburare funcțională sau organică durabilă rezultată după o boală, după o intervenție chirurgicală etc. — Din fr. *séquelle*.

SECHESTRĂ, *sechestréz*, vb. I. Tranz. A pune sechestrul asupra unor bunuri. ♦ A reține cu forța o persoană. [Var.: (inv.) *secfestră* vb. I] — Din fr. *séquestrer*, lat. *sequestrare*.

SECHESTRĂRE, *sechestrări*, s.f. Acțiunea de a sechestra și rezultatul ei. [Var.: (inv.) *secfestrare* s.f.] — V. *sechestra*.

SECHÉSTRU, *sechestre*, s.n. (Jur.) 1. Măsură de asigurare a unui lucru cu privire la care există un litigiu, până la soluționarea acestuia. 2. Măsură de indisponibilizare a unui bun, în vederea executării silite sau a confiscării lui. [Var.: (inv.) *secvéstru* s.n.] — Din fr. *séquestrer*, lat. *sequestrer*, **-tris**.

SÉ COL, *secole*, s.n. 1. Interval de timp de o sută de ani (socotit de la unitate până la completarea sutei inclusiv); răstimp de o sută de ani (socotit de la orice dată); veac. ♦ Fig. Vesnicie. ♦ (La pl.) Timpul considerat în desfășurarea lui; p. ext. generațiile contemporane acestor etape de desfășurare. 2. Epocă istorică dominată de un eveniment sau de o personalitate excepțională. *Secolul lui Pericle*. 3. (Inv.; în sintagma) *Secolul de mijloc* = Evul Mediu. [Pl. și: (inv., m.) *secoli*. — Var.: (inv.) *sécul* s.m.] — Din lat. *saeculum*, it. *secolo*.

SECONDĂ, *secondez*, vb. I. Tranz. 1. A sprijini, a ajuta, a însoți, a fi alături de cineva în acțiunile sale. 2. (Muz.) A acompania. [Var.: *secundă* vb. I] — Din fr. *seconder*, lat. *secundare*.

SECONDĂNT, **-Ă** s.m. și f. v. *secundant*.

SÉCOND-HAND, adj. invar., s.n. 1. Adj. invar. Care nu este nou; la mâna a doua. 2. S.n. Magazin în care se vând produse second-hand (1). [Pr.: *secândhend*] — Cuv. engl.

SECRÉT, **-Ă**, *secreți*, *-te*, adj., s.n. I. Adj. 1. Care este ținut ascuns, care rămâne necunoscut; confidențial. *Tratative secrete*. ♦ *Asociație* (sau *organizație, societate*) *secretă* = organizație cu caracter conspirativ,

constituită în ascuns. ♦ (Despre sentimente) Care nu este declarat sau mărturisit; păstrat în taină. 2. Ascuns vederii, mascat privirilor. ♦ *Agent secret* = persoană cu misiune secretă de informare în domeniul politic, economic sau al criminalității. II. S.n. 1. Ceea ce nu se știe, nu se cunoaște (de nimeni), ceea ce este tănuț, nu trebuie spus nimănui; taină. ♦ *Secret de stat* = document sau date privitoare la problemele fundamentale ale vieții politice, economice, precum și ale apărării statului, a căror divulgare este pedepsită penal. 2. Sistem (ingenios) care constituie condiția succesului într-o întreprindere; procedeu special și eficient pentru a obține sau a face ceva. 3. Ceea ce constituie condiția intimă (greu de realizat) a unei științe, a unei arte. 4. (Inv.) Discreție. 5. (leșit din uz) Celulă izolată într-o închisoare. [Var.: *sâcrét*, *-oată* adj.] — Din fr. *secret*, lat. *secretus*.

SECRETĂ, pers. 3 *secretă*, vb. I. Tranz. A produce o secreție. [Prez. ind. și *secretă*] — Din fr. *secréter*.

SECRETĂR, **-Ă**, *secretari*, *-e*, s.m. și f., s.n. I. S.m. și f. 1. Persoană care conduce secretariatul (1) într-o întreprindere sau într-o instituție. ♦ *Secretar de redacție* = persoană însărcinată cu centralizarea și coordonarea materialului care se publică într-un ziar sau într-o revistă și răspunde de felul cum se prezintă publicația. ♦ Persoană care rezolvă lucrările curente și corespondența particulară a cuiva (în calitate de angajat particular al acestuia). 2. Conducător al unei organizații social-politice. ♦ *Secretar general* = persoană aleasă în cadrul congresului sau conferinței unui partid politic pentru coordonarea activității acestuia. 3. Funcționar sau demnitar care pregătește lucrările și duce la îndeplinire hotărârile organului suprem al puterii sau al administrației de stat, al conducerii altui organ central etc. ♦ *Secretar de stat* = (în unele țări) ministru al Afacerilor Externe; om politic sau înalt funcționar care conduce un departament ministerial. II. S.n. (În forma *secreter*) Mobilă prevăzută cu sertare (în care se țin documente, acte etc.) și cu placă rabatabilă care servește la scris. [Scriș. și: (II) *secretér* s.n.] — Din fr. *secrétaire*.

SECRETARIAT, *secretariate*, s.n. 1. Serviciu într-o instituție, într-o întreprindere, într-o organizație politică etc. care rezolvă lucrările curente ale conducerii acestora; birou unde își desfășoară activitatea personalul acestui serviciu. 2. Organ care coordonează și controlează activitatea (în special îndeplinirea hotărârilor) unui partid. 3. Organ de conducere al unei organizații internaționale cu atribuții administrative și executive. 4. Grup de persoane care consemnează conținutul dezbaterilor unei ședințe. [Pr.: *-ri-af*] — Din fr. *secrétariat*.

SECRETĂR s.n. v. *secretar*.

SECRETÍNĂ s.f. Hormon produs de mucoasa duodenului, care are proprietatea de a excita secreția sucului pancreatic, a bilei și a salivei. — Din fr. *secréline*.

SECRETÍZĂ, *secretizez*, vb. I. A face să devină secret. ♦ *Spec.* A conferi un caracter secret unor documente referitoare la siguranța unui stat, interzicându-se divulgarea conținutului și accesul publicului o perioadă de timp. — **Secret** + suf. *-iza*.

SECRETÍZĂRE, *secretizări*, s.f. Acțiunea de a secreteza și rezultatul ei. ♦ Inserare a unor elemente care împiedică falsificarea unor date, a unor documente etc. — V. *secreteza*.

SECRETOMANÍE s.f. (Psih.) Mania de a cunoaște și de a păstra secrete. — **Secret** + **manie**.

SECRETOR, **-OĂRE**, *secretori*, *-oare*, adj. (Fiziol.) Care secretă. *Organ secretor*. ♦ *Țesut secretor* = țesut vegetal alcătuit din celule dispuse izolat sau în straturi și care produce secreții. — Din fr. *secréteur*.

SECRETÓS, **-OĂSĂ**, *secretoși*, *-oase*, adj., s.m. și f. (Fam.) (Persoană) care știe să păstreze un secret, o taină; (persoană) care nu se destăinuie. — **Secret** + suf. *-os*.

SÉCRÉȚIE, *secreții*, s.f. (Fiziol.) 1. Produs lichid sau solid rezultat din activitatea celulelor glandulare. ♦ *Glandă cu secreție internă* = glandă care varsă materia secretată în circuitul sangvin. *Glandă cu secreție externă* = glandă care elimină materia secretată prin pori sau prin alte orificii externe. 2. Proceș de elaborare și de eliminare a unor substanțe rezultate din activitatea celulelor glandulare. [Var.: *secrețiune* s.f.] — Din fr. *secrétion*, lat. *secretio*, **-onis**.

SECRÉȚIÚNE s.f. v. *secreție*.

SECRÍUȘ s.n. v. *sicriș*.

SECRÍU s.n. v. *sicriu*.

SECTĂNT, **-Ă**, *sectanți*, *-te*, s.m. și f. Adept al unei secte religioase ♦ (Adjectival) De sectă, propriu sectanților; fig. exclusivist, intolerant. — Din lat. *sectans*, **-ntis**. Cf. *sectă*.

SECTĂR, **-Ă**, *sectari*, *-e*, s.m., adj. 1. S.m. Partizan intolerant și exclusivist al unei doctrine politice, filosofice sau religioase. 2. Adj. De sectă sau de sectar (1); intolerant față de cei cu alte convingeri; exclusivist. — Din fr. *sectaire*.

SECTARISM s.n. Spirit, atitudine de sectar (1); îngustime de vederi proprie persoanelor sau grupurilor care se limitează la interesele lor mărunte; *fig.* exclusivism, intoleranță. — Din fr. **sectarisme**.

SECTĂ, *secte*, s.f. Comunitate religioasă desprinsă dintr-o religie mare (creștinism, islam, budism etc.), în vederea practicării unui cult independent, bazat pe o doctrină proprie; *p. ext.* grup (închis) alcătuit din adepții unei doctrine (filosofice sau politice). — Din fr. **secte**, lat. **secta**.

SECTOR, *sectoare*, s.n. 1. (Mat.) Porțiune dintr-un plan limitată de două drepte concurente și de arcul unei curbe cuprins între cele două drepte; mulțimea punctelor din interiorul unei sfere, situată în interiorul conului având ca bază un cerc mic al sferei, iar ca vârf centrul sferei. ♦ (Tehn.) Organ de mașină în formă de cerc, de roată (dințată). 2. Fiecare dintre zonele corespunzătoare unei delimitări de orice natură a unei suprafețe; porțiune limitată dintr-o suprafață. ♦ Zonă de acțiune a unei unități militare. ♦ Subîmpărțire administrativă în cadrul unui oraș mai mare. 3. Domeniul sau ramură de activitate. — Din fr. **secteur**, lat. **sector**, -oris.

SECTORIST, *sectoristi*, s.m. Ofițer sau subofițer de poliție în sarcina căruia se află ordinea publică și evidența populației dintr-un anumit sector al unui oraș. — **Sector** + suf. -ist.

SECTORIZĂT, -Ă, *sectorizați*, -te, adj. (Rar) Care este împărțit pe sectoare. — De la **sector**.

SÉCTIE, *secții*, s.f. 1. Subunitate organizatorică a unei întreprinderi, instituții etc.; sală, atelier, local în care își desfășoară activitatea o astfel de subunitate. ♦ Compartiment cu destinație specială într-un magazin, într-un muzeu etc. 2. Subdiviziune în cadrul administrației sau al poliției unui oraș; locul în care își are sediul această subdiviziune. ♦ *Secție de votare* = fiecare dintre diviziunile în care se împarte o circumscripție electorală (în raport cu numărul alegătorilor); locul unde votează alegătorii dintr-o asemenea diviziune. — Din rus. **секция**, fr. **section**.

SECȚIONĂ, *secționez*, vb. I. Tranz. A face o tăietură, a împărți în secțiuni; a tăia, a divide. [Pr.: -ți-o] — Din fr. **sectionner**.

SECȚIONABIL, -Ă, *secționabili*, -e, adj. Care poate fi secționat. [Pr.: -ți-o] — **Secționa** + suf. -bil.

SECȚIONARE, *secționări*, s.f. Acțiunea de a secționa. [Pr.: -ți-o] — V. **secționa**.

SECȚIUNE, *secțiuni*, s.f. 1. Faptul de a secționa; tăietură, despărțire; (concr.) porțiune tăiată în urma secționării; loc unde s-a făcut o secționare. 2. Suprafață rezultată prin intersecția unui corp solid cu o suprafață (plană sau curbă). ♦ Aria unei secțiuni (2). 3. (Tehn.) Schiță reprezentând suprafața determinată de intersecția unui plan (vertical sau orizontal) cu un sistem tehnic sau cu o piesă. 4. (Mat.) Intersecție a două mulțimi. [Pr.: -ți-u] — Din fr. **section**, lat. **sectio**, -onis.

SECŪI, *secui*, s.m. Persoană care face parte dintr-o populație maghiarizată, rezultată din amestecul unor populații turcice. — Din magh. **székely**.

SECUIESC, -IĂSCĂ, *secuiești*, adj. Care aparține secuilor, privitor la secui. [Pr.: -cu-iesc] — **Secui** + suf. -esc.

SECUIME s.f. Ținut locuit de secui; populația secuiască. — **Secui** + suf. -ime.

SÉCUL s.m. v. **secol**.

SECULAR, -Ă, *seculari*, -e, adj. 1. Care durează mai multe secole, care are o vechime de unul sau de mai multe secole; *p. ext.* extrem de vechi, străvechi. 2. Care are loc o dată la o sută de ani. 3. (Livr.) Laic. 4. (La catolici) De mir. — Din fr. **seculaire**, lat. **saecularis**.

SECULARIZĂ, *secularizez*, vb. I. Tranz. A trece în patrimoniul statului (în schimbul unei despăgubiri) ceea ce aparține bisericii. — Din fr. **seculariser**.

SECULARIZĂRE, *secularizări*, s.f. Acțiunea de a seculariza. — V. **seculariza**.

SECULARIZĂT, -Ă, *secularizați*, -te, adj. (Despre bunuri care aparțin bisericii sau mănăstirii) Trecut în patrimoniul statului. — V. **seculariza**.

SECŪND, -Ă, *secunzi*, -de, num. ord., adj., s.n. 1. Num. ord., adj. Care vine imediat după primul în ordinea locului, a timpului sau a rangului; al doilea. ♦ *Ofițer secund* (și substantivat, m.) = ofițer care îndeplinește pe navă funcția de adjunct al căpitanului. *Arbitru secund* (și substantivat, m.) = arbitru care ajută pe arbitrul principal în conducerea unei competiții sportive. 2. S.n. Voce care acompaniază o voce primă și care se găsește pe locul al doilea în executarea unei melodii cântate din gură sau dintr-un instrument. — Din fr. **second**, lat. **secundus**.

SECUNDĂ vb. I v. **seconda**.

SECUNDĂNT, -Ă, *secundanta*, -te, s.m. și f. Persoană care secondează, ajută, urmează, însoțește pe cineva. ♦ Arbitru secund. ♦ Persoană care asistă și îndrumă un participant la anumite întreceri sportive (box, șah). ♦ Persoană sau echipă care, într-o cursă sportivă (ciclism, alergări, canotaj

etc.) urmărește îndeaproape adversarul din față. ♦ (Înv.) Martor la un duel. [Var.: **secondânt**, -ă s.m. și f.] — Din germ. **Sekundant**.

SECUNDĂRI, *secundare*, s.n. Acul ceasornicului care arată secundele. — **Secundă** + suf. -ar.

SECUNDĂR², -Ă, *secundari*, -e, adj. 1. Care ocupă locul al doilea (în timp) într-o succesiune. ♦ *Era secundară* = a doua eră geologică, caracterizată prin apariția primelor păsări, a mamiferelor și peștilor osoși; era mezozoică. (leșit din uz) *Curs secundar* = ciclul școlar care urma după ciclul primar. (leșit din uz) *Profesor secundar* = profesor care predă în cursul secundar. *Sifilis secundar* = sifilis aflat în a doua fază, caracterizat prin apariția unor erupții pe piele. 2. Care se plasează pe al doilea plan din punct de vedere al importanței; de mai mică importanță. ♦ (Gram.) *Propoziție secundară* (și substantivat, f.) = propoziție care nu este de sine stătătoare, depinzând în frază de propoziția principală (din punctul de vedere al înțelesului). *Medic secundar* (și substantivat, m.) = medic care, în urma unui concurs, este admis să lucreze într-o clinică între 3 și 5 ani, în vederea specializării sale. *Fenomen secundar* = fenomen patologic puțin important, care apare în cursul unei boli, ca efect al fenomenelor ei caracteristice și care nu influențează cursul bolii. — Din fr. **secondaire**, lat. **secundarius**.

SECUNDARIĂT s.n. Perioadă de timp în care își face stagiul un medic secundar². ♦ Examen sau concurs pentru obținerea gradului de medic secundar². — De la **secundar²**.

SECUNDĂ, *secunde*, s.f. 1. Unitate de măsură a timpului egală cu a 60-a parte din durata unui minut; *p. ext.* timp foarte scurt; clipă, moment. 2. (Muz.) Intervalul dintre două sunete ale gamei aflate pe două trepte alăturate. — Din fr. **seconde**.

SECŪNDO adv. În al doilea rând. — Cuv. lat.

SECŪRE, *securi*, s.f. Unealtă formată dintr-un corp de oțel cu tăiș și un ochi în care se fixează o coadă de lemn, folosită pentru doborârea arborilor, la scurtatul sau despicatul lemnului, la cioplit și (în trecut) ca armă de luptă. — Lat. **securis**.

SECURICE, *securici*, s.f. Diminutiv al lui *secure*. — **Secure** + suf. -ice.

SECURIST, -Ă, *securiști*, -ste, s.m. și f. Lucrător în serviciul de securitate în perioada comunistă. ♦ *P. ext.* (Depr.) Persoană care face mult rău celorlalți prin deformări, persecuții etc. — **Secur[itate]** + suf. -ist.

SECURISTIC, -Ă, *securistici*, -ce, adj. Care aparține securității (2) sau securiștilor, referitor la securitate sau la securiști. — **Secur[itate]** + suf. -istic.

SECURIT s.n. Geam de siguranță cu o rezistență mecanică mărită și care, datorită tensiunilor interne obținute în urma unui tratament termic, se transformă în spargere în pulbere, fără a forma cioburi și așchii. — Din germ. **Sekurit**.

SECURITĂTE s.f. 1. Faptul de a fi la adăpost de orice pericol; sentiment de încredere și de liniște pe care îl dă cuiva absența oricărui pericol. ♦ Protecție, apărare. ♦ *Securitate colectivă* = stare a relațiilor dintre state, creată prin luarea pe cale de tratat a unor măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni. *Securitate socială* = totalitatea reglementărilor juridice pentru asigurarea stării de siguranță socială la nivel de persoană, grup social sau populație totală, precum și pentru protejarea persoanelor defavorizate sau marginalizate. 2. (leșit din uz) Organ de stat represiv care are ca sarcină apărarea prin orice mijloc a sistemului comunist din România. — Din fr. **sécurité**, lat. **securitas**, -atis.

SECURIZĂ, *securizez*, vb. I. Tranz. A trata termic o sticlă în vederea obținerii securitului. — **Securit** + suf. -iza.

SECURIZĂRE, *securizări*, s.f. Acțiunea de a securiza și rezultatul ei. — V. **securiza**.

SECVENȚĂ, *secvențe*, s.f. 1. Succesiune de fenomene fizice sau ordinea de variație în timp a mărimilor unui sistem. 2. Șir de imagini sau de scene dintr-un film, care formează un anumit episod. ♦ *Fig.* Serie de fapte, de evenimente, de stări etc., care se succedă într-o anumită ordine și formează un tot unitar. 3. Repetarea pe trepte diferite a unei formule melodice sau a unei succesiuni de acorduri. — Din fr. **séquence**. Cf. it. *sequenza*.

SECVENȚIAL, -Ă, *secvențiali*, -e, adj. Referitor la secvență, care se împarte în secvențe. [Pr.: -ți-ai] — Din fr. **séquentiel**.

SECVESTRU s.n. v. **sechestr**.

SEDĂ, *sedez*, vb. I. Tranz. și refl. A(-și) administra sedative pentru a (se) calma, a (se) liniști. — Din lat. **sedare**.

SEDĂRE, *sedări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sedă*. — V. **sedă**.

SEDAT, -Ă, *sedată*, -te, adj. Care a fost calmat cu sedative. — V. **sedă**.

SEDATÍV, -Ă, *sedativi*, -e, adj., s.n. (Medicament) care produce o liniște a stărilor de excitație psihică sau motorie, care calmează durerile; calmant. — Din fr. **sédatif**.

SEDĂȚIE, *sedății*, s.f. (Med.) Sedare. — Din fr. *sédation*.

SEDENTĂR, *-Ă*, *sedentari*, *-e*, adj. (Despre oameni) Căruia nu-i place să umble, să facă mișcare, care stă mai mult acasă; (despre îndeletnicirile oamenilor) care se desfășoară într-un spațiu închis; care nu necesită mișcare, lipsit de mișcare. ♦ (Despre populații) Stabil. ⇨ *Parte sedentară* = parte a unităților militare care rămâne în garnizoană în timp de război, având misiunea de a completa efectivele părții operative, de a îngriji bunurile rămase în cazarmă etc. *Păsări sedentare* = păsări care nu migrează în timpul iernii. *Animale sedentare* = animale nevertebrate care stau temporar în galerii pe care și le fac singure. — Din fr. *sédentaire*, lat. *sedentarius*.

SEDENTARISM s.n. Faptul de a fi sedentar; viață sedentară, lipsită de mișcare. — **Sedentar** + suf. *-ism*.

SEDENTARITATE s.f. (Rar) Sedentarism. — Din fr. *sédentarité*.

SEDILĂ¹, *sedile*, s.f. Semn diacritic în formă de virgulă (,), care se pune sub unele consoane pentru a le da valoarea altui sunet. — Din fr. *cédille*.

SEDILĂ², *sedile*, s.f. Săculeț cu țesătură rară, în care se pune brânza la scurs. [Var.: (reg.) *sădlilă*, *sădlilă* s.f.] — Din bg., sb. *sedilo*.

SEDIMENT, *sedimente*, s.n. 1. Depozit format prin depunerea substanțelor corpusculare solide dintr-o suspensie. 2. Acumulare, în general stratificată, de minerale și de resturi organice, depozitată la suprafața pământului; depozit de roci sedimentare. — Din fr. *sediment*, lat. *sedimentum*.

SEDIMENTĂ, pers. 3 *sedimentează*, vb. I. Refl. A se depune în straturi, a forma sedimente; a se lăsa la fund. — Din *sediment*.

SEDIMENTĂR, *-Ă*, *sedimentari*, *-e*, adj. Cu caracter de sediment (2); format prin sedimentare. ⇨ *Proces sedimentar* = proces de formare a sedimentelor. *Rocă sedimentară* = rocă rezultată prin depunerea materialelor provenite în urma alterării sau dezagregării unor roci preexistente. — Din fr. *sédimentaire*.

SEDIMENTĂRE, *sedimentări*, s.f. Acțiunea de a se *sedimenta* și rezultatul ei. ♦ Totalitatea proceselor fizice, chimice și biologice care se desfășoară la suprafața scoarței terestre și în urma cărora are loc depunerea unor fragmente sau particule de minerale, roci, organisme etc. din care provin rocile sedimentare. ♦ Fenomen de depunere lentă a particulelor solide dintr-o suspensie, dintr-o emulsie etc. prin cădere liberă sau prin centrifugare; sedimentație. ⇨ (Med.) *Viteză de sedimentare* = intervalul de timp în care se depun globulele roșii dintr-o cantitate de sânge recoltat într-un tub de sticlă gradat, care permite depistarea unor procese infecțioase. — V. *sedimenta*.

SEDIMENTĂȚIE, *sedimentății*, s.f. Sedimentare. — Din fr. *sédimentation*.

SEDIMENTOLOGIE s.f. Parte a geologiei care studiază modul de formare a sedimentelor și a rocilor sedimentare. — Din fr. *sédimentologie*.

SEDIMENTOMETRIE, *sedimentometriei*, s.f. (Fiz.) Metodă de determinare a dimensiunilor particulelor dintr-un amestec, bazată pe măsurarea vitezei de sedimentare. — Din fr. *sédimentométrie*.

SEDIȚIOS, *-OĂȘĂ*, *seditioși*, *-oase*, adj. (Livr.) Care se revoltă împotriva unei autorități, care îndeamnă la răzvrătire, înclinat către răzvrătire, de răzvrătire. *Strigăte sedițioase*. [Pr.: *-ți-os*] — Din fr. *séditieux*, lat. *seditiosus*.

SEDIȚIUNE, *seditțiuni*, s.f. (Livr.) Răzvrătire, revoltă, răscoală. [Pr.: *-ți-u*] — Din fr. *sédition*, lat. *seditio*, *-onis*.

SÉDIU, *sedii*, s.n. Clădire sau loc unde își are administrația și unde își desfășoară activitatea o instituție sau o organizație. ♦ Fig. Centru, focar. *Sediul reflexelor*. — Din it. *sedio*.

SEDUCĂTOR, *-OĂRE*, *seducători*, *-oare*, adj., s.m., s.f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care seduce, încită, captivează prin aspect, prin fel de a fi etc.; (persoană) fermecătoare, încântătoare. 2. S.m. Bărbat care abuzează de buna-credință a femeilor, ademenindu-le și seducându-le cu promisiuni înșelătoare; ademenitor, înșelător. — **Seducer** + suf. *-ător*.

SEDUCE, *seduc*, vb. III. Tranz. 1. A încinta, a captiva, a subjugă, a cuceri prin farmecul vorbelor, prin purtare etc. 2. (Despre bărbați) A abuza de buna-credință a unei femei sau a unei minore, ademenind-o și determinând-o să întrețină relații sexuale, cu promisiuni înșelătoare; a ademeni; a înșela, a amăgi; a corupe. — Din lat. *seducere*. Cf. fr. *séduire*.

SEDUCERE, *seduceri*, s.f. Faptul de a *seduce*; seducție. — V. *seduce*.

SEDUCȚIE, *seducții*, s.f. Faptul de a seduce; atracție deosebită exercitată asupra cuiva; captivare. ♦ Corupție. ♦ (Jur.) Infracțiune constând în fapta unui bărbat care determină a minoră să aibă raporturi sexuale cu el. — Din fr. *séduction*, lat. *seductio*, *-onis*.

SEDÚS, *-Ă*, *seduși*, *-se*, adj. 1. (Despre oameni) Care este cucerit prin frumusețea, prin vorbele etc. cuiva; fermecat (1), fascinat, încântat. 2. (Mai ales despre femei) Care este ademenit, înșelat, amăgit. — V. *seduce*.

SEF s.n. v. *seif*.

SEFĂRD, *-Ă*, *sefarzi*, *-de*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Evreu de rit spaniol care, expulzat din Peninsula Iberică, s-a refugiat în nordul Africii, în Orientul

Apropiat și în unele țări europene. 2. Adj. Care aparține sefarzilor (1), de sefarzi; sefardit. — Din sp. *sefardi*.

SEFARDÍT, *-Ă*, *sefardiți*, *-te*, adj. Sefard. — Din *sefard*.

SEFTEREA s.f. v. *safterea*.

SEFTIÁN s.n. v. *saftian*.

SEGMENT, (1, 2, 3) *segmente*, s.n. (4) *segmenti*, s.m. 1. S.n. Porțiune dintr-o figură, limitată cel puțin într-o parte de marginile ei. ⇨ *Segment de dreaptă* = porțiune dintr-o dreaptă mărginită de două puncte. *Segment de cerc* = parte dintr-un cerc cuprinsă între o coardă și arcul subîntins. 2. S.n. Porțiune definită dintr-un întreg, nedetașată de acesta. *Segment din coloana vertebrată*. 3. S.n. Fiecare dintre inelele (sau părțile) care alcătuiesc corpul unor viețuitoare. 4. S.m. Garnitură metalică a unui piston, care servește la etanșarea spațiului liber dintre acesta și cilindrul în interiorul căruia se deplasează, sau la răzuirea uleiului de pe pereții interiori ai cilindrilor. 5. S.n. (Ec.; în sintagma) *Segment de piață* = parte a unei întreprinderi din totalul ofertei sau cererii pe piață de produse și servicii, exprimată în procente sau în unități de măsură cantitative. — Din fr. *segment*, lat. *segmentum*.

SEGMENTĂ, *segmentez*, vb. I. Tranz. A împărți, a tăia în segmente. — Din fr. *segmenter*.

SEGMENTĂR, *-Ă*, *segmentari*, *-e*, adj. Referitor la segment, de segment. — Din fr., engl. *segmental*.

SEGMENTĂRE, *segmentări*, s.f. 1. Faptul de a *segmenta*. ♦ Diviziune a celei-ou sau a zigotului în celule din ce în ce mai mici, care se asociază între ele și formează foiele embrionare; segmentație. 2. (Fon.) Operație de izolare a unui segment dintr-o secvență sonoră pentru studiul lui auditiv, eliminându-se astfel influența contextului. — V. *segmenta*.

SEGMENTĂTOR, *segmentatoare*, s.n. (Fon.) Aparat electronic folosit pentru segmentare. — **Segmenta** + suf. *-tor*.

SEGMENTĂȚIE, *segmentății*, s.f. Segmentare. — Din fr. *segmentation*.

SEGREGĂ, pers. 3 *segrégă*, vb. I. 1. Intrans. (Despre elementele unui aliaj) A se separa neuniform prin răcire de la o temperatură înaltă, pe baza diferenței dintre punctele de topire ale elementelor. 2. Refl. (Despre compoziții ale unui material) A se separa. — Din lat., it. *segregare*.

SEGREGĂRE, *segregări*, s.f. 1. Faptul de a (*se*) *segrega*; segregare. ♦ Operație metalurgică de afinare a unui aliaj prin răcire selectivă prin care, la solidificare, unele impurități se concentrează și se pot îndepărta ușor. 2. Proces de izolare a mineralelor de masa rocilor înconjurătoare și de cristalizare în floane distincte, cu forme precise. 3. (Constr.) Operație de separare a materialului granular din beton sau din mortar în straturi de consistență diferită. 4. Fenomen în hibridarea sexuală a plantelor, constând în separarea eredității materne de cea paternă, în anumite celule diferențiate. 5. Segregație rasială. — V. *segrega*.

SEGREGAȚIE, *segregații*, s.f. 1. Segregare (2); lipsă de omogenitate a compoziției chimice a unui aliaj solidificat, rezultată din segregare. 2. (În sintagma) *Segregație rasială* = politică de discriminare rasială constând în separarea persoanelor de origini sau rase diferite din interiorul aceleiași țări; discriminare rasială; segregare (5). [Var.: *segregațiune* s.f.] — Din fr. *segrégation*.

SEGREGAȚIUNE s.f. v. *segregație*.

SEGUIDILLA, *seguidilla*, s.f. Dans popular spaniol, cu mișcare vioaie, care se dansează cu acompaniament de chitară sau de castaniete, uneori însoțit de cântec; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *seghidilia*] — Cuv. sp.

SEHĂSTRU, *-Ă* s.m. și f. v. *sihastru*.

SEHĂSTRIE s.f. v. *sihăstrie*.

SEHÉLBĂ s.f. v. *selbă*.

SEIDICĂR s.m. v. *saidecar*.

SEIF, *seifuri*, s.n. Dulap sau ladă de fier în care se păstrează, de obicei într-o instituție bancară, bani, hârtii și obiecte de valoare; casă de bani. ♦ Încăpere specială, bine asigurată (la arhive sau la bibliotecile publice), în care se păstrează manuscrise, documente și alte obiecte de valoare. [Var.: *safé*, *saféu*, *sef* s.n.] — Din engl. *safe*.

SEIGA, *seige*, s.f. Aparat de recoltare a stufului, care se atașează unui tractor. — Et. nec.

SEIM, *seimuri*, s.n. Adunare reprezentativă pe stări în Polonia, denumită și Parlament sau Dietă. — Din pol. *sejm*.

SEIMĂ, *seime*, s.f. Crăpătură care apare uneori la copitele cailor și ale vitelor. — Din fr. *seime*.

SEIMÉN, *seimeni*, s.m. (În sec. XVII–XVIII, în Țara Românească și în Moldova) Soldat din corpul de ostași mercenari pedestri înarmați cu sănețe, a căror atribuție era paza Curții domnești. [Var.: *silimén*, *simén* s.m.] — Din tc. *sejmen*.

SEIMENÉSC, -EĂSCĂ, *seimenești*, adj. (Înv.) Care aparține seimenilor, privitor la seimeni. — **Seimen** + suf. *-esc*.

SEÎN, -Ă, *seini*, *-e*, adj. (Reg.) **1.** (Despre lână, blană) De culoare cenușie-roșcată. **2.** (Despre oi) Cu lâna cenușie-roșcată. — Et. nec.

SEISM, seisme, s.n. Cutremur de pământ. — Din fr. **séisme**.

SEISMIC, -Ă, *seismici*, *-ce*, adj., s.f. **1.** Adj. Care se referă la seisme, care aparține seismelor. ⇨ *Unde seismice* = unde elastice care se răspândesc în scoarța terestră, fiind provocate de cutremure sau de explozii artificiale. *Stație seismică* = complex de aparatură pentru înregistrarea undelor seismice. *Regiune seismică* = regiune în care cutremurele de pământ sunt frecvente și puternice. ♦ Care servește la înregistrarea și studierea oscilațiilor scoarței terestre. **Aparate seismice**. **2.** S.f. Seismometrie. — Din fr. **séismique**.

SEISMICITĂTE s.f. Grad de frecvență și de intensitate a oscilațiilor seismice dintr-o zonă. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismicité**.

SEISMOGENIC, -Ă, *seismogenici*, *-ce*, adj. Care determină apariția unui cutremur. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismogénique**.

SEISMOGRAF, seismografe, s.n. **1.** Aparat care înregistrează grafic, în mod automat, momentul, durata și intensitatea mișcărilor seismice; seismometru. **2.** Aparat folosit în prospecțiuni geofizice, cu ajutorul căruia se înregistrează vibrațiile produse de anumite explozii subterane provocate în scopuri științifice. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismographe**.

SEISMOGRAFIC, -Ă, *seismografici*, *-ce*, adj. Privitor la seismografie, care aparține seismografiei. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismographique**.

SEISMOGRAFIE s.f. Totalitatea procedeelelor de utilizare a seismografului; parte a seismologiei care se ocupă cu înregistrarea undelor seismice și cu interpretarea acestor înregistrări. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismographie**.

SEISMOGRAMĂ, seismograme, s.f. Înregistrare grafică a mișcărilor seismice cu ajutorul seismografului. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismogramme**.

SEISMOLÓG, seismologi, s.m. Specialist în seismologie. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismologue**.

SEISMOLÓGIC, -Ă, *seismologici*, *-ce*, adj. Privitor la seismologie, care aparține seismologiei. *Cercetări seismologice*. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismologique**.

SEISMOLOGIE s.f. Ramură a geofizicii aplicate care se ocupă cu studiul cutremurelor de pământ. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismologie**.

SEISMOMÉTRIC, -Ă, *seismométrici*, *-ce*, adj. De seismometrie. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismométrique**, engl. **seismometric**.

SEISMOMETRIE s.f. Parte a geofizicii aplicate care studiază modul și viteza de propagare a undelor seismice din scoarța Pământului, provocate prin explozii artificiale, mai ales în scopul prospectării diferitelor substanțe minerale utile și al detectării structurilor geologice favorabile acumulării acestora; seismică. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismométrie**.

SEISMOMETRU, seismometre, s.n. Seismograf. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismomètre**.

SEISMONASTIE, seimonastii, s.f. Mișcare a organelor unor plante superioare provocată de lovire sau de scuturare. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **seimonastie**.

SEISMOSCÓP, seismoscoape, s.n. Instrument care pune în evidență cutremurele de pământ. [Pr.: *se-is-*] — Din fr. **séismoscope**.

SEISMOTERAPIE s.f. (Med.) Procedeu terapeutic constând din vibrații rapide, regulate și de mică amplitudine, folosit în unele afecțiuni funcționale; vibroterapie. [Pr.: *se-is-*. — Var.: **sismoterapie** s.f.] — Din fr. **séismothérapie**.

SEIȘ, seisuri, s.n. Pendulare ritmică a apei lacurilor, cu o perioadă variată, datorită schimbărilor bruște ale presiunii atmosferice, vântului sau unei ploii puternice căzute într-o porțiune a bazinului lacustru. [Pl. și: (f.) *seişe*] — Din fr. **seiche**.

SEIZ, seizi, s.m. (Înv.) Rândaș, grăjdar (la Curtea domnească). — Din tc. **seyis**.

SEJÚR, sejururi, s.n. Vacanță, concediu pe care cineva îl petrece într-o stațiune. — Din fr. **séjour**.

SELACIÁN, selacieni, s.m. (La pl.) Subclasă de pești marini cu scheletul cartilaginios, cu coada împărțită în două părți inegale, cu corpul acoperit de solzi și de țepi; (și la sg.) pește din această subclasă. ⇨ (Adjectival) *Pește selacian*. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **sélacien**.

SELAMLĂC s.n. v. **selamlác**.

SELAMLĂC, selamlácuri, s.n. (Înv.) Parte rezervată bărbaților și musafirilor în casele turcești; încăperi destinate domnului și slugilor sale, precum și pentru recepții, în palatele domnilor români. [Var.: **selamalác** s.n.] — Din tc. **selamlık**.

SELÁNDRĂ, selandre, s.f. Navă de transport din timpul cruciadelor. — Din fr. **sélandre**.

SÉLBĂ, selbe, s.f. (Rare) Pădure tânără (și deasă). [Var.: **sehélbă** s.f.] — Cf. lat. *silva*.

SELEÁF s.n. v. **sileaf**.

SELEÁM-CEAUȘ, seleam-ceauși, s.m. (Înv.) Reprezentant al domnului care mergea înainte și anunța tuturor sosirea acestuia. — Din tc. **selám-cavuş**.

SELÉCT, -Ă, *selecti*, *-te*, adj. Ales, deosebit, distins. — Din fr. **sélect**, engl. **select**.

SELECTĂ, selectez, vb. I. **1.** Tranz. A selecționa după un criteriu stabilit. ♦ A-și arăta preferința, a aprecia, a distinge (dintre mai mulți). **2.** Tranz. A separa, în vederea izolării dintr-o mulțime de obiecte, o serie de obiecte cu anumite caracteristici. **3.** Intrans. (Despre aparatele de radiorecepție și de telegrafie) A recepționa clar diferitele unde sonore, diferitele posturi de emisie; a fi selectiv. ♦ A regla în așa fel un aparat de radiorecepție, încât undele apropiate ca lungime să nu deranjeze audiția. — Cf. **selectiv**, **selector**.

SELECTĂRE, selectări, s.f. Acțiunea de a *selecta* și rezultatul ei. — V. **selecta**.

SELECTÁT, -Ă, *selectați*, *-te*, adj. Care este ales dintr-un grup de obiecte, de ființe etc. după anumite criterii; *p. ext.* de calitate superioară. — V. **selecta**.

SELECTIV, -Ă, *selectivi*, *-e*, adj. **1.** (Despre sisteme fizico-chimice) Care are proprietatea de a efectua o alegere între mai multe elemente de același fel. ♦ (Despre radiorecepție; *p. ext.* despre aparate de radiorecepție) Care are proprietatea de a prinde oscilațiile a căror frecvență este egală cu frecvența pe care este acordat. **2.** Care se efectuează prin selecție, care se bazează pe selecție. — Din fr. **sélectif**.

SELECTIVITĂTE s.f. **1.** Înșușirea de a fi selectiv. ♦ Capacitatea unui sistem tehnic sau fizico-chimic de a separa semnalul util din fondul de oscilații electromagnetice parazite. *Selectivitatea unui aparat de radio*. **2.** Înșușire a plantelor și animalelor de a face selecție naturală în procesul de fecundare și în comportarea față de condițiile de viață. — Din fr. **sélectivité**.

SELECTOR, selectoare, s.n. **1.** Dispozitiv mecanic sau electric care permite alegerea unui obiect sau a unei direcții anumite dintr-o mulțime de obiecte sau de direcții accesibile dispozitivului. **2.** Mașină agricolă alcătuită dintr-o vânturătoare și mai multe site, cu ajutorul căreia se separă semințele de impurități și se sortează pe calități. — Din fr. **sélecteur**.

SELECTRÓN, selectroane, s.n. Tub electronic din prima generație de calculatoare. — Din engl. **selectron**.

SELÉCȚIE, selecții, s.f. **1.** Alegere efectuată după un anumit criteriu și cu un anumit scop; selecționare. ♦ Spec. (La pl.; în forma *selecțiuni*) Fragmente de mare popularitate sau valoare alese dintr-o operă muzicală. **2.** Proces de supraviețuire a indivizilor dotați cu cele mai apte însușiri în lupta pentru existență. ⇨ *Selecție naturală* = mecanism fundamental al evoluției în urma căruia în cadrul unei populații supraviețuiesc în lupta pentru existență indivizii cei mai bine adaptați la mediu. *Selecție sexuală* = alegere naturală și artificială care se face în urma eliminării de la actul reproducător a indivizilor slabi și rău înzestrați. *Selecție artificială* = metodă de ameliorare a speciilor animale și vegetale, constând în selecționarea, în vederea reproducției, a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități biologice. **3.** Operație de extragere a unităților dintr-o colectivitate generală, după anumite principii; parte dintr-o colectivitate cu ajutorul căreia se cercetează diversele caracteristici ale întregii colectivități. [Var.: **selecțiune** s.f.] — Din fr. **sélection**, lat. **selectio**, **-onis**.

SELECȚIONĂ, selecționez, vb. I. **1.** Tranz. A face o selecție, a alege, a tria după un anumit criteriu; a selecta; *p. ext.* a ameliora speciile animale și vegetale prin alegerea, în vederea reproducției, a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități. ♦ Refl. A se supune procesului de selecție naturală. [Pr.: *-ți-o-*] — Din fr. **sélectionner**.

SELECȚIONĂBIL, -Ă, *selecționabili*, *-e*, adj. (Adesea substantivat) Care poate fi selecționat, apt de a fi selecționat. [Pr.: *-ți-o-*] — **Selecționa** + suf. *-bil*.

SELECȚIONĂRE, selecționări, s.f. Acțiunea de a *selecționa* și rezultatul ei. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **selecționa**.

SELECȚIONÁT, -Ă, *selecționați*, *-te*, adj. Ales dintre mai mulți (după criterii de valoare); *p. ext.* de calitate superioară. ♦ (Substantivat) Persoană sau echipă aleasă prin selecție în vederea participării la competiții sportive, artistice etc. ♦ (Despre plante de cultură și animale domestice) Obținut prin metoda selecției artificiale; cu însușiri îmbunătățite prin selecție. [Pr.: *-ți-o-*] — V. **selecționa**.

SELECȚIONĂTOR, -OĂRE, selecționatori, -oare, s.m. și f. Persoană care lucrează în domeniul ameliorării plantelor de cultură și animalelor domestice pe calea selecției artificiale. [Pr.: *-ți-o-*] — **Selecționa** + suf. *-tor*.

SELECȚIONÉR, -Ă, *selecționeri*, -e, s.m. și f. Persoană autorizată și competentă care triază sportivii în scopul alegerii celor mai valoroși pentru constituirea unor echipe (naționale) participante la o competiție. [Pr.: -ți-o] — Din fr. *sélectionneur*.

SELECȚIONISM s.n. Teorie care admite existența selecției naturale în biologie; darwinism. [Pr.: -ți-o] — Din fr. *sélectionnisme*.

SELECȚIONIST, -Ă, *selecționiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care aderă la teoria darwinistă a selecției naturale. [Pr.: -ți-o] — Din fr. *sélectionniste*.

SELECȚIUNE s.f. v. *selecție*.

SELEMÉT s.n. (Inv.; în expr.) A scoate (pe cineva) la *selemet* = a distruge din punct de vedere material, a ruina (pe cineva), a aduce la sapă de lemn. [Var.: *sillimét* s.n.] — Din tc. *selâmet*.

SELENĂR, -Ă, *selenari*, -e, adj. Referitor la Lună, de Lună; lunar. — Din fr. *selenien* (după *lunar*).

SELENAŪT, *selenauți*, s.m. Astronaut care călătorește spre Lună (I 1), care explorează Luna (I 1). — **Selene** (n. pr.) + [cosmo]naut.

SELENIAT, *seleniați*, s.m. Sare a acidului selenic. [Pr.: -ni-aț] — Din fr. *sélienate*.

SELÉNIC, -Ă, *selenici*, -ce, adj. Care conține seleniu. *Acid selenic*. — Din fr. *séliénique*.

SELENIFÉR, -Ă, *seleniferi*, -e, adj. Care conține seleniu. — Din fr. *séliénifère*.

SELENÍT¹, *seleniți*, s.m. Varietate de ghips semitransparent, de culoare galbenă-aurie, cu luciu mătășos-sidefos, utilizată pentru confecționarea unor obiecte decorative. — Din fr. *séliénite*.

SELENÍT², *seleniți*, s.m. (Livr.) Locuitor imaginar din Lună. — Din fr. *séliénite*.

SELÉNIU s.m. Element chimic, metaloid negru-cenușiu care se găsește în natură în combinație cu sulfurul și care se utilizează în industria sticlei, a ceramicii și la fabricarea celulelor fotoelectrice. [Var.: *selénium* s.n.] — Din fr. *séliénium*.

SELÉNIUM s.n. v. *seleniu*.

SELENODEZÍE s.f. Disciplină care studiază forma și dimensiunile Lunii, câmpul său de gravitație etc. — Din fr. *séliénodésie*.

SELENOGRAFIE s.f. Parte a astronomiei care se ocupă cu studierea descriptivă a Lunii, a formațiilor și a constituției sale, a proceselor fizice etc. — Din fr. *séliénographie*.

SELENOLOGIC, -Ă, *selenologici*, -ce, adj. Care aparține selenologiei, de selenologie. — Din fr. *séliénologique*.

SELENOLOGIE s.f. Știință analoagă geologiei care studiază materia componentă a scoarței lunare și evoluția acesteia în timp. — Din fr. *séliénologie*.

SELENOSTÁT, *selenostate*, s.n. Instrument care urmărește automat mișcările Lunii, trimițându-i imaginea în aceeași direcție cu ajutorul unui sistem de oglinzi. — Din fr. *séliénostat*.

SELFĂCTOR, *selfactoare*, s.n. (Text.) Mașină cu funcționare intermitentă, folosită la toarcerea firelor de lână, de bumbac, de fibre sintetice, de vigoine sau de amestec din aceste fibre. — Din germ. *Selfaktor*, engl. *selfactor*.

SÉLFIE, *selfie-uri*, s.n. Fotografie pe care o persoană și-o face sieși cu un dispozitiv digital² (2). [Pr.: *sélfj*] — Cuv. engl.

SELFINDŪCȚIE, *selfinducții*, s.f. (Fiz.) Inducție electromagnetă proprie; autoinducție — Din fr. *self-induction*.

SELF-CONTROL subst. Autocontrol. [Pr.: -tról] — Cuv. engl.

SELF-MADE-MAN, *self-made-men*, s.m. (Englezism) Persoană care este artizanul propriei sale reușite în viață. [Pr.: *selfmáidmen*] — Cuv. engl.

SELF-SERVICE, *self-service-uri*, s.n. Magazin, restaurant etc. cu autoservire. [Pr.: *self-sérvjs*] — Cuv. engl.

SÉLIȘTE s.f. v. *siliște*.

SÉLNIC, *selnice*, s.n. Unealtă de pescărie asemănătoare cu leasa¹. — Et. nec.

SELŚIN, *selsinuri*, s.n. Mașină electrică mică folosită ca traductor pentru transmiterea la distanță a deplasărilor unghiulare ale unor organe de mașină. [Pl. și: *selsine*] — Din fr. *selsyn*.

SÉLVĂ, *selve*, s.f. Pădure ecuatorială (virgină) veșnic verde, care acoperă bazinul Amazonului. — Din sp., port. *selva*, fr. *selve*.

SEM, *seme*, s.n. (Lingv.) Fiecare dintre trăsăturile semantice pertinente care intră în alcătuirea unui semem. — Din fr. *sème*.

SEMĂFOR, *semafoare*, s.n. 1. Dispozitiv de semnalizare optică, alcătuit dintr-un stâlp fix, cu unul sau mai multe brațe mobile a căror poziție, în timpul zilei, sau a căror schimbare de lumină, în timpul nopții, indică diferite semnale referitoare la circulația pe căile ferate. 2. Dispozitiv de semnalizare optică folosit pentru a transmite vaselor din larg comunicări referitoare la

navigație. 3. Indicator cu lumini colorate, pentru reglementarea circulației în orașe; stop. — Din fr. *sémaphore*.

SEMĂFORIC, -Ă, *semaforici*, -ce, adj. (Rar; despre semnale) Care este emis de semafor. — **Semafor** + suf. -ic.

SEMĂFORIST, -Ă, *semaforiști*, -ste, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu întreținerea sau cu mărirea unui semafor. — Din fr. *sémaphoriste*.

SEMĂFORIZĂ, *semaforizez*, vb. I. Tranz. A prevedea cu (sau a instala) semafoare (pe) o cale de rulare, o intersecție de drumuri. — **Semafor** + suf. -iza.

SEMĂFORIZĂRE, *semaforizări*, s.f. Acțiunea de a *semaforiza* și rezultatul ei. — V. *semaforiza*.

SEMĂFORIZĂT, -Ă, *semaforizați*, -te, adj. Care a fost prevăzut cu semafoare. — V. *semaforiza*.

SEMĂNTÉM, *semanteme*, s.n. (Lingv.) Unitate de bază a cuvântului, în cadrul unei familii lexicale (egală, de obicei, cu rădăcina cuvântului), considerată ca purtătoare a sensului lexical. — Din fr. *sémantème*.

SEMĂNTIC, -Ă, *semantici*, -ce, s.f., adj. I. S.f. 1. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studierea sensurilor cuvintelor și a evoluției acestor sensuri; semasiologie, semantism. 2. (Log.) Teoria interpretării unui anumit sistem formalizat prin alt sistem formalizat. II. Adj. Care ține de semantică (I 1), care se referă la sensurile cuvintelor; semasiologic. — Din fr. *sémantique*.

SEMĂNTICIĂN, -Ă, *semanticieni*, -e, s.m. și f. Semasiolog. [Pr.: -ci-an] — Din fr. *sémanticien*.

SEMĂNTICISM s.n. (Astăzi rar) Curent neopositivist care, pornind de la problemele filosofice ridicate de formalizare, contestă caracterul obiectiv al cunoașterii la nivelul treptei raționale. — Din rus. *semantizm*.

SEMĂNTICIST, -Ă, *semanticiști*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al semantismului. — Din engl. *semanticist*.

SEMĂNTISM s.n. Semantică (I 1); p. ext. înțelesul, sensul unui cuvânt. — Din fr. *sémantisme*.

SEMĂSIOLÓG, -Ă, *semasiologi*, -ge, s.m. și f. (Rar) Lingvist specialist în semasiologie; semantician. [Pr.: -si-o] — Din fr. *sémasiologue*.

SEMĂSIOLÓGIC, -Ă, *semasiologici*, -ce, adj. (Rar) Semantic (II). [Pr.: -si-o] — Din fr. *sémasiologique*.

SEMĂSIOLOGIE s.f. (Rar) Semantică (I 1). [Pr.: -si-o] — Din fr. *sémasiologie*.

SEMĂLŪI, *semălui*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) asemăna, a (se) compara. — Din magh. *számolni*.

SEMĂNĂ¹, *sémăn*, vb. I. Tranz. 1. A pune sau a arunca sămânța în pământul pregătit în prealabil pentru a o face să încolțească și să răsăre; a însămânța. ♦ (Inv.) A pune în pământ, a îngropa. ♦ (Pop.) A arunca boabe de grâu, bomboane, stafide etc. în direcția unei persoane de Anul Nou sau la nuntă, însoțind gestul și de o urare. 2. A pune din loc în loc; a presăra, a împrăștia, a risipi. 3. Fig. A răspândi, a propaga idei, cunoștințe, vrajbă etc. — Lat. *seminare*.

SEMĂNĂ², *sémăn*, vb. I. Intrans. 1. A avea trăsături, calități, defecte comune cu altcineva sau cu altceva; a se asemui, a se asemăna. ♦ Expr. *A semăna cu cineva* (sau *cuiva*) *bucăciică ruptă* (sau *tăiată*) ori *a semăna ca două picături (de apă)* = a semăna perfect cu cineva, a fi leit cu altul. 2. A părea, a arăta, a face impresia de... — Lat. *similare*.

SEMĂNĂRE¹ s.f. (Inv.) Acțiunea de a *semăna¹* și rezultatul ei; semănat. — V. *semăna¹*.

SEMĂNĂRE² s.f. (Inv.) Asemănare. — V. *semăna²*.

SEMĂNĂT, *semănaturi*, s.n. Semănare¹; însămânțare. — V. *semăna¹*.

SEMĂNĂTOR, -OĂRE, *semănători*, -oare, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Muncitor agricol care seamănă¹. ♦ Fig. Propovăduitor. 2. S.f. Mașină agricolă cu tracțiune animală sau mecanică cu care se introduc semințele în sol la o adâncime constantă, repartizându-le uniform. — **Semăna¹** + suf. -ător.

SEMĂNĂTORISM s.n. v. *sămănătorism*.

SEMĂNĂTORIST, -Ă s.m. și f., adj. v. *sămănătorist*.

SEMĂNĂTŪRĂ, *semănături*, s.f. 1. Însămânțare. 2. (La pl.) Plante ieșite din sămânța semănată. 3. Loc, teren însămânțat. — **Semăna¹** + suf. -ătură.

SEMÉM, *sememe*, s.n. (Lingv.) Unitate de semnificație a unui cuvânt alcătuită din mai mult seme. — Din fr. *sémème*.

SÉMEN¹ s.m. v. *seamăn*.

SÉMEN², *semeni*, s.m. Drug de fier în patru muchii, cu vârf ascuțit și cu mâner de lemn, folosit de pescari la spargerea gheții. — Et. nec.

SEMESTRIĂL, -Ă, *semestriali*, -e, adj. (Adesea adverbial) Care se referă la un semestru; care se face sau se produce în fiecare semestru; care durează un semestru. [Pr.: -tri-al] — Din fr. *semestriel*.

SEMÉSTRU, *semestre*, s.n. Perioadă de șase luni consecutive; o jumătate de an. ♦ O jumătate din anul școlar (universitar). — Din fr. *semestre*, lat. *semestris*.

SEMÉT, -EÁȚĂ, semeți, -e, adj. 1. (Adesea substantivat) Mândru, falnic, mare; trufaș, sfidător, obraznic. ◊ (Adverbial) *Privește semeț*. 2. Îndrăzneț, curajos; plin de avânt, de elan; avântat. [Var.: (reg.) **sumét, -eáță** adj.] — Cf. sl. s. *uměti*.

SEMETȚI, semețesc, vb. IV. Refl. 1. A se făli, a se mândri, a se îngâmfă, a-și da importanță, a deveni trufaș, arogant. 2. A prinde curaj, a îndrăzni; a căpăta încredere. [Var.: (reg.) **sumeții** vb. IV] — Din **semeț**.

SEMETȚIE, s.f. 1. Mândrie, fală; trufie, îngâmfare, orgoliu. 2. Curaj, îndrăzneală; avânt. [Var.: (reg.) **sumeție** s.f.] — **Seমেত** + suf. **-ie**.

SEMI Element de compunere însemnând „jumătate de”, „pe jumătate”, care servește la formarea unor substantive și a unor adjective. — Din fr., lat. **semi-**.

SEMIADERENT, -Ă, semiaderenți, -te, adj. Care nu aderă, nu se prinde bine de ceva. [Pr.: **-mi-a-**] — Din fr. **semi-adhérent**.

SEMIAGNOSTIC, -Ă, semiagnostici, -ce, adj. Care are, în parte, caracteristicile agnosticismului. [Pr.: **-mi-ag-**] — **Semi-** + **agnostic**.

SEMIANALFABET, -Ă, semialfabeți, -te, adj., s.m. și f. (Persoană) care abia știe să scrie și să citească. [Pr.: **-mi-a-**] — **Semi-** + **alfabet**.

SEMIANARHIST, -Ă, semiarhiști, -ste, adj. Care are, în parte, caracteristicile anarhismului. [Pr.: **-mi-a-**] — **Semi-** + **anarhist**.

SEMIARBUST, semiarbuști, s.m. Plantă cu partea de jos lemnoasă, iar cu cea superioară ierboasă. [Pr.: **-mi-ar-**] — **Semi-** + **arbust**.

SEMIARHĂIC, -Ă, semiarhaici, -ce, adj. Care are caractere, în parte, arhaice. [Pr.: **-mi-ar-**] — **Semi-** + **arhaic**.

SEMIARID, -Ă, semiarizi, -de, adj. (Despre ținuturi) Cu climat tropical uscat, beneficiind totuși de precipitații. [Pr.: **-mi-a-**] — **Semi-** + **arid**.

SEMIARTICULAȚIE, semiarticulații, s.f. Articulație între două piese care permite o deplasare relativă a acestora în lungul unei axe. [Pr.: **-mi-ar-**] — **Semi-** + **articulație**.

SEMIARTIZANAT, semiartizanate, s.n. Sistem de muncă industrială bazat în proporție de cincizeci la sută pe meseriași. [Pr.: **-mi-ar-**] — **Semi-** + **artizanat**.

SEMIAUTOMAT, -Ă, semiautomati, -te, adj. (Despre sisteme tehnice) Care efectuează automat numai unele dintre mișcărilor pe care este capabil să le execute, celelalte fiind dirijate prin intervenții din exterior; automatizat numai în parte. [Pr.: **-mi-a-u-**] — **Semi-** + **automat**.

SEMIAUTOMATIC, -Ă, semiautomatici, -ce, adj. (Rar) Semiautomat. [Pr.: **-mi-a-u-**] — Din fr. **semi-automatique**.

SEMIAXILIAR, semiauxiliare, adj. (În sintagma *Verb semiauxiliar* (și substantivat, n.) = verb având rol sintactic asemănător cu al auxiliarelor propriu-zise, dar care dă acțiunii verbului „ajutat” o nuanță modală, care izvorăște din înțelesul său lexical. [Pr.: **-mi-a-u-xi-li-ar-**] — Din fr. **semi-auxiliaire**.

SEMIAXĂ, semiaxe, s.f. 1. Porțiune dintr-o dreaptă mărginită de un punct și formată din toate punctele drepte care se află într-o parte sau în cealaltă în raport cu originea. 2. Jumătate din lungimea axei unei curbe plane închise sau a unui corp de revoluție generat de o curbă plană închisă, cuprinsă în interiorul curbei sau al corpului respectiv. *Semi-axa sferei*. [Pr.: **-mi-a-**] — **Semi-** + **axă**.

SEMIBARIERĂ, semibarieră, s.f. Barieră care închide numai jumătate din lățimea unei căi de acces peste calea ferată. [Pr.: **-ri-e-**] — **Semi-** + **barieră**.

SEMIBURSIER, -Ă, semibursieri, -e, adj., s.m. și f. (Elev sau student) care primește doar o parte din cuantumul unei burse integrale. [Pr.: **-si-e-**] — **Semi-** + **bursier**.

SÉMIC, -Ă, semici, -ce, adj. (Lingv.) Care aparține semelor, privitor la seme, care ia în considerație semele. — Din fr. **sémique**.

SEMICÁLC, semicalcuri, s.n. (Lingv.) Cuvânt sau expresie în care o parte reprezintă un calc, iar cealaltă parte o formă deja existentă în limbă. — **Semi-** + **calc**.

SEMICARBONIZĂRE, semicarbonizări, s.f. Proces de descompunere termică a cărbunilor la temperaturi de circa 500–600°C în absența aerului, prin care se obțin semicocs, gudron și gaze; semicocsificare. — **Semi-** + **carbonizare**.

SEMICENTENAR, semicentenare, s.n. Jumătatea unui centenar, împlinirea a cincizeci de ani de la producerea unui eveniment; celebrarea acestui eveniment. — **Semi-** + **centenar**.

SEMICENTRAL, -Ă, semicentrali, -e, adj. Care este situat în apropierea centrului unei localități. — **Semi-** + **central**.

SEMICÉRC, semicercuri, s.n. 1. Segment de cerc a cărei coardă este un diametru; figură geometrică formată dintr-o jumătate de cerc. ◊ (Sport) Linie care trasează și limitează o suprafață semicirculară privilegiată de reguli speciale de joc (la baschet, handbal etc.). 2. Șir de priveliști sau de lucruri așezate în formă de semicerc (1); linie, mișcare arcuită. ◊ Loc. adv. *În semicerc* = în formă de semicerc (1). — **Semi-** + **cerc**.

SEMICILINDRIC, -Ă, semicilindrici, -ce, adj. Care este în formă de semicilindru. — **Semi-** + **cilindric** (după fr. *hémicylindrique*).

SEMICILINDRU, semicilindri, s.m. Cilindru secționat pe jumătate. — **Semi-** + **cilindru**.

SEMICIRCULĂR, -Ă, semicirculari, -e, adj. În formă de semicerc. ◊ *Canale semicirculare* = cele trei canale care alcătuiesc partea superioară a urechii interne. — Din fr. **semi-circulaire**.

SEMICIVILIZAT, -Ă, semicivilizați, -te, adj. Care are un nivel insuficient de civilizație. — **Semi-** + **civilizat**.

SEMICIVILIZAȚIE, semicivilizații, s.f. Civilizație parțială, insuficientă. — **Semi-** + **civilizație**.

SEMICLANDESTIN, -Ă, semiclandestini, -e, adj. (Rar) În parte clandestin. — **Semi-** + **clandestin**.

SEMICLANDESTINITATE s.f. (Rar) Situația de semiclandestin. — **Semi-** + **clandestinitate**.

SEMICÓCS, semicocsuri, s.n. Produs solid obținut prin semicarbonizarea hulei sau a cărbunilor inferiori, folosit drept combustibil sau la fabricarea cocșului metalurgic. — **Semi-** + **cocs** (după fr. *semi-coke*).

SEMICOCȘIFICĂRE, semicocsificări, s.f. Semicarbonizare. — **Semi-** + **cocsificare**.

SEMICOLOANĂ, semicoloane, s.f. (Arh.) Coloană care are jumătate din diametru îngropat în zid. — **Semi-** + **coloană** (după fr. *demi-colonne*).

SEMICOLONIAL, -Ă, semicoloniali, -e, adj. În stare de semicolonie. [Pr.: **-ni-a-**] — **Semi-** + **colonial**.

SEMICOLONIE, semicolonii, s.f. Stat formal independent, dar care, din punct de vedere economic și politic, depinde de un stat străin. — **Semi-** + **colonie**.

SEMICONDUCTOR, -OĂRE, semiconductori, -oare, s.n., adj. 1. S.n. Material a cărui conductibilitate electrică este mai slabă decât cea a conductoarelor (metalelor) și mai bună decât cea a izolatoarelor. ◊ P. ext. Component electronic activ. 2. Adj. (Despre materiale) Care are o rezistență electrică relativ mare în raport cu aceea a metalelor, dar mai mică în raport cu aceea a materialelor izolante; cu însușiri de semiconductor (1); (despre dispozitive) bazat pe utilizarea semiconductorilor. — Din fr. **semi-conducteur**.

SEMICONSERVĂ, semiconservă, s.f. Produs alimentar preparat prin procedeele obișnuite de conservare (sărare, afumare etc.), dar cu o durată de păstrare mai mică decât a conservelor. — Din fr. **semi-conserve**.

SEMICONSOANĂ, semiconsoane, s.f. Sunet intermediar între vocală și consoană, cu însușiri comune amândurora; semiconsonantă. — Din fr. **semi-consonne**.

SEMICONSONANTĂ, semiconsonante, s.f. (Înv.) Semiconsoană. — **Semi-** + **consonantă**.

SEMICRISTĂL, (2) semicristaluri, s.n. 1. Cristal de calitate inferioară. 2. Obiect din semicristal (1). [Pl. și: *semicristale*] — Din fr. **semi-cristal**.

SEMICŪMPĂNĂ, semicumpene, s.f. Brațul mobil al unei semibarieră de cale ferată. — **Semi-** + **cumpănă**.

SEMIDECOMANDAT, -Ă, semidecomandate, adj. (Despre apartamente) Care este parțial de comandat. — **Semi-** + **decomandat**.

SEMIDEPONÉNT, -Ă, semideponenți, -te, adj. (În sintagma *Verb semideponent* = verb activ ca sens care are unele forme ce se conjugă după diateza activă, iar altele după diateza pasivă. — Din fr. **semidépouent**.

SEMIDESHÉRT, semideserturi, s.n. Regiune de tranziție între stepă și deșert, cu vegetație rară, formată din ierburi și semiarbuști, adaptată la uscăciune. — **Semi-** + **deșert**.

SEMIDIURN, -Ă, semidiurni, -e, adj. (Despre fenomene) Care durează (aproximativ) 12 ore. [Pr.: **-di-urn**] — **Semi-** + **diurn** (după engl. *semi-diurnal*).

SEMIDÓCT, -Ă, semidocti, -te, adj., s.m. și f. (Om) care are cunoștințe puține și superficiale (dar se crede cult); (om) puțin instruit. — **Semi-** + **doct**.

SEMIDOCȚISM s.n. Stare de semidoct; p. ext. cultură superficială. — **Semidoct** + suf. **-ism**.

SEMIDREĂPTĂ, semidrepte, s.f. (Geom.) Segment de dreaptă mărginit la un singur capăt. — **Semi-** + **dreaptă** (după fr. *semidroite*).

SEMIFABRICĂT, semifabricate, s.n. Produs cu un anumit grad de prelucrare, care se livrează altei secții sau altei întreprinderi pentru a fi prelucrat în continuare în vederea obținerii unui produs finit. — **Semi-** + **fabricat**.

SEMIFEUDĂL, -Ă, semifeudali, -e, adj. Care are o parte din caracteristicile feudalismului, care are rămășițe ale orânduirii feudale. [Pr.: **-fe-u-**] — **Semi-** + **feudal**.

SEMIFIN, -Ă, semifini, -e, adj. Care este de finețe medie. — **Semi-** + **fin** (după fr. *demi-fin*).

SEMIFINALĂ, *semifinale*, s.f. Etapă intermediară într-o competiție sportivă, care precedă finala. — **Semi-** + **finală**.

SEMIFINALIST, *-Ă, semifinaliști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană calificată prin etape succesive într-o competiție sportivă până la faza care precedă finala; participant la o semifinală. — **Semi-** + **finalist**.

SEMIFINISAT, *-Ă, semifinisati*, *-te*, adj. Care se află încă în stadiul de finisare, urmând a fi dat ulterior în vânzare sau în funcțiune. — **Semi-** + **finisat**.

SEMIFINÍT, *-Ă, semifiniți*, *-te*, adj. Care este în curs de prelucrare definitivă pentru a fi comercializat. — **Semi-** + **finít** (după fr. *semi-fini*).

SEMIFLUID, *-Ă, semifluidi*, *-de*, adj. (Adesea substantivat, n.) Care este parțial fluid; puțin fluid. — Din fr. **semi-fluide**.

SEMIFOND s.n. Denumire generală a probelor sportive (de atletism, natație, ciclism etc.) pe distanțe medii. — **Semi-** + **fond** (după fr. *demi-fond*).

SEMIFONDIST, *-Ă, semifondisti*, *-ste*, s.m. și f. Persoană specializată în probe sportive clasice pe distanțe medii; participant la o probă de semifond. — **Semifond** + suf. *-ist*.

SEMIGRÉU, *-GRÉA, semigrei*, *-grele*, adj., s.m. 1. Adj. (În sintagma) *Categorie semigrea* (și substantivat, f.) = categorie în care intră boxeri cu greutatea între 75 și 81 kg, halterofilii cu greutatea între 90 și 100 kg și luptători cu greutatea între 90 și 100 kg. 2. S.m. Sportiv care aparține categoriei semigree (1). — **Semi-** + **greu** (după fr. *mi-lourd*).

SEMIINDUSTRIALIZĂ, *semiindustrializez*, vb. I. Tranz. A transforma parțial în produs industrial. [Pr.: *-stri-a-*] — **Semi-** + **industrializa**.

SEMIINDUSTRIALIZĂRE, *semiindustrializări*, s.f. Acțiunea de a *semiindustrializa*. [Pr.: *-stri-a-*] — V. **semiindustrializa**.

SEMIINDUSTRIALIZAT, *-Ă, semiindustrializati*, *-te*, adj. Care a fost parțial industrializat. [Pr.: *-stri-a-*] — V. **semiindustrializa**.

SEMIINTERNAT, *semiinternate*, s.n. Instituție anexă a unei școli care asigură masa de prânz și pentru elevii externi. [Pr.: *-mi-in-*] — **Semi-** + **internat**.

SEMİNĂLȚIME s.f. Înalțime medie. — **Semi-** + **înalțime**.

SEMİNCHIS, *-Ă, semînchisi*, *-se*, adj. (Despre spații) Care este parțial închis. — **Semi-** + **închis**.

SEMİNTUNERIC s.n. Lumină slabă; semiobscuritate. — **Semi-** + **întuneric**.

SEMILAMINAT, *-Ă, semilaminați*, *-te*, adj. Care este laminat parțial. — **Semi-** + **laminat**.

SEMILIBER, *-Ă, semiliberi*, *-e*, adj. (Despre țărani) Care avea, în sclavagism, libertate parțială. — **Semi-** + **liber**.

SEMILICHID, *-Ă, semilichizi*, *-de*, adj. (Adesea substantivat, n.) Care este numai pe jumătate lichid; vâscos. — Din fr. **semi-liquide**.

SEMILUNĂR, *-Ă, semilunari*, *-e*, adj. În formă de semilună. — Din fr. **semi-lunaire**.

SEMILUNĂ, (2) *semiluni*, s.f. 1. Parte a discului Lunii, în formă de semicerc, luminată de Soare în timpul uneia dintre fazele astrului; Luna privită în faza primului și a ultimului pătrar. 2. Semn simbolic al Islamului, reprezentând Luna în faza de creștere (în formă de seceră). ♦ *Semiluna Roșie* = ramura musulmană a organizației internaționale a Crucii Roșii. ♦ Fig. Imperiul Otoman; turcii; mahomedanismul. — **Semi-** + **lună**.

SEMIMĂT, *-Ă, semimați*, *-te*, adj. Între transparent și mat. — **Semi-** + **mat**².

SEMIMETÁL, *semimetale*, s.n. Element chimic care posedă atât proprietăți caracteristice metalelor, cât și proprietăți specifice nemetalelor, făcând astfel trecerea între cele două clase de substanțe. — **Semi-** + **metal** (după fr. *demi-métal*).

SEMIMETÁLIC, *-Ă, semimetaliți*, *-ce*, adj. Care are proprietăți de semimetal, de semimetal. — **Semi-** + **metalic** (după fr. *demi-métallique*).

SEMIMIJLOCIU, *-IE, semimijlocii*, adj., s.m. 1. Adj. (În sintagma) *Categorie semimijlocie* (și substantivat, f.) = categorie în care intră boxeri cu greutatea între 63,5 și 70 kg, halterofilii cu greutatea între 81 și 100 kg și luptători între 74 și 82 kg. 2. S.m. Sportiv care aparține categoriei semimijlocii (1). — **Semi-** + **mijlociu** (după fr. *mi-moyen*).

SEMIMÚSCĂ adj. invar., s.m. 1. Adj. invar. (În sintagma) *Categorie semimuscă* (și substantivat, f.) = categorie sportivă în care intră boxeri cu greutatea între 45 și 48 kg. 2. S.m. Sportiv care aparține categoriei semimuscă (1). — **Semi-** + **muscă**.

SEMİNÁL, *-Ă, seminale*, *-e*, adj. (Anat.) De spermă, care se referă la spermă, care aparține spermei. ♦ (Bot.) Care se referă la sămânța plantelor. — Din fr. **séminal**, lat. **seminalis**.

SEMİNĂR, *seminare*, s.n. 1. Formă de activitate didactică în cadrul învățământului superior prin care studenții fixează și adâncesc cunoștințele predate la curs sau execută lucrări practice sub conducerea unui profesor. ♦ *Seminar pedagogic* = stagiul practic obligatoriu pentru absolvenții unei

facultăți care face își alegeau cariera didactică. 2. Școală de grad mediu pentru pregătirea preoților. [Pl. și: *seminarii*] — Din fr. **séminaire**, lat. **seminarium**.

SEMİNARIÁL, *-Ă, seminariali*, *-e*, adj. De seminar; seminaristic. [Pr.: *-ri-a-*] — **Seminar** + suf. *-(i)al*.

SEMİNARÍST, *seminariști*, s.m. Elev al unui seminar (2). — Din fr. **séminariste**.

SEMİNARÍSTIC, *-Ă, seminaristici*, *-ce*, adj. Seminarial. — **Seminarist** + suf. *-ic*.

SEMİNARIZĂ, *seminarizez*, vb. I. Tranz. A prelucra, în cadrul unui seminar, materia predată la curs sau o materie de studiu. — **Seminar** + suf. *-iza*.

SEMİNARIZĂRE, *seminarizări*, s.f. Acțiunea de a *seminariza* și rezultatul ei. — V. **seminariza**.

SEMINCÉR, *seminceri*, s.m. 1. Arbore dintr-o pădure lăsat la tăierea pădurii pentru sământă în vederea regenerării naturale a suprafeței din jur; plante lăsate neculese odată cu restul recoltei pentru a servi ca plante de sământă. 2. Lot dintr-o cultură agricolă destinat producerii semințelor pentru asigurarea materialului necesar însămânțării. 3. Știulete de porumb nedezghiocat păstrat pentru sământă. — **Sământă** + suf. *-ar*.

SEMINCIOĂRĂ, *semincioare*, s.f. Diminutiv al lui *sământă*. [Var.: *sămancioară, sãmancioară* s.f.] — **Sământă** + suf. *-ioară*.

SEMİNIFÉR, *seminifere*, adj. (Anat.) În sintagma *Canal seminifer* = fiecare dintre micile canale glandulare situate în testicul și care transportă spontan sperma. — Din fr. **séminifère**.

SEMİNOMÁD, *-Ă, seminomazi*, *-de*, adj., s.m. și f. (Persoană) care se află în stare de seminomadism. — Din fr. **semi-nomade**.

SEMİNOMADÍSM s.n. Fel de viață care îmbină creșterea vitelor cu o agricultură sporadică, întâlnit mai ales la marginea deșerturilor. — Din fr. **semi-nomadisme**.

SEMİNȚÉNIE, *semințenii*, s.f. (Înv.) Seminție, neam. — **Sământă** + suf. *-enie*.

SEMİNȚÉRÍE, *semințerii*, s.f. (Rar) Prăvălie unde se vând semințe de flori și de legume. — **Sământă** + suf. *-ărie*.

SEMİNȚÍE, *seminții*, s.f. 1. Neam, naționalitate, popor; gen (uman).

2. Totalitatea urmașilor care au același străbun; familie, trib; descendență. ♦ Termen utilizat în special în Vechiul Testament cu referire la cele 12 triburi ale lui Israel. 3. (Rar) Rasă, specie de animale. — **Sământă** + suf. *-ie*.

SEMİNȚÍȘ, *semințșuri*, s.n. (Rar) Loc acoperit cu puietii răsăriți din semințe în mod natural. — **Sământă** + suf. *-iș*.

SEMİOBSCÚR, *-Ă, semiobscuri*, *-e*, adj. Care este, în parte, obscur, care se află în penumbră; insuficient luminat. [Pr.: *-mi-ob-*] — **Semi-** + **obscur**.

SEMİOBSCURÍTÁTE s.f. Stare a unui spațiu insuficient luminat; lumină slabă, care face ca obiectele să fie abia vizibile; penumbră, semiîntuneric.

♦ Fig. Lipsă de publicitate, de glorie. [Pr.: *-mi-ob-*] — **Semi-** + **obscuritate**.

SEMİOCCLUZÍVĂ, *semiocluzive*, adj. (În sintagma) *Consoană semiocluzivă* (și substantivat, f.) = consoană africată, v. *africată*. [Scris și: *semioclusivă*. — Pr.: *-mi-o-*] — **Semi-** + **ocluzivă**.

SEMİOFICIAL, *-Ă, semioficiali*, *-e*, adj. Care provine din surse oficiale, dar care nu are caracter oficial. [Pr.: *-mi-o-fi-ci-al-*] — Din fr. **semi-officiel**.

SEMİOLÓG, *-Ă, semiologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în semiologie. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **sémiologue**.

SEMİOLÓGIC, *-Ă, semiologici*, *-ce*, adj. Privitor la semiologie, care aparține semiologiei. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **sémiologique**.

SEMİOLÓGÍE s.f. 1. Parte a medicinei care se ocupă cu descrierea simptomelor și a semnelor diferitelor boli, precum și a metodelor de a le pune în evidență și de a le diagnostica; simptomatologie. 2. Știință care studiază semnele folosite în cadrul vieții sociale; semiotică. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **sémiologie**.

SEMİOPÁC, *-Ă, semiopaci*, *-ce*, adj. Care este parțial opac; semitransparent. [Pr.: *-mi-o-*] — **Semi-** + **opac**.

SEMİOPACÍTÁTE, *semiopacități*, s.f. Calitatea de a fi parțial opac. [Pr.: *-mi-o-*] — **Semi-** + **opacitate**.

SEMİOPTÍC, *-Ă, semioptici*, *-ce*, adj. Care ajută parțial la vedere. [Pr.: *-mi-o-*] — **Semi-** + **optic**.

SEMİÓTIC, *-Ă, semiotici*, *-ce*, s.f., adj. I. S.f. 1. Semiologie (2). 2. Ramură a logicii simbolice (matematice) care se ocupă cu studiul general al semnelor. II. Adj. Referitor la semiotică (I), de semiotică. [Pr.: *-mi-o-*] — Din fr. **sémiotique**.

SEMİPARAZÍT, *semiparaziți*, s.m. Organism vegetal care, deși își poate prepara materia organică din cea minerală, își extrage o parte din hrană din altă plantă vie. — **Semi-** + **parazit** (după fr. *demi-parasite*).

SEMİPARAZITÍSM s.n. Mod de viață al organismelor semiparazite. — **Semi-** + **parazitism**.

SEMIPERMEABIL, -Ă, semipermeabili, -e, adj. (Despre un perete poros, o membrană) Care permite trecerea numai a unora dintre componentele unui amestec lichid sau gazos. [Pr.: -*me-a*] — Din fr. **semi-perméable**.

SEMIPERMEABILITATE s.f. Înșușirea de a fi semipermeabil. [Pr.: -*me-a*] — **Semi-** + **permeabilitate**.

SEMIPLÂN, semiplane, s.n. Mulțimea punctelor din plan situate de aceeași parte a unei drepte. [Pl. și: *semiplanuri*] — **Semi-** + **plan** (după fr. *demi-plan*).

SEMIPOTELÂN s.n. Produs ceramic intermediar între gresia ceramică fină și porțelan, folosit la fabricarea pieselor pentru instalații sanitare. — **Semi-** + **porțelan**.

SEMIPREPARAT, semipreparate, s.n. Produs culinar în parte pregătit, care urmează să fie preparat în continuare acasă. — **Semi-** + **preparat**¹.

SEMIPREȚIOS, -OASĂ, semiprețioși, -oase, adj. (În sintagma *Piatră semiprețioasă* = mineral cristalizat transparent sau translucid, în culori variate, cu duritate mare, folosit la bijuterii de mai mică valoare. — **Semi-** + **prețios** (după fr. *semi-précieux*).

SEMIPRODUS, semiproduse, s.n. Semifabricat. — Din fr. **semi-produit**.

SEMIRECITAL, semirecitaluri, s.n. Recital alcătuit din două părți, fiecare dintre ele fiind susținută de un alt artist. [Pl. și: *semirecitale*] — **Semi-** + **recital**.

SEMIRELIÉF, semireliefuri, s.n. Figură, motiv sculptat care se desprinde numai pe jumătate de fond; basorelief. [Pr.: -*li-ef*] — **Semi-** + **relief**.

SEMIREMORCĂ, semiremorci, s.f. Remorcă cu o singură axă, a cărei parte frontală se sprijină pe partea din spate a vehiculului motor. — Din fr. **semi-remorque**.

SEMIRIGID, -Ă, semirigizi, -de, adj. (Teh.; despre ansambluri) Alcătuit din piese care se pot mișca sau depărta din poziția inițială. — Din fr. **semi-rigide**.

SEMISFERIC, -Ă, semisferici, -ce, adj. Care are forma unei jumătăți de sferă. — **Semi-** + **sferic**.

SEMISIMFONIC, -Ă, semisimfonici, -ce, adj. **1.** (Despre orchestre) Care cuprinde și instrumente specifice orchestrelor de estradă. **2.** (Despre concerte) Cu program cuprinzând, pe lângă piese simfonice, și piese de estradă. — **Semi-** + **simfonic**.

SEMISOLID, -Ă, semisolizi, -de, adj. Parțial solid. — **Semi-** + **solid** (după fr. *semi-solide*).

SEMISÓN, -Ă, semisoni, -e, adj. (Despre vocale) Care nu are valoare silabică. — **Semi-** + **son**.

SEMISPĂȚIU, semispații, s.n. Mulțimea punctelor din spațiu situate de aceeași parte a unui plan. — **Semi-** + **spațiu**.

SEMISTABILITATE s.f. Procedu de creștere și de întreținere a vitelor prin menținerea lor aproape tot timpul în grajd. — **Semi-** + **stabilizație**.

SEMÍT, -Ă, semiți, -te, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană aparținând unui grup de popoare din sud-vestul Asiei, nordul estului Africii, care vorbesc sau au vorbit în Antichitate limbi semitice și căruia îi aparțin astăzi evreii, arabii, etiopienii etc. **2.** Adj. Care aparține semiților (**1**), privitor la semiți; semitic. — Din fr. **sémité**.

SEMITĂRĂTOR, -OĂRE, semitărători, -oare, adj., s.f. (Plantă) cu tulpina întinsă parțial pe pământ. — **Semi-** + **tărător**.

SEMÍTIC, -Ă, semitici, -ce, adj. Semit (**2**). ◇ *Limbi semitice* = ramură a familiei de limbi hamito-semitice. — Din fr. **sémitique**.

SEMÍTISM, semitisme, s.n. Expresie alcătuită după modelul unei limbi semitice sau împrumutată dintr-o asemenea limbă. — Din fr. **sémitisme**.

SEMITOLÓG, -Ă, semitologi, -e, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în semitologie. — Din fr. **sémitologue**.

SEMITOLÓGIC, -Ă, semitologici, -ce, adj. Referitor la semitologie, de semitologie. — Din fr. **sémitologique**.

SEMITOLÓGIE s.f. Știință care studiază cultura și limbile semitice. — Din fr. **sémitologie**.

SEMITÓN, semitonuri, s.n. **1.** (Muz.) Interval de o jumătate de ton; cel mai mic interval în gama diatonică. **2.** Nuanță de culoare intermediară care face trecerea, în pictură și în artele decorative, de la un ton închis la unul deschis al aceleiași culori. — Din fr. **semi-ton**.

SEMITÓRT, (2) semitorturi, s.n. **1.** Produs intermediar obținut în filaturi, format dintr-o bandă fibroasă. **2.** Sortiment de semitort (**1**). — **Semi-** + **tort**.

SEMITRANSPARENT, -Ă, semitransparenți, -te, adj. Parțial transparent. — **Semi-** + **transparent** (după fr. *semi-transparent*).

SEMIUNCIÁL, -Ă, semiunciali, -e, adj., s.f. (Literă de tipar) reprezentând jumătate din mărimea unei unciali. [Pr.: -*mi-un-ci-al*] — **Semi-** + **uncial**.

SEMIURBÁN, -Ă, semiurbani, -e, adj. Parțial urbanizat. [Pr.: -*mi-ur*] — **Semi-** + **urban**.

SEMIUSCÁT, -Ă, semiuscați, -te, adj. Parțial uscat. [Pr.: -*mi-us*] — **Semi-** + **uscat**.

SEMIUȘÓR, -OĂRĂ, semiușori, -oare, adj., s.m. **1.** Adj. (În sintagma *Categorie semiușoară* (și substantivat, f.)) = categorie în care intră boxeri a căror greutate este între 57 și 60 kg și halterofili a căror greutate este între 57 și 62 kg. **2.** S.m. Sportiv care aparține categoriei semiușoare (**1**). [Pr.: -*mi-u*] — **Semi-** + **ușor**.

SEMIVELÍN, -Ă, semivelini, -e, adj. (Despre hârtie, coli etc.) Care este în parte velin, de calitate mijlocie. — **Semi-** + **velin**.

SEMIVOCÁLĂ, semivocale, s.f. Sunet intermediar între vocală și consoană, cu însușiri comune amândurora. — **Semi-** + **vocală** (după fr. *semi-voyelle*).

SEMIVOCÁLIC, -Ă, semivocalici, -ce, adj. Referitor la semivocală, de semivocală. — **Semi-** + **vocalic**.

SEMIVÓLTĂ, semivolte, s.f. Jumătate de voltă. — **Semi-** + **voltă** (după fr. *demi-volte*).

SEMIZEU, semizei, s.m. (Mitol.) Erou mitologic, fiul al unui zeu și al unei muritoare sau al unei zeițe și al unui muritor. — **Semi-** + **zeu** (după fr. *demi-dieu*).

SEMNN, semne, s.n. **1.** Tot ceea ce arată, ceea ce indică ceva. ◇ Loc. adv. *Pesemne* = după cât se pare, după cât se vede; probabil. ◇ Manifestare exterioară a unui fenomen care permite să se presupună sau să se precizeze natura lui. ◇ Expr. (În superstiții) *Semn bun* (sau *râu, prost*) = fapt, fenomen căruia i se atribuie însușirea de a prevesti un bine (sau o nenorocire). *A avea semne* sau *a i se face cuiva semn* = a avea indicii în legătură cu o întâmplare viitoare. *A da semn* (sau *semne*) *de viață* = a se manifesta, a-și vădi existența, a face să se audă noutăți despre sine. ◇ Fenomen luminos care apare uneori pe cer, fiind interpretat de superstițioși ca o prevestire. ◇ Fiecare dintre cele douăsprezece simboluri grafice ale zodiacului; zodiac. ◇ Probă, dovadă. ◇ Loc. adv. *În* (sau *ca*) *semn de* (sau *ca*)... = dând dovadă de..., ca probă că..., ca argument pentru... **2.** Gest, mișcare care exprimă un gând, o intenție, o stare sufletească sau sugerează cuiva o acțiune. ◇ (Înv.) Semnal. *Semnul de război*. **3.** Notă specifică, trăsătură distinctivă după care se recunoaște un lucru, o ființă; semninal; însemnare făcută pe un lucru sau pe un animal cu scopul de a-l deosebi de celelalte sau de a-l recunoaște. ◇ Pată de altă culoare decât restul trupului pe care o au unele animale. **4.** Obiect așezat într-un loc sau într-un anumit fel pentru a marca sau a despărți ceva; indicator. ◇ *Semn de hotar* (sau *de moșie*) = piatră, stâlp etc. care marchează un hotar sau linia de demarcație a unui teren; *p. ext.* hotar. ◇ Însemnare făcută spre a nu uita ceva. ◇ *Semn de carte* = fâșie îngustă de mătase, de carton, de piele etc. (special lucrată) care se pune între paginile unei cărți pentru a indica pagina la care s-a întrerupt lectura. ◇ Loc. marcat, țintă pentru tras cu arma. **5.** Ceea ce se vede undeva sau pe ceva după o atingere sau apăsare; urmă, pată. ◇ Urmă, cicatrice rămasă pe piele după o boală, o lovire, o rană etc. **6.** Unitatea dintre un sens și o indicație grafică. ◇ *Semne grafice* = totalitatea literelor, cifrelor, semnelor de punctuație folosite în scriere. *Semne de punctuație* = semne grafice (punct, virgulă, două puncte etc.) folosite pentru a despărți, în scris, părțile unei propoziții sau ale unei fraze sau propozițiile și frazele între ele. *Semnele citării* = ghilimele. *Semne matematice* = semne care servesc la indicarea operațiilor matematice. *Semne convenționale* = figuri simbolice folosite pentru a marca diferite notări pe hărți, planșe etc. *Semn diacritic* = semn adăugat unei litere, deasupra ei, dedesubt sau lateral, pentru a reda un sunet diferit de cel notat prin litera respectivă. *Semn lingvistic* = unitatea dintre un sens și un complex sonor. *Semn moale* = literă care indică, în scrierea limbii ruse, caracterul palatal al consoanei precedente. *Semn tare* = literă care indică, în scrierea limbii ruse, caracterul dur al consoanei precedente. *Semn monetar* = tot ceea ce se imprimă sau se gravează pe o monedă; *p. ext.* monedă. **7.** Simbol, emblemă. ◇ Expr. *Sub semnul* (cuiva sau a ceva) = sub egida, sub auspiciile (cuiva sau a ceva). **8.** Tot ceea ce evocă o persoană, un lucru sau un fapt; amintire. — Lat. **signum**.

SEMNNĂ, semnez, vb. I. Tranz., intranz. și refl. A (se) iscăli pentru confirmare, a certifica punând o iscălitură. — Din fr. **signer** (după *semn*).

SEMNNÁL, semnale, s.n. **1.** Semn convențional (sonor sau vizual) sau grup de astfel de semne folosite pentru a transmite la distanță o înștiințare, o informație, un avertisment, o comandă etc. ◇ *Semnal topografic* = construcție de lemn, de metal sau de piatră, vizibilă la distanță, care fixează poziția unui punct pe teren. *Semnal luminos* (sau *electric*) = nume dat tuturor dispozitivelor folosite pentru a dirija circulația în orașe, pe căile ferate etc. *Semnal de cale ferată* = semnal acustic, optic etc. prin care se transmite un ordin sau o comandă pentru circulația pe căile ferate. *Semnal rutier* = indicator de circulație. *Semnal de alarmă* = dispozitiv montat în fiecare vagon la trenurile de călători care, în caz de primejdie, poate fi acționat de orice călător. ◇ Sunet convențional de recunoaștere a diferitelor posturi de radio sau a diferitelor emisiuni ale unui post de radio. ◇ *Semnal orar* = emisiune radio care dă ora exactă cu mare precizie, după

anumite scheme de emisiune. ♦ Sunet de corn sau împuşcătură prin care se anunță începerea sau încetarea bătaii la vânătoare. **2.** (Rar) Fluier mic de metal cu care se dau semnale (**1**); semnal dat cu acest fluier. **3.** Fig. Tot ceea ce anunță sau determină începerea unei acțiuni ori îi servește ca impuls. ♦ Expr. *A da semnalul* = a lua inițiativa, a face începutul într-o acțiune, a da tonul. **4.** (Psih.) Excitant sau stimul senzorial care declanșează un reflex condiționat. [Var.: **signál**, **fignál** s.n.] — Din fr. **signal** (după *semm*).

SEMNALĂ, *semmalez*, vb. I. Tranz. A aduce ceva la cunoștință prin semne sau printr-un semnal de avertizare, a atrage atenția cuiva asupra unui lucru, a avertiza; a scoate în evidență, a releva, a menționa. — Din fr. **signaler** (după *semmal*).

SEMNALĂRE, *semmalări*, s.f. Acțiunea de a *semmala* și rezultatul ei. — V. **semmala**.

SEMNALIZĂ, *semmalizez*, vb. I. Tranz. A da, a transmite semnale (la distanță); a comunica prin semnale. — **Semmal** + suf. *-iza*.

SEMNALIZĂRE, *semmalizări*, s.f. **1.** Acțiunea de a *semmaliza* și rezultatul ei; înștiințare, comunicare prin semnale. **2.** (Psih.) Activitate a emisferelor cerebrale prin care diferiți stimuli, asociindu-se cu stimuli care declanșează anumite reflexe înăscute, pot deveni semnale ale acestora din urmă, declanșând aceleași reacții. ♦ *Sistem de semmalizare* = totalitatea semnalelor prin care organismul se pune în legătură cu mediul înconjurător, prin intermediul scoarței cerebrale. *Primul sistem de semmalizare* = activitatea de semmalizare legată de „semnalele directe”, adică de însușirile optice, acustice, olfactive etc. ale obiectelor din realitate. *Al doilea sistem de semmalizare* = activitatea de semmalizare specifică oamenilor, legată de cuvinte, considerate de Pavlov semnale ale semnalelor directe; limbajul. **3.** (Concr.) Instalație pe un aerodrom, la o cale ferată, într-un port, la intersecțiile străzilor cu ajutorul căreia se fac comunicări prin semnale la distanță. — V. **semmaliza**.

SEMNALIZĂTOR, *-oăRE*, *semmalizatori*, *-oare*, adj., s.n., s.m. și f. **1.** Adj. Care semmalizează. **2.** S.n. Semafor. ♦ Indicator luminos folosit la autovehicule pentru a marca schimbarea direcției de mers a acestora. **3.** S.m. și f. Persoană care transmite semnale, care semmalizează. — **Semmaliza** + suf. *-tor*.

SEMNALMÉNT, *semmnalmente*, s.n. Totalitatea datelor, caracteristicilor exterioare după care o persoană poate fi identificată. — Din fr. **signalement** (după *semmal*).

SEMNĂRE, *semmnări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *semmna* și rezultatul ei; semnat. — V. **semmna**.

SEMNĂT s.n. Semnare. — V. **semmna**.

SEMNĂTĂR, *-Ă*, *semmnătari*, *-e*, s.m. și f. Persoană care semnează (în virtutea unei împuterniciri) un act, un tratat, o convenție, o scrisoare etc. — Din fr. **signataire** (după *semmna*).

SEMNĂTURĂ, *semmnături*, s.f. Numele unei persoane scris de propria mână sub textul unui act special, al unei scrisori etc.; iscălitură. — **Semmna** + suf. *-ătură*.

SEMNICĂ, pers. **3** *semmnică*, vb. I. Intrans. și tranz. A avea înțelesul de... a însemna. — Din fr. **signifier**, lat. **significare** (după *semmn*).

SEMNICĂNT, *semmnicănti*, s.n. (Lingv.) Realizare materială a semnului lingvistic, complex sonor care constituie suportul unui sens. — Din fr. **signifiant** (după *semmn*, *semmnificare*).

SEMNICĂRE s.f. Acțiunea de a *semmnifica* și rezultatul ei. — V. **semmnifica**.

SEMNICĂT, *semmnificate*, s.n. (Lingv.) Concept, conținut, sens al unui cuvânt. — Din fr. **signifié** (după *semmn*, *semmnifica*).

SEMNICĂTIV, *-Ă*, *semmnificativ*, *-e*, adj. **1.** Care exprimă (cu claritate) ceva, care are înțeles precis, care scoate în evidență ceva; care are o anumită semnificație. **2.** Care exprimă ceva, care este concludent, fără a fi nevoie de vorbe; care face aluzie la ceva, plin de înțeles; expresiv. **3.** Care are însemnătate; important. — Din fr. **significatif** (după *semmnifica*).

SEMNICĂȚIE, *semmnificații*, s.f. **1.** Conținut semantic al unui cuvânt; înțeles, sens, accepție. ♦ (În semiotică) Funcție a semnelor de a reprezenta ceva independent de ele; denotație. ♦ Valoare simbolică a unui lucru; înțeles, noimă, tâlc. **2.** Însemnătate, importanță, valoare (a unui fapt, a unui obiect etc.). [Var.: **semmnificațiune** s.f.] — Din fr. **signification** (după *semmn*).

SEMNICĂȚIUNE s.f. v. **semmnificație**.

SEMPERVIRESCÉNT, *-Ă*, *sempervirescenti*, *-te*, adj. (Livr.; despre organele plantelor) Care este verde în tot timpul anului. — Cf. lat. **sempervirens**.

SEMPITÉRN, *-Ă*, *sempiterni*, *-e*, adj. (Livr.) Veșnic, nepieritor. — Din lat. **sempiternus**.

SEMUÍ, *semmuiesc*, vb. IV. Tranz. **1.** (Înv.) A asemăna; a compara. **2.** (Pop.) A confunda. — De la **semmăna**².

SEN, *seni*, s.m. Monedă divizionară japoneză, valorând a suta parte dintr-un yen. — Din fr. **sen**.

SENĂR, *senare*, adj. (În sintagma) *Vers senar* = vers latin de șase picioare. — Lat. **senarius**, fr. **sénairé**.

SENARMONTÍT s.n. Minereu de stibiu. — Din fr. **sénarmontite**.

SENÁT, *senate*, s.n. **1.** (În Roma antică) Sfatul bătrânilor; (în timpul republicii) organul suprem al puterii de stat; (în timpul imperiului) consiliu consultativ cu rol politic minor. **2.** Denumire a Camerei superioare a Parlamentului în unele state, în care acesta este bicameral. **3.** (Și în sintagma *senat universitar*) Consiliu al profesorilor, cu rol în conducerea instituției. **4.** Loc în care se întrunesc senatorii; sediul Senatului. — Din fr. **sénat**, lat. **senatus**.

SENĂTOR, *-OĂRE*, *senatori*, *-oare*, s.m. și f. **1.** S.m. Membru al senatului (**1**). **2.** S.m. și f. Membru al Senatului (**2**). — Din fr. **sénateur**, lat. **senator**.

SENĂTORIÁL, *-Ă*, *senatoriali*, *-e*, adj. Care ține de senat sau de senatori, privitor la senat sau la senatori. [Pr.: *-ri-al*] — Din fr. **sénatorial**.

SÉNĂ s.f. Frunze uscate de siminichie, folosite ca purgativ și ca diuretic. — Din tc. **sená**. Cf. lat. **se ne**.

SÉNDVIŠ s.n. v. **sandvici**.

SENECTÚTE s.f. (Livr.) Bătrânețe. — Din lat. **senectus**, **-utis**.

SENEGALÉZ, *-Ă*, *senegalezi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația Senegalului sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține Senegalului sau senegalezilor (**1**), referitor la Senegal ori la senegalezi. — Din fr. **Sénégalais**.

SENESCÉNTĂ s.f. (Med.) Îmbătrânire a țesuturilor și a organismului. — Din fr. **senescence**.

SENÉT s.n. v. **sinet**.

SENÍL, *-Ă*, *senili*, *-e*, adj. Care ține de bătrânețe sau de senilitate care are caracteristicile bătrâneții ori senilității; caracteristic bătrânilor, de bătrân. — Din fr. **senile**, lat. **senilis**.

SENILITĂTE s.f. Caracterul a ceea ce este senil; stare patologică a vârstei înaintate, constând din modificări involutive fizice și psihice ale organismului, mai accentuate decât cele datorate proceselor normale de îmbătrânire. — Din fr. **senilitéé**.

SENILIZĂ, *senilizez*, vb. I. Refl. A deveni senil. — Din fr. **seniliser**.

SENILIZĂRE s.f. Acțiunea de a *se seniliza* și rezultatul ei. — V. **seniliza**.

SENILIZĂT, *-Ă*, *senilizați*, *-te*, adj. Care a devenit senil. — V. **seniliza**.

SENÍN, *-Ă*, *senini*, *-e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre cer) Fără nori, limpede, clar; liniștit. ♦ Luminos. **2.** Fig. (Despre oameni, despre expresia figurii lor, despre manifestările lor) Care exprimă liniște, mulțumim sufletească; netulburat, luminos, liniștit, fericit. **3.** S.n. Seninătate, limpezime, claritate (a cerului). ♦ Loc. adv. *Din (chiar) senin* = dintr-o dată, pe neașteptate, fără veste; fără motiv (vizibil). [Var.: (înv. și reg.) **sărín**, **-ă** adj.] — Lat. **serenus**.

SENINĂTĂTE s.f. **1.** Calitate a cerului senin; limpezime, claritate. **2.** Fig. Expresie liniștită a chipului, a ochilor. ♦ Calm, liniște sufletească. — **Senin** + suf. *-ătate*.

SENINÉTE s.f. (Rar) Seninătate [Var.: **senineată**, (reg.) **sănineată** s.f.] — **Senin** + suf. *-ete*.

SENIÓR¹, *seniori*, s.m. (În Evul Mediu, în Apusul Europei) Stăpân al unui domeniu asupra căruia își exercită și unele atribute ale puterii de stat; *p. ext.* nobil. [Pr.: *-ni-or*] — Din lat. **senior**.

SENIÓR², *-OĂRĂ*, *seniori*, *-oare*, adj., s.m., s.f. **1.** Adj., s.m. și f. (Sportiv) care a depășit vârsta juniorilor, vârstă care variază de la sport la sport, de obicei peste 18 ani. **2.** Adj., s.m. și f. (Persoană) mai în vârstă, mai bătrân. **3.** S.m. (Pe lângă un nume propriu de persoană, în opoziție cu *junior*) Tatăl (considerat în raport cu fiul). [Pr.: *-ni-or*] — Din fr. **senior**.

SENIÓRĂT s.n. Vârstă a unui sportiv senior²; perioadă în care cineva practică un sport în calitate de senior². [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **séniorat**.

SENIÓRIÁL, *-Ă*, *seniorali*, *-e*, adj. Care aparține seniorului¹, privitor la senior¹. [Pr.: *-ni-o-ri-al*] — Din fr. **seigneurial**.

SENIORIE, *seniorii*, s.f. **1.** Demnitatea de senior¹. ♦ Titlu de onoare dat vechilor pairi ai Franței și membrilor Camerei Lorzlor din Anglia. **2.** Domeniul unui senior¹. [Pr.: *-ni-o-*] — Din fr. **seigneurie**.

SENONIÁN, *-Ă*, *senonieni*, *-e*, s.n., adj. **1.** S.n. Etaj al cretacului superior, caracterizat prin faună de amoniți, echinide, lamelibranhiate, gasteropode, corali etc. **2.** Adj. Care se referă la formațiunile sau la vârsta senonianului (**1**). [Pr.: *-ni-an*] — Din fr. **sénonien**.

SENS, *sensuri*, s.n. **1.** Înțeles (al unui cuvânt, al unei expresii, al unei forme sau al unei construcții gramaticale); semnificație. ♦ (În semiotică) Înțelesul unui semn. ♦ Conținut noțional sau logic. *Îmi spui cuvinte fără sens*. **2.** Temei rațional; logică, rost, rațiune, noimă. *Sensul vieții*. ♦ Rost, scop, menire. ♦ Loc. adv. *Fără sens* = fără rost, la întâmplare. *Într-un*

anumit sens = privind lucrurile într-un anumit mod, dintr-un anumit punct de vedere, sub un anumit raport. În *sensul cuiva* = potrivit vederilor, părerilor cuiva. **3.** Direcție, orientare. ♦ *Sens unic* = sistem de circulație a vehiculelor într-o singură direcție pe arterele cu mare afuență, putându-se folosi toată lățimea părții carosabile. **4.** (Mat., Fiz.) Fiecare dintre cele două posibilități de succesiune a elementelor unui ansamblu continuu ordonat cu o singură dimensiune. — Din fr. *sens*, lat. *sensus*.

SENSIBIL, -Ă, *sensibili, -e*, adj., s.f. I. Adj. **1.** (Despre oameni) Care resimte puternic orice impresie fizică sau morală, care are o sensibilitate deosebită. ♦ Care poate fi ușor mișcat, impresionat; simțitor, emotiv. ♦ (Despre organisme) Care reacționează la cea mai ușoară excitație exterioară. **2.** (Fil.; despre materie, lucruri, fenomene etc.) Care poate fi cunoscut cu ajutorul simțurilor. ♦ (Substantivat, n.) Domeniul lucrurilor sensibile (I 2). ♦ Care se poate ușor constata; vădit, simțitor, apreciabil. *Temperatura a înregistrat o sensibilitate scădere*. **3.** (Despre instrumente, aparate, materiale) Care reacționează la cele mai mici variații ale unor agenți externi. **4.** (Despre materiale fotografice) Care are însușirea de a înregistra acțiunea luminii sub forma unei imagini latente ce poate fi făcută vizibilă prin dezvoltare. II. S.f. Treapta a șaptea a modurilor major și minor, situată la o septimă superioară față de tonică. ♦ Denumire dată acordului construit pe treapta a șaptea a modurilor major sau minor armonic. — Din fr. *sensible*, lat. *sensibilis*.

SENSIBILE adv. (Muz.; ca indicație de executare) Cu simțire, cu înduioșare. — Cuv. it.

SENSIBILITATE, *sensibilități*, s.f. **1.** Facultate de a simți, de a reacționa la excitații, de a-și schimba, într-o anumită măsură, starea inițială sub acțiunea unui agent exterior; acuitate a simțurilor; capacitatea de a percepe senzații. **2.** Capacitate de reacție afectivă; intensitate afectivă; emotivitate, afectivitate. ♦ (În artă și literatură) Capacitatea de a transmite, de a provoca emoții artistice; receptivitate artistică. **3.** Însușire a unui instrument sau a unui aparat de a reacționa la cele mai mici variații ale unor agenți externi (ca diferența de temperatură sau de greutate, schimbarea presiunii etc.). **4.** (Chim.) Mărima concentrației unei soluții în substanța de analizat, care produce, în timpul reacției de recunoaștere, un efect situat la pragul percepției senzoriale. **5.** Rezistență scăzută la agenți patogeni. **6.** Calitate a materialelor fotografice de a fi sensibile (**4**). — Din fr. *sensibilité*, lat. *sensibilitas, -atis*.

SENSIBILIZĂ, *sensibilizez*, vb. I. Tranz. și refl. **1.** A deveni sensibil sau a mări sensibilitatea unui țesut, a unui mușchi etc. față de acțiunea unui agent exterior; *p. ext.* (tranz.) a face (mai) sensibil pe cineva sau ceva. ♦ (Despre un material fotografic) A (se) face sensibil la acțiunea luminii. ♦ Tranz. A extinde intervalul de variație a unei mărimi în care un sistem fizico-chimic își menține o anumită sensibilitate. **2.** (Rar) A (se) concretiza, a (se) materializa. — Din fr. *sensibiliser*.

SENSIBILIZARE, *sensibilizări*, s.f. Acțiunea de a (se) sensibiliza și rezultatul ei. ♦ Scădere a pragului de reactivitate a unei structuri vii (celulă, țesut, organ, organism) față de un anumit agent. ♦ Stare de receptivitate crescută, patologică a organismului față de un agent (fizic, chimic sau biologic), manifestată prin reacții locale sau generale. ♦ Mărire a sensibilității unui instrument de măsură, a unui aparat, a emulsiilor fotografice etc. — V. *sensibiliza*.

SENSIBILIZĂT, -Ă, *sensibilizați, -te*, adj. Care a devenit sensibil, căruia i s-a mărit sensibilitatea. — V. *sensibiliza*.

SENSIBILIZĂTOR, *sensibilizatori*, s.m. Substanță care, adăugată în stratul fotosensibil al unui material fotografic, mărește sensibilitatea la anumite culori, îndeosebi la cele din marginile spectrului luminii. — Din fr. *sensibilisateur*.

SENSITOMETRIC, -Ă, *sensitometrici, -ce*, adj. Referitor la sensimetrie, care aparține sensimetriei. — Din fr. *sensitométrique*.

SENSITOMETRIE, *sensitometrie*, s.f. Ansamblu de metode folosite pentru determinarea sensibilității materialelor fotografice în raport cu intensitatea și compoziția spectrală a radiației luminoase, cu durata și caracterul expunerii, precum și în raport cu modul de prelucrare a materialului. — Din fr. *sensitométrie*.

SENSITOMETRU, *sensitometre*, s.n. Instrument pentru determinarea sensibilității materialelor fotografice în raport cu durata de expunere. — Din fr. *sensitometre*.

SENTEȚIOS, -OASĂ, *sentețioși, -oase*, adj. (Despre stil, ton, fraze etc.) Care conține multe sentințe (**2**), maxime; *p. ext.* care are caracter, ton de sentință. ♦ (Despre oameni) Care se exprimă prin sentințe, prin maxime; *p. ext.* care folosește un ton emfatic; afectat, grav, pretențios. [Pr.: *ț-i-os*] — Din fr. *sentencieux*, lat. *sententiosus*.

SENTEȚIOZITATE s.f. (Rar) Însușirea de a fi sentențios. [Pr.: *ț-i-o*] — *Sentețios* + suf. *-itate*.

SENTIMENT, sentimente, s.n. **1.** Proces afectiv specific uman, care exprimă atitudinea omului față de realitate; simțământ. ♦ Afectiune. **2.** Facultatea de a simți, de a cunoaște, de a aprecia ceva; conștiință. ♦ Credință, impresie intimă; convingere. *Avea sentimentul că l-a mai văzut undeva*. [Var.: (înv.) *sintiment* s.n.] — Din fr. *sentiment*.

SENTIMENTĂL, -Ă, *sentimentali, -e*, adj. **1.** Care exprimă (sau trezește) sentimente duioase, nostalgice; (peior.) plin de sentimentalism; dulceag. ♦ Care se referă la sentimente. **2.** (Despre oameni și manifestările lor; adesea substantivat) Care arată o sensibilitate accentuată, care se lasă ușor impresionat de sentimente duioase. — Din fr. *sentimental*.

SENTIMENTALISM, (2) sentimentalisme, s.n. **1.** Tendință de a exagera rolul și valoarea sentimentelor, de a aprecia lucrurile (numai) din punct de vedere afectiv sau de a da în mod obișnuit precădere acestui criteriu. **2.** Gest, atitudine, comportare de om sentimental. **3.** Curent preromantic în literatura rusă apărut la sfârșitul sec. XVIII ca o reacție împotriva clasicismului. — Din fr. *sentimentalisme*.

SENTIMENTALIST, -Ă, *sentimentaliști, -ste*, adj. (Rar) Sentimental (**1**). — Din fr. *sentimentaliste*.

SENTIMENTALITATE s.f. Caracter, fel de a fi al unei persoane sentimentale; predispoziție spre exagerarea sentimentelor. ♦ Reacție afectivă specifică a unei persoane față de realitățile vieții. — Din fr. *sentimentalité*.

SENTIMENTALIZĂ, *sentimentalizez*, vb. I. Tranz. A prezenta (ceva) în mod sentimental, a face să capete un caracter sentimental. — *Sentimental* + suf. *-iza*.

SENTIMENTALIZARE s.f. Acțiunea de a *sentimentaliza* și rezultatul ei. — V. *sentimentaliza*.

SENTIMENTALIZĂT, -Ă, *sentimentalizați, -te*, adj. Care este prezentat sentimental. — V. *sentimentaliza*.

SENTINELĂ s.f. v. *santinelă*.

SENTINȚĂ, *sentințe*, s.f. **1.** Hotărâre, decizie a unui tribunal, pronunțată în primă instanță. ♦ Hotărâre a unei comisii de arbitraj. ♦ Fig. Stigmatizare, oprobriu, blam. **2.** Maximă, aforism, adagiu. ♦ Deviză. — Din fr. *sentence*, lat. *sententia*.

SENZAȚIE, *senzații*, s.f. **1.** Reflectare psihică a calităților distincte ale obiectelor din realitate care acționează nemijlocit asupra organelor de simț. *Senzație vizuală. Senzație auditivă*. ♦ Expr. *A avea senzația că...* = a simți, a i se părea că... ♦ Percepție. ♦ Simțire; sentiment. **2.** Ceea ce are un caracter senzațional, impresionează în mod puternic simțurile, imaginația; ceea ce constituie un prilej de emoții violente. ♦ Loc. adj. *De senzație* = senzațional. ♦ Expr. *A face senzație* = a produce o impresie foarte puternică, a trezi un interes deosebit, a face vâlvă. [Var.: *senzațiune* s.f.] — Din fr. *sensation*, lat. *sentatio, -onis*.

SENZAȚIONAL, -Ă, *senzaționali, -e*, adj. Care impresionează puternic, uimește, emoționează, care interesează în cel mai mare grad. [Pr.: *-fi-o*] — Din fr. *sensationnel*.

SENZAȚIUNE s.f. v. *senzație*.

SENZITIV, -Ă, *senzitivi, -e*, adj. **1.** Senzorial (**2**). **2.** Înzestrat cu sensibilitate; sensibil. ♦ (Bot.; substantivat, f.) Specie de mimosă. — Din fr. *sensitif*, lat. *sensitivus*.

SENZOR, *senzori*, s.m. (Fiz.) Dispozitiv (ultrasensibil) care sesizează un anumit fenomen. [Scriș și: *senzor*] — Din engl. *sensor*, fr. *senseur*.

SENZORIAL, -Ă, *senzoriali, -e*, adj. **1.** Care privește organele de simț, care se realizează prin simțuri. **2.** (Fiziol., Psih.) Care are legătură cu producerea senzațiilor sau cu receptarea stimulilor externi sau interni; senzitiv (**1**). [Pr.: *-ri-a!*] — Din fr. *sensoriel*.

SENZUAL, -Ă, *senzuali, -e*, adj. Care ține de simțuri, care desfată simțurile. ♦ (Despre oameni; adesea substantivat) Încălnat spre plăcerile trupești, spre senzualitate. ♦ (Adesea adverbial) Care trădează, exprimă senzualitate. [Pr.: *-zu-a!*] — Din fr. *sensuel*, lat. *sensualis*.

SENZUALISM s.n. **1.** Doctrină filosofică bazată pe recunoașterea senzației ca singura sursă a cunoștințelor noastre despre lume. **2.** Încălnare spre plăcerile simțurilor; erotism. [Pr.: *-zu-a-*] — Din fr. *sensualisme*.

SENZUALIST, -Ă, *senzualiști, -ste*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care aparține senzualismului (**1**), privitor la senzualism. **2.** S.m. și f. Adept al senzualismului (**1**). [Pr.: *-zu-a-*] — Din fr. *sensualiste*.

SENZUALITATE s.f. **1.** Încălnare spre plăcerile trupești. **2.** Sensibilitate senzorială. [Pr.: *-zu-a-*] — Din fr. *sensualité*.

SEPĂLĂ, *sepale*, s.f. Fiecare dintre frunzele (modificate) care alcătuiesc calicul unei flori. — Din fr. *sépale*.

SEPARĂ, *separ*, vb. I. **1.** Tranz. A face să nu mai fie împreună; a despărți, a desface, a izola. ♦ Refl. (Despre persoane) A se îndepărta, a se despărți; (despre soți) a divorța. **2.** Refl. și intrans. (Fiz.; despre o

substanță solidă dizolvată într-un lichid) A (se) depune sub formă de precipitat. — Din fr. **séparer**, lat. **separare**.

SEPARABIL, **-Ă**, *separabili*, *-e*, adj. Care poate fi separat, care se poate despărți. — Din fr. **séparable**, lat. **separabilis**.

SEPARĂRE, *separări*, s.f. Acțiunea de a (se) separa și rezultatul ei; despărțire, izolare; diferențiere. — V. **separa**.

SEPARĂT, **-Ă**, *separați*, *-te*, adj. Care se găsește izolat, care nu comunică, nu se confundă cu alții, nu e în legătură cu alții; deosebit; care a fost izolat dintr-un complex. ⇨ **Pace separată** = pace pe care o încheie un stat în mod izolat, fără aliații săi de război. — V. **separa**.

SEPARATISM s.n. Tendință de separare, de desprindere dintr-un grup social (constituit); izolare, atitudine singuratică. — Din fr. **séparatisme**.

SEPARATISTE, **-Ă**, *separatiști*, *-ste*, adj. (Adesea substantivat) Care se separă, se izolează de majoritate; care este adept al separatismului. — Din fr. **séparatiste**.

SEPARATÓR, **-OĂRE**, *separatori*, *-oare*, adj., s.n. I. Adj. Care are calitatea de a separa. II. S.n. 1. Dispozitiv, aparat sau mașină care servește la curățarea unei substanțe de altele sau la separarea unuia sau mai multor componenți dintr-un amestec. *Separator de țigete*. ⇨ *Separator de lapte* = aparat centrifugal folosit pentru separarea smântânii din lapte. 2. Aparat electric folosit pentru conectarea și deconectarea vizibilă a unui circuit electric, manevrabil numai dacă circuitul este întrerupt. — Din fr. **séparateur**, lat. **separator**.

SEPARĂȚIE, *separații*, s.f. Despărțire, separare. ⇨ *Separăția puterilor* = principiu fundamental al democrației, potrivit căruia în stat există trei puteri (legiuitoare, executivă și judecătorească), exercitate de organe diferite, având o anumită interdependență și dreptul de control reciproc. *Separăția de domiciliu* = dispensă premergătoare divorțului prin care se acordă soților dreptul de a avea domiciliu legal diferite. *Separăția de bunuri* = (în unele state) regim matrimonial caracterizat prin aceea că femeia își păstrează libera dispoziție a bunurilor sale aduse în căsătorie. *Separăția de patrimoniu* = măsură luată la cererea creditorilor unei succesiuni ori a legatarilor cu titlu particular de sume de bani, pentru a împiedica confundarea patrimoniului succesoral cu cel al moștenitorului și a evita astfel eventuala concurență a creditorilor acestuia din urmă. — Din fr. **séparation**, lat. **separatio**.

SEPARÉ s.n. v. **separeu**.

SEPARÉU, *separeuri*, s.n. Cameră, boxă, despărțitură, loc izolat într-un restaurant, într-o grădină de vară etc. [Var.: **separé** s.n.] — Din fr. **séparé**.

SEPEDÓN *sepedoni*, s.m. Insectă dipteră care trăiește pe unele plante acvatice (*Sepedon sphegeus*). — Din fr. **sépédon**.

SÉPIA s.f. v. **sepia**.

SÉPIE, (1) *sepii*, (3) *sepia*, s.f. 1. Moluscă marină cu corpul oval, prevăzută cu zece brațe acoperite cu numeroase ventuze și cu o cochilie calcaroasă internă și care, când este atacată, elimină o secreție negricioasă dintr-o „glandă de cerneală”, tulburând apa din jur (*Sepia officinalis*). 2. (În forma *sepia*) Vopsea de culoare cafenie-închis provenită din viscerele sepiei sau fabricată pe cale sintetică, folosită în pictură sau în grafică; culoare roșie-brună ⇨ (Adjectival) *Culoare sepia*. 3. Desen colorat roșu-brun, realizat cu sepia (2). [Var.: **sépia** s.f.] — Din fr. **sépia**, lat. **sepia**, it. **seppia**.

SEPIÓN, *sepióni*, s.m. Cochilia internă rudimentară a sepiei, oval-alungită, turtită, cu aspect spongios; os de sepie. [Pr.: *-pi-on*] — Din fr. **sépion**.

SEPT, *septuri*, s.n. (Anat.) Perete despărțitor între două cavități. *Sept nazal*. — Din fr. **septum**.

SEPTÉMBRIE s.m. Numele lunii a noua a anului; răpciune. [Var.: **septémvrie** s.m.] — Din ngr. **septémvrios**.

SEPTÉMVRÍR, *septemviri*, s.m. (La romani) Fiecare dintre cei șapte preoți însărcinați cu organizarea serbărilor date în cinstea zeilor. — Din lat. **septemvir**.

SEPTÉMVRIE s.m. v. **septembrie**.

SEPTENĂR, **-Ă**, *septenari*, *-e*, adj. (Rar) Care privește o perioadă de șapte zile, șapte ani. ⇨ (Despre versuri) Compus din șapte picioare și jumătate. — Din fr. **septénaire**, lat. **septenarius**.

SEPTENĂT, *septenate*, s.n. Mandat politic de șapte ani. — Din fr. **septennat**.

SEPTENTRIÓN s.n. (Livr.) Nord, miazănoapte. [Pr.: *-tri-on*] — Din fr. **septentrion**.

SEPTENTRIONAL, **-Ă**, *septentrionali*, *-e*, adj. Boreal, nordic. [Pr.: *-tri-o-*] — Din fr. **septentrional**, lat. **septentrionalis**.

SEPTÉT, *septete*, s.n. Ansamblu format din șapte voci sau din șapte instrumente care execută împreună o piesă muzicală; *p. ext.* bucată compusă pentru a fi executată de un astfel de ansamblu. — Din germ. **Septett**.

SÉPTIC, **-Ă**, *septici*, *-ce*, adj. Infectat cu microbi; care produce infecție. ⇨ *Maladie septică* = boală provocată de microbi. — Din fr. **septique**.

SEPTICÉMIC, **-Ă**, *septicemici*, *-ce*, adj. (Med.) Referitor la septicemie, de septicemie. — Din fr. **septicémique**.

SEPTICEMIE, *septicemii*, s.f. Infecție generalizată a sângelui, provocată de pătrunderea în sânge a germenilor proveniți dintr-un microb; piemie. — Din fr. **septicémie**.

SEPTICITĂTE, s.f. Toxicitate a microbilor. — Din fr. **septicité**.

SÉPTIMĂ¹, *septime*, s.f. Interval într-o gamă diatonică, cuprinzând șapte note consecutive; treapta a șaptea de la o treaptă dată. — Din germ. **Septime**, it. **settima**.

SÉPTIMĂ², *septime*, s.f. Una dintre pozițiile de apărare la scrimă. — Din fr. **septime**.

SEPTOGÉN, **-Ă**, *septogeni*, *-e*, adj. (Despre bacterii) Care produce putrefacție. — Din **septic** (după *gazogen*).

SEPTOLÉT, *septolete*, s.n. Grup de șapte note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. — Din fr. **septolet**.

SEPTUAGENĂR, **-Ă**, *septuagenari*, *-e*, s.m. și f., adj. (Persoană) care a împlinit vârsta de șaptezeci de ani sau are între șaptezeci și optzeci de ani. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **septuagénaire**, lat. **septuagenarius**.

SEPTULCRĂL, **-Ă**, *sepulcrali*, *-e*, adj. (Livr.) 1. Care aparține mormântului, privitor la mormânt. 2. Ca de mort. — Din fr. **sepulcral**, lat. **sepulcralis**.

SEPULCRU, *sepulcre*, s.n. (Livr.) Mormânt. — Din fr. **sepulcre**.

SEPULTURĂ, *sepulturi*, s.f. (Rar) Loc de înmormântare; mormânt. — Din fr. **sepulture**, lat. **sepultura**.

SEQUOIA, *sequoia*, s.m. Arbore gigant din California care poate atinge înălțimea de 150 m, circumferința de peste 40 m și vârsta de 5 000 de ani (*Sequoia gigantea*). [Pr.: *-cvo-ia*] — Cuv. lat.

SER, *seruri*, s.n. Partea lichidă a sângelui. ⇨ Lichid extras din sânge sau preparat pe cale artificială care conține un anumit anticorp sau o secreție glandulară și este folosit în scopuri terapeutice. ⇨ *Ser sangvin* = plasmă sangvină din care s-a extras fibrinogenul. *Ser imun* = ser sangvin provenit de la un animal vaccinat care, introdus în organism, conferă o imunitate pasivă. *Ser fiziologic* = soluție salină foarte diluată, apropiată de compoziția serului sangvin, folosită pentru a înlocui pierderile mari de lichide sau de sânge în diferite boli, pentru dizolvarea unor antibiotice etc. — Din fr. **sérum**, lat. **serum**.

SERADÉLĂ, *seradele*, s.f. Plantă din familia leguminoaselor, cu tulpina subțire, înaltă, cu frunzele compuse, folosită ca plantă furajeră (*Ornithopus sativus*). — Din it. **serradella**, fr. **serradelle**.

SERAFIC, **-Ă**, *serafici*, *-ce*, adj. (Ca) de serafim; îngeresc, serafimic; *fig.* pur, candid, neprihănit, nevinovat. — Din fr. **séraphique**.

SERAFIM, *serafimi*, s.m. 1. (În religia creștină) Înger de rang superior situat ierarhic între arhangeli și heruvimi. 2. Prapur pe care sunt reprezentate chipurile de îngeri și care, după ritualul Bisericii ortodoxe, se poartă la procesiunile funebre. — Din sl. **serafimŭ**.

SERAFIMIC, **-Ă**, *serafimici*, *-ce*, adj. (Rar) Serafic. — **Serafim** + suf. *-ic*.

SERAFISM, *serafisme*, s.n. Atitudine, comportare serafică. — **Serafi**[c] + suf. *-ism*.

SERAI, *seraiuri*, s.n. 1. Palat al sultanului sau al marilor demnitari turci; *p. restr.* apartament destinat cadănelor într-un palat turcesc. ⇨ P. gener. Palat. 2. (Reg.) Șură, șopron. ⇨ Cămară, hambar. [Var.: **serái** s.n.] — Din tc. **saray**, **seray**.

SERĂL, **-Ă**, *serali*, *-e*, adj. De seară; (despre forme și instituții de învățământ) ale căror cursuri se țin seara. — Din it. **serale**.

SERALIE s.f. v. **seralie**.

SERALIST, **-Ă**, *seraliști*, *-ste*, adj., s.m. și f. (Elev sau student) care urmează un curs seral. — **Seral** + suf. *-ist*.

SERASCHIER, *seraschieri*, s.m. Comandant al armatei și ministru de război în Imperiul Otoman. [Var.: **seraschír** s.m.] — Din tc. **serasker**.

SERASCHIR s.m. v. **seraschier**.

SERASÍR s.n. (Înv.) Stofă țesută cu fir de aur; brocat. [Var.: **sarasír** s.n.] — Din tc. **seraser**.

SERĂT, **-Ă**, *serați*, *-te*, adj. (Despre frunze și alte organe ale plantelor) Care are marginile dințate, îndreptate către vârful organului respectiv. — Din fr. **serré**.

SERATĂ, *serate*, s.f. Reuniune, întrunire cu caracter muzical, literar etc.; *spec.* petrecere de seară cu dans. — Din it. **serata**.

SÉRĂ, *seré*, s.f. Construcție specială cu acoperiș (și cu pereți) din sticlă sau din material plastic pentru adăpostirea și cultivarea plantelor care nu suportă frigul. — Din fr. **serre**.

SERBĂ, *serbez*, vb. I. Tranz. A sărbători (un fapt important, un eveniment memorabil etc.); *fig.* a omagia, a cinsti, a lăuda. ⇨ A ține sărbătoare; a nu lucra, a prăznu. — Lat. **servare**.

SERBĂRE, *serbări*, s.f. 1. Faptul de a *serba*; sărbătorire; p. ext. manifestare cu caracter solemn organizată cu scopul de a celebra un eveniment important; festivitate, petrecere. 2. (Rar) Sărbătoare (1). — V. *serba*.

SERCĂLĂJ, *serclaje*, s.n. (Med.) Încercuire. ♦ Metodă chirurgicală de menținere pe loc a unui organ sau de strângere a unui orificiu prin fixarea cu un fir special. [Scris și: *cerclaj*] — Din fr. **cerclage**.

SERDĂR, *serdari*, s.m. 1. (În sec. XVII-XVIII, în Țara Românească și Moldova) Comandant de oaste, mai ales de călărimie. ♦ *Marele serdar* sau *serdarul mare* = comandant de oaste făcând parte dintre boierii de divan. *Serdar de mazili* = comandantul călărimii formate din boierii mazili. 2. (În sec. XVIII-XIX) Boier de rang mijlociu. — Din tc. **serdâr**.

SERDĂREĂSĂ, *serdărese*, s.f. Soție de serdar. — **Serdar** + suf. *-easă*.

SERDĂRESC, *-EASCĂ*, *serdărești*, adj. Care aparține serdarului, privitor la serdar, de serdar. — **Serdar** + suf. *-esc*.

SERDĂRIE, *serdării*, s.f. Funcția, demnitatea de serdar. — **Serdar** + suf. *-ie*.

SERENADĂ, *serenade*, s.f. Compoziție muzicală, vocală sau instrumentală, alcătuită din mai multe părți, apropiată ca factură de divertisment, nocturnă etc., cu caracter liric, executată seara sau noaptea sub ferestrele cuiva, în semn de omagiu sau de dragoste. [Var.: *serenată* s.f.] — Din fr. *sérénade*, it., sp. *serenata*, germ. *Serenade*.

SERENĂTĂ s.f. v. *serenată*.

SERENISIM, *-Ă*, *serenisimi*, *-e*, adj. Epitet onorific care se adăuga la unele titluri de noblețe sau bisericesti din Europa Apuseană; prealuminat, mărit. — Din it. *serenissimo*, fr. *sérénissime*.

SERGENT, *sergenți*, s.m. 1. Grad inferior în armată sau în poliție, intermediar superior gradului de caporal; persoană care poartă acest grad. ♦ *Sergent-major* = grad militar superior sergentului și inferior plutonierului, primul grad de subofițer; persoană care are acest grad. 2. (În trecut) Gardist (1); gardian. — Din fr. **sergent**.

SERHĂT, *serhaturi*, s.n. (Înv.) Cetate turcească la granița Țărilor Române. — Din tc. **serhat**.

SERIA, *seriez*, vb. I. Tranz. A așeza în serii sau pe serii; a clasa, a tria, a orându-i mărfuri, obiecte etc., dându-le un număr de serie. [Pr.: *-ri-a*] — Din fr. *série*.

SERIAL, *-Ă*, *seriali*, *-e*, (1) *seriale*, s.n., (2) adj. 1. S.n. Roman¹ sau film care apare pe fragmente prezentate succesiv. 2. Adj. (Cu caracter) de serie, în serie. ♦ *Muzică serială* = serialism. [Pr.: *-ri-al*. — Pl. și: (n.) *serialuri*] — Din engl. **serial**.

SERIALISM s.n. Tehnică de compoziție constând în folosirea unei serii de 12 sunete ca material de construcție; muzică serială. [Pr.: *-ri-a*] — Din fr. **sérialisme**.

SERIĂT, *-Ă*, *seriați*, *-te*, adj. (Rar) Clasat, repartizat pe serii. [Pr.: *ri-ati*] — V. **seria**.

SERİATOR, *-OĂRE*, *seriatori*, *-oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care seriază, care clasează pe grupe, pe serii. [Pr.: *-ri-a*] — **Seria** + suf. *-tor*.

SERIC, *-Ă*, *serici*, *-ce*, adj. Care se referă la ser (sangvin, imun, fiziologic). — Din fr. **sérique**.

SERICÉU, *-CÉE*, *sericeu*, *-cee*, adj. (Bot.; despre unele organe) Acoperit cu peri mățoși, moi la pipăit. — Din it. **sericeo**.

SERICICOL, *-Ă*, *sericicoli*, *-e*, adj. Care ține de sericultură, privitor la sericultură. — Din fr. **sericicole**.

SERICICULTOR, *-OĂRE*, *sericicultori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care se ocupă cu sericultură. — Din fr. **sericiculteur**.

SERICICULTURĂ, *sericicultură*, s.f. Ramură a zootehniei care are ca obiect creșterea și înmulțirea viermilor de mătase în vederea obținerii gogoșilor destinate prelucrării. — Din fr. **sericiculture**.

SERICIGEN, *-Ă*, *sericigeni*, *-e*, adj. (Despre glandele unor viermi, insecte) Care secretă mătase. — Din fr. **séricigène**.

SERICINĂ, *sericine*, s.f. Proteină solubilă care acoperă firele de mătase naturală (și care este îndepărtată în cursul procesului de prelucrare). — Din fr. **séricine**.

SERICIT s.n. Varietate solzoasă de mică albă, întâlnită frecvent în șisturile cristaline slab metamorfizate și în rocile eruptive. — Din fr. **séricite**.

SERICITIZARE, *sericitizări*, s.f. Fenomen geologic de retransformare a feldspaților în sericit. — După fr. **sericitisation**.

SERIE, *serii*, s.f. 1. Însuirea de termeni care se succedă potrivit unei anumite legi; succesiune neîntreruptă de lucruri, de fapte etc. de același fel, care formează un ansamblu sau care sunt considerate astfel; șir; p. ext. mulțime, sumă. ♦ Loc. adv. *De serie* = (despre mărfuri, obiecte) fabricat, confecționat după același tip, împreună cu alte obiecte asemănătoare; comun, obișnuit, banal. ♦ Loc. adv. *În serie* = în multe exemplare după același tip, în număr mare. ♦ Grup, tranșă, categorie într-o succesiune sau

într-o clasificare. 2. Expresie matematică formată dintr-o infinitate de termeni care se deduc unul din altul conform unei anumite reguli și care sunt legați între ei cu semnul plus sau minus. 3. (Chim.) Grup de compuși organici caracterizați prin faptul că fiecare are în molecula lui câte un atom de carbon și doi atomi de hidrogen mai mult decât compusul precedent al grupului. 4. Număr de ordine care se aplică pe mărfurile fabricate într-un număr mare de exemplare de același tip. ♦ *Seria zero* = primele cantități dintr-un produs nou, executate de o întreprindere în timpul însușirii fabricației în serie a produsului respectiv. ♦ Număr caracteristic unuia dintre tipurile de fabricație a unor produse finite. 5. Complex de strate care s-au depus în timpul unei epoci geologice. 6. Grup de sunete sau de foneme caracterizate printr-o trăsătură comună. — Din fr. **série**, lat. **series**.

SERIERE, *serieri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *seria* și rezultatul ei. [Pr.: *-ri-e*] — V. **seria**.

SERIGRAFIE s.f. Procedeu de imprimare (pe lemn, sticlă, textile etc.) cu ajutorul unui ecran de mătase. — Din fr. **sérigraphie**, germ. **Serigraphie**.

SERINGĂ, *seringi*, s.f. Instrument medical folosit pentru a introduce sau pentru a scoate din organism un lichid, pentru a lua probe de sânge etc., care constă dintr-un cilindru de sticlă sau de material plastic cu un piston etanș, la care se adaptează un ac tubular. [Var.: *sirîngă* s.f.] — Din fr. **seringue**, it. **siringa**.

SERIOGRAF, *seriografe*, s.n. Accesoriu al aparatului radiografic pentru executarea de radiografii în serie. [Pr.: *-ri-o*] — Din fr. **sériographe**, engl. **seriograph**.

SERIOGRAFIC, *-Ă*, *seriografici*, *-ce*, adj. De serigrafie. [Pr.: *-ri-o*] — Din engl. **seriographic**.

SERIOGRAFIE, *seriografii*, s.f. Înregistrare a unei serii de clișee cu ajutorul serigrafului; imagine astfel obținută. [Pr.: *-ri-o*] — Din fr. **sériographie**, engl. **seriography**.

SERIOS, *-OASĂ*, *serioși*, *-oase*, adj., adv., s.n. I. Adj. 1. Care are un caracter grav, sobru; lipsit de superficialitate; care nu se ține de frivolități, de glume; așezat, ponderat. ♦ Care convinge, care corespunde unui caracter sobru. ♦ Care are o înfățișare gravă, un aer solemn, sever, rigid. ♦ Lipsit de zburdălnicie, de veselie. ♦ (Despre îmbrăcăminte) Sobru.

2. Care obișnuiește să adâncească lucrurile, care procedează în acțiunile sale cu atenție, cu conștiinciozitate; p. ext. care are o înfățișare, o expresie vădind concentrare, preocupare. 3. Care trebuie privit cu seriozitate; pozitiv, real, adevărat. *E lucru foarte serios*. ♦ (Despre lucrări, activități etc.) Temeinic, adânc, conștiincios. *Studii serioase în specialitate*. ♦ Care poate avea urmări grave; primejdios. *Boală serioasă*. 4. De seamă, important. II. Adv. 1. Fără intenție de glumă sau de farsă; adevărat, drept.

2. Temeinic; stăruitor, hotărât cu tot dinadinsul. III. S.n. (Rar) Seriozitate. ♦ Loc. adv. *Cu (tot) seriosul* = cu toată seriozitatea, cu toată convingerea, fără glumă. ♦ Expr. *A lua (pe cineva sau ceva) în serios* = a acorda unei persoane sau unui lucru toată atenția, a-l socoti vrednic de luat în considerație. [Pr.: *-ri-os*] — Din fr. **sérieux**, lat. **seriosus**.

SERIOZITATE s.f. 1. Însușirea, calitatea de a fi serios; p. ext. comportare, ținută care denotă această însușire; gravitate, importanță, însemnătate. ♦ Loc. adv. *Cu seriozitate sau cu toată seriozitatea* = a) cu mare atenție, cu conștiinciozitate, temeinic; b) cu convingere, cu tărie, dinadins; c) (în construcție cu verbe ca „a zice”, „a spune” etc.) cu ton profund, cu gravitate, cu pătrundere, convins. ♦ Expresie a figurii lipsite de veselie, de zburdălnicie. 2. Profunzime, intensitate; temeinicie, autenticitate. ♦ Calitate a ceea ce necesită o deosebită atenție, o deosebită grijă; gravitate. *Seriozitatea momentului*. ♦ Calitatea a ceea ce este lucrat, executat cu conștiinciozitate, cu atenție. [Pr.: *-ri-o*] — **Serios** + suf. *-itate*.

SERJ, (2) *serjuri*, s.n. 1. Țesătură de mătase (amestecat cu bumbac) cu firul în diagonală, folosită pentru căpșuț haine. 2. Sortiment de serj (1). — Din fr. **serge**.

SERMAIĂ, *sermaiale*, s.f. (Înv.) Capital; fond (de bani). [Var.: *sermeă*, *sirmală* s.f.] — Din tc. **sermäye**.

SERMEĂ s.f. v. *sermaia*.

SERODIAGNOSTIC, *serodiagnostic*, s.n. Stabilire a diagnosticului unei boli infecțioase prin căutarea prezentei și evoluției anticorpilor specifici produși de microbii respectivi. [Pr.: *-di-ag-*] — Din fr. **sérodiagnostic**.

SEROLÓGIC, *-Ă*, *serologici*, *-ce*, adj. Privitor la serul sangvin, care se referă la serologie. *Examen serologic*. — Din fr. **sérologique**.

SEROLOGIE s.f. 1. Știință care se ocupă cu studiul serurilor terapeutice, specifice sau nespecifice; capitol al imunologiei care cuprinde studiul metodelor pentru punerea în evidență a anticorpilor din serul sangvin, precum și studiul antigenelor microbiene și celulare și al toxinelor. 2. Studiu de laborator care constă în analizarea modificărilor serice din cursul diferitelor boli. — Din fr. **sérologie**.

SEROPOZITÍV, -Ă, *seropozitiv, -e*, s.m. și f. (Persoană) care prezintă un serodiagnostic pozitiv, în special la virusul HIV; (ființă) al cărei ser sangvin conține anticorpi specifici, în special ai virusului HIV. — Din fr. **séropositif**.

SEROPROFILAXIE s.f. Metodă terapeutică ce constă în injectarea cu ser specific, provenind de la un convalescent sau un animal imunizat, pentru prevenirea apariției unor boli infectocontagioase. — Ser + **profilaxie**.

SEROREACȚIE, *seroreacții*, s.f. (Med.) Reacție serologică. [Pr.: -re-ac-] — Din fr. **séro-réaction**.

SERÓS, -OĂSĂ, *seroși, -oase*, adj. **1.** De natura serului sau a serozității, având caracterul serozității. ⇨ *Sânge seros* = sânge în compoziția căruia predomină serul. **2.** (Despre țesuturi) Care secretă o serozitate. ⇨ *Membrană seroasă* = membrană care înlesnește mișcările unui organ, fiind formată din două foi subțiri, una care aderă strâns la organ, cealaltă care căptușește cavitatea în care se găsește organul, spațiul dintre ele fiind umplut cu o serozitate; membrană care protejează articulațiile osoase. — Din fr. **séreux**.

SEROTERAPIE s.f. Metodă terapeutică pentru tratarea și prevenirea unor boli infecțioase prin administrarea serului luat de la un animal imunizat împotriva acestor boli. — Din fr. **sérothérapie**.

SEROTONINĂ s.f. (Fiziol.) Substanță prezentă în celulele tractului gastro-intestinal, în creier, în plachetele sangvine ale unor mamifere, cu rol important în contracția musculaturii netede, în dilatarea capilarelor, în creșterea permeabilității vaselor mici. — Din fr. **sérotonine**.

SEROVACCINĂRE, *serovaccinări*, s.f. (Med.) Vaccinare cu adaos de ser specific vaccinului. — După fr. **serovaccination**.

SEROZITĂTE, *serozități*, s.f. Lichid alb-gălbui pe care îl secretă membranele seroase. ⇨ Lichid seros sau purulent care se formează în unele afecțiuni. — Din fr. **sérosité**.

SERPASIL s.n. (Farm.) Alcaloid vegetal cu acțiune sedativă și hipotensivă. — Denumire comercială.

SERPENT, *serpente*, s.n. Instrument de suflat din sec. XVI, cu tonalitate gravă, înlocuit ulterior de tubă. — Din fr., engl. **serpent**.

SERPENTĂRIU, *serpentarii*, s.n. Loc special amenajat (într-o grădină zoologică) în care trăiesc șerpi în condiții asemănătoare cu cele din natură. — Din lat., engl. **serpentarium**, fr. **serpentaire**.

SERPENTIN s.n. Mineral cu varietăți de diferite culori, rezultat prin hidroliza silicaturii de magneziu. [Var.: **serpentină** s.f.] — Din fr. **serpentine**, germ. **Serpentine**.

SERPENTINĂ¹, *serpentine*, s.f. **1.** Traseu șerpuit al unui drum care străbate un teren în pantă; fiecare dintre cotiturile unui astfel de traseu; *p. ext.* drum cotit, șerpuit. **2.** Fâșie lungă și îngustă de hârtie colorată, înfășurată strâns, care, aruncată la distanță, se desfășoară în spirală și care se folosește ca mijloc de amuzament la petreceri. **3.** Tub (sau țevă) de metal sau de sticlă în două în formă de spirală sau de elice și folosit ca schimbător de căldură. — Din fr. **serpentin**.

SERPENTINĂ² s.f. v. **serpentin**.

SERTA-FERTA adv. (Înv.) De colo până colo, încoace și încolo, fără rost. — Din ngr. **sírta-férta**.

SERTĂR, *sertare*, s.n. **1.** Parte a unei mobile (birou, scrin etc.) în formă de cutie, care se poate trage în afară. **2.** Organ de mașină care, prin deplasările sale, permite intrarea și ieșirea agentului motor (abur, aer comprimat etc.) în și din cilindrul unui motor. ⇨ Element în formă de placă folosit la construcția unor robinete pe care le închide și le deschide, deplasându-se într-o mișcare de translație în lungul axei lui; vană. [Var.: **saltăr** s.n.] — Din ngr. **sirtári**.

SERTĂRAȘ, *sertărașe*, s.n. Diminutiv al lui **sertar** (1); sertărel. — **Sertar** + suf. -aș.

SERTĂREL, *sertărele*, s.n. Sertăraș. — **Sertar** + suf. -el.

SERTISĂJ s.n. Sertizare. — Din fr. **sertissage**.

SERTIZĂ, *sertizez*, vb. I. Tranz. **1.** A fixa o piatră prețioasă sau ornamentală în montură metalică prin îndoirea marginilor monturii. **2.** A asambla, a fixa două piese tubulare prin îndoirea pereților la capătul uneia dintre ele. — După fr. **sertir**.

SERTIZĂRE, *sertizări*, s.f. Acțiunea de a sertiza și rezultatul ei. — V. **sertiza**.

SERV, -Ă, *servi, -e*, s.m. și f. **1.** (În Evul Mediu) Țăran dependent de stăpânul de pământ; iobag, șerb. ⇨ (Latinism înv.) Sclav, rob. **2.** (Livr. înv.) Servitor, slujitor. — Din lat. **servus**.

SERVĂJ s.n. (În Evul Mediu) Starea, situația de serv; iobăgie, șerbie. — Din fr. **servage**.

SERVĂNT, *servanți*, s.m. **1.** Soldat care deservește o gură de foc sau un alt mijloc de luptă. **2.** (Rar) Om de serviciu cu atribuții speciale în anumite instituții. — Din fr. **servant**.

SERVĂNTĂ, *servante*, s.f. **1.** (Livr.) Servitoare, slujnică. **2.** Masă sau bufet pe care se pun tacâmurile și vasele de schimb necesare pentru servitul mesei. — Din fr. **servante**.

SÉRVER, *serve*, s.n. (Inf.) Computer sau program care conectează utilizatorii din rețea la o sursă centralizată sau la o bancă de date. — Din engl. **server**.

SERVÍ, *servesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A îndeplini anumite funcții, însărcinări, datorii față de cineva; a sluji. ⇨ Intrans. A face serviciu, a funcționa ca... ⇨ Intrans. A lucra în calitate de om de serviciu, a sluji. ⇨ A lucra în interesul, în slujba cuiva; a susține, a sprijini. *Îmi servesc prietenii*. ⇨ A fi de folos, util cuiva. *Cu ce te pot servi?* **2.** Intrans. (Despre lucruri) A folosi la..., a fi utilizat ca..., a avea rolul de... ⇨ Refl. (Despre oameni) A se folosi, a face uz de... **3.** Tranz. A pune, a aduce la masă mâncare, băutură etc. ⇨ A prezenta cuiva o mâncare ca să ia din ea, a trata pe cineva cu ceva; a da să mănânce. ⇨ Refl. A lua să mănânce sau să bea. *Se servi cu câteva bomboane*. ⇨ Fig. A da, a transmite. *Încearcă să-i servească ultimele noutăți*. ⇨ (Despre vânzători, funcționari etc.) A oferi solicitanților cele cerute; a executa o comandă. ⇨ A asigura o prestare de serviciu; a deservi. *Ascensorul servește etajele de sus*. **4.** Tranz. (La unele jocuri sportive cu mingea și la jocul de cărți) A pune mingea sau cărțile în joc. ⇨ A plăti, a furniza. *A servi o rentă*. — Din fr. **servir**.

SERVIABIL, -Ă, *servibili, -e*, adj. Care își oferă cu plăcere și cu promptitudine serviciile; îndatoritor, săritor, binevoitor. [Pr.: -vi-a-] — Din fr. **serviable**.

SERVIABILITĂTE s.f. (Rar) Înșușirea de a fi serviabil. [Pr.: -vi-a-] — Din fr. **serviabilité**.

SÉRVICE, *service-uri*, s.n. Stație de reparare și întreținere a autoturismelor sau a diverselor aparate. [Pr.: *servis*] — Din engl. **service**.

SERVICIU, *servicii*, s.n. **1.** Acțiunea, faptul de a servi, de a sluji; formă de muncă prestată în folosul sau în interesul cuiva. ⇨ Expr. *A fi (sau a se pune) în serviciu cuiva (sau a ceva)* = a sluji, a servi unei persoane sau unui scop, unei idei etc. ⇨ (În construcție cu verbele „a face”, „a aduce”) Faptă, acțiune care servește, avantajează pe cineva; îndatorire, obligație. ⇨ Expr. *A face un prost (sau un rău) serviciu cuiva* = a face cuiva (fără voie) un rău. ⇨ *Scară de serviciu* = scară secundară într-un imobil (pentru acces la dependințe). **2.** Ocupație pe care o are cineva în calitate de angajat; slujbă. ⇨ Îndatorire care revine cuiva în calitate de angajat; îndeplinirea acestei îndatoriri. ⇨ *Serviciu militar* = stagiul la care sunt obligați, prin lege, cetățenii unui stat pentru a se instrui din punct de vedere militar în rândurile forțelor armate. *Serviciu comandat* = însărcinare, atribuție, misiune specială încredințată cuiva spre executare. *Serviciu divin (sau religios)* = cultul divinității exprimat prin cuvinte și gesturi rituale. ⇨ Expr. (Despre angajați, ostași, elevi) *(A fi) de serviciu* = (a fi) în tură de lucru la locul de muncă; de gardă. *A intra în serviciu* = a deveni salariat. ⇨ Funcție. *Serviciu de casier*. **3.** Subdiviziune, fără personalitate juridică, a unei întreprinderi sau instituții; *p. ext.* colectivul de muncă corespunzător. **4.** Grup de obiecte care alcătuiesc un tot cu destinație specială. *Serviciu de cafea*. **5.** Mulțime ordonată în timp a regimurilor succesive ale unui sistem tehnic. **6.** (Sport) Punere în joc a mingii. — Din fr. **service**, lat. **servitium**.

SERVIEȚĂ, *serviete*, s.f. Geantă (mare), mai ales de piele, cu una sau mai multe despărțituri, în care se poartă acte, cărți etc. [Pr.: -vi-e-] — Din fr. **serviette**.

SERVIL, -Ă, *servili, -e*, adj. (Livr.) **1.** Slugarnic; lingușitor, supus. ⇨ (Rar) Care ține de condiția de serv. **2.** Care se conformează riguros, fără rezerve modelului; lipsit de originalitate. *Imitare servilă*. ⇨ (Despre traduceri și traducători) Care se ține în mod formal de original, neglijând conținutul, ideile; literal. — Din fr. **servile**, lat. **servilis**.

SERVILISM s.n. (Livr.) Caracter servil, atitudine servilă; slugărnicie, servilitate. — Din fr. **servilisme**.

SERVILITĂTE s.f. (Rar) Servilism. — Din fr. **servilité**.

SERVIRE s.f. Acțiunea de a (se) servi și rezultatul ei; servit¹. — V. **servi**.

SERVIT¹ s.n. Servire. — V. **servi**.

SERVIT², -Ă, *serviți, -te*, adj. Slujit, ajutat. ⇨ (La unele jocuri cu mingea sau de noroc) Pus în joc. — V. **servi**.

SERVITÔR, -OĂRE, *servitori, -oare*, s.m. și f. Persoană angajată în serviciul cuiva pentru treburi casnice; *p. gener.* orice persoană care muncește la stăpân; slugă. — Din fr. **serviteur**.

SERVITÛDINE, *servitudini*, s.f. (Rar) Servitute. — Din lat. **servitudo**, -inis.

SERVITÛTE, *servituti*, s.f. **1.** (În Evul Mediu) Stare de dependență, de aservire față de stăpânul feudal; robie, servitute. ⇨ Obligație, constrângere. **2.** (Jur.) Sarcină care grevează un imobil, denumit fond aservit, în favoarea altuia, denumit fond dominant, și care ia naștere prin voința proprietarilor celor două fonduri. — Din lat. **servitus**, -utis.

SERVO- Element de compunere cu sensul „aservit”, „auxiliar”, care intră în denumirea unor sisteme tehnice (sau a unor mărimi caracteristice acestora). — Din fr. **servo-**.

SERVOCOMANDĂ, *servocomenzi*, s.f. Comandă automată sau semiautomată la care forța de inițiere a comenzii este amplificată prin utilizarea energiei produse de o sursă auxiliară. — Din fr. **servocommande**.

SERVODIRECȚIE, *servodirecții*, s.f. Dispozitiv de manevră a direcției pe autovehicule, care micșorează efortul conducătorilor. — Din fr. **servodirection**.

SERVOELEMENT, *servoelemente*, s.n. Element al unui mecanism regulator dintr-un sistem tehnic cu ajutorul căruia se variază direct sau indirect o anumită mărime sau un anumit parametru al sistemului. [Pr.: -vo-e] — **Servo-** + **element**.

SERVOFRÂNĂ, *servofrâne*, s.f. Aparat de frânare care înlocuiește energia musculară necesară pentru frânare. — **Servo-** + **frână** (după fr. *servofrein*).

SERVOMECHANISM, *servomecanisme*, s.n. Mecanism al unui regulator, prin care acesta acționează direct sau prin intermediul unui alt mecanism asupra mărimii sau parametrului de reglat. — Din fr. **servomécanisme**.

SERVOMOTÓR, *servomotoare*, s.n. Motor (electric, hidraulic sau pneumatic) al unui sistem de comandă automată sau de reglare automată folosit pentru acționarea unui element de execuție al unui sistem tehnic, transformând un semnal aplicat la intrare într-o mișcare de cele mai multe ori de rotație și folosind o sursă auxiliară de energie. — Din fr. **servomoteur**.

SERVOREGLĂRE, *servoreglări*, s.f. Reglare automată prin care forța exercitată asupra elementului activ al regulatorului este adusă la valoarea necesară printr-un aport de energie auxiliară. — **Servo-** + **reglare**.

SÉRVUS interj. (Reg.) Formulă familiară de salut. — Din germ. **Servus**.

SESĂM s.m. (Bot.) Susan. — Din fr. **sésame**.

SESAMOÍD, *-Ă, sesamoizi, -de*, adj. Care seamănă cu un grăunte de susan. \diamond *Oase sesamoide* = oase mici, rotunjite, care se dezvoltă în mod normal în grosimea unor tendoane musculare, îndeosebi în dreptul articulațiilor carpiene și tarsiene. — Din fr. **sésamoïde**.

SESCVIPLÂN, *sescviplane*, s.n. Avion biplan la care suprafața planului inferior este aproximativ jumătate din suprafața planului superior. — Din fr. **sesquiplan**.

SÉSIE, *sesii*, s.f. Denumire dată în Evul Mediu, în Transilvania, lotului de pământ, parte dintr-un domeniu, asupra căruia țăranul dependent avea drept de posesie în schimbul rentei către stăpânul feudal și care putea fi transmis ereditar. — Din lat. **sessio**.

SESÍL, *-Ă, sesili, -e*, adj. (Despre frunze) Lipsit de pețiol sau de peduncul. — Din fr. **sessile**, lat. **sessilis**.

SESIÚNE, *sesiuni*, s.f. Perioadă de timp în care membrii unui organ reprezentativ, ai unei organizații se întrunesc pentru a discuta și a rezolva diferite probleme; *p. ext.* sesiunile ținute în această perioadă de timp. \diamond *Sesiune de examene* = (în învățământul superior) perioadă de timp în cursul căreia se țin examene. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **session**, lat. **sessio, -onis**.

SESIZĂ, *sesizez, vb. I. Tranz. 1.* A cuprinde cu mintea, a pricepe, a înțelege; *p. ext.* a observa, a descoperi. \diamond Refl. A lua cunoștință, a ține seamă, a-i păsa de cineva sau de ceva. **2.** A înștiința o autoritate (în scris) despre un caz care trebuie cercetat; a se adresa unui organ de jurisdicție pentru rezolvarea unei pricini. — După fr. **saisir**.

SESIZĂBIL, *-Ă, sesizabil, -e*, adj. Care poate fi perceput prin simțuri, care poate fi cunoscut. — Din fr. **saisissable** (după *sesiza*).

SESIZĂNT, *-Ă, sesizanți, -te*, adj. Care iese ușor în evidență; impresionant, frapant. — Din fr. **saisissant** (după *sesiza*).

SESIZĂRE, *sesizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sesiza* și rezultatul ei; pricepere, înțelegere; (concr.) încunoștințare, aviz. — V. **sesiza**.

SESIZÓR, *sesizoare*, s.n. Organ principal al unui regulator sau al unui aparat de măsură, care sesizează o anumită mărime în forma ei inițială pentru a fi transformată apoi într-o formă convenabilă. — **Sesiza** + suf. *-or*.

SESTÉRT, *sesterți*, s.m. Monedă romană de argint, mai târziu de bronz, subdiviziune a dinarului. [Var.: (inv.) **sesterțiu** s.n.] — Din lat. **sestertius**.

SESTÉRTIU s.n. v. **sesterț**.

SET, *seturi*, s.n. **1.** Parte dintr-o întâlnire sportivă, limitată de epuizarea unui timp sau de realizarea unui scor convențional (la volei sau la tenis).

2. Serie de obiecte sau de instrumente tehnice care se vând împreună.

3. Ansamblu de obiecte de îmbrăcăminte (în special pulover și jachetă) ale cărui piese sunt confecționate din același material; garnitură (**3**). — Din engl., fr. **set**.

SETĂ, *setez, vb. I. Tranz.* A stabili, a selecta sau a configura parametrii de funcționare ai unui sistem tehnic computerizat, conform unei metodologii specifice și în acord cu o anumită opțiune de operare. — Din engl. **set**.

SETAVERĂJ, *setaveraje*, s.n. Raportul dintre numărul seturilor (**1**) câștigate și cele pierdute la anumite jocuri sportive (tenis, volei etc.). — Din engl. **set-average**.

SÉTĂ, *sete*, s.f. (Bot.) Axă verticală protejată de o membrană care susține capsula cu spori la mușchiul de pământ. — Din lat. **seta**.

SÉTBOL s.n. Minge la jocul de tenis, volei etc. servită la sfârșitul setului care, câștigat, asigură victoria în setul respectiv. — Din engl. **set ball**.

SETCĂR, *setcari*, s.m. (Reg.) Pescar care pescuiește cu setca. — **Setca** + suf. *-ar*.

SÉTCĂ, *setci*, s.f. (Reg.) Unealtă de pescuit formată dintr-o plasă de forme și dimensiuni variate, confecționată din ață subțire și care este fixată în apă cu ajutorul a două odgoane, cel superior cu plute, iar cel inferior cu greutăți, folosită mai ales pentru scrumbie și cegă. — Din rus. **setka**.

SÉTE s.f. Senzație fiziologică pe care o au oamenii, animalele sau păsările când simt nevoia să bea apă din cauza deshidratării țesuturilor organismului. \diamond Fig. Poftă, dorință arzătoare; dor. \diamond Loc. adv. *Cu sete* = cu pasiune, cu nesăț; *p. ext.* cu putere, cu violență, tare. — Lat. **sitis**.

SETÓS, *-OĂSĂ, setoși, -oase*, adj. Chinuit de sete; însetat. \diamond Fig. Avid, lacom, dornic de ceva. — **Sete** + suf. *-os*.

SÉTTER, *setteri*, s.m. Rasă de câini de vânatoare și de pază cu păr lung și ondulat și cu urechi mari, clăpăuge. *Setter irlandez*. [Scris și: **seter**] — Din engl., fr. **setter**.

SEU s.n. Grăsime animală obținută din țesuturile grase ale bovinelor, ovinelor și cabalinelor, folosită în industrie și, mai rar, în alimentație. \diamond Fig. Avere, bogăție, bunăstare personală. \diamond Expr. *A trăi din seul său* = a trăi numai din ceea ce a agonisit singur; a trăi din resurse proprii. *A face* (sau *a prinde*) *seu* = a se îmbogăți. *A pune* (sau *a prinde* etc.) *seu* = a se îngrășa. *A avea seu la rărunchi* = a fi înstărit, a avea avere; a-i merge foarte bine. — Lat. **sebum**.

SEVÁI, (**2**) *sevairi*, s.n. (Inv.) **1.** Țesătură de mătase cu fire de aur sau de argint. **2.** Sortiment din această țesătură. [Var.: **suvaí** s.n.] — Din tc. **sevayí**.

SÉVAS s.n. (Inv.) Considerație, respect, venerație. — Din ngr. **sévas**.

SÉVĂ, *seve*, s.f. Suc nutritiv încărcat cu săruri minerale, care circulă în vasele plantelor și le hrănește. \diamond Fig. Izvor de energie; putere, vigoare, vlagă. — Din fr. **seve**.

SEVÉR, *-Ă, severi, -e*, adj. **1.** (Despre oameni; adesea adverbial) Care judecă și pedepsește fără indulgență; exigent, pretențios, riguros. \diamond Care nu admite abateri de la normele sau regulile stabilite, care nu admite circumstanțe atenuante; rigid. *Lege severă*. \diamond (Despre aspectul, expresia, manifestările oamenilor) Lipsit de blândețe, aspru, grav. \diamond P. ext. Solemn. **2.** Fără multe ornamente; sobru, auster. — Din fr. **severe**, lat. **severus**.

SEVERINEÁN, *-Ă, severineni, -e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Drobeta-Turnu Severin sau din județul Caraș-Severin. **2.** Adj. Care aparține municipiului Drobeta-Turnu Severin sau județului Caraș-Severin ori severinenilor (**1**), referitor la municipiul Drobeta-Turnu Severin sau la județul Caraș-Severin ori la severineni. — [Turnu-] **Severin** (n. pr.) + suf. *-ean*.

SEVERINEÁNCĂ, *severinence*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Drobeta-Turnu Severin sau din județul Caraș-Severin. — **Severinean** + suf. *-că*.

SEVERITÁTE s.f. Înșușirea de a fi sever (**1**); asprime, strășnicie; comportarea unei persoane severe; exigență, austeritate, rigiditate. — Din fr. **sevérité**, lat. **severitas, -atis**.

SEVRÁJ s.n. **1.** Încetare a alăptării unui sugar. **2.** Privare a unui toxicoman de drogul său obișnuit. — Din fr. **sevrage**.

SEX, *sexe*, s.n. **1.** Totalitatea caracteristicilor morfologice și fiziologice care deosebesc animalele și plantele în două categorii distincte, masculii și femele. **2.** Fiecare dintre cele două categorii de viețuitoare diferențiate după organele genitale; bărbați sau femei, masculi sau femele. \diamond *Sexul tare* (sau *viril*) = bărbații. *Sexul slab* (sau *frumos*) = femeile. [Pl. și: **sexuri**] — Din fr. **sexe**, lat. **sexus**.

SEXAGENÁR, *-Ă, sexagenari, -e*, s.m. și f. (Adesea adjectival) Persoană care a împlinit vârsta de șizeci de ani sau are între șizeci și șaptezeci de ani. — Din fr. **sexagénaire**, lat. **sexagenarius**.

SEXAGESIMÁL, *-Ă, sexagesimal, -e*, adj. (Despre modul de diviziune sau despre subdiviziuni) Care are la bază raportul dintre unu și șizeci; care împarte un întreg în șizeci de părți egale. — Din fr. **sexagésimal**.

SÉX-APPEAL s.n. Farmec, senzualitate a unei femei care provoacă dorință. [Scris și: *sexapil*. — Pr.: *séxăpil*] — Din engl. **sex-appeal**.

SEX-CLÚB, *sex-cluburi*, s.n. Club cu programe erotice. — Din engl. **sex club**.

SEXISM s.n. Discriminare sexuală care funcționează, de regulă, în defavoarea femeilor și în favoarea bărbaților, la nivel individual, dar și instituțional. — Din fr. **sexisme**.

SEXIST, -Ă, sexiști, -ste, adj. Care aparține sexismului, privitor la sexism. — Din fr. **sexiste**.

SEXOLOG, -Ă, sexologi, -ge, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în sexologie. — Din fr. **sexologue**.

SEXOLOGIE s.f. Disciplină care studiază sexualitatea și problemele psihofiziologice. — Din fr. **sexologie**.

SEX-SHOP, sex-shopuri, s.n. Magazin specializat în vânzarea de publicații și materiale pornografice. [Pr. -șop] — Cuv. engl.

SEX-SIMBOL, sex-simboluri, s.n. Vedetă care reprezintă idealul senzualității, al sexualității unei țări, unei epoci etc. — Din fr. **sexe-symbole**, engl. **sex symbol**.

SEXTANT, sextante, s.n. Instrument optic format dintr-un arc gradat egal cu o șesime de cerc, prevăzut cu două oglinzi și cu o lunetă mică, care se utilizează la măsurarea distanței unghiulare dintre două puncte și se folosește în astronomie, navigație și aviație. [Pl. și: (m.) sextanți] — Din fr. **sextant**.

SÉXTĂ, sexte, s.f. **1.** Treapta a șasea a gamei diatonice. **2.** Intervalul de la orice notă dată până la cea de-a șasea, în ordinea gamei diatonice. — Din fr. **sexe**.

SEXTIET, sextete, s.n. **1.** Compoziție muzicală pentru șase voci sau șase instrumente. ♦ Ansamblu de șase voci sau șase instrumente care execută împreună o compoziție muzicală. **2.** Echipă de volei sau de gimnastică alcătuită din șase jucători sau jucătoare. — Din germ. **Sextett**.

SEXTILION, sextilioane, s.n. Număr egal cu zece la puterea douăzeci. [Pr.: -li-on] — Din fr. **sextillion**.

SEXTINĂ, sextine, s.f. Poezie cu formă fixă, alcătuită din șase strofe și jumătate, în care aceleași cuvinte revin la rimă într-o anumită ordine. ♦ Strofa de șase versuri. — Din fr. **sextine**.

SEXTOLÉT, sextolete, s.n. Grup de șase note provenite din reunirea a două triotele. — Din fr. **sextolet**.

SEXTUOR, sextuoruri, s.n. Bucată muzicală care se execută la șase instrumente sau pe șase voci. [Pr.: -tu-or] — Din fr. **sextuor**.

SEXTUPLU, -Ă, sextupli, -e, adj. De șase ori mai mare, înșesit. — Din fr. **sextuple**, lat. **sextuplus**.

SEXUAL, -Ă, sexuali, -e, adj. Care se referă la sex și îl caracterizează; care este privit din punctul de vedere al raportului dintre sexe. [Pr.: -xu-a] — Din fr. **sexuel**, lat. **sexualis**.

SEXUALISM s.n. Senzualitate. [Pr.: -xu-a] — Din fr. **sexualisme**.

SEXUALITATE s.f. Calitate conferită de prezența caracterelor morfologice, fiziologice și psihologice legate de sex și de fenomenul sexual. [Pr.: -xu-a] — Din fr. **sexualité**.

SEXUAT, -Ă, sexuali, -te, adj. Care are unul dintre cele două sexe. ♦ Reproducere sexuală = reproducere a organismelor prin organe sexuale. [Pr.: -xu-a] — Din fr. **sexué**.

SEXÝ adj. invar. (Despre oameni) Cu sex-appeal. ♦ (Despre filme, publicații etc.) Cu caracter erotic. — Din engl. **sexy**.

SEYCHELÉZ, -Ă, seychellezi, -e, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Republica Seychelles. **2.** Adj. Care aparține Republicii Seychelles sau seychellezilor (**1**), referitor la Republica Seychelles ori la seychellezi. [Pr.: seicheléz] — **Seychell**[es] + suf. -ez.

SEZINĂR, -Ă, sezinari, -e, adj. (În sintagma) Moștenitor sezinar = moștenitor care se bucură de sezină. — **Sezină** + suf. -ar.

SEZINĂ, sezine, s.f. Posesiune de drept a bunurilor succesoriale, în temeiul căreia anumiți moștenitori sunt îndreptățiți să perceapă uzufuct și să exercite dreptul la acțiune privitoare la aceste bunuri încă de la deschiderea succesiunii. — Din fr. **saisine**.

SEZÓN, sezoane, s.n. Perioadă de timp a anului corespunzând aproximativ unui anotimp. ♦ Perioadă a anului caracterizată prin apariția anumitor fenomene sau printr-o intensă activitate în unele domenii; timp al anului potrivit pentru a întreprinde anumite acțiuni condiționate de caracteristicile anotimpului. *Sezon de băi*. — Loc. adj. *De sezon* = propriu, potrivit unui anumit sezon; *fig.* de actualitate. — Din fr. **saison**.

SEZONÁL, -Ă, sezonali, -e, adj. Sezonier. — **Sezon** + suf. -al.

SEZONIÉR, -Ă, sezonieri, -e, adj. **1.** Care ține de un anumit sezon și durează cât sezonul, privitor la un anumit sezon. **2.** (Substantivat) Lucrător angajat pentru un sezon. [Pr.: -ni-er] — Din fr. **saisonnier**.

SEZONIST, -Ă, sezonisti, -ste, s.m. și f. Persoană care face cură la o stațiune balneară sau climaterică; vilegiaturist. — **Sezon** + suf. -ist.

SFACÉL, sfacele, s.n. (Med.) Porțiune de țesut mortificat care se detașează de țesuturile sănătoase învecinate și se elimină. — Din fr. **spacèle**.

SFADĂ, sfezi, s.f. (Pop.) Ceartă, gâlceavă. ♦ Conflict, neînțelegere, divergență; zăzanie. [Var.: **svadă** s.f.] — Din sl. **súvada**.

SFADNIC, -Ă, sfadnici, -ce, adj. (Reg.; adesea substantivat) Certăreț, arțăgos. — Din sl. **súvadinikú**.

SFALERÍT, sfalerite, s.n. (Min.) Blendă. — Din fr. **sphalérite**.

SFANȚ, sfanți, s.m. Veche monedă austriacă de argint având valoarea de aproximativ doi lei, care a circulat și în Țările Române la începutul sec. XIX; sorocovăț; *p. gener.* monedă mărunță, ban, para. ♦ Expr. *A nu avea niciun sfanț* = a nu avea bani. [Var.: (Inv.) **sfânțih** s.m.] — Din germ. **Zwanzig[er]**.

SFÂNȚIIH s.m. v. **sfanț**.

SFARĂ s.f. (Pop.) Miros greu (și fum) rezultat din arderea grăsimilor sau a cărni, de la lumânări de seu etc.; fum înecăcios. ♦ Expr. *A da sfară în țară* (sau, rar, *în sat, în mahala* etc.) = a da de știre, a răspândi o veste. [Var.: **sfără** s.f.] — Din sl. **skvara**.

SFARÓG, sfaroguri, s.n. (Pop.) Lucru uscat, întărit din cauza căldurii sau a vechimii. — **Sfără** + suf. -og.

SFAROGÍ, sfarogesc, vb. IV. Refl. (Pop.) A se face sfarog, a se scoroji. — Din **sfarog**.

SFAROGÍT, -Ă, sfarogiti, -te, adj. (Pop.) Făcut sfarog, scorojit. — V. **sfarog**.

SFAT, sfaturi, s.n. **1.** Vorbe, argumente spuse cuiva pentru a-l convinge să procedeze într-un anumit fel, într-o împrejurare dată; povată, îndemn, îndrumare. **2.** Adunare de oameni întruniți pentru a delibera, a lua hotărâri sau (în trecut) a ajuta la conducerea țării. ♦ (În trecut) *Sfat popular* = denumire dată între 1950 și 1968, în organizarea administrativ-teritorială a României, organelor locale ale puterii de stat; clădirea în care își avea sediul acest organ. **3.** Consfătuire, consiliu. ♦ (Pop.) Conversație, taifas. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) *Sfatul domnesc* = consiliu format din reprezentanții marii boierimii care luau parte, alături de domn, la conducerea țării. **4.** (Rar) Zvon, veste, vorbă. [Var.: **svat** s.n.] — Din sl. **súvĕtŭ**.

SFADĂLIE, sfădălii, s.f. (Reg.) Sfadă (mare); discuție aprinsă, gâlceavă. — **Sfadă** + suf. -ălie.

SFADĂUȘ, -Ă, sfădăuși, -e, adj. (Reg.) Certăreț, gâlcevitor. — **Sfădi** + suf. -uș.

SFADÍ, sfădesc, vb. IV. **1.** Refl. recipr. și tranz. (Pop.) A (se) certa; a (se) dojeni, a (se) mustra. ♦ Refl. recipr. A se hărțui, a se tachina. ♦ Intrans. Fig. A face zgomot, zarvă, agitație. **2.** Tranz. (Inv.) A înfrunța; a probozi. — Din sl. **súvaditi**.

SFÂNȚIȘÓR, sfânțioari, s.m. Diminutiv al lui *sfanț*. — **Sfanț** + suf. -ișor.

SFÂNȚOAIĆĂ, sfânțoaițe, s.f. (Inv.) Monedă care valoarea jumătate de sfanț. — **Sfanț** + suf. -oaiță.

SFÂNȚUÍ, sfânțuiesc, vb. IV. Tranz. (Fam.) **1.** A mitui. **2.** A lua mită, a stoarca bani de la cineva; a înșela pe cineva. — **Sfanț** + suf. -ui.

SFÂNȚUÍÁLĂ, sfânțuieali, s.f. (Fam.) Acțiunea de a sfânțui și rezultatul ei. — **Sfanțui** + suf. -eală.

SFÂNȚUÍCĂ, sfânțuici, s.f. (Inv.) Sfânțoaică. — **Sfanț** + suf. -uică.

SFÂNȚUITÓR, -OÁRE, sfânțuitoari, -oare, s.m. și f. (Fam.) Persoană care sfânțuiește. [Pr.: -tu-i] — **Sfanțui** + suf. -tor.

SFĂRĂMĂ, sfărâm, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) sparge, a (se) desface în bucăți mici; a (se) fărâmița, a (se) zdrobi. ♦ Expr. (Tranz.) *A sfărâma lanțurile (robiei)* = a cuceri libertatea. *A-și sfărâma capul (sau mintea)* = a depune eforturi deosebite, a se zbate, a se frământa pentru ceva. ♦ Fig. A (se) destrăma, a (se) spulbera, a (se) împrăștia, a (se) risipi. **2.** Tranz. A omori, a distruge, a nimici. **3.** Refl. Fig. A se zbate, a se chinui, a se strădui să... [Var.: **sfărámă** vb. I] — Pref. s- + **fărâma**.

SFĂRĂMĂRE, sfărâmări, s.f. Acțiunea de a (se) sfărâma și rezultatul ei; sfărâmat¹. [Var.: **sfărámăre** s.f.] — V. **sfărâma**.

SFĂRĂMĂT¹ s.n. Sfărâmare. [Var.: **sfărámát** s.n.] — V. **sfărâma**.

SFĂRĂMĂT², -Ă, sfărâmați, -te, adj. (Despre lucruri) Făcut fărâme, zdrobit, fărâmițat; *fig.* destrămat, spulberat. ♦ Fig. (Despre colectivități) Nimicit, zdrobit, învins. [Var.: **sfărámát, -ă** adj.] — V. **sfărâma**.

SFĂRĂMĂ, sfărâme, s.f. (Rar) Sfărâmatură. — Cf. **sfărâma**.

SFĂRĂMĂTORE, sfărâmătoare, s.n. Mașină sau unealtă folosită pentru sfărâmarea diverselor materiale; berbec. — **Sfărâma** + suf. -ător.

SFĂRĂMĂTÜRĂ, sfărâmături, s.f. Obiect spart în bucăți (mici); fragment, bucată dintr-un astfel de obiect. [Var.: **sfărámătură** s.f.] — **Sfărâma** + suf. -ătură.

SFĂRĂMICÓS, -OÁSĂ, sfărâmicioși, -oase, adj. Care se sfărâmă sau se poate sfărâma ușor, care la lovire se preface în părți (foarte) mici. [Var.: **sfărâmicós, -oasă** adj.] — **Sfărâma** + suf. -icios.

SFĂRĂMĂ, sfărâma, vb. I v. **sfărâma**.

SFĂRĂMĂRE s.f. v. **sfărâmare**.

SFĂRMĂT¹ s.n. v. **sfărâmat¹**.

SFĂRMĂT², -Ă adj. v. **sfărâmat²**.

SFĂRMĂTURĂ s.f. v. **sfărâmatură**.

SFĂRMICIOȘ, -OASĂ adj. v. **sfărâmicios**.

SFĂTÓS, -OASĂ, **sfătosi, -oase**, adj. (Adesea adverbial) Căruia îi place să povestească; care vorbește cu înțelepciune, care este bun povățuitor; vorbăreț. — **Sfat** + suf. **-os**.

SFĂTOȘENIE s.f. Înșușirea de a fi sfătós. — **Sfătós** + suf. **-enie**.

SFĂTUI, **sfătuesc**, vb. IV. 1. Tranz. A da cuiva un sfat (1): a povățui, a îndruma; a îndemna. 2. Refl. A cere cuiva părerea sau sfatul (1); a se consulta, a se înțelege cu cineva. 3. Intrans. (Pop.) A sta la vorbă, la taifas; a conversa. — **Sfat** + suf. **-ui**.

SFĂTUIALĂ, **sfătuieli**, s.f. (Pop.) Sfătuire. [Pr.: **-tu-ia-**] — **Sfătui** + suf. **-eală**.

SFĂTUIRE, **sfătuirii**, s.f. (Rar) Acțiunea de a (se) sfătui și rezultatul ei; sfătuială. — V. **sfătui**.

SFĂTUITÓR, -OÁRE, **sfătuitóri, -oare**, s.m. și f. Persoană care dă sfaturi; povățuitor. [Pr.: **-tu-i-**] — **Sfătui** + suf. **-tor**.

SFĂNT, -Ă, **sfînți, -te**, adj., s.m., s.f. I. Adj. 1. Epitet dat divinității. ♦ Epitet dat celor sanctificați de Biserică. ♦ **Sfântul Părinte** = titlu dat papei de către catolici. ♦ (Rar; despre oameni) Care duce o viață curată și cucernică. 2. Care ține de divinitate, de religie, de cultul divin; care este considerat ca posedând harul divin. ♦ **Sfânta slujbă** = liturgia. **Locurile sfinte** = ținuturile menționate în textele religioase ca fiind acelea unde a trăit și a propovăduit Isus Hristos. **Sfântul Mormânt** = mormântul în care a fost depus Isus Hristos. **Sfânta sfintelor** = sanctuarul vechiului templu din Ierusalim. 3. Care constituie un obiect de cult, de venerație; care se cuvine cinstit, slăvit, venerat. 4. (Pop.) Epitet dat unor elemente ale naturii. **Sfântul Soare**. ♦ Epitet dat zilelor săptămânii. 5. Desăvârșit, perfect, infailibil. **Ce-am vorbit e sfânt**. ♦ (Substantivat, urmat de un substantiv introdus prin prep. „de” și exprimând ideea de superlativ) Trașnic, zdravăn. **O sfântă de bătaie**. II. S.m., s.f. 1. S.m. art. (Pop.) Dumnezeu. ♦ Expr. **A-I vedea** (pe cineva) **sfântul** = a) a o păți, a da de belea; b) a da peste un noroc neașteptat. **A-I uita** (pe cineva) **sfântul**, se spune când cineva zăbovește undeva prea mult (și degeaba). **Ferit-a sfântul!** = în niciun caz, nicidecum. 2. S.m. și f. Persoană recunoscută ca un exemplu desăvârșit al vieții creștine și consacrată ca atare, după moarte, de către Biserică. ♦ Expr. **Până la Dumnezeu, te mânăncă sfînții** = până să ajungi la cel mai mare, înduri multe de la slujbașii mai mici. **A-I fura** (pe cineva) **sfînții** = a ațipi, a adormi; a muri. **A-I ieși** (cuiva) **un sfânt din gură** = a vorbi foarte drept și înțelept, a spune o vorbă potrivită. **A sta (ca un) sfânt** = a sta nemișcat; (despre copii) a fi foarte cuminte. **A se închina la sfinți sau a se ruga de toți sfinții** = a se adresa la cei puternici cu rugămintă, a fi nevoit să solicite rezolvarea unui lucru în mai multe locuri și cu stăruințe. **La sfântu-așteaptă** = niciodată. ♦ Om care duce o viață curată și cucernică. 3. S.f. pl. art. (În credințele populare) lele. 4. S.m. pl. Mucenici (2). — Din sl. **sventŭ**.

SFĂNTULÉT, sfântuleți, s.m. (Pop.) Sfințisor. — **Sfânt** + suf. **-uleț**.

SFĂR interj. 1. Cuvânt care imită zgomotul produs de învârtirea sau de mișcarea cu repeziune a unui obiect. 2. Cuvânt care imită zgomotul produs de încingerea pe foc a unei grăsimi sau de prăjirea alimentelor. — Onomatopee.

SFĂRĂI, **sfărâi**, vb. IV. Intrans. 1. (Despre obiecte în mișcare) A produce un zgomot ușor, caracteristic, provocat de viteza mișcării; *p. ext.* a se mișca, a se deplasa cu repeziune. ♦ Expr. **A-i sfărâi cuiva inima** = a se zbate, a suferi (de dor, de dragoste etc.), a fi stăpânit de un sentiment puternic. **A-i sfărâi cuiva călcăiele** (*după cineva*) = a fi foarte îndrăgostit de cineva. **A-i sfărâi** (*cuiva*) **călcăiele** = a fugi foarte repede. 2. (Despre grăsimi și despre alimente care se prăjesc) A produce un zgomot șuierător caracteristic; *p. ext.* a se prăji. 3. (Despre insecte) A țărâi. ♦ (Despre păsări) A zbura cu bătaie de aripi repezi. — **Sfăr** + suf. **-ăi**.

SFĂRĂIALĂ, **sfărâieli**, s.f. Sfărâit. [Pr.: **-ră-ia-**] — **Sfărâi** + suf. **-eală**.

SFĂRĂIRE, **sfărâiri**, s.f. Acțiunea de a sfărâi și rezultatul ei. — V. **sfărâi**.

SFĂRĂIT s.n. Faptul de a sfărâi; zgomotul produs de obiecte care sfărâie; sfărâială. — V. **sfărâi**.

SFĂRĂITÓR, -OÁRE, (1) **sfărâitori, -oare**, adj., (2) **sfărâitori**, s.f. 1. Adj. Care sfărâie. 2. S.f. Jucărie de copii care, prin învârtire, produce un sfărâit; băzâitoare, zbarnâitoare. [Pr.: **-ră-i-**] — **Sfărâi** + suf. **-tor**.

SFĂRĂITURĂ, **sfărâituri**, s.f. Sfărâit. [Pr.: **-ră-i-**] — **Sfărâi** + suf. **-tură**.

SFĂRC, **sfărcuri**, s.n. 1. Vârful moale, (cartilagos) și elastic al unor organe; *spec.* mamelon. ♦ Tendon cartilagos care leagă între ele diferite oase ale corpului; zgârci. 2. Vârf flexibil (al mustăților, al coziilor animalelor, al biciului). — Et. nec.

SFĂRCĂI, **sfărcâi**, vb. IV. Tranz. (Reg.) A trece cu putere (și cu zgomot) aerul pe nas; a smârcâi, a smiorcăi. — Cf. s.m. **r c â i**.

SFĂRCĂIRE, **sfărcâiri**, s.f. (Reg.) Acțiunea de a sfărcâi și rezultatul ei. — V. **sfărcâi**.

SFĂRCĂIT¹ s.n. (Reg.) Faptul de a sfărcâi. — V. **sfărcâi**.

SFĂRCĂIT², -Ă, **sfărcăiți, -te**, adj. (Reg.) Care sfărcâie. — V. **sfărcâi**.

SFĂRCUI, **sfărcui**, vb. IV. Tranz. (Reg.) A plesni cu sfărul biciului. — **Sfărc** + suf. **-ui**.

SFĂRCUIRE, **sfărcuiri**, s.f. (Reg.) Acțiunea de a sfărcui și rezultatul ei. — V. **sfărcui**.

SFĂRLĂ, **sfărle**, s.f. (Reg.) 1. Bobârnac. 2. Bot, rât. — Et. nec.

SFĂRLEAZĂ, **sfărleze**, s.f. 1. Titirez (pentru copii). ♦ Fig. Persoană vioaie și harnică. 2. Capătul de jos al fusului, a cărui formă (conică) face ca acesta să se învâртеască mai ușor; prâsnel. 3. Placă metalică fixată pe o axă de lemn, care se așază la țară pe acoperișul caselor, pentru a arăta direcția vântului. — **Sfărlă** + suf. **-ează**.

SFĂRLOAGĂ, **sfărloage**, s.f. (Reg.) Încălțăminte proastă, ruptă. — Et. nec.

SFĂRLOGI, **sfărlogesc**, vb. IV. Refl. (Reg.) A se scoroji, a se sbârci. — Din **sfărloagă**.

SFĂRNĂR, **sfărnaři**, s.m. (Rar) Negustor (de vite). — Et. nec.

SFĂRȘEALĂ, **sfărșeli**, s.f. Stare, senzație de slăbiciune, de leșin. — **Sfărși** + suf. **-eală**.

SFĂRȘI, **sfărșesc**, vb. IV. 1. Tranz. A duce la capăt un lucru, o activitate; a termina, a isprăvi; a pune capăt la ceva, a încheia, a înceta. ♦ Loc. adv. **Pe sfărșite** = aproape gata, pe terminate. ♦ Expr. (Intrans.) **A sfărși cu ceva** = a nu se mai ocupa cu ceva, a nu mai vorbi de ceva. **A sfărși cu cineva** = a rupe relațiile cu cineva, a se supăra pe cineva. ♦ A termina de vorbit, a nu mai avea nimic de spus; a încheia cele spuse. ♦ (Reg.) A înfăptui, a realiza. ♦ A consemna până la sfărșit; a epuiza. 2. Refl. și intrans. A ajunge la capăt, a lua sfărșit, a se termina. ♦ (Despre obiecte) A se termina cu... ♦ Intrans. (Despre oameni) A ajunge într-un anumit fel, într-o anumită situație; (urmat de un infinitiv precedat de prep. „prin”) **A ajunge să... Ei sfărșeau prin a se convinge**. 3. Refl. A-și pierde viața, a se prăpădi, a muri. ♦ Tranz. A omorî. 4. Refl. A avea o senzație de sfărșeală, de leșin; a fi istovit, sleit de puteri. — Din sl. **sŭvŭršiti**.

SFĂRȘIRE s.f. Acțiunea de a (se) sfărși și rezultatul ei; sfărșit¹. ♦ Loc. adv. (Rar) **Fără sfărșire** = neconținut, mereu. — V. **sfărși**.

SFĂRȘIT¹, **sfărșituri**, s.n. 1. Faptul de a (se) sfărși; partea care sfărșește sau cu care se sfărșește ceva; moment final; fine. ♦ Loc. adj. **Fără sfărșit** = care nu se termină sau pare că nu se va termina niciodată. ♦ Loc. adv. **În sfărșit** = în cele din urmă, în fine. **La sfărșit** = la urmă. ♦ Expr. **A face** (sau **a pune**) **sfărșit** = a face să înceteze, a termina. **A lua sfărșit** = a se termina, a se isprăvi. 2. Moarte. ♦ Expr. **A-și da sfărșitul** (sau **obștescul sfărșit**) = a muri. 3. (Inv.) Scop, țintă. [Var.: (reg.) **fărșit** s.n.] — V. **sfărși**.

SFĂRȘIT², -Ă, **sfărșii, -te**, adj. 1. Care a fost dus până la capăt; terminat. 2. Care a fost epuizat, consumat. 3. Istovit peste măsură, cu puterile sleite. — V. **sfărși**.

SFĂRTECĂ, **sfărtec**, vb. I. Tranz. A sfășia, a rupe în bucăți. [Var.: **sfărtică** vb. I] — Lat. ***exfracticare** (< **fractus**).

SFĂRTECĂRE, **sfărtecări**, s.f. Acțiunea de a sfărteca și rezultatul ei. [Var.: **sfărticare** s.f.] — V. **sfărteca**.

SFĂRTECĂT, -Ă, **sfărtecați, -te**, adj. Rupt, sfășiat (în bucăți). [Var.: **sfărticăt, -ă** adj.] — V. **sfărteca**.

SFĂRTICĂ vb. I v. **sfărteca**.

SFĂRTICĂRE s.f. v. **sfărtecare**.

SFĂRTICĂT, -Ă adj. v. **sfărtecat**.

SFĂȘIA, **sfășii**, vb. I. Tranz. 1. A rupe cu mâna în bucăți, în fășii, a sfărteca o pânză, o hârtie etc. fără a folosi instrumente tăioase. ♦ Fig. A chinui, a îndurera pe cineva. ♦ Expr. **A sfășia** (sau, refl., **a i se sfășia**) **cuiva inima** = a produce (sau a simți) o mare durere. ♦ (Despre animale) A mușca, a sfărteca, a rupe pe cineva sau ceva cu colții, cu ghearele. 2. A ataca pe cineva cu îndăjrire, cu răutate; a defăima, a bărfi. [Pr.: **-și-a-**] — Lat. ***exfasciare**.

SFĂȘIAT, -Ă, **sfășiați, -te**, adj. Rupt în bucăți, în fășii. [Pr.: **-și-aț-**] — V. **sfășia**.

SFĂȘIERE, **sfășieri**, s.f. Acțiunea de a sfășia și rezultatul ei; sfășietură. ♦ Locul unde s-a sfășiat ceva; spărtură, gaură; sfășietură. [Pr.: **-și-e-**] — V. **sfășia**.

SFĂȘIETÓR, -OÁRE, **sfășietóri, -oare**, adj. Care sfășie, care rupe în bucăți. ♦ Fig. Foarte trist; dureros, jalnic. [Pr.: **-și-e-**. — Var.: **sfășiitór, -oáre** adj.] — **Sfășia** + suf. **-tor**.

SFĂȘIETURĂ, **sfășieturi**, s.f. Locul unde s-a sfășiat ceva; ruptură, gaură; bucată sfășiată din ceva; sfășiere. [Pr.: **-și-e-**] — **Sfășia** + suf. **-tură**.

SFĂȘIITÓR, -OÁRE adj. v. **sfășietor**.

SFÉCLĂ, *sfeclă*, s.f. Specie de plante erbacee cu frunze lucioase și cu rădăcina cărnoasă de culoare albă sau roșie, folosită ca aliment, ca plantă furajeră sau în industrie, pentru extragerea zahărului; nap (*Beta*). ♦ *Sfeclă de zahăr* = plantă cu rădăcina cilindrică sau conică alungită și frunze mari, oval-alungite cu un conținut de 14–22% zahăr și utilizată în industria zahărului și a alcoolului (*Beta vulgaris-saccharifera*). *Sfeclă furajeră* = plantă cu rădăcina voluminoasă ovală, cilindrică sau sferică, cu un conținut de 4–5% zahăr, cultivată pentru hrana animalelor (*Beta vulgaris*) — Din sl. **svokŭ**.

SFECLĂ, *sfeclăsc*, vb. IV. Tranz. (În expr.) A o *sfeclă* = a ajunge într-o situație neplăcută, a o păți; a o băga pe mână. — Cf. *sfeclă*.

SFECLIU, **-IE**, *sfeclii*, adj. (Pop.) Care este de culoarea rădăcinii de sfeclă. — **Sfeclă** + suf. *-iu*.

SFEN, *sfenuri*, s.n. Silicat natural de titan și de calciu cristalizat în sistemul monoclinic, de culoare galbenă-brună, lucios, frecvent în rocile eruptive. — Din fr. **sphène**.

SFENOID, *sfenoidă*, s.n. Os nepereche, în formă de șa, situat la baza craniului între etmoid și occipital, care desparte cutia craniană de cavitatea vecine. ♦ (Adjectival) *Os sfenoid*. — Din fr. **sphénoïde**.

SFENOIDĂL, **-Ă**, *sfenoidali*, *-e*, adj. Care aparține sfenoidului, privitor la sfenoid. [Pr.: *-no-i-*] — Din fr. **sphénoïdal**.

SFERĂ, *sferă*, s.f. 1. Suprafață constituită de locul geometric al punctelor din spațiu egal depărtate de un punct dat, numit centru; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață. ♦ Obiect care are aproximativ această formă. ♦ (Rare) Glob terestru. 2. (De obicei cu determinarea „cerească”) Regiune cerească unde se găsește și se mișcă aștrii; boltă cerească. 3. Atmosferă. 4. Fig. Domeniul, limitele în cadrul cărora există, acționează sau se dezvoltă ceva sau ceva. *Sferă de influență* = a) domeniu, spațiu în cuprinsul căruia se exercită o anumită influență; b) zonă geografică sau grup de state asupra cărora o anumită putere își rezervă ori își exercită o anumită influență (economică, politică sau militară). ♦ Mediu (social). 5. Element logic care reprezintă capacitatea de referință a noțiunii la ansamblul de indivizi ce posedă însușirile reflectate în conținutul acesteia. — Din fr. **sphère**, lat. **sphaera**.

SFERDECĂL, *sferdecei*, s.m. (Reg.) Fiecare dintre cei doi drugi de dedesubt de la scaunul căruței. — Et. nec.

SFERIC, **-Ă**, *sferici*, *-ce*, adj. De forma unei sfere (1); rotund. — Din fr. **sphérique**, lat. **sphaericus**.

SFERICITATE s.f. Însușirea de a fi sferic. — Din fr. **sphéricité**.

SFEROÏD, *sferoide*, s.n. Corp cu o formă apropiată de aceea a unei sfere (format prin rotirea unei elipse în jurul uneia dintre axele sale). — Din fr. **sphéroïde**.

SFEROIDĂL, **-Ă**, *sferoidali*, *-e*, adj. Care are forma unui sferoid. [Pr.: *-ro-i-*] — Din fr. **sphéroidal**.

SFEROIDIZĂRE, *sferoidizări*, s.f. Tratatament termic aplicat unor obiecte din oțel pentru a se obține carburi în forme globulare. [Pr.: *-ro-i-*] — Cf. fr. **sphéroidisation**.

SFEROMÉTRU, *sferometre*, s.n. Instrument de forma unui trepid cu un șurub central, folosit pentru măsurarea grosimilor mici sau a curbării suprafețelor sferice. — Din fr. **sphéromètre**.

SFERT, *sferturi*, s.n. 1. Fiecare dintre cele patru părți egale în care se poate împărți un întreg; a patra parte dintr-un întreg; fărtai. ♦ Loc. adv. *Pe sfert* (sau *pe trei sferturi*) = (cam) cât a patra parte (sau cât trei părți) din întreg. ♦ Expr. *Trei sferturi* = poziție a capului intermediară între poziția din față și cea din profil. 2. (Înv.) Dare în bani reprezentând a patra parte din bir, care era plătită de patru ori pe an. [Var.: (reg.) **șfert** s.n.] — Din sl. **četvrtŭ**.

SFERTIȘOR, *sfertișoare*, s.n. Diminutiv al lui *sfert*; sfertuleț. — **Sfert** + suf. *-ișor*.

SFERTULÉȚ, *sfertulețe*, s.n. Sfertșor. — **Sfert** + suf. *-uleț*.

SFÉȘNIC, *sfeșnice*, s.n. Suport special pentru lumânări, cu unul sau cu mai multe brațe. [Var.: (reg.) **șféșnic**, **téșnic** s.n.] — Din sl. **svestnikŭ**.

SFÉȘNICĂR, *sfeșnicare*, s.n. Măsuță, piedestal, suport pentru sfeșnice. — **Sfeșnic** + suf. *-ar*.

SFÉȘNICĂL, *sfeșnicale*, s.n. Diminutiv al lui *sfeșnic*. — **Sfeșnic** + suf. *-el*. **SFEȘTĂNIE**, *sfeștanii*, s.f. (La ortodocși) Slujbă religioasă, constând din rugăciuni și stropirea cu apă sfințită, oficiată de preot în anumite împrejurări. [Var.: (reg.) **feștănie** s.f.] — Din sl. [o] **svenštenije**.

SFEȘTÔC, *sfeștoace*, s.n. Mănușchi de busuic folosit pentru stropirea cu apă sfântă. — Cf. rus. *svitok*, bg. *svitāk*.

SFETERISEĂLĂ, *sfeteriseli*, s.f. (Fam.) Faptul de a *sfeterisi*. — **Sfeterisi** + suf. *-eală*.

SFETERISĂ, *sfeterisesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și fam.) A sustrage, a-și însuși ceva prin mijloace incorecte; a șterpeli. — Din ngr. **sfeterizome**.

SFETERISIRE, *sfeterisiri*, s.f. (Fam.) Acțiunea de a *sfeterisi* și rezultatul ei. — V. **sfeterisi**.

SFETI, *sfetesc*, vb. IV. (Înv.) 1. Refl. și tranz. A (se) arăta, a (se) ivi. 2. Refl. (Despre acțiuni, situații) A lua o anumită întorsătură, a se lămuri, a se limpezi. ♦ Expr. (Mai ales în construcții negative) *A i se sfeti* (cuiva ceva) = a-i reuși (cuiva ceva). — Din sl. **světiti**.

SFETIRE, *sfetiri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a (se) *sfeti* și rezultatul ei. — V. **sfeti**.

SFÉTNIC, *sfetnici*, s.m. (Înv.) Înalt dregător sau boier cu care se sfătua domnul țării în probleme de conducere; (astăzi) sfătuitor, consilier. [Var.: **svétnic** s.m.] — Din sl. **súvětníkŭ**.

SFIĂLĂ, (2) *sfieli*, s.f. 1. Lipsă de încredere în sine, timiditate, lipsă de îndrăzneală; sentiment de rușine, de jenă față de cineva sau de ceva, teamă, sficiune. 2. Atitudine sau purtare sfioasă. [Pr.: *sfi-a-* — Var.: (reg.) **săiălă** s.f.] — **Sfi** + suf. *-eală*.

SFIC s.n. (Reg.) Șfichiuală. — Cf. *șfichiui*.

SFIDĂ, *sfidez*, vb. I. Tranz. A înfrunța pe cineva cu dispreț, cu ostentație; a desfide. — Din it. **sfidare**.

SFIDĂRE, *sfidări*, s.f. Acțiunea de a *sfida* și rezultatul ei. — V. **sfida**.

SFIDĂTOR, **-OĂRE**, *sfidători*, *-oare*, adj. Care sfidează; de sfidare. — **Sfida** + suf. *-ător*.

SFIÉLNIC, **-Ă**, *sfielnici*, *-ce*, adj. Sfios. [Pr.: *sfi-el-*] — **Sfi** + suf. *-elnic*.

SFIÉT, **SFIĂȚĂ**, *sfietiš*, *-e*, adj. (Înv.) Sfios. [Pr.: *sfi-eș-*] — **Sfi** + suf. *-eș*.

SFIGMOGRĂF, *sfigmografe*, s.n. Aparat care înregistrează bătăile pulsului. — Din fr. **sphygmographe**.

SFIGMOGRĂMĂ, *sfigmogramme*, s.f. Grafic obținut prin înregistrarea pulsului cu ajutorul sfigmografului. — Din fr. **sphygmogramme**.

SFIGMOMANÉTRU, *sfigmomanometre*, s.n. Aparat folosit pentru măsurarea presiunii arteriale; sfigmotensimetru. — Din fr. **sphygmomanètre**.

SFIGMOMÉTRIE, *sfigmometrii*, s.f. (Med.) Măsurarea pulsului. — Din fr. **sphygmométrie**.

SFIGMOMÉTRU, *sfigmometre*, s.n. (Med.) Tensiometru (2). — Din fr. **sphygmometre**.

SFIGMOTENSIMÉTRU, *sfigmotensimetre*, s.n. Sfigmomanometru. [Pr.: *-si-o-*] — Din fr. **sphygmotensiomètre**.

SFIÎ, *sfiesc*, vb. IV. Refl. A fi reținut de timiditate sau de un sentiment de jenă, de rușine, de teamă, a nu avea îndrăzneală, a se jena să...; a se intimida, a se rușina de... — Din sl. **svěnitŭ sen**.

SFICIOȘ, **-OĂSĂ**, *sficioși*, *-oase*, adj. (Rare) Sfios. [Pr.: *sfi-i-*] — **Sfi** + suf. *-cios*.

SFICIUNE, *sficiuni*, s.f. (Rare) 1. Caracter, fel de a fi timid, rușinos, sfios. 2. Atitudine, comportare lipsită de îndrăzneală. [Pr.: *sfi-i-*] — **Sfi** + suf. *-ciune*.

SFIIRE, *sfiiiri*, s.f. (Rare) Faptul de a se *sfii*; sfială. — V. **sfii**.

SFINCTER, *sfinctere*, s.n. Mușchi inelar care înconjoară un orificiu natural, regându-i deschiderea în funcție de gradul de contracție sau de relaxare. — Din fr., lat. **sphincter**.

SFINGHE, *sfinghi*, s.m. (Entom.) Sfinx (II). — Din it. **sfinge**.

SFINȚENIE s.f. (Bis.) Calitate a ceea ce este sfânt. ♦ Loc. adv. *Cu sfințenie* = cu evlavie; *p. ext.* cu exactitate, cu scrupulozitate; corect. — **Sfânt** + suf. *-enie*.

SFINȚI, *sfințesc*, vb. IV. 1. Tranz. (Bis.) A trece pe cineva în rândul sfinților; a sanctifica. 2. Tranz. (Bis.) A efectua un ritual prin care se conferă unor obiecte caracter sacru. 3. Tranz. A tânosi (o biserică). 4. Tranz. (Pop.) A hirotonisi un preot. 5. Tranz. A cinști, a respecta, a venera, a slăvi. 6. Refl. (Reg.) A face ce vrea. *Nu se sfințește el cu mine*. — Din sl. **sventiti**.

SFINȚIE, *sfinții*, s.f. (În forma articulată și urmat de un adjectiv posesiv) Epitet sau titlu de respect care se dă clericilor, sfinților și (rar) lui Dumnezeu. — **Sfânt** + suf. *-ie*.

SFINȚIRE, *sfințiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *sfinți*¹ și rezultatul ei. ♦ (Bis.) Ritual menit să confere unor lucruri un caracter sacru. ♦ (Înv.) Consfințire, consacrare. — V. **sfinți**¹.

SFINȚIȘOR, *sfințisori*, s.m. 1. (lr.) Diminutiv al lui *sfânt* (II) 2. (Reg.; la pl.) Mucenici (2). — **Sfânt** + suf. *-ișor*.

SFINȚIT¹ s.n. v. **asfințit**.

SFINȚIT², **-Ă**, *sfințiți*, *-te*, adj. (Bis.) 1. Asupra căruia a fost efectuat un ritual pentru a-i da un caracter sacru. 2. Epitet de onoare dat clericilor. — V. **sfinți**¹.

SFINȚITURĂ, *sfințituri*, s.f. (Rare) Faptul de a sfinți¹; (concr.) obiect sfințit. — **Sfinți**¹ + suf. *-tură*.

SFINX, *sfinxși*, s.m. I. (În mitologia greacă) Personaj feminin malefic (leoaică înaripată cu cap și tors de femeie) care, stând la marginea

drumurilor, le cerea trecătorilor să dezlege o enigmă sau o ghicitoare, uciugându-i pe cei care nu știau răspunsul; (în Egiptul Antic) monstru fabulos, cu corp de leu și cap de om, care întruchipa puterea regală; monument arhitectonic de piatră înfățișând acest animal. ♦ Fig. Personaj enigmatic. **II.** Nume dat mai multor specii de fluturi mari, care zboară în timpul serii și noaptea. — Din fr., lat. **sphinx**.

SFIÓS, -OĂSĂ, sfoși, -oase, adj. Lipsit de îndrăzneală; timid, rușinos, rezervat, sfielnic, sficios; (despre manifestări, gesturi) care denotă timiditate, lipsă de îndrăzneală, nesiguranță, jenă. [Pr.: *sfi-os*] — **Sfi** + suf. *-os*.

SFITĂ, sfitе, s.f. Veșmânt preoțesc larg și fără mâneci, care se poartă în timpul slujbei peste celelalte haine. — Din sl. **svita**.

SFOARĂ, sfori, s.f. 1. Fir lung obținut din împletirea sau răsucirea mai multor fibre textile (de in, cânepă, bumbac etc.) și folosit în special la legat. ♦ Expr. *A întinde sfoara (prea tare sau prea mult)* = a forța lucrurile, a exagera în ceva. *A trage pe cineva pe sfoară* = a înșela pe cineva (la socoteli). *A trage sforile* = a uneli în ascuns, cu abilitate. *A da sfoară în țară* = a da sfâr în țară, v. *sfară*. *Tras cu sfoara* = foarte drept, aliniat. ♦ Fâșie fibroasă și flexibilă extrasă din anumite plante cu care se poate lega un obiect. **2.** Măsură oficială folosită altădată pentru suprafețele de teren (a cărei valoare a variat după epoci). ♦ Bucată (mică) de teren agricol, de pământ de cultură. ♦ Expr. *Sfoară de moșie* = moșie mică, moșioară. **3.** Figură de gimnastică executată șezând, cu picioarele întinse orizontal, unul înaintea și altul înapoi. ♦ *Sfoară în față* = figura de gimnastică descrisă mai sus, executată cu picioarele depărtate lateral și cu pieptul înaintea. [Var.: (reg.) *șfără, șfoară* s.f.] — Din ngr. **sfora**.

SFOIĂG, (1) s.n., (2) sfoiegi, s.m. 1. S.n. (Reg.) Mucegai. **2.** S.m. Larvă a unei specii de gândac (*Tenebria molitor*), de culoare gălbuie sau cafenie, care se dezvoltă și trăiește în făina de grâu, degradând-o și făcând-o inutilizabilă. ♦ Vierme asemănător cu răma, care trăiește prin pivnițe și prin casele umede. — Din bg. **svojak**.

SFOIEGI, pers. 3 sfoiegește, vb. IV. Refl. (Reg.) A mucezi. [Pr.: *sfo-ie-*] — Din **sfoiag**.

SFOIEGÎT, -Ă, sfoiegiți, -te, adj. (Reg.) Muced, umed; *p. ext.* îngălbenit, sfrmjit. [Pr.: *sfo-ie-*] — V. **sfoiegi**.

SFOR¹ interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de cel care sforăie în timpul somnului. — Onomatopee.

SFOR² s.n. (Reg.) **1.** Curent în mijlocul unei ape curgătoare; firul apei. **2.** Loc de unde țâșnește din pământ apă, formând o mocirlă. — Din sb. **svor**.

SFORĂC s.n. (Reg.) Loc mocirlos; smârc. — **Sfor²** + suf. *-ac*.

SFORĂCI, sforace, s.n. Fiecare dintre cele trei sfori cu care se leagă sacul de pescuit. — **Sfoară** + suf. *-aci*.

SFORĂR, sforari, s.m. Meseriaș care face sfori. ♦ Fig. Persoană abilă în uneltiri și aranjamente ascunse, persoană care umblă cu intrigi. — **Sfoară** + suf. *-ar*.

SFORĂI, sforăi, vb. IV. Intrans. 1. (Despre oameni) A respira greu în timpul somnului, producând un zgomot caracteristic; a horcăi, a horăi; *p. ext.* a dormi sforăind. **2.** (Despre cai) A forăi. [Prez. ind. și: *sforăiesc*] — **Sfor¹** + suf. *-ăi*.

SFORĂIALĂ, sforăieli, s.f. 1. Acțiunea de a sforăi; zgomotul produs de cel care sforăie; sforăit, sforăitură, sforăire, horăit, horăitură. **2.** Fig. Vorbărie goală și plină de ifose. — **Sforăi** + suf. *-eală*.

SFORĂIRE s.f. Acțiunea de a sforăi și rezultatul ei; sforăială. — V. **sforăi**.

SFORĂIT s.n. **1.** Faptul de a sforăi; zgomotul produs de cel care sforăie. **2.** Zgomot pe care-l fac caii suflând neliniștiți pe nări. — V. **sforăi**.

SFORĂITĂTOR, -OĂRE, sforăitori, -oare, adj. **1.** Care sforăie; cu sforăituri. **2.** Fig. (Despre felul de exprimare al cuiva) Gol de conținut, declamator, emfatic. [Pr.: *-ră-i-*] — **Sforăi** + suf. *-tor*.

SFORĂITURĂ, sforăituri, s.f. Sforăială. [Pr.: *-ră-i-*] — **Sforăi** + suf. *-tură*.

SFORĂRIE, sforării, s.f. (Fam.) Uneltire, intrigă; aranjament (necinstit). — **Sfoară** + suf. *-ărie*.

SFORICICĂ, sforicele, s.f. Diminutiv al lui *sfoară*; sforioară. — **Sfoară** + suf. *-icică*.

SFORIȘOARĂ, sforișoare, s.f. Sforicică. — **Sfoară** + suf. *-ișoară*.

SFORȚĂ, sforțez, vb. I. Refl. A face, a depune un efort fizic sau intelectual; a se opinti, a se sili, a se strădui. — Pref. *s-* + **forța. Cf. it. *sforzare*.**

SFORȚĂRE, sforțări, s.f. Acțiunea de a se sforța și rezultatul ei; opintire, efort, strădanie. — V. **sforța**.

SFORZANDO adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Făcând să iasă în evidență, prin accentuare, un anumit sunet; forțat. [Pr.: *sforzando*] — Cuv. it.

SFRAGISTIC, -Ă, sfragistici, -ce, s.f., adj. 1. S.f. Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studierea, descrierea și explicarea sigiliilor folosite

în actele publice și particulare; sigilografie. **2.** Adj. Referitor la sfragistică (**1**), de sfragistică. — Din fr. **sphragistique**.

SFRANCIÓC s.m. v. **sfrâncioc**.

SFRÂNCIÓC, sfrâncioci, s.m. (Ornit.; la pl.) Gen de păsări răpitoare, călătoare, insectivore, din ordinul passeriformelor, mai mari decât vrăbiile, cu cioc încovoait și cu gheare puternice (*Lanius*); (și la sg.) pasăre care face parte din acest gen. ♦ *Sfrâncioc mare* = pasăre cenușie pe spate, alburie pe pantece, cu pete negre pe coadă, pe aripi și în dreptul ochilor; lupul-vrăbiilor (*Lanius excubitor*). [Var.: **sfrâncioc** s.m.] — Din sb. **svračak**.

SFRÉDEL, sfredele, s.n. 1. Unealtă în formă de bară, prevăzută la un capăt cu muchii ascuțite sau cu tășuri și folosită pentru executarea găurilor; burghiu. **2.** (Art.) Numele popular al unei constelații formate din trei stele. — Din bg. **svredel**.

SFREDELEĂC, sfredeleacuri, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *sfredel* (**1**). — **Sfredel** + suf. *-eac*.

SFREDELI, sfredeliesc, vb. IV. 1. Tranz. A găuri, a perfora (cu sfredelul). **2.** Tranz. Fig. (Despre priviri, despre senzații dureroase etc.) A pătrunde, a străbate (ca un sfredel); a scormoni. ♦ A străpunge mediul înconjurător, străbătându-l, făcându-și drum. **3.** Refl. Fig. A se mișca în spirale, a forma spirale. — Din **sfredel**.

SFREDELIRE, sfredeliri, s.f. Acțiunea de a (se) *sfredeli* și rezultatul ei. — V. **sfredeli**.

SFREDELIT s.n. Faptul de a (se) *sfredeli*; găurire, perforare. — V. **sfredeli**.

SFREDELITĂTOR, -OĂRE, sfredelitori, -oare, adj. **1.** Care sfredelește. **2.** Fig. Care pătrunde, străbate (ca un sfredel); (despre ochi, privire) care privește atent, cercetător; pătrunzător, iscoditor, scormonitor. ♦ (Despre idei, sentimente) Care chinuiește, roade, macină. — **Sfredeli** + suf. *-tor*.

SFREDELITURĂ, sfredelituri, s.f. Gaură făcută cu sfredelul. — **Sfredeli** + suf. *-tură*.

SFREDELUȘ, sfredeluși, s.m. I. Diminutiv al lui *sfredel* (**1**). **II. 1.** (Ornit.) Pitulice. **2.** (Entom.; și în compusul *sfredeluşul-lemnului*) Larva răchitarului. — **Sfredel** + suf. *-uş*.

SFREDELUȘI, sfredelușesc, vb. IV. Tranz. (Reg.) A sfredeli (**1**); *fig.* a rezolva o dificultate (în chip dibaci), a face învârteli. — Din **sfredeluș**.

SFRIJĂ, sfrijesc, vb. IV. Refl. A-și pierde vlagă; a deveni zbârcit, uscat; a slăbi, a se usca, a se jăgări. — Et. nec.

SFRIJĂT, -Ă, sfrijiți, -te, adj. (Adesea substantivat) Slab, jigărit, pipernicit. — V. **sfriji**.

SFRUNTĂ, sfruntez, vb. I. Tranz. (Rar) A înfrunta (cu ostentație). — Din it. **sfrontare**.

SFRUNTĂRE, sfruntări, s.f. (Rar) Acțiunea de a *sfrunta* și rezultatul ei; *p. ext.* nerușinare, obrăznicie, impertinență. — V. **sfrunta**.

SFRUNTĂT, -Ă, sfruntați, -te, adj. (Rar) Nerușinat, obraznic. — V. **sfrunta**.

SFMĂTO s.n. Mod de a estompa conturul în umbră al unei picturi, astfel încât imaginea pare văzută printr-un vâl de fum. — Cuv. it.

SGRAFFITO s.n. Procedeu de a zgăria un desen într-un material colorat, lăsând să apară contrastant stratul de fond. — Cuv. it.

SHAKER, shakere, s.n. Recipient în care se agită (cu gheață) elementele unui cocktail. [Pr.: *șeicăr*] — Cuv. engl.

SHAKESPEARIAN, -Ă, shakespearieni, -e, adj. Referitor la Shakespeare, al lui Shakespeare; în maniera lui Shakespeare. [Pr.: *șecspirian*] — **Shakespeare** (n.pr.) + suf. *-ian*.

SHAPING subst. (Tehn.) Mașină de rabotat transversală. [Pr.: *șeiping*] — Cuv. engl.

SHÉTLAND s.n. Lână de calitate superioară cu fire foarte lungi ♦ Pulover confecționat din acest fel de lână. ♦ Stofă fină, foarte moale, țesută din fire din această lână pieptănate și cardate. [Pr.: *șétlând*] — Cuv. engl.

SHIMMY s.n. Numele unui dans modern asemănător cu foxtroțul; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *șimi*. — Var.: *șimj*] — Din engl. **shimmy**.

SHOCKING adj. invar. Care impresionează neplăcut; șocant. [Pr.: *șoching*] — Cuv. engl.

SHODDY s.n. Material fibros obținut prin destrămarea resturilor de fire și de țesături de lână, folosit ca amestec în filatura de lână cardată. [Pr.: *șódj*] — Cuv. engl.

SHOP, shopuri, s.n. Magazin mic. [Pr.: *șop*] — Din engl. [turist] **shop**.

SHÓPPING s.n. Vizitare a magazinelor pentru a vedea vitrinele, galantarele și a face cumpărături. [Pr.: *șóping*] — Din engl. **shopping**.

SHORTENING s.n. Specie de grăsimi animale sau vegetale de consistența untului folosite în industria alimentară. [Pr.: *șórtning*] — Cuv. engl.

SHOW, *show-uri*, s.n. Spectacol de varietăți susținut de o vedetă. ♦ Prestație a unui om politic, șef de stat etc. [Pr.: *șou*] — Din engl. **show**.

SHOWBÍZ s.n. Industria, tehnica spectacolului. [Pr.: *șoubíz*] — Din engl. **showbiz**.

SHOWROOM, *showroomuri*, s.n. Local (sală) în care industriașii, comercianții etc. își expun noile produse. [Pr.: *șóurum*]. — Din engl. **showroom**.

SI, *si*, s.m. Treapta a șaptea din gama majoră tip; sunetul și nota corespunzătoare. — Din it. **si**.

SIÁJ, *siaje*, s.n. Dără lăsată pe apă de o navă care înaintază. [Pr.: *si-aj*] — Din fr. **sillage**.

SIÁL s.n. Înveliș extern al Pământului alcătuit din roci în care predomină silicații de aluminiu. [Pr.: *si-a]* — Din fr. **sial**.

SIALORÉE s.f. Secreție exagerată de salivă întâlnită în cursul gravidității, în unele boli nervoase etc. [Pr.: *si-a-lo-re-e*] — Din fr. **sialorrhée**.

SIAMÉZ, **-Ă**, *siamezi*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Siam. **2.** Adj. Care aparține Siamului sau siamezilor (**1**), privitor la Siam ori la siamezi. ♦ *Frați siamezi* sau *surori siameze* = gemeni care s-au născut cu corpurile lipite total sau parțial între ele; *fig.* grup format din doi prieteni nedespărțiți. *Pisică siameză* = specie de pisică originară din sud-estul Asiei, cu ochii albaștri, cu părul cafeniu, scurt, moale, mătăsoș și cu coada scurtă. [Pr.: *si-a*] — **Siam** (n. pr.) + suf. *-ez*.

SIBARÍT, **-Ă**, *sibariti*, *-te*, adj., s.m. și f. (Livr.) (Persoană) care trăiește în lux, lene și desfrâu. — Din fr. **sybarite**, lat. **Sybarita**.

SIBARITISM s.n. (Livr.) Lux excesiv și desfrâu. — Din fr. **sybaritisme**.

SIBERIAN, **-Ă**, *siberieni*, *-e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Siberia. **2.** Adj. Care aparține Siberiei sau siberienilor (**1**), privitor la Siberia ori la siberieni. [Pr.: *-ri-an*] — **Siberia** (n. pr.) + suf. *-ean*. Cf. fr. **sibérien**.

SIBIAN, **-Ă**, *sibieni*, *-e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau județul Sibiu. **2.** Adj. Care aparține municipiului sau județului Sibiu ori sibienilor (**1**), referitor la municipiul Sibiu ori la județul Sibiu sau la sibieni. [Pr.: *-bi-an*] — **Sibiu** (n. pr.) + suf. *-an*.

SIBIANCĂ, *sibience*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Sibiu. [Pr.: *-bi-an*] — **Sibian** + suf. *-că*.

SIBIAȘ s.n. Ață groasă (folosită în cizmărie). [Pr.: *-bi-aș*] — **Sibiu** (n. pr.) + suf. *-aș*.

SIBILANT, **-Ă**, *sibilante*, adj. (În sintagmele) *Consoană sibilantă* sau *sunet sibilant* (și substantivat, f.) = consoană articulată prin apropierea vârfului limbii de alveola superioară; consoană șuierătoare sau siflantă. — Din fr. **sibilant**.

SIBILĂ, *sibile*, s.f. (În Antichitatea greco-romană; la pl.) Preotese cărora li se atribuia darul profetiei. — Din fr. **sibylle**, lat. **Sibylla**.

SIBILIC, **-Ă**, *sibilici*, *-ce*, adj. (Adesea adverbial) Care ține de sibilă, profetic; *p. ext.* enigmatic, vag, neclar; sibilin. — Din fr. **sibyllique**.

SIBILIN, **-Ă**, *sibilini*, *-e*, adj. (Rar) Sibilic. — Din fr. **sibyllin**, lat. **sibyllinus**.

SIBILNIC, **-Ă**, *sibilnici*, *-ce*, adj. (Rar) Sibilic. — **Sibilin** + suf. *-ic*.

SIBÍR s.n. Tesătură groasă de bumbac, asemănătoare cu moltonul, folosită pentru căpșușeli, pijamale etc. — Din rus. **Сибир** „Siberia”.

SIC¹ adv. Cuvânt care înseamnă „așa”, scris, de obicei între paranteze (adesea urmat de semnul exclamării) și folosit ca indicație pentru ca cititorii să știe că o greșeală dintr-un text reprodus aparține originalului, adică autorului respectiv, și nu comentatorului. — Cuv. lat.

SIC² interj. v. **sâc**.

SICAITĂ, *sicaite*, s.f. (Reg.) Instrument de fier, lung, subtire și ascuțit la vârf, cu care se descarcă plasa în timpul scoaterii năvodului; sacovită. [Pr.: *-ca-i*] — Et. nec.

SICAR, *sicari*, s.m. (Rar) Asasin, ucigaș plătit. — Din it. **sicario**, fr. **sicaire**.

SICATIV, **-Ă**, *sicativi*, *-e*, adj., s.m. **1.** Adj. (Despre uleiuri) Care se usucă repede. **2.** S.m. Substanță care se adaugă uleiurilor pentru a le face să se usuce repede. — Din fr. **siccatif**, lat. **siccativus**.

SICATIVITATE s.f. Calitatea de a fi sicativ. — Din fr. **siccativité**.

SICĂ, *sici*, s.f. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu frunze mari de culoare verde-închis dispuse în rozete și cu flori mici albaștrii sau roșietice în formă de spiculețe (*Statice gmelini*). — Et. nec.

SICHORĂȘ s.m. v. **sichiraș**.

SICHIRĂȘ, *sichirași*, s.m. (Reg.) Slugă, servitor, fecior. [Var.: **sichiorăș** s.m.] — Din magh. **szekeres**.

SICI, *sici*, s.m. Partea ovală și fără adâncituri a arșcului. — Din tc. **sik**.

SICILIAN, **-Ă**, *sicilieni*, *-e*, s.m., s.f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Sicilia. **2.** Adj. Care aparține Siciliei sau sicilienilor (**1**), privitor la Sicilia ori la sicilienii. **3.** Adj. (În sintagma) *Apărare siciliană* = numele unui sistem de apărare la jocul de șah. **II.** **1.** S.n. (Geol.) Etaj al

cuaternarului inferior din bazinul Mării Mediterane. **2.** Adj. Care se referă la sicilian (**II** **1**) și la stratele sale. **III.** S.f. Vechi dans italian cu o mișcare moderată; melodie după care se execută acest dans, având un caracter foarte armonios și pastoral. [Pr.: *-li-an*] — Din fr. **sicilien**, it. **siciliano**.

SICITÁTE s.f. (Livr.) Uscăciune; secetă. — Din fr. **siccité**.

SICOFÁNT¹, *sicofanți*, s.m. Denunțator, delator; clevețitor. — Din fr. **sycofante**.

SICOFÁNT², *sicofanți*, s.m. Insectă de culoare verde-aurie, cu miros de mosc, care trăiește în pădurile de conifere și stejari din Europa sudică și centrală (*Calosoma sycophanta*). — Din lat. **sycofanta**.

SICOMÓR, *sicomori*, s.m. Arbore exotic gigant cu lemn tare și cu fructe comestibile, asemănătoare cu smochinele (*Ficus sycomorus*). — Din fr. **sycomore**.

SICÓNĂ, *sicone*, s.f. Tip de fruct compus care se prezintă în forma unei urne cărnoase în care se află un mare număr de achene. — Din fr. **sycone**.

SICRIĂȘ, *sicriășe*, s.n. Diminutiv al lui *sicriu*. [Pr.: *-cri-aș*. — Var.: **sicriuăș**, **secriăș** s.n.] — **Sicriu** + suf. *-aș*.

SICRÍN s.n. v. **sicriu**.

SICRINÉL, *sicrinele*, s.n. (Rar) Sicriș. — **Sicrin** + suf. *-el*.

SICRÍU, *sicrie*, s.n. **1.** Obiect în formă de ladă de lemn sau de metal, în care se așază mortul pentru a fi înmormântat; coșciug, raclă. **2.** (Reg.) Ladă, cutie. ♦ *Scrin, dulap*. [Var.: **săcriu**, **secriu**, **sicrin** s.n.] — Din magh. **szekrény**.

SICRIUĂȘ s.n. v. **sicriș**.

SICTÍR, (**2**) *sictiruri*, s.n., interj. (Arg. și fam.) **1.** Interj. (În expr.) *Hai sictir!* = pleacă! marș de aici! șterge-o! *A da cu sictir* = a sictiri. **2.** S.n. Înjurătură trivială. — Din tc. **siktir**.

SICTIRÍ, *sictiresc*, vb. IV. Tranz. (Fam.) A alunga pe cineva (înjurându-l); a înjura pe cineva. — Din **sictir**.

SIDA s.f. Boală infecțioasă și contagioasă, care se transmite pe cale sexuală sau sangvină, reprezentând faza finală a infecției cu virusul HIV. — Din fr. **SIDA**, abr. **s[yn]drome** [l[im]munno] [d]if[er]enț[ia]re].

SIDÉF, (**2**) *sidefuri*, s.n. **1.** Materie dură, albă, lucioasă și cu irizații, care formează stratul interior al cochiliei unor scoici și din care se fac nasturi, mănere, ornamente etc.; nacru. **2.** Ornament, incrustație, obiect de sidef (**1**). — Din tc. **sedef**.

SIDÉFÁT, **-Ă**, *sidefați*, *-te*, adj. Care imită sideful; ca de sidef. — **Sidef** + suf. *-at*.

SIDÉFÍU, **-IE**, (**1**) *sidefii*, adj., s.n. **1.** Adj. De culoarea sidefului; ca sideful. **2.** S.n. Culoarea sidefe (**1**). — **Sidef** + suf. *-iu*.

SIDÉLCĂ, *sidelci*, s.f. (Reg.) Perniță care se pune sub cureaua hamului de pe spinarea calului pentru ca animalul să nu se rănească. — Din ucr. **sidelka**, rus. **sedelka**.

SIDERĂ, *sideréz*, vb. I. Tranz. (Livr.) A stupefia. — Din fr. **sidérer**.

SIDERÁL, **-Ă**, *siderali*, *-e*, adj. Care ține de astri, privitor la astri, care vine de la astri, în raport cu poziția acestora; astral. ♦ *An sideral* = interval de timp (de 365 de zile, 9 ore și 9 secunde) în care Soarele, în mișcarea lui aparentă, pleacănd de la o stea, ajunge iarăși acolo. *Zi siderală* = timp scurs între două treceri consecutive ale unei stele la același meridian. *Oră siderală* = a 24-a parte dintr-o zi siderală. *Minut sideral* = a 60-a parte dintr-o oră siderală. *Secundă siderală* = a 60-a parte dintr-un minut sideral. *Timp sideral* = timp a cărui unitate de măsură este ziua siderală. — Din fr. **sidéral**, lat. **sideralis**.

SIDERĂȚIE, *siderații*, s.f. **1.** (Rar) Pretinsă influență atribuită astrilor asupra vieții sau sănătății unei persoane. **2.** Scădere bruscă a forțelor vitale. ♦ Șoc nervos rezultat dintr-o variație bruscă a potențialului electric. — Din fr. **sidération**.

SIDERÍSM s.n. Cult al astrilor. — Din fr. **sidérisme**.

SIDERÍT¹, *siderite*, s.n. Sideroză (**1**). — Din fr. **sidérite**, lat. **sideritis**, germ. **Siderit**.

SIDERÍT², *siderite*, s.n. Meteorit constituit aproape în întregime din fier. — Din fr. **sidérite**.

SIDEROFÍL, **-Ă**, *siderofili*, *-e*, adj. (Despre unele elemente chimice) Care, după unele ipoteze, se consideră că are un rol important în alcătuirea părții centrale a globului pământesc. — Din fr. **sidérophile**.

SIDEROGRAFÍE s.f. Arta gravării în fier. — Din fr. **sidérographie**.

SIDEROLÍT, *sideroliți*, s.m. Meteorit de fier. — Din fr. **sidérolithe**.

SIDEROSTÁT, *siderostate*, s.n. Aparat destinat observării astrilor, care anulează deplasarea lor aparentă. — Din fr. **sidérostat**.

SIDERÓZĂ, (**2**) *sideroze*, s.f. **1.** Minereu de fier de culoare cenușie, gălbuie sau brună și cu luciu sticlos, folosit în industria metalurgică; siderit. **2.** Formă de pneumoconioză provenită din inhalarea de pulbere de fier sau de compuși ferici. — Din fr. **sidérose**.

SIDERÚRGIC, -Ă, *siderurgici, -ce*, adj. Care ține de siderurgie, privitor la siderurgie. — Din fr. **sidéurgique**.

SIDERURGIE s.f. **1.** Extragerea fierului din minereu, elaborarea aliajelor sale, precum și prelucrarea acestora în semifabricate (pentru laminare și forjare); metalurgia fierului. **2.** Ramură a metalurgiei care se ocupă cu studiul proprietăților fizice și chimice ale fierului și ale aliajelor lui și cu studiul metodelor siderurgiei (1). — Din fr. **sidéurgie**.

SIDERURGIST, siderurgisti, s.m. Muncitor specializat în siderurgie. — Din fr. **sidéurgiste**.

SIDILĂ s.f. v. **sedilă²**.

SIÉ pron. refl. (Forma accentuată de dat., pers. 3, pentru toate genurile; înv.) Siesi. — Lat. **sibi**.

SIEMENS, siemenși, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a conductanței electrice, eg

ală cu conductanța unui conductor a cărui rezistență electrică este de un ohm. [Pr.: *zimăns*] — Din germ. **Siemens**, fr. **siemens**.

SIENÍT, (2) sienite, s.n. **1.** Rocă eruptivă alcătuită din feldspați alcalini și alte minerale, a cărei culoare este un amestec de roșu și verde și care se folosește ca material de construcție. **2.** Varietate de sienit (1). [Pr.: *si-e*] — Din fr. **syénite**.

SIÉPTRU, sieptre, s.n. (Reg.) Șerpar de piele (cu care se încing țărani). [Pr.: *si-ep*] — Et. nec.

SIERRALEONÉZ, -Ă, *sierraleonezi, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care face parte din populația statului Sierra Leone sau este originară de acolo. **2.** Adj. Care aparține statului Sierra Leone sau sierraleonezilor (1); referitor la Sierra Leone ori la sierraleonezi. — **Sierra Leone** (n.pr.) + suf. *-ez*.

SIESTĂ, sieste, s.f. Odihna și somnul de după prânz. [Pr.: *si-es*] — Din fr. **sieste**.

SIÉȘI pron. refl. (Forma accentuată de dat., pers. 3, pentru toate genurile) Lui însuși, ei însăși. [Pr.: *si-eși*] — **Șie** + **și**.

SIFILIDĂ, sifilide, s.f. Erupție apărută pe piele și pe mucoase în faza a doua a sifilisului. — Din fr. **syphilide**.

SIFILIS, sifilisuri, s.n. Boală venerică contagioasă, provocată de un spirochet (*Treponema pallidum*), care se transmite prin contact direct sau prin ereditate și care se caracterizează în faza întâi prin apariția șancrului, în faza a doua prin apariția sifilidelor, iar în faza a treia prin leziuni la diferite organe (materne) ale corpului; lues. ⇨ *Sifilis congenital* (sau *ereditar*) = formă de sifilis care apare la copil, de obicei după o naștere prematură, manifestându-se la început prin leziuni cutanate viscerale și pe mucoase, mai târziu prin tumori. — Din fr. **syphilis**.

SIFILÍTIC, -Ă, *sifilitici, -ce*, adj. (Despre oameni; adesea substantivat) Atins de sifilis; (despre leziuni, erupții) cauzate de sifilis. ♦ (Arg.) Nereușit; nepotrivit; neplăcut. — Din fr. **syphilitique**.

SIFILÓM, sifiloame, s.n. Tumoare care apare în faza a treia a sifilisului. — Din fr. **syphilome**.

SIFLÁNT, -Ă, *siflanți, -te*, adj. (Despre respirație) Șuierător; strident, zgomotos. ⇨ *Consoană siflantă* sau *sunet siflant* (și substantivat, f.) = consoană constrictivă dentală, formată prin atingerea vârfului limbii de cele două șiruri de dinți sau numai de dinții incisivi inferiori; consoană sibilantă. — Din fr. **sifflant**.

SIFLÉE, siflee, s.f. Fluier cu ajutorul căruia se dau diverse semnale la bordul navei. [Var.: **siflle** s.f.] — Din fr. **siffler**.

SIFLIE s.f. v. **siflee**.

SIFÓN, sifoane, s.n. **1.** Tub în formă de U răsturnat folosit pentru a face ca un lichid să treacă de la un nivel la alt nivel, pe deasupra unui obstacol care împiedică scurgerea liberă a lichidului. **2.** Dispozitiv în formă de S, de U sau de P montat la punctul de legare dintre un obiect de instalație sanitară și o conductă de canalizare, cu scopul de a opri, prin formarea unui dop de apă, trecerea gazelor din canal în instalație. **3.** Butelie etanșă de sticlă, de material plastic etc., cu pereți groși, folosită pentru păstrarea și debitarea sub presiune a apei acidulate cu dioxid de carbon; *p. ext.* apă gazoasă obținută prin saturarea cu dioxid de carbon, sub presiune, a apei potabile. **4.** Aparat pentru spălarea și dezinfectarea anumitor cavități ale organismului (stomac, nas etc.). **5.** Organ de locomoție sau de circulație în formă de pânlie la unele animale acvatice inferioare. — Din fr. **siphon**, lat. **siphon, -onis**, germ. **Siphon**.

SIFONÁ, sifonez, vb. I. Tranz. **1.** A trece un lichid dintr-un vas în altul cu ajutorul sifonului (1). **2.** A turna un material într-un tipar cu ajutorul sifonului (1). **3.** A acidula un lichid cu dioxid de carbon. — Din fr. **siphonner**.

SIFONÁR, sifonari, s.m. Persoană care fabrică apă gazoasă și încarcă sifoane (3) sau care vinde sifoane. — **Sifon** + suf. *-ar*.

SIFONÁRE, sifonări, s.f. Acțiunea de a *sifona* și rezultatul ei. — V. **sifona**.

SIFONÁT, -Ă, *sifonați, -te*, adj. (Despre lichide) Amestecat cu sifon (3). — V. **sifona**.

SIFONÁRIE, sifonării, s.f. Magazin, loc în care se încarcă și se vând sifoane (3). — **Sifon** + suf. *-ărie*.

SIFONOFÓR, sifonofore, s.n. (La pl.) Ordin de animale celenterate care au un sifon (5) ca mijloc de locomoție (*Siphonophora*); (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. — Din fr. **siphonophore**.

SIGÁ s.f. Mineral alb sau roșu care se găsește în natură sub formă de bolovani sau de nisip și care se folosește la zugrăveli și în tăbăcărie. — Din sb. **sigá**.

SIGHȘOREÁN, -Ă, *sighșoreni, -e*, s.m., adj. **1.** S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Sighișoara. **2.** Adj. Care aparține municipiului Sighișoara sau sighșorenilor (1), referitor la municipiul Sighișoara ori la sighșoreni. — **Sighișoara** (n. pr.) + suf. *-ean*.

SIGHȘOREÁNCĂ, sighșorence, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Sighișoara. — **Sighșorean** + suf. *-că*.

SIGÍL s.n. v. **sigiliu**.

SIGILÁ, sigilez, vb. I. Tranz. A pune, a aplica un sigiliu (2); a închide o scrisoare, un pachet, o încăpere etc. prin aplicare de sigilii (2); a pecetlui. — Din lat., it. **sigillare**.

SIGILÁRE, sigilări, s.f. Acțiunea de a *sigila* și rezultatul ei; pecetuire; sigilat¹. — V. **sigila**.

SIGILÁT¹ s.n. Sigilare. — V. **sigila**.

SIGILÁT², -Ă, *sigilați, -te*, adj. Care poartă un sigiliu; pecetluit. — V. **sigila**. **SIGILIÓN, sigilioane**, s.n. (Înv.) Act prevăzut cu sigiliu (1). [Pr.: *-li-on*] — Din ngr. **sigillion**.

SIGÍLIU, sigilii, s.n. **1.** Placă (fixată pe un mâner) pe care este gravată o monogramă, o emblemă, o emblema, o efigie etc. și care se aplică pe un act oficial, ca dovadă a autenticității lui. ♦ Semn imprimat pe ceva (cu tuș sau cu ceară roșie) prin aplicarea unui sigiliu (1). ♦ Fig. Semn distinctiv, marcă. **2.** Pecete de ceară roșie pe care s-a imprimat prin apăsare o ștampilă și care servește la sigilarea unui lucru, a unei încăperi etc. pentru a evita defacerea lui de către persoane neautorizate. [Var.: **sigil** s.n.] — Din lat. **sigillum**.

SIGILÁRIA s.f. Arbore fosil având aceleași dimensiuni ca și lepidodendronul, dar cu trunchiul neramificat. [Pr.: *-ri-a*] — După fr. **sigillaire**.

SIGILOGRÁFIC, -Ă, *sigilografici, -ce*, adj. Care se referă la sigiliu, la sigilografie. — Din fr. **sigilographique**.

SIGILOGRÁFIE s.f. Disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studierea sigiliilor; sfragistică. — Din fr. **sigilographie**.

SIGLÁ, sigle, s.f. Prescurtare convențională formată din litera inițială sau din grupul de litere inițiale folosite în inscripții, în manuscrise etc. pentru a evita cuvintele sau titlurile prea lungi. — Din fr. **sigle**, lat. **sigla**.

SÍGMA, sigma, s.m. Numele celei de-a optsprezecea litere a alfabetului grecesc corespunzând sunetului s. — Din ngr. **sigma**, fr. **sigma**.

SIGMÁTIC, -Ă, *sigmatici, -ce*, adj. Care se caracterizează prin prezența unui sigma. — Din fr. **sigmatique**.

SIGMATÍSM s.n. Defect de pronunție din cauza căruia nu se poate pronunța (bine) sunetul s. ♦ Repetiție greșită a siflantelor. — Din fr. **sigmatisme**.

SIGMOÍD, -Ă, *sigmoizi, -de*, adj. Care este de forma literei sigma. ⇨ *Valvă sigmoică* = fiecare dintre cutele membranoase situate la originea arterei aorte și a arterei pulmonare. — Din fr. **sigmoïde**.

SIGNÁL, signale, s.n. (Rar) **1.** Semnal convențional emis de o sirenă, de un fluier etc. **2.** Fluier mic de metal (cu care se dau aceste semnale convenționale). — Din fr. **signal**.

SIGNALÉTIC, -Ă, *signaletici, -ce*, adj. (Despre publicații sau bibliografii) Care semnalează succint lucrări, articole etc. — Din fr. **signalétique**.

SIGNALÉMÉNT, signalmente, s.n. (Înv.) Semnalment. — Din fr. **signalément**.

SIGNATÁR, -Ă, *signatari, -e*, s.m. și f. (Înv.) Semnatar. — Din fr. **signataire**.

SIGNATÓRÁ, signaturi, s.f. (Rar) **1.** Steluță, cifră sau alt semn pus pe prima pagină a fiecărei coli de tipar dintr-o carte, pentru a ușura legăturii numărătoarea colilor. **2.** Taietură la mijlocul corpului unei litere pentru a înlesni zețarului recunoașterea poziției ei. — Din fr. **signature**.

SIGNÁTOÁRE, signători, s.f. Clapă de metal care servește pentru a fixa coala de hârtie când se introduce în mașina de tipar. — Cf. **signatură**.

SIGNÉT, signete, s.n. Panglică subțire atașată la cotorul unei cărți pentru a servi ca semn de carte. — Din fr. **signet**.

SIGNORÍE, signorii, s.f. **1.** Formă de guvernământ instituită în unele orașe italiene în Evul Mediu târziu și în Renaștere. **2.** Organ de conducere

în unele orașe-republici italiene, în Evul Mediu, ales dintre membrii de vază ai breslelor. [Pr.: *siniorie*] — Din it. **signoria**.

SÍGUR, **-Ă**, (I) *siguri*, -e, (II) adj., (II) adv. I. Adj. 1. De a căruia realitate sau rezolvare nu se poate îndoi nimeni; neîndoielnic. 2. Convins, încredințat. ⇨ Expr. *A fi sigur* (de ceva sau de cineva) = a avea deplină încredere (în ceva sau în cineva), a se baza (pe cineva sau ceva). 3. Care este demn de încredere, pe care te poți bizui. ⇨ Expr. *A fi sigur de sine* (sau *de el*) = a se comporta și a acționa în mod neșovăielnic, a fi conștient de valoarea și de puterile proprii. (Fam.) *A lua* (pe cineva) *la sigur* = a ataca (pe cineva) de-a dreptul, cu dovezi evidente și cu precizie, fără a-i lăsa posibilitatea să se eschiveze. *A merge* (sau *a se duce*) *la sigur* = a merge drept la țintă, fără risc; a nu da greș. ◆ Care nu prezintă pericol, fără primejdie. *Drum sigur*. ⇨ Expr. *A pune* (ceva sau pe cineva) *la loc sigur* = a pune (ceva sau pe cineva) într-un loc ferit de orice pericol; a ascunde. 4. Care nu dă greș; precis; fără defect. *Judecată sigură*. ◆ Hotărât, ferm. neșovăielnic. ◆ Care produce efectul dorit; eficace. *Medicament sigur*. II. Adv. 1. Da. 2. În mod precis, negreșit. ⇨ Expr. (Fam.) *Mai mult ca* (sau *decât*) *sigur* = fără niciun fel de îndoială. — Din ngr. **siguros**.

SIGURANȚĂ, (3) *siguranțe*, s.f. 1. Lipsă de primejdie; sentiment de liniște și încredere pe care îl dă cuiva faptul de a se ști la adăpost de orice pericol; securitate. 2. Lipsă de îndoială, convingere neclintită, încredere nestrămutată; certitudine. ⇨ Loc. adv. *Cu siguranță* = a) fără îndoială, desigur; sigur; b) cu încredere, cu hotărâre, ferm. ◆ Fermitate, precizie; pricoper, îndemânare. 3. Dispozitiv al armele de foc, care împiedică descărcarea accidentală a armei. ◆ Organ de mașină, aparat sau dispozitiv care protejează un material sau un sistem tehnic împotriva efectelor dăunătoare provocate de acțiuni interioare sau exterioare. ⇨ *Siguranță în funcționare* = fiabilitate. ◆ Dispozitiv care întrerupe automat un circuit electric la trecerea unui curent electric prea intens. ⇨ *Siguranță automată* = siguranță electrică de tipul unui întrerupător automat, care este repusă în funcțiune prin simpla apăsare a unui buton. ◆ *Ac de siguranță* = ac prevăzută cu o închizătoare care îi acoperă vârful, pentru a evita înțepătura sau pentru a împiedica desprinderea din locul unde este înfipt. ◆ Dispozitiv care se introduce în broasca unei uși, pentru ca ușa să nu poată fi deschisă cu o cheie falsă. 4. (În trecut) Organ de stat cu atribuții de a apăra ordinea și liniștea publică. [Var.: (înv.) **siguranție** s.f.] — **Sigur** + suf. -*anță*.

SIGURANȚIE s.f. v. **siguranță**.

SIGURIPSÍ, *siguripsesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Înv.) A (se) asigura împotriva unei primejdii, a unei neplăceri etc.; a pune la adăpost. — Din **sigur**.

SIGURÍSÍM, **-Ă**, *sigurisimi*, -e, adj. (Rar) Foarte sigur, absolut sigur. — Din **sigur**.

SIGURITÁTE s.f. (Înv.) Siguranță (1, 2). — **Sigur** + suf. -*itate*.

SIHÁSTRU, **-Ă**, *sihaștri*, -*stre*, s.m. și f. 1. Om care trăiește retras de lume în post și rugăciuni; pustnic, anahoret, eremit, schimnic. 2. Persoană care trăiește izolat, retrasă de societate. ◆ Animal sălbatic bătrân care trăiește singur. [Var.: **sehăstru**, -ă s.m. și f.] — Din ngr. **isihastis**.

SIHÁSTRÍ, *sihăstresc*, vb. IV. 1. Intrans. A duce viață de sihastru; *fig.* a trăi izolat, retras, ca un sihastru. 2. Refl. și intrans. A se face, a deveni sihastru; *fig.* a se izola de societate. — Din **sihastru**.

SIHÁSTRÍE, (2) *sihăstrie*, s.f. 1. Faptul de a trăi ca sihastru; stare, viață de sihastru; *fig.* singurătate, pustietate. 2. Loc, schit unde trăiește un sihastru (1). [Var.: **săhăstríe**, **sehăstríe** s.f.] — Din sl. **sihastirja**.

SIHÁSTRÍRE s.f. Acțiunea de a (*se*) *sihăstri* și rezultatul ei. — V. **sihăstri**. **SIHÁSTRÍT**, **-Ă**, *sihăstríți*, -*te*, adj. De sihastru, ca de sihastru. — V. **sihăstri**.

SÍHLÁ, *sihle*, s.f. Pădure deasă de copaci tineri; hățș. [Var.: **sihlá**, **ťihlá** s.f.] — Din sl. **sühf**.

SÍMÉN s.n. v. **seimen**.

SILABÁȚIE, *silabații*, s.f. Descompunere a cuvintelor în silabe. — Din fr. **syllabation**.

SILÁBĂ, *silabe*, s.f. Segment fonetic alcătuit dintr-unul sau din mai mult foneme pronunțate printr-un singur efort expirator. ⇨ *Silabă închisă* = silabă care se termină într-o vocală. — Din fr. **syllabe**, lat. **syllaba**.

SILÁBIC, **-Ă**, *silabici*, -*ce*, adj. Care ține de silabe, privitor la silabe; alcătuit din silabe. ⇨ *Scriere silabică* (sau *cu caracter silabic*) = scriere în care semnele nu reprezintă sunete, ci silabe. *Versificație silabică* = versificație bazată pe numărul silabelor, independent de locul accentelor. — Din fr. **syllabique**, lat. **syllabicus**.

SILABÍSÍ, *silabisesc*, vb. IV. Tranz. A pronunța sau a citi despărțind cuvintele în silabe; *p. ext.* a pronunța sau a citi rar; a bucheri. ◆ Fig. A descifra cu greutate o inscripție, un text etc. — Din ngr. **sillavizo** (după *silabă*).

SILABÍSIRE, *silabisiri*, s.f. Acțiunea de a *silabisi* și rezultatul ei. — V. **silabisi**.

SILABÍSÍT s.n. Faptul de a *silabisi*. — V. **silabisi**.

SILABÍSM s.n. Sistem de scriere în care fiecare silabă este reprezentată printr-un semn. — Din fr. **syllabisme**.

SILÁN, *silani*, s.m. Compus al siliciului cu hidrogenul. [Pl. și: (n.) *silane*] — Din fr., engl. **silane**, rus. **silan**, germ. **Silan**.

SILĂ, (2) *sile*, s.f. 1. Sentiment de dezgust, de scârbă, de neplăcere, de repulsie față de cineva sau de ceva; aversiune. ⇨ Loc. adv. *În* (sau, rar, *cu*, înv. *de*) *silă* = fără tragere de inimă, fără interes, fără plăcere; din obligație. 2. Constrângere. ⇨ Loc. adj. și adv. *Cu* (*de-a*) *silă* ori *în* (sau *de*, *cu*) *silă* = fără voie, în mod forțat. ⇨ Loc. adv. *De silă*, *de milă* = fiind obligat sau nevoit să..., vrând-nevrând; de voie, de nevoie. ⇨ Loc. vb. (Înv. și reg.) *A face* (cuiva) *silă* = a sili (1), a forța (pe cineva). ⇨ Expr. (Înv. și reg.) *A-și face silă* = a-și da mare osteneala, a se strădui. ◆ Violentă, abuz săvârșit împotriva cuiva. 3. (Înv.) Putere, forță. ◆ (Concr.) Armată, oaste. ◆ (Reg.; cu determinări introduse prin prep. „de”) Mulțime de... — Din sl. **sila**.

SILCĂ, *silce*, s.f. Sfoară cu care se leagă bucățelele de plută în frânghia carmacelor. — Et. nec.

SILEÁF, *sileafuri*, s.n. (Înv.) Brâu lat în care se purtau înfipte diferite arme. [Var.: **sileáh**, **seleáf** s.n.] — Din tc. **siläh** „armă”.

SILEÁH s.n. v. **sileaf**.

SILÉN, *sileni*, s.m. (În mitologia greacă) Nume dat satirilor bătrâni; *p. ext.* persoană în vârstă care, sub o înfățișare grotescă, ascunde o înțelepciune ironică. — Din lat. **Silenus**, fr. **Silène**.

SILÉNÍC, **-Ă**, *silenici*, -*ce*, adj. (Rar) (Ca) de silen. — **Silen** + suf. -*ic*.

SILÉNȚÍATOR, *silențiatoare*, s.n. (La motoarele cu explozie) Amortizor de zgomot. [Pr.: -*ți-a-*] — Din it. **silenziatore**.

SILENȚÍÓS, **-OÁSĂ**, *silențioși*, -*oase*, adj. (Livr.) Tăcut, liniștit. ◆ Care nu face zgomot. *Tramvai silențios*. [Pr.: -*ți-os*] — Din fr. **silencieux**, lat. **silentiosus**.

SILENȚÍOZITÁTE s.f. Proprietate a unui aparat tehnic, a unui vehicul etc. de a funcționa fără să facă zgomot. [Pr.: -*ți-o-*] — **Silențios** + suf. -*itate*.

SILÉNȚIU s.n. (Înv.) Liniște, tăcere. [Var.: (rar) **silențium** s.n.] — Din lat. **silentium**.

SILÉNȚIU s.n. v. **silențiu**.

SILÉPSĂ, *silepse*, s.f. Construcție sintactică în care cuvintele se acordă după asociații logice și nu după regulile gramaticale obișnuite; *p. ext.* figură de stil în care se folosește o astfel de construcție sintactică și în care un cuvânt este luat atât în sensul propriu, cât și în cel figurat. — Din fr. **syllapse**, lat., ngr. **syllapsis**.

SILÉPTIC, **-Ă**, *sileptici*, -*ce*, adj. Care aparține silepsei, privitor la silepsă. — Din fr. **sylléptique**.

SÍLEX, (2) *silexuri*, s.n. 1. Rocă silicioasă foarte dură, de culoare cenușie, galbuie sau brună. 2. Obiect, instrument făcut din silex (1), care datează din epoca de piatră. — Din fr. **silex**, lat. **silex**.

SILEZIÁN, **-Ă**, *silezieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Silezia. 2. Adj. Care aparține Sileziei sau silezienilor (1), referitor la Silezia ori la silezieni. [Pr.: -*zi-an*] — Din fr. **Silésien**.

SÍLF, **-Ă**, *silfi*, -e, s.m. și f. (Rar) la f.; în mitologia popoarelor germanice) Duh aerian ușor, foarte agil, care, împreună cu silfida, întrupează elementul aerului. — Din fr. **syllphe**, lat. **syllphus**.

SÍLFIC, **-Ă**, *silfici*, -*ce*, adj. (Rar) Care aparține silfilor, privitor la silfi, care seamănă cu silfii, ca de silfi. — **Silf** + suf. -*ic*.

SÍLFIDĂ, *silfide*, s.f. 1. (În mitologia popoarelor germanice) Duh aerian feminin, foarte ușor și agil, care, împreună cu silful, întrupează elementul aerului. ◆ Fig. Femeie tânără, suplă, grațioasă. 2. (La pl.) Familie de insecte coleoptere cu mirosul foarte dezvoltat, ale căror larve se hrănesc cu cadavre și care provoacă pagube în culturi (*Silphidae*); (și la sg.) insectă care face parte din această familie. — Din fr. **syllphide**.

SÍHLÁ s.f. v. **sihlá**.

SÍLHÚI, **-IE**, *silhui*, -*ie*, adj. (Despre locuri) Acoperit cu sihle; *p. ext.* de nepătruns, neumblat, sălbatic. ◆ Fig. (Despre ființe) Cu mișcări dezordonate; zăpăcit, bezmetic, imprăștiat. — **Silhá** + suf. -*ui*.

SÍLÍ, *silesc*, vb. IV. 1. Tranz. A obliga (prin violență) pe cineva să facă ceva; a constrânge, a forța. ◆ A determina, a convinge, a îndupleca. 2. Intrans. și refl. A da zor, a se grăbi. ⇨ Tranz. fact. *Începu să silească vitele*. 3. Refl. și intrans. A-și da toată osteneala, a depune eforturi, a se strădui (pentru a realiza ceva). ⇨ Expr. (Refl.; reg.) *A se sili într-o părere* = a se gândi în mod permanent la ceva. — Din sl. **siliti**.

SILICAGÉL, *silicageluri*, s.n. Material granular cu porozitate mare obținut prin deshidratare în condiții speciale a gelului de dioxid de siliciu, folosit în tehnică, ca absorbant și ca purtător de catalizatori; gel de silice. — Din fr. **silicagel**.

SILICĂT, *silicați*, s.m. Sare a acidului silicic, care intră în compoziția unui mare număr de minerale și care se folosește în metalurgie, la fabricarea produselor refractare, a sticlei și a materialelor de construcție. — Din fr. *silicate*.

SILICATĂRE, *silicatări*, s.f. Procedeu de consolidare și de impermeabilizare a terenurilor de fundații, a pereților săpăturilor și galeriilor etc., prin injectarea în pământ a unei soluții de silicat de sodiu și a unor soluții de electrolit. — Din *silicat*. Cf. fr. *silicatation*.

SILICĂ, (2) *silice*, s.f. 1. Material refractar compus mai ales din dioxid de siliciu. 2. Cărămidă refractară silicioasă. — Din *silice*.

SILICE s.f. Corp solid, compus al siliciului cu oxigenul, dur, alb sau incolor, insolubil în apă, cu temperatura de topire foarte înaltă, care se găsește în natură în compoziția celor mai multe roci și care se folosește la fabricarea sticlei, a betonului etc.; dioxid de siliciu. — Din fr. *silice*, lat. *silix*, -*icis*.

SILICIC adj. (În sintagma *Acid silicic* = acid oxigenat al siliciului. — Din fr. [acide] *silicique*.

SILICICOL, -**Ă**, *silicicoli*, -e, adj. (Despre plante) Care este adaptat la un sol bogat în dioxid de siliciu sau în roci silicioase. — Din fr. *silicicole*.

SILICIÉRE, *silicieri*, s.f. Operație termochimică de îmbogățire superficială cu siliciu a unor piese de oțel sau de fontă, pentru a le face mai rezistente la coroziune; silicizare. [Pr.: -*ci-e-*] — Din *siliciu*.

SILICIFIÁT, -**Ă**, *silicifiáti*, -te, adj. Care a suferit procesul de silicifiere. [Pr.: -*fi-af*] — Din fr. *silicifié*.

SILICIFICÁRE, *silicificári*, s.f. Silicifiere. — Din *siliciu*.

SILICIFIÉRE, *silicifieri*, s.f. Proces natural de îmbogățire relativă în siliciu a unei roci, a unui lemn, a unei plante etc.; silicificare; *p. ext.* (concr.) porțiune silicifiată a unei roci, a unui lemn etc. [Pr.: -*fi-e-*] — Din *siliciu*. Cf. fr. *silicification*.

SILICIÓS, -**OĂSĂ**, *silicioși*, -oase, adj. Care este format din siliciu, care conține siliciu. [Var.: (Inv.) *silicós*, -oasă adj.] — Din fr. *silicieux*.

SILICIÚ s.n. Element chimic, metaloid, cristalizat sau amorf, de culoare cenușie, cu proprietăți asemănătoare cu ale carbonului, care se găsește în natură sub formă de silice sau de silicați și se folosește pentru a da duritate și rezistență aliajelor fierului. — Din fr. *silicium*.

SILICIURĂ, *siliciuri*, s.f. Combinație a siliciului cu un metal. — Din fr. *siliciure*.

SILICIZÁRE, *silicizári*, s.f. (Rare) Siliciere. — Din *siliciu*.

SILICÓN, *siliconi*, s.m. Compus macromolecular cu structură analoagă corpurilor organice, în stare fluidă sau sub formă de rășini, alcătuit din lanțuri sau cicluri de atomi de siliciu care alternează regulat cu atomi de oxigen. — Din fr. *silicone*.

SILICÓS, -**OĂSĂ** adj. v. *silicios*.

SILICOTERMIE, *silicothermie*, s.f. Procedeu de reducere a unor oxizi metalici greu reductibili, folosind ca agent de reducere pulberea de siliciu. — Din fr. *silicothermie*.

SILICÓZĂ, *silicoze*, s.f. Boală pulmonară profesională cronică care apare la muncitorii din mine, din carierele de piatră, din industria metalurgică, din industria porțelanului și a sticlei etc., în urma inhalării prelungite a pulberilor de dioxid de siliciu. — Din fr. *silicose*.

SILICUĂ s.f. v. *silicvă*.

SILICULĂ, *silicule*, s.f. Tip de fruct uscat dehiscent al unor plante crucifere, asemănător cu silicva, dar mai scurt și cu un fals perete despărțitor în interior. — Din fr. *silicule*.

SILICVĂ, *silicve*, s.f. Tip de fruct dehiscent în formă de păstăie, caracteristic plantelor din familia cruciferelor, împărțit în interior printr-o membrană subțire, pe care sunt prinse semințele. [Var.: (rar) *silicvă* s.f.] — Din lat. *siliqua*, fr. *silique*.

SILIMANÍT s.n. Silicat de aluminiu natural folosit în industria ceramică. — Din fr. *silimanite*.

SILIMÉT s.n. v. *selemet*.

SILINȚĂ, *silințe*, s.f. Stăruință îndelungată, osteneală pentru a executa bine ceva, pentru a atinge un scop; efort susținut în muncă sau la învățatură; sărguință, străduință, strădanie, răvnă, zel. ♦ Loc. vb. *A-și da silința* (sau *toată silința* ori *toate silințele*) = a se sili (3). — *Sili* + suf. -*ință*.

SILIRE, *siliri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *sili* și rezultatul ei. — V. *sili*.

SILIȘTE, *siliști*, s.f. 1. (În Evul Mediu, în Țările Române) Locul pe care fusese sau pe care era așezat un sat; vatra satului. ♦ (Reg.) Loc de casă. 2. (Pop.) Loc necultivat, bun pentru cultura cerealelor, sau loc plantat cu pomi (în apropierea sau în vatra satului). ♦ (Reg.) Pășune. [Acc. și: *siliște*. — Var.: (reg.) *săliște* (acc. și: *săliște*), *séliște* s.f.] — Din sl. *selište*.

SILITĂ s.n. Material termorezistent, pe bază de carbură de siliciu. [Var.: *silită* s.f.] — Din engl. *silite*, germ. *Silit*.

SILIT², -**Ă**, *siliți*, -te, adj. 1. Care este făcut fără voie, fără tragere de inimă, cu silă; forțat, constrâns, nevoit, obligat. ♦ Care este lipsit de sinceritate, nenatural; de formă. 2. (Despre acțiuni, mișcări etc.) Zorit², grăbit. — V. *sili*.

SILITĂ s.f. v. *silit¹*.

SILITÓR, -**OÁRE**, *silitóri*, -oare, adj. Care își dă silința, care depune toate eforturile; sărguincios, harnic. ♦ (Reg.) Grăbit. — *Sili* + suf. -*tor*.

SILITRĂ s.f. (Pop.) Azotat de potasiu. ♦ (Inv.) Praf de pușcă. — Din rus. *selitra*, pol. *salitra*, sb. *šalitra*.

SILITRÓS, -**OÁSĂ**, *silitroși*, -oase, adj. (Rare) Care conține silitră; care este de natura silitrei. — *Silitră* + suf. -*os*.

SILL s.n. Zăcământ de roci magmatice intruzive, care se prezintă sub forma unor spații lamelare umplute cu topituri magmatice. [Scriș și: *sil*] — Din fr. *sill*.

SILMANÁL s.n. Aliaj feromagnetic pe bază de argint, mangan și aluminiu cu proprietatea de menținere a magnetismului permanent, oricare ar fi acțiunea câmpurilor magnetice ale altor magneți. — Din germ. *Silmanal*.

SILNIC, -**Ă**, *silnici*, -ce, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Care se face în silă, de nevoie; care este impus, forțat, silit² (1). ♦ *Muncă silnică* = pedeapsă judiciară grea, care se aplica pentru fapte penale grave, constând din închisoare și muncă forțată (în ocele de sare). ♦ Care este ilegal. 2. Greu de suportat, apăsător, penibil. 3. Care este nenatural; forțat. 4. Difilic, greoi, anevoios. ♦ (Rare) Silit² (2). II. S.m. și f. (Rare la f.) Numele a două plante erbacee din familia labialelor, cu tulpina târătoare, cu flori albastre sau violete, ale căror flori și frunze se întrebuințează în medicina populară (*Glechoma hederaceum* și *hirsutum*). — Din sl. *silnikŭ*.

SILNICI, *silnicesc*, vb. IV. Tranz. (Rare) A constrânge, a forța, a sili pe cineva să facă ceva; a aplica forța, violența. ♦ Fig. A stâlci, a poci. — Din *silnic*.

SILNICIE, *silnicii*, s.f. 1. Constrângere, oprimare, violență; abuz, samavolnicie; silă (2). 2. (Inv.) Putere, forță. — *Silnic* + suf. -*ie*.

SILNICÍT, -**Ă**, *silnicíți*, -te, adj. (Rare) Constrâns, forțat; oprimat. — V. *silnici*.

SILLOGISM, *silogisme*, s.n. Tip de deducție în care o propoziție numită concluzie rezultă din două sau mai multe propoziții numite premise. — Din fr. *sylogisme*, lat. *sylogismus*.

SILLOGISTIC, -**Ă**, *silogistici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care aparține silogismului, privitor la silogism. 2. S.f. Parte a logicii clasice care se ocupă cu studiul silogismelor. — Din fr. *sylogistique*, lat. *sylogisticus*.

SILÓN, *siloaen*, s.n. Fibră textilă poliamidică folosită la fabricarea unor confecții. — Din germ. *Silon* (denumire comercială).

SILOXID s.m. Varietate de sticlă de cuarț folosită la fabricarea vaselor de laborator. — *Siliciu* + *oxid*.

SILÓZ, *silozuri*, s.n. Construcție de mari dimensiuni înzestrată cu instalații speciale de uscare, de transport etc. care servește la depozitarea și păstrarea pe termen lung a unor cantități mari de produse agricole sau de alte materiale. ♦ Amenajare pentru însilozarea porumbului sau a altor plante destinate conservării prin murare; loc, groapă, șanț etc. unde se pune la macerat nutrețul pentru vite; *p. ext.* depozit de furaje macerate. ♦ (Adjectival) Care este pus la macerat într-o groapă, într-un șanț etc. special amenajate. *Porumbul siloz*. — Din it. *silos*, germ. *Silo*.

SILUETĂ, *siluete*, s.f. 1. Imagine, înfățișare reală (și oarecum neclară în amănuntele ei) a unei ființe, a unui lucru etc., de obicei proiectate (ca o umbră) pe un fond mai luminos; *p. ext.* ființă sau lucru astfel proiectate. ♦ Personaj abia schițat într-o operă literară. 2. Talie zveltă și bine proporționată a unei persoane; corp zvelt, suplu, bine proporționat al unei persoane; *p. gener.* talie; corp. ♦ Expr. (Fam.) *A face siluetă* = a deveni zvelt; a slăbi. 3. Desen unicolor, de obicei negru, lucrat în creion, în tuș sau decupat din hârtie, pânză etc. reprezentând contururile unei ființe sau ale unui lucru pe un fond de altă culoare. 4. Desen special de carton sau de placaj (reprezentând o siluetă (1) de om) pe care sunt fixate țintele la tir. [Pr.: -*lu-e-*] — Din fr. *silhouette*.

SILUÍ, *siluiesc*, vb. IV. Tranz. 1. (Rare) A uza de forță față de cineva sau de ceva; a constrânge, a obliga, a sili (1); a violența. 2. Spec. A necinsti, a viola o femeie, o fată. 3. Fig. A încălca, a nesocoti; a denatura, a falsifica. — Din sl. *silovati* „a provoca”.

SILUIRE, *siluiri*, s.f. Acțiunea de a *silui* și rezultatul ei; constrângere, silnicie; *spec.* (Inv.) violare (a unei femei, a unei fete). ♦ Fig. Denaturare, falsificare; folosire abuzivă, nerecomandabilă. — V. *silui*.

SILUIȚ, -**Ă**, *siluiți*, -te, adj. Forțat, silit, violentat. — V. *silui*.

SILUMIN s.n. Aliaj de aluminiu cu siliciu și cu alte adaosuri, din care se toarnă unele piese rezistente la coroziune sau la temperaturi înalte. — Din fr. *silumin*.

SILUMINÍT s.n. Material izolat fabricat din aluminiu și siliciu, foarte rezistent. — Din *silumin*.

SILŪR, *siluri*, s.m. Numele a două plante erbacee cu tulpina verticală, dintre care una cu florile de culoare albastru-deschis cu linii violetă și cu o pată galbenă la mijloc (*Euphrasia stricta*), iar cealaltă cu flori albe, cu linii violetă și cu o pată galbenă la mijloc (*Euphrasia rostkoviana*). — Din germ. **Silur**.

SILURIÂN, **-Ă**, *silurieni*, *-e*, s.n., adj. 1. S.n. A treia perioadă a paleozoicului, care se caracterizează prin sedimentări de calcar, de gresie, de șisturi argiloase, prin apariția primelor plante terestre și prin dezvoltarea nevertebratelor marine. ♦ (Adjectival) *Perioada siluriană*. 2. S.n. Sistem de strate geologice din silurian (1). 3. Adj. Care aparține silurianului (1), care datează din această perioadă; care este caracteristic, propriu silurianului (1, 2); siluric. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. **silurien**.

SILŪRIC, **-Ă**, *silurici*, *-ce*, adj. Silurian (3). — Din germ. **silurisch**.

SILVÂN, *silvani*, s.m. Fiecare dintre divinitățile romane considerate drept protectoare ale pădurilor, imaginate cu o față bestială, cu corpul părșos și cu picioare și coarne de țap. — Din lat. **silvanus**, fr. **syvain**.

SILVANÉR s.m. Soi de viță-de-vie cu ciorchini de mărime mijlocie, cu boabe albe dese. — Din germ. **Silvaner**.

SILVANIT s.n. Mineriu de aur și de argint, moale, cu luciu metalic, de culoare argintie-cenușie, cristalizat în sistemul monoclinic. — Din germ. **Sylvanit**, fr. **sylvanite**.

SILVĂ, *silve*, s.f. (Rar) Pădure. — Din lat. **silva**.

SILVĚSTRU, **-Ă**, *silveștri*, *-stre*, adj. (Livr.) 1. Păduros; sălbatic. 2. Care este specific regiunilor sau locuitorilor din regiunile păduroase. — Din lat. **silvester**, **-tris**.

SILVIC, **-Ă**, *silvici*, *-ce*, adj. Care aparține pădurii sau silviculturii, privitor la pădure sau la silvicultură; care activează în domeniul silviculturii; forestier. ♦ (Substantivat, m.) Persoană care lucrează în domeniul silviculturii. — **Silvă** + suf. *-ic*.

SILVICOL, **-Ă**, *silvicoli*, *-e*, adj. Care ține de silvicultură, privitor la silvicultură. ♦ (Despre plante) Care crește (mai ales) în pădure. — Din fr. **silvicole**.

SILVICULTŌR, **-OĂRE**, *silvicultori*, *-oare*, s.m. și f. Lucrător specializat în silvicultură; inginer silvic; specialist în silvicultură. — Din fr. **syviculteur**.

SILVICULTŪRĂ s.f. Știință care se ocupă cu studiul culturii, amenajării și exploatarei pădurilor; ramură a economiei forestiere care cuprinde amenajarea și protecția patrimoniului forestier, asigurând materia primă pentru industria forestieră. — Din fr. **syvicultura**.

SILVIE, *silvii*, s.f. Nume dat mai multor păsări care se caracterizează prin cioc scurt și turtit, cu perii la colțuri, prin picioare puternice, aripi ascuțite și coada retezată (*Sylvia*). ♦ Compuse: *Silvie-de-țarm* (sau *-de-țarmuri*, *-mătăsoasă*) = pasăre cu gâtul alb pătat cu gri, care scoate un sunet caracteristic și trăiește în zăvoaiele din preajma râurilor (*Locustella fluviatilis*). *Silvie-de-mlaștină* (sau *-mătăsoasă*) = pasăre de culoare brun-roșatică pe partea superioară și albă pe partea inferioară (*Cettia cetti*). — Din lat. **Sylvia**, denumirea științifică a păsării.

SILVIN s.n. v. **silvină**.

SILVINĂ s.f. Clorură naturală de potasiu, cristalizată în sistemul cubic. [Var.: **silvîn** s.n.] — Din fr. **syvine**.

SILVINIT s.n. Amestec natural de silvină și sare gemă, care se găsește în unele zăcămintele de săruri de potasiu și este întrebuințat ca îngrășământ agricol. — Din fr. **syvinite**.

SILVO- Element de compunere care înseamnă „păduros”, „de pădure” și care servește la formarea unor substantive. — Din lat. **silva**.

SILVOAMELIORĂȚII s.f. pl. Ansamblu de procedee și de lucrări pentru îmbunătățirea regimului hidrologic, pentru prevenirea și combaterea degradării solurilor pe terenurile patrimoniului forestier. [Pr.: *-vo-a-*] — **Silvo** + **ameliorații**.

SILVOBIOLOGIC, **-Ă**, *silvobiologici*, *-ce*, adj. Referitor la silvobiologie, care ține de silvobiologie. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **syvo-biologique**.

SILVOBIOLOGIE s.f. Ramură a silviculturii care studiază procesele și legile de viață ale pădurii. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **syvo-biologie**.

SILVOLŌGIC, **-Ă**, *silvologici*, *-ce*, adj. Referitor la silvologie, de silvologie. — Din fr. **syvologique**.

SILVOLOGIE s.f. Domeniu de cercetare care studiază pădurea ca fenomen natural. — Din fr. **syvologie**.

SILVOMECHANIZĂRE s.f. Tehnică a exploatarei pădurilor cu mijloace mecanice. — **Silvo** + **mecanizare**.

SILVOSTEPĂ, *silvostepe*, s.f. Zonă de tranziție între pădure și stepă, în care predomină vegetația ierboasă și arborii scunzi și rari; antestepă. [Scris și: *silvo-stepă*] — **Silvo** + **stepă**.

SILVOTÉHNICĂ s.f. Parte a silviculturii care se ocupă cu tehnica creării și a creșterii arboreturilor în vederea realizării obiectivelor economiei forestiere. — **Silvo** + **tehnică**.

SILVOTŪNDRĂ, *silvotundre*, s.f. Regiune din sudul tundrei în care apare alternarea unor insule de pădure cu tundra. — **Silvo** + **tundră**.

SĪMA s.f. Înveliș intern al Pământului alcătuit în special din compuși ai siliciului și ai magneziului. — Din fr. **lima**.

SIMANDICŌȘI, **-OĂȘĂ**, *simandicoși*, *-oase*, adj. 1. (Despre oameni; fam.) De vază, distins, respectabil, ilustru, important. ♦ (Despre atitudini ale oamenilor, *p. ext.* despre lucruri) Care corespunde gusturilor alese, care satisface pretenții rafinate, deosebite. 2. (Inv.; despre sume, cantități etc.) Considerabil, mare, important. — Din ngr. **simandikōs**.

SIMĂNDRĂ, *simandre*, s.f. (Inv.) Toacă de metal sau de lemn atârnată la intrarea unei biserici, a unei mănăstiri, în clopotniță etc., în care se lovește cu un ciocan pentru a se anunța începerea slujbei. — Din fr. **simandre**.

SIMBIŌNT, *simbionți*, s.m. Fiecare dintre organismele care trăiesc în simbioză; simbiot. [Pr.: *-bi-onț*] — Din germ. **Symbiont**.

SIMBIŌT, *simbioți*, s.m. (Biol.) Plantă sau animal care trăiește în simbioză. [Pr.: *-bi-of*] — Din fr. **sybiote**.

SIMBIŌTIC, **-Ă**, *simbiotici*, *-ce*, adj. Care se referă la simbioză sau la simbioți, privitor la simbioză sau la simbioți; care trăiește în simbioză, caracterizat prin simbioză. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **sybiotique**.

SIMBIŌZĂ, *simbioze*, s.f. Formă de conviețuire reciproc avantajoasă între două specii diferite de organisme. [Pr.: *-bi-o-*] — Din fr. **sybiose**.

SIMBŌL, *simboluri*, s.n. 1. Semn, obiect, imagine etc. care reprezintă indirect (în mod convențional sau în virtutea unei corespondențe analogice) un obiect, o ființă, o noțiune, o idee, o însușire, un sentiment etc. ♦ (În literatură și în artă) Procedeu expresiv prin care se sugerează o idee sau o stare sufletească și care înlocuiește o serie de reprezentări. 2. Spec. Semn convențional sau grup de semne convenționale folosit în știință și tehnică și care reprezintă sume, cantități, operații, fenomene, formule etc. ♦ *Simbol matematic* = semn care reprezintă noțiuni, obiecte sau operații matematice. *Simbol chimic* = mod convențional de notare a atomilor elementelor chimice folosit în scrierea formulelor și a ecuațiilor chimice. 3. (Bis.: în sintagma) *Simbolul credinței* = rugăciune care reprezintă expunerea succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine; Crezul. [Acc. și: *simbol*. — Pl. și: (rar) *simboale*] — Din lat. **symbolum**, fr. **symbole**, germ. **Symbol**.

SIMBŌLIC, **-Ă**, (1) *simbolici*, *-ce*, adj., (2, 3, 4) s.f. 1. Adj. Care constituie un simbol (1); care are caracter de simbol, exprimat printr-un simbol, care servește de simbol; care nu are eficacitate sau valoare în sine, ci prin ceea ce simbolizează. 2. S.f. Ansamblu de simboluri; exprimare (a unor idei sau a unor sentimente) prin simboluri; semnificație simbolică (1); simbolistică. 3. S.f. Teorie generală asupra simbolurilor (în care noțiunile logice și raporturile dintre ele sunt înlocuite prin semne convenționale). 4. S.f. Ramură a teologiei consacrată studiului comparativ al simbolurilor de credință ale diferitelor confesiuni. — Din fr. **symbolique**, lat. **symbolicus**, germ. **symbolisch**, **Symbolik**.

SIMBOLISM s.n. 1. Sistem de simboluri (1), reprezentare prin simboluri. ♦ Spec. Totalitate a simbolurilor proprii unei religii; reprezentare a dogmelor, a preceptelor religioase prin simboluri (1). 2. Curent literar și artistic, constituit în Franța în 1885 și răspândit apoi în toate literaturile europene, apărut ca o reacție la parnasianism și care, considerând lumea ca un ansamblu de simboluri, a căutat să le descifreze, intuind relațiile intime dintre lucruri, fenomene și sufletul omenesc; mod de exprimare, de manifestare propriu acestui curent. ♦ *Symbolism fonetic* = capacitate a structurii fonetice a unui cuvânt sau a unui grup de sunete de a sugera sau de a întări noțiunea pe care o desemnează sau o anunță atitudine față de ea; legătură dintre un sunet sau un grup de sunete și o anumită idee. — Din fr. **symbolisme**.

SIMBOLĪST, **-Ă**, *simbolști*, *-ste*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (Rar la f.) Poet, literat, artist care aparține simbolismului (2); adept al simbolismului. 2. Adj. Care aparține simbolismului, privitor la simbolism, caracteristic simbolismului. — Din fr. **symboliste**.

SIMBOLĪSTICĂ s.f. Simbolică. — **Simbol** + suf. *-istică*.

SIMBOLĪZĂ, *simbolizez*, vb. I. Tranz. A fi simbolul (1) a..., a constitui un simbol; a exprima, a reprezenta printr-un simbol. — Din fr. **symboliser**.

SIMBOLĪZĂRE, *simbolizări*, s.f. Acțiunea de a simboliza și rezultatul ei; reprezentare, în artă și în literatură, a unei noțiuni, a unei idei sau a unui sentiment printr-un simbol. ♦ (În diverse științe) Reprezentare printr-un semn convențional sau printr-o cifră. — V. **simboliza**.

SIMBOLĪZĂTOR, **-OĂRE**, *simbolizatori*, *-oare*, adj. Care simbolizează; care are valoare de simbol (1). — **Simboliza** + suf. *-tor*.

SIMBOLŌGIE s.f. Domeniu care studiază și explică simbolurile. — Din engl. **symbology**.

SIMBRIĂȘ, **-Ă**, *simbriași*, *-e*, s.m. și f. (Pop. și fam.; rar la f.) Salariat. [Pr.: *-bri-aș*] — **Simbrie** + suf. *-aș*.

SIMBRIE, *simbrii*, s.f. 1. (Pop.) Plată în bani (sau în natură) care se dă unei persoane angajate pentru un timp în serviciul cuiva; salariu, leafă. ✧ Expr. *A fi (sau a intra, a se tocmi etc.) slugă fără simbrie* = a munci (din greu) pentru cineva fără niciun profit material. ✧ Spec. Soldă pe care o primeau soldații mărnerii. ✧ Recompensă, răsplată (materială sau morală). 2. (Reg.) Slujbă plătită cu simbrie (1). 3. (Înv. și reg.) Arendă; chirie; plată dată pentru arendă sau chirie. — **Sămbră** + suf. *-ie*.

SIMBRIOARĂ, *simbrioare*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *simbrie* (1). [Pr.: *-bri-oa-*] — **Simbrie** + suf. *-oară*.

SIMEDIANĂ, *simediene*, s.f. Dreaptă care trece printr-un vârf al unui triunghi și este simetrică mediane în raport cu bisectoarea interioară dusă prin același vârf al triunghiului. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **symédiane**.

SIMÉN s.m. v. **seimen**.

SIMÉTRIC, *-Ă*, *simetrici*, *-ce*, adj. 1. (Despre lucruri sau forme) Care prezintă simetrie (1), care se caracterizează prin simetrie, ale cărei părți sunt așezate cu simetrie; (despre elemente care alcătuiesc un tot) care este așezat într-o anumită ordine; cu simetrie (1). 2. Spec. (Mat.); despre două puncte aparținând aceleiași figuri geometrice sau la două figuri diferite; *p. ext.* despre două figuri geometrice) Care prezintă simetrie (2). ✧ (Substantivat, n. și f.) Dreaptă sau punct așezat în simetrie cu altă dreaptă sau cu alt punct. ✧ *Funcție simetrică* = funcție a mai multor variabile care nu se schimbă, oricând permutări ar suferi aceste variabile. — Din fr. **symétrique**.

SIMÉTRIE, *simetriei*, s.f. 1. Proprietate a unui ansamblu spațial de a fi alcătuit din elemente reciproc corespondente și de a prezenta, pe această bază, anumite regularități; proporționalitate, concordanță, armonie între părțile unui tot, între elementele unui ansamblu etc.; distribuție egală, regulată, armonioasă a părților unui tot, a elementelor unui ansamblu; corespondență exactă (ca formă, poziție etc.) între părțile (opuse ale) unui tot. 2. Spec. Proprietate a două puncte aparținând aceleiași figuri geometrice sau la două figuri diferite de a fi așezate la aceeași distanță de un plan, de o dreaptă sau de un punct; proprietate corespunzătoare a două figuri geometrice; proprietate a două figuri geometrice de a se suprapune exact. — Din lat. **symmetria**, fr. **symétrie**.

SIMETRIZARE s.f. Stabilire de simetrie. — După fr. **symétrisation**.

SIMÉZĂ, *simeze*, s.f. 1. Panou pe care se așază sau care susține tabloul într-o galerie de pictură. 2. (Arh.) Mulură la partea de sus a unei cornișe. — Din fr. **cimaise**.

SIMFÉR s.n. Material feromagnetic constituit din pulbere de metal feromagnetic înglobată într-un material izolan. — Din germ. **Simfer**.

SIMFIZĂ, pers. 3 *simfizează*, vb. I. Refl. (Med.) A se produce o simfiză (2). — Din **simfiză**.

SIMFIZĂ, *simfize*, s.f. 1. (Anat.) Tip de articulație între două oase caracterizat printr-o mobilitate redusă. 2. (Med.) Alipire, prin aderențe, a două membrane seroase care în mod normal se află separate. — Din fr. **symphyse**.

SIMFÓNIC, *-Ă*, *simfonici*, *-ce*, adj. 1. (Despre creații muzicale) Care aparține simfoniei (1), privitor la simfonie; care are însușirile simfoniei. ✧ (Despre orchestre, formații etc.) Care execută simfonii (1). 2. Fig. Armonios, melodios, plăcut (ca o simfonie 1). — Din fr. **symphonique**.

SIMFONIE, *simfonii*, s.f. 1. (În trecut) Ansamblu de sunete consonante sau de sunete muzicale; compoziție muzicală instrumentală (cu soliști, cor); (sens curent) compoziție muzicală amplă pentru orchestră, care cuprinde de obicei trei sau patru părți. ✧ *Simfonie concertantă* = compoziție muzicală rezultată din îmbinarea simfoniei și a concertului instrumental. 2. Fig. Ansamblu (armonios) de elemente care concură la producerea unui anumit efect; *spec.* Îmbinare armonioasă de culori. — Din lat. **symphonia**, fr. **symphonie**.

SIMFONIÉTĂ, *simfoniete*, s.f. Simfonie de proporții reduse. [Pr.: *-ni-e-*] — Din it. **sinfonietta**.

SIMFONISM s.n. Totalitatea principiilor care stau la baza creației simfonice și a muzicii instrumentale în general. — **Simfonie** + suf. *-ism*.

SIMFONIST, *-Ă*, *simfoniste*, *-ste*, s.m. și f. Compozitor de muzică simfonică. — Din fr. **symphoniste**.

SIMIÂN, *simieni*, s.m., adj. 1. S.m. (La pl.) Subordin de mamifere primare cu encefalul foarte dezvoltat, orbita separată de cavitatea temporală, o pereche de mamele pectorale și fața expresivă (*Simioidea*); (și la sg.) mamifer care face parte din acest subordin. 2. Care aparține simienilor (1), referitor la simieni. [Pr.: *-mi-an*] — Din fr. **simien**.

SIMIGERIE, *simigerii*, s.f. Local (prevăzută cu un cuptor de brutărie) în care se fac și se vând simiți, covrigi, plăcinte. — **Simiglu** + suf. *-arie*.

SIMIGLU, *simigii*, s.m. Persoană care face sau vinde simiți, covrigi, plăcinte. — Din tc. **simițiç**.

SIMILĂR, *similari*, *-e*, adj. De aceeași natură, de aceeași fel; asemănător, analog. — Din fr. **similaire**.

SIMILARITĂTE s.f. Faptul de a fi similar. — Din fr. **similarité**.

SIMILE adv. (Muz.); indică modul de executare) Cu aceeași intensitate, cu aceeași nuanță ca mai înainte. [Pr.: *sî-*] — Cuv. it.

SIMILI- Element de compunere care înseamnă „asemănător”, „la fel” și care servește la formarea unor substantive. — Din fr. **simili-**.

SIMILIDIAMANT, *similidiamante*, s.n. Sticlă sintetică folosită la imitarea diamantelor. [Pr.: *-di-a-*] — Din fr. **similidiamant**.

SIMILIGRAVURĂ, (2) *similigravuri*, s.f. 1. Procedeu de gravură foto prin care se obțin clișee pentru tipar înalt, împărțite în puncte. 2. (Concr.) Clișeu obținut prin acest procedeu. — Din fr. **similigravure**.

SIMILIPIĂTRĂ s.f. Material artificial de construcție folosit pentru executarea tencuielilor și care, în forma finală, capătă aspectul pietrei naturale. — **Simili-** + **piatră** (după fr. *similipierre*).

SIMILITUDINE, *similitudini*, s.f. 1. Potrivire, asemănare, identitate (între două lucruri sau două acțiuni). 2. (Fiz.; Tehn.) Proprietate a două fenomene de a putea fi puse într-o corespondență parțială sau totală, astfel încât valorile mărimilor caracteristice unuia dintre fenomene să poată fi obținute, printr-un calcul relativ simplu, din valorile cunoscute ale mărimilor corespondente caracteristice celuilalt fenomen. 3. (Mat.) Asemănare. — Din fr. **similitude**, lat. **similitudo**, **-inis**.

SIMINIC s.m. v. **siminoc**.

SIMINICHIE s.f. Numele a două specii de arbuști mici din familia leguminoaselor, cu flori galbene, ale căror frunze și fructe uscate se folosesc ca purgativ și ca diuretic (*Cassia acutifolia* și *angustifolia*); *p. restr.* (colectiv) frunzele (sau fructele) uscate ale acestei plante. — Din tc. **sinameki**.

SIMINOC, *siminoci*, s.m. Plantă erbacee din familia compozelilor, cu flori mici, galbene, dispuse în capitule, care își păstrează culoarea și aspectul natural și după ce se usucă (*Helichrysum arenarium*). [Var.: **siminlc** s.m.] — Cf. ucr. *se menjak*.

SIMÍT, *simiți*, s.m. Covrig turtit făcut din cocă mai moale, presărat cu semințe de susan. — Din tc. **simit**.

SIMMENTAL s.n. Rasă de taurine originară din Elveția, cu corpul alb cu pete mari brune-roșcate, cu greutatea de 700-1000 kg și care dă o mare producție de lapte. [Pr.: *zimăntal*. — Scris și: *Simmenthal*] — Din n. pr. **Simmenthal**. Cf. fr. [race du] **Simmental**.

SIMONIÁC, *-Ă*, *simoniaci*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Om) care se face vinovat de simonie. [Pr.: *-ni-ac*] — Din fr. **simoniaque**.

SIMONIE s.f. Trafic cu lucruri considerate de Biserică drept bunuri spirituale, sfinte și pedepsit cu excomunicarea, caterisirea etc. — Din fr. **simonie**.

SIMPACTOMIE, *simpactomii*, s.f. (Med.) Ablajie a ganglionilor sau a fibrelor nervoase ale sistemului simpatic. — Din fr. **sympactomie**.

SIMPATÉTIC, *-Ă*, *simpatetici*, *-ce*, adj. Care provoacă stări sufletești (tainice); sugestiv. — Din germ. **sympathetisch**.

SIMPÁTIC, *-Ă*, *simpatici*, *-ce*, adj. 1. Care inspiră simpatie; plăcut, atrăgător. 2. (Înv.) Care dă dovadă de simpatie, plin de simpatie. ✧ (Rare) Favorabil, avantajos. 3. (În sintagma *Cerneală simpatică* = cerneală în coloră, care devine vizibilă numai la căldură sau prin tratarea cu diferite soluții speciale (și care se folosește pentru a scrie texte secrete). 4. (Anat.; în sintagmele) *Sistem nervos simpatice* sau (substantivat) *marele simpatice* = sistem nervos format din ganglioni și din fibre nervoase care reglează, sub controlul scoarței cerebrale, funcțiile glandelor și ale organelor interne. *Ganglionii* (sau *nervi* etc.) *simpatice* = ganglioni (sau nervi etc.) care fac parte din sistemul nervos simpatic. — Din fr. **sympathique**.

SIMPATICOLÍTIC, *-Ă*, *simpaticolitici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament, substanță) care paralizază sistemul nervos simpatic. — Din fr. **sympathicolitique**.

SIMPATICOMIMÉTIC, *-Ă*, *simpaticomimetici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care excită sistemul nervos simpatic. — Din fr. **sympaticomimétique**.

SIMPATICOTOMIE, *simpaticotomii*, s.f. Intervenție chirurgicală constând în secționarea și îndepărtarea unei părți a lanțului ganglionar simpatic. — Din fr. **sympaticotomie**.

SIMPATICOTONIE s.f. Stare de dezechilibru a funcționii sistemului nervos vegetativ cauzată de exagerarea activității sistemului nervos simpatic. — Din fr. **sympaticotonie**.

SIMPATIE, *simpatii*, s.f. 1. Atracție, înclinare, afinitate pe care cineva o simte față de o persoană sau pe care o inspiră cuiva; afecțiune; *p. ext.* obiectul acestui sentiment. ✧ Aprobare; atașament; devotament. 2. (Fam.) Persoană față de care cineva simte afecțiune sau dragoste. 3. (Med.) Legătură, raport dintre (două) organe simetrice care face ca, atunci când unul este afectat, să suferă și celălalt. *Ochii sunt organe care se îmbolnăvesc prin simpatie*. — Din fr. **sympathie**, lat. **sympathia**.

SIMPATINĂ s.f. Substanță secretată de terminațiile fibrelor nervoase ale sistemului nervos simpatic, care mediază chimic acțiunea acestuia. — Din fr. **sympathine**.

SIMPATIZĂ, *simpatizez*, vb. I. 1. Tranz. A avea sentimente de simpatie (1) față de cineva. ⇨ Refl. recipr. *Se simpatizează de multă vreme*. 2. Intrans. (Cu determinări introduse prin prep. „cu”) A împărtăși ideile, sentimentele cuiva, a avea aceleași aspirații, aceleași idealuri, aceleași convingeri cu cineva; a fi de partea unei grupări politice sau a unei mișcări (cunoscându-i și împărtășindu-i principiile, acțiunile etc.). — Din fr. **sympathiser**.

SIMPATIZĂNT, **-Ă**, *simpatizanți, -te*, s.m. și f. Persoană care împărtășește ideile, sentimentele și aspirațiile unei grupări politice, artistice, ale unei asociații sportive etc., fără a fi membrul ei. — Din fr. **sympathisant**.

SIMPATOLOGIC, **-Ă**, *simpatologici, -ce*, adj. (Med.) Referitor la simpatologie, de simpatologie. — Din fr. **sympathologique**.

SIMPATOLOGIE s.f. (Med.) Studiu al reacțiilor simpatice (4) fiziologice sau patologice. — Din fr. **sympathologie**.

SIMPATRIOT, *simpatrioți*, s.m. (Înv.) Compatriot. [Pr.: -tri-oț] — Din ngr. **simpatriótis**.

SIMPETĂLĂ, *simpetale*, adj. (Bot.; despre flori) Care are corola cu petale unite între ele. — Din germ. **sympetal**.

SIMPLAMÊNTE adv. (Rar) Pur și simplu; propriu-zis. — Din fr. **simplement** (după *simpleu*).

SIMPLEX s.n. 1. Sistem de telecomunicații care asigură legătura bilaterală simultană între două posturi. 2. Țesătură din tricot cu ambele părți lucrate pe față. — Din fr. **simplex**.

SIMPLICITATE s.f. Simplitate. — Din fr. **simplicité**, lat. **simplicitas**, **-atis**.

SIMPLIFICĂ, *simplicific*, vb. I. Tranz. A face să fie (mai) simplu (1, 2). ⇨ A reduce o ecuație sau o fracție printr-un divizor comun; a transforma o egalitate într-o altă egalitate echivalentă cu formă mai simplă. — Din lat. **simplicifcare**, fr. **simplicifier**.

SIMPLIFICĂRE, *simplicificări*, s.f. Acțiunea de a *simplicifica* și rezultatul ei; simplificație. — V. **simplicifica**.

SIMPLIFICĂT, **-Ă**, *simplicificați, -te*, adj. 1. Care a devenit (mai) simplu (1, 2). 2. (Despre funcții și expresii algebrice) Asupra căruia s-a efectuat operația de reducere la un divizor comun; redus. — V. **simplicifica**.

SIMPLIFICĂTOR, **-OARE**, *simplicificatori, -oare*, adj. Care simplifică. — Din fr. **simplicificateur**.

SIMPLIFICĂȚIE, *simplicificații*, s.f. (Rar) Simplificare. — Din fr. **simplication**.

SIMPLISM s.n. Însușirea de a fi simplu sau simplist; mod unilateral și superficial de a considera lucrurile; judecată a omului simplist (2); nivel intelectual scăzut. — Din fr. **simplicisme**.

SIMPLIST, **-Ă**, *simpliciști, -ste*, adj. 1. (Despre concepții, raționamente, metode etc.) Care consideră lucrurile superficial, unilateral, neglijând uneori aspectele esențiale. 2. (Despre oameni și manifestările lor) Care este lipsit de complicații și de subtilități intelectuale; care judecă în mod simplist (1) sau face dovada unei astfel de judecăți. — Din fr. **simpliciste**.

SIMPLITATE s.f. 1. Însușirea de a fi simplu; lipsă de formalitate, de complicații; *p. ext.* lipsă de artificialitate, de afectare, de prefăcătorie; simplitate. ⇨ Lipsă de podoabe inutile și căutate, de rafinament artificial (într-o operă de artă). 2. Credulitate, naivitate. ⇨ Însușire a unei persoane de a se purta natural, liber, firesc; naturalețe. — **Simplu** + suf. *-itate*.

SIMPLÓN, *simploane*, s.n. Numele unui tren internațional rapid care trece prin tunelul Simplon. — Din fr. **Simplon**.

SIMPLU, **-Ă**, *simplici, -e*, adj. 1. Care este format dintr-un singur element sau din câteva elemente omogene; care nu se poate împărți în elemente de natură diferită; care nu este amestecat. ⇨ *Floare simplă* = floare a cărei corolă este compusă dintr-un singur rând de petale și un rând de stamine. *Frunză simplă* = frunză alcătuită dintr-un singur limb. (Gram.) *Timp simplu* = timp verbal care se conjugă fără ajutorul verbelor auxiliare. (Gram.) *Perfect simplu* = timp verbal simplu al modului indicativ care exprimă o acțiune trecută, terminată de curând. 2. Care este lipsit de artificialitate, care nu este prefăcut; *p. ext.* care nu este complicat sau încărcat, care nu prezintă dificultăți, care este ușor de făcut, de înțeles, de rezolvat. 3. Care este într-un singur plan; care se întâmplă o singură dată. ⇨ (Sport; despre o partidă) Care are loc între doi adversari; în care confruntarea are loc între adversarii individuali. 4. Lipsit de podoabe, modest. ⇨ Care este inferior ca preț sau calitate; *p. ext.* fără valoare. 5. (Despre oameni și manifestările lor) Lipsit de rafinament, de afectare sau de prefăcătorie; sincer, cinstit. ⇨ Lipsit de cultură; *p. ext.* (peior.) necioplit, bătăran. 6. (Precedând numele, înlocuiește un adverb) Numai, doar; nimic mai mult; sadea, curat. ⇨ Expr. (Fam.) *Simplu ca bună ziua* = foarte simplu. *Simplu muritor* = om obișnuit. — Din fr. **simple**.

SIMPÓDIU, *simpodii*, s.n. Tip de ramificație a tulpinii în care mugurele terminală dispare și creșterea în lungime a axului se produce prin mugurele axilar imediat inferior. — Din fr. **sympode**.

SIMPOZIÓN, *simpozioane*, s.n. 1. (În Antichitate) Continuare a unui banchet cu cântece, dansuri și discuții variate. 2. Discuție organizată, pe baza unor scurte expuneri asupra unei teme literare, filosofice, științifice etc. de actualitate, purtate de câțiva vorbitori în fața și cu participarea publicului. [Pr.: -zi-on. — Acc. și: *simpózion*] — Din ngr. **simpósion**, germ. **Symposion**.

SIMPTÓM, *simptome*, s.n. Tulburare funcțională sau senzație anormală resimțite de o ființă și care pot indica prezența unei boli. ⇨ Fig. Semn, indiciu al unei stări anormale, individuale sau sociale. [Pl. și: *simptoame*] — Din fr. **symptôme**.

SIMPOTMATIC, **-Ă**, *simptomatici, -ce*, adj. Care indică simptomul unei boli; care se referă la simptom. ⇨ *Tratament simptomatic* = tratament care urmărește vindecarea unei boli prin înlăturarea simptomelor și nu a cauzelor care o provoacă. ⇨ Fig. Care indică existența unei anumite stări de lucruri; semnificativ. — Din fr. **symptomatique**.

SIMPOTMATOLÓGIC, **-Ă**, *simptomatologici, -ce*, adj. Care ține de simpatologie, privitor la simpatologie. — Din fr. **symptomatologique**.

SIMPOTMATOLOGÍE s.f. Totalitate a manifestărilor clinice și de laborator ale unei boli, care permit diagnosticarea bolii respective și diferențierea ei de alte afecțiuni; parte a medicinei care studiază simptomele bolilor; semiologie. — Din fr. **symptomatologie**.

SIMTIMÉNT s.n. v. **sentiment**.

SIMȚ, *simțuri*, s.n. 1. Facultate a oamenilor și a animalelor de a percepe impresii din lumea exterioară cu ajutorul unor organe specifice; funcție a organismului prin care acesta recepționează și prelucurează o anumită categorie de stimuli externi sau interni; simțire. ⇨ *Organe de simț* = organe periferice ale percepției senzoriale. ⇨ (Mai ales la pl.) Instinct, pornire senzuală; senzualitate. ⇨ Delectare a simțurilor; gust. 2. Capacitate a omului de a înțelege, de a judeca, de a aprecia; înclinare, aptitudine pentru ceva. ⇨ *Simț moral* = facultatea de a deosebi binele de rău. *Simț practic* = îndemănare în rezolvarea diferitelor chestiuni concrete. — Din **simți** (derivat regresiv).

SIMȚĂMÁNȚ, *simțăminte*, s.n. (Rar) Sentiment. [Var.: (înv.) **simțimánț** s.n.] — **Simți** + suf. *-ămânț* (după fr. *sentiment*).

SIMȚÍ, *simt*, vb. IV. 1. Tranz. A avea, prin intermediul organelor de simț, senzația sau percepția unui lucru, a unui fapt, a unei calități, a percepe efectul unei excitații; a prezenta sensibilitate. ⇨ Refl. A-și da seama de propria stare fizică. 2. Tranz. A băga de seamă, a prinde de veste, a observa prezența unei ființe sau o acțiune a acesteia, mai mult pe baza unui reflex la o excitație a simțurilor decât cu ajutorul judecății. ⇨ (Despre animale) A adulmea. 3. Tranz. A-și da seama, a fi conștient, a înțelege, a bănuși o acțiune, o situație etc., bazându-se atât pe informații și elemente logice, cât și pe intuiție, instinct sau legături afective cu altă persoană. ⇨ Refl. A fi conștient de o însușire, de o dispoziție sau de o stare proprie. ⇨ Expr. *A se simți în stare* (de ceva sau să facă ceva) = a se ști, a se socoti, a se crede capabil (de ceva sau să facă ceva). 4. Refl. A avea, a da dovadă de bun-simț; a fi un om simțit (2). 5. Tranz. A fi cuprins de o stare afectivă, a încerca un sentiment, o emoție etc.; a fi mișcat, impresionat, tulburat de ceva. ⇨ Expr. *A simți lipsa* (cuiva sau a ceva) = a suferi din cauză că cineva sau ceva lipsese. *A simți nevoia să...* = a dori să... ⇨ A avea impresia că..., a încerca sentimentul că... ⇨ Expr. (Refl.) *A se simți la* (sau *în*) *largul lui sau (ca) acasă (la el)* = a încerca un sentiment plăcut, a avea impresia că se află într-un mediu familiar, înconjurat de lucruri sau de oameni cunoscuți; a fi familiarizat cu ceva; a nu fi stânjenit sau jenat de nimic; a se simți bine. ⇨ Refl. (Înv.) A se resimți de pe urma efectelor produse de un factor extern, de o situație etc. [Prez. ind. și: (reg.) *simțesc, simți*] — Lat. **sentire**.

SIMȚIBILITATE s.f. (Înv.) Sensibilitate. — Din **simți** (după fr. *sensibilité*).

SIMȚICIÚNE s.f. (Înv.) Sensibilitate; sentiment, simțire (2). — **Simți** + suf. *-iciune*.

SIMȚIMÁNȚ s.n. v. **simțămânț**.

SIMȚIMÁNȚALÍSM s.n. (Înv.) Sentimentalism. — Din **simțimánț** (după fr. *sentimentalisme*).

SIMȚÍRE, *simțiri*, s.f. 1. Faptul de a *simți*; sensibilitate (1). 2. Trăire afectivă, afect, sentiment. 3. Stare normală a organismului în care omul este pe deplin conștient de ceea ce se petrece în jurul lui, fiind stăpân pe simțurile și pe facultățile lui intelectuale. ⇨ Loc. adj. *Fără simțire* = fără cunoștință; leșinat. ⇨ Expr. *A-și pierde simțirea* (sau *simțirile*) = a leșina. *A-și veni în simțire* (sau *în simțiri*) = a-și reveni din leșin; a-și veni în fire; a-și recăpăta stăpânirea de sine. ⇨ (Rar) **Simț** (1). 4. (Înv. și pop.; și în sintagma *simțire de sine*) Bun-simț, bună-cuviință. — V. **simți**.

SIMȚÍȚ, **-Ă**, *simțitiți, -te*, adj. 1. Pornit dintr-o stare afectivă puternică, dintr-un sentiment profund; plin de simțire, plin de sensibilitate; *p. ext.*

emoționant. **2.** (Despre persoane) Plin de bun-simț, cu bun-simț. — V. **simți**.

SIMȚITÓR, -OĂRE, *simțitori, -oare*, adj. **1.** Care este capabil să simtă (**5**), care se înduioșează, se impresionează ușor, înzestrat cu simțire (**2**), plin de sensibilitate (**1**); sensibil, impresionabil, emotiv. **2.** (Adesea adverbial) Apreciabil, considerabil, important. *A făcut o economie simțitoare*. — **Simți** + suf. *-tor*.

SIMȚIVĂRĂ, *simțiveri*, s.f. (Reg.) Specie de pițigoii (*Parus major*). — **Simți** + *vară*.

SIMȚUÁL, -Ă, *simțuali, -e*, adj. (Înv.) Care ține de simțuri; care se referă la simțuri; senzual. [Pr.: *-țu-a!*] — Din **simți** (după fr. *sensuel*).

SIMULĂ, *simulez*, vb. I. Tranz. A face să pară adevărat ceva iredal; a da, în mod intenționat, o impresie falsă. ♦ A se preface bolnav, nebul, beat etc. (pentru a obține un avantaj sau a evita o sancțiune). — Din fr. **simuler**, lat. **simulare**.

SIMULÁCRU, *simulacre*, s.n. Aparentă înșelătoare; acțiune simulată; obiect care dă o falsă impresie a realității. — Din fr. **simulacre**, lat. **simulacrum**.

SIMULÁNT, -Ă, *simulanți, -te*, s.m. și f. Persoană care simulează o boală, o nebulie etc. — **Simula** + suf. *-ant*. Cf. fr. *simulateur*.

SIMULÁRE, *simulări*, s.f. Faptul de a *simula*; prefăcătorie; falsificare; simulație. — V. **simula**.

SIMULÁT, -Ă, *simulați, -te*, adj. Care are o aparentă înșelătoare; făcut în mod intenționat să dea o impresie falsă. — V. **simula**.

SIMULATÓR, *simulatoare*, s.n. **1.** Sistem tehnic destinat rezolvării ecuațiilor care caracterizează un anumit obiect sau fenomen. **2.** Ansamblu de aparate și dispozitive care simulează situațiile posibile într-o activitate, folosit pentru antrenarea și verificarea reacțiilor operatorilor umani. — Din fr. **simulateur**.

SIMULÁȚIE, *simulații*, s.f. Simulare; *spec.* (Jur.) folosire de către o persoană a unui înscris constatator al unui act juridic care nu corespunde unei operații reale. [Var.: **simulațiune** s.f.] — Din fr. **simulation**, lat. **simulatio, -onis**.

SIMULÁȚIÚNE s.f. v. **simulație**.

SIMULTÁN, -Ă, *simultani, -e*, adj., s.n. **1.** Adj. (Despre acțiuni, fenomene și evenimente) Care are loc în același timp cu altul sau cu altele; concomitent. **2.** S.n. Demonstrație a unui șahist cu o clasificare superioară care joacă în același timp cu mai mulți adversari de categorie inferioară. [Var.: (Înv.) **simultanéu, -ée** adj.] — Din germ. **simultan**, fr. **simultané**, lat. **simultaneus**.

SIMULTANEITÁTE s.f. Înșușire a unor acțiuni, fenomene sau a unor evenimente de a fi simultane (**1**); existența, producerea mai multor acțiuni în același timp; coincidență în timp; sincronism. [Pr.: *-ne-i-*] — Din fr. **simultanéité**.

SIMULTANÉU, -ÉE adj. v. **simultan**.

SIMÚN s.n. Vânt puternic, fierbinte și uscat, încărcat cu nisip, care bate în Sahara și în Arabia, de la Sud la Nord. — Din fr. **simoun**.

SIN¹ s.m. (Înv. și reg.; particula care precedă prenumele tatălui și intră în componența numelui de familie al copiilor) Fiu, fiul lui... — Din sl. **synŭ**.

SIN² s.m. și n. v. **sân**.

SINÁFIE, *sináfii*, s.f. Fenomen care se produce atunci când două versuri sunt strâns unite, astfel încât are loc eliziunea de la unul la altul sau același cuvânt termină primul vers și îl începe pe al doilea. — Din fr. **synaphie**, ngr. **sináfia**.

SINAGÓGĂ, *sinagogi*, s.f. Clădire care servește unei comunități evreiești ca lăcaș public de rugăciune și de reuniune, ca centru de învățământ religios etc. [Pl. și: *sinagoge*] — Din fr. **synagogue**.

SINALAGMÁTIC, -Ă, *sinalgmatici, -ce*, adj. (Despre contracte juridice) Care impune obligații reciproce între părțile interesate chiar de la data încheierii. — Din fr. **synallagmatique**.

SINALÉFĂ, *sinalefe*, s.f. (Fon.) Fuziune (în timpul pronunțării) a două silabe într-una singură prin eliziune, sinereză sau contracție. — Din fr. **synaléphe**, lat. **synalæpha**.

SINALGIE, *sinalgii*, s.f. (Med.) Formă a sinesteziei în care o durere se asociază cu altă senzație. — Din fr. **synalgie**.

SINANTRÓP, *sinantropi*, s.m. Om fosil descoperit în China, foarte apropiat de pitecantrop (*Sinanthropus pechinensis*). — Din fr. **sinanthropé**.

SINAPÍSM, *sinapisme*, s.n. Cataplasma făcută din făină de muștar și apă, care se aplică pe o parte bolnavă a corpului cu scopul de a provoca un aflux al sângelui. — Din fr. **sinapisme**.

SINÁPSĂ, *sinapse*, s.f. (Anat.) Punct de contact între doi neuroni, la nivelul căruia se face transmiterea influxului nervos de la o celulă nervoasă la alta. — Din fr. **synapse**.

SINÁPTIC, -Ă, *sinaptici, -ce*, adj. Referitor la sinapsă. — Din fr. **synaptique**.

SINARHIE, *sinarhii*, s.f. Guvernare simultană a mai multor căpetenii, care conduc fiecare câte o parte a unui stat. — Din fr. **synarchie**.

SINARMONÍSM s.n. (Fon.) Asimilare progresivă a vocalelor dintr-un cuvânt, întâlnită în limbile turco-tătare; armonie vocalică. — Din fr. **synharmonisme**.

SINARTRÓZĂ, *sinartroze*, s.f. Articulație fixă între două oase. — Din fr. **synarthrose**.

SINAXÁR *sinaxare*, s.n. Carte care cuprinde pe scurt viețile sfinților. ♦ Calendar creștin în care apar înregistrate numele sfinților (pe zile). — Din ngr. **sinaxári(on)**.

SINÁXĂ s.f. Nume dat adunărilor primilor creștini. — Din fr. **synaxe**, ngr. **sinaxis**.

SINÁIÁN, -Ă, *sinăieni, -e*, s.m., adj. **1.** Persoană originară sau locuitor din orașul Sinaia. **2.** Adj. Care aparține orașului Sinaia sau sinăienilor (**1**), privitor la orașul Sinaia ori la sinăieni. — **Sinaia** (n.pr.) + suf. *-ean*.

SINÁIÁNCĂ, *sinăience*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din orașul Sinaia. — **Sinăian** + suf. *-că*.

SINÁLÁU, *sinălaie*, s.n. (Reg.) Cuțit gros, puțin încovoiat, prevăzut cu două mâner, cu care tăbăcarii curăță părul de pe piei. — Din magh. **szinelő**.

SINCÁRPĂ, *sincarpe*, adj. (Bot.; despre flori) Cu carpelele unite. — Din fr. **syncarpe**.

SINCER, -Ă, *sinceri, -e*, adj. **1.** (Despre oameni) Care exprimă întocmai ceea ce gândește, care acționează fără prefăcătorie sau gânduri ascunse; franc, leal, loial; cinstit, deschis. ♦ (Despre sentimente, acțiuni, manifestări ale oamenilor) Care reflectă sau dovedește sinceritate (**1**). **2.** Conform cu anumite legi, cu anumite principii; corect. **3.** (Rare; despre culori) Curat, pur. — Din fr. **sincère**, lat. **sincerus**.

SINCERAMENTE adv. (Rare) În mod sincer. — Din it. **sinceramente**.

SINCERICĂ s.f. Plantă erbacee mică, cu frunze liniare, cu flori albe-verzui, fără petale, care crește pe locuri stâncoase și nisipoase (*Scleranthus perennis*). — Et. nec.

SINCERITÁTE, (**2**) *sincerități*, s.f. **1.** Înșușirea de a fi sincer (**1**); lipsă de prefăcătorie sau de viclenie; franchețe, loialitate. ♦ Loc. adv. *Cu sinceritate* = în mod sincer (**1**); din toată inima. **2.** (Rare) Confidență, confesiune, deșteinuire. — Din fr. **sincérité**, lat. **sinceritas, -atis**.

SINCISEALĂ s.f. (Fam.; mai ales în construcții negative) Grija, atenție, considerație față de cineva sau de ceva. — **Sinichisi** + suf. *-eală*.

SINCISHI, *sinchisesc*, vb. IV. (Mai ales în construcții negative). **1.** Refl. (Fam.) A-i păsa cuiva de cineva sau de ceva, a lua în seamă ceva sau pe cineva; a nu rămâne indiferent; a se neliniști, a se îngrijora. **2.** Tranz. (Înv.) A incomoda, a deranja, a tulbura. — Din ngr. **sinhizo**.

SINCIPITÁL, -Ă, *sincipitali, -e*, adj. (Anat.) Care ține de sinciput. — Din fr. **sincipital**.

SINCIPÚT, *sincipute*, s.n. Parte din osul capului care reprezintă punctul cel mai înalt al cutiei craniene; creștetul capului. — Din fr., lat. **sinciput**.

SINCÍȚIU, *sincității*, s.n. Masă de protoplasmă care conține un mare număr de nucleu, provenită din fuziunea mai multor celule sau dintr-o multiplicare foarte activă a celulelor. — Din fr. **syncytium**.

SINCLINÁL, *sinclinale*, s.n. (Geol.) Cută a stratelor din scoarța Pământului care prezintă aspectul unei alpii cu concavitatea îndreptată în sus. — Din fr. **synclinal**.

SINCLINÓRIU, *sinclinorii*, s.n. (Geol.) Asociație de cute în care cele din partea centrală sunt mai coborâte decât cele din părțile laterale. — Din fr. **synclinatorium**.

SINCOPÁ, *sincopez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să sufere sau a suferi o sincopă. — Din **sincopă**. Cf. fr. *syncopez*.

SINCOPÁRE, *sincopeări*, s.f. Faptul de a (*se*) *sincope*. — V. **sincopa**.

SINCOPÁT, -Ă, *sincopați, -te*, adj. **1.** (Despre muzică, în special despre muzica de jazz) Caracterizat prin folosirea sincopei (**2**). **2.** (Fon.; despre vocale sau grupuri de vocale neaccentuate) Dispărut în interiorul unui cuvânt prin sincopă (**3**). — V. **sincopa**. Cf. fr. *syncope*.

SINCÓPĂ, *sincope*, s.f. **1.** Încetare subită (momentană sau definitivă) a funcției inimii, cu întreruperea respirației și pierderea sensibilității și a mișcărilor voluntare. **2.** (Muz.) Efect ritmic, cu caracter dinamic, obținut prin mutarea accentului unei măsurii de pe timpul tare pe cel slab anterior. **3.** Fenomen fonetic care constă în dispariția unei vocale sau a unui grup de vocale neaccentuate între două consoane ale unui cuvânt. **4.** (Rare) Întrerupere, pauză. — Din fr. **syncope**.

SINCRETÍC, -Ă, *sincretici, -ce*, adj. Care ține de sincretism, referitor la sincretism. — Din fr. **syncretique**.

SINCRETISM, *sincretisme*, s.n. 1. Contopire a unor elemente eterogene aparținând unor arte diferite (literatură, muzică, dans etc.), caracteristică folclorului și mai ales fazelor primitive de dezvoltare a culturii, când diferitele arte nu erau încă diferențiate. 2. (Fil.) Reunire a unor elemente eterogene aparținând unor doctrine filosofice diferite sau unor religii diferite — Din fr. **syncretisme**.

SINCRETIST, *-Ă, sincretiști, -ste*, s.m. și f. (Rar) Adept al sincretismului. — Din fr. **syncretiste**.

SINCROCICLOTRÓN, *sinrociclotroane*, s.n. (Fiz.) Accelerator ciclic pentru particule grele cu sarcină electrică, mai puternic decât ciclotronul și având capacitatea de a menține sincronismul dintre mișcarea particulelor și variația tensiunii acceleratoare prin modificarea frecvenței acesteia; fazotron. — Din fr. **synchrocyclotron**.

SINCROFAZOTRÓN, *sinrocfazotroane*, s.n. (Fiz.) Accelerator ciclic pentru particule grele cu sarcină electrică, al cărui principiu de funcționare îmbină elementele ale sincrotronului cu elementele ale fazotronului. — Din fr. **synchrophasotron**.

SINCROÓN, *-Ă, sincroni, -e*, adj. (Despre fapte, fenomene sau evenimente) Sincronic (1). ♦ (Despre sisteme fizice sau tehnice) Care este sediul unor fenomene periodice cu evoluție sincronică. ♦ *Cameră sincronă* = dispozitiv special folosit în cinematografie, în televiziune, pentru înregistrarea simultană a sunetului și a imaginii. *Mașină sincronă* = mașină electrică de curent alternativ (monofazat sau trifazat) a cărei turație de regim este constantă și proporțională cu frecvența tensiunii la borne. — Din fr. **synchrone**.

SINCROÓNIC, *-Ă, sincronici, -ce*, adj. 1. (Despre fapte, fenomene sau evenimente) Care există sau se petrec în același timp; simultan, concomitent, sincron. 2. Care se referă la fapte, fenomene sau evenimente existente sau petrecute în același timp. ♦ *Tabele sincrone* = tabele cronologice ale evenimentelor care au avut loc în același timp. ♦ (Fiz.; despre evoluția fenomenelor periodice) Care prezintă sincronism, care se produce în mod sincron. 3. (Despre metode de studiu sau puncte de vedere) Care nu se face în mod istoric; independent de evoluția istorică; static. — Din fr. **synchrónique**.

SINCRONICITÁTE s.f. (Rar) Sincronie. — Din engl. **synchronicity**.

SINCRONIE s.f. Ansamblul fenomenelor lingvistice considerate într-o anumită perioadă a istoriei unei limbi. — Din fr. **synchronie**.

SINCRONISM, (2) *sinchronisme*, s.n. 1. Existența în același timp sau desfășurarea paralelă a două sau a mai multor fapte, fenomene sau evenimente; simultaneitate. ♦ *Sinchronism sonor* = simultaneitate a înregistrărilor sonore cu cele ale imaginilor, în cinematografie și televiziune, realizată cu ajutorul camerei sincrone. 2. Fenomen de sincronism (1). — Din fr. **synchronisme**.

SINCRONISTIC, *-Ă, sincronistici, -ce*, adj. (Despre scrieri cu caracter istoric) Care studiază sau expune evenimentele în mod sincronic. — Din fr. **synchronistique**.

SINCRONIZÁ, *sinchronizez*, vb. I. Tranz. A face ca două sau mai multe acțiuni, fapte sau evenimente, fenomene etc. să se petreacă în același timp. ♦ A efectua operațiile necesare pentru ca o mașină sincronă să fie adusă în stare de a funcționa în paralel cu o rețea electrică de curent alternativ. ♦ A realiza într-un film concordanța dintre imagine și sunet; a efectua montarea sincronă a benzii de imagine cu banda de sunet corespunzătoare. — Din fr. **synchroniser**.

SINCRONIZÁRE, *sinchronizări*, s.f. Acțiunea de a *sinchroniza* și rezultatul ei. — V. **sinchroniza**.

SINCRONIZATÓR, *sinchronizatoare*, s.n. 1. Aparat cu care se pune în concordanță pelicula cinematografică pe care este imprimată imaginea cu banda sonoră corespunzătoare. 2. Ansamblu de dispozitive folosit pentru sinchronizarea automată a mașinilor sincrone. — **Sinchroniza** + suf. *-tor* (după fr. *synchroniseur*).

SINCRONIZÓR, *sinchronizoare*, s.n. (Biol.) Factor de ambianță care poate modifica unul dintre parametrii unui bioritm. — Din fr. **synchroniseur**.

SINCRONOSCÓP, *sinchronoscoape*, s.n. 1. Instrument folosit pentru a indica dacă două fenomene periodice sunt sincrone. 2. Instrument folosit pentru determinarea momentului în care a fost realizată sinchronizarea a două tensiuni electrice alternative. ♦ Instrument alcătuit dintr-un oscilograf catodic, folosit pentru reprezentarea vizuală a formelor de undă. — Din fr. **synchronoscope**.

SINCROTRÓN, *sinrocstroane*, s.n. Accelerator ciclic pentru electroni mai puternic decât betatronul de care se deosebește prin capacitatea de a menține sincronismul dintre mișcarea electronilor și variația tensiunii acceleratoare. — Din fr. **synchrotron**.

SINDACTILIE s.f. Malformație congenitală a mâinii sau a piciorului constând în lipirea a două sau a mai multor degete între ele prin sudarea părților moi, oasele rămânând separate. — Din fr. **syndactylie**.

SINDIC, *sindici*, s.m. Persoană însărcinată cu administrarea patrimoniului unei instituții, corporații, societăți etc. ♦ *Sindic (de bursă)* = conducător al agenților de schimb ori al mijloacelor oficiale, care prezidează camera lor sindicală. [Acc. și: *sindici*] — Din fr. **syndic**.

SINDICAL, *-Ă, sindicali, -e*, adj. Care ține de sindicat, privitor la sindicat. — Din fr. **syndical**.

SINDICALISM s.n. 1. Mișcare anticapitalistă din Europa Occidentală la sfârșitul sec. XIX, având legături cu anarhismul, și care consideră statul drept un sistem birocratic ineficient și opresiv, preconizând înlocuirea cu sindicatele ca unități de producție. 2. Sistem de organizare a muncitorilor prin mijlocirea sindicatelor; mișcare sindicală. — Din fr. **syndicalisme**.

SINDICALIST, *-Ă, sindicaliști, -ste*, s.m. și f. Persoană care face parte dintr-un sindicat. — Din fr. **syndicaliste**.

SINDICALIZÁ, *sindicalizez*, vb. I Refl. A se uni într-un sindicat, a forma un sindicat. ♦ A intra într-un sindicat. — **Sindical** + suf. *-iza*.

SINDICALIZÁRE s.f. Acțiunea de a se *sindicaliza* și rezultatul ei. — V. **sindicaliza**.

SINDICÁT, *sindicate*, s.n. 1. Organizație a salariaților dintr-o întreprindere, înființată conform legii, al cărei scop este apărarea intereselor profesionale, economice și sociale ale membrilor ei. 2. Totalitatea membrilor unui sindicat (1); sediu al unei organizații sindicale. 3. Grup de persoane fizice sau de companii, reunite printr-un contract de asociere în scopul finanțării unei investiții. — Din fr. **syndicat**.

SINDIOTÁCTIC, *-Ă, sindiotactici, -ce*, adj. (Chim.; despre polimeri) Care are o structură spațială regulată, în ale cărei lanțuri macromoleculare succesiunea unităților structurale se repetă constant de-a lungul lanțului, în poziția alternantă. [Pr.: *-di-o-*] — Din fr. **syndiotactique**, engl. **syndiotactic**.

SINDROFIE, *sindrofii*, s.f. 1. (Fam.) Reuniune de invitați, petrecere (în familie). ♦ Totalitatea participanților la o petrecere familială. 2. (Reg.) Prietenie, tovarășie. — Din ngr. **sindrofia**.

SINDRÓN, *sindroame*, s.n. Totalitatea semnelor și a simptomelor care apar împreună în cursul unei boli, dându-i nota caracteristică. [Pl. și: *sindromuri*] — Din fr. **syndrome**.

SINE pron. refl. (Forma accentuată de acuz. pers. 3 pentru toate genurile și numerele; uneori întărit prin „însuși”) 1. (Precedat de prep. „pe” sau, înv., „pre”, având funcție de complement direct al unui verb reflexiv) *Numai pe sine nu se vede*. 2. (Precedat de prepoziții, are funcție de atribut, de complement indirect sau de complement circumstanțial) *Păstrează totul pentru sine însuși*. ♦ Expr. *De la sine* = fără ajutorul sau intervenția cuiva, prin propriile forțe; din proprie inițiativă. (Substantivat) *În sinea mea* (sau *a ta etc.*) = în propria conștiință, în gând. — Lat. **se** (după *mine, tine*).

SINEÁLÁ s.f. (Pop.) 1. Vopsea albastră; spec. albăstreală pentru rufe și var; *p. ext.* apă cu albăstreală în care se clătesc rufe albe pentru a căpăta o tentă albastră. 2. Culoare albastră. — Din bg. **sinilo**.

SINECDOCÁ, *sinecdoce*, s.f. Figură de stil care constă în lărgirea sau restrângerea sensului unui cuvânt prin folosirea întregului în locul părții (și invers), a particularului în locul generalului, a generalului în locul particularului, a materiei din care este făcut un lucru în locul lucrului însuși etc. [Acc. și: *sinecdócă*] — Din lat. **synecdoche**, ngr. **sinékdohf**, fr. **synecdoque**.

SINECHIE s.f. (Med.) Aderență patologică a irisului în fața posterioară a corneei sau la cristalini; *p. gener.* orice aderență patologică între formațiuni anatomice vecine. — Din fr. **synéchie**, engl. **synechie**.

SINÉCTICÁ s.f. Metodă de antrenare a unor indivizi sau grupuri de indivizi în vederea rezolvării creatoare a unei sau a mai multe probleme prin stimularea intuiției, a fanteziei etc. — Din fr. **synectique**.

SINECURÁ, *sinecuri*, s.f. Slujbă, funcție bine retribuită, care cere muncă minimă sau nu cere nicio muncă. — Din fr. **sinécure**.

SINECURÍST, *-Ă, sinecuriști, -ste*, s.m. și f. (Rar) Persoană care deține o sinecură. — **Sinecură** + suf. *-ist*.

SINE DÍE loc. adj., loc. adv. Fără a fixa o dată precisă. — Loc. lat.

SINÉDRIU, *sinedrii*, s.n. (Înv.) Sfat, consiliu bisericesc. — Din ngr. **synédhron**.

SINELÍ vb. IV v. **sinili**.

SINELÍT, *-Ă* adj. v. **sinili**.

SINELÍU, *-IE* adj. v. **siniliu**.

SINELUÍ, *sineluiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A curăța cu sinălăul părul de pe pielea tăbăcite ale animalelor. — Din magh. **szinelni**.

SINELUÍT s.n. (Reg.) Faptul de a *sinelui*. — V. **sinelui**.

SINERÉZĂ, *sinereze*, s.f. Fenomen fonetic constând în fuziunea, într-un diftong ascendent, a două vocale învecinate prin transformarea primei vocale într-o semivocală. — Din fr. **synérèse**, lat. **synaeresis**.

SINÉRGIC, *-Ă, sinérgici, -ce*, adj. (Biol.) Referitor la sinergie, al sinerגיע. — Din fr. **synergique**.

SINERGIDĂ, *sinérgide*, s.f. (Bot.) Fiecare dintre cele două celule ale sacului embrionar situate de o parte și de alta a oosferei. — Din fr. **synergide**.

SINERGIE s.f. Asociație a mai multor organe sau țesuturi pentru îndeplinirea aceleiași funcții. — Din fr. **synergie**.

SINERGISM s.n. (Fiz.) Intensificare a acțiunilor care se exercită în același sens. ♦ Intensificare a acțiunii a două substanțe prin asocierea acestora. — Din fr. **synergisme**.

SINESTALGIE, *sinestalgii*, s.f. (Med.) Durere care apare la simpla atingere a unei zone îndepărtate de punctul dureros. — Din fr. **syneesthégie**.

SINESTÉZIC, *-Ă, sinestezici, -ce*, adj. Referitor la sinestezie; cu caracter de sinestezie. — Din fr. **synesthésique**.

SINESTEZIE, *sinestezii*, s.f. Asociație între senzații de natură diferită care dau impresia că sunt unul simbolul celuilalt. — Din fr. **synesthésie**.

SINEȘI pron. refl. (Înv.) Sine. *Își spune în sineși*. — **Sine** + [i]și.

SINÉT, *sineturi*, s.n. (Înv.) 1. Act, document; zapis, hrisov. 2. Adevărîță, chitanță; poliță. [Var.: **senét** s.n.] — Din tc. **senet**.

SINĒT, *sineti*, s.m. (lht.; reg.) Plătică¹. — Et. nec.

SINFĂZIC, *-Ă, sinfazici, -ce*, adj. (Despre procese periodice) Care are aceeași fază. — Cf. *fază*.

SINGENÉTIC, *-Ă, singeneticii, -ce*, adj. (Despre mineralele din rocile sedimentare) Care s-a format concomitent cu sedimentele. — Din fr. **syngénésique** (după *genetic*).

SINGENÉZĂ s.f. Stadiu în evoluția rocilor sedimentare corespunzând timpului de formare a sedimentelor. — Din fr. **syngénèse**.

SINGHALÉZ, *-Ă, singhalezi, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (La pl.) Popor de religie budistă care s-a constituit ca națiune în Sri Lanka; (și la sg.) persoană care aparține acestui popor. 2. Adj. Care aparține singhalezilor (1), privitor la singhalezii. ♦ (Substantivat, f.) Limbă indo-europeană vorbită de singhalezi. — Din fr. **syngalais**.

SINGHEL, *singheli*, s.m. Grad în ierarhia bisericească inferior protosinghelului; persoană care poartă acest grad. — Din ngr. **σίνγκελος**.

SINGLE, *single-uri*, s.n. (Muz.) Disc care conține câte o singură piesă pe fiecare față. ♦ (Adjectival) *Disc single*. [Pr.: *singl*] — Cuv. engl.

SINGSPIEL s.n. Operă germană de tip popular în care muzica alternează cu episoadele vorbite. [Pr.: *zingșpil*] — Cuv. germ.

SINGULAR, *-Ă, singularii, -e*, adj. 1. (Gram.; în sintagmele) *Număr singular* (și substantivat, n.) = categorie gramaticală care indică un singur exemplar dintr-o categorie de ființe, de obiecte etc. *Persoană întâi* (sau *a doua, a treia*) singular = persoană gramaticală care indică numărul singular (1). 2. Care aparține sau este caracteristic unui singur sau unui anumit exemplar dintr-o categorie, care se referă la un singur sau la un anumit exemplar dintr-o categorie; care se deosebește de alți indivizi, de alte fenomene etc. din aceeași categorie prin anumite trăsături distincte, individuale; care iese din comun în raport cu ceilalți indivizi, celelalte fenomene etc. din aceeași categorie; care este singur, izolat printre sau față de indivizii din aceeași categorie; care ocupă un loc aparte în cadrul aceleiași categorii; deosebit, aparte, neobișnuit; *p. ext.* ciudat, bizar, original. ♦ (Log.) *Judecată singulară* = judecată al cărei subiect este un nume individual. ♦ (Fil.; substantivat, n.; art.) Categorie care reflectă un singur exemplar dintr-o clasă de lucruri, în totalitatea însușirilor lui care îl deosebesc de celelalte lucruri din acea clasă; individual. — Din lat. **singularis**, fr. **singulier**.

SINGULĂRE TĂNTUM, *singularia tantum*, loc. adj. (Despre substantive) Care are numai formă de singular; care este defectiv de plural. — Loc. lat.

SINGULARITATE s.f. (Rar) Calitatea de a fi singular; *p. ext.* ciudățenie, bizarerie. — Din fr. **singularité**, lat. **singularitas, -atis**.

SINGULARIZĂ, *singularizez, vb.* I. Tranz. și refl. A scoate sau a ieși în evidență; a (se) deosebi, a (se) distinge printr-o trăsătură puțin obișnuită, ieșit din comun. — Din fr. **singulariser**.

SINGULARIZĂRE s.f. Faptul de a se singulariza. — V. **singulariza**.

SINGULARIZĂT, *-Ă, singularizați, -te*, adj. Care este ieșit în evidență, ieșit din comun prin ceva deosebit. — V. **singulariza**.

SINGULATÍV s.n. (Gram.; în sintagma) *Sufix de singulativ* = sufix cu ajutorul căruia se formează, în unele limbi, singularul din tema de plural. — Din fr. **singulatif**.

SÍNGUR, *-Ă, singuri, -e*, adj. 1. (Despre oameni) Care nu este însoțit de nimeni, fără niciun tovarăș, fără altcineva. ♦ Singuratic (1), solitar, izolat, retras; părăsit. 2. Prin forțele sale, fără ajutorul, intervenția, îndemnul, voia

cuiva; din proprie inițiativă. ♦ De la sine. 3. (Precedând substantivul) Numai unul; unic. *Singurul drum spre oraș*. ♦ (În construcții negative) Niciun. *Nu putea articula un singur cuvânt*. ♦ (Adverbial) Numai, doar. *Singur tu nu mi-ai plăcut*. 4. (Determină subiectul sau obiectul; uneori ține locul numelui) (Eu sau tu, el etc.) însumi (însuși, însuși etc.) chiar eu (sau tu, el etc.) în persoană. *Am eu singur grijă*. — Lat. **singulus**.

SINGURĂTEC, *-Ă* adj. v. **singuratic**.

SINGURÁTIC, *-Ă, singuratici, -ce*, adj. 1. (Despre oameni) Care trăiește departe de alte persoane, izolat de societate; retras, singur (1); (despre manifestările oamenilor) propriu, caracteristic pentru un om singuratic (1), de om singuratic. ♦ (Despre acțiuni omenești) Care este făcut în singurătate, fără să fie știut de cineva, tainic. ♦ (Rar) Unic, singur (3); izolat, singular (2). 2. (Despre lucruri, așezări omenești etc.) Care este izolat, care este departe de alte așezări omenești etc.; solitar; *p. ext.* liniștit. *O căsuță singuratică*. 3. (Gram.; înv.; și substantivat, n.) Singular (1). [Var.: **singurátéc, -ă** adj.] — **Singur** + suf. *-atic*.

SINGURÁTÁTE, (2) *singurătăți*, s.f. 1. Faptul de a fi singur (1); starea celui care trăiește singuratic (1); *spec.* izolare morală. 2. Loc retras pe unde oamenii nu umblă deloc sau trec foarte rar; loc pustiu, lipsit de oameni (și de animale); pustietate; *p. ext.* izolare. — **Singur** + suf. *-ătate*.

SINGURĒL, *-EĂ, -ICĂ, singurei, -ele*, adj. Diminutiv al lui singur. ♦ Expr. *Singur-singurel* = cu desăvârșire singur. — **Singur** + suf. *-el*.

SINĒE, *sinii*, s.f. 1. Tavă mare și rotundă de metal, folosită mai ales pentru copt plăcinte și prăjituri. 2. (Pop.) Masă țărănească joasă, rotundă, cu trei picioare. — Din tc. **sini**, bg. **sinija**.

SINIGRÍNĂ s.f. Substanță chimică prezentă în semințele unei specii de muștar, în hrean și în ridichi, care constituie principiul activ al făinii de muștar. — Din fr. **sinigrine**.

SINILĒ, *sinilesc, vb.* IV. Tranz. (Reg.) A clăti ruinele, după spălare, în sineală; a albăstri. [Var.: (Înv.) **sinilĒ** vb. IV] — Din **sineală**.

SINILĒT, *-Ă, siniliți, -te*, adj. (Reg.; despre rufe) Clătit în sineală; albăstrit. [Var.: (Înv.) **sinilĒt, -ă** adj.] — V. **sinilĒ**.

SINILĒU, *-IE, sinilii*, adj. (Pop.) De culoarea sinelii; albăstrui. [Var.: (rar) **sinilĒu, -ie** adj.] — **Sineală** + suf. *-iu*.

SINISTRÁT, *-Ă, sinistrați, -te*, adj., s.m. și f. (Persoană) care a suferit pagube însemnate de pe urma unui incendiu, a unei inundații sau a altei calamități. — Din fr. **sinistré**.

SINĒSTRU, *-Ă, sinisři, -stre*, adj., s.n. I. Adj. 1. Care trezește sentimente de spaimă, de groază; groaznic, înspăimântător. ♦ Care inspiră oroare; oribil. 2. Primejdios, lugubru, funest; criminal². II. S.n. Dezastru care aduce după sine mari pierderi materiale; calamitate. — Din fr. **sinistre**.

SINÓD, *sinoade*, s.n. 1. Adunare de ierarhi care constituie forul suprem al Bisericii (sau al unei eparhii) ortodoxe și care se întrunește periodic pentru a rezolva probleme de administrație bisericească. 2. Adunare episcopală care se convoacă ocazional pentru a lua (unele) hotărâri în probleme de dogmă, de morală și de administrație bisericească; sobor; (la catolici) conciliu. — Din sl. **sinod**.

SINODÁL, *-Ă, sinodali, -e*, adj. Care aparține sinodului, privitor la sinod; care emană de la un sinod, care face parte dintr-un sinod; sinodic (2), sinodicesc. — Din fr. **synodal**.

SINÓDIC, *-Ă, sinodici, -ce*, adj. 1. Referitor la intervalul de timp după care se repetă aceeași poziție relativă a Pământului, a Soarelui, a Lunii sau a unei planete. ♦ *Perioadă sinodică* = interval în care se face rotirea completă a unui corp ceresc în jurul altui corp ceresc în mișcare. *Lună sinodică* = interval în care Luna, aflată în una dintre fazele ei, face o mișcare de rotație completă în jurul Pământului și revine în faza de la care a plecat. 2. Care aparține sinodului, privitor la sinod, care emană de la sinod; care face parte dintr-un sinod; sinodal, sinodicesc. — Din fr. **synodique**.

SINODICÉSC, *-EĂSCĂ, sinodicești*, adj. (Înv.) Sinodal. — **Sinodic** + suf. *-esc*.

SINOLÓG, *-Ă, sinologi, -ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în sinologie. — Din fr. **sinologue**.

SINOLÓGIC, *-Ă, sinologici, -ce*, adj. Care aparține sinologiei, privitor la sinologie. — Din fr. **sinologique**.

SINOLOGÍE s.f. Știință care se ocupă cu studiul istoriei, limbii și culturii chineze. — Din fr. **sinologie**.

SINONÍM, *-Ă, sinonimi, -e*, adj., s.n. 1. Adj. (Despre cuvinte, expresii, afixe etc.) Care are (aproape) același înțeles cu alt cuvânt, cu altă expresie, cu altă afix etc. ♦ P. gener. Asemănător, identic, similar; corespunzător. 2. S.n. Cuvânt, expresie, afix etc. care are același (sau aproape același) înțeles cu alt cuvânt, cu altă expresie, cu altă afix etc. — Din fr. **synonyme**.

SINONÍMIC, *-Ă, sinonimici, -ce*, adj., s.f. 1. Adj. Care ține de sinonime (2) sau de sinonimie, privitor la sinonime sau la sinonimie. ♦ *Derivație*

sinonimică = procedeu stilistic potrivit căruia două sau mai multe cuvinte din aceeași sferă semantică ajung să desemneze, în sens figurat, același lucru. „Dovleac” și „tărtăcută” desemnează, prin derivație sinonimică, „cap”.
2. S.f. Ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sinonimelor (**2**) și al sinonimiei. ♦ Totalitatea sinonimelor (**2**) unei limbi; sistemul de sinonimie al unei limbi. — Din fr. *synonymique*, (**2**) și germ. *Synonymik*.

SINONIMIE, *sinonimii*, s.f. Însușire pe care o au unele cuvinte, expresii, afixe etc. de a fi sinonime (**1**) cu altele; posibilitate a înlocuirii unui cuvânt, a unei expresii etc. prin sinonimul (**2**) lor; situație în care se află două sau mai multe sinonime. ♦ P. gener. Asemănare, identitate, corespondență, similitudine. — Din fr. *synonyme*, lat. *synonymia*.

SINONIMITATE s.f. (Rar) Sinonimie. — **Sinonim** + suf. *-itate*.

SINOPSIS, *sinopsisuri*, s.n. Rezumat foarte concentrat al subiectului (unui scenariu de film). [Scriș și: *synopsis*] — Din engl. *synopsis*.

SINOPTIC, *-Ă, sinoptici*, *-ce*, adj. (Despre rubrici, date, tabele etc.) Care este întocmit astfel încât permite o privire generală asupra tuturor părților componente. ♦ *Hartă sinoptică* = hartă cu date meteorologice culese simultan în diferite localități, servind la stabilirea timpului probabil pentru următoarele ore sau zile. — Din fr. *synoptique*. Cf. germ. *synoptisch*.

SINOSTOZĂ s.f. Sătură a oaselor craniene. — Din fr. *synostose*.

SINOVIĂL, *-Ă, sinovial*, *-e*, adj. Privitor la sinovie; care secretă sinovie. *Membrană sinovială*. [Pr.: *-vi-al*] — Din fr. *synovial*.

SINOVIE s.f. Lichid seros, transparent, de culoare galbenă, secretat de membranele situate în cavitățile articulațiilor cu scopul de a înlesni alunecarea oaselor unele peste altele. — Din fr. *synovie*.

SINOVITĂ, *sinovite*, s.f. Boală care constă în inflamarea unei membrane sinoviale. — Din fr. *synovite*.

SINTACTIC, *-Ă, sintactici*, *-ce*, adj. **1.** Care se referă la sintaxă, care aparține sintaxei. **2.** (Substantivat, f.; în sintagma) *Sintactică poetică* = sintaxă poetică, v. *sintaxă*. — Din ngr. *sintaktikós*, fr. *syntactique*.

SINTAGMATIC, *-Ă, sintagmatici*, *-ce*, adj. Care se referă la sintagmă, al sintagmei. — Din fr. *syntagmatique*.

SINTAGMĂ, *sintagme*, s.f. Unitate semantică-sintactică stabilă, formată dintr-un grup de două sau de mai multe cuvinte între care există raporturi de subordonare; p. ext. locuțiune; expresie. — Din fr. *syntagme*.

SINTALITATE s.f. Totalitatea particularităților esențiale, edificatoare pentru profilul moral al unui grup; personalitate a unui colectiv. — Din fr. *syntalité*, engl. *syntality*.

SINTAXĂ, *sintaxe*, s.f. Parte a gramaticii care studiază funcțiile cuvintelor și ale propozițiilor în vorbire și care stabilește regulile de îmbinare a cuvintelor în propoziții și a propozițiilor în fraze. ♦ *Sintaxă poetică* = totalitatea procedeelelor stilistice ale limbii literare care țin de topica propoziției și a frazei; sintactică poetică. ♦ Parte a logicii simbolice care constituie expunerea derivării expresiilor logice. — Din fr. *syntaxe*, lat. *syntaxis*.

SINTERIZĂ, *sinterizez*, vb. I. Tranz. A efectua operația de sinterizare. — Cf. germ. *Sinter*.

SINTERIZĂRE s.f. Procedeu de lipire a pulberilor metalice, ceramice etc., în urma încălzirii și presării lor. ♦ Operație de realizare a unor piese prin încălzirea unor pulberi și presarea lor în forme speciale. — V. *sinteriza*.

SINTETIC, *-Ă, sintetici*, *-ce*, adj. **1.** Care ține de sinteză, privitor la sinteză; obținut prin sinteză. ♦ *Spirit sintetic* = spirit care operează mai mult prin sinteză decât prin analiză, care face ușor sinteza lucrurilor. *Limbă sintetică* = limbă în care raporturile gramaticale se exprimă, de obicei, prin adăugarea de afixe la tema cuvintelor. **2.** (Despre produse chimice sau industriale) Fabricat pe cale artificială (din două sau din mai multe elemente). — Din fr. *synthétique*.

SINETISM s.n. Faptul, însușirea de a fi sintetic; caracter sintetic. — *Sinet*[ic] + suf. *-ism*.

SINETIZĂ, *sintetizez*, vb. I. Tranz. A face, a realiza o sinteză, a uni prin sinteză. — Din fr. *synthétiser*.

SINETIZĂRE, *sintetizări*, s.f. Acțiunea de a *sintetiza* și rezultatul ei; p. ext. generalizare. — V. *sintetiza*.

SINETIZĂT, *-Ă, sintetizați*, *-te*, adj. Rezultat dintr-o sinteză, expus într-o sinteză. — V. *sintetiza*.

SINETIZĂTOR, *-OĂRE, sintetizatori*, *-oare*, adj. Care sintetizează. — *Sinetiza* + suf. *-tor*.

SINETIZĂTOR, *sintetizoare*, s.n. **1.** (Muz.) Instrument electronic complex folosit pentru generarea artificială a timbrurilor specifice instrumentelor clasice sau a unei înfinități inedite de timburi și a unor efecte sonore, lărgind posibilitățile de exprimare artistică. **2.** (În sintagma) *Sinetizor de vorbire* = a) aparat electronic complex care simulează funcțiile aparatului fonator uman, în scopul producerii vocii și vorbirii pur artificiale; b) procesor electronic care reduce redundanța semnalelor vorbirii umane în scopul

manipulării lor cu maximă eficiență în diferite sisteme. — Din fr. *synthétiseur*.

SINTEZĂ, *sinteze*, s.f. **1.** Metodă științifică de cercetare a fenomenelor, bazată pe trecerea de la particular la general, de la simplu la complex, pentru a se ajunge la generalizare; îmbinare a două sau a mai multor elemente care pot forma un tot. ♦ (Concr.) Lucrare, operă care abordează datele esențiale ale unei probleme, ale unei discipline etc. **2.** Operație prin care se obține formarea unui compus chimic pornind de la elementele chimice componente sau de la compuși mai simpli. **3.** (Fiz.) Combinare a culorilor rezultate din amestecul sau din suprapunerea a două sau a mai multor culori. ♦ Recompunere a elementelor în care a fost descompusă imaginea transmisă la distanță. **4.** (În sintagma) *Sinteza a sunetelor* = a) tehnică de generare pe cale electronică a sunetelor prin intermediul unor parametri relevanți; b) tehnică de procesare prin care se reduce redundanța semnalelor vorbirii umane. — Din fr. *synthèse*.

SINTONIE s.f. Egalitate în frecvența oscilațiilor mai multor sisteme fizice oscilante. — Din fr. *syntonie*.

SINTONIZĂ, *sintonizez*, vb. I. Tranz. A realiza o sintonie; a acorda pe aceeași frecvență. — Din fr. *syntoniser*.

SINTONIZĂRE, *sintonizări*, s.f. Faptul de a *sintoniza*; acordare a două sisteme oscilante, în special de înaltă frecvență, pentru a oscila cu aceeași frecvență. — V. *sintoniza*.

SINUCIDE, *sinucid*, vb. III. Refl. A-și lua singur viața, a se omorî; a-și face (singur) seama. — **Sine** + **ucide** (după fr. *suicider*).

SINUCIDERE, *sinucideri*, s.f. Acțiunea de a *se sinucide* și rezultatul ei; suprimarea propriei vieți. — V. *sinucide*.

SINUCIGAȘ, *-Ă, sinucigași*, *-e*, s.m. și f. Persoană care și-a luat (sau a încercat să-și ia) singură viața. — **Sine** + **ucigaș** (după fr. *suicidé*).

SINUÓS, *-OASĂ, sinuoși*, *-oase*, adj. Care are o linie șerpuitoare, plină de cotituri; cotit; șerpuitor. ♦ Fig. (Despre caracterul oamenilor) Schimbător, șovăielnic; plin de reticențe. [Pr.: *-nu-os*] — Din fr. *sinueux*, lat. *sinuosus*.

SINUOZITATE, *sinuozități*, s.f. (Adesea fig.) Curbă, cotitură a unui drum, a unui curs de apă etc. [Pr.: *-nu-o*] — Din fr. *sinuosité*.

SINUS¹, *sinusuri*, s.n. **1.** Cavitate neregulată situată în grosimea unui os cranian. **2.** Canal dilatat cu rol de colectare a sângelui venos sau arterial din regiunea respectivă. — Din fr., lat. *sinus*.

SINUS², *sinusuri*, s.n. Funcție trigonometrică egală cu raportul dintre lungimea ipotenuzei și lungimea catetei opuse unghiului respectiv dintr-un triunghi dreptunghi. — Din fr. *sinus*.

SINUSOIDĂL, *-Ă, sinusoidali*, *-e*, adj. Care aparține sinusoidelor, privitor la sinusoidă; care are formă de sinusoidă. [Pr.: *-so-i*] — Din fr. *sinusoidal*.

SINUSOIDĂ, *sinusoide*, s.f. Curbă care reprezintă valorile sinusului² în funcție de valorile unghiului respectiv. — Din fr. *sinusoïde*.

SINUZĂL, *-Ă, sinuzali*, *-e*, adj. Care aparține sinusului¹, privitor la sinus¹. — Din fr. *sinusal*.

SINUZITĂ, *sinuzite*, s.f. Boală care constă în inflamarea acută sau cronică a mucoasei care căpătușește sinusurile¹ nazale. — Din fr. *sinusite*.

SIONISM s.n. Mișcare națională, politică și religioasă a poporului evreu, apărută în Europa la sfârșitul sec. XIX, vizând reînființarea statului evreu pe teritoriul antic al Israelului și al Iudeei. [Pr.: *si-o*] — Din fr. *сионisme*.

SIONIST, *-Ă, sioniști*, *-ste*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Adept al sionismului. **2.** Adj. Care aparține sionismului sau adeptilor lui, privitor la sionism sau la adeptii lui. [Pr.: *si-o*] — Din fr. *сионiste*.

SİPET, *sipețe*, s.n. Cufăr de lemn (înflorat sau vopsit simplu, cu capac boltit și ferecat cu cercuri de fier) în care se păstrează haine sau obiecte de valoare. [Acc. și: *sipéț*] — Din tc. *sepet*.

SİPETÉL, *sipețele*, s.n. Diminutiv al lui *sipet*. — **Sipet** + suf. *-el*.

SİPİCĂ, *sipici*, s.f. Numele a două plante erbacee, una cu tulpina ramificată, cu frunze păroase și cu flori albe-albăstrui (*Cephalaria transsilvanica*), cealaltă cu flori gălbui-roșietice, folosită în medicină (*Scabiosa ochroleuca*). — Cf. sl. *šipǫkǫ*, „trandafir”.

SİR s.m. **1.** (În Marea Britanie) Titlu care precedă prenumele cavalerilor și al baronilor; persoană având acest titlu. **2.** (În țările de limbă engleză) Termen de adresare corespunzător lui „domnule”. [Pr.: *sörj*] — Cuv. engl.

SİRE s.m. voc. Titlu cu care cineva se adresează unui rege sau împărat. — Din fr. *sire*.

SİREÁC, *-Ă* adj. v. *sărác*.

SİREÁP, *-Ă, sirepi*, *-e*, adj. **1.** (Rar; despre cai) lute, năvalnic, greu de stăpânit; sălbatic. **2.** (Reg.; în sintagma) *Floare sireapă* = semn alb pe care îl au unii cai în frunte. [Var.: (reg.) *sirép, sireápă* adj.] — Din sl. *sverěpǫ*.

SİRÉC, *sirecuri*, s.n. (Reg.) Rețea cu ochiuri largi care se adaugă volocului obișnuit pentru a prinde mai ușor peștele. — Et. nec.

SİREICĂN, *-Ă* adj., s.m. și f. v. *sărácán*.

SIRÉNĂ, *sirene*, s.f. I. 1. Aparat (acționat cu aburi, cu aer comprimat etc.) care produce sunete de mare intensitate și cu care se dau semnale în fabrici, în navigație etc. ♦ Sunetul emis de un astfel de aparat. 2. Aparat format dintr-un disc prevăzut cu mai multe găuri, prin care se trece un curent de aer și care servește la determinarea înălțimii unui sunet prin comparare cu alte sunete. II. (În mitologia greacă) Ființă fabuloasă închipuită ca o femeie, cu picioare și aripi de pasăre, mai târziu cu coadă de pește, care, prin cântecele ei, ademenea pe corăbieri în locuri primejdioase, unde aceștia își găseau moartea. ♦ Fig. Femeie seducătoare. — Din fr. *sirène*, it. *sirena*, lat. *siren*, -*enis*.

SIRENIÂN, *sirenieni*, s.m. (La pl.) Ordin de mamifere avcative cu corpul în formă de torpilă, cu coada dispusă în plan orizontal și cu membrele anterioare transformate în lopeți înotoătoare (*Sirenia*); (și la sg.) animal care face parte din acest ordin. [Pr.: -*ni-an*] — Din fr. *sirénien*.

SIRÉP, **SIREÁPĂ** adj. v. **sireap**.

SIRIÂN, -**Ă**, *sirieni*, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Siriei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Siriei sau sirienilor (1), privitor la Siria ori la sirieni. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de sirieni (1). [Pr.: -*ri-an*] — **Siria** (n. pr.) + suf. -*ean*. Cf. fr. *syrien*.

SIRIMĂN, -**Ă** adj. v. **săman**.

SIRINGĂ s.f. v. **seringă**.

SÍRINX, *sirinxuri*, s.n. Organ al păsărilor cu rol în producerea sunetelor. — Din fr. *syrix*.

SIRMAIĂ s.f. v. **sermaia**.

SIRÓCO s.n. Vânt cald și uscat care bate pe coastele Mării Mediterane dinspre deșerturile Africii de Nord. [Scris și: *sirocca*] — Din fr. **sirocco**.

SIROLOG, -**Ă**, *sirologi*, -ge, s.m. și f. Specialist în sirologie. — Din germ. **Syrolog**.

SIROLOGIE s.f. Studiu al limbii, istoriei și antichităților siriene. — Din germ. **Syrologie**.

SÍROP, (2) *siropuri*, s.n. 1. Soluție densă, obținută din zahăr și apă sau din suc de fructe ori de plante, folosită ca băutură răcoritoare (în amestec cu sifon), ca adaos la pregătirea unor dulciuri sau, în farmacie, la prepararea unor medicamente. 2. Sort, porție de sirop (1). — Din fr. **sirop**.

SÍROPĂ, *siropez*, vb. I. Tranz. A îmbiba, a amesteca cu sirop. — Din **sirop**.

SÍROPĂRE, *siropări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *siropa*. — V. **siropa**.

SÍROPÁT, -**Ă**, *siropați*, -te, adj. (Rar) Însiropat. — V. **siropa**.

SÍROPÓS, -**OĂSA**, *siropoși*, -oase, adj. Care are gustul sau consistența siropului. ♦ Fig. (Peior.) Plin de sentimentalism dulceag; fad. — **Sirop** + suf. -*os* (după fr. *sirupeux*).

SISÁL, *sisali*, s.m. Plantă textilă cultivată în regiunile tropicale, cu tulpina foarte scurtă și frunze lungi crescute în rozetă, din care se extrag fibre foarte rezistente (*Agave sisalana*). ♦ Fibră textilă asemănătoare cu manila, obținută din frunzele plantei descrise mai sus și folosită pentru confecționarea sforilor, a funiilor etc. — Din fr. **sisal**.

SISÍFIC, -**Ă**, *sisifici*, -ce, adj. Care cere eforturi îndelungate, istovitoare și zadarnice. — **Sisif** (n. pr.) + suf. -*ic*.

SISINÉL, *sisinei*, s.m. (Mai ales la pl.) 1. (Și în sintagma *sisinei de munte*) Plantă erbacee cu floare solitară albă (*Pulsatilla alba*). 2. Dedițel (*Pulsatilla pratensis*, *Pulsatilla vulgaris*). — Et. nec.

SISMOTERAPIÉ s.f. v. **seismoterapie**.

SISTĂ, *sistez*, vb. I. Tranz. A înceta (vremelnic sau definitiv) o activitate; a întrerupe, a suspenda, a opri. — Din lat. **sistere**, germ. **sistieren**.

SISTÁRE, *sistări*, s.f. Acțiunea de a *sista* și rezultatul ei; oprire, încetare, întrerupere, suspendare. — V. **sista**.

SISTÉM, *sisteme*, s.n. 1. Ansamblu de elemente (principii, reguli, forțe etc.) dependente între ele și formând un întreg organizat, care pune ordine într-un domeniu de gândire teoretică, reglementează clasificarea materialului într-un domeniu de științe ale naturii sau face ca o activitate practică să funcționeze potrivit scopului urmărit. ♦ *Sistem informațional* = ansamblu de procedee și mijloace de colectare, prelucrare și transmitere a informației necesare procesului de conducere a întreprinderilor, instituțiilor, ministerelor etc. ♦ Totalitatea relațiilor pe baza cărora este constituit un sistem (1). 2. Totalitatea depozitelor formate în decursul unei perioade geologice. 3. Metodă de lucru, mod de organizare a unui proces, a unei operații, fel de a lucra; normă, obicei. ♦ *Sistem Braille* = metodă de scriere pentru orbi, cu litere tipografice speciale scoase în relief pentru a putea fi pipăite. 4. Model, tip, tipar; marcă (de fabrică). 5. (În sintagma *Sistem audio* = combină muzicală. [Var.: (rar) **sistémă** s.f.] — Din fr. **système**, lat. **systema**.

SISTEMÁTIC, -**Ă**, *sistematici*, -ce, adj., s.f. 1. Adj. Care se bazează pe un anumit sistem sau are în vedere constituirea unui sistem, care se referă la un sistem sau este alcătuit după un anumit sistem. ♦ (Substantivat, f.) Mod

de împărțire, de sistematizare. ♦ (Adesea adverbial) Care se efectuează după un plan, după o metodă dinainte gândită; metodic, organizat; p. ext. care se exercită cu stăruință și cu perseverență. 2. S.f. (Biol.) Știință care studiază diversitatea organismelor vegetale și animale, diferențele și înruderirile dintre ele; taxonomie. — Din fr. **systématique**.

SISTEMATICIÁN, -**Ă**, *sistematicieni*, -e, s.m. și f. Specialist în sistematică. [Pr.: -*ci-an*] — Din fr. **systématicien**.

SISTEMATIZÁ, *sistematizez*, vb. I. Tranz. A dispune elementele unei științe, ale unei doctrine, ale unei expunerii într-un tot unitar, organizat, într-un sistem; a efectua o sistematizare. ♦ A organiza o activitate practică după o metodă rațională sau după un plan bine chibzuit. ♦ A transforma și a organiza un sistem tehnic existent, pentru a corespunde anumitor cerințe moderne. — Din fr. **systématiser**.

SISTEMATIZÁRE, *sistematizări*, s.f. Acțiunea de a *sistematiza* și rezultatul ei; aranjare, ordonare, clasare (a unui material) după un anumit sistem. ♦ Ansamblu de măsuri tehnice, economice și legislative referitoare la spațiile de locuit, la desfășurarea activității, la repaus, la circulația oamenilor etc., care au drept scop asigurarea unor condiții de viață optime pentru populația de pe un anumit teritoriu. ♦ Ramură a urbanismului care se ocupă cu proiectarea și reorganizarea științifică a așezărilor urbane și rurale în scopul creării condițiilor optime de viață pentru populație. — V. **sistematiza**.

SISTEMATIZÁT, -**Ă**, *sistematizați*, -te, adj. Care este organizat, reunit, dispus într-un sistem. *Noțiuni sistematizate*. ♦ (Despre orașe) Înzestrat cu lucrări edilitare efectuate după un plan vast. — V. **sistematiza**.

SISTEMĂ s.f. v. **sistem**.

SISTOLĂ, *sistole*, s.f. Contractie fiziologică periodică, ritmică a musculaturii inimii, în timpul căreia sângele este expulzat din ventricule în artera pulmonară și în aortă, iar din auriculă în ventricule. — Din fr. **systole**.

SISTÓLIC, -**Ă**, *sistolici*, -ce, adj. Care ține de sistolă, privitor la sistolă; care are loc în timpul sistolei. — Din fr. **systolique**.

SÍSTRU, *sistre*, s.n. Instrument muzical la vechii egipteni, alcătuit dintr-o lamă metalică curbată în formă ovală, cu capetele unite, prevăzute cu un mâner și având, de-a curmezișul curbării, bare metalice mobile care, prin atingere sau lovire cu o vergea de fier, produceau sunete. — Din fr. **sistre**, lat. **sistrum**.

SIT, *situri*, s.n. 1. Peisaj pitoresc. 2. Configurația unui loc ocupat de un oraș. ♦ *Sit arheologic* = șantier unde au loc săpături și cercetări arheologice. *Sit de conservare* = arie naturală protejată. — Din fr., engl. **site**.

SITÁR¹, *sitari*, s.m. Pasăre călătoare de mărimea unui porumbel, cu ciocul lung, drept și subțire și cu pene cafenii, căutată de vânători pentru carnea ei gustoasă (*Scolopax rusticola*). — Et. nec.

SITÁR², *sitari*, s.m. Meseriaș care face site; vânzător de site. — **Sită** + suf. -*ar*.

SITÁV, -**Ă** adj. v. **siteav**.

SÍTĂ, *site*, s.f. 1. Țesătură de fire metalice sau textile ori tablă perforată, cu ochiuri de dimensiuni foarte mici, prinsă pe un cadru și folosită la separarea prin cernere a materialelor granulose sau pulverulente. ♦ Spec. Obiect de gospodărie format dintr-o țesătură de fire metalice sau textile fixată într-un cadru circular de lemn sau de metal și care servește la cernut făină, mălai, la pasat legume ori fructe, la strecurat lichide etc. ♦ Expr. *A ploua ca prin sită* = a ploua mărunț și des. *A vedea* (sau *a zări*) *ca prin sită* = a vedea neclar, încețoșat, ca printr-o pânză. *A trece* (pe cineva sau ceva) *prin sită* = a examina (pe cineva sau ceva) în mod temeinic, cu de-amănuntul și în mod critic. ♦ *Os cu sită* = bucată de os de vită cu aspect poros. ♦ Pânză deasă de sârmă, așezată ca protecție la ferestre, la dulapuri, la ventilatoare etc. 2. Manșon făcut dintr-o țesătură de bumbac impregnată cu o soluție chimică, care se aplică deasupra flăcării la lămpile cu gaz aerian, pentru a obține o lumină mai vie. ♦ Grilă (la lămpile de radio). 3. (În sintagma) *Sită fotografică* = dispozitiv optic format dintr-o combinație de linii sau de puncte tratate pe o placă de sticlă și care se așază în fața peliculei sau a plăcii fotografice pentru divizarea imaginii. 4. (Bot.; în compusul) *Sita-zânelor* = plantă erbacee cu flori albe păroase și cu teți la extremități (*Carlina acanthifolia*). — Din sl. **sito**.

SITÁRUȘ, *sitârushi*, s.m. Diminutiv al lui *sitar*¹. — **Sitar**¹ + suf. -*uș*.

SÍTCOM, *sitcomuri*, s.n. Serial comic de televiziune, în care personajele sunt implicate în situații amuzante din viața cotidiană. — Abr. din engl. **sit[ua]tion com[edy]**.

SITE, *site-uri*, s.n. Loc în care se pot accesa informații utile (texte, imagini, sunete, programe) într-o rețea de calculatoare, de obicei internet. [Pr.: *saiț*] — Din engl. **site**.

SITEÁV, -**Ă**, *siteavi*, -e, adj. (Reg.; despre glas; p. ext. despre oameni) Răgușit. [Var.: **sitáv**, -**ă** adj.] — Et. nec.

SITIOFOBIE s.f. v. **sitofobie**.
SITOMANIE s.f. v. **sitomanie**.
SITIȘCĂ, *sitiști*, s.f. (Reg.) Vas de forma unui trunchi de con, cu fundul perforat, folosit în gospodărie la strecurarea laptei și a altor lichide; strecurătoare. ♦ Strecurătoare pentru ceai. — **Sită** + suf. *-ișcă*.
SITIȘOARA, *sitișoare*, s.f. Diminutiv al lui *sită*; *sitiță*. — **Sită** + suf. *-ișoară*.
SITIȚĂ, *sitițe*, s.f. (Rar) Sitișoară. — **Sită** + suf. *-iță*.
SITOFOBIE, *sitofobii*, s.f. Stare patologică care constă în frica de mâncare și care apare în unele boli mintale. [Var.: **sitiofobie** s.f.] — După fr. **sitiophobia**.
SITOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul alimentelor. — După fr. **sitiologie**.
SITOMANIE, *sitomanii*, s.f. Stare patologică manifestată prin dorința de a mânca continuu. [Var.: **sitomanie** s.f.] — După fr. **sitomanie**.
SITRONĂDĂ s.f. v. **sitronadă**.
SITUĂ, *situez*, vb. I. Refl. A ocupa un anumit loc într-o ordine, într-o ierarhie; p. ext. a lua o anumită atitudine față de o problemă dată; a acționa de pe o anumită poziție. ♦ Tranz. A așeza într-un anumit loc; a indica, a desemna locul cuiva. [Pr.: *-tu-a*] — Din fr. **situer**.
SITUĂRE, *situări*, s.f. Acțiunea de a (se) *situa* și rezultatul ei. [Pr.: *-tu-a*] — V. **situa**.
SITUAT, **-Ă**, *situați*, *-te*, adj. (Despre oameni) Cu o bună situație materială; bogat, cu avere. [Pr.: *-tu-a*] — V. **situa**.
SITUAȚIE, *situații*, s.f. 1. Totalitatea împrejurărilor care determină la un moment dat condițiile existenței unei ființe, a unei colectivități, a unei activități; stare de fapt care decurge de aici pentru cineva sau ceva. ♦ Expr. *A fi la înălțimea situației* = a corespunde pe deplin unei misiuni încredințate. *A te pune în situația cuiva* = a încerca să înțelegi împrejurările în care se află altul, pentru a-ți da seama de modul lui de a gândi sau de a reacționa. *A fi stăpân (sau călare) pe situație* = a domina o situație în împrejurări critice, a fi sigur de ceva, a ști să se descurce (într-o situație dificilă). ♦ (În sintagma) *Situație limită* = situație excepțională, la extremă, aparent fără ieșire, care impune luarea fără întârziere a unei hotărâri radicale. ♦ Poziție socială, materială sau morală în care se află cineva. ♦ Expr. *A-i face cuiva o situație* = a ajuta pe cineva să ajungă la o poziție socială, materială și morală bună. ♦ (Concr.) Avere. ♦ Fig. Dispoziție, stare sufletească. 2. Prezentare detaliată a unor date privind rezultatele unei activități economice sau financiare dintr-un domeniu (comparativ cu sarciniile planificate); raport; inventar. ♦ Document în care se prezintă o stare de lucruri, mersul unor lucrări etc. 3. (Rar) Așezare, poziție a unui teren, a unei localități etc. [Pr.: *-tu-a*. — Var.: (înv.) **situațiune** s.f.] — Din fr. **situation**.
SITUAȚIONAL, **-Ă**, *situaționali*, *-e*, adj. Care se referă la o situație, care este legat de o circumstanță. [Pr.: *-tu-a-ți-o*] — Din fr. **situationnel**.
SITUAȚIUNE s.f. v. **situație**.
SITULĂ, *situle*, s.f. (Rar) Vas cu toartă pentru scos apă. — Din lat. **situla**, fr. **situle**.
SIV, **-Ă**, *sivi*, *-e*, adj. (Reg.) De culoare cenușie, sură; (despre părul oamenilor) cărunt. — Din bg., sb. **siv**.
SIXTĂ, *sixte*, s.f. Poziție a brațului înarmat, întălnită în scrimă, la probele de floretă și de spadă. — Din fr. **sixte**.
SIZIGIE s.f. (Astron.) Conjunția sau opoziția unei planete cu Soarele. ♦ *Maree de sizigie* = maree care coincide cu Luna nouă sau plină. — Din fr. **syzygie**.
SKATE, *skate-uri*, s.n. Patină pe rotile. [Pr.: *scheit*] — Din engl. **skate**.
SKATEBOARD, *skateboarduri*, s.n. Plasă alungită, prevăzută cu role, utilizată pentru deplasarea rapidă prin alunecare, în scop de agrement și sport. [Pr.: *scheitbord*] — Din engl. **skateboard**.
SKATING, (2) *skatinguri*, s.n. 1. Patină pe rotile. 2. P. restr. Skateboard. [Scriș și: *scheiting*. — Pr.: *scheiting*] — Din engl., fr. **skating**.
SKEET s.n. (Sport) Probă de tir constând în ochirea talerelor aruncate din șanț. [Pr.: *schiif*] — Cuv. engl.
SKINHEAD, *skinhead*, s.n. Tânăr ras în cap, în semn de adeziune la ideologiile războinice, care adoptă un comportament agresiv, xenofob și rasist. [Pr.: *-head*] — Din engl. **skinhead**.
SKLERÓN s.n. Aliaj ușor și dur pe bază de aluminiu. — Din germ. **Skleron**.
SLAB, **-Ă**, *slabi*, *-e*, adj. 1. (Despre oameni și animale sau despre părți ale corpului lor) Care nu are un strat (consistent) de grăsime sub piele; uscățiv. ♦ (Despre carne) Fără grăsime; macră. ♦ (Despre mâncăruri, alimente) Care conține sau are puțină grăsime; sărac în grăsimi. 2. (Despre ființe) Lipsit de putere fizică, de rezistență; debil. ♦ (Despre organe ale corpului, despre facultăți intelectuale etc.) Care nu funcționează normal, care nu-și îndeplinește bine funcția. *Memorie slabă*. *Vedere slabă*. ♦ Fig. Lipsit de tărie morală, de fermitate, de energie. ♦ Expr. *Slab de fire* (sau, rar, *de*

caracter, de inimă, de duh) = fără voință, ușor influențabil. *Slab de ȱnger* = lipsit de energie morală, care se pierde ușor cu firea; fricos. 3. Lipsit de tărie, de intensitate; cu intensitate redusă. ♦ (Despre obiecte) Lipsit de tărie, de soliditate, puțin rezistent. ♦ Expr. *Slabă nădejde* = puțin probabil, puține șanse de reușită. ♦ (Despre soluții, amestecuri) Care cuprinde elementele caracteristice în cantitate redusă; diluat. *Acid slab*. 4. Fig. (Despre creații artistice, științifice) Lipsit de valoare, de calitate; mediocru. ♦ Care nu convinge, lipsit de teme. ♦ (Despre oameni; cu determinări introduse prin prep. „la” indicând domeniul) Care este puțin pregătit, puțin înzestrat pentru... 5. (Rar; despre pământ) Neroditor. — Din sl. **slabŭ**.

SLAD s.n. (Reg.) Malț. — Din bg., sb. **slad**.
SLADNIȚĂ, *sladnițe*, s.f. (Reg.) Loc adăpostit, pivniță unde se păstrează sau se usucă sladul. — **Slad** + suf. *-niță*.
SLAI, *slaiuri*, s.n. (Pop.) 1. Fiecare dintre cele două scânduri care leagă tălpile unei sănii; oplean. 2. Fiecare dintre scândurile care formează părțile laterale ale unei ambarcațiuni. ♦ Scândura care formează marginea de sus a unei luntre. 3. Poliță în perete pe care se țin lucruri de gospodărie. 4. Fiecare dintre stâlpii care susțin podul morii. — Et. nec.
SLALOM, *slalomuri*, s.n. Coborâre pe schiuri într-o succesiune de viraje. ♦ Probă din schiul alpin care constă în coborârea în două manșe a unei pante, prin anumite puncte de trecere obligatorii (denumite porți). ♦ *Slalom nautic* = ramură din sportul nautic care constă în parcurgerea unui traseu, cu caiacul sau cu canoia, pe ape curgătoare și tumultuoase, printre obstacole suspendate deasupra apei. — Din fr. **slalom**.
SLALOMIST, **-Ă**, *slalomști*, *-ste*, s.m. și f. Schior specializat în slalom. — **Slalom** + suf. *-ist*.
SLANĂ, *slane*, s.f. (Reg.) Slănină. — Cf. magh. *szalonna*.
SLAP s.n. (Muz.) Efect sonor obținut la contrabas prin lovirea gâtului instrumentului. [Pr.: *slep*] — Cuv. engl.
SLASH, *slash-uri*, s.n. Semn grafic (și de punctuație) sub forma unei bare oblice având înălțimea unei litere majuscule. [Pr.: *sleş*] — Din engl. **slash**.
SLĂȚINĂ, *slatine*, s.f. 1. Izvor de apă (minerală) sărată; saramură. ♦ Teren mlăștinos și sărat. 2. Mâncare prea sărată. — Din sl. **slatina**.
SLAV, **-Ă**, *slavi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Rusia, Ucraina, Bielorusia, Polonia, Bulgaria, Cehia, Slovacia, Serbia; slavon (1); 2. Adj. Care aparține slavilor (1), care se referă la slavi; slav, slavonesc, slavon (2), slavonicesc. ♦ *Limba slavă* (și substantivat, f.) = a) limba slavonă; b) fiecare dintre limbile popoarelor slave (2). ♦ (Substantivat, f.; în sintagma) *Slavă veche (bisericească)* = limba textelor slave religioase (traduceri slave din cărțile grecești de cult din sec. IX–XI). — Din fr. **slave**.
SLĂVĂ, *slăvi*, s.f. 1. (Mai ales la sg.) Glorie, faimă, renume. ♦ Laudă, preamărire, proslăvire. ♦ Expr. *Slavă Domnului sau slavă ție, Doamne!* exclamație prin care cineva își exprimă satisfacția pentru reușita unui lucru. 2. Înalțatul cerului, văzduh. ♦ Expr. *A ridica casa în slavă* = a face zgomot, țărăboi. 3. (Bis.) Măreție, grandoare a divinității. 4. (Înv; construit cu dativul; cu valoare de prepoziție) Grație..., datorită..., mulțumită... — Din sl. **slava**.
SLĂVIC, **-Ă**, *slavici*, *-ce*, adj. (Înv.) Slav (2). — **Slav** + suf. *-ic*.
SLĂVIISM, *slavisme*, s.n. Cuvânt, expresie, construcție împrumutate dintr-o limbă slavă de altă limbă (și neasimilate). — Din fr. **slavisme**, germ. **Slavismus**.
SLĂVIȘT, **-Ă**, *slaviști*, *-ste*, s.m. și f. Specialist în slavistică. — Din fr. **slaviste**, germ. **Slawist**.
SLĂVIȘTICĂ s.f. Știință care studiază limba, literatura, cultura, istoria și felul de viață al popoarelor slave. — Din germ. **Slawistik**.
SLĂVIZĂ, *slavizez*, vb. I. Refl. și tranz. A deveni sau a face pe cineva să devină slav, a adopta sau a face pe cineva să adopte limba și obiceiurile slavilor. — Din fr. **slaviser**.
SLĂVIZĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *slaviza* și rezultatul ei. — V. **slaviza**.
SLAVOFIL, **-Ă**, *slavofili*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care are simpatie deosebită pentru popoarele slave, pentru cultura și civilizația lor; care este partizan al apropierii culturale și politice de popoarele și statele slave. 2. S.m. și f. Simpatizant al culturii și civilizației slave. — Din fr. **slavophile**.
SLAVOFÓB, **-Ă**, *slavofobi*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care este potrivnic slavilor. 2. S.m. și f. Adversar al apropierii culturale, economice și politice de popoarele și statele slave. — Din fr. **slavophobe**.
SLAVÓN, **-Ă**, *slavoni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. (Înv.) Slav (1). 2. Adj. Care aparține slavilor (1), referitor la slavi; slav (2), slav, slavonesc, slavonicesc. ♦ *Limba slavonă* (și substantivat, f.) = limba slavă bisericească și literară dezvoltată din slava veche bisericească și utilizată în Evul Mediu ca limbă liturgică și de cancelarie în Rusia, Serbia, Bulgaria și în Țările Române. ♦ (Despre caractere grafice) Chirilic. — Din fr. **slavon**.

SLAVONÉSC, -EĂSCĂ, *slavonești*, adj. (Înv.) Slavon (2). — Slavon + suf. -esc.

SLAVONÉȘTE adv. În limba slavonă. — Slavon + suf. -ește.

SLAVONICÉSC, -EĂSCĂ, *slavonicești*, adj. (Înv.) Slavon (2). — Slavon + suf. -icesc.

SLAVONIE s.f. (Înv.; în loc. adv.) *Pe slavonie* = în limba slavonă. — Slavon + suf. -ie.

SLAVONISM, (1) *slavonisme*, s.n. 1. Element de limbă de origine slavonă pătruns în altă limbă (și neasimilat). 2. Influență slavonă asupra limbii, literaturii, culturii unui popor. — Slavon + suf. -ism.

SLAVOSLOVÍ, *slavoslovesc*, vb. IV. Tranz. (Bis.) A slăvi, a preamări pe Dumnezeu. — Din sl. *slavosloviti*.

SLĂBĂCIUNE s.f. v. *slăbiciune*.

SLĂBĂNÓG, -OĂGĂ, *slăbănog*, -oage, adj., s.m. I. Adj. 1. (Adesea substantivat) Slab la trup, uscățiv. 2. Lipsit de putere, de vlagă; debil. II. S.m. Plantă erbacee cu tulpina dreaptă, cărnoasă, cu frunze ovale dintate și cu flori galbene punctate cu roșu, cu un pînten, folosită în medicină (*Impatiens noli-tangere*). — Din bg. *slabonoga*.

SLĂBĂNOGÍ, *slăbănogesc*, vb. IV. Intrans. și refl. (Înv.) A-și pierde puterea, vigoarea; a slăbi (2). — Din *slăbănog*.

SLĂBĂNOGÍT, -Ă, *slăbănogiți*, -te, adj. (Înv.) Care și-a pierdut puterea, vigoarea; slăbit, istovit. ♦ (Rar; despre glas, sunete) Lipsit de intensitate, stins. — V. *slăbănogi*.

SLĂBĂTŪRĂ, *slăbături*, s.f. (Fam.) Om (sau animal) foarte slab, lipsit de putere, de vlagă. — Slab + suf. -ătura.

SLĂBÍ, *slăbesc*, vb. IV. 1. Intrans. (Despre ființe) A pierde din greutate, a deveni (mai) slab (1). 2. Intrans. (Despre ființe) A pierde din forță, din putere, din rezistență. ♦ (Despre organe ale corpului, despre facultăți fizice, psihice etc.) A nu mai funcționa normal. ♦ (Despre abstracte) A pierde din intensitate, a se diminua; (despre procese, acțiuni) a-și încetini ritmul, a se domoli. 3. Tranz. A face să fie mai puțin strâns, mai puțin încordat, a da drumul din strânsoare; a lăsa liber, a slobozi. ♦ Expr. *A nu slăbi pe cineva* = a nu lăsa în pace pe cineva; a urmări de aproape, a ține din scurt. — Din slab. Cf. bg. slabja, sb. slabiti.

SLĂBICIUNE, (3, 4) *slăbiciuni*, s.f. 1. Faptul de a fi slab (1), uscățiv; p. ext. lipsă de forță fizică. ♦ Stare, senzație (trecătoare) de sleire, de pierdere a puterilor; sfărșeală. 2. Fig. Lipsă de energie, de fermitate. 3. Fig. (Mai ales la pl.) Defect, lipsă, scădere, cusur. 4. Fig. Pornire, înclinație pentru cineva sau ceva; afecțiune: p. ext. pasiune. 5. (Rar) Lipsă de valoare, de merite, de pregătire. [Var.: *slăbăciune* s.f.] — Slăbi + suf. -ciune.

SLĂBÍRE, *slăbiri*, s.f. Faptul de a slăbi; pierdere a greutateii sau a puterii; slăbit¹. — V. slăbi.

SLĂBÍT¹ s.n. Faptul de a slăbi; slăbire. — V. slăbi.

SLĂBÍT², -Ă, *slăbiți*, -te, adj. 1. Care a pierdut din grăsime, din greutate; care a devenit slab. 2. Lipsit de putere, de energie; istovit. ♦ (Despre organe ale corpului, facultăți ale omului etc.) Care nu-și mai îndeplinește bine funcția, atins de o infirmitate; debilitat. — V. slăbi.

SLĂBŪT, -Ă, *slăbuți*, -e, adj. Diminutiv al lui slab. — Slab + suf. -uț.

SLĂDĂRIE, *slădării*, s.f. (Reg.) Clădire, încăpere special amenajată în care se prepară sladul. — Slad + suf. -ărie.

SLĂNINĂ, *slănini*, s.f. Strat de grăsime între pielea și carnea porcului; parte, bucată din această grăsime, conservată și preparată ca aliment (cu adaos de sare ori de boia sau afumată) sau care se topește, devenind untură. [Pl. și: *slănine*] — Din bg., sb. *slanina*.

SLĂNINUȚĂ, *slăniņute*, s.f. Diminutiv al lui slănină. — Slănină + suf. -uță.

SLĂTINEAN, -Ă, *slătineni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Slatina. 2. Adj. Care aparține municipiului Slatina sau slătinenilor (1), referitor la municipiul Slatina ori la slătineni. — Slatina (n. pr.) + suf. -ean.

SLĂTINEĂNCĂ, *slătineance*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Slatina. — Slătinean + suf. -că.

SLĂVÍ, *slăvesc*, vb. IV. Tranz. 1. A glorifica pentru merite deosebite; a preamări, a lăuda. 2. A iubi peste măsură, a venera, a adora. — Din sl. *slaviti*.

SLĂVÍRE, *slăviri*, s.f. Faptul de a slăvi; preamărire, laudă; adorare, venerare. — V. slăvi.

SLĂVÍT, -Ă, *slăviți*, -te, adj. 1. Preamărit pentru merite deosebite; glorificat. ♦ (Ca formulă de reverență) *Slăvite stăpâne*. 2. Renumit, vestit; celebru. — V. slăvi.

SLEÍ, *sleiesc*, vb. IV. 1. Refl. (Despre substanțe grase; la pers. 3) A se închea, a se solidifica (prin răcire). ♦ (Pop.; despre apă și alte lichide) A îngheța. 2. Tranz. A seca o fântână (pentru a o curăța). ♦ Fig. A secătui pe cineva sau ceva de...; a istovi, a epuiza. — Din sl. *súlĭjati*.

SLEÍRE, *sleiri*, s.f. Faptul de a (se) slei; fig. istovire, extenuare, epuizare. — V. slei.

SLEÍT¹ s.n. Scoatere a apei dintr-o fântână (pentru a o curăța). — V. slei.

SLEÍT², -Ă, *sleíți*, -te, adj. 1. (Despre substanțe grase) Solidificat prin răcire, încheat. ♦ (Despre mâncăruri grase) Cu grăsime sleită (1) prin răcire. ♦ (Pop.; despre lichide) Înghețat. 2. (Reg.; despre fasole, mazăre) Freat², făcăluit². 3. (Despre fântâni) Secat, golit de apă (pentru curățare). ♦ Fig. Secătuit de puteri; sfărșit². — V. slei.

SLIM s.n. v. *slin*.

SLIMUÍ, *slimuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A pune la cale; a întocmi, a urzi. — Et. nec.

SLIMUÍRE, *slimui*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a slimui și rezultatul ei. — V. slimui.

SLIMUÍT, -Ă, *slimuíți*, -te, adj. (Înv.) Întocmit, urzit, pus la cale. — V. slimui.

SLIN, *slinuri*, s.n. (Reg.) Strat de murdărie de pe pielea nespălată, de pe îmbrăcăminte purtată mult și neîngrijită sau de pe obiectele mult folosite și necurățate; jeg. [Var.: *slim* s.n.] — Din sb. *slina*.

SLINÓS, -OĂSĂ, *slinoși*, -oase, adj. Plin de slin; jegos, soios. — Slin + suf. -os.

SLIP, *slipuri*, s.n. 1. Chiloți de baie foarte scurți. 2. Plan înclinat folosit pentru lansarea hidroavioanelor de pe sol pe apă. — Din fr., engl. *slip*.

SLIPMÉTRU, *slipmetre*, s.n. Sistem folosit la măsurarea mecanică a alunecării motoarelor asincrone. — Din fr. *slipmètre*.

SLOBÓD, -Ă, *slobozi*, -de, adj. (Pop.; în concurență cu *liber*) 1. (Despre oameni) Care se bucură de deplină drepturi politice și cetățenești; liber. ♦ (Despre popoare, state) Independent, neatârnat. ♦ (Despre orașe) Autonom. 2. (Despre oameni) Care se găsește în stare de libertate, care nu este închis, întemnițat. ♦ (Despre animale) Lăsat în libertate. 3. Care nu este supus nici unei constrângerii, nici unei îngrădiri; care are posibilitatea de a acționa în anumite împrejurări după propria sa voință sau dorință, care nu este împiedicat să facă un anumit lucru. ♦ Expr. *E slobod* = e permis, e îngăduit. *A avea mână slobodă* = a fi darnic, generos. *Cu inima slobodă* = liniștit, împăcat. *A rămâne pe voia slobodă a cuiva sau a ceva* = a fi la dispoziția cuiva sau a ceva. ♦ (Adverbial) În voie, nestingherit. 4. (Despre oameni și manifestările, cuvintele lor) Lipsit de rezervă, de măsură; prea familiar; indecent, licențios. ♦ Expr. *A fi slobod la (sau de) gură* = a vorbi prea mult și fără sfială, depășind limitele bune-cuviințe. 5. (Despre drumuri) Pe care se poate trece fără obstacole; pe care nu sunt impuse restricții. ♦ (Despre locuri, scaune) Pe care nu l-a ocupat nimeni; gol. 6. (Despre timp) De care se poate dispune, în care ești scutit de obligațiile obișnuite. 7. (Despre lucruri care leagă, fixează, strâng etc.) Care permite mișcări, care nu strânge; p. ext. larg. ♦ Expr. *A da (cuiva) frâu slobod* = a da (cuiva) libertate, a lăsa (pe cineva) în voie, să facă ce dorește. 8. (Substantiv, f.; în loc. adv.) *Cu sloboda* = fără bagaj, fără greutate sau încărcătură. — Din bg. *sloboden*.

SLOBÓZEAN, -Ă, *slobozeni*, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul Slobozia. 2. Adj. Care aparține municipiului Slobozia sau slobozenilor (1); referitor la municipiul Slobozia ori la slobozeni. — Slobozia (n.pr.) + suf. -ean.

SLOBÓZEANCĂ, *slobozenice*, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul Slobozia. — Slobozean + suf. -că.

SLOBÓZÉNE s.f. (Pop.) 1. Libertate. ♦ Loc. adv. (Înv.) *Cu slobozenie* = cu sinceritate, cu franchețe. 2. Permisune, îngăduință, voie. — Slobozi + suf. -enie.

SLOBÓZÍ, *slobód*, vb. IV. Tranz. (Pop.) 1. A pune în libertate; a elibera. ♦ A elibera dintr-o strânsoare, dintr-o legătură care imobilizează. ♦ Refl. (Despre obiectul care leagă) A se slăbi, a se desface. 2. A lăsa un animal în libertate. 3. A permite cuiva să plece, a da voie să se depărteze. ♦ *A nu-l slobozi* (pe cineva) *inima să...* = a nu se îndura să facă un lucru. ♦ (Rar) A concedia. ♦ (Reg.) A elibera după terminarea serviciului militar; a lăsa la vatră. 4. A da drumul, a lăsa să cadă. 5. A descărca o armă de foc; a arunca săgeți dintr-un arc. 6. A răspândi, a emana, a degaja. ♦ A emite un sunet, un strigăt, un cuvânt. — Din *slobod*.

SLOBÓZIE, *slobozii*, s.f. (Înv.) Sat de coloniști (băștinași sau străini) care aveau pe o perioadă oarecare scutire de bir sau de prestații. — Slobod + suf. -ie.

SLOBÓZÍRE, *sloboziri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) slobozi și rezultatul ei. — V. slobozi.

SLOBÓZÍT, -Ă, *sloboziți*, -te, adj. (Pop.) Pus în libertate, eliberat. — V. slobozi.

SLOBÓZITÓR, *slobozitoare*, s.n. (Pop.) Parte a războiului de țesut formată dintr-un ax de lemn lung care fixează sulul de dinapoi și care

permite (când este înlăturat) desfășurarea urzelii de pe sul. — **Sloboci** + suf. *-tor*.

SLOGÁN, *sloganuri*, s.n. Formulă pregnantă, concludentă care exprimă, în chip lapidar, țelurile politice, economice ale unor grupuri, organizații etc. sau o problemă de actualitate. [Pl. sf.: *slogane*] — Din fr., engl. *slogan*.

SLOI, *sloiuri*, s.n. 1. Bloc de gheață care plutește pe apele curgătoare și stătătoare, înainte ca acestea să înghețe cu totul sau în timpul dezghețului. ⇨ Expr. *A-i trece (cuiva) un sloi (de gheață) prin inimă (sau pe spinare, rar, peste obraz)* = a-l trece (pe cineva) fiori de spaimă. *A fi sloi* = a-i fi cuiva foarte frig, a fi înghețat. ♦ Fig. Om rece, nepăsător, necomunicativ, lipsit de căldură sufletească. 2. (Rar) Țurțur de gheață. — Din bg. *sloj*.

SLOMNI, *slovnesc*, vb. IV. (Înv. și reg.) 1. Tranz. A rosti vorbele cu oarecare greutate, a îngâima. 2. Intrans. (Despre lumini, culori) A se ivi, a se distinge (încet, cu greutate); a apărea, a se arăta; a mijii. — Din sl. *súlognja* „silabă”.

SLOMNIRE, *slovniri*, s.f. (Înv. și reg.) Acțiunea de a *slozni* și rezultatul ei. — V. *slozni*.

SLOPS, *slopsuri*, s.n. Produs petrolier de calitate inferioară, care trebuie prelucrat din nou pentru a putea fi folosit. — Din fr., engl. *slops*, germ. *Slops*.

SLOT, *sloturi*, s.n. 1. Fantă într-un aparat pentru conectarea unui dispozitiv, a unei piese, pentru introducerea unei monede etc. 2. (În sintagma) *Slot machine* = aparat de joc de noroc în care, prin introducerea unei sume de bani, se încearcă realizarea unei combinații de simboluri pe ecranul aparatului, echivalentă cu o sumă de bani plătită jucătorului. [*Slot machine*: Pr. *slotmașin*] — Din (1) engl. *slot*, (2) engl. *slot machine*.

SLOVAC, *-Ă, slovaci*, *-ce*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Slovaciei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Slovaciei sau slovacilor (1), referitor la Slovacia ori la slovaci. ♦ (Substantivat, f.) Limbă slavă din grupul occidental, vorbită de slovaci. — Din fr. *slovaque*.

SLOVĂ, (1) *slove*, s.f. (Pop.) 1. Literă (chirică). ♦ Scriere; alfabet. 2. Scrisul cuiva, cu caracteristicile lui, după care poate fi identificat. 3. Știință de carte; învățătură. — Din sl. *slovo*.

SLOVEN, *-Ă, sloveni*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Sloveniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Sloveniei sau slovenilor (1), referitor la Slovenia ori la sloveni. ♦ (Substantivat, f.) Limbă slavă meridională vorbită de sloveni. — Din sb. *sloven*.

SLOVENEȘTE adv. În felul slovenilor (1), ca slovenii; în limba slovenă (2). ♦ (Înv.) Slavonește. — *Sloven* + suf. *-ește*.

SLOVENI, *slovensc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A citi cu greu, pronunțând literă cu literă sau silabă cu silabă; a silabisi. — Cf. *sloveni*.

SLOVENIE s.f. (Înv.) Limba slavonă. — *Sloven* + suf. *-ie*.

SLOVENIRE, *sloveniri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *sloveni* și rezultatul ei; silabisire. — V. *sloveni*.

SLOW, *slow-uri*, s.n. Dans modern, cu mișcări lente; melodie după care se execută acest dans. [Pr.: *slău*] — Cuv. engl.

SLOW-FOX, *slow-foxuri*, s.n. Dans modern mai lent decât foxtrotul. [Pr.: *slăufox*] — Din engl. *slow-fox*.

SLUGĂRNIC, *-Ă, slugărnici*, *-ce*, adj. (Despre oameni) Care are o atitudine umilă, lipsită de demnitate față de cei pe care îi slujește sau de care depinde; (despre manifestări ale oamenilor) care decurge dintr-o astfel de atitudine; servil. — *Slugar* (înv. „slugă” < bg.) + suf. *-nic*.

SLUGĂ, *slugi*, s.f. I. 1. Persoană angajată pentru a munci în gospodăria sau în mica întreprindere a altuia, fiind plătită în bani sau în natură. ⇨ Expr. (Înv.) *Sluga dumitale (sau dumnevoastră)*, formulă de salut sau de răspuns la salut. ♦ Fig. Persoană care susține sau apără orbește interesele altuia în schimbul unor avantaje materiale. 2. Fig. Persoană subordonată alteia și obligată, din cauza condițiilor sociale în care se află, să-i execute voința. 3. (Înv.) Slujitor înarmat de pe lângă casa sau din suita unui boier. II. (Rar) Aparat simplu, format dintr-o scândură scobită la un capăt, care se folosește la scoaterea cizmelor fără ajutorul cuiva; trăgătoare. — Din sl. *sluga*.

SLUGĂREALĂ s.f. (Rar) Faptul de a *slugări*; slugărie. ⇨ Loc. adj. *De slugăreală* = bun pentru a deveni slugă, pentru a fi folosit la diferite servicii. — *Slugări* + suf. *-eală*.

SLUGĂREȘC, *-EASCĂ, slugărești*, adj. (Rar) De slugă, al slugilor. — *Slugar* (înv. „slugă” < bg.) + suf. *-esc*.

SLUGĂREȘTE adv. (Rar) În chip josnic, servil. — *Slugar* (înv. „slugă” < bg.) + suf. *-ește*.

SLUGĂRI, *slugăresc*, vb. IV. 1. Intrans. A munci ca slugă la un stăpân; a argăți, a sluji, a slugărnic. ♦ Fig. A fi servil față de cineva; a se înjosi, a se umili. 2. Tranz. A servi pe cineva, stând în preajma lui (executându-i cu

umilință ordinele, împlinindu-i dorințele); a fi la discreția cuiva. — Din *slugar* (înv. „slugă” < bg.).

SLUGĂRIE s.f. 1. Faptul de a slugări; condiție de slugă; slugărie. 2. Fig. Lipsă de demnitate; servilism, slugărnice, ploconeală. — *Slugar* (înv. „slugă” < bg.) + suf. *-ie*.

SLUGĂRIME s.f. (Rar; colectiv) Mulțime de slugi; slujitorime, argătime. — *Slugă* + suf. *-ărime*.

SLUGĂRIRE s.f. Acțiunea de a *slugări* și rezultatul ei. — V. *slugări*.

SLUGĂRIȚĂ s.n. Faptul de a *slugări*; slugăreală. — V. *slugări*.

SLUGĂRNICĂ, *slugărnicesc*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A slugări. — Din *slugărnice*.

SLUGĂRNICIE, *slugărnicii*, s.f. Atitudine de lingușire în raporturile cu oamenii de la care se primesc sau de la care se așteaptă avantaje materiale; servilism, ploconeală. — *Slugărnice* + suf. *-ie*.

SLUGĂRNICIRE, *slugărnici*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *slugărnici* și rezultatul ei. — V. *slugărnice*.

SLUGER, *slugeri*, s.m. Dregător în Țările Române însărcinat cu aprovizionarea Curții domnești și a armatei (rangul și atribuțiile variind de la o epocă la alta și de la un principat la altul); rang, titlu purtat de acest dregător. [Var.: *sulger* s.m.] — Cf. sb. *sluzar*.

SLUGERIE s.f. (Înv.) Demnitate de sluger. — *Sluger* + suf. *-ie*.

SLUGOI, *slugoi*, s.m. Augmentativ al lui *slugă*; om slugarnic, de o supunere josnică, lipsit de demnitate. — *Slugă* + suf. *-oi*.

SLUGULIȚĂ, *slugulițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *slugă*; sluguță. — *Slugă* + suf. *-uliță*.

SLUGUȚĂ, *sluguțe*, s.f. (Reg.) Sluguliță. — *Slugă* + suf. *-uță*.

SLUIS, *sluisuri*, s.n. Jgheab de lemn prevăzut la bază cu o căptușeală de bolovani, grinzi de lemn, material poros etc., folosit la spălarea nisipurilor care conțin aur, platină, staniu etc. — Din engl. *sluis*, fr. *sluice*.

SLUJ s.n. (În expr.) *A face (sau a sta) sluj = a)* (despre câini sau despre alte animale) a se ridica în două labe; *b) fig.* (despre oameni) a avea o atitudine lingușitoare, slugarnică; a face cuiva temenele; a se ploconi, a se umili. — Din pol. *sluz*.

SLUJBAȘ, *-Ă, slujbași*, *-e*, s.m. și f. (Rar la f.) Persoană angajată într-o slujbă (I 1). — *Slujbă* + suf. *-aș*.

SLUJBĂ, *slujbe*, s.f. I. 1. Activitate, îndeletnicire, muncă de oarecare durată și limitată la un orar de lucru, pe care cineva o are ca angajat la o întreprindere de stat sau particulară și care este remunerată cu o anumită sumă de bani; serviciu, funcție, post. ⇨ Expr. *A fi (sau a se pune) în slujba cuiva (sau a ceva)* = a fi sau a se pune la dispoziția cuiva; a servi interesele cuiva sau a susține o anumită cauză. (Înv.) *A-i fi cuiva de slujbă* = a-i fi cuiva de folos. ♦ (Pop.) Stagiul militar. 2. (Rar) Misiune, sarcină, însărcinare. ♦ (Înv.) Serviciu făcut cuiva. II. Îndeplinire solemnă de către preot a ritualurilor prevăzute în canoanele bisericești pentru anumite ocazii și sărbători; oficiere; serviciu religios, serviciu divin. — Din sl. *služba*.

SLUJBULIȚĂ, *slujbulițe*, s.f. Diminutiv al lui *slujbă*; slujbușoară. — *Slujbă* + suf. *-uliță*.

SLUJBUȘOARĂ, *slujbușoare*, s.f. (Rar) Slujbuliță. — *Slujbă* + suf. *-ușoară*.

SLUJ, *slujesc*, vb. IV. Intrans. I. 1. A fi angajat, a munci în gospodăria sau în familia cuiva; (înv.) a ocupa o funcție publică. ♦ (Pop.) A-și face serviciul militar. ♦ Tranz. A munci pentru altul, a fi la dispoziția unui stăpân. ♦ Refl. A se servi, a se folosi de cineva sau de ceva. 2. (Despre obiecte și despre abstracte) A servi la ceva; a folosi. II. A oficia o slujbă religioasă. — Din sl. *služiti*.

SLUJIRE s.f. (Rar) Faptul de a *sluji*. — V. *sluji*.

SLUJITÓR, *-OĂRE, slujitori*, *-oare*, s.m. și f. 1. Persoană care slujește (pe cineva); servitor, slugă. 2. (Înv.) Oștean în slujba domnului țării sau a unui boier. ♦ Reprezentant înarmat al stăpânirii; poteraș, jandarm. — *Sluji* + suf. *-tor*.

SLUJITORÍME s.f. (Rar; cu sens colectiv) Mulțime de slujitori; totalitate a slujitorilor. — *Slujitor* + suf. *-ime*.

SLUJNICĂR, *slujnicari*, s.m. (Înv.) Bărbat care se lasă întreținut de slujnice, amant al slujnicelor. — *Slujnică* + suf. *-ar*.

SLUJNICĂ, *slujnice*, s.f. (Înv.) Femeie angajată pentru a munci în familia sau în gospodăria altuia; slugă, servitoare. — Din sl. *služnik*.

SLUJNICUȚĂ, *slujnicuțe*, s.f. Diminutiv al lui *slujnică*. — *Slujnică* + suf. *-uță*.

SLUT, *-Ă, sluiți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Om) mutilat, schilodit, infirm, diform, pocit; *p. ext.* (om) foarte urât, hâd. — Cf. ucr. *slutyj*.

SLUTÉNIE s.f. v. *sluțenie*.

SLUTÍ vb. IV v. *sluți*.

SLUTIȘÓR, *-OĂRĂ, slutișori*, *-oare*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui *slut*; cam slut. — *Slut* + suf. *-ișor*.

SLUTÍT, *-Ă* adj. v. *sluțit*.

SLUȚENIE, (2) *sluțenii*, s.f. 1. Faptul de a fi slut; schilodeală, infirmitate, diformitate; *p. ext.* urățenie mare (fizică sau morală); hidoșenie, sluție. 2. (Concr.) Ființă schiloadă, diformă sau foarte urâtă; pocitanie, sluțitură, monștru. [Var.: (înv.) **sluțenie** s.f.] — **Sluți** + suf. *-enie*.

SLUȚI, *sluțesc*, vb. IV. Tranz. A face să devină schilod, infirm, desfigurat; a mutila; a ciopârți. ♦ Tranz. și refl. A (se) poci, a (se) urăți. ♦ Refl. A se strâmba, a se schimonosi. [Var.: (reg.) **sluți** vb. IV] — Din **slut**.

SLUȚIE s.f. (Rar) Sluțenie. — **Slut** + suf. *-ie*.

SLUȚIRE, *sluțiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *sluți* și rezultatul ei. — V. **sluți**.

SLUȚIT, **-Ă**, *sluții*, *-te*, adj. (Despre ființe) Care a rămas slut; *p. ext.* care a devenit pocit, foarte urât. [Var.: (înv.) **sluțit**, **-ă** adj.] — V. **sluți**.

SLUȚITURĂ, *sluțituri*, s.f. (Rar) Ființă schiloadă, diformă sau, *p. ext.*, foarte urâtă; pocitanie, sluțenie. — **Sluți** + suf. *-tură*.

SMAC interj. Cuvânt care imită zgomotul produs de o mișcare precipitată. — Onomatopoeie.

SMALT s.n. v. **smalt**.

SMALTINĂ s.f. Minerul de cobalt de culoare albă-argintie, cristalizat în sistemul cubic. — Din fr. **smaltine**.

SMALT, (2) *smalturi*, s.n. 1. Masă sticloasă formată din diverși oxizi anorganici, cu care se acoperă suprafața obiectelor de ceramică sau de metal pentru a le face impermeabile, a le feri de oxidare sau a le înfrumuseța; email. 2. Material sticlos sau obiect făcut dintr-un astfel de material. 3. Substanță albă și lucioasă care acoperă suprafața vizibilă a dinților. [Var.: (înv.) **smalt** s.n.] — Din ngr. **smalto**(n), germ. **Schmalz**.

SMARĂGD s.n. v. **smarald**.

SMARĂLD, *smaralde*, s.n. Piatră prețioasă strălucitoare (varietate de beril), de culoare verde, foarte transparentă. [Var.: **smaragd**, (reg.) **smarând** s.n.] — Din it. **smaraldo**, ngr. **smaragd**os.

SMARĂND s.n. v. **smarald**.

SMARID, *smarizi*, s.m. Pește marin migrator, lung până la 20 cm, cu corpul alungit, ușor turtit lateral, cu botul ascuțit și gura largă (*Spicara smaris flexuosa*). — Din lat. **smaris**, **-idis**.

SMARTPHONE, *smartphonuri*, s.n. Telefon mobil prevăzut cu funcții specifice unui calculator, unui aparat fotografic etc., pe care se pot descărca diferite aplicații (4). [Pr.: **smárftfon**] — Cuv. engl.

SMASH s.n. v. **smeș**.

SMĂLTUI vb. IV v. **smălțui**.

SMĂLTĂ, *smălțez*, vb. I. Tranz. (Rar) A împodobi, a împetrișta cu diferite culori; a smălțui (2). — Din **smălț**.

SMĂLTUI, *smălțuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A acoperi un obiect cu un strat de smălț; a emaila. 2. Fig. A smălța. [Var.: (înv.) **smălțui** vb. IV] — **Smălț** + suf. *-ui*.

SMĂLTUIRE, *smălțuiri*, s.f. Acțiunea de a *smălțui* și rezultatul ei; emailare. — V. **smălțui**.

SMĂLTUIT, **-Ă**, *smălțuiri*, *-te*, adj. (Despre obiecte de metal sau de ceramică) Acoperit cu un strat de smălț; emailat. — V. **smălțui**.

SMĂLTUITOR, **-OARE**, *smălțuitori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care se îndeletnicește cu smălțuirea obiectelor; emailor. [Pr.: *-tu-i*] — **Smălțui** + suf. *-tor*.

SMĂCEALĂ s.f. v. **smuceală**.

SMĂCÍ vb. IV v. **smuci**.

SMĂNCÍ vb. IV v. **smuci**.

SMĂNCIT, **-Ă** adj. v. **smucit**².

SMĂNTÂNĂ s.f. 1. Produs alimentar gras, de culoare albă-gălbuie, care se formează la suprafața laptelui nefiert, după ce a fost lăsat câțva timp la temperatura obișnuită, sau care se separă din lapte cu o mașină centrifugă specială. ♦ (Reg.) Caimac. 2. Fig. Partea cea mai bună, cea mai valoroasă dintr-un lucru. — Cf. bg., ucr. *smetana*.

SMĂNTĂNI, *smântănesc*, vb. IV. Tranz. A aduna smântâna de pe lapte; a extrage smântâna din lapte. — Din **smântână**.

SMĂNTĂNICĂ, (2) *smântănici*, s.f. 1. Diminutiv al lui *smântână*. 2. Plantă erbacee cu tulpina acoperită de peri lungi și aspri, cu flori galbene, plăcut mirositoare și cu fructe înguste așezate câte patru la un nod (*Gallium cruciata*). — **Smântână** + suf. *-ică*.

SMĂNTĂNIRE, *smântăniri*, s.f. Acțiunea de a *smântâni* și rezultatul ei. — V. **smântâni**.

SMĂNTĂNIT¹ s.n. Faptul de a *smântâni*. — V. **smântâni**.

SMĂNTĂNIT², **-Ă**, *smântăniți*, *-te*, adj. (Despre lapte) De pe care s-a luat sau din care s-a extras smântâna. — V. **smântâni**.

SMĂNTĂNÓS, **-OĂȘĂ**, *smântănoși*, *-oase*, adj. Ca smântâna, asemănător cu smântâna; cu multă smântână. — **Smântână** + suf. *-os*.

SMĂRC, *smărcuri*, s.n. 1. Loc mocirlos (acoperit cu vegetație); ochi de apă pe un teren mlăștinos. ♦ (La pl.; în basme) Loc îndepărtat și

primejdios, de unde își trage marea izvoarele. 2. (Reg.) Unealtă primitivă făcută dintr-o țigvă, care servește pentru a scoate lichidul dintr-un butoi. ♦ Pompă de fântână. — Din sl. **smrŭkŭ**.

SMĂRCĂI, *smărcăi*, vb. IV. Intrans. (Reg.) A smiorcăi. — Din sl. **smrŭkati**.

SMĂRCĂIALĂ, *smărcăieli*, s.f. (Reg.) Smiorcăit¹. — **Smărcăi** + suf. *-eală*.

SMĂRCĂIT¹ s.n. (Reg.) Smiorcăit¹. — V. **smărcăi**.

SMĂRCĂIT², **-Ă**, *smărcăiți*, *-te*, adj. Smiorcăit², scâncit, plângăreț. — V. **smărcăi**.

SMĂRCÓS, **-OĂȘĂ**, *smărcoși*, *-oase*, adj. (Despre terenuri) Plin de smărcuri; mlăștinos. — **Smărc** + suf. *-os*.

SMĂRD, **-Ă**, *smărzi*, *-de*, adj. (Reg.; despre oameni) Murdar; scârbos. — Din sl. **smrdŭdŭ**.

SMĂRDOĂRE, *smărdori*, s.f. (Reg.) Ființă scârboasă și urâtă. — **Smărd** + suf. *-oare*.

SMEAD¹ s.n. Mâncare specială aruncată în apă ca nadă pentru pești, înainte de a băga undița. — Cf. rus. *sneď*.

SMEAD², **-Ă**, *smezi*, *-de*, adj. (Despre oameni) Cu fața negricioasă și palidă; (despre fața oamenilor) negricios și palid. — Din sl. **smědŭ**.

SMECI s.n. v. **smeș**.

SMÉCTIC, **-Ă**, *smectici*, *-ce*, adj. (Despre substanțe) Care are proprietatea de a scoate grăsimile. — Din fr. **smectique**.

SMEDIÓR, **-OĂRĂ**, *smediori*, *-oare*, adj. (Reg.) Diminutiv al lui *smead*²; smedișor. [Pr.: *-di-or*] — **Smead**² + suf. *-ior*.

SMEDIȘOR, **-OĂRĂ**, *smedișori*, *-oare*, adj. (Rar) Smedior. — **Smead**² + suf. *-șor*.

SMERÉNIE s.f. Atitudine umilă, supusă, respectuoasă; comportare modestă, plină de bună-cuviință. ♦ (Bis.) Evlavie, cucernicie, pioșenie. — Din sl. **šmĕrĕnjenje**.

SMERÍ, *smeresc*, vb. IV. Refl. A avea o atitudine umilă, modestă, supusă, plină de respect. ♦ (Bis.) A se arăta plin de cucernicie, de evlavie față de Dumnezeu. ♦ Tranz. (Înv.) A înfrânge mândria cuiva; a umili. — Din sl. **sŭmĕrĭti**.

SMERÍRE s.f. (Înv.) Faptul de a (se) *smeri*; atitudine umilă, supusă, cucernică, evlavioasă, pioasă. — V. **smeri**.

SMERÍT, **-Ă**, *smeriți*, *-te*, adj. Umil, supus, respectuos; modest. ♦ (Bis.) Cucernic, evlavios, pios. — V. **smeri**.

SMEȘ, *smeșuri*, s.n. Lovitură de atac la tenis, prin care o minge înaltă primită este expedită cu putere în terenul adversarului. [Var.: **smash** (pl. *smash-uri*); **smeci** s.n.] — Din engl., fr. **smash**.

SMICEĂ, *smicele*, s.f. (Bot.) Ramură roditoare, specifică mărului și părului, subțire, flexibilă, lungă până la 30 cm, cu toți mugurii vegetativi; *p. gener.* mlădiță, rămurică (ruptă) dintr-o plantă sau dintr-un arbore. — Probabil lat. **sumicella* „vârful”.

SMID s.n. v. **smidă**.

SMIDĂR, *smidare*, s.n. Loc cu smidă. — **Smidă** + suf. *-ar*.

SMIDĂ, *smide*, s.f. Desiș format din arbori tineri sau din tufe de spini, de zmeură etc. [Var.: (reg.) **smid** s.n.] — Et. nec.

SMINTEALĂ, *sminteli*, s.f. 1. Tulburare a minții, scrânteală, nebulie; *p. ext.* greșeală, abatere. 2. (Înv. și pop.) Stricăciune, pierdere, pagubă; neplăcere. ♦ Loc. adv. *Fără sminteală* = în mod absolut, negreșit. ♦ Expr. A da (pe cineva) *de sminteală* = a face (pe cineva) de râs; a da de gol. — **Sminti** + suf. *-eală*.

SMINTÍ, *smintesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A-și pierde sau a face să-și piardă dreapta judecată; a înnebuni. ♦ Expr. (Tranz.) A *sminti* (pe cineva) *în bătaie* = a bate foarte tare (pe cineva). 2. Tranz. (Pop.) A induce în eroare; a păcăli, a înșela. ♦ A împiedica pe cineva să facă ceva. 3. Intrans. (Reg.) A greși. 4. Tranz. (Pop.) A mișca din loc, a clinti, a deplasa. ♦ A strica; a vătăma. ♦ Fig. A răstălmăci suspense, cuvintele cuiva. — Din sl. **šmĕnĕstŭ**, **šmĕnton**.

SMINTÍRE, *smintiri*, s.f. (Rar) Faptul de a (se) *sminti*; sminteală, nebulie. — V. **sminti**.

SMINTÍT, **-Ă**, *smintiți*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care și-a pierdut dreapta judecată sau care se comportă ca și cum și-ar fi pierdut-o; ieșit din minți; nebul. ♦ (Despre manifestări ale oamenilor) Care denotă lipsă de judecată, nechibzuință, nebulie; nechibzuit, nebunesc. — V. **sminti**.

SMIORCĂI, *smiôrcăi*, vb. IV. (Pop. și fam.) 1. Intrans. A trage (în mod repetat) aerul pe nas (din cauza plânsului, a unui tic nervos etc.), producând un zgomot caracteristic. 2. Intrans. și refl. A plânge (alintat și prefăcut) sau a se prefăca că plânge; a scânci. — Cf. *smărcăi*.

SMIORCĂIALĂ, *smiôrcăieli*, s.f. Smiorcăit¹. [Pr.: *-că-ia-*] — **Smiôrcăi** + suf. *-eală*.

SMIORCĂIRE, *smiôrcăiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *smiôrcăi* și rezultatul ei. — V. **smiôrcăi**.

SMIORCĂÎT¹, *smiorcăituri*, s.n. Faptul de a (se) *smiorcăi*; zgomot specific produs de cel care (se) *smiorcăie*; *smiorcăială*, *smărcăială*, *smărcăit¹*. — V. *smiorcăi*.

SMIORCĂÎT², **-Ă**, *smiorcăiți*, *-te*, adj. Plângăreț, scâncit. — V. *smiorcăi*.

SMIRDĂR, *smirdari*, s.m. (Bot.) **1.** Mic arbust din regiunea alpină, cu flori roșietice, plăcut mirositoare și cu frunze lucioase, persistente; rododendron, bujor-de-munte (*Rhododendron kotschyi*). **2.** Merișor¹. — Cf. sb. *smirdeli*, bg. *smradljak*.

SMÎRNA adv. v. **smimă¹**.

SMÎRNĂ¹ adv. În poziție de drepti; (stând) nemișcat, țeapăn (de frică, de respect). [Var.: *smirma* adv.] — Din rus. *smirno*.

SMÎRNĂ² s.f. Rășină extrasă din scoarța unui arbore exotic (*Styrax benzoin*), care arde răspândind un miros caracteristic și care se folosește în medicină, în parfumerie, la ceremoniile religioase și la îmbălsămare. — Din sl. *smirna*.

SMITHSONÎT s.n. Carbonat de zinc natural, sub formă de cristale, care se folosește ca minereu de zinc sau pentru obiecte de podoabă. [Pr.: *smi-so-niț*] — Din fr., engl. *smithsonite*.

SMOĂLĂ s.f. Substanță neagră, vâscoasă, casantă, care rămâne de la distilarea păcurii sau a gudronului de cărbuni și care se folosește la pavaje, în industria chimică etc. — Din sl. *smola*.

SMOC, *smocuri*, s.n. **1.** Mânunchi de păr sau de pene pe care îl au unele animale pe urechi, pe cap, la coadă etc. **2.** Cantitate de fire (de păr, de lână, de iarbă etc.) care se poate prinde sau smulge deodată cu mâna sau (de către animale) cu gura. — Cf. sb. *smotak*.

SMOCHIN, *smochini*, s.m. Arbore cu frunze lobate, cu numeroase flori închise într-un receptacul globulos, care la maturitate devine un fruct comestibil cărnos, dulce și suculent (*Ficus carica*). — Din *smochină* (derivat regresiv) sau din sl. *smokinū*.

SMOCHINĂ, *smochine*, s.f. Fructul smochinului. — Din sl. *smokina*, bg. *smokinja*.

SMOCHING, *smochinguri*, s.n. Haină bărbătească de gală (de culoare neagră), făcută după o croială specială, foarte deschisă în față și cu reverele de mătase. — Din engl. *smoking*.

SMOCHINĂ, *smochinesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se zbârci¹, a se încreți (ca o smochină). — Din *smochină*.

SMOCHINIRE, *smochiniri*, s.f. (Fam.) Faptul de a se *smochini*. — V. *smochini*.

SMOCHINÎT, **-Ă**, *smochiniți*, *-te*, adj. (Fam.) Încrețit², zbârcit (ca o smochină). — V. *smochini*.

SMOCHINUȚĂ, *smochinuțe*, s.f. Diminutiv al lui *smochină*. — *Smochină* + suf. *-uță*.

SMOCULÊT, *smoculețe*, s.n. Diminutiv al lui *smoc*; smocușor. — *Smoc* + suf. *-uleț*.

SMOCUȘOR, *smocușoare*, s.n. Smoculeț. — *Smoc* + suf. *-ușor*.

SMOG s.n. Ceață deasă, amestecată cu fum și cu praf industrial, formată în regiunile industrializate sau în marile orașe, cu efecte dăunătoare asupra sănătății populației. — Din engl. *smog*.

SMOLÍ, *smolesc*, vb. IV. Tranz. A unge sau a acoperi ceva cu smoală topită; a cătrâni. — Din *smoală*.

SMOLIRE, *smoliri*, s.f. Acțiunea de a *smoli* și rezultatul ei; cătrânire. — V. *smoli*.

SMOLÍT, **-Ă**, *smoliți*, *-te*, adj. **1.** Uns sau acoperit cu smoală topită. **2.** Negricios, oacheș, brunet. — V. *smoli*.

SMOMÍ, *smomesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) A ademini, a amăgi, a înșela. — Din *momí*.

SMOMIRE, *smomiri*, s.f. (Înv. și reg.) Acțiunea de a *smomi* și rezultatul ei. — V. *smomi*.

SMOTOCÉALĂ, *smotoceli*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *smotoci* și rezultatul ei; păruială, chelfăneală. — *Smotoci* + suf. *-eală*.

SMOTOCI, *smotoces*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A da, a trage cuiva o bătaie bună; a păruia, a chelfăni, a scărmana. — Cf. sb. *smotok*.

SMOTOCIRE, *smotociri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a *smotoci* și rezultatul ei. — V. *smotoci*.

SMREDUÍ, *smreduiesc*, vb. IV. Refl. și tranz. (Înv.) A (se) molipsi, a (se) contamina. — Din sl. *smurűdětí*.

SMREDUÍRE, *smreduiri*, s.f. (Înv.) Faptul de a (se) *smredui*; molipsire, contaminare; p. ext. boală, suferință. — V. *smredui*.

SMREDUÍT, **-Ă**, *smreduiți*, *-te*, adj. (Înv.) Molipsit, contaminat. — V. *smredui*.

SMREDUITÓR, **-OARE**, *smreduitori*, *-oare*, adj. (Înv.) Care molipsește, care contaminează. [Pr.: *-du-i*] — *Smredui* + suf. *-tor*.

SMUCEALĂ, *smuceli*, s.f. Smucitură. [Var.: *smănceală*, *smuceală* s.f.] — *Smuci* + suf. *-eală*.

SMUCÍ, *smucesc*, vb. IV. **1.** Tranz. A trage brusc și cu putere pentru a scoate, a smulge, a desprinde, a deplasa ceva sau pe cineva din locul unde se află. ♦ Intrans. (Despre arme de foc) A izbi înapoi la descărcare, a avea recul. **2.** Refl. A se zbate, a face mișcări repezi încolo și înapoi spre a scăpa din locul unde este prins sau legat. [Var.: (pop.) *smăci*, *smănci*, *smunci* vb. IV] — Din sl. *smučati*.

SMUCIRE s.f. Acțiunea de a (se) *smuci*; smucit¹. — V. *smuci*.

SMUCÍT¹ s.n. Faptul de a (se) *smuci*; mișcare bruscă și scurtă; smuceală, smucire, smucitură. — V. *smuci*.

SMUCÍT², **-Ă**, *smuciți*, *-te*, adj. **1.** (În sintagme și expr.) *Vorbă smucită* = vorbă spusă grăbit (pe un ton aspru și repezit). *A fi smucit la vorbă* = a vorbi iute, repezit (și împiedicat). **2.** (Fam.) Trăsnit, țicnit, nebun. [Var.: (pop.) *smuncit*, *-ă*, *smăncit*, *-ă* adj.] — V. *smuci*.

SMUCITURĂ, *smucituri*, s.f. Faptul de a (se) *smuci*; mișcare repezită, bruscă; smuceală, smucit¹. [Var.: (pop.) *smuncitură* s.f.] — *Smuci* + suf. *-tură*.

SMULGE, *smulg*, vb. III. **1.** Tranz. A trage cu putere pentru a scoate sau a deplasa din locul unde se află. ♦ Expr. *A-și smulge părul (din cap)* sau *a-și smulge barba* = a-și manifesta puternic durerea sau disperarea; a fi foarte supărat. ♦ (Reg.) A jumuli o pasăre de pene. ♦ Tranz. și refl. A (se) desprinde (brusc) din locul unde se află. **2.** Tranz. Fig. A obține ceva cu mari eforturi; a lua cu forța ♦ Expr. *A smulge (pe cineva) din ghearele morții* = a salva (pe cineva) de la moarte. **3.** Tranz. și refl. A (se) da la o parte, a (se) îndepărta, a (se) retrage cu o mișcare bruscă. **4.** Tranz. și refl. A (se) despărți, a (se) dezlipi. [Perf. s. *smulsei*, part. *smuls* și (înv. și reg.) *smulfi* — Lat. **exmulgere*.

SMÚLGERE, *smulgeri*, s.f. Acțiunea de a (se) *smulge* și rezultatul ei; *smuls¹*. — V. *smulge*.

SMULS¹ s.n. Smulgere. — V. *smulge*.

SMULS², **-Ă**, *smulsi*, *-se*, adj. **1.** (Despre plante) Care este tras afară din pământ (cu rădăcină). **2.** (Despre obiecte) Desprins, deplasat cu brutalitate din locul în care se află fixat. ♦ (Haltere; despre stiluri) Care constă în ridicarea halterei (1) cu ambele brațe printr-o singură mișcare continuă. ♦ (Substantivat, n.) *S-a calificat la smuls în finală*. — V. *smulge*.

SMUNCEALĂ s.f. v. *smuceală*.

SMUNCI vb. IV v. *smuci*.

SMUNCÍT, **-Ă** adj. v. *smucit²*.

SMUNCITURĂ s.f. v. *smucitură*.

SNACK, *snackuri*, s.n. Aperitiv, gustare (între mesele principale). [Pr.: *snec*] — Din engl. *snack*.

SNACK-BAR, *snack-baruri*, s.n. Mic restaurant deschis permanent în hoteluri, în gări etc. unde se servesc aperitive, gustări etc. [Pr.: *snecbar*] — Cuv. engl.

SNAMÉNIE, *snamenii*, s.f. (Reg.) Ființă (imaginară) urâtă și rea; iazmă. [Var.: *znaménie* s.f.] — Cf. sb. *znamenje* „semn”.

SNOÁV, *snoave*, s.f. Scurtă povestire folclorică, orală, cu conținut anecdotic, inspirată din viața de toate zilele. — Din sl. *iz nova* „din nou”.

SNOB, **SNOABĂ**, *snobi*, *snoabe*, s.m. și f., adj. (Persoană) care admiră și adoptă fără discernământ și cu orice preț tot ce este la modă. — Din fr. *snob*.

SNOBÍSM s.n. Atitudine, conduită specifică snobului. — Din fr. *snobisme*.

SNOP, *snopi*, s.m. **1.** Legătură mare făcută din mânunchiuri de cereale păioase (secerate). **2.** Grup de lucruri de același fel care formează un mânunchi, o legătură. ♦ Fig. Fascicul de lumină, de raze luminoase etc. **3.** Schije, alice sau gloanțe trase o dată cu o armă și răspândite într-o anumită direcție. — Din sl. *snopú*.

SNOPEALĂ, *snopeli*, s.f. Bătaie strașnică; chelfăneală. — *Snopi* + suf. *-eală*.

SNOPI, *snopesc*, vb. IV. Tranz. **1.** (Reg.) A strânge și a lega cerealele păioase în snopi, a face snopi. **2.** Fig. (Fam.) A bate foarte rău pe cineva. ♦ Refl. (Rar) A se obosi foarte tare (din cauza unei munci grele); a se istovi. — Din *snop*.

SNOPIRE, *snopiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *snopi* și rezultatul ei. — V. *snopi*.

SNOFULÊT, *snopuleți*, s.m. Snopușor. — *Snop* + suf. *-uleț*.

SNOPUȘÓR, *snopușori*, s.m. Diminutiv al lui *snop*; snopuleț. — *Snop* + suf. *-ușor*.

SNOW-BOARD, *snow-boarduri*, s.n. Planșă de forma unui ski mai lat, cu care se execută alunecări periculoase și cu viteză mare pe zăpadă. [Pr.: *snăubord*] — Din engl. *snow-board*.

SOĂCRĂ, *soacre*, s.f. Mama unuia dintre soți, în raport cu celălalt soț. ⇨ *Soacră-mare* = mama mirelei. *Soacră-mică* = mama miresei. — Lat. **socra** (= *socrus*).

SOĂRBĂ, *soarbe*, s.f. Fructul sorbului¹, de mărimea unei cireșe, cărnos și de culoare brună-gălbui cu pete albe, cu gust acrișor. — Din **sorb**¹.

SOĂRE, (2) *sori*, s.m. 1. Corp ceresc central al sistemului nostru planetar, incandescent și luminos, în jurul căruia gravitează și se învârtesc Pământul și celelalte planete ale sistemului. ⇨ Loc. adv. *Sub (sau pe sub) soare* = pe pământ, în lume. ⇨ Expr. (Fam.) (*A fi*) *soare cu dinți* = (a fi) frig pe vreme senină. (*A fi*) *rupt din soare* = (a fi) foarte frumos, de o deosebită frumusețe. (În basme) *La soare te poți uita, dar la dânsa (sau la dânsul) ba*, se spune spre a arăta că cineva este de o frumusețe excepțională. *A se uita* (la cineva) *ca la soare* = a privi (pe cineva) cu multă dragoste, a iubi foarte mult (pe cineva). *A i se pune* (cuiva) *soarele drept inimă* = a i se face foame. ⇨ Compuse: (pop.) *soare-răsare* = răsărit¹, est, orient; *p. ext.* vremea când răsare Soarele; *soare-apune* (sau *-scapătă*) = apus¹, vest, occident; *p. ext.* vremea când apune Soarele. ♦ Lumină (și căldură) care vine de la Soare (1). ⇨ Loc. adv. *Cu soare* = cât mai e ziua, cât mai e lumină. 2. Nume dat astrilor care, ca și Soarele (1), au lumină proprie. 3. Fig. Fericire, bucurie; bunăstare. — Lat. **sol**, -is.

SOAREĂ *soarele*, s.f. (Înv.) Serată. — Din fr. **soirée**.

SOĂRTĂ, *sorti*, s.f. 1. (În superstiții) Forță (sau voință) supranaturală despre care se crede că hotărăște tot ce se petrece în viață; destin, fatalitate, noroc, scrisă, ursită. 2. Situație, concurs de împrejurări existente la un moment dat. ⇨ Evoluție, desfășurare (a unei acțiuni); deznodământ. — Lat. **sors**, -tis.

SOĂȚĂ, *soațe*, s.f. 1. (Rare) Soție, nevastă. 2. (Înv.) Tovarășă; colaboratoare; prietenă. 3. (Înv.) Persoană, obiect, faptă asemănătoare alteia; pereche. — Lat. **socia**.

SOBĂR, *sobari*, s.m. Meseriaș care construiește sau repară sobe¹. — **Sobă**¹ + suf. -ar.

SOBĂ¹, *sobe*, s.f. Instalație pentru încălzit (cu lemne, cărbuni, gaze etc.) încăperile de locuit sau pentru gătit, construită din cărămidă, din teracotă, din fier sau din fontă. — Din tc. **soba**.

SOBĂ², *sobe*, s.f. (Reg.) Cameră, odaie de locuit. — Din magh. **szoba**.

SOBIȚĂ, *sobițe*, s.f. Diminutiv al lui *sobă*¹; sobușoară. — **Sobă**¹ + suf. -iță.

SOBOL, *soboli*, s.m. (Zool.) 1. Cârțiță. 2. (Înv.) Samur; *p. restr.* blană de samur. — Din (1) bg. **sobolec**, (2) rus., ucr. **sobol**.

SOBOR, *soboare*, s.n. 1. (Înv.) Adunare, întrunire, consfătuire; sfat. ♦ (Bis.) Sinod. 2. Slujbă religioasă ortodoxă oficiată de un nemăr mare de clerici. — Din sl. **sŭborŭ**.

SOBORNIC, -Ă, *sobornici*, -ce, adj. (Înv.) Ecumenic; sinodal. — Din sl. **sŭborŭnŭ**.

SOBORNICESC, -ÉASCĂ, *sobornicești*, adj. (Înv.) Întemeiat pe hotărârile sinoadelor ecumenice; *p. gener.* ecumenic; sinodal. — **Sobornic** + suf. -esc.

SOBRIETATE s.f. 1. Însușirea de a fi sobru; simplitate, concizie, austeritate (în aspect, în felul de a fi). 2. Cumpătare, moderație în felul de a mânca, de a bea, de a se îmbrăca etc. [Pr.: -bri-e] — Din fr. **sobriété**, lat. **sobrietas**, -atis.

SÖBRU, -Ă, *sobri*, -e, adj. 1. Lipsit de ornamente inutile; simplu. 2. Care păstrează măsura, care nu face excese; cumpătat, moderat. — Din fr. **sobre**, lat. **sobrius**.

SOBUȘOARĂ, *sobușoare*, s.f. Sobiță. — **Sobă**¹ + suf. -ușoară.

SOC, *soci*, s.m. Nume dat mai multor specii de arbuști de dimensiuni mici, cu flori hermafrodite grupate în inflorescențe, care au proprietăți sudorifice, și cu fructe (boabe negre sau roșii), scoarță și rădăcini cu proprietăți laxative și diuretice (*Sambucus*). — Lat. **sabucus** (= *sambucus*).

SOCĂȚĂ, *socate*, s.f. Băutură răcoritoare preparată din flori de soc, zahăr, lămâie și apă. — **Soc** + suf. -ăț.

SOCCER s.n. Fotbal. [Pr.: *sócăr*] — Din engl. amer. **soccer**.

SOCIABIL, -Ă, *sociabili*, -e, adj. Capabil să trăiască în relații permanente cu semenii săi, în societate. ♦ Căruia îi plac relațiile cu semenii săi, care se împrietenește ușor cu alții; comunicativ, apropiat, prietenos. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **sociable**, lat. **sociabilis**.

SOCIABILITATE s.f. Însușirea de a fi sociabil; comunicativitate. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **sociabilité**.

SOCIĂL, -Ă, *sociali*, -e, adj. 1. Creat de societate, propriu societății; care este legat de viața oamenilor în societate, de raporturile lor în societate sau față de societate; care privește societatea omenească. 2. Propriu unui anumit tip de societate; legat de apartenența la o anumită categorie socială, la un anumit grup social. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **social**, lat. **socialis**.

SOCIĂL-DEMOCRĂT, -Ă, *social-democrați*, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Membru sau simpatizant al unui partid social-democrat; adept al unor concepții politice și ideologice social-democrate. 2. Adj. Care aparține social-democrației sau social-democraților (1), privitor la social-democrație sau la social-democrați. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **social-démocrate**.

SOCIĂL-DEMOCRATISM s.n. Ideologia și tactica social-democrației. [Pr.: -ci-a] — **Social-democrat** + suf. -ism.

SOCIĂL-DEMOCRAȚIE s.f. Grupare de curente politice de orientare centru-stânga, cu caracter parlamentar și reformist. [Pr.: -ci-a] — Din germ. **Sozialdemokratie**, fr. **social-démocratie**.

SOCIĂLISM s.n. Sistem economic și politic bazat pe dominația proprietății statului în economie și pe conducerea centralizată în toate domeniile de activitate, exercitată de partidul unic. ⇨ *Socialism științific* = ansamblul concepțiilor marxist-leniniste privitoare la structura și dinamica proceselor trecerii societății de la orânduirea capitalistă la orânduirea comunistă. *Socialism utopic* = doctrină economică, politică, socială care urmărește instaurarea egalității economice și sociale între oameni. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **socialisme**, germ. **Sozialismus**.

SOCIĂLIST, -Ă, *socialiști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Întemeiat pe principiile socialismului; privitor la socialism. 2. S.m. și f. Membru sau simpatizant al unui partid socialist; adept al unor concepții politice și ideologice socialiste. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **socialiste**, germ. **sozialist**.

SOCIĂLIZĂ, *socializez*, vb. I. 1. Tranz. A trece în proprietatea statului. 2. Refl. A dobândi caracter social. 3. Tranz. și refl. A (se) integra într-un grup social. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **socialiser**.

SOCIĂLIZĂNT, -Ă, *socializant*, -te, adj. Care socializează. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **socialisant**.

SOCIĂLIZĂRE, *socializări*, s.f. 1. Faptul de a (se) socializa. 2. Proces de integrare socială a unui individ într-o colectivitate. [Pr.: -ci-a] — V. **socializa**.

SOCIĂLIZAT, -Ă, *socializați*, -te, adj. (Despre persoane) Care s-a integrat comportamental, moral etc. într-un grup social. [Pr.: -ci-a] — V. **socializa**.

SOCIĂLMENTE adv. Din punct de vedere social, sub raport social. [Pr.: -ci-al] — Din fr. **socialement**, it. **sociamente**.

SOCIATIV, -Ă, *sociativi*, -e, adj. (Despre complementele circumstanțiale) Care arată ființa sau lucrul ce însoțește subiectul sau complementul direct în săvârșirea unei acțiuni. [Pr.: -ci-a] — Din fr. **sociatif**.

SOCIETĂR, -Ă, *societari*, -e, s.m. și f. 1. Membru al unei societăți literare, muzicale, teatrale; (în special) actor al unui teatru care primește o cotă-parte din veniturile teatrului. ⇨ *Societar de onoare* = actor care primește salariu pe tot timpul vieții din partea teatrului la care este angajat. 2. Persoană care deține acțiuni emise de o societate anonimă pe acțiuni; asociat într-o întreprindere comercială particulară. [Pr.: -ci-e] — Din fr. **sociétaire**.

SOCIETĂTE, *societăți*, s.f. 1. Totalitatea oamenilor care trăiesc laolaltă, fiind legați între ei prin anumite raporturi economice. ♦ Ansamblu unitar, sistem organizat de relații între oameni istoricește determinate, bazate pe relații economice și de schimb; *p. ext.* sistem social. ♦ Cerc limitat de oameni de prim rang (prin poziție socială, situație materială etc.). 2. Asociație de persoane constituită într-un anumit scop (științific, literar, sportiv etc.). 3. (Comert) Asociație de oameni de afaceri alcătuită pe baza unor investiții de capital, în vederea obținerii unor beneficii comune. ⇨ *Societate în nume colectiv* = asociație între un număr limitat de persoane, care întemeiază o întreprindere comercială sau industrială, depunând fiecare capital și contribuție în muncă și răspunzând solidar și nelimitat la obligațiile pe care și le-au asumat. *Societate anonimă pe acțiuni* = întreprindere industrială, comercială sau financiară, formată prin asociere de capital. 4. Grup de oameni care petrec un anumit timp împreună; tovărășie, companie. ⇨ Expr. *În societate* = între oameni, în lume. [Pr.: -ci-e] — Din fr. **société**, lat. **societas**, -atis.

SOCIOAFECTIV, -Ă, *socioafectivi*, -e, adj. Referitor la motivațiile afective ale relațiilor interpersonale și sociale. [Pr.: -ci-o-a] — **Socio**[logic] + **afectiv**.

SOCIOCOGNITIV, -Ă, *sociocognitivi*, -e, adj. Referitor la aspectul social al procesului cognitiv. [Pr.: -ci-o] — **Socio**[logic] + **cognitiv**.

SOCIOCULTURAL, -Ă, *socioculturali*, -e, adj. Referitor la raportul dintre cadrul social și particularitățile culturale, cum sunt tradițiile, moravurile, mentalitățile etc. [Pr.: -ci-o] — Din fr. **socioculturel**, engl. **sociocultural**.

SOCIODRAMATIC, -Ă, *sociodramatici*, -ce, adj. Referitor la sociodramă, de sociodramă. [Pr.: -ci-o] — Din fr. **sociodramatique**.

SOCIODRAMĂ, *sociodrame*, s.f. Test sociometric bazat pe improvizarea unui scenariu pe o temă dată în care fiecare subiect primește un anumit rol. [Pr.: -ci-o] — Din fr. **sociodrame**, engl. **sociodrama**.

SOCIOGONIC, -Ă, *sociogonici*, -ce, adj. Referitor la sociogonie, de sociogonie. [Pr.: -ci-o] — Din fr. **sociogonique**.

SOCIOLOGIE, *sociologii*, s.f. Totalitatea miturilor, teoriilor etc. privitoare la apariția civilizațiilor umane. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociologie**.

SOCIOGRAFIE s.f. 1. Observare, înregistrare și descriere a societăților ca entități istorice concrete. 2. Curent care susține că sociologia trebuie să se reducă la simpla descriere a faptelor, fără interpretarea lor teoretică. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociographie**.

SOCIOGRAMĂ, *sociograme*, s.f. Reprezentare grafică a datelor obținute prin testul sociometric. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociogramme**.

SOCIOLOGVIST, -**Ă**, *sociologvisti*, -*ste*, s.m. și f. Specialist în sociolingvistică. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociolinguiste**, engl. **sociolinguist**.

SOCIOLOGVISTIC, -**Ă**, *sociologvistici*, -*ce*, s.f., adj. 1. S.f. Domeniu al lingvisticii care studiază covariația sistematică a sistemelor lingvistice și sociale. 2. Adj. Referitor la sociolingvistică (1). [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociolinguistique**, engl. **sociolinguistics**.

SOCIOLOG, -**Ă**, *sociologi*, -*ge*, s.m. și f. (Rar) Specialist în sociologie. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociologue**.

SOCIOLOGIC, -**Ă**, *sociologici*, -*ce*, adj. Care aparține sociologiei, privitor la sociologie. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociologique**.

SOCIOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul descrierii structurii și fiziologiei societății, al relațiilor interumane în cadrul grupurilor sociale, precum și al instituțiilor din societatea dată. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociologie**.

SOCIOLOGISM s.m. Orientare care exagerază rolul sociologiei, căreia îi subordonează celelalte științe sociale. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociologisme**, rus. **социологизм**.

SOCIOLOGIST, -**Ă**, *sociologiști*, -*ste*, s.m. și f. Adept al sociologismului. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociologiste**.

SOCIOLOGIZANT, -**Ă**, *sociologizanți*, -*te*, adj. Care reduce orice interpretare a fenomenului literar la sociologie; care exagerază importanța sociologiei. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociologisant**.

SOCIOMETRIC, -**Ă**, *sociometrici*, -*ce*, adj. Referitor la sociometrie, de sociometrie. [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociométrique**.

SOCIOMETRIE s.f. Metodă folosită pentru studiarea cantitativă a relațiilor umane (în cadrul unor grupuri sociale mici). [Pr.: -ci-o-] — Din fr. **sociométrie**.

SOCIOPSIHIATRIE s.f. Domeniu interdisciplinar care studiază acțiunea patogenă a mediului asupra vieții psihice. [Pre. -ci-o-psi-hi-a-] — Din engl. **sociopsychiatry**.

SÓCLU, *socluri*, s.n. 1. Suport sau postament (din piatră) care susține o coloană, o statuie etc. ♦ Partea de jos (mai proeminentă) a unei clădiri, a unui grilaj de fier etc. 2. Partea de metal a unui bec electric care se fixează în dulie. ♦ Piesă prin intermediul căreia se fixează tuburile electronice de șasiul aparatelor în care sunt montate. 3. (Geogr.; în sintagma) *Soclu continental* = zonă a uscatului, afundată cu pantă lină sub apele mării, până la adâncimea de 200 de metri. — Din fr. **socle**.

SOCOTEALĂ, *socoteli*, s.f. 1. Calculare, calcul numeric, evaluare numerică. ♦ Expr. *A face (sau a da cuiva) socoteala* = a plăti (cuiva) ceea ce i se cuvine, ceea ce are de primit. *Pe socoteala mea (sau a ta etc.)* = pe cheltuiala mea (sau a ta etc.) *A-și greși socotelile* = a se înșela în așteptări; a nu izbuti. *A ieși la socoteală (cu ceva sau cu cineva)* = a ajunge la o rezolvare convenabilă, favorabilă (în legătură cu ceva sau cu cineva). *A pune (ceva) la socoteală* = a lua în considerație (ceva). *A pune (ceva) în socoteala cuiva* = a obliga pe cineva să plătească (ceva); a imputa cuiva (ceva). ♦ Cont, situație (de venituri și cheltuieli). ♦ (Fam.) Fiecare dintre cele patru operații aritmetice fundamentale. ♦ Sumă de bani datorată (pentru o consumație, o cumpărătură etc.); notă de plată. ♦ Privire asupra unor fapte din trecut; bilanț. 2. Proiect, plan, gând, idee. ♦ Expr. *A-i veni (cuiva) la socoteală* = a-i fi (cuiva) pe plac; a-i conveni. (Pop.) *A-și da cu socoteala (că)...* = a fi de părere că...; a crede că... 3. (În expr.) *A da socoteală cuiva* (de ceva) = a răspunde în fața cuiva (de ceva). *A ține socoteală de...* = a lua în considerare, a avea în vedere. *Pe socoteala cuiva* = în legătură cu cineva. 4. Rost, rațiune; măsură. ♦ Loc. adv. și adj. *Cu (sau fără) socoteală* = (ne)chibzuit, cu (sau fără) motiv. 5. (Fam.) Treabă, lucru. — **Socoti** + suf. -*ea*lă.

SOCOTI, *socotesc*, vb. IV. 1. Tranz. A face socoteală (1); a calcula. ♦ A număra. ♦ Refl. recipr. A ajunge la o înțelegere cu cineva asupra unei datorii, obligații etc. ♦ Refl. recipr. Fig. A lichida un diferend cu cineva, a trage la răspundere pe cineva; a se răfui. 2. Tranz. A avea ceva de gând; a plănuși, a intenționa. 3. Tranz. și refl. A analiza ceva cumpănind toate eventualitățile; a (se) gândi. 4. Tranz. și refl. A-și închipui. ♦ Tranz. A fi de părere, a găsi de cuviință. 5. Tranz. A lua în seamă; a aprecia, a pretui. ♦ Tranz. și refl. A (se) considera, a (se) privi (ca...), a (se) crede. 6. Tranz. (Rar) A pune ceva în socoteala cuiva; a atribui, a imputa. [Prez. ind. și: (pop.): *socot[]* — Cf. ukr. *sokotyty*.

SOCOTINȚĂ, *socotințe*, s.f. (Înv. și pop.) 1. Punct de vedere, opinie, părere. ♦ Idee, gând. 2. Considerație, stimă, prețuire. 3. Judecată sănătoasă, chibzuială, cumpăt, măsură. 4. Minte, rațiune. 5. Hotărâre, voință. — **Socoti** + suf. -*ință*.

SOCOTIRE, *socotiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *socoti* și rezultatul ei. — V. **socoti**.

SOCOTIT¹ s.n. Faptul de a (se) *socoti*; calcul, socoteală. — V. **socoti**.

SOCOTIT², -**Ă**, *socotiți*, -*te*, adj. (Despre oameni) Chibzuit, cumpăt, măsurat. — V. **socoti**.

SOCOTITÓR, -**OÁRE**, *socotitori*, -*oare*, s.m. și f. (Înv. și pop.) Persoană care face socoteli, calcule; contabil. — **Socoti** + suf. -*tor*.

SOCRÁTIC, -**Ă**, *socratici*, -*ce*, adj. Care ține de Socrate, care aparține doctrinei lui Socrate. — Din fr. **socratique**.

SOCRÍ, *socresc*, vb. IV. Tranz. (Fam. și reg.) A stărui cu insistență supărătoare pe lângă cineva; a bate la cap, a cicăli. — Din **socru**.

SÓCRU, *socri*, s.n. Tatăl unuia dintre soți, în raport cu celălalt soț. ♦ *Socru-mare* = tatăl mirelui. *Socru-mic* = tatăl miresei. ♦ (La pl.) Părintii unuia dintre soți, în raport cu celălalt soț. — Lat. **socrus** (= *socer*).

SODALÍT, *sodalite*, s.n. Alumosilicat natural de sodiu, incolor, cenușiu sau albăstrui, sticlos, constituent al unor roci eruptive alcaline. — Din fr. **sodalite**.

SÓDĂ s.f. Carbonat neutru de sodiu (cristalizat), folosit mai ales la spălătul rufelor, vaselor etc. ♦ *Sodă calcinată* = carbonat de sodiu în stare anhidră. *Sodă cristalizată* = carbonat de sodiu cristalizat. *Sodă caustică* = hidroxid de sodiu. — Din germ. **Soda**.

SÓDIC, -**Ă**, *sodici*, -*ce*, adj. Care conține sodiu, făcut pe bază de sodiu. — Din fr. **sodique**.

SÓDIU s.n. Element chimic alcalin, metal moale, alb-argintiu, maleabil și ductil, foarte reactiv; natriu. — Din fr. **sodium**.

SODÓM s.n. (Pop.) Mulțime, sumedenie (de oameni, de animale); cantitate mare (din ceva). ♦ Prăpăd, nenorocire, pustiere; *p. ext.* potop. — Din sl. **Sodomú**.

SODÓMÍ, *sodomesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Înv. și pop.) A (se) nimici, a (se) prăpădi, a (se) distruge. — Din **sodom**.

SODÓMIC, -**Ă**, *sodomici*, -*ce*, adj. (Rar) Referitor la sodomie, de sodomie; *p. ext.* desfrânat. — Din fr. **sodomique**.

SODÓMÍE, *sodomii*, s.f. (Înv. și pop.) Practicare a coitului anal. — Din ngr. **sodomía**.

SODÓMÍST, -**Ă**, *sodomști*, -*ste*, s.m. și f. (Rar) Sodomit. — **Sodomie** + suf. -*ist*.

SODÓMIT, -**Ă**, *sodomțiți*, -*te*, s.m. și f. Persoană care practică sodomia; (rar) sodomist. — Din fr. **sodomite**.

SODÓMÍZĂ, *sodomizez*, vb. I. Tranz. A supune unei sodomii. — Din fr. **sodomiser**.

SOFĂ, *sofale*, s.f. Divan îngust, de obicei cu un căpătâi mai ridicat. — Din tc. **sofa**.

SOFÍÓNÍ s.m. pl. (Geol.) Emanatii de vapori și de ape fierbinți însoțite de diferite gaze, legate de activitatea magmatică. [Pr.: -fi-oni] — Din it. **soffioni**.

SOFÍSM, *sofisme*, s.n. Silogism sau raționament corect din punct de vedere formal, dar greșit din punctul de vedere al conținutului (fiind bazat pe un echivoc, pe utilizarea aspectelor neesențiale ale fenomenelor etc.), adesea folosit pentru a induce în eroare; *p. gener.* argument, afirmație etc. false. — Din fr. **sophisme**, lat. **sophisma**.

SOFÍST, -**Ă**, *sofiști*, -*ste*, s.m. și f. 1. (La m.) Denumire dată în Grecia antică, în perioada clasică (sec. V î.H.) profesorilor (plătii) de retorică și de filosofie, care foloseau ca metodă de discuție argumentarea sofistică. 2. S.m. și f. P. gener. Persoană care folosește sofismele, argumentație sofistică. — Din fr. **sophiste**, lat. **sophista**.

SOFÍSTIC, -**Ă**, *sofistici*, -*ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre raționamente, teorii etc.) Intemeiat pe sofisme; *p. gener.* (despre afirmații, argumente etc.) fals, eronat. 2. S.f. Denaturare (intenționată) a unui silogism, a unui raționament, a unei afirmații, adesea cu scopul de a înșela; argumentație falsă. — Din fr. **sophistique**, lat. **sophisticus**.

SOFÍSTICĂ, *sofisticez*, vb. I. Tranz. 1. A folosi în mod conștient raționamente false, care denaturează adevărul. 2. A da un caracter căutat, artificial, complicat sau prețios. — Din fr. **sophistiquer**.

SOFÍSTICĂRE, *sofisticări*, s.f. Acțiunea de a *sofistica* și rezultatul ei; rafinament căutat, artificial, prețios. — V. **sofistica**.

SOFÍSTICĂT, -**Ă**, *sofisticați*, -*te*, adj. (Despre limbaj, stil, aspect etc.) Căutat, artificial, complicat sau prețios; (despre oameni) care se manifestă artificial, complicat, prețios. — V. **sofistica**. Cf. fr. **sophistiqué**.

SOFISTICĂRIE, *solfisticării*, s.f. (Fam.) Faptul de a uza (și de a abuza) de sofisme; argumentație, afirmație plină de sofisme, falsă. — Din fr. *sophistiquerie*.

SOFITĂ, *sofite*, s.f. Lampă electrică cu incandescență în formă de tub, legată la circuitul electric prin ambele capete. [Var.: *suffită* s.f.] — Din germ. *Soffitten*[lampe].

SOFRĂ, *sofrale*, s.f. (Înv.) Masă mică, circulară și foarte joasă, la care se mânca stând pe divan. — Din tc. *sofra*.

SOFRAGERIE s.f. v. *sufragerie*.

SOFRAGIU s.m. v. *sufragiu*¹.

SOFT¹ s.n. Fire de bumbac sau de celofibră puțin răsucite și moi, folosite ca bătătură pentru unele țesături scâmoșate. — Din engl. *soft*.

SOFT², *softuri*, s.n. (Inform., fam.) Software. — Abr. de la *soft*[ware].

SOFTWARE s.n. (Inform.) Set de informații necesare funcționării unui computer (sistemul de operare, limbaje de programare, programe-aplicații etc.); *soft²*. [Pr.: *softuer*] — Cuv. engl.

SOHARICI, *soharici*, s.m. (Înv.) Sortiment de pesmet negru și tare, pentru soldați. — Cf. rus. *su h a r i*.

SOHODÓL, *sohodoale*, s.n. (Reg.) Vale seacă în regiuni calcaroase. — Din sl. *sohodolŭ*.

SOI¹, *soaie*, s.n. (Pop.) Strat de murdărie depus pe obiecte; slin. — Et. nec. Cf. *zoaie*.

SOI², *soiesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Rar) A (se) murdări, a (se) umple cu soi¹. — Din soi¹.

SOI³, *soiuri*, s.n. Grup de plante sau de animale care aparțin aceleiași specii ori varietăți, cu anumite însușiri morfologice sau fiziologice ereditare comune; plantă sau animal care aparține unui asemenea grup. ♦ Loc. adj. *De soi* = de bună calitate, ales. ♦ (Fam.) Varietate, gen, fel, categorie de oameni sau de obiecte. — Din tc. *soy*.

SÓIA s.f. Plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu flori mici, albe sau violete și cu fructul în formă de păstaie, având semințele bogate în grăsimi și protide, folosite în industria alimentară, în farmacie etc. (*Glycine hispida*). — Din fr. *soja*, *soya*, germ. *Soja*.

SOIÓS, *-OÁSĂ*, *soioși*, *-oase*, adj. Mânjit, murdar (cu pete de grăsime); slinos. — *Soi¹* + suf. *-os*.

SOITĂR s.m. v. *soitaru*.

SOITARIU, *soitarii*, s.m. Fiecare dintre cei patru măscărcici ai domnilor (fanarioți) din Țările Române, care însoțeau pe domn la parade, la petreceri etc. [Var.: *soităr*, (înv.) *suităr* s.m.] — Din tc. *soytari*.

SOL¹, *sol*, s.m. (Muz.) 1. Unul dintre cele șapte sunete ale gamei; notă corespunzătoare acestui sunet. 2. Nume dat uneia dintre chei. — Din it., fr. *sol*.

SOL², *solii*, s.m. Persoană trimisă (oficial) undeva cu o misiune; *spec.* emisar însărcinat să ducă tratative oficiale în numele unei țări sau al unui suveran (din Evul Mediu). ♦ Vestitor. ♦ (La nunțile țărănești) Flăcău trimis de mire în satul sau la casa miresei spre a-i vesti soșirea. — Din sl. *solŭ*.

SOL³, *solii*, s.m. Unitate monetară din Peru. — Din fr. *sol*.

SOL⁴ s.n. (Chim.) Soluție coloidală. — Din fr. *sol*.

SOL⁵, *soluri*, s.n. 1. Strat afânat, moale și friabil de la suprafața scoarței pământului, care (împreună cu atmosfera din jur) constituie mediul de viață al plantelor; suprafața pământului; *p. ext.* pământ, teren. 2. (Și în sintagma *exercițiu la sol*) Probă de gimnastică executată la nivelul podelei. — Din fr. *sol*., lat. *solum*.

SOLANACÉE, *solanacee*, s.f. (La pl.) Familie de plante dicotiledonate erbacee bianuale sau perene, caracterizate prin frunze simple, flori solitare sau grupate în inflorescențe și prin fructe bace sau capsule; (și la sg.) plantă care face parte din această familie; solanee. ♦ (Adjectival) *Plantă solanacee*. — Din fr. *solanacée*.

SOLANÉE, *solane*, s.f. (Bot.) Solanacee. — Din fr. *solanée*.

SOLANINĂ s.f. Substanță extrasă din unele plante solanacee, cu acțiune toxică asupra organismului animal. — Din fr. *solanine*.

SOLĂR¹ s.n. v. *solaru*.

SOLĂR², *-Ă*, *solari*, *-e*, adj. Care aparține Soarelui, emis de Soare, privitor la Soare; care este în raport cu Soarele. ♦ *An solar* = interval de timp în care se efectuează o revoluție completă a Pământului în jurul Soarelui. — Din fr. *solaire*, lat. *solaris*.

SOLARIGRAF, *solarigrafe*, s.n. Aparat pentru măsurarea și înregistrarea radiației solare globale; solarimetru. — Din fr. *solarigraphe*.

SOLARIMÉTRU, *solarimetre*, s.n. Solarigraf. — Din fr. *solarimètre*.

SOLĂRIU, *solarii*, s.n. 1. Teren sau încăpere (special amenajate) unde se fac băi de soare. 2. (Mai ales la pl.; în forma *solar*) Teren agricol, împrejmuit și acoperit cu folii transparente de polietilenă, pentru cultivarea legumelor și zarzavaturilor timpurii. [Var.: *solăr* (pl. *solare*) s.n.] — Din fr., lat. *solarium*.

SOLARIZĂRE, *solarizări*, s.f. Supraexpunere puternică a unei plăci sau a unui film fotografic. — După fr. *solarisation*.

SÓLĂ¹, *sole*, s.f. Suprafață de teren cultivată cu aceeași specie de plante agricole, în cadrul unui asolament. — Din fr. *sole*.

SÓLĂ², *sole*, s.f. Nume dat mai multor specii de pești marini plați, ovali, acoperiți cu solzi fini, care trăiesc pe fundul nisipos al mărilor, la mică adâncime (*Solea*). — Din fr. *sole*.

SOLBÂNC, *solbancuri*, s.n. Element de construcție executat deasupra părții exterioare a parapetelor ferestrelor sau a ușilor pentru protejarea lor de scurgerea apei de ploaie. — Din germ. *Sohlbank*.

SOLBĂ, *solbe*, s.f. (Pop.) Arșic de capră. — Lat. *subalba*.

SOLD, *solduri*, s.n. 1. Diferență între totalul sumelor înscrise în debitul unui cont și totalul sumelor înscrise în creditul aceluiași cont. ♦ Rest de plată la lichidarea unei obligații. 2. Marfă rămasă nevândută (și care se desface cu preț redus). — Din fr. *solde*.

SOLDĂ, *soldez*, vb. I. Tranz. 1. A calcula soldul unui cont. ♦ Refl. Fig. (Despre tratative, întreceri sportive, acțiuni etc.) A se încheia cu..., a avea drept rezultat.... 2. A lichida o socoteală, o datorie. 3. A vinde un rest de marfă cu reducere de preț. — Din fr. *solder*, it. *soldare*.

SOLDĂRE, *soldări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *solda* și rezultatul ei. — V. *solda*.

SOLDĂT¹, *-Ă*, *soldați*, *-te*, adj. 1. (Despre conturi) Care nu mai are sold. 2. (Despre mărfuri) Scos la vânzare. — V. *solda*.

SOLDĂT², *soldați*, s.m. Militar care nu are niciun grad; militar care are cel mai mic grad într-o armată; *p. gener.* militar care își execută stagiul. ♦ Fig. Luptător, militant. — Din fr. *soldat*, it. *soldato*, germ. *Soldat*.

SOLDĂ, *solde*, s.f. Sumă de bani plătită militarilor și personalului civil din armată. ♦ Expr. *A fi în solda cuiva* = a susține cauza cuiva din interes material (și nu din convingere). — Din fr. *solde*.

SOLDĂTEL, *soldăței*, s.m. Diminutiv al lui *soldat*. — *Soldat* + suf. *-el*.

SOLDĂȚESC, *-EASCĂ*, *soldățești*, adj. Care aparține soldaților, privitor la soldați, de soldat; ostășesc; *p. gener.* militar. — *Soldat* + suf. *-esc*.

SOLDĂȚEȘTE adv. Ca soldații; ostășește; *p. gener.* militărește. — *Soldat* + suf. *-ește*.

SOLDĂȚIE s.f. (Rar) Stare, viață, calitate, serviciu de soldat sau, *p. gener.*, de militar. — *Soldat* + suf. *-ie*.

SOLDĂȚIME s.f. Mulțime de soldați, totalitatea soldaților; ostășime. — *Soldat* + suf. *-ime*.

SOLDĂȚOI, *soldățoi*, s.m. (Fam.) Augmentativ al lui *soldat*. — *Soldat* + suf. *-oi*.

SÓLDIU, *soldii*, s.m. Monedă italienească veche, de valoare redusă, care a circulat în trecut și în Țările Române; *p. gener.* monedă de mică valoare. — Din it. *solido*.

SOLEĂR, *soleari*, s.m. Mușchi situat în partea posterioară a gambei, care leagă tibia și peroneul de călcâi. [Pr.: *-le-ar*] — Din fr. *soléaire*.

SOLECISM, *solecisme*, s.n. Greșeală de sintaxă (neadmisă de normele limbii literare). — Din fr. *solecisme*, lat. *solecismus*.

SOLEIL adv. (Despre obiecte plisate) În formă de raze. ♦ (Adjectival) *Fustă soilei*. [Pr.: *soléi*] — Cuv. fr.

SOLEMN, *-Ă*, *solemni*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) 1. Care are loc după un anumit ceremonial; cu fast, sărbătorec. 2. Important; grav, serios. ♦ Desăvârșit; intens, profund. ♦ Sfânt, sacru. ♦ Măreț, grandios, maiestuos. 3. (Despre acte juridice) Care trebuie să respecte anumite forme pentru a fi considerat valabil. — Din lat. *solemnis*.

SOLEMNITĂTE, (2) *solemnități*, s.f. 1. Însușire a ceea ce este solemn; ceremonial care însoțește îndeplinirea unui act solemn. ♦ Măreție, seriozitate, gravitate, sobrietate. 2. Act solemn săvârșit cu fast. ♦ Ceremonie publică pentru sărbătorirea sau comemorarea unui eveniment ori a unei persoane. 3. Îndeplinire a unor forme care fac valabile actele juridice. — Din lat. *solemnitas*, *-atis*.

SOLENAȚIE, *solenajii*, s.f. Mărime egală cu suma algebrică a curenților electrici de conducție din conductoarele care îmbrățișează o curbă închisă. — Din fr. *solénation*.

SOLENOID, *solenoidi*, s.m. Bobină electrică cilindrică fără miez feromagnetic. — Din fr. *solenóide*.

SOLENOIDĂL, *-Ă*, *solenoidali*, *-e*, adj. (Elt.) Care aparține solenoidului, care se referă la solenoid. [Pr.: *-no-i*] — Din fr. *solenóidal*.

SOLFATĂRĂ, *solfatare*, s.f. (Înv.) Emanajie vulcanică constituită mai ales din vapori de apă, hidrogen sulfurat și dioxid de carbon. — Din fr. *solfatare*, it. *solfatara*.

SOLFEGIĂ, *solfegiez*, vb. I. Intrans. A executa un solfegiu, a cânta o melodie numind fiecare notă. [Pr.: *-gi-a*] — Din it. *soffeggiare*.

SOLFEGIÉRE, *solfegieri*, s.f. Acțiunea de a *solfegia* și rezultatul ei. [Pe.: *-gi-e*] — V. *solfegia*.

SOLFÉGIU, *solfegii*, s.n. Mică piesă muzicală fără cuvinte, compusă în vederea exercițiilor; exercițiu vocal executat fără cuvinte, menit să dezvolte auzul și deprinderea de a citi notele muzicale. — Din it. *solfeggio*.

SOLI, *solesc*, vb. IV. Intrans. (Înv., rar) A comunica cuiva ceva printr-un sol². — Din *sol²*.

SOLICITĂ, *solicit*, vb. I. Tranz. **1.** A cere (cu stăruință) să i se acorde ceva, a se adresa cuiva cu o cerere. ♦ A ruga, a apela la..., a invita să... **2.** A provoca, a trezi; a atrage. **3.** A supune un corp unei acțiuni fizice (de tracțiune, torsiune, apăsare etc.) care l-ar putea distruge dacă ar depăși o anumită valoare. [Acc. și: (prez. ind.) *solicif*] — Din fr. *soliciter*, lat. *solicitare*.

SOLICITĂNT, *-Ă, solicitanți, -te*, s.m. și f. Persoană care solicită (1); solicitator. — *Solicita* + suf. *-ant*. Cf. germ. *Sollizitant*.

SOLICITARE, *solicitari*, s.f. Acțiunea de a *solicita* și rezultatul ei; cerere stăruitoare. ♦ Proces fizic prin care se produc tensiuni și deformații în interiorul unui corp solid. — V. *solicita*.

SOLICITATOR, *-OARE, solicitori, -oare*, s.m. și f. Solicitant. — *Solicita* + suf. *-tor*. Cf. lat. *solicitator, -oris*.

SOLICITUDINE s.f. Atitudine plină de grijă, de bunăvoință, de prietenie față de cineva sau de ceva; atenție preventivoare. — Din fr. *solicitude*, lat. *solicitudo, -inis*.

SOLID¹, *solizi*, s.m. **1.** Monedă de aur care a circulat în Imperiul Roman și în Imperiul Bizantin. **2.** Monedă mică de argint sau de bronz emisă și în Țările Române în sec. XVII. — Din lat. *solidus*.

SOLID², *-Ă, solizi, -de, adj.*, s.n. **1.** Adj., s.n. (Corp) care posedă capacitatea de a-și menține forma și dimensiunile, de a se opune forțelor deformatoare, având o structură compactă și o mare coeziune; *p. ext.* (corp) dur, tare, rigid, rezistent. **2.** Adj. Care este astfel făcut încât să reziste mult timp; rezistent, trainic, durabil. **3.** Adj. Mare (ca dimensiuni și greutate); (fam., despre ființe) voinic, robust. **4.** Adj. Fig. Temeinic, serios; *p. ext.* sigur, statornic. ♦ Care înfruntă cu tărie greutățile; dărz. — Din fr. *solide*, lat. *solidus*.

SOLIDĂR, *-Ă, solidari, -e, adj.* **1.** Legat (de cineva sau de ceva) printr-o responsabilitate și un interes comun; unit. ♦ De care răspund în egală măsură și împreună mai multe persoane; *spec.* care leagă între ei într-un raport de obligații mai mulți creditori și un debitor sau mai mulți debitori și un creditor. **2.** Care este legat prin construcție de altă piesă sau de alt obiect, formând împreună un tot unic. — Din fr. *solidaire*.

SOLIDARISM s.n. Concepție social-politică potrivit căreia principiul fundamental al existenței societății este solidaritatea tuturor membrilor ei. — Din fr. *solidarisme*.

SOLIDARITATE s.f. Faptul de a fi solidar (cu cineva sau cu ceva); sentiment care îi determină pe oameni să-și acorde ajutor reciproc. — Din fr. *solidarité*.

SOLIDARIZĂ, *solidarizez, vb. I. 1.* Refl. A se declara solidar (1) cu cineva sau cu ceva, a manifesta sentimente de solidaritate (față de cineva), a se uni cu cineva într-o acțiune. **2.** Tranz. A lega între ele (prin construcție) două sau mai multe piese sau obiecte, astfel încât să formeze un tot, să preia în ansamblu solicitările. — Din fr. *solidariser*.

SOLIDARIZĂRE, *solidarizări, s.f.* Acțiunea de a (se) *solidariza* și rezultatul ei. — V. *solidariza*.

SOLIDARIZĂT, *-Ă, solidarizați, -te, adj.* Declarat solidar cu cineva, unit. — V. *solidariza*.

SOLIDIFICĂ, *solidific, vb. I. Refl. și tranz.* A trece sau a face să treacă un corp din stare lichidă în stare solidă, prin răcire sub o temperatură dată; *p. ext.* a îngheța. ♦ Refl. (Despre grăsimi) A se slei. ♦ Refl. A se întări. — Din fr. *solidifier, it. solidificare*.

SOLIDIFICĂRE, *solidificări, s.f.* Faptul de a (se) *solidifica*. — V. *solidifica*.

SOLIDIFICĂT, *-Ă, solidificați, -te, adj.* Care a devenit solid sau care s-a întărit. — V. *solidifica*.

SOLIDITATE s.f. Stare a corpurilor solide; proprietate a corpurilor solide de a opune rezistență la schimbarea formei și a volumului lor; tărie, duritate, rezistență. ♦ Fig. Temeinic, seriozitate. — Din fr. *solidité, lat. soliditas, -atis*.

SOLIDUS s.n. (Fiz.) Curbă, loc geometric al punctelor dintr-o diagramă de faze, care reprezintă terminarea solidificării. — Din fr. *solidus*.

SOLIE, *solii, s.f.* **1.** Misiunea unui sol². ♦ Expr. (Înv.) *A-și da solia* = a expune obiectul misiunii sale, a-și îndeplini însărcinarea de sol²; a da socoteală de misiunea avută. ♦ P. gener. Misiune, însărcinare, sarcină. ♦ Fig. Menire. **2.** (Concr.) Vestă, mesaj (adus de un sol²). **3.** (Concr.) Grup de persoane trimise ca sol²; delegație. — *Sol²* + suf. *-ie*.

SOLIFLUCȚIUNE s.f. v. *solifluxiune*.

SOLIFLUXIUNE s.f. Proces de alunecare lentă a solului pe pantele mici ca urmare a îmbibării cu apă a depozitelor superficiale. [Pr.: *-xi-u-*. — Var.: *soliflucțiune* s.f.] — Din fr. *solifluction, solifluxion*.

SOLILÔC s.n. v. *solilocvii*.

SOLILÔCVIU, *solilocvii, s.n.* (Livr.) Monolog; operă scrisă sub formă de monolog. [Var.: *solilôc* s.n.] — Din fr. *soliloque*.

SOLIPÊD, *-Ă, solipezi, -de, adj.*, s.n. (Animal) care are piciorul alcătuit dintr-un singur deget (terminat cu o copită). — Din fr. *solipède*.

SOLIPSISM s.n. Concepție filosofică idealist-subiectivă potrivit căreia singura realitate ar fi eul, conștiința individuală, întreaga lume exterioară existând numai în această conștiință. — Din fr. *solipsisme*.

SOLIPSIST, *-Ă, solipsiști, -ste, s.m. și f.*, adj. **1.** S.m. și f. Adept al solipsismului. **2.** Adj. Care aparține solipsismului, privitor la solipsism. — Din fr. *solipsiste*.

SOLIST, *-Ă, solisti, -ste, s.m. și f.* **1.** Cântăreț sau instrumentist care execută un solo. **2.** Dansator care execută singur o piesă coregrafică sau care deține un rol principal într-un ansamblu coregrafic. — Din fr. *soliste*.

SOLISTIC, *-Ă, solistici, -ce, adj.* Care pune accentul pe interpretarea solistului; care se execută de un solist. — *Solist* + suf. *-ic*.

SOLITAR, *-Ă, solitari, -e, adj.*, s.n. **1.** Adj. Care se găsește singur; izolat, singuratic. ♦ *Floare* (sau *frunză* etc.) *solitară* = floare (sau frunză etc.) care crește singură pe tulpină. ♦ (Despre locuri) Pustiu, neumblat. ♦ (Despre ființe; adesea substantivat) Care trăiește sau căruia îi place să trăiască singur, izolat, departe de societate. **2.** S.n. Diamant mare montat singur la o bijuterie (sau ieșind în evidență într-o montură dintr-un grup de pietre mai mici). — Din fr. *solitaire, lat. solitarius*.

SOLITARISM s.n. (Livr.) Tendință, înclinație a cuiva de a se izola de oameni, de a trăi în izolare. — *Solitar* + suf. *-ism*.

SOLITON s.n. (Cib., Med.) Undă de conductibilitate nervoasă caracterizată prin propagarea fără deformări și cu viteză fixă. — Din fr., engl. *soliton*.

SOLITUDINE s.f. (Livr.) Singurătate, izolare (în care se află cineva). — Din fr. *solitude, lat. solitudo, -inis*.

SOLMIZAȚIE s.f. Sistem medieval de intonare silabică a notelor. ♦ Citire ritmică a notelor, fără intonarea lor. — Din fr. *solmisation*.

SOLNIȚĂ, *solnițe, s.f.* **1.** Vas mic în care se servește sarea (și piperul) la masă; conținutul acestui vas. ♦ (Pop.) Vas (de lemn) în care se păstrează sarea la bucătărie. **2.** (Pop.) Cavitate situată deasupra ochilor la cai. — Din bg., sb. *solnica*.

SÔLO, (I) *solouri, s.n.*, (II) s.m. I. S.n. **1.** Compoziție muzicală (sau parte a ei) concepută pentru un singur instrument sau pentru o singură voce. ♦ (Adjectival) Care se execută fără acompaniament. **2.** Dans (sau parte dintr-un dans) executat de o singură persoană. II. S.m. Solist. — Din it. *solo*.

SOLOMONĂR, *solomonari, s.m.* (Pop.) **1.** Astronom care prevestește vremea și face calendare. **2.** Înțelept sau magician, după credințele populare, cu puteri supranaturale, care poate provoca sau împiedica diverse fenomene naturale; *p. gener.* vrăjitor. [Var.: (reg.) *șolomănăr* s.m., *șolomonâr* s.m.] — *Solomon* (n. pr.) + suf. *-ar*.

SOLOMONĂ, *solomonesc, vb. IV. Tranz.* (Pop.) A vrăji, a fermeca. — Din n. pr. *Solomon*.

SOLOMONIAN, *-Ă, solomonieni, -e, s.m. și f.*, adj. **1.** S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Insulele Solomon. **2.** Adj. Care aparține Insulelor Solomon sau solomonienilor (1), privitor la Insulele Solomon sau la solomonieni. — [Insulele] *Solomon* (n.pr.) + suf. *-ean*.

SOLOMONIE, *solomonii, s.f.* (Pop.) Vrăjitorie, farmec. ♦ Vicleșug, șiretic. — *Solomon* (n. pr.) + suf. *-ie*.

SOLOMONIRE, *solomoniri, s.f.* (Pop.) Acțiunea de a *solomoni* și rezultatul ei. — V. *solomoni*.

SOLONCEĂC, *solonceacuri, s.n.* (Geol.) Sol salin de suprafață cu conținut ridicat de săruri. — Din rus. *solonceak*.

SOLONET, *solonetiuri, s.n.* Grup de soluri caracterizate printr-un bogat conținut de sodiu și o fertilitate naturală foarte scăzută. — Din rus. *soloneț*.

SOLSTIȚIAL, *-Ă, solstițiali, -e, adj.* Care ține de solstițiu, privitor la solstițiu. [Pr.: *-fi-a]* — Din fr. *solsticial, lat. solstialis*.

SOLSTIȚIU, *solstiții, s.n.* Fiecare dintre cele două momente ale anului când Soarele se află la cea mai mare înălțime față de ecuator; datele calendaristice corespunzătoare acestor momente (21 iunie și 22 decembrie), marcând ziua cea mai lungă, respectiv, cea mai scurtă din an. — Din lat. *solstitium, fr. solstice*.

SOLUBIL, *-Ă, solubili, -e, adj.* **1.** (Despre substanțe sau elemente chimice) Care se poate dizolva într-un solvent. **2.** Fig. (Rare) Care se poate rezolva, dezlega, explica. — Din fr. *soluble, lat. solubilis*.

SOLUBILITATE, *solubilități, s.f.* Proprietate a unor săruri de a se putea dizolva într-un solvent. ♦ Cantitate maximă de substanță, exprimată în

grame, conținută într-o anumită cantitate de solvent la o temperatură determinată. — Din fr. **solubilité**.

SOLUBILIZĂ, *solubilizez*, vb. I. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni solubil. — Din fr. **solubiliser**.

SOLUBILIZĂRE, *solubilizare*, s.f. Proces de transformare a unei substanțe greu solubile într-una șor solubilă, în urma unui proces fizic sau a unei reacții chimice. — V. **solubiliza**.

SOLUNĂR, *-Ă, solunari, -e*, adj. Care se referă simultan la Soare și la Lună. ⇨ *Ore solunare* = ore favorabile pescuitului stabilite în funcție de poziția simultană a Soarelui și a Lunii. — Din fr. **solunaire**.

SOLUȚIE, *soluții*, s.f. 1. Amestec omogen compus din două sau mai multe substanțe chimice (dintre care una este de obicei lichidă) dispersate la scară moleculară în diverse proporții. 2. Modalitate de a rezolva o dificultate, o problemă, de a ieși dintr-un impas etc. ⇨ Răspuns la o problemă. 3. (În sintagma) *Soluție de continuitate* = întrerupere a continuității; separare a părților care mai înainte erau legate între ele sau continue. [Var.: (inv.) **soluțiune** s.f.] — Din fr. **solution**, lat. **solutio, -onis**.

SOLUȚIONĂ, *soluționez*, vb. I. Tranz. A găsi, a da o soluție (2); a dezlega, a rezolva. [Pr.: -ți-o-] — Din fr. **solutionner**.

SOLUȚIONĂRE, *soluționări*, s.f. Acțiunea de a *soluționa* și rezultatul ei; dezlegare, rezolvare. [Pr.: -ți-o-] — V. **soluționa**.

SOLUȚIONĂT, *-Ă, soluționați, -te*, adj. 1. Pentru care s-a găsit o soluție (convenabilă); rezolvat (1). 2. (Despre controverse, litigii, conflicte) Căruia i s-a pus capăt; rezolvat (2). [Pr.: -ți-o-] — V. **soluționa**.

SOLUȚIUNE s.f. v. **soluție**.

SOLVABIL, *-Ă, solvabili, -e*, adj. Care dispune de suficiente mijloace bănești sau bunuri pentru a-și îndeplini la termen obligațiile; care plătește prompt, bun de plată; solvenț. — Din fr. **solvable**.

SOLVABILITATE s.f. Înșușirea de a fi solvabil; solvență. — Din fr. **solvabilité**.

SOLVĂT, *solvați*, s.m. (Chim.) Dizolvat (2). — Din fr. **solvate**.

SOLVATĂ, *solvatez*, vb. I. Intrans. (Chim.) A produce o solvatare. — Cf. **solvatare**.

SOLVATĂRE s.f. Fenomen care însoțește dizolvarea substanțelor într-un solvent și care constă în stabilirea unor legături între ionii sau moleculele substanței dizolvate și moleculele dizolvanului. — După fr. **solvation**.

SOLVENT¹, *solvenți*, s.m. Substanță chimică (lichidă) care are proprietatea de a dizolva în masa ei alte substanțe; dizolvant. — Din engl. **solvent**.

SOLVENT², *-Ă, solvenți, -te*, adj. 1. (Despre elevi, studenți; adesea substantivat) Care plătește taxe de frecvență sau de internat, care nu este bursier. 2. Solvabil. — Din germ. **Solvent**.

SOLVENTĂ, *solvențe*, s.f. Solvabilitate. — Din germ. **Solvenz**.

SOLVÍ, *solvi*, vb. IV. Tranz. și refl. (Inv.) A (se) dizolva. [Prez. ind. și: *solvesc*] — Din lat. **solvere**.

SOLVIRE, *solviri*, s.f. Acțiunea de a (se) *solvi* și rezultatul ei; dizolvare. — V. **solvi**.

SOLVÍT, *-Ă, solviți, -te*, adj. Dizolvat. — V. **solvi**.

SOLZ, *solzi*, s.m. 1. Fiecare dintre plăcile mici, dure și lucioase, de natură tegumentară, care, suprapunându-se parțial, acoperă corpul celor mai mulți pești, al celor mai multe reptile, picioarele păsărilor și anumite părți ale corpului unor mamifere. ⇨ Fiecare dintre micile plăci de metal din care sunt făcute armurile sau anumite obiecte de podoabă. 2. Fiecare dintre frunzulițele care acoperă și apără bulbii, mugurii și alte organe ale plantelor. 3. Stratul exterior pe care-l prezintă o secțiune transversală făcută într-o fibră de lână. 4. Fig. (Pop.) Murdărie, jeg care se depune pe piele, în formă de mici cruste. 5. (În sintagma) *Solz de pește* = un fel de instrument muzical popular, format dintr-un solz de pește, maleabil, pe care executant îl introduce între buza de jos și partea inferioară a dinților, punându-l în vibrație prin coloana de aer a respirației. — Refăcut din ***solzdi** (pl. lui **soldu* < lat. *solidus*, „monedă de aur”).

SOLZĂRIE s.f. (Rar) Totalitatea solzilor care acoperă corpul unui animal; mulțime de solzi. — **Solz** + suf. *-ărie*.

SOLZIȘOR, *solzișori*, s.m. Diminutiv al lui *solz*. — **Solz** + suf. *-ișor*.

SOLZÓS, *-OĂSĂ, solzoși, -oase*, adj. Acoperit cu solzi. ⇨ Care are aspect de solzi, care se poate desface ca niște solzi. — **Solz** + suf. *-os*.

SOMA¹ s.f. Totalitatea celulelor nereproducătoare ale organismului viu. — Din fr. **soma**.

SOMÁ², *somez*, vb. I. Tranz. A cere (cuiva) imperios (și sub amenințare) să îndeplinească ceva. ⇨ (Jur.) A pune cuiva în vedere, cu forme legale, să execute (sau să nu execute) ceva. — Din fr. **sommer**.

SOMALÉZ, *-Ă, somalezi, -e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Somaliei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Somaliei sau somalezilor (1), privitor la Somalia ori la somalezi. ⇨

(Substantivat, f.) Limba vorbită de somalezi (1). — **Somalia** (n. pr.) + suf. *-ez*.

SOMÁLI s.f. Limbă afro-asiatică oficială în Somalia. — Din fr. **somali**.

SOMĂRE, *somări*, s.f. Acțiunea de a *soma²* și rezultatul ei; avertizare, avizare, înștiințare. — V. **soma²**.

SOMÁT, *-Ă, somați, -te*, adj. Căruia i s-a cerut (sub amenințare, cu forme legale etc.) să execute ceva; care a primit o somație, avertizat, avizat. — V. **soma²**.

SOMÁTIC, *-Ă, somatici, -ce*, adj. (Biol.) Care aparține sau care se referă la corpul organismelor vii. ⇨ *Celule somatice* = celulele corpului (cu excepția celor sexuale). — Din fr. **somatique**.

SOMATOLOGIE s.f. Știință care se ocupă cu studiul anatomic și fiziologic al corpului omenesc viu. — Din fr. **somatologie**.

SOMATOMETRIE s.f. Ansamblul măsurătorilor efectuate pentru a determina forma și dimensiunile corpului (animalelor). — Din fr. **somatométrie**.

SOMATOTRÓP, *-Ă, somatotropi, -e*, adj. Care acționează asupra corpului. ⇨ *Hormon somatotrop* = hormon secretat de lobul anterior al hipofizei, care stimulează creșterea organismului. — Din fr. **somatrope**.

SOMĂȚIE, *somații*, s.f. Faptul de a soma; invitație prin care se pune cuiva în vedere să execute (sau să nu execute) ceva; ordin scris emanat de la o autoritate prin care se ordonă cuiva să execute (sau să înceteze de a executa) o acțiune. [Var.: (inv.) **somațiune** s.f.] — Din fr. **somation**.

SOMAȚIUNE s.f. v. **somație**.

SOMBRÉRO, *sombrero*, s.n. Pălărie de fetru, stofă, pai etc. cu boruri largi, purtată mai ales în Spania și în America Latină. — Din sp., fr. **sombrero**.

SOMEȘÉANA s.f. art. Numele unui dans popular (sau al unui ciclu de dansuri populare) din Transilvania, din zona Năsăudului; melodie după care se execută acest dans. — **Someș** (n. pr.) + suf. *-ană*.

SOMIÉRĂ, *somiere*, s.f. 1. Rețea elastică de sârmă, de arcuri etc. fixată pe cadrul patului, peste care se așază salteaua; *p. ext.* parte a unui pat formată dintr-un schelet care susține un ansamblu de elemente elastice, un material de umplură și o țesătură de acoperire. 2. Bloc de piatră care susține o boltă. 3. Fiecare dintre grinzile principale pe care sunt rezemate grinzile secundare ale unui planșeu. [Pr.: *-mi-e-*] — Din fr. **sommier**.

SOMITÁTE, *somități*, s.f. Persoană de mare prestigiu, autoritate necontestată într-un anumit domeniu de activitate. — Din fr. **sommité**.

SOMN¹, *somni*, s.m. Pește teleostean răpitor cu corpul lung, fără solzi, lătit în partea dinainte, cu capul turtit, cu gura armată de dinți puternici și cu mustați lungi (*Silurus glanis*). — Din sl. **somŭ**. Cf. bg., rus. s o m.

SOMN² s.n. Stare fiziologică normală și periodică de repaus a ființelor, necesară redresării forțelor, caracterizată prin încetarea totală sau parțială a funcționării conștiinței, prin relaxare musculară, prin încetinirea circulației, a respirației și prin vise; starea celui care doarme. ⇨ *Somnul de veci* (sau *cel lung, veșnic*) = moartea. ⇨ Expr. *A dormi somnul iepurelui* = a dormi ușor, iepurește. *A trage un (pui de) somn* = a dormi (bine). *A-l fura (pe cineva) somnul* = a ațipi. *Somn ușor*, formulă prin care se doarește cuiva care se culcă somn liniștit. *A-l păli* (sau *a-l toropi* pe cineva) *somnul* sau *a pica (sau a nu mai putea) de somn* = a nu mai putea rezista nevoii de a dormi. ⇨ Fig. Stare de inerție; toropeală. amorfie. ⇨ Necesitatea de a dormi; senzație provocată de această necesitate. — Lat. **somnus**.

SOMNAMBÚL, *-Ă, somnambuli, -e*, s.m. și f. Persoană care suferă de somnambulism; noctambul. ⇨ (Adjectival) *Ființă somnambulă*. — Din fr. **somnambule**.

SOMNAMBÚLIC, *-Ă, somnambulici, -ce*, adj. Care aparține somnambulului sau somnambulismului, privitor la somnambul sau la somnambulism. — Din fr. **somnambulance**.

SOMNAMBULISM s.n. Stare patologică de automatism inconștient manifestată prin executarea unor acte coordonate (mers prin casă), în timpul somnului, natural sau provocat prin hipnoză, de care individul în cauză nu-și mai amintește la trezire; noctambulism. — Din fr. **somnambulisme**.

SOMNIE s.f. (Rar) Somnolență. — **Somn²** + suf. *-ie*.

SOMNIFÉR, *-Ă, somniferi, -e*, adj., s.n. (Medicament, substanță) care provoacă somn; soporific, hipnotic, narcotic. — Din fr. **somnifère**, lat. **somnifer**.

SOMNIȘÓR¹, *somnișori*, s.m. Diminutiv al lui *somn¹*; somnuleț¹. — **Somn¹** + suf. *-ișor*.

SOMNIȘÓR², (1) s.n., (2) *somnișori*, s.m. 1. S.n. Diminutiv al lui *somn²*; somnuleț². 2. S.m. (Bot.) Mac de grădină. — **Somn²** + suf. *-ișor*.

SOMNOLĂ, *somnolez*, vb. I. Intrans. (Inv.) A dormita, a picoti, a moțâi. — Din fr. **somnoler**.

SOMNOLĂRE s.f. (Rar) Acțiunea de a *somnola* și rezultatul ei. — V. *somnola*.

SOMNOLÉNT, -Ă, *somnolenți, -te*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care este în stare de somnolență sau trădează somnolență; care dormitează (sau pare că dormitează); toropit, moleșit (de somn). — Din fr. *somnolent*, lat. *somnolentus*.

SOMNOLÉNȚĂ s.f. Stare intermediară între somn și veghe, în care diverse funcții și reacții ale organismului sunt diminuate; moleșală, toropeală, somn, somnoroșie. — Din fr. *somnolence*, lat. *somnolentia*.

SOMNORÓS, -OĂSĂ, *somnoroși, -oase*, adj., s.f. I. Adj. 1. Căruia îi este somn; amețit, toropit de somn; adormit. ♦ (Adesea substantivat) Căruia îi place să doarmă mult. 2. Fig. Lipsit de vioiciune, de vigoare, de intensitate, de strălucire; fără viață, slab, șters, stins. II. S.f. (Bot.) 1. Plantă erbacee cu flori albe, cu frunze și fructele acoperite cu peri aspri (*Laserpitium prutenicum*). 2. Fitosonic. [Var.: (reg.) *somnuros, -oasă* adj. — *Somn*² + suf. *-uros*].

SOMNOROȘIE s.f. (Înv.) Somnolență. — *Somnoros* + suf. *-ie*.

SOMNOTERAPIE s.f. Metodă de tratament al unor boli prin somn² prelungit cu hipnotice, hipnoză sau curent electric. — *Somn*² + *terapie*.

SOMNULÉȚ¹, *somnuleți*, s.m. Somnișor¹. — *Somn*¹ + suf. *-uleț*.

SOMNULÉȚ² s.n. Somnișor². — *Somn*² + suf. *-uleț*.

SOMNURÓS, -OĂSĂ adj. v. *somnoros*.

SOMÓN, somoni, s.m. Pește teleostean răpitor marin din familia salmonidelor, lung de 1-1,5 m și cu greutatea de 25-30 kg, cu carnea de culoare roz, foarte gustoasă, care migrează vara în fluvii pentru a-și depune icrele (*Salmo salar*). — Din fr. *saumon*.

SOMOTÉI, somotei, s.m. Pui de somn¹, somn¹ mic (până la 1 kilogram). — Cf. *somn*¹.

SOMPTUĂR, -Ă, *somptuari, -e*, adj. Referitor la cheltuieli. ♦ *Legi somptuare* = legi care, în vechea Romă, interziceau cheltuielile exagerate, în special pentru lux și risipă. [Pr.: *-tu-ari*] — Din fr. *somptuaire*.

SOMPTUÓS, -OĂSĂ, *somptuoși, -oase*, adj. Care este de o eleganță impunătoare și foarte costisitoare; fastuos, luxos, bogat. [Pr.: *-tu-os*] — Din fr. *somptueux*.

SOMPTUOZITĂTE s.f. Însușirea a ceea ce este somptuos, fast, elegant, lux; splendoare. [Pr.: *-tu-o-*] — Din fr. *somptuosité*.

SON, (1) soni, s.m., (2) *sonuri*, s.n. 1. S.m. Unitate de măsură a tăriei sunetelor. 2. S.n. (Livr., inv.) Sunet; ton. — Din fr. *son*, lat. *sonus*.

SONÁ, sonez, vb. I. Refl. (Fam.; despre oameni) A-și pierde decudata, a se țicni. — După fr. *sonné*.

SONAGRÁF, sonagrafe, s.n. (Rar) 1. Aparat pentru înregistrarea și redarea sunetelor cu mare fidelitate. 2. Denumire comercială a unui spectrograf folosit pentru analiza semnalelor sonore. — Din engl. *sonograph*.

SONAGRĂMĂ, sonagrama, s.f. Reprezentare a analizei spectrografice efectuate de către sonagraf; (concr.) hârtie pe care este înregistrată o astfel de reprezentare. — Din engl. *sonagram*.

SONÁNTĂ, sonante, s.f. Consoană a cărei emisie nu comportă niciun zgomot și care are unele caracteristici articulatorii și funcționale apropiate de vocale. ♦ (Adjectival) *Consoană sonantă*. — Din fr. *sonnante*.

SONÁR, sonare, s.n. Echipament pentru telecomunicații subacvatice, conținând elemente pentru emisia și recepția undelor sonore și folosit pentru reperarea unor obiecte submarine. — Din fr. *sonar*.

SONÁTĂ, sonate, s.f. Bucată muzicală pentru unul sau două instrumente, alcătuită din trei sau patru părți, deosebite între ele ca structură, tonalitate, ritm etc., dar care se completează într-o succesiune logică și unitară. — Din fr. *sonate*, it. *sonata*, germ. *Sonate*.

SONATÍNĂ, sonatine, s.f. Sonată de proporții reduse. — Din fr. *sonatine*, it. *sonatina*, germ. *Sonatine*.

SONDÁ, sondez, vb. I. Tranz. 1. A cerceta, a supune unui sondaj stratele unui teren, adâncimea sau fundul unei ape etc.; a explora. ♦ A cerceta sau a evacua o cavitate a organismului cu ajutorul unei sonde. 2. Fig. A încerca să afli gândurile, sentimentele, intențiile cuiva; a iscodi, a ispiti; a tatonă. — Din fr. *sonder*.

SONDÁBIL, -Ă, *sondabili, -e*, adj. (Despre terenuri, ape) Care poate fi sondat. — *Sonda* + suf. *-bil*.

SONDÁJ, sondaje, s.n. Acțiunea de a sonda; sondare. 1. Cercetare a solului sau a subsolului pentru determinarea proprietății rocilor, găsirea (și extragerea) unor substanțe utile etc. ♦ Luare de probe dintr-un material compact. ♦ Introducere a unei sonde într-o plagă sau într-o cavitate naturală a organismului pentru a face posibilă evacuarea substanțelor nocive, pentru extragerea unei probe în vederea unei analize etc. 2. Fig. Cercetare, investigație, studiu. ♦ *Sondaj de opinie* = metodă psihologică folosită în vederea cunoașterii opiniei membrilor societății privind chestiuni

(economice, politice, culturale, electorale etc.) devenite importante la un moment dat. — Din fr. *sondage*.

SONDÁRE, sondări, s.f. Acțiunea de a *sonda* și rezultatul ei; sondaj, investigație, studiu, cercetare. — V. *sonda*.

SÓNDÁ, sonde, s.f. 1. Gaură cilindrică forată în interiorul scoarței Pământului în vederea exploatării unui zăcământ de hidrocarburi fluide, a explorării unor strate etc. ♦ Instalație situată deasupra unei sonde (1). 2. Dispozitiv care servește la extragerea unei mici cantități dintr-un material compact sau granular (pământ, ciment, nisip etc.). ♦ Burghiu mare, acționat mecanic, cu care se fac foraje în sol (în scopul de a-l explora și a recunoaște natura stratelor). 3. Instrument chirurgical în formă de tub cilindric de metal, de cauciuc etc. care servește la explorarea sau la evacuarea unor canale sau cavități din organism ori la drenarea plăgilor. 4. Instrument cu ajutorul căruia se efectuează diferite observații hidrometrice ca măsurarea adâncimii unei ape, recoltarea de probe de pe fundul apelor etc. 5. Dispozitiv sensibil, asociat unui aparat de măsură, care poate fi plasat în diferite puncte din spațiu pentru explorarea unui câmp fizic. 6. (În sintagmele) *Balon-sondă* = balon prevăzut cu aparate de observație, care se lansează în atmosferă pentru diferite cercetări științifice. *Sondă spațială* = satelit artificial sau vehicul spațial fără oameni, lansat în spațiul cosmic pentru cercetarea lui directă. 7. Pahar de bere, lunguleț și subțire, mai îngust în partea de jos. — Din fr. *sonde*.

SONDEZÁ, sondeze, s.f. Instalație de foraj de mică adâncime. — Din fr. *sondeuse*.

SONDÓR, sondori, s.m. Muncitor la o sondă (1). — Din fr. *sondeur*.

SONERÍE, sonerii, s.f. 1. Dispozitiv de semnalizare sonoră care emite sunete (intermitente) cu ajutorul unui mic clopot atins de o ciocanelă specială; *p. ext.* sunet produs de acest dispozitiv. ♦ *Sonerie electrică* = sonerie în care ciocănelul este acționat de un electromagnet. 2. Buton care, prin apăsare, declanșează funcționarea unei sonerii (1). — Din fr. *sonnerie*, it. *soneria*.

SONÉT, sonete, s.n. Poezie cu formă prozodică fixă, alcătuită din 14 versuri repartizate în două catrene cu rimă îmbrățișată și două terține cu rimă liberă. — Din fr. *sonnet*, it. *sonetto*.

SONÉTĂ, sonete, s.f. Dispozitiv alcătuit dintr-un berbec (II 2) care alunecă pe un stâlp vertical, cu care se bat (manual sau mecanic) piloții în sol (de obicei pe fundul unei ape), menținându-i totodată în poziția prescrisă. — Din fr. *sonnette*.

SONETÍST, -Ă, *sonetiști, -ste*, s.m. și f. Persoană care scrie sonete. — Din fr. *sonnettiste*, it. *sonettista*.

SONG, songuri, s.n. Cântec, melodie. — Din engl. *song*.

SÓNIC, -Ă, *sonici, -ce*, adj. Care ține de sunete, privitor la sunete. ♦ (Despre anumite fenomene) Care se manifestă cu o viteză apropiată de cea a sunetului. — Din fr. *sonique*.

SONICITĂTE s.f. Disciplină tehnică care se ocupă cu transmiterea prin vibrații și prin unde elastice longitudinale a energiei sau a puterii mecanice în masa corpurilor lichide și a corpurilor solide. — *Sonic* + suf. *-itate*.

SONOLOCĂȚIE s.f. Determinare a poziției unui obiect față de un anumit reper cu ajutorul undelor sonore. — Din fr. *sonolocation*.

SONOLUMINESCÉNȚĂ s.f. Emisie slabă de lumină care însoțește fenomenul de formare a bulelor de gaze dintr-un lichid supus acțiunii ultrasunetelor. [Var.: *sonoluminiscénță* s.f.] — Din fr. *sonoluminescence*.

SONOLUMINISCÉNȚĂ s.f. v. *sonoluminescénță*.

SONOMÉTRIC, -Ă, *sonometrici, -ce*, adj. (Fon.) Referitor la sonometrie, de sonometrie. — Din fr. *sonométrique*.

SONOMETRÍE s.f. (Fon.) Tehnică de măsurare a sunetelor cu ajutorul sonometrului. — Din fr. *sonométrie*.

SONOMÉTRU, sonometre, s.n. Instrument pentru verificarea legilor de vibrații și pentru a compara înălțimea a două sunete sau pentru a măsura un interval. ♦ Aparat electronic pentru măsurarea intensității undelor sonore, de obicei a zgomotelor. — Din fr. *sonomètre*.

SONÓR, -Ă, *sonori, -e*, adj. 1. Care produce, prin vibrare, sunete (puternice); care răsună sau face să răsună. 2. (Adesea adverbial) Care are un sunet plăcut, armonios (și pătrunzător). 3. Care amplifică sunetele, care are rezonanță. 4. (Despre consoane) Care este rostit prin vibrarea coardelor vocale, glota fiind închisă; fonic. 5. (Despre filme cinematografice) Însoțit de vorbire și de muzică. ♦ (Substantivat, n.) Partea sonoră (5) a unui film cinematografic sau de televiziune. 6. Fig. Important, cu răsunet, renumit; *p. ext.* pretențios, emfatic. — Din fr. *sonore*, lat. *sonorus*.

SONORITĂTE, sonorități, s.f. 1. Însușirea de a fi sonor. ♦ Muzicalitate. ♦ Sunet sau grup de sunete (caracteristice); nuanță. 2. Proprietate a unor corpuri de a propaga și de a amplifica sunetele; rezonanță. — Din fr. *sonorité*, lat. *sonoritas, -atis*.

SONORIZĂ, *sonorizez*, vb. I. Tranz. A face (să fie) sonor. ♦ Tranz. și refl. (Despre consoane surde) A (se) transforma în consoană sonoră. ♦ A adăuga unei producții cinematografice sau de televiziune partea sonoră. — Din fr. **sonoriser**.

SONORIZĂRE, *sonorizări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sonoriza* și rezultatul ei; *spec.* partea sonoră a unui film. — V. **sonoriza**.

SONOSFERĂ, *sonosfere*, s.f. Mică incintă acustică de formă sferică folosită în special în autoturisme. — Din fr. **sonosphère**.

SOPOR s.n. (Med.) Stare patologică de somnolență. — Din fr. **sopor**.

SOPORIFÉR, **-Ă**, *soporiferi, -e*, adj., s.n. (Înv.) Somnifer. — Din fr. **soporifère**, lat. **soporifer**.

SOPORIFIC, **-Ă**, *soporifici, -ce*, adj., s.n. Somnifer. — Din fr. **soporifique**.

SOPRÁN, **-Ă**, (1) s.n., (2) *soprani, -e*, s.m. și f., (3) adj. invar. 1. S.n. Cea mai înaltă dintre cele cinci categorii ale vocii omenești (de femeie sau de copil). 2. S.m. și f. Femeie sau copil cu voce de sopran (1). 3. Adj. invar. (Despre instrumente de suflat) Al cărui registru corespunde vocii de sopran (2). *Saxofon sopran*. [Var.: **soprano** s.n.] — Din fr., it. **soprano**.

SOPRÁNO s.n. v. **sopran**.

SOR¹ s.f. v. **soră**.

SOR², *sori*, s.m. (Bot.) Grupare de sporangi situată pe fața inferioară a frunzelor la ferigi. — Din fr. **sore**.

SORĂ, *surori*, s.f. 1. Persoană de sex feminin considerată în raport cu copiii acelorași părinți sau ai aceleiași tată ori aceleiași mame. ♦ *Soră bună* = soră care are amândoi părinții comuni cu ai fraților săi. (Reg.) *Soră de scoarță* = fiica din altă căsătorie a unuia dintre soții recăsătoriți, considerată în raport cu copilul sau cu copiii celui alt soț. *Soră de lapte* = fată care a supt odată cu alt copil de la aceeași femeie, considerată în raport cu acel copil. ♦ Loc. adj. *Soră cu moartea* = grozav, zdravăn, foarte mare. ♦ Compuse: *sora-soareliu* = floarea-soareliu; *sor-cu-frate* = numele a două plante erbacee cu frunze ovale, cu flori galbene-aurii sau albastre-violete, cu fructul o capsulă (*Melampyrum*). 2. (Fam.; la voc.) Termen cu care cineva se adresează unei fete sau unei femei în semn de intimitate, de prietenie sau de dragoste; dragă. 3. Fig. Tovarășă, prietenă. ♦ *Jară*, limbă etc. de aceeași origine cu alta, cu afinități și trăsături comune. 4. Cel mai mic grad în ierarhia călugărească în mănăstirile de femei; femeie care are acest grad. 5. Infirmerie. [Var.: (pop.) **suroră**, **sor** s.f.] — Lat. **soror, -oris**.

SORB¹, *sorbi*, s.m. Arbore din familia rozeaceelor înalt până la 15 m, cu frunze ovale, flori albe și fructe cămoase, al cărui lemn se folosește la strungărie (*Sorbus aria*). — Lat. **sorbus**.

SORB², *sorburi*, s.n. 1. Vârtej de apă cu un ochi adânc la mijloc. ♦ Loc unde apa unui râu dispăre de la suprafață, curgând în continuare printr-un curs subteran. 2. Vânt puternic care se propagă sub forma unui vârtej. 3. Piesă metalică perforată sau prevăzută cu sită care se montează la capătul introdus în lichid al conductei de aspirație a unei pompe pentru a împiedica pătrunderea în pompă a corpurilor străine, a impurităților; *p. gener.* țevă, conductă aspiratoare. — Din **sorbi** (derivat regresiv).

SORBESTREĂ, *sorbestrele*, s.f. Plantă erbacee din familia rozeaceelor, cu tulpina dreaptă, cu frunze licioase, crestate pe margini și cu flori hermafrodite lipsite de corolă (*Sanguisorba officinalis*). — Cf. it. **sorbastella**.

SORBÉT, *sorbeturi*, s.n. (Înv.) Băutură răcoritoare preparată din suc de fructe, zahăr și lichior sau apă. [Pl. și: *sorbete*] — Din fr. **sorbet**.

SORBÍ, *sorb*, vb. IV. Tranz. 1. A bea ceva trăgând în gură puțin câte puțin, cu buzele strânse (și cu zgomot). ♦ A bea repede și cu lăcomie, dintr-o singură înghițitură (golind vasul). ♦ Expr. *A sorbi* (pe cineva) *într-o lingură* (sau *într-un pahar*) *de apă*, se spune: **a)** când cineva se uită cu mare dragoste la altcineva; **b)** când cineva își manifestă antipatia față de altcineva. *A sorbi cuvintele* (sau *vorbele, scrisul* etc.) *cuiva* = a asculta sau a citi cu mare atenție și interes pe cineva sau ceva. 2. A înghiți. ♦ Fig. A preocupă, a captiva. 3. A trage în piept (cu nesat), a inspira adânc (aer, vânt, mireme). — Lat. ***sorbire** (= *sorbere*).

SORBIRE, *sorbiri*, s.f. Acțiunea de a *sorbi* și rezultatul ei; sorbit, sorbitură. — V. **sorbi**.

SORBÍT s.n. Sorbire. — V. **sorbi**.

SORBÍTĂ s.f. Constituent structural moale și maleabil al oțelului tratat termic. — Din fr. **sorbite**, germ. **Sorbít**.

SORBITÓR, **-OĂRE**, *sorbitori, -oare*, adj. Care soarbe sau absoarbe. — **Sorbi** + suf. *-tor*.

SORBITURĂ, *sorbituri*, s.f. 1. Sorbire. ♦ Cantitate de lichid care se poate sorbi dintr-o dată; înghițitură, dușcă. 2. (Reg.) Mâncare lichidă; zeamă, supă, ciorbă. — **Sorbi** + suf. *-tura*.

SORBÓZÁ s.f. Monozaharidă asemănătoare cu fructoza, folosită la sinteza vitaminei C. — Din fr. **sorbose**.

SÓRBŤIE, *sorbŭi*, s.f. Denumire generală dată fenomenelor de absorbție, adsorbție și chemosorbție. — Din fr. **sorption**.

SÓRCOVÁ, *sorcove*, s.f. 1. Bețișor sau rămurică împodobită cu flori artificiale de diferite culori, cu care copiii lovesc ușor pe spate pe părinți, cunoscuții etc. lor în dimineața zilei de Anul Nou, urându-le, în versuri speciale, sănătate și noroc. ♦ Expr. *A fi ca o sorcovă* = a fi îmbrăcat caraghios, împopotonat. 2. Colind recitat de cei care urează cu sorcova (1). — Probabil din **sorcovi** (derivat regresiv).

SORCOVÁT s.m. v. **sorcovăță**.

SORCOVEALĂ, *sorcovelí*, s.f. Faptul de a *sorcovi*; sorcovit. — **Sorcovi** + suf. *-eală*.

SORCOVÍ, *sorcovesc*, vb. IV. Tranz. A colinda, a ura cu sorcova. ♦ Fig. A bate, a lovi. — Din bg. **survakam**.

SORCOVÍT s.n. Sorcoveală. — V. **sorcovi**.

SORDÍD, **-Ă**, *sordizi, -de*, adj. Murdar; dezgustător. ♦ Fig. Interesat în mod exagerat; meschin. — Din fr. **sordide**, lat. **sordidus**.

SOREÁN, *soreni*, s.m. (Iht.; pop.) Obleț. — **Soare** + suf. *-ean*.

SORÉDIE, *soredii*, s.f. Parte a talului unui lichen care se detașează de el și poate reproduce planta. — Din fr. **sorédie**.

SORÉTE, *soreți*, s.m. (Reg.) Pește răpitor verde-albăstrui, cu pete portocalii (*Lepomis gibbosus*). — **Soare** + suf. *-ete*.

SORG s.m. Plantă furajeră anuală din familia gramineelor, rezistentă la secetă, cu frunze lungi, mari și cu inflorescențe în formă de panicul (*Sorghum vulgare*). — Din fr. **sorgho**, it. **sorgo**.

SORGİNTE, *sorginți*, s.f. 1. (Livr.) Izvor, sursă (de informații); origine. 2. (Înv.) Izvor de apă. — Din it. **sorgente**.

SORÍ, *soresc*, vb. IV. 1. Refl. (Despre ființe) A se încălzi la soare.

2. Tranz. A expune ceva la soare (pentru a face să se coacă sau să se usuce). — Din **soare**.

SORIT¹, *sorite*, s.n. (Log.) Raționament compus dintr-o serie de silogisme așezate astfel încât atributul unuia să fie subiectul silogismului următor, concluzia având ca subiect subiectul primului silogism și ca atribut atributul penultimului silogism. — Din fr. **sortite**, lat. **sortites**.

SORIT², **-Ă**, *soriti, -te*, adj. (Pop.) Însorit. — V. **sori**.

SORMAÍT, (2) *sormait*, s.n. 1. Aliaj dur turnat pe bază de fier-crom, care conține și alte elemente precum și anumite cantități de carbon. 2. (La pl.) Tipuri de sormait (1). — Et. nec.

SORÓC, *soroace*, s.n. (Înv. și pop.) 1. Termen fixat pentru săvârșirea unei acțiuni sau pentru îndeplinirea unei obligații; interval de timp în cuprinsul sau la sfârșitul căruia se efectuează un lucru. ♦ Loc. adv. (*Pe*) *la soroace* = din când în când; la zile mari. ♦ Expr. *A sfinți soroacul* = a respecta cu strictețe un termen de plată. *A i se implini* (cuiva sau la ceva) *soroacul* = a ajunge la sfârșitul existenței, a înceta să mai existe; *p. ext.* a muri. ♦ Dată la care se întâmplă ceva. ♦ Epocă a anului când se coace și se strânge recolta; (concr.) recolta culeasă în această epocă. ♦ Menstruație. 2. Dată fixată de Biserica creștină, când se pomenește morții; slujbă religioasă care se face cu acest prilej. 3. Margine, limită. ♦ Loc determinat. 4. Rost, socoteală, orânduială. ♦ (Reg.) Ursită, soartă; presterie. — Din sl. **súrokŭ**.

SOROCEALĂ, *soroceali*, s.f. (Pop.) Sorocire. — **Soroci** + suf. *-eală*.

SOROCÍ, *sorocesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și pop.) A fixa termenul la care urmează să se efectueze un lucru; *p. gener.* a hotărî, a fixa. 2. (În superstiții) A ursi, a sorti; a descânta, a meni. — Din **soroc**.

SOROCÍRE, *sorociri*, s.f. (Înv. și pop.) Acțiunea de a *soroci* și rezultatul ei; soroceală. — V. **soroci**.

SOROCOVIÁT, *sorocoveți*, s.m. Veche monedă de argint, a cărei valoare a variat în decursul timpului. [Var.: **sorcovăță** s.m.] — Din ucr. **sorokovec**.

SORÓZÁ, *soroze*, s.f. Tip de fruct compus, la care învelișurile florale devin cămoase. — Din fr. **sorose**.

SORT, *sorturi*, s.n. Obiect, produs sau grup de obiecte ori de produse care aparțin ca varietăți unei categorii mai mari; fel, gen, varietate, categorie, calitate (de mărfuri, de produse). — Din fr. **sorte**.

SORTÁ, *sortez*, vb. I. Tranz. A alege, a aranja, a repartiza mărfuri, produse, materiale pe categorii, după calitate, dimensiuni, compoziție etc.; a împărți, a aranja pe sorturi. — Din germ. **sortieren**.

SORTÁRE, *sortări*, s.f. Acțiunea de a *sorta* și rezultatul ei; sortat. — V. **sorta**.

SORTÁT s.n. Sortare. — V. **sorta**.

SORTATÓR, **-OĂRE**, *sortatori, -oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care lucrează la sortarea materialelor și a produselor într-o fabrică, într-o uzină etc. 2. S.n. Mașină sau dispozitiv pentru sortarea diferitelor materiale și produse. — **Sorta** + suf. *-tor*.

SORTÍ, *sortesc*, vb. IV. Tranz. (În superstiții) A hotărî, a determina soarta cuiva; a ursi, a meni, a predestina. — Din **soartă**.

SORTILÉGIU, sortilegii, s.n. (În superstiții) Ansamblu de vrăji, farmece, profeții. — Din it. *sortilegio*.

SORTIMÉNT, sortimente, s.n. Ansamblu de mărfuri de același fel, de același gen; *p. ext.* sort. — Din germ. *Sortiment*.

SORTIMENTAL, -Ă, sortimentali, -e, adj. Referitor la sortiment. — *Sortiment* + suf. *-al*.

SORTIRE s.f. Acțiunea de a *sorti* și rezultatul ei. — V. *sorti*.

SORTÍT, -Ă, sortiți, -te, adj. Menit, ursit, predestinat. — V. *sorti*.

SORTȚ, sorti, s.m. (Pop.; de obicei la pl.) Sistem de alegere, de desemnare, de repartitie prin aruncarea unor zaruri, prin tragerea unor bilete etc., care lasă să decidă întâmplarea, dând șanse egale tuturor participanților; zar sau bilet folosit la această operație. ♦ Expr. *A trage la sorti* = a hotărî, prin sorti, o împărțea, un câștig etc.; a participa, ca parte interesată, la o alegere prin sorti; **b)** (în vechiul sistem de recrutare) a recruta pentru îndeplinirea serviciului militar prin sistemul sorților. *A cădea* (sau *a ieși*) *la sorti* = a fi ales sau desemnat prin sorti. *A se alege sorti* = a se ajunge la un rezultat, a se clarifica o situație. *Sorți de izbândă* = posibilități de reușită; șansă. — Refăcut din *sorti* (pl. lui *soartă*).

SORTĂR, sortari, s.m. (Pop.) Tânăr care (potrivit unui vechi sistem de recrutare) trăgea la sorti pentru a fi repartizat la o anumită armă. — *Sort* + suf. *-ar*.

SOS¹, sosuri, s.n. Preparat culinar lichid sau vâscos (de obicei condimentat) cu care se pregătesc sau cu care se servesc unele mâncăruri. — Din fr. *sauce*.

SOS², SOS-uri, s.n. Apel internațional radiotelegrafic transmis de o navă în pericol de scufundare. ♦ *P.* gener. Apel, semnal prin care se cere ajutor în caz de pericol. [Citit: *esoés* sau *se-o-se*] — Din engl., fr. *SOS*.

SOSI, sosesc, vb. IV. 1. Intranz. A ajunge într-un anumit loc (și într-un anumit moment). ♦ (Despre termene, anotimpuri, intervale) A începe să se desfășoare. ♦ Loc. adv. *Pe sosite* = pe punctul de a ajunge undeva. ♦ Expr. *A-i sosi* (cuiva) *ceasul* (sau *veleatul*) = a-i veni cuiva timpul să moară. 2. Tranz. (Pop.) A prinde pe cineva fără veste; a surprinde. 3. Intranz. (Rar) A fi în situația să...; a se întâmpla să... — Din ngr. *sóso* (viit. lui *sóno*).

SOSIE, sosii, s.f. Persoană care seamănă perfect cu alta, încât nu pot fi deosebite fizic. — Din fr. *sosie*.

SOSIÉRĂ, sosiere, s.f. Vas în care se servește sosul¹ la masă. [Pr.: *-si-e-*] — Din fr. *saucière*.

SOSIRE, sosiri, s.f. Faptul de a *sosi*; venire, ajungere. ♦ Loc în care sosește un sportiv la sfârșitul cursei. — V. *sosi*.

SOSÍT s.n. (În expr.) *Bun sosít*, formulă de salut cu care este întâmpinat cineva care sosește undeva. — V. *sosi*.

SOSITÓR, -OÁRE, sositóri, -oare, adj. (Pop.) Care sosește, care vine, ajunge undeva. ♦ *Bob sositór* = bob (folosit în ghicuit cu bobii) care cade stinger în partea dreaptă a ciurului și care este socotit că prevestește sosirea cuiva; *p. ext.* musafir care sosește pe neașteptate. — *Sosi* + suf. *-tór*.

SOSMÁ, sosmale, s.f. (Reg.) Copcă mare în continuarea unui șir de copci mai mici, care servește pentru întinderea năvodului sub gheață. — Et. nec.

SOSTENÚTO adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) Riguros, precis din punctul de vedere al mișcării, al ritmului. — Cuv. it.

SOTÉ, soteuri, s.n. Mâncare preparată din legume fierte la foc mic și înăbușite cu unt. — Din fr. *sauté*.

SÓTNIC, sotnici, s.m. Comandant al unei sotnii. — Din rus. *sotnik*.

SÓTNIE, sotnii, s.f. Veche unitate de cavalerie căzăcească compusă din o sută de soldați. — Din rus. *sotnea*.

SOTTO-VÓCE adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale) În surdină, cu voce scăzută, discret. [Scris și: *soto-*] — Loc. it.

SOȚ, soți, s.m. 1. Bărbat căsătorit considerat în raport cu soția lui; bărbat. ♦ (La pl.) Cele două persoane de sex opus unite prin căsătorie. ♦ (Înv.) Soție, nevastă. 2. (Pop.) Tovarăș, însoțitor; asociat. 3. Obiect care, împreună cu altul (similar), formează o pereche. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu* (sau *fără*) *soț* = cu (sau fără) pereche, în număr pereche (sau nepereche), par (sau impar). — Lat. *socius*.

SOȚIE, soții, s.f. 1. Femeie căsătorită considerată în raport cu bărbatul ei; nevastă, soată. ♦ (Înv.) Soț, bărbat. ♦ (Pop.) Perechea unui animal. 2. (Pop.) Tovarăș, însoțitor; prieten. 3. (Pop.) Soț (3). — *Soț* + suf. *-ie*.

SOȚIOÁRĂ, soțioare, s.f. (Pop. și fam.) Diminutiv al lui *soție*. [Pr.: *-ți-o-*] — *Soție* + suf. *-ioară*.

SOȚIÓR, soțiori, s.m. (Pop.) Diminutiv al lui *soț*. [Pr.: *-ți-or*] — *Soț* + suf. *-ior*.

SOUL adj. invar. (Despre stilul de muzică populară apărut în comunitățile afro-americanilor din anii '60) Care combină bluesul cu fervoarea cântecelor religioase. [Pr.: *săul*] — Din engl. *soul*.

SOUND BLÁSTER, sound blastere, s.n. Placă de sunet. [Pr.: *saund blastăr*] — Din engl. *sound*.

SOVÁRF, sovârfi, s.m. Plantă erbacee perenă aromatică, cu tulpina păroasă, cu flori roșii-purpuri, folosită la vopsit și în farmacie; savur (*Origanum vulgare*). [Var.: *sovârv, șovârf* s.m.] — Din sb. *suhovrh*.

SOVÁRV s.m. v. *sovârf*.

SOVÁRVÁRIȚĂ, sovârvarițe, s.f. Plantă erbacee cu frunze mari, ovale și cu flori galbene (*Hypericum acutum*). — *Sovârv* + suf. *-ariță*.

SOVHÓZ, sovhozuri, s.n. (În fosta URSS) Gospodărie agricolă de stat. — Din rus. *sovhoz*.

SOVIÉT, soviete, s.n. (În fosta URSS) Organ al puterii de stat centrale și locale format din deputați aleși de cetățeni. [Pr.: *-vi-e-*] — Din rus. *soviet*.

SOVIÉTIC, -Ă, sovietici, -ce, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația fostei URSS sau era originară de acolo. 2. Adj. Care aparține fostei URSS sau sovieticilor (1), privitor la fosta URSS ori la sovietici. ♦ Care aparține sovietelor, privitor la soviete; propriu sovietelor. [Pr.: *-vi-e-*] — Din fr. *soviétique*.

SOVIETIZĂ, sovietizez, vb. I. Tranz. A supune fostei URSS și influenței sale; a organiza după modelul sovietic. [Pr.: *-vi-e-*] — Din fr. *soviétiser*.

SOVÓN, sovoane, s.n. (Pop.) 1. Vâl purtat de femei ca podoabă; *spec. vâl de mireasă*. ♦ Pânză albă care se pune mirilor pe cap, la cununie. 2. Pânză cu care se acoperă trupul mortului; giulgiu. 3. (La pl.) Veșminte, podoabe de prisos; zorzoane. [Var.: *zovón* s.n.] — Cf. bg. *sava n*.

SPADASÍN, spadasini, s.m. 1. Persoană care luptă înarmată cu spada. ♦ Persoană căreia îi place să se dueleze; duelgiu; *p. ext.* ucigaș. 2. Sportiv specializat în probele de spadă (2). — Din fr. *spadassin*.

SPADĂ, spade, s.f. 1. Armă formată dintr-o lamă dreaptă cu două tășuri, din gardă și mâner, cu care se poate tăia și împunge. 2. (Sport) Probă de scrimă care se practică cu spada (1). — Din it. *spada*.

SPADÍCE, spadice, s.n. Inflorescență în formă de spic al cărei peduncul comun este îngroșat și cărnos. [Acc. și: *spádice*. — Var.: *spadix* s.n.] — Din fr. *spadice*, lat. *spadix, -icis*.

SPADICIFLÓRĂ, spadiciflore, s.f. (La pl.) Ordin de plante erbacee perene, monocotiledonate, care au inflorescențe în formă de spic (spadice) (*Aroles*); (și la sg.) plantă din acest ordin. — După fr. *spadiciflore*.

SPADÍX s.n. v. *spadice*.

SPAGÁT s.n. v. *spagat*.

SPÁGĂ s.f. v. *spangă*.

SPAGHÉTE s.f. pl. Paste făinoase lungi și subțiri. — Din it. *spaghetti*.

SPAHÍU¹, spahii, s.m. Soldat dintr-un corp de cavalerie otomană recrutat din rândurile aristocrației militare. — Din tc. *sipahi*.

SPAHÍU², spahii, s.m. Militar din vechea cavalerie indigenă a coloniilor franceze din nordul Africii. — Din fr. *spahi*.

SPÁIME, spaimie, s.f. 1. Teamă puternică și violentă provocată de o emoție, de ceva neprevăzut și primejdios; groază. ♦ Loc. adj. și adv. *De spaimă* = înfiorător, îngrozitor; extraordinar, neobișnuit. ♦ Loc. vb. *A băga spaima* (în cineva) = a înfricoșa, a înspăimânta (pe cineva). *A da spaima în cineva* = a se înfricoșa, a se înspăimânta. ♦ Expr. *A intra spaima în cineva*, se spune când cineva e mereu înspăimântat, se sperie ușor (după ce a trecut printr-o spierietură mare). *A trăi cu spaima-n sân* = a fi stăpânit continuu de frică. *A trage o spaimă* = a trece printr-o spierietură mare. ♦ (Pop.) Frică bolnăvicioasă; nevroză. 2. Ființă, lucru, fenomen care înfricoșează. — Et. nec.

SPALIÉR, spaliere, s.n. 1. Suport format din stâlpi între care sunt întinse, orizontal și paralel, fire de sârmă zincată pentru susținerea anumitor plante agățătoare sau a ramurilor unor pomi a căror creștere este dirijată de om. 2. Șir de tufe sau de arbuști cu ramurile tunse după un anumit sistem, formând un fel de perete de verdeață de-a lungul unei alei. ♦ Alee mărginită de un asemenea perete de verdeață. 3. Aparat de gimnastică în formă de scară largă, fixat pe perete. [Pr.: *-li-er*] — Din germ. *Spalier*.

SPANÁC, (1) (rar) *spanace*, (2) *spanacuri*, s.n. 1. Plantă erbacee legumicolă cultivată pentru frunzele sale mari, cărnoase, comestibile, de un verde-închis (*Spinacia oleracea*). 2. (Fam.) Lucru banal, fără valoare; fleac. ♦ Expr. (*E un spanac* = (e un) lucru lipsit de importanță, un fleac, un vax. ♦ Compuse: *spanac-porcesc* = plantă erbacee cu flori verzi (*Chenopodium hybridum*); *spanac-sălbatic* = plantă erbacee cu frunze romboidale și cu flori albicioase (*Chenopodium album*); *spanacul-ciobanilor* = plantă erbacee cu frunze triunghiulare, cu flori verzi dispuse în ghemulețe (*Chenopodium bonus henricus*). — Din ngr. *spanáki*.

SPANCĂ, spance, adj., s.f. 1. Adj., s.f. (Varietate de oaie) cu coada lungă, cu lână albă, subțire și deasă, care se obține din încrușșarea rasei țigaie cu rasa merinos. 2. Adj. (Despre lână) Care se obține din oaia spancă (1). — Din rus. *spanka*.

SPANCHIU, -IE adj. v. *zbanghiu*.

SPĂNGĂ, *spăngi*, s.f. (Înv.) Spadă. ♦ Baionetă. [Var.: *spăgă*, *spăgă*, *spăngă* s.f.] — Cf. rus. *spaga*.

SPANIOL, *-Ă*, *spanioli*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Spaniei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Spaniei sau spaniolilor (1), referitor la Spania ori la spanioli; spaniolesc. ♦ (Substantivat, f.) Limba vorbită de spanioli (1). [Pr.: *-ni-ol*] — Din fr. *espagnol*, it. *spagnolo* (după *Spania*).

SPANIOLESC, *-EASCĂ*, *spaniolești*, adj. Spaniol (2). [Pr.: *-ni-o-*] — Spaniol + suf. *-esc*.

SPANIOLEȘTE adj. Ca spaniolii, în felul spaniolilor. ♦ În limba spaniolă. [Pr.: *-ni-o-*] — Spaniol + suf. *-ește*.

SPANIOLOAICĂ, *spanioloaice*, s.f. (Fam.) Spaniolă. [Pr.: *-ni-o-*] — Spaniol + suf. *-oaică*.

SPARĂNGHEL s.m. Plantă erbacee leguminoasă cu rădăcini cărnoase și cu frunze nedezvoltate, asemănătoare unor solzișori, cultivată pentru lăstari ei tineri, foarte gustoși (*Asparagus officinalis*). — Din ngr. *sparánghi*.

SPARCETĂ, *sparcete*, s.f. Plantă erbacee leguminoasă cu frunze imparipenate, cu flori roșii-trandafirii și cu fructul în formă de pâstaie, cultivată ca plantă de nutreț (*Onobrychis viciaefolia*). [Var.: *sparchetă* s.f.] — După fr. *esparcette*.

SPARCHETĂ s.f. v. *sparcetă*.

SPARDÉC, *spardecuri*, s.n. Punte continuă pe velierele vechi. ♦ Punte ușoară deasupra cabinelor și saloanelor de sus ale vapoarelor. — Din fr., engl. *spardeck*.

SPĂRGE, *sparg*, vb. III. 1. Tranz. și refl. A (se) preferă în bucăți, în cioburi; a face să plesnească sau a plesni, a (se) crăpa. ♦ Expr. (Refl.) *A se sparge în capul cuiva*, se spune despre cineva obligat să suporte consecințele neplăcute ale unor fapte de care nu este vinovat. ♦ A (se) lovi la cap, producând o rană (și fractura osului). ♦ Refl. Fig. (Despre voce) A deveni răgușit, a se altera. ♦ Tranz. A tăia, a despică lemne, butuci etc. în mai multe bucăți. 2. Tranz. A sfărâma, a distruge învelișul unui lucru pentru a extrage și a folosi conținutul. ♦ Intrans. și refl. (Despre abcese) A se deschide. 3. Tranz. A distruge, a năru, a nimici. ♦ Expr. *A sparge norma* = a depăși norma. *A sparge frontul* = a pătrunde forțat în liniile inamicului. ♦ Tranz. și refl. (Pop.) A (se) găuri; a (se) uza. ♦ Expr. (Tranz.) *Pe unde și-a spart dracul opincile* = prin locuri foarte depărtate, la dracu-n praznic. 4. Tranz. A deschide prin forțare o ușă, o încuietorie; p. ext. a jefui, a prăda. 5. Tranz. A împunge, a străpunge cu un obiect ascuțit sau tăios; p. ext. a ucide. ♦ Refl. (Fam.) A muri. ♦ Refl. Fig. A striga tare; a răcni, a zbiera. 6. Refl. Fig. (Despre concentrări de oameni și despre acțiuni la care participă aceștia) A lua sfârșit, a se termina; a se întrerupe (prin împrăștieră participanților). ♦ Tranz. A produce o disensiune; a dezbină. ♦ Expr. *A sparge cuiva casa* = a contribui efectiv la destrămarea căsniciei cuiva. 7. Tranz. Fig. (Înv.) A răzleți o oaste; a birui, a înfrânge; a împrăștia. [Perf. s. *spărsei*, part. *spart*] — Lat. *spargere*.

SPĂRGERE, *spargeri*, s.f. Acțiunea de a (se) sparge și rezultatul ei; spart. ♦ Furt prin efracție. — V. *sparge*.

SPARGHET, *sparghături*, s.n. Construcție în formă de pinten care servește la apărarea picioarelor unui pod de bușteni, de sloiurile aduse de apă etc. — *Sparge* + *gheață* (după fr. *brise-glace*).

SPARRINGPARTNER, *sparringpartneri*, s.m. Sportiv sau echipă care servește ca partener de antrenament și de pregătire altui sportiv sau altei echipe. [Pr.: *-partnăr*] — Din fr. *sparring-partner* (după *partener*).

SPART¹ s.n. 1. Spargere. 2. (Pop.) Sfârșit, încheiere a unei activități. ♦ Expr. *A ajunge la spartul târgului* (sau *iarmarocului*) = a ajunge undeva prea târziu, când lucrurile sunt pe licheidate. — V. *sparge*.

SPART², *-Ă*, *sparti*, *-te*, adj. 1. Prefăcut în bucăți, în cioburi; plesnit, crăpat; găurit. ♦ Expr. *(A fi) mână spartă* = (a fi) risipitor. *A mânca de parc-ar fi spart*, se spune cuiva sau despre cineva care mănâncă foarte mult și cu lăcomie. ♦ (Despre lemne) Tăiat în bucăți mici (potrivite pentru a fi arse în sobă). ♦ (Despre pământ) Răscolit, plin de gropi. ♦ (Rar; despre butoaie) Desfundat. ♦ Fig. (Despre sunete) Lipsit de sonoritate, răgușit, dogit. 2. (Despre ziduri, clădiri) Stricat, dărăpănat, ruinat. ♦ (Despre obiecte de încălziminte, de încălziminte) Rupt, uzat, tocit. — V. *sparge*.

SPARTACHIADĂ, *spartachiade*, s.f. (leșit din uz) Competiție sportivă de amploare care cuprindea mai multe sporturi și care se desfășura în mai multe etape eliminatorii. [Pr.: *-chi-a-*] — Din rus. *spartakiada*.

SPARTĂN, *-Ă*, *spartani*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația vechiului oraș grecesc Sparta. ♦ Fig. Persoană cu concepții și moravuri austere. 2. Adj. Care aparținea Spartei sau spartanilor (1), privitor la Sparta sau la spartani; propriu Spartei sau spartanilor. ♦ Fig. Aspru, sever, auster. — Din lat. *Spartanus*, it. *spartano*.

SPASM, *spasme*, s.n. Contractie involuntară bruscă (și violentă) a unui mușchi sau a unui grup de mușchi; convulsie. ♦ Grimasă. [Pl. și: *spasmuri*] — Din fr. *spasme*.

SPASMÓDIC, *-Ă*, *spasmodici*, *-ce*, adj. Privitor la spasm, specific spasmului; care se manifestă prin spasme, însoțit de spasme; spastic. — Din fr. *spasmodique*.

SPASMOFILIC, *-Ă*, *spasmoilici*, *-ce*, adj., s.m. și f. (Med.) (Persoană) care suferă de spasmofilie. — Din fr. *spasmophilique*.

SPASMOFILIE s.f. (Med.) Predispoziție la convulsii din cauza unei excitabilități exagerate a sistemului nervos muscular. — Din fr. *spasmophilie*.

SPASMOGÉN, *-Ă*, *spasmojeni*, *-e*, adj. Care provoacă spasme. — Din fr. *spasmoğène*.

SPASMOLÍTIC, *-Ă*, *spasmolittici*, *-ce*, adj., s.n. (Medicament) care suprime starea spasmodică. — Din fr. *spasmolytique*.

SPÁSTIC, *-Ă*, *spastici*, *-ce*, adj. (Med.) Spasmodic. — Din fr. *spastique*.

SPAT, *spaturi*, s.n. (În sintagma) *Spat de Islanda* = varietate de calci caracterizată prin dimensiunile mari și prin transparența perfectă a cristalelor, utilizată la instrumentele optice. — Din fr. *spath*, germ. *Spat*.

SPÁTĂ, (I, III) *spate*, (II) *spete*, s.f. I. Piesă la războiul de țesut formată dintr-un sistem de lamele paralele fixate la ambele capete, formând un fel de pieptene montat în vatală, prin care trec firele de urzeală. ♦ Bețșor peste care se petrec ochiurile când se împletește o rețea sau o plasă. II. 1. Porțiune a scapulei care susține articulația umărului; p. ext. regiunea corespunzătoare a corpului. ♦ Loc. adj. *Lat în spete* = cu umerii largi, spătos, voinic. ♦ Os lat care susține articulația membrului la animalele patrupeze; p. ext. regiunea corespunzătoare a corpului. 2. (Reg.) Spătarul scaunului. III. (Înv.) Sabie cu lamă lungă, dreaptă și lată, cu două tășuri. — Lat. *spatha*.

SPÁTE, *spate*, s.n. 1. Partea posterioară a corpului omenesc, de la umeri până la șale; partea superioară a corpului animalelor, cuprinzând regiunea coloanei vertebrale dintre articulațiile membrului; spinare. ♦ Loc. adj. *În (sau pe) spate* = pe umeri sau pe partea dorsală a corpului; în spinare. *Pe spate = a)* culcat cu fața în sus; *b)* spre ceafă. *Din (sau la, de la, în) spate* = în (sau din) urmă. ♦ Expr. *A întoarce (cuiva) spatele* = a nu mai vrea să știe de cineva sau de ceva; a deveni indiferent. *A-I strânge pe cineva în spate = a)* se spune când o haină este prea mică pentru cineva; *b)* se spune când cineva se înfioară de frig sau de spaimă ori când este preocupat de un lucru dificil. *A nu ști nici cu spatele* = a nu ști nimic despre ceva, a nu avea habar. *A avea spate (tare)* = a avea sprijin, protecție. *A da (un pahar cu băutură) pe spate* = a bea repede și dintr-o dată, pe nerăsuflate. *A arunca ceva pe (sau în) spatele cuiva* = a arunca vina, responsabilitatea pe cineva. (Fam.) *Mă doare în spate* = puțin îmi pasă, mă lasă indiferent. ♦ Procedeu de înot pe spate (1); probă sportivă de înot care folosește acest procedeu. 2. Parte a unor obiecte opusă feței; parte a unei așezări, formațiuni etc. opusă direcției spre care este orientată. ♦ Parte a unei haine care acoperă spatele (1). ♦ Ceea ce se află în spatele (2) unei așezări, unui obiect etc. 3. Spătarul, spateza scaunului; rezemătoare. [Pl. și: *spete*] — Lat. *spathae* (pl. lui *spatha*).

SPATIE, *spatii*, s.f. (La cărțile de joc) Treflă. — Din ngr. *spathi*.

SPATULĂ, *-Ă*, *spatulați*, *-te*, adj. (Livr.) În formă de spatulă, de lopățică. — Din fr. *spatulé*.

SPATULĂ, *spatule*, s.f. Mică unealtă în formă de lopățică, folosită în sculptură, farmacie etc. pentru a lua, a amesteca și a întinde diferite substanțe pulverulente sau vâscoase. [Acc. și: *spatulă*] — Din fr. *spatule*.

SPAȚ, *spațuri*, s.n. Spațiu între sulul dinainte și spată la războiul de țesut. — Lat. *spatium*.

SPAȚIĂ, *spațiez*, vb. I. Tranz. A răi, a distanța, a despărți prin spații mari (cuvinte, rânduri, obiecte). [Pr.: *-ți-a-*] — Din *spațiu*.

SPAȚIAL, *-Ă*, *spațiali*, *-e*, adj. Care ține de spațiu, privitor la spațiu, din spațiu. ♦ *Cabină spațială* = capsulă cosmică. ♦ Spec. Referitor la spațiul cosmic, interplanetar. [Pr.: *-ți-a-*] — Din fr. *spatial*.

SPAȚIALITÁTE s.f. Caracterul a ceea ce este spațial; largime, spațiu deschis. [Pr.: *-ți-a-*] — Din fr. *spatialité*.

SPAȚIALIZÁ, *spațializez*, vb. I. Tranz. A reprezenta în spațiu. [Pr.: *-ți-a-*] — Din fr. *spatialiser*.

SPAȚIALIZÁRE, *spațializări*, s.f. Acțiunea de a spațializa. [Pr.: *-ți-a-*] — V. *spațializa*.

SPAȚIALIZÁT, *-Ă*, *spațializați*, *-te*, adj. Care a fost reprezentat în spațiu. [Pr.: *-ți-a-*] — V. *spațializa*.

SPAȚIÁT, *-Ă*, *spațiați*, *-te*, adj. Rărit, distanțat, despărțit prin spații (mai mari). [Pr.: *-ți-a-*] — V. *spația*.

SPAȚIERE, *spațieri*, s.f. Acțiunea de a spația și rezultatul ei. [Pr.: *-ți-e-*] — V. *spația*.

SPAȚIONĂ, *spaționez*, vb. I. Tranz. (Tipogr.; rar) A spația. [Pr.: -ți-o-] — Din germ. **spationieren**.

SPAȚIONĂRE, *spaționări*, s.f. Acțiunea de a *spaționa*; spațiere. [Pr.: -ți-o-] — V. **spaționa**.

SPAȚIOS, **-OASĂ**, *spațioși*, *-oase*, adj. Care ocupă o suprafață mare, cu mult spațiu; larg, încăpător; vast. [Pr.: -ți-os] — Din fr. **spacieux**.

SPĂȚIU, *spății*, s.n. 1. (Fil.; la sg.) Formă obiectivă și universală a existenței materiei, inseparabilă de materie, care are aspectul unui întreg neîntrerupt cu trei dimensiuni și exprimă ordinea coexistenței obiectelor lumii reale, poziția, distanța, mărimea, forma, întinderea lor. ♦ (Mat.) Mulțime de puncte care prezintă anumite proprietăți. ♦ *Geometrie în spațiu* = ramură a geometriei care studiază figurile ale căror elemente sunt situate în planuri diferite. 2. Întindere nemărginită care cuprinde corpurile cerești; văzduh; porțiune din atmosferă; întinderea, locul care ne înconjoară. ♦ *Spațiu aerian* = porțiune din atmosferă corespunzătoare limitelor teritoriale ale unui stat și în care acesta își exercită suveranitatea. *Spațiu cosmic* = întindere nemărginită situată dincolo de atmosfera Pământului. ♦ Perspectivă vastă, orizont larg. 3. Loc, suprafață, întindere limitată. ♦ Limitele între care se desfășoară o acțiune; cadru. ♦ Lungime luată de-a lungul traiectoriei unui corp mobil. 4. Loc (liber) între două obiecte; distanță, interval. ♦ *Spațiu verde* = suprafață acoperită de vegetație în perimetrul unei așezări. ♦ (Tipogr.) Interval alb lăsat între cuvintele sau rândurile culese; *p. ext.* unealtă cu care se realizează acest interval. ♦ (Muz.) Interval între liniile unui portativ. 5. Interval de timp, răstimp. — Din lat. **spatium**, fr. **espace**.

SPAVÂN, *spavane*, s.n. Tumoare osoasă care se formează la încheietura piciorului de dinapoi la cai sau la boi, făcându-i să șchiopăteze; os mort. — Din it. **spavano**.

SPĂIMĂNTĂ, *spăimânt*, vb. I. Refl. și tranz. (Înv. și pop.) A (se) înpăimânta. — Lat. ***expavimentare**.

SPĂIMĂNTĂRE, *spăimântări*, s.f. (Înv. și pop.) Acțiunea de a (se) *spăimânta* și rezultatul ei; înpăimântare. — V. **spăimânta**.

SPĂIMĂNTĂT, **-Ă**, *spăimântați*, *-te*, adj. (Înv. și pop.) Înpăimântat. — V. **spăimânta**.

SPĂIMĂNTĂTOR, **-OARE**, *spăimântători*, *-oare*, adj. (Înv. și pop.) Înpăimântător. — **Spăimânta** + suf. *-ător*.

SPĂIMĂNTÓS, **-OASĂ**, *spăimântoși*, *-oase*, adj. (Înv.) Înpăimântător. — **Spăimânta** + suf. *-os*.

SPĂIMÓS, **-OASĂ**, *spăimoși*, *-oase*, adj. (Pop.) Care se sperie ușor; fricos, sperios. ♦ Care provoacă spăimă; înpăimântător, înfricoșător. — **Spăimă** + suf. *-os*.

SPĂLĂ, *spăl*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) curăța folosind apă, săpun, detergenți etc. ♦ Expr. (Tranz.) *A spăla pe cineva (pe cap)* = a mostra tare pe cineva, a-l ocări. *A-și spăla obrazul* = a face față unei situații, a scăpa de rușine; a ieși cu bine dintr-o încercătură. (Fam.) *lese la spălat*, se spune ca o consolare glumeată celui care are o supărare, un neaz (mărunt). (Refl.) *Spălă-te* (sau *spălați-vă*) sau *să se spele pe cap* = descurcă-te (sau descurcăți-vă) sau să se descurce cu propriile puteri. ♦ Tranz. (Fam.) A purta cuiva de grijă (spălându-i rufe). ♦ Tranz. Fig. A face să se șteargă, să dispară o greșeală, un rău, o insultă. 2. Tranz. (Despre ploaie, râuri, șuvoaie etc.) A roade pământul, a-l lua și a-l duce cu sine; a produce o eroziune; a mânca, a săpa. ♦ (Despre ape, valuri) A uda, a scălda un țarm. 3. Tranz. A supune un minereu unui curent de apă pentru a separa unul dintre componenții lui. — Lat. ***expellavare** (= *ex-per-lavare*).

SPĂLĂRE, *spălări*, s.f. Acțiunea de a (se) *spăla* și rezultatul ei. — V. **spăla**.

SPĂLĂT¹, *spălături*, s.n. Faptul de a (se) *spăla*. — V. **spăla**.

SPĂLĂT², **-Ă**, *spălați*, *-te*, adj. 1. Curățat cu ajutorul apei, săpunului, detergenților etc.; curat. 2. (Despre oameni și corpul lor) Îngrijit, dichisit. ♦ Fig. Cu educație îngrijită, cu maniere alese, bine-crescut. — V. **spăla**.

SPĂLĂCĂI, *spălăcesc*, vb. IV. Refl. A-și pierde culoarea inițială, a deveni mai șters, a se decolora (la spălat sau la soare). — Din **spăla**.

SPĂLĂCIOASĂ, *spălăcioase*, s.f. Mică plantă erbacee cu tulpina păroasă, cu frunzele lunguete și crestete și cu florile galbene (*Senecio vernalis*). — **Spălăci** + suf. *-oasă*.

SPĂLĂCIRE, *spălăcirii*, s.f. Faptul de a se *spălăci*; decolorare. — V. **spălăci**.

SPĂLĂCIT, **-Ă**, *spălăciți*, *-te*, adj. Care este lipsit de culori vii, ale cărui culori s-au șters; decolorat. ♦ Palid, searbăd, fad; *p. ext.* lipsit de expresie, de vioiciune; ofilit. — V. **spălăci**.

SPĂLĂCITURĂ, *spălăciturii*, s.f. (Rar) Obiect spălăcit, decolorat. — **Spălăci** + suf. *-tură*.

SPĂLĂTOR, (I) *spălătoare*, s.n. (II) *spălători*, s.m. I. S.n. 1. Obiect sau instalație sanitară care servește la spălutul oamenilor. ♦ Chiuvetă specială

în care se spală vasele de bucătărie. 2. Bucată de pânză, de sârmă etc. cu ajutorul căreia se freacă și se spală vasele. 3. Instalație specială, în anumite întreprinderi, unde se spală materiile prime sau semifabricate. II. S.m. Muncitor dintr-o întreprindere care se ocupă cu spălutul anumitor materiale. — **Spăla** + suf. *-ător*.

SPĂLĂTOREASĂ, *spălătorese*, s.f. Femeie care se ocupă cu spălutul rufelor. — **Spălător** + suf. *-easă*.

SPĂLĂTORIE, *spălătorii*, s.f. 1. Încăpere sau clădire special amenajată în care se spală rufe. 2. Instalație de spălare și de înobilare a unor substanțe minerale. — **Spălător** + suf. *-ie*.

SPĂLĂTURĂ, *spălături*, s.f. Faptul de a (se) *spăla*. 1. Curățare a cuiva sau a ceva cu ajutorul apei, săpunului, detergenților etc. ♦ Apa murdară în care s-a spălat ceva; lături. ♦ Introducere a unui lichid (medicamentos) într-o cavitate a organismului pentru a o curăța sau a o dezinfecta. 2. Acțiune de eroziune a pământului cauzată de șuvoaie; loc unde se produce o astfel de eroziune, urmă lăsată de șuvoaie. ♦ Pietriș adus de ape; loc acoperit cu acest pietriș. — **Spăla** + suf. *-ătură*.

SPĂLĂTEL, **-ICĂ**, *spălăței*, *-ele*, adj. (Fam.) Cu aspect și ținută îngrijită, curat îmbrăcat, prezentabil; curățel. — **Spălat** + suf. *-el*.

SPĂRGĂTOR, **-OARE**, *spărgători*, *-oare*, adj., s.n., s.m. și f. I. Adj. Care sparge, care sfărâmă (piatră, cărbuni etc.). II. S.n. Instrument care se folosește la spargerea unor materiale, a anumitor fructe cu coaja tare etc. ♦ *Spărgător de gheață* = navă special construită pentru a sparge gheața într-o apă navigabilă și a face posibilă navigația în lunile de îngheț. III. S.m. și f. 1. Hoț care intră undeva cu forța (spărgând uși, încuietori etc.) pentru a jefui. 2. (În sintagma) *Spărgător de grevă* = agent plătit al unui patron care vine să lucreze în locul muncitorilor greviști pentru a zădărnici o grevă. — **Sparge** + suf. *-ător*.

SPĂRTURĂ, *spărturi*, s.f. 1. Crăpătură, gaură, deschizătură produsă prin spargere. 2. Ciob, așchie (produse prin spargere). 3. Fig. Dezbinare, disensiune, ruptură. — **Spart**² + suf. *-ură*.

SPĂSÉNIE s.f. (Înv. și pop.) Atitudine de pocăință și de smerenie; atitudine de modestie și de nevinovăție (prefăcută). — Din sl. **súpasenije**.

SPĂSI, *spăsesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A se pocăi; *p. ext.* a se căi. [Var.: **spăși** vb. IV] — Din v. sl. **súpasiti**.

SPĂSÍT, **-Ă**, *spășiți*, *-te*, adj. (Înv. și fam.; despre oameni) Care se arată pocăit, smerit sau nevinovat. — Cf. sl. s ú p a s i t i.

SPĂSI vb. IV v. **spăsi**.

SPĂTĂR¹, *spătare*, s.n. Parte mai înaltă a unui scaun, fotoliu etc., care servește pentru a sprijini spatele persoanei care stă pe ele; rezemătoare, spetează. — **Spătă** + suf. *-ar*.

SPĂTĂR², *spătari*, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Dregător la Curtea domnească care purta la ceremonii sabia și buzduganul domnului, iar mai târziu avea comanda cavaleriei. ♦ *Mare spătăr* = comandant suprem al armatei țării în lipsa domnului. — Din ngr. **spatharios**.

SPĂTĂREASĂ, *spătărese*, s.f. Soție de spătăr². — **Spătăr**² + suf. *-easă*.

SPĂTĂRÉL, *spătăreli*, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Dregător de rang mic care avea însărcinarea de a păzi ordinea la sate, în timp de pace, și atribuții militare, în timp de război. — **Spătăr**² + suf. *-el*.

SPĂTĂRÉSC, **-EASCĂ**, *spătărești*, adj. Care aparținea spătărului² sau spătăriei, privitor la spătăr² sau la spătărie. — **Spătăr**² + suf. *-esc*.

SPĂTĂRIE, *spătării*, s.f. 1. Demnitatea, rangul de (mare) spătăr². ♦ Instituție condusă de (marele) spătăr²; clădire în care funcționa această instituție. 2. Sală din palatul domnesc unde aveau loc unele ceremonii și unde era așezat tronul. ♦ *Spătăria (cea) mică* = camera de lucru a domnului. — **Spătăr**² + suf. *-ie*.

SPĂTÓS, **-OASĂ**, *spătoși*, *-oase*, adj. (Despre oameni) Cu umerii largi, lat în spete; robust, voinic. — **Spătă** + suf. *-os*.

SPĂN, **-Ă**, *spâni*, *-e*, adj. (Despre bărbați sau despre fața lor; adesea substantivat) Care este (biologic) lipsit de barbă și de mustăți. — Lat. ***spanus**.

SPĂNĂTEC, **-Ă** adj. v. **spânatic**.

SPĂNĂTIC, **-Ă**, *spânatici*, *-ce*, adj. (Despre bărbați sau despre fața lor) Cu barba și cu mustața rară. [Var.: **spânătec**, **-ă**, adj.] — **Spân** + suf. *-atic*.

SPĂNȚ s.m. v. **spânz**.

SPĂNȚUL vb. IV v. **spânzuli**.

SPĂNZ, *spânzi*, s.m. Plantă erbacee toxică cu rizomul gros și ramificat în numeroase fibre lungi, cu frunze palmate, cu florile roșii aplecate în jos, care se folosește în medicină (*Helleborus purpureus*). [Var.: (reg.) **spânț** s.m.] — Et. nec.

SPĂNZUL, *spânzuiesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A trata cu spânz un animal bolnav. [Var.: **spânțul** vb. IV] — **Spânz** + suf. *-ui*.

SPÂNZURĂ, *spânzur*, vb. I. 1. Tranz. A omorî, a executa pe cineva (în urma unei condamnări) prin strangulare, cu ajutorul spânzurătorii (2). ⇨ Expr. (Absol.) *A tăia și a spânzura*, se spune despre o persoană care abuzează (în mod nelimitat) de puterea, de autoritatea sa. ◆ Refl. A se sinucide, strangulându-se. 2. Tranz. A agăța un obiect de unul dintre capete, lăsând restul să atârne liber în jos. ⇨ Expr. (Fam.) *A spânzura* (cuiva) *lingurile la brâu* (sau *de gât*) = a nu da mâncare celui care vine târziu la masă. ◆ Refl. A se agăța, a se prinde (și a se ține strâns) de cineva sau de ceva; a se atârna. ◆ Intrans. A atârna, a cădea liber în jos (fiind prins sau agățat de ceva). 3. Intrans. (Înv. și pop.; în expr.) *A spânzura de...* (sau *de la...*) = a depinde de..., a fi condiționat de... 4. Tranz. Fig. (Fam.) A cheltui o sumă de bani (fără rost, pe lucruri care nu sunt strict necesare). — Probabil lat. **expendiolare*.

SPÂNZURĂRE, *spânzurări*, s.f. Acțiunea de a (se) spânzura și rezultatul ei; spânzurat¹, spânzurătoare. — V. **spânzura**.

SPÂNZURĂT¹ s.n. (Rar) Spânzurare. — V. **spânzura**.

SPÂNZURĂT², *-Ă*, *spânzurați*, *-te*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care a fost omorât sau s-a sinucis prin spânzurare. ◆ Fam.; substantivat) Epitet dat unui copil sau unui tânăr care se ține de pozne, de nebulii; ștrengar, neastâmpărat. 2. Agățat, atârnat, suspendat. — V. **spânzura**.

SPÂNZURĂTOARE, (2) *spânzurători*, s.f. 1. Spânzurare. 2. Instrument de execuție alcătuit de obicei dintr-un stâlp de care se atârna o funie prevăzută cu un laț în care se introduce capul condamnatului la moarte. — **Spânzura** + suf. *-ătoare*.

SPÂRC, (1) *spârcuri* s.n., (2) *spârți*, s.m. 1. S.n. (Pop.) Bucată mică (și nefolositoare) din ceva. 2. S.m. (Fam.) Epitet dat unui tânăr sau unui copil. [Var.: *spârți* s.m.] — Cf. ucr. *špyrka*, pol. *szperka*.

SPÂRCĂCI s.m. v. **sparcaci**.

SPÂRCI s.m. v. **spârc**.

SPÂRCUI, *spârcuiesc*, vb. IV. Tranz. (Înv. și reg.) A rupe în bucăți; a sfâșia, a sfârțica, a ciopârți. ◆ A distruge, a nimici; a pune pe fugă, a risipi, a împrăști. ◆ Refl. A evacua fecalele în mici cantități (și des). [Prez. ind. și: *spârcui*] — **Spârc** + suf. *-ui*.

SPÂRCUIRE, *spârcuirii*, s.f. (Înv. și reg.) Acțiunea de a (se) spârcui și rezultatul ei. — V. **spârcui**.

SPEAKER, *speakeri*, s.m. Președintele Camerei Comunelor în Marea Britanie și al Camerei Reprezentanților în SUA. [Pr.: *spicâr*] — Cuv. engl.

SPECIAL, *-Ă*, *speciali*, *-e*, adj. Care se deosebește de alte lucruri asemănătoare prin trăsături care îi sunt proprii; care se află numai la un lucru sau la o anumită categorie de lucruri; (adesea adverbial) care este făcut, destinat, rezervat pentru a corespunde unui anumit scop; *p. ext.* ieșit din comun, deosebit de bun, de valoros; excepțional. ⇨ Loc. adv. *În special* = mai ales, îndeosebi; în mod particular; în speță. ◆ (Despre ediții de presă, publicații) Publicat cu o ocazie deosebită sau la o dată festivă. ◆ Care aparține unei anumite specialități (1), de strictă specialitate. [Pr.: *-ci-a*] — Din fr. *spécial*, lat. *specialis*.

SPECIALIST, *-Ă*, *specialiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care cunoaște temeinic o disciplină, o problemă în domeniul căreia profesează. ⇨ *Medic specialist* = prima treaptă în ierarhia medicală; persoană aflată pe această treaptă. [Pr.: *-ci-a*] — Din fr. *spécialiste*.

SPECIALITATE, *specialități*, s.f. 1. Ramură a științei, a tehnicii, a artei etc. din studiul și din aplicarea căreia cineva își face o profesie. ⇨ Loc. adv. *De specialitate* = care aparține unui domeniu special; (despre persoane) care este competent într-o anumită ramură de activitate. 2. Produs sau preparat făcut din anumite rețete sau metode de fabricație deosebite. [Pr.: *-ci-a*] — Din fr. *spécialité*, lat. *specialitas*, *-atis*.

SPECIALIZĂ, *specializez*, vb. I. 1. Refl. A se consacra studiului și aplicării unei anumite ramuri din știință, din tehnică etc.; a deveni specialist. 2. Tranz. A face să capete trăsături specifice, a imprima caractere speciale. 3. Tranz. și refl. A (se) limita la fabricarea anumitor produse. [Pr.: *-ci-a*] — Din fr. *spécialiser*.

SPECIALIZĂRE, *specializări*, s.f. Acțiunea de a (se) specializa și rezultatul ei. [Pr.: *-ci-a*] — V. **specializa**.

SPECIĂȚIE s.f. Formare a unor specii noi de plante sau de animale ca urmare a unor procese biologice. [Pr.: *-ci-a*] — Din fr. *spéciation*.

SPECIE, *specii*, s.f. 1. (Biol.) Categorie sistematică fundamentală subordonată genului, care cuprinde animale și plante cu trăsături și însușiri comune. 2. Soi, fel, varietate; clasă, categorie. 3. (Log.) Noțiune care cuprinde un grup de obiecte cu însușiri esențiale comune și care se subordonează genului. — Din lat. *species*. Cf. fr. *espèce*.

SPECIFIC, *-Ă*, *specifci*, *-ce*, adj., s.n. 1. Adj. Care este propriu, caracteristic unei ființe, unui lucru sau unui fenomen; particular, distinct. ◆ Care se raportează la o unitate, la o cantitate (dintr-un material). 2. S.n.

Caracterul propriu, particular, special al cuiva sau a ceva; specificitate, notă distinctivă. — Din fr. *spécifique*.

SPECIFICĂ, *spécific*, vb. I. Tranz. A arăta, a menționa, a indica ceva în mod precis. — Din lat. *specificare*, fr. *spécifier*.

SPECIFICĂRI, *spécificări*, s.f. Acțiunea de a *specifica* și rezultatul ei; indicație, mențiune, specificație. — V. **specifica**.

SPECIFICATIV, *-Ă*, *spécificativi*, *-e*, adj. (Rar) Care specifică, în care se specifică ceva; specificator. — Din fr. *spécificatif*.

SPECIFICĂTOR, *-OĂRE*, *spécificatori*, *-oare*, adj. (Rar) Specificativ. — **Specifica** + suf. *-tor*.

SPECIFICĂȚIE, *spécificății*, s.f. Specificare. — Din fr. *spécification*, lat. *spécificatio*.

SPECIFICITATE s.f. Specific (2). — Din fr. *spécificité*.

SPECIMEN, *specimene*, s.n. (Adesea fig.) Exemplar, model, exemplu care ilustrează un gen, o specie, un obiect etc. — Din fr. *spécimen*.

SPECIOS, *-OĂSĂ*, *speciosi*, *-oase*, adj. (Livr.) Care are doar aparențe favorabile, plăcute; amăgitor, înșelător. [Pr.: *-ci-os*] — Din fr. *spécieux*, lat. *speciosus*.

SPECTACOL, *spectacole*, s.n. 1. Reprezentație (teatrală, cinematografică etc.). 2. Ansamblu de elemente, de lucruri, de fapte care atrag privirile sau atenția, care impresionează, care provoacă reacții. ⇨ Expr. *A se da în spectacol* = a atrage atenția printr-o purtare nepotrivită, a se face de râs. — Din fr. *spectacle*, lat. *spectaculum*.

SPECTACOL-COUPÉ, *spectacol-coupé*, s.n. Spectacol alcătuit din fragmente, din piese diverse. [Pr.: *-cupé*] — Din fr. *spectacle-coupé*.

SPECTACULAR, *-Ă*, *spectaculari*, *-e*, adj. (Livr.) Spectaculos. — Din fr. *spectaculaire*.

SPECTACULÓS, *-OĂSĂ*, *spectaculoși*, *-oase*, adj. Care atrage privirile, care impresionează prin aspectul plăcut, prin strălucire; impresionant, spectacular. — **Spectacol** + suf. *-os* (după it. *spettacolos*).

SPECTACULOZITATE s.f. Însușirea de a fi spectaculos. — **Spectaculos** + suf. *-itate*.

SPECTĂTOR, *-OĂRE*, *spectatori*, *-oare*, s.m. și f. Persoană care asistă la un spectacol, la o competiție sportivă, la o ceremonie etc. ◆ Martor ocular la o întâmplare, la un eveniment. — Din fr. *spectateur*, lat. *spectator*.

SPECTRĂL, *-Ă*, *spectrali*, *-e*, adj. 1. Care aparține spectrului (1), privitor la spectru; de culoarea spectrului; ca de spectru. ⇨ *Analiză spectrală* = metodă de identificare a diferitelor elemente dintr-un corp cu ajutorul analizei spectrului luminii emise de corp. *Instrument spectral* = instrument optic folosit pentru a obține descompunerea unei radiații electromagnetice compuse în radiațiile monocromatice componente. 2. Cu aspect de fantomă; fantomatic. — Din fr. *spectral*.

SPECTROFOTOMETRIE s.f. Ramură a opticii care se ocupă cu determinarea intensității radiațiilor monocromatice care constituie spectrul unei radiații compuse. — Din fr. *spectrophotométrie*.

SPECTROFOTOMETRU, *spectrofotometre*, s.n. Instrument optic care servește la obținerea spectrelor de emisie sau de absorbție ale substanțelor, cu ajutorul căruia se determină atât lungimile de undă ale liniilor spectrale, cât și intensitățile acestor linii prin comparare cu liniile unui spectru cunoscut. — Din fr. *spectrophotomètre*.

SPECTROGRAF, *spectrografe*, s.n. 1. Instrument pentru înregistrarea prin fotografiere a spectrului luminii. 2. (În sintagma *Spectrograf de masă*) = instalație pentru determinarea și izolarea izotopilor unei substanțe. 3. Aparat specializat pentru analizarea spectrală a semnalelor complexe. — Din fr. *spectrographe*.

SPECTROGRAFIC, *-Ă*, *spectrografici*, *-ce*, adj. (Fiz.) Referitor la spectrografie, de spectrografie. — Din fr. *spectrographique*.

SPECTROGRAFIE s.f. (Fiz.) Studiere a unui spectru cu ajutorul spectrografului. — Din fr. *spectrographie*.

SPECTROGRAMĂ, *spectrograme*, s.f. Fotografie sau desen care reproduce un spectru (1). — Din fr. *spectrogramme*.

SPECTROHELIOGRAF, *spectroheliografe*, s.n. Aparat folosit pentru fotografierea Soarelui în lumină monocromatică. [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. *spectrohéliographe*.

SPECTROHELIOSCOP, *spectrohélioscoape*, s.n. (Astron.) Aparat pentru observarea Soarelui în lumină monocromatică [Pr.: *-li-o-*] — Din fr. *spectrohélioscope*.

SPECTROMÉTRIC, *-Ă*, *spectrometrici*, *-ce*, adj. Care aparține spectrometrului, privitor la spectrometru; care se efectuează cu spectrometrul. — Din fr. *spectrométrique*.

SPECTROMETRIE s.f. Ansamblul procedeelelor de utilizare a spectrometrelor. ◆ Comparare a intensităților luminoase a două radiații monocromatice. — Din fr. *spectrométrie*.

SPECTROMÉTRU, *spectrometre*, s.n. Instrument optic folosit pentru studiul spectrelor (1) prin măsurarea intensității fiecărei radiații monocromatice din spectru. — Din fr. **spectromètre**.

SPECTROSCÓP, *spectroscopae*, s.n. Instrument optic cu care se examinează și se studiază vizual spectrul luminii. — Din fr. **spectroscope**.

SPECTROSCÓPIC, *-Ă*, *spectroscopici*, *-ce*, adj. Care aparține spectroscopiei, privitor la spectroscopie; care se face cu ajutorul spectroscopului. — Din fr. **spectroscopie**.

SPECTROSCOPIE s.f. Ramură a opticii care studiază spectrele (1). — Din fr. **spectroscopie**.

SPÉCTRU, *spectre*, s.n. 1. Ansamblu de valori fizice pe care le poate lua, în condiții determinate, o mărime dată. ♦ Ansamblul imaginilor obținute prin descompunerea, cu un instrument optic, a radiației electromagnetice complexe. ♦ Totalitatea liniilor de fluid în mișcare, a liniilor de câmp dintr-un magnet etc. ♦ Totalitatea radiațiilor electromagnetice ale unui corp ceresc, dispuse în funcție de lungimea lor de undă sau de frecvență (și înregistrate). 2. Fantasmă, fantomă. ♦ Fig. Ceea ce produce îngrijorare, spaimă; pericol iminent. — Din fr. **spectre**, germ. **Spektrum**.

SPÉCUL, *specule*, s.n. Instrument chirurgical cu care se lărgesc și se examinează (într-o oglindă) anumite cavități ale organismului omenesc. [Var.: **spéculum** s.n.] — Din lat. **speculum**, fr. **spéculum**.

SPECULĂ, *speculez*, vb. I. 1. Tranz. A trage foloase dintr-o anumită situație, a avea un profit din ceva; a exploata, a înșela pe cineva (profitând de anumite împrejurări). ♦ A face speculă (1), a vinde cu suprapreț. 2. Tranz. A face tranzacții de valori. 3. Intrans. și tranz. A face speculații (1). — Din fr. **spéculer**.

SPECULÁNT, *-Ă*, *speculanți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care face speculă (1). ♦ (Adjectival) *Negustor speculant*. — Din germ. **Spekulant**.

SPECULÁTV, *-Ă*, *speculativ*, *-e*, adj. Care aparține speculației (1), care se ocupă numai de teorie fără legătură cu practica și cu experiența. — Din fr. **spéculatif**.

SPECULÁȚIE, *speculații*, s.f. 1. Studiu, cercetare abstractă, considerație pur teoretică asupra unei probleme. 2. Speculă în afaceri; afacere bazată pe înșelătorie. 3. Tranzacție bursieră de valori prin care se urmărește realizarea de profit. [Var.: **speculațiune** s.f.] — Din fr. **spéculation**.

SPECULÁȚIUNE s.f. v. **speculație**.

SPÉCULĂ, *specule*, s.f. 1. Comerț ilicit care constă în vinderea sau revinderea, cu prețuri exagerate, a unor mărfuri. 2. Tranzacție de bursă care constă în cumpărarea (și vânzarea) valorilor, cu scopul de a obține câștiguri din diferența de curs. — Din **specula** (derivat regresiv).

SPÉCULUM s.n. v. **specul**.

SPEECH, *speech-uri*, s.n. Alocuțiune rostită de obicei ca răspuns la un toast. [Pr.: *spič*] — Cuv. engl.

SPELB, *-Ă*, *spelbi*, *-e*, adj. (Pop.) 1. (Despre oameni sau despre fața lor) Palid; galben. ♦ (Despe ochi) Lipsit de o culoare precisă și de expresie; spălăcit. 2. (Despre băuturi) Fără gust; fad, searbăd. — Et. nec.

SPÉLCĂ, *spelci*, s.f. (Reg.) Ac de păr. [Var.: **splică** s.f.] — Din ucr. **špyl'ka**.

SPÉLCĂȚĂ, *spelcuțe*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *spelcă*. — **Spelcă** + suf. *-uță*.

SPÉLÚNCĂ, *spelunci*, s.f. 1. Local public rău famat; bombă. 2. (Înv.) Peșteră, grotă. — Din lat. **spelunca**, fr. **spelouque**.

SPÉNȚER, *spențere*, s.n. 1. (Înv.) Haină scurtă (ca o vestă). 2. (Reg.) Surtuc fără pulpăne, purtat de unii țărani. — Din germ. **Spenser**.

SPEOLÓG, *-Ă*, *speologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Specialist în speologie. [Pr.: *spe-o*] — Cf. fr. **spéléologie**.

SPEOLÓGIC, *-Ă*, *speologici*, *-ce*, adj. Care aparține speologiei, privitor la speologie. [Pr.: *-spe-o*] — **Speologie** + suf. *-ie*. Cf. fr. **spéléologique**.

SPEOLOGIE s.f. Știință care are ca obiect explorarea și studiul complex al peșterilor. [Pr.: *spe-o*] — Cf. fr. **spéléologie**.

SPERĂ, *sper*, vb. I. Intrans. și tranz. A considera ca realizabilă o dorință, a avea speranță; a nădăjdui. — Din lat., it. **sperare**.

SPERÁNTĂ, *speranțe*, s.f. Sentiment de încredere în rezolvarea favorabilă a unei acțiuni, în realizarea unei dorințe; nădejde, sperare. ♦ Expr. *În speranța că...* = nădăjduind că..., având încredere că... ♦ Încredere în viitorul, în reușita cuiva. ♦ Persoană tânără și talentată ori capabilă de la care se așteaptă realizări mari în viitor. — Din it. **speranza**.

SPERÁRE, *sperări*, s.f. (Înv.) Speranță. — V. **spera**.

SPERÁT, *-Ă*, *sperati*, *-te*, adj. Care este dorit și considerat ca realizabil. — V. **spera**.

SPERIÁ, *sperii*, vb. I. 1. Tranz. și intrans. A (se) umple de frică, de spaimă; a (se) înspăimânta, a (se) înfricoșa. ♦ Expr. (Reflexiv) *Se sperie și de umbra lui*, se spune despre o ființă foarte fricoasă. 2. Tranz. A face ca o ființă sau un grup de ființe să se înfricoșeze (de o mișcare ori de o apariție

bruscă și neașteptată) și să fugă; *p. restr.* a stârni un animal din culcuș. ♦ Expr. *A-și speria* (sau *a-i speria cuiva*) *somnul* = a rămâne (sau a face să rămână) treaz, a nu mai putea (sau a face să nu mai poată) adormi. 3. Tranz. (Fam.) A uimi (prin splendoare, frumusețe, calitate). ♦ Loc. adj. și adv. *De speriat* = ieșit din comun, uimitor; extraordinar. [Pr.: *-ri-a*] — Lat. ***expavorere** (< *pavor*).

SPERIÁT¹ s.n. Faptul de a (*se*) *speria*; spieretură (1). ♦ Loc. adv. *A băga* (pe cineva) *în spierți* (sau *în toți spierții*) = a spieria, a înspăimânta (pe cineva). 2. (În superstiții) Spieretură (2). [Pl.: (m., în loc. vb.) *spierți*] — V. **speria**.

SPERIÁT², *-Ă*, *speriați*, *-te*, adj. Cuprins de frică; înspăimântat, înfricoșat. ♦ Care exprimă spaimă. — V. **speria**.

SPERIETOÁRE, *sperietori*, s.f. Persoană, lucru care spierie; *spec. obiect, momăie, morișcă* etc. pentru spieriat păsările dăunătoare culturilor. [Pr.: *-ri-e*] — **Speria** + suf. *-ătoare*.

SPERIETÚRĂ, *sperieturi*, s.f. 1. Spieriat¹ (1); spaimă. ♦ Expr. *A trage o spieretură* = a fi cuprins de spaimă, a trece printr-un pericol. 2. (În superstiții) Boală provenită din spaimă; spieriat¹ (2). [Pr.: *-ri-e*] — **Speria** + suf. *-ătură*.

SPERIÓS, *-OÁSĂ*, *sperioși*, *-oase*, adj. (Despre ființe) Care se sperie ușor; fricos. ♦ (Despre oameni) Timid, sfios. ♦ Care exprimă frică, spaimă sau timiditate. [Pr.: *-ri-os*] — **Speria** + suf. *-os*.

SPERJÚR, *-Ă*, (1) *sperjuri*, *-e*, s.m. și f., (2) *sperjururi*, s.n. 1. S.m. și f. Persoană care jură fals sau care își calcă jurământul. 2. S.n. (Rar) Faptul de a-și călca jurământul; nesocotire a unui jurământ făcut; jurământ fals făcut în fața justiției (și pedepsit de lege). — Din it. **spergiuro** (după *jurat*).

SPERMANȚÉT s.n. Substanță grasă de culoare albă, cu aspect de ceară, obținută din craniul de cașalot, de balenă, de delfin și folosită în cosmetică și la fabricarea lumânărilor; ceară de balenă. [Var.: **spermanțetă** s.f.] — Din ngr. **spermatseto**. Cf. bg., rus. *spermacet*.

SPERMANȚÉTĂ s.f. v. **spermanțet**.

SPERMATECĂ, *spermateci*, s.f. (Biol.) Organ al insectei femele care înmagazinează spermatozoizii. — Din fr. **spermatheque**.

SPERMÁTIC, *-Ă*, *spermatoci*, *-ce*, adj. Care aparține spermei, privitor la spermă, care conține sau produce spermă. — Din fr. **spermatique**.

SPERMATIDĂ, *spermatide*, s.f. (Biol.) Celulă germinală masculină rezultată prin diviziunea spermatocitului. — Din fr. **spermatide**.

SPERMATIE, *spermatii*, s.f. (Bot.) Gamet masculin cu un singur nucleu. — Din fr. **spermatie**.

SPERMATOCIT, *spermatocite*, s.n. (Biol.) Celulă de reproducere masculină provenită din spermatogonii. — Din fr. **spermatocyte**.

SPERMATOFÍTĂ, *spermatofite*, s.f. (La pl.) Grup de plante superioare cu structura diferențiată în rădăcină, tulpină, frunze, flori și care produc semințe; (și la sg.) plantă care face parte din acest grup. — Din fr. **spermatophyte**.

SPERMATOFÓR, *spermatofori*, s.m. (Biol.) Capsulă cu spermatozoizi la unele insecte, la cefalopode etc. — Din fr. **spermatophore**.

SPERMATOGÉN, *-Ă*, *spermatogeni*, *-e*, adj. (Biol.) Care produce celule germinale masculine. — Din germ. **spermatogen**.

SPERMATOGÉNÉZĂ s.f. Proces de formare a spermatozoizilor. — Din fr. **spermatogénese**.

SPERMATOGONIE, *spermatogonii*, s.f. (Biol.) Celulă germinală producătoare de spermă. — Din fr. **spermatogonie**.

SPERMATORÉE, *spermatoree*, s.f. (Med.) Scurgere spontană de spermă prin uretră în afara actului sexual. — Din fr. **spermatorrhée**.

SPERMATOZOÍD, *spermatozoizi*, s.m. Celulă sexuală mobilă a organismului animal și vegetal mascul. — Din fr. **spermatozoïde**.

SPERMĂ s.f. Lichid fiziologic cu compoziție complexă, secretat de glandele sexuale masculine care conține ca elemente esențiale spermatozoizii. — Din fr. **sperme**.

SPERMICÍD, *spermicide*, s.n. Substanță care distruge spermatozoizii aflați în spermă. — Din fr. **spermicide**.

SPERMOGRÁMĂ, *spermogramme*, s.f. (Med.) Examen cantitativ și calitativ macroscopic și microscopic al spermei; diagrama rezultată în urma acestui examen. — Din fr. **spermogramme**.

SPÉSE s.f. pl. v. **speze**.

SPETEÁLĂ, *speteli*, s.f. (Pop.) Boală a animalelor de tracțiune, care constă în întinderea excesivă a ligamentelor și a țesuturilor spinării din cauza eforturilor și care se manifestă prin șchiopătări, mers greoi etc.; *p. ext.* (la oameni și la animale) durere acută în regiunea lombară (provenită din cauza unui efort prea mare). — **Speti** + suf. *-eală*.

SPETEÁZĂ, *speteze*, s.f. 1. Parte mai înaltă a unui scaun, fotoliu etc., de care își reazemă spatele cel care șade; spătar¹, rezemătoare. 2. Bucată de scândură îngustă care servește ca element de sprijin sau de legătură între

diverse părți ale unei construcții sau ale unui obiect: **a)** fiecare dintre aripile morii de vânt; **b)** fiecare dintre stîngiile care unesc obezile de la roata morii de apă; **c)** fiecare dintre piesele de lemn care leagă carâmbii loitrelor de la car; **d)** bucată de lemn care unește cele două coarne ale plugului; **e)** scîndură cu care se ridică firele de urzeală când se țese cu alesături; **f)** fiecare dintre cele două brațe ale vatalelor la războiul de țesut; **g)** fiecare dintre scîndurele care alcătuiesc scheletul zmeului cu care se joacă copiii și care se fixează pe o coală de hîrtie; **h)** fiecare dintre stîngiile care alcătuiesc scheletul steii cu care colindă copiii și pe care se fixează hîrtia și ornamentele. — **Spată** + suf. *-ează*.

SPETÍ, *spetesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) îmbolnăvi de speteală. ♦ A munci sau a obliga să muncească până la istovire, a (se) istovi din cauza eforturilor depuse. ♦ Refl. (Despre oameni) A fi silit să facă față unor sarcini materiale copleșitoare, să cheltuiască sume care depășesc cu mult limita posibilităților. — Din **spatá**.

SPETÍTÍ, *-Ă, spetiți*, *-te*, adj. Bolnav de speteală; deșelat; (despre oameni) frânt de șale, istovit, sleit de puteri. — V. **speti**.

SPÉȚĂ, *spete*, s.f. 1. Specie. 2. Pricină adusă spre rezolvare înaintea unui organ de jurisdicție. ♦ Loc. adv. *În speță* = în cazul de față, în cazul dat. — Cf. germ. *Spezies*, fr. *espèce*.

SPÉZE s.f. pl. Cheltuieli (pe care le suportă cineva pentru o deplasare, pentru anumite servicii, pentru punerea în practică a unei inițiative etc.). ♦ Expr. *A trăi pe spezele cuiva* = a trăi din munca, pe spinarea altuia. [Var.: **spése** s.f. pl.] — Din it. **spese**.

SPIC, *spice*, s.n. 1. Inflorescență caracteristică plantelor graminee, alcătuită din mai multe flori mici cu peduncul scurt, dispuse pe o axă centrală lungă. ♦ Expr. *A da în spic sau a-i da spicul, a face spic* = (despre plante) a se apropia de maturitate, a ajunge în faza de dezvoltare în care apare spicul (1); a înspica. 2. Stilizare decorativă în formă de spic (1), frecventă în arta populară pe cusături, țesături etc. 3. Vârful firelor de păr, mai lungi (și de altă culoare) din blana unor animale. 4. (În sintagma) *Spic de zăpadă* (sau, rar, *de ploaie*) = fulgi mari de zăpadă amestecați cu stropi de ploaie, care cad pe pământ. 5. (Pop.) Vârf de munte; pisc. ♦ Partea cea mai înaltă a acoperișului casei. [Pl. și: *spicuri*] — Lat. **spicum**.

SPICĂTE adv. (Indică modul de executare a unei bucăți muzicale la instrumentele cu coarde) În mod sacadat, prin desprinderea arcului de coarde după fiecare notă executată. — Cuv. it.

SPICHER, *spicheri*, s.m. Crainic la o stație de radio sau de televiziune. [Var.: **spicher** s.m.] — Din fr., engl. **speaker**.

SPICHERIȚĂ, *spicherițe*, s.f. Crainică la o stație de radio sau de televiziune. [Var.: **spicheriță** s.f.] — **Spicher** + suf. *-iță*.

SPICIFORM, *-Ă, spiciformi*, *-e*, adj. Care are formă de spic (1). — Din fr. **spiciforme**.

SPICUI, *spicuiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A culege spice (1) din lan; a aduna spicele rămase după secerat. 2. Fig. A culege (de ici, de colo), a extrage (materiale documentare) din diferite izvoare (alegând dintr-o cantitate mai mare). [Prez. ind. și: *spicui*] — **Spic** + suf. *-ui*.

SPICUIALĂ, *spicuieli*, s.f. (Rar) Spicuire. — **Spicui** + suf. *-eală*.

SPICUIRE, *spicuirii*, s.f. Acțiunea de a spicui și rezultatul ei; spicuială. — V. **spicui**.

SPICUITÓR, *-OĂRE, spicuitori*, *-oare*, s.m. și f. (Rar) Persoană care spicuieste. [Pr.: *-cu-i*] — **Spicui** + suf. *-tor*.

SPICUL, *spicule*, s.n. (Bot.; astăzi rar) Spiculeț (2). [Acc. și: *spicul*. — Pl. și: (m.) *spiculi*] — Din lat. **spiculum**, fr. **spicule**.

SPICULEȚ, *spiculețe*, s.n. 1. Diminutiv al lui *spic*; spicușor, spicuț. 2. Fiecare dintre micile flori sau inflorescențe care împreună formează spicul (1) plantelor graminee. — **Spic** + suf. *-uleț*.

SPICUȘÓR, *spicușoare*, s.n. Spiculeț. — **Spic** + suf. *-ușor*.

SPICUȚ, *spicuțuri*, s.n. (Rar) Spiculeț. — **Spic** + suf. *-uț*.

SPÍLCĂ s.f. v. **spelcă**.

SPILCUI, *spilcuiesc*, vb. IV. Refl. (Fam.) A-și îngriji în mod deosebit (și exagerat) înfățișarea și ținuta; a se găti, a se dichisi (excesiv). — **Spilcă** + suf. *-ui*.

SPILCUIȚ, *-Ă, spilcuiți*, *-te*, adj. (Fam.) Cu aspect (prea) îngrijit, (exagerat) gătit; dichisit. — V. **spilcui**.

SPINÍ, *spini*, s.m. I. 1. Organ în formă de țeapă care crește pe tulpina, pe ramurile, pe frunzele, pe fructele etc. unor plante; ghimpe. ♦ Expr. *A sta (sau a șede) pe (sau ca pe) spini* = a fi neliniștit, nerăbdător. *A fi (sau a sta) ca un spin în ochii sau în inima, în coasta cuiva* = a nu fi pe placul cuiva, a constitui o prezență neplăcută pentru cineva; a incomoda pe cineva. 2. Nume dat mai multor plante erbacee sau lemnoase care au spini (I 1). ♦ Spec. Plantă erbacee din familia compozeelor, cu tulpina spinoasă și ramificată, cu frunze dintate și spinoase și cu flori roșii, dispuse în capitule (*Carduus acanthoides*). II. 1. Parte în formă de spin (I 1) a

cârligului de undiță, situată în vârful acestuia. 2. Știft. — Lat. **spinus** „prun sălbatic”.

SPIN², *spini*, s.m. (Fiz.) Moment cinetic propriu electronului sau oricărei alte particule elementare. — Din engl., fr. **spin**.

SPINAL, *-Ă, spinali*, *-e*, adj. Care aparține coloanei vertebrale sau spinării, privitor la coloana vertebrală sau la spinare. — Din fr. **spinal**.

SPINALGÍE, *spinalgii*, s.f. (Med.) Durere localizată în coloana vertebrală. — Din fr. **spinalgie**.

SPINĂRE, *spinării*, s.f. 1. (Anat.) Spate (1). ♦ Loc. adv. *În (sau pe) spinare sau de-a spinare (sau spinarea)*, cu *spinarea* = ținând o povară peste umăr, pe spate, în spate. ♦ Expr. *A cădea în spinarea cuiva* = a cădea în grija sau în sarcina cuiva. *A trăi pe spinarea cuiva* = a trăi ca un parazit, din munca altuia. *A arunca (ceva) în spinarea cuiva* = a face pe cineva răspunzător de o vină (de obicei fără teme). 2. Parte a unui obiect de îmbrăcăminte care acoperă spatele omului. 3. Partea cea mai înaltă a unui munte, a unui deal, a unei stânci; culmea prelungită; creastă, coamă. ♦ Creasta unui val de apă. — Lat. **spinalis**.

SPINĂ, *spine*, s.f. (Med.) Proeminență ascuțită a unui os. ♦ *Spina bifida* = malformație congenitală a coloanei vertebrale caracterizată prin lipsa de sudură a arcurilor vertebrale, situată de obicei în regiunea lombară și sacrală. — Din lat., fr. **spina bifida**.

SPINĂRIE, *spinării*, s.f. Loc unde cresc mulți spini¹, desiș de spini¹; spinet, spiniș. — **Spin**¹ + suf. *-ărie*.

SPINĂRÚȘĂ, *spinărușe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *spinare*; spinăruță. — **Spinare** + suf. *-ușă*.

SPINĂRÚȚĂ, *spinăruțe*, s.f. (Rar) Spinărușă. — **Spinare** + suf. *-uță*.

SPINÉL, *spinelii*, s.m. Minerul de magneziu cristalizat în sistemul cubic, divers colorat, cu luciu sticlos și duritate mare, cu varietăți folosite ca pietre prețioase. — Din fr. **spinnelle**.

SPINÉT, *spineturi*, s.n. (Înv. și reg.) Spinărie. — **Spin**¹ + suf. *-et*.

SPINÉTĂ, *spinete*, s.f. Vechi instrument muzical cu clape și coarde, asemănător cu clavecinul. — Din it. **spinetta**.

SPINIȘ, *spinișuri*, s.n. (Reg.) Spinărie. — **Spin**¹ + suf. *-iș*.

SPINIȘÓR, *spinișori*, s.m. Diminutiv al lui *spini*¹. — **Spin**¹ + suf. *-ișor*.

SPINOBLBĂR, *-Ă, spinobulbari*, *-e*, adj. (Anat.) Care aparține măduvei spinării și bulbului; care se extinde în măduva spinării și în bulb. ♦ *Cale spinobulbară* = traiect al axonilor care străbat măduva spinării și bulbul rahidian. — **Spin**[ă] + **bulbar**.

SPINOCEREBELÓȘ, *-OĂȘĂ, spinocerebeloși, -oase*, adj. (Anat.) Care aparține coloanei vertebrale și creierului, care se extinde în coloana vertebrală și în creier. ♦ *Cale spinocerebeloasă* = traiect al nervilor care străbat măduva spinării și a trunchiului cerebral. — Din engl. **spinocerebellous**.

SPINÓȘ, *-OĂȘĂ, spinoși, -oase*, adj. 1. (Despre plante) Cu spini¹; ghimpos; (despre locuri, terenuri) pe care cresc plante cu spini¹. 2. Fig. Care prezintă dificultăți; greu de parcurs, greu de efectuat; aspru. ♦ Fig. Complicat, dificil. — **Spin**¹ + suf. *-oș*.

SPINOTALÁMIC, *-Ă, spinotalamici, -ce*, adj. (Anat.) Care aparține măduvei spinării și talamusului. ♦ *Cale spinotalamică* = traiect al fibrelor nervoase care străbat măduva spinării, bulbul, puntea și pedunculii cerebrali, ajungând la talamus. — Din fr. **spinothalamique**, engl. **spinothalamie**.

SPINTARISÓP, *spintariscope*, s.n. (Fiz.) Instrument folosit pentru a observa scânteierile produse de unele particule alfa emise de o sursă radioactivă, când lovesc un ecran cu sulfură de zinc. — Din fr. **spintariscope**.

SPINTECĂ, *spintec*, vb. I. Tranz. 1. A despica cu un instrument ascuțit trupul (sau o parte a trupului) unei ființe, printr-o tăietură lungă și adâncă. ♦ Tranz. și refl. recipr. A (se) înjunghia, a (se) ucide (prin înjunghiere). ♦ A despica un material fibros, metalic etc. în lungul fibrelor, al direcției de orientare a cristalelor etc. 2. Fig. A străbate spațiul (cu iuțeală). 3. A sfâșia, a rupe (haine, stofe). — Lat. ***expanticare** (< *pantex*).

SPINTECÁRE, *spintecări*, s.f. Acțiunea de a (se) *spinteca*. — V. **spinteca**.

SPINTECÁT, *-Ă, spintecați, -te*, adj. Despăcat, străpuns; înjunghiat; sfâșiat. ♦ Prevăzut cu o tăietură, cu o despăcătură. — V. **spinteca**.

SPINTECÁTÓR, *-OĂRE, spintecători, -oare*, adj. Care spintecă. — **Spinteca** + suf. *-ător*.

SPINTECÁTÚRĂ, *spintecături*, s.f. Tăietură lungă și adâncă; crăpătură, despăcătură; (concr.) loc unde s-a făcut o asemenea tăietură; despăcătură. — **Spinteca** + suf. *-ătură*.

SPINTEROMÉTRU, *spinterometre*, s.n. Aparat cu care se măsoară valorile tensiunilor electrice înalte. — Din fr. **spintéromètre**.

SPINÚȚĂ, *spinuțe*, s.f. Plantă erbacee cu flori de culoare albastru-închis, rar albe, dispuse în capitule globuloase; bănică (*Phyteuma orbiculare*). — **Spin**¹ + suf. *-uță*.

SPIÓN, -OANĂ, *spioni, -oane*, s.m., s.f. I. S.m. și f. 1. Persoană însărcinată să culegă clandestin informații secrete privitoare la un stat și să le transmită altui stat; iscoadă. 2. Persoană care pândeste, observă pe alții (pentru a furniza cuiva informații). II. S.m. Lamă de oțel cu o grosime variabilă, folosită la determinarea și la verificarea jocului sau a distanței dintre suprafețele a două piese asamblate. [Pr.: *spi-on*] — Din germ. **Spion**, it. **spione**. Cf. fr. **espion**.

SPIONĂ, *spionez*, vb. I. 1. Intrans. A culege în mod clandestin informații secrete privitoare la un stat și a le transmite altui stat. 2. Tranz. și refl. recipr. A (se) iscodi, a (se) pândi în scopul de a raporta cuiva cele aflate. ♦ A (se) privi, a (se) urmări pe furis. [Pr.: *spi-o-*] — Din germ. **spionieren**, it. **spionare**. Cf. fr. **espionner**.

SPIONAJ s.n. Faptul de a spiona (1); îndeletnicirea spionului (I 1). ♦ Iscodire, pândă, urmărire. [Pr.: *spi-o-*] — După fr. **espionnage**. Cf. it. **spionaggio**.

SPIONĂRE, *spionări*, s.f. Acțiunea de a spiona. [Pr.: *spi-o-*] — V. **spiona**. **SPIRAI**, *spirairi*, s.n. Capac cu geamuri construit în puntea unei nave (uneori înclinat și protejat cu grilaje), care servește la luminat și la aerisit. — Din it. **spiraglio**.

SPIRAL, **-Ă**, *spirali, -e*, s.f., adj. 1. S.f. Curbă plană deschisă care se rotește (sau se înfășoară) în jurul unui punct fix; *p. ext.* obiect care are această formă. 2. Adj. Care are formă de spirală (1); spiralat. — Din fr. **spiral**.

SPIRALĂT, -Ă, *spiralăți, -te*, adj. În formă de spirală; spiral, spiroidal. — Din fr. **spiralé**.

SPIRALIC, -Ă, *spiralice, -ce*, adj. Spiralat. — **Spiral** + suf. *-ic*. **SPIRALIZĂRE**, *spiralizări*, s.f. Operație de deformare a unui material metalic, care capătă forma unei spirale sau a unei elice. — Din fr. **spiralisation**.

SPIRANT, -Ă, *spirante*, adj. (În sintagma) *Sunet spirant* sau *consoană spirantă* (și substantivat, f.) = consoană constrictivă. — Din fr. **spirante**.

SPIRĂ, *spire*, s.f. 1. Porțiune dintr-o spirală care corespunde unghiului de 360°. 2. Fiecare dintre bucele spiralei unei înfășurări electrice sau bobine. 3. Bobină sau înfășurare electrică formată din spire (2). — Din fr. **spire**.

SPIRÉA, *spiree*, s.f. Arbust din familia rozaceelor, înalt până la 2 m, cu ramurile arcuite și flori albe dispuse pe toată lungimea ramurilor, cultivat ca plantă ornamentală (*Spiraea vanhouttei*). [Pr.: *-re-a*] — Din fr. **spirée**, lat. **spiraea**.

SPIRIDUȘ, *spiriduși*, s.m. (În mitologia populară) Ființă supranaturală aflată în slujba vrăjitoarelor sau a diavolului. ♦ Fig. Copil zburdalnic, vioi, neastâmpărat. [Var.: (rar) **spirítuș** s.m.] — Din lat. **spiritus**. Cf. pol. **spirytušek**.

SPIRIFÉR, *spirifere*, s.n. (La pl.) Gen fosil de brahiopode articulate caracterizate prin valve de forma unor aripi; (și la sg.) animal care face parte din acest gen. — Din fr. **spirifer**.

SPIRIL, *spirilli*, s.m. Nume generic dat bacteriilor în formă de fire în spirală cu unul sau mai mulți bacili la unul dintre capete. — Din fr. **spirille**.

SPIRIT, *spirite*, s.n. I. 1. Factor ideal al existenței (opus materiei); conștiință, gândire; *p. ext.* minte, rațiune, intelect. ♦ Inteligență, deșteptăciune, istețime; capacitate de imaginație, fantezie. ♦ Expr. (*Om*) *de (sau cu) spirit* = (om) cu minte ageră, inteligent; (om) spiritual, cu umor. ♦ (În filosofia idealistă și în concepțiile religioase) Element considerat ca factor de bază al Universului, opus materiei, identificat cu divinitatea sau cu spiritul (1). ♦ (În concepțiile religioase) Ființă imaterială, supranaturală, duh; (în superstiții) stafie, strigoi, fantomă. 2. Persoană considerată sub raportul capacității sale intelectuale sau din punctul de vedere al însușirilor morale, de caracter etc. ♦ *Spirit universal* (sau *enciclopedic*) = persoană care posedă cunoștințe (și se manifestă) în foarte multe domenii. 3. (La pl.) Societatea în întregul ei, oamenii considerați ca purtători ai unor idei, ai unor preocupări intelectuale; opinie publică. 4. Mod, fel de a gândi, de a se manifesta; părere, concepție împărtășită de un grup de oameni, de o colectivitate. ♦ Loc. prep. *În spiritul...* = în concordanță cu... 5. Caracter specific, trăsătură caracteristică a ceva. ♦ Sensul real a ceva. *Spiritul legilor*. 6. Înclinare, pornire, tendință care determină fel de fi, de a gândi, de a se manifesta al cuiva. 7. Glumă, anecdotă, banc. II. Semn grafic în scrierea greacă care, adăugată unui sunet, arată cum se pronunță sunetul respectiv din punctul de vedere al aspirației. — Din lat. **spiritus**, it. **spirito**.

SPIRITISM s.n. Concepție potrivit căreia spiritele sau sufletele morților supraviețuiesc, iar cei vii pot comunica cu ele prin diverse procedee. — Din fr. **spiritisme**.

SPIRITIST, -Ă, *spiritiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține spiritismului, privitor la spiritism. 2. S.m. și f. Persoană care practică spiritismul. — Din fr. **spiritiste**.

SPIRITUAL¹, -Ă, *spirituali, -e*, adj. 1. Care aparține spiritului (I 1), privitor la spirit; ideal, imaterial; sufletesc; intelectual; *p. ext.* cultural. 2. Inteligent, deștept, ager; dotat cu umor. ♦ Care oglindește, exprimă, denotă inteligență, istețime, umor. 3. Care aparține religiei sau bisericii; bisericesc, religios; duhovnicesc. ♦ (Substantivat, m.) Duhovnic. [Pr.: *-tu-a*] — Din fr. **spirituel**.

SPIRITUAL² s.n. (Și în sintagma *negro spiritual*) Cântec religios al afro-americanilor care a constituit una dintre sursele jazzului. [Pr.: *spirituă*] — Cuv. engl.

SPIRITUALICÊȘTE adv. Din punct de vedere spiritual. [Pr.: *-tu-a-*] — **Spiritual** + suf. *-icește*.

SPIRITUALISM s.n. Concepție care afirmă că spiritul uman, sufletul constituie o realitate de sine stătătoare, independentă de materie sau că este baza întregii realități. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **spiritualisme**.

SPIRITUALIST, -Ă, *spiritualiști, -ste*, adj., s.m. și f. 1. Care aparține spiritualismului, privitor la spiritualism. 2. S.m. și f. Adept al spiritualismului. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **spiritualiste**.

SPIRITUALITĂTE s.f. Calitatea, caracterul a ceea ce este spiritual. ♦ Spec. Ceea ce caracterizează o colectivitate umană din punctul de vedere al vieții sale spirituale, al specificului culturii sale. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **spiritualité**.

SPIRITUALIZĂ, *spiritualizez*, vb. I. Tranz. A încerca să dea sau a da fenomenelor, lucrurilor etc. un caracter sau un conținut spiritual, a încerca să le detașeze de materie. ♦ Refl. A căpăta o anumită adâncime spirituală. [Pr.: *-tu-a-*] — Din fr. **spiritualiser**.

SPIRITUALIZĂRE, *spiritualizări*, s.f. Faptul de a spiritualiza. [Pr.: *-tu-a-*] — V. **spiritualiza**.

SPIRITUALIZĂT, -Ă, *spiritualizați, -te*, adj. Care a căpătat un caracter spiritual; imaterial. ♦ Care a căpătat o anumită adâncime, care și-a adâncit conținutul sufletesc, intelectual. [Pr.: *-tu-a-*] — V. **spiritualiza**.

SPIRITUȘ s.m. v. **spiriduș**.

SPIROCHET, -Ă, *spirocheți, -te*, s.m. Nume dat mai multor bacterii în formă de filament subțire, spiralat, mobil, dintre care unele sunt patogene pentru om. — Din fr. **spirochète**.

SPIROCHETÓZĂ, *spirochetoze*, s.f. Boală infecțioasă provocată de spirocheți. — Din fr. **spirochétose**.

SPIROGRAF, -Ă, *spirografe*, s.n. Aparat care înregistrează mișcările respiratorii și efectuează măsurarea cantitativă a oxigenului inspirat și a dioxidului de carbon expirat. — Din fr. **spirographe**.

SPIROGRAFIE, *spirografii*, s.f. (Med.) Înregistrare grafică a ventilației pulmonare. — Din fr. **spirographie**.

SPIROGRAMĂ, *spirograme*, s.f. (Med.) Diagramă obținută la spirograf. — Din fr. **spirogramme**.

SPIROIDĂL, -Ă, *spiroidali, -e*, adj. Spiralat. [Pr.: *-ro-i-*] — Din fr. **spiroïdal**.

SPIROMETRIE, *spirometrie*, s.f. Stabilire a funcției și a capacității respiratorii pulmonare cu ajutorul spirometrelor sau al spirografelor. — Din fr. **spirométrie**.

SPIROMÉTRU, *spirometre*, s.n. Aparat pentru măsurarea capacității de respirație a plămânilor. — Din fr. **spiromètre**.

SPIRT, *spirturi*, s.n. (Pop.) Alcool etilic (care se vinde în comerț); *p. ext.* băutură alcoolică tare. ♦ *Spirit de lemn* = alcool metilic obținut la distilarea uscată a lemnului. *Spirit medicinal* = spirt folosit în medicină, mai ales ca dezinfectant extern, făcut impropriu pentru consumul alimentar prin adăugarea unei substanțe toxice. *Spirit denaturat* = alcool etilic denaturat. ♦ Fig. (Adjectival) Extrem de harnic, de iute la treabă, de prompt. — Din rus. **спирт**.

SPIRTIÉRĂ, *spirtiere*, s.f. Mică lampă de gătit care funcționează cu spirt. [Pr.: *-ti-e-*] — **Spirit** + suf. *-ieră*.

SPIRTÓS, -OĂȘĂ, *spirtosi, -oase*, adj. (Despre băuturi) Care conține spirt; alcoolic. ♦ *Bomboane spirtose* = bomboane fabricate cu esență de mentă. ♦ (Substantivat, f. pl.) Băuturi alcoolice (tari). — **Spirit** + suf. *-os*.

SPITAL, -ALE, s.n. Instituție medicală curativă-profilactică în care sunt tratați bolnavii, accidentații sau răniții. [Pl. și: *spitaluri*] — Din germ. **Spital**.

SPITALICÊSC, -EĂSCĂ, *spitalicești*, adj. Care aparține spitalului, privitor la spital, care se face în spital. — **Spital** + suf. *-icesc*.

SPITALIZĂ, *spitalizez*, vb. I. Tranz. A interna pe cineva într-un spital pentru tratament medical. — **Spital** + suf. *-iza*.

SPITALIZĂRE, *spitalizări*, s.f. Acțiunea de a spitaliza și rezultatul ei; timp cât cineva este internat și îngrijit într-un spital. — V. **spitaliza**.

SPÎȚĂ, *spite*, s.f. 1. Fiecare dintre bucățile de lemn sau dintre barele subțiri de metal care leagă cîrul sau ozele unei roți de butucul sau de centrul ei. ♦ Stinghie, spetează. 2. Fiecare dintre treptele unei scări; fusc. 3. Fig. Grad de rudenie; neam; totalitatea persoanelor care descind din aceeași persoană; *p. ext.* origine. ♦ *Spîța neamului* = arbore genealogic.

4. Unitate biologică formată din lanțuri de specii care au derivat una din alta în decursul istoriei lor. — Din bg., sb. **spica**.

SPITĂRĂT, -Ă, *spitărăți, -te*, adj. (Reg.) Împodobit cu dantele, cu horbote. — **Spițuri** + suf. *-at*.

SPITĂLNIC, *spitelnice*, s.n. Sfredel cu care se fac găuri în butucul și în obezile roții pentru a se monta spițele; sfredel lung și subțire (pentru găuri mici); butelnic. — **Spiță** + suf. *-elnic*.

SPITĂR, *spitəri*, s.m. (Înv. și pop.) Farmacist. — Din ngr. **spets(i)eris**.

SPITĂREĂSĂ, *spitărese*, s.f. (Înv. și pop.) 1. Farmacistă. 2. Soție de spițer. — **Spițer** + suf. *-easă*.

SPITĂRIE, *spitării*, s.f. (Pop.) 1. Farmacie. ♦ (La pl.) Medicamente. 2. Știința farmaciei; profesia farmacistului. — Din ngr. **spetsaria**.

SPITĂRI s.n. pl. (Reg.) Dantelă sau colțișori de dantelă lucrați cu corșeta. — Cf. germ. *Spitz* + *en*.

SPLĂI, *splaiuri*, s.n. Mal al unei ape înălțat, întărit și pietruit sau pavat; arteră de circulație amenajată pe acest mal, străjuită de pomi. — Cf. pl. *i*.

SPLANHNOLOGIE s.f. Parte a anatomiei care se ocupă cu studiul organelor interne. — Din fr. **splanchnologie**.

SPLAU, *splauri*, s.n. Extremitate a unei punți așezată pe piloți, care poate fi ridicată sau coborâtă după nivelul apei și pe care stă pescarul cu sacoviștea. — Et. nec.

SPLEEN s.n. Stare nemotivată de melancolie, manifestată prin plictiseală și dezgust față de orice. [Pr.: *splin*] — Din engl. **spleen**.

SPLÉNDID, -Ă, *spléndizi, -de*, adj. Foarte frumos, minunat; strălucitor, măreț. [Acc. și: *spléndid*] — Din fr. **spléndice**, lat. **spléndidus**.

SPLENDŌARE, *spléndori*, s.f. Frumusețe fără seamăn (și plină de fast, de strălucire); strălucire, măreție. ♦ (Concr.) Obiect, ființă, fenomen etc. splendid. — Din fr. **splendeur**, lat. **splendor**.

SPLÉNIC, -Ă, *splénici, -ce*, adj. Care aparține splinei, privitor la splină. — Din engl. **spleen**.

SPLINĂ, *spline*, s.f. 1. Organ anatomic intern, moale și spongios, de culoare roșie-violetă, situat în partea superioară stângă a cavității abdominale, care produce limfocite, anticorpi, depozitează sângele etc. ♦ Loc. adj. *Fără splină* = (despre animale) care este rezistent la fugă, care nu obosește; (despre oameni) care mucește intens fără să obosească. ♦ Expr. *A i se pune cuiva splina* = a simți dureri acute la splină, din cauza fugii, a mersului repede etc. 2. Plantă erbacee din familia saxifragaceelor, cu frunze în formă de splină (1) și cu flori galbene-aurii; splinuță (1) (*Chrysosplenium alternifolium*). — Din ngr. **spłina**.

SPLINT, *splinturi*, s.n. (Tehn.) Cui de siguranță. — Din engl. **splint**.

SPLINŪȚĂ, *splinuțe*, s.f. (Bot.; rar) 1. Splină (2). 2. Plantă erbacee meliferă din familia compozelor, cu tulpină păroasă, cu flori galbene reunite în ciorchini (*Solidago virgaurea*). — **Splină** + suf. *-uță*.

SPODŪMEN s.n. Silicat natural de litiu și de aluminiu, de culoare albă-cenușie, galbenă-verzuie sau violetă, cu luciu sidefuu. — Din fr. **spodumène**.

SPOI, *spoiesc*, vb. IV. Tranz. 1. A acoperi o suprafață cu un strat subțire de var; a vâru. 2. A acoperi un vas sau un obiect de metal cu un strat subțire dintr-un metal protector. ♦ Refl. Fig. A-și însuși în mod superficial maniere civilizate, noțiuni de cultură etc. 3. A unge (pe deasupra). ♦ Tranz. și refl. (Peior.) A (se) farda. — Din sl. **supojiti**.

SPOIALĂ, *spoieli*, s.f. Faptul de a (se) *spoi*; *spoi*¹, vâruială. ♦ (Concr.) Strat protector cu care se acoperă suprafața unui obiect. ♦ Fig. Însușire superficială a unor maniere civilizate, a unor noțiuni de cultură etc.; *pospăială*. ♦ (Peior.) Fard. [Pr.: *spo-ia-*] — **Spoi** + suf. *-eală*.

SPOIRE, *spoiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *spoi* și rezultatul ei. — V. **spoi**.

SPOIT¹ s.n. Faptul de a (se) *spoi*. — V. **spoi**.

SPOIT², -Ă, *spoiți, -te*, adj. 1. Acoperit cu un strat subțire de var; vâruit. 2. (Despre obiecte, vase metalice) Acoperit cu un strat subțire de metal protector. 3. (Peior.) Fardat. — V. **spoi**.

SPOITŌR, -ŌARE, *spoitŌri, -oare*, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană care se ocupă cu spoitul¹ (vaselor de aramă). 2. S.n. (Reg.) Bidinea. [Pr.: *spo-i-*] — **Spoitor** + suf. *-easă*.

SPOITORIE s.f. Meseria spoitorului. [Pr.: *spo-i-*] — **Spoitor** + suf. *-ie*.

SPOLIĂ, *spoliez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A lua cuiva (în mod abuziv sau prin înșelăciune) averea sau, p. ext., a lipsi pe cineva de drepturi, de libertăți etc.; a prăda, a jefui. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **spolier**.

SPOLIATOR, -ŌARE, *spoliatori, -oare*, s.m. și f. (Livr.) Persoană care spoliază; jefuitor. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **spoliateur**.

SPOLIĂȚIE, *spoliății*, s.f. (Livr.) Spoliere. [Pr.: *-li-a-*] — Din fr. **spoliation**.

SPOLIÉRE, *spolieri*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *spolia* și rezultatul ei; jefuire, prădare; înșelare; spoliăție. [Pr.: *-li-e-*] — V. **spolia**.

SPOLOCĂNIE s.f. (Pop.; în practicile religiei ortodoxe) Prima zi din Postul Paștelui. — Din ucr. **spokanje**.

SPŌNCĂ, *sponci*, s.f. 1. (Reg.) Copcă; agrafă; cataramă. 2. (Pop. și fam.; în loc adv. și adj.) *Pe sponci* = (care este) în cantitate mică, puțin. — Din rus. **sponka**, ucr. **špon'ka**.

SPŌNDĂIC, *spondaice*, adj. (În versificația greco-latină; în sintagma) *Vers spondaic* = hexametru în care al cincilea picior este format dintr-un spondee. [Pr.: *-da-ic-*] — Din fr. **spondaïque**.

SPŌNDĒU, *spondei*, s.m. (În versificația greco-latină) Picior de vers compus din două silabe lungi. [Pl. și: (n.) *spondees*] — Din lat. **spondeus**, fr. **spondée**.

SPŌNDĪL, *spondili*, s.m. (La pl.) Gen de lamelibranchiate cu cochilia formată din două valve inegale și cu două urechiușe; (și la sg.) animal care face parte din acest gen. — Din fr. **spondyle**.

SPŌNDILĪȚĂ, *spondilite*, s.f. Inflamație (de natură tuberculoasă, infecțioasă, traumatică etc.) a coloanei vertebrale. — Din fr. **spondylite**.

SPŌNDILOZĂ, *spondiloze*, s.f. Boală localizată la coloana vertebrală (în totalitate sau la unele segmente ale ei), care se manifestă prin dureri și limitarea mobilității acesteia. — Din fr. **spondylose**.

SPŌNGIE, *spongii*, s.f. (Zool.) Burete. — Din lat. **spongia**.

SPŌNGIÉR, *spongieri*, s.m. (La plural) Încręgătură de animale nevertebrate cu corpul alcătuit dintr-o rețea compactă de fibre elastice și rezistente; (și la sg.) animal care face parte din această încręgătură. [Pr.: *-gi-er-*] — Din fr. **sponglair**.

SPŌNGIŌS, -ŌĂSĂ, *spongiŌși, -oase*, adj. Care este poros ca un burete; care are proprietatea de a suga lichidele. [Pr.: *-gi-os-*] — Din fr. **spongieux**, lat. **spongiosus**.

SPŌNGIOZITĂȚE s.f. Calitatea de a fi spongios. [Pr.: *-gi-o-*] — Din fr. **spongiosité**.

SPŌNGITĂ, *spongite*, s.f. Piatră plină de porozități care imită buretele. — Din fr. **spongite**.

SPŌNSOR, *sponsori*, s.m. Persoană fizică sau juridică având calitatea de a sponsoriza pe cineva sau ceva. — Din engl. **sponsor**.

SPŌNSORIZĂ, *sponsorizez*, vb. I. Tranz. A susține, a finanța o acțiune, o activitate nelucrative, de obicei în scop publicitar. — Din fr. **sponsoriser**.

SPŌNSORIZĂRE, *sponsorizări*, s.f. Acțiunea de a *sponsoriza* și rezultatul ei. — V. **sponsoriza**.

SPŌNTĂN, -Ă, *spontani, -e*, adj. (Adesea adverbial) Care se face sau se produce de la sine, fără vreo cauză exterioară aparentă; care se face de bunăvoie, fără a fi silit de nimeni; care apare brusc, pe neașteptate. ♦ Care acționează cu promptitudine. ♦ Care nu este conștient. [Var.: **spontanéu, -ée** adj.] — Din fr. **spontané**, lat. **spontaneus**.

SPŌNTANEITĂȚE s.f. Însușire a ceea ce este spontan. ♦ Vioiciune, promptitudine, naturalețe promptă în atitudini, în comportări etc. [Pr.: *-ne-i-*] — Din fr. **spontanéité**.

SPŌNTANÉU, -ÉE adj. v. **spontan**.

SPOR¹, *spori*, s.m. Organ microscopic al organismelor vegetale, care servește la înmulțire, la răspândire și, adesea, pentru supraviețuirea în condiții nefavorabile. ♦ (Zool.) Corpuscul reproducător la anumite protozoare. — Din fr. **spore**.

SPOR², (3) *sporuri*, s.n. 1. Faptul de a progresa ușor, de a avea randament în muncă; progres. ♦ Loc. adj. și adv. *Cu spor* = cu mare randament; spornic; repede. *Fără spor* = fără randament; puțin; încet. ♦ Expr. *A avea spor* = a realiza, a produce mult în timp (relativ) scurt. *Spor la lucru!* fomulă de urare adresată cuiva care lucrează sau merge la lucru. 2. Abundență, belșug, prosperitate; folos, câștig. 3. Creștere, mrire, majorare; adaos, supliment; (concr.) ceea ce reprezintă o creștere, o mrire, un adaos. — Din sl. **sporŭ**, bg. **spor**.

SPORĂDIC, -Ă, *sporadici, -ce*, adj. (Adesea adverbial) Care apare, care se manifestă pe ici, pe colo sau din când în când; lipsit de continuitate; distanțat, rar; împrăștiat, dispersat, răzleț, izolat; întâmplător. — Din fr. **sporadique**.

SPORADICITĂȚE s.f. (Rar) Însușirea, calitatea de a fi sporadic. — Din fr. **sporadicité**.

SPORĂNGE, *sporangii*, s.m. Organ în formă de săculeț în care se dezvoltă spori¹ la plantele criptogame. — Din fr. **sporange**.

SPORĪ, *sporesc*, vb. IV. 1. Intrans., refl. și tranz. A crește sau a face să crească; a (se) mări, a (se) înmulți. 2. Intrans. A progresa, a înainta, a avea spor². 3. Intrans. (Înv.) A-și da silința, a se zori. ♦ Tranz. A împinge, a îmboldi. 4. Tranz. (Reg.) A povesti (exagerând); a flecări, a sporovăi. — Din **spor²**. Pentru sensul 4, cf. bg. *sporja*, sb. *sporiti* „a discuta”.

SPORIFÉR, -Ă, *sporiferi, -e*, adj. Care poartă sau produce spori¹. — Din fr. **sporifère**.

SPORIRE, *sporiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *spori*; creștere, înmulțire, mrire. — V. **spori**.

SPORITÓR, -OÁRE, *sporitori, -oare*, adj. (Rar) Care are spor², care progresează. — **Spori** + suf. -*tor*.

SPÓRNIC, -Ă, *spornici, -ce*, adj. 1. Îmbelșugat, abundent, bogat, mult; productiv. ♦ (Despre alimente) Care ține mult, care nu se consumă repede; economic. ♦ Fig. (Pop.) Vorbăreț. *Spornic la vorbă*. 2. Care are spor² la treabă; harnic, vrednic. ♦ Care prilejuește o acțiune cu spor², care se face cu spor²; la care se lucrează cu spor². — Din sl. **sporŋnŭ**.

SPOROFILĂ, *sporofile*, s.f. Frunză pe care se formează sporangiele. — Din germ. **Sporophyl**.

SPOROFÍT, *sporofitŭi*, s.m. Organism vegetal care poartă spori¹. — Din fr. **sporophyte**.

SPOROGÉN, -Ă, *sporogeni, -e*, adj. (Biol.) Care produce spori. — Din fr. **sporogène**.

SPOROGENÉZĂ, *sporogeneze*, s.f. (Biol.) Proces de formare a sporilor¹. — Din fr. **sporogénese**.

SPOROGÓN, *sporogoni*, s.m. Sporofit al mușchilor. — Din fr. **sporogone**.

SPOROVĂI, *sporovăiesc*, vb. IV. Intrans. (Pop. și fam.) A vorbi mult și fără rost; a flecări, a trâncăni. [Var.: (reg.) **sporovof** vb. IV] — Probabil contaminare între **spori** și **ciorovăi**.

SPOROVĂIALĂ, *sporovăieli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a *sporovăi*; flecăreală, trâncăneală; taifas. — **Sporovăi** + suf. -*eală*.

SPOROVÓI vb. IV v. **sporovăi**.

SPOROZOÁR, *sporozoare*, s.n. (La pl.) Clasă de protozoare caracterizată prin prezența stadiului de spor¹ în faza lor de dezvoltare, care trăiesc ca paraziți intracelulari, producând boli grave la oameni și la animale; (și la sg.) animal care aparține acestei clase. [Pr.: -*zo-ár*] — Din fr. **sporozoaire**.

SPORT, *sporturi*, s.n. Activitate fizică a cărei practică presupune un antrenament metodic, respectarea anumitor reguli și a unei anumite discipline, având la bază elementul competitiv și urmărind obținerea de performanțe; fiecare dintre formele particulare, reglementate ale acestei activități. ♦ Loc. adj. *De sport* = sportiv. ♦ (Adjectival) Care este specific unui sportiv. *Haină sport*. — Din fr. **sport**.

SPORTÍV, -Ă, *sportivi, -e*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de sport, privitor la sport; care servește la practicarea sporturilor; care este sau se comportă în conformitate cu regulile sporturilor. ♦ *Întâlnire* (sau *întrecere*) *sportivă* sau *concurs sportiv* = competiție sportivă la care participanții se întrec în vederea stabilirii unei ierarhii. ♦ Care demonstrează, denotă practicarea unui sport. *Ținută sportivă*. 2. S.m. și f., adj. (Persoană) care practică sportul. — Din fr. **sportif**.

SPORTIVITÁTE s.f. Însușirea de a fi sportiv; disciplină, conduită, atitudine cinstită, leală, plină de respect a unui sportiv față de partenerii și de adversarii săi. — Din fr. **sportivité**.

SPÓRTSMAN s.m. v. **sportsmen**.

SPÓRTSMEN, *sportsmeni*, s.m. (Rar) Sportiv (2). [Var.: *spórtsman* s.m.] — Din engl., fr. **sportsman**.

SPORULÁT, -Ă, *sporulați, -te*, adj. (Despre plante) Care se înmulțește prin spori¹. — Din fr. **sporulé**.

SPORULÁȚIE s.f. (Bot.) Proces de formare a sporilor¹; mod de reproducere asexuat prin spori¹. — Din fr. **sporulation**.

SPOT, *spoturi*, s.n. 1. (Fiz.) Urmă luminoasă lăsată pe o scară gradată sau pe un ecran de o rază de lumină reflectată pe oglinda unui instrument de măsură, care servește ca indicator. ♦ Fascicul concentrat de lumină folosit pentru iluminarea scenei sau a unui actor; proiector care produce acest fascicul. 2. Scurt anunț sau reclamă comercială prezentată la radio și televiziune. — Din fr. **spot**.

SPOVEDÁNIE, *spovedanii*, s.f. Faptul de a (se) spovedi; mărturisire. ♦ Spec. Ceremonia mărturisirii păcatelor în fața preotului. — Din sl. **ispovédanije**.

SPOVEDÍ, *spovedesc*, vb. IV. Refl. (În ritualul ortodox și catolic) A mărturisi unui duhovnic greșelile făptuite spre a obține iertarea lor. ♦ Tranz. (Despre duhovnici) A asculta mărturisirea greșelilor făptuite de un credincios. ♦ Refl. și tranz. A mărturisi cuiva o taină; a (se) destăinuși. [Var.: (înv.) **ispovedí, ispovedul**, (reg.) **spovedul** vb. IV] — Din sl. **ispovédati**.

SPOVEDÍRE, *spovediri*, s.f. Acțiunea de a (se) spovedi; destăinuire, mărturisire. — V. **spovedi**.

SPRAFĆÁ, *spraŋce*, s.f. 1. (Înv.) Cercetare (judecătorească); anchetă. 2. (Fam.; în expr.) A face *spraŋca* (sau *spraŋcă*) *din...* (sau *de...*) = a jefui, a risipi, a distruge. — Din rus. **spravka**.

SPRAY, *spray-uri*, s.n. Substanță (cosmetică, insecticidă etc.) pulverizată de un atomizor; p. ext. atomizor. [Pr.: *sprej*] — Din engl. **spray**.

SPRÁNCEANĂ, *sprâncene*, s.f. 1. Fire de păr scurte și dese crescute în linie arcuită deasupra orbitei ochiului (pentru a împiedica scurgerea transpirației în ochi). ♦ Expr. A *încreși* (sau a *înrunta*) *sprâncenele* = a fi

posomorât sau nemulțumit. A *ridica sprâncenele* (sau *din sprâncene*) = a privi mirat, a arăta surprindere, nedumerire sau nemulțumire. A *se uita* (sau a *pândi*) *pe sub sprâncene* = a se uita pe furiș. A *alege pe* (sau *după*) *sprâncenă* = a alege ce e mai bun, mai prețios etc. A *fi cu ochi și cu sprâncene* = a fi prea exagerat, prea bătător la ochi, prea evident (pentru a putea fi tăgăduit). 2. Fig. Muchie, culme, creastă, coamă (de deal). 3. Fig. Margine, poală; fâșie (de lumină). [Var.: **sprinceánă** s.f.] — Probabil lat. ***supercina** (< **supercilia** + **gena**).

SPRÁNCENÁT, -Ă, *sprâncenați, -te*, adj. (Adesea substantivat) Cu sprâncene (1) mari și dese. ♦ Expr. (lr.) *Călătorie sprâncenată!* urare care arată lipsa de regret la plecarea cuiva. ♦ Fig. Împodobit, decorat (cu un chenar). — **Sprâncenă** + suf. -*at*.

SPRÁNCENŪȚĂ, *sprâncenuțe*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *sprâncenă* [Var.: **sprincenúț** s.f.] — **Sprâncenă** + suf. -*uță*.

SPRE prep. 1. (Cu sens local) În direcția... înspre, către, la. *Pornesc spre școală*. ♦ (În numeralele de la 11 la 19, formate prin compunere) Adăugat la..., peste. *Unsprezece*. 2. (Cu sens temporal) În apropierea..., aproape de..., cam la vremea..., pe la... *Spre iarnă*. ♦ Către ziua de...; dintre ziua de...; și ziua de... *Luni spre marți*. ♦ (Arată o acțiune ulterioară celei exprimate de verbul precedent, având valoare copulativă) După aceea, și apoi. 3. (Introduce un complement circumstanțial de scop) În vederea... pentru a..., ca să... *Se duce spre a cerceta personal*. ♦ Expr. *Spre pildă* = de pildă, de exemplu. 4. (Introduce un complement circumstanțial de mod) (În așa fel) încât (să producă, să cauzeze cuiva ceva). *I-a dăruit o carte spre marea lui bucurie*. 5. (Înv. și reg.; introduce un complement indirect) Echivalând cu..., drept, ca. *Spre răsplată, cer două lucruri*. — Lat. **super**.

SPRÍJIN, sprijine, s.n. 1. Ceea ce servește să susțină, să sprijine (1), să prindă ceva (ca să nu cadă). 2. Fig. Ajutor, asistență, ocrotire. ♦ (Concr.) Susținător, ocrotitor, sprijinitor. — Din sl. **sŭprŷenŭ**.

SPRIJINÍ, *sprijin*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. A (se) susține, a (se) rezema, a (se) propti (ca să nu cadă). ♦ Fig. A pune bază pe ceva sau a constitui temeiul a ceva; a (se) întemeia pe... 2. Tranz. Fig. A ajuta pe cineva sau ceva, a ocroti, a proteja; a-și da concursul la ceva. 3. Tranz. (Înv. și reg.) A ține piept unui atac; a rezista. — Din **sprjijn**.

SPRIJINIRE, *sprjiriniri*, s.f. Acțiunea de a (se) sprijini; sprijin, reazem. ♦ Fig. Ajutor, ocrotire, concurs (material sau moral) acordat cuiva sau la ceva. — V. **sprjijini**.

SPRIJINITÓR, -OÁRE, *sprjinitori, -oare*, adj., s.f., s.m. 1. Adj., s.f. (Element de construcție) care servește să susțină, să proptească ceva. 2. Adj., s.m. și f. Fig. (Persoană) care ajută, susține, ocrotește pe cineva sau își dă concursul la ceva. — **Sprjijini** + suf. -*tor*.

SPRINCEÁNĂ s.f. v. **sprâncenă**.

SPRINCENŪȚĂ s.f. v. **sprâncenă**.

SPRÍNKLER, *sprinklere*, s.n. Dispozitiv automat montat la un extingtor pentru stingerea incendiilor în hale industriale. — Din fr., engl. **sprinkler**.

SPRINT, *sprinturi*, s.n. Accelerare a vitezei de către un concurent (de obicei în ultima fază a parcursului) la unele întreceri sportive. ♦ Categorie de probe sportive pe distanță scurtă, caracterizată prin viteză foarte mare. — Din fr., engl. **sprint**.

SPRINTÁ, *sprintez*, vb. I. Intrans. A-și mări viteza de deplasare în timpul unei probe sportive (de obicei în finalul ei); a se deplasa în fugă cu viteza maximă (într-o probă sportivă). — Din fr. **sprinter**.

SPRINTEIÓR, -OÁRĂ, *sprinteiori, -oare*, adj. Sprintenel. [Pr.: -*te-ior*] — **Sprinten** + suf. -*ior*.

SPRINTEN, -Ă, *sprinteni, -e*, adj. (Despre ființe; adesea adverbial) Care se mișcă repede și cu ușurință; vioi, iute; (despre mișcări, acțiuni ale ființelor) care arată vioiciune, iuțeală. ♦ Expr. *Sprinten la minte* = inteligent, deștept. ♦ Fig. (Rar; despre lucruri) Înalt, subțire, suplu, elegant. — Cf. sb. **spretan**.

SPRINTENEÁLĂ s.f. Însușirea de a fi sprinten; vioiciune, rapiditate și ușurință în mișcări. — **Sprinten** + suf. -*eală*.

SPRINTENÉL, -EÁ, -ICÁ, *sprintenei, -ele*, adj. Diminutiv al lui *sprinten*; sprintenior. — **Sprinten** + suf. -*el*.

SPRÍNTER, -Ă, *sprinteri, -e*, s.m. și f. Atlet specializat în alergări pe distanțe scurte sau înzestrat cu capacitatea de a sprinta în finalul unei curse mai lungi. — Din fr., engl. **sprinter**.

SPRINTÁR, -Ă, *sprintări, -e*, adj. Plin de zburdălnicie; zglobiu, nebunatic. ♦ Sprinten, iute; jucăuș. ♦ Fig. Hoinar, nestatornic. ♦ (Despre oameni) Ușuratic. — Et. nec.

SPRINTÁRÓI, -OÁIE, *sprintăroi, -oai*, adj. (Reg.) Augmentativ al lui *sprintar*; foarte sprintar. — **Sprintar** + suf. -*oi*.

SPÛLBER, *spulbere*, s.n. Spulberare; ninsoare spulberată; vânt puternic. ♦ Fig. Nimicire, păpăd. — Din **spulbera** (derivat regresiv).

SPULBERĂ, *spulber*, vb. I. Tranz și refl. 1. A (se) ridica în vârtej și a (se) duce departe (împrăștindu-se); a (se) risipi, a (se) împrăștia. 2. Fig. A (se) nimici, a (se) distruge. — Lat. **expulverare*.

SPULBERĂRE, *spulberări*, s.f. Acțiunea de a (se) *spulbera* și rezultatul ei; împrăștiere, risipire; *fig.* nimicire. — V. *spulbera*.

SPULBERĂT, *-Ă*, *spulberați*, *-te*, adj. (Despre zăpadă, praf, frunze etc.) Risipit, împrăștiat de vânt; (despre locuri) de pe care zăpada a fost luată de vânt. ♦ Fig. (Despre oameni; adesea substantivat) Zăpăcit, neserios, distrat. ♦ Fig. (Despre oameni) Furios, mânios. — V. *spulbera*.

SPULBERĂȚIC, *-Ă*, *spulberațici*, *-ce*, adj. (Despre oameni sau comportarea lor) Ușuratic, flustratic, nestatornic. — *Spulbera* + suf. *-atic*.

SPULBERĂȚOR, *-OĂRE*, *spulberățori*, *-oare*, adj. (Rar) Care *spulberă*; care este *spulberat*. — *Spulbera* + suf. *-ător*.

SPULBERĂȚURĂ, *spulberățuri*, s.f. (Rar) Zăpadă, praf, frunze etc. *spulberate* de vânt; *p. ext.* lucruri împrăștiate, răspândite în toate părțile. — *Spulbera* + suf. *-ătură*.

SPUMĂ, *spumez*, vb. I. (De obicei la pers. 3) 1. Intrans. și refl. (Despre ape, valuri etc.) A face *spumă* (1); a *spumega* (1). 2. Intrans. (Despre animale, mai ales despre cai) A *spumega* (2). ♦ Expr. A *spuma de furie* (sau *de ciudă*) = a fi foarte mânios. — Din *spumă*.

SPUMĂNT, *spumant*, s.m. (Adesea adjectival) Substanță care, dizolvată într-un lichid, formează în acesta o spumă stabilă. ♦ Soluție care conține o asemenea substanță. *Spumant de baie*. ♦ (Despre vin) Care face spumă când este deschisă sticla și se toarnă în pahare, datorată fermetării incomplete sau unui procedeu special de fabricație. — *Spumă* + suf. *-ant*. Cf. it. *spumante*.

SPUMĂRE, *spumări*, s.f. Acțiunea de a (se) *spuma* și rezultatul ei. — V. *spuma*.

SPUMĂT, *-Ă*, *spumați*, *-te*, (Despre ape) Acoperit de spumă, spumos, care *spumegă*. ♦ (Despre animale, mai ales despre cai) Plin de spumă, acoperit cu clăbuci de sudoare. — V. *spuma*.

SPUMĂ, *spume*, s.f. 1. (Adesea fig.) Strat albicios care se formează la suprafața unui lichid agitat; sistem dispers format într-un lichid în care sunt răspândite bule de gaz separate între ele de lichidul respectiv. ♦ Fig. Ceea e este (sau se crede că este) mai bun, mai ales, mai de preț (din ceva). 2. Strat care se ridică deasupra unor alimente (lichide) în timpul fierberii sau al fermentației (și care trebuie îndepărtat). 3. Clăbuci de săpun, de sudoare, de salivă. ♦ Expr. A face *spumă* (sau *spume*) la gură = a se înfuria foarte tare, a face scandal mare. 4. Compus: *spumă-de-mare* = piatră ponce. — Lat. *spuma*.

SPUMEGĂ, *spúmeg*, vb. I. Intrans. 1. (Despre lichide; la pers. 3) A face spume (1) (în urma agitării, a unei reacții etc.); a fi plin de spumă; a spuma. 2. (Despre animale, mai ales despre cai; la pers. 3) A se acoperi de spumă (3), a face clăbuci la gură; a spuma. ♦ Expr. A *spumega de furie* (sau *de mânie*) = a fi foarte mâniat. 3. Fig. A fi exuberant, a clocoti de viață. — Din *spumă* (după *fumega*).

SPUMEGĂI s.n. (Rar) Spumă murdară, urâtă. — Din *spumă* (după *mucegai*, *putregai*).

SPUMEGĂRE, *spumegări*, s.f. Acțiunea de a *spumega*; (concr.) lichid care *spumegă*. — V. *spumega*.

SPUMEGĂȚOR, *-OĂRE*, *spumegățori*, *-oare*, adj., s.m. 1. Adj. (Rar) Care *spumegă*. 2. S.m. (Înv.; în sintagma) *Spumegător de mare* = pirat. — *Spumega* + suf. *-ător*.

SPUMEGÓS, *-OĂSĂ*, *spumegoși*, *-oase*, adj. (Pop.; despre lichide) Care face spumă; spumos, înspumat. — *Spumega* + suf. *-os*.

SPUMIÉRĂ, *spumiere*, s.f. Lingură plată, prevăzută cu găuri, cu care se ia spuma de pe mâncărurile care fierb. [Pr.: *-mi-e-*] — *Spumă* + suf. *-ieră*.

SPUMOGÉN, *spumogene*, s.n. Substanță care produce o spumă specială, utilizată în stingătoarele de incendiu. — Din *spumă* (după *fumigen*).

SPUMÓS, *-OĂSĂ*, *spumoși*, *-oase*, adj. (Despre lichide) Cu spumă, înspumat, spumegos. ♦ *Vin spumos* = vin spumant, v. *spumant*. ♦ Fig. Ca spuma; vaporos, diafan. ♦ Fig. (Despre felul de a se exprima al cuiva) Plin de vervă; viu, colorat, plastic. — *Spumă* + suf. *-os*.

SPUMOZITĂTE, *spumozități*, s.f. Calitatea a ceea ce este spumos. — Din fr. *spumosité*.

SPŪNE, *spun*, vb. III. Tranz. 1. A exprima prin cuvinte un gând, o părere etc.; a roști, a zice, a declara. ♦ Expr. *Ce-ți spuneam eu!* = ai văzut că a fost așa cum am afirmat? *Nu mai spune!* sau *ce spui?* formulă care exprimă mirarea, neîncrederea. ♦ Fig. A evoca, a provoca (sentimente, amintiri). *Nu-ți spune nimic lucrul acesta?* ♦ Expr. *A-i spune cuiva inima* = a avea o intuiție, a intui, a presimți. ♦ Fig. (Pop.) A exprima ceva prin cântec; a cânta. 2. A expune, a relata, a prezenta; a povesti, a istorisi, a nara. ♦ (Despre texte, scrieri) A cuprinde, a scrie, a consemna. *Ce spun ziarele?* ♦

A recita. 3. A destăinui, a mărturisi ceva cuiva. ♦ A pârî, a denunța pe cineva. 4. A explica cuiva un lucru, a lămurii pe cineva. 5. A numi; a porecli.

♦ Refl. impers. A se obișnui, a se zice într-un anumit fel. — Lat. *exponere*.

SPŪNERE, *spuneri*, s.f. (Rar) Faptul de a *spune*; ceea ce este spus; (pop.) zicală, proverb, sentință. — V. *spune*.

SPURCĂ, *spurc*, vb. I. (Pop.) 1. Tranz. și refl. A (se) murdări, a (se) mânji.

♦ Refl. A-și evacua excrementele sau urina. ♦ Tranz. Fig. A pângări, a profana, a necinsti. ♦ Tranz. Fig. A înjura. 2. Tranz. A atinge o mâncare sau un vas de gătit de ceva murdar, scârbos sau oprit de biserică. 3. Refl. (În practicile religioase creștine) A mânca de dulce în timpul postului. ♦ Fig. A se deprinde la ceva rău (sau prea bun), la ceva care nu este îngăduit; a se dedulci. — Lat. *spurcare*.

SPURCĂCI, *spurcaci*, s.m. Pasăre migratoare, înrudită cu drobia, de mărimea unei găini, brună pe spate și albicioasă pe pânțele (*Otis tetraz*). [Var.: *spărcăci* s.m.] — *Spurc* (reg. „excrement” < lat.) + suf. *-aci*.

SPURCĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *spurca*; murdărire; *fig.* profanare, pângărire. — V. *spurca*.

SPURCĂȚI s.n. 1. Faptul de a (se) *spurca*. 2. (Reg.; concr.) Excremente. — V. *spurca*.

SPURCĂȚI, *-Ă*, *spurcați*, *-te*, adj. 1. Murdar; respingător, scârbos, scârnăv. ♦ Fig. (Despre vorbe) Trivial, vulgar. ♦ Expr. *Spurcat la gură* = care spune vorbe triviale, vulgare. 2. (Despre alimente) Care a venit în contact cu ceva scârbos, murdar și nu mai poate fi mâncat; (despre vase) în care (din același motiv) nu se pun alimente pentru oameni. ♦ Oprit, interzis de biserică (în posturi). 3. Fig. (Despre oameni și manifestările lor; adesea substantivat) Vrednic de dispreț; mârșav, ticălos. ♦ (Despre lucruri, fapte etc.) Odios, nesuferit; rău, nedrept. 4. Fig. (Adesea substantivat) Eretic, păgân. ♦ (Substantivat, m. art.) Dracul. — V. *spurca*.

SPURCĂȚIUNE, *spurcăciuni*, s.f. 1. Lucru spurcat² (1), grețos; scârnăvie, murdărie. ♦ Fig. Faptă sau vorbă murdară; trivialitate. 2. Termen de dispreț pentru o ființă respingătoare; *p. ext.* monstru. — *Spurca* + suf. *-ăciune*.

SPUS, *-Ă*, *spuși*, *-se*, adj., s.f. 1. Adj. Care a fost exprimat prin viu grai. 2. Adj. Care a fost relatat, povestit. 3. Adj. Care a fost menționat. 4. Care a fost destăinuit. 5. Adj. Care a fost explicat, lămurit. 6. S.f. (Mai ales la pl.) Vorbă. — V. *spune*.

SPŪȚĂ, *spuțe*, s.f. Mucozitate expectorată de cineva; flegmă. — Din lat. *sputum*, it. *sputo*.

SPŪȚNIC, *sputnici*, s.m. Numele a zece sateliți artificiali ai Pământului lansați de fosta URSS. — Din rus. *sputnik*. Cf. fr. *spoutnik*.

SPŪZĂ, *spuze*, s.f. 1. Cenușă fierbinte (amestecată cu jărat). ♦ Expr. A *trage spuza pe turta sa* = a încerca să-și creeze un avantaj, să profite de ceva (pe seama altuia). 2. Fig. Număr foarte mare, mulțime, droaie, grămadă; spuzeală. — Lat. **spudia* (= *spodium*).

SPUZEALĂ, *spuzeli*, s.f. 1. (Pop.) Erupție care apare pe piele. 2. Fig. Spuză. (2). — *Spuzi* + suf. *eață*.

SPUZI, *spuzesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) umple de bulbuște; *p. gener.* a (se) acoperi, a (se) umple de... 2. Intrans. Fig. A se produce, a se ivi, a apărea în număr mare. — Din *spuză*.

SRILANKÉZ, *-Ă*, *srilankezi*, *-e*, adj., s.m. și f. 1. S.m. și f. Persoană originară sau locuitor din Sri Lanka. 2. Adj. Care aparține statului Sri Lanka sau srilankezur (1), referitor la Sri Lanka ori la srilankezi. — *Sri Lanka* (n.pr.) + suf. *-ez*.

SS interj. v. *st*.

SST interj. v. *st*.

ST interj. Cuvânt prin care se cere cuiva să facă sau să păstreze liniște. [Var.: *ss*, *sst* interj.] — Formație onomatopeică.

STĂ, *stau*, vb. I. Intrans. I. 1. (Despre oameni și animale) A se opri din mers, a rămâne pe loc; a se întrerupe dintr-o acțiune, dintr-o mișcare, dintr-o activitate etc.; (despre aparate, mecanisme, dispozitive) a se opri din funcționare, a nu mai merge; *p. ext.* a se defecta. ♦ Expr. *Stai căi trag*, formulă prin care cineva este somat să rămână pe loc, să nu se apropie (altfel riscând să fie împușcat). A *sta țintuit* (sau *nemișcat*) (*pe loc*) = a nu face nicio mișcare. A *nu-i mai sta* (cuiva) *gura* = a vorbi întruna, a nu mai tăcea. ♦ (La imperativ, având și valoare de interj.) Oprește! așteaptă! ♦ Expr. *Stai să-ți spun* (sau *să vezi*) = lasă-mă să-ți spun, ai răbdare, așteaptă. *Stai puțin* (sau un *pic*, cu *binisorul* *de*) = ai (puțină) răbdare, nu te grăbi. ♦ (Despre ploaie, vânt) A conțeni, a înceta, a se opri. 2. A rămâne nemișcat într-un loc, a nu pleca, a nu se îndepărta de undeva; (despre vehicule) a staționa. ♦ Expr. A *nu (putea) sta locului* (sau *pe loc*) = a alerga încoace și încolo, a nu avea astămpăr. A *sta pe loc* = a nu progresa, a stagna. *Stai binisor!* = șezi liniștit! astămpără-te! fii cuminte! *Ce (mai) stai?* = ce (mai) aștepți? ce (mai) dorești? *Stă ce stă și...* = așteaptă cât așteaptă și... A *sta la* (sau *pe*) *locul său* = a) a nu pleca, a nu-și părăsi locul; b) a

păstra măsura, a fi modest, rezervat. **3.** A rămâne într-un serviciu, într-o slujbă, într-o ocupație. **4.** A rămâne, a petrece un timp undeva sau cu cineva; a poposi; a întârzia, a zăbovi. **II. 1.** A se afla, a se găsi, a fi într-un anumit loc. ⇨ Expr. *A sta înaintea cuiva sau a-i sta (cuiva) înainte (sau în față) = a)* a se găsi la mică distanță în fața cuiva, privindu-l, vorbindu-i, așteptând porunci; *b)* a se împotrivi, a înfrunța pe cineva; *c)* a servi pe cineva cu ceva, a-i oferi cuiva ceva. *A-i sta cuiva în cale (sau în drum) ori a sta în calea (sau în drumul) cuiva = a)* a ieși înaintea cuiva (împiedicându-l să înainteze); *b)* a împiedica pe cineva să facă ceva, a stingheri. *A sta la baza unui lucru = a constitui baza, temelia unui lucru. A sta de față = a asista. A sta în fața cuiva = (despre sarcini, greutăți etc.) a trebui, a urma să fie realizat, rezolvat de cineva. A sta în umbră = a)* a pândi dintr-un loc ascuns; *b)* a fi modest, retras. *A sta deoparte = a)* a fi la oarecare distanță de...; *b)* a nu interveni, a se ține în rezervă. *A-i sta (cuiva) în coaste (ori în coastă) sau ca un ghimpe în coaste (sau în inimă, în ochi) = a-i stingheri (pe cineva), a constitui o permanentă amenințare (pentru cineva). (Fam.) A-i sta (cuiva) sub nas = a fi la îndemână cuiva, în imediata sa apropiere. A-i sta (cuiva) pe limbă, se zice când cineva este gata să spună un lucru pe care n-ar trebui să-l spună sau când nu găsește termenul căutat și are totuși impresia că e pe punctul de a și-l aminti. *A-i sta (cuiva) pe inimă = (despre gânduri, preocupări) a-i preocupa pe cineva, a-i produce grijă, neliniște. A sta (piatră) pe capul cuiva sau a-i sta (cuiva) pe cap = a împovăra, a incomoda, a agasa (pe cineva). A-i sta (cuiva) capul unde-i stau picioarele (sau tălpile) = a fi decapitat. 2. A trăi, a viețui; a locui. 3. (Pop.) A fi, a exista, a se afla. ⇨ (Înv.) A avea loc, a se petrece. 4. A continua să fie; a dăinui, a se menține. III. 1. A avea o anumită poziție sau atitudine, a se ține, a se așeza sau a fi așezat într-un anumit fel. ⇨ Loc. vb. *A sta grămadă (sau roi) = a se îngămădi, a se înghesui, a se îmbulzi. ⇨ Expr. A sta piatră (sau teapăn, înfipt în pământ) = a se ține drept și nemișcat. A sta cu mâinile în sân (sau încrucișate, la brâu, cu brațele încrucișate) = a)* a sta în inactivitate; *b)* a nu lua nicio măsură, a nu întreprinde nimic, a nu interveni; *A sta cu dinții la stele = a răbda de foame. A sta cu ochii pe cineva = a supraveghea pe cineva. A sta în pat = a zăcea (de boală). A sta (ca) pe ace (sau spini, ghimpi, jar, foc etc.) = a fi neliniștit, agitat, nerăbdător. Stai jos!* formulă prin care cineva este invitat să ia loc. *A sta la masă = a lua masa, a mânca. A sta ca o găină (sau curcă) plouată = a arăta necăjit, fără vlagă, fără chef. A sta în picioare = a nu se da bătut, a rezista. ⇨ Fig. (Înv.) A se ține tare pe poziție, a nu da înapoi. ⇨ Loc. vb. A sta împotrivă (sau împotriva cuiva) sau a-i sta cuiva împotrivă = a se împotrivi cuiva, a înfrunța pe cineva. A sta pavăză = a apăra pe cineva sau ceva. 2. A se îndeletnici, a se ocupa cu...; a lucra la...; a avea grijă de... ⇨ Expr. *A sta (de cineva) să... = a nu lăsa (pe cineva) în pace până ce nu...; a-i bate (cuiva) capul să... 3. A fi fixat, prins în ceva sau de ceva, a atârna de ceva. ⇨ Expr. A-i sta (cuiva ceva) în cap = a preocupa pe cineva. A-i sta (cuiva ceva) în minte = a fi clar pentru cineva (ceva). A sta (ceva) în firea (cuiva) = a ține de felul normal de a fi al cuiva. A-i sta (cuiva) în putință = a-i fi cuiva (ceva) posibil. ⇨ Fig. A consta. ⇨ (Înv.) A fi format din... ⇨ A se limita, a se reduce la... 4. A pluti la suprafața unui lichid. IV. 1. (În expr.) *A-i sta cuiva bine (sau rău) = a (nu) i se potrivea cuiva ceva, a (nu) fi așa cum se cuvine, a-i veni bine (sau rău). 2. (Despre situații, treburi etc.) A fi într-un anumit fel, a se prezenta, a merge (bine sau rău), a se desfășura. V. (În locuțiuni verbale sau în legătură cu alt verb, dă acestora un aspect de durată) *Stau și-mi aduc aminte. ⇨ Expr. și loc. vb. A sta de (sau, rar, la) vorbă (sau la taifas, taclale, povești etc.) (cu cineva) = a vorbi cu cineva; p. ext. a petrece un timp vorbind cu cineva despre diverse lucruri. A sta la sfat (sau la sfatur) cu cineva = a se sfătuși cu cineva; a sta de vorbă cu cineva. A sta (dus, pierdut) pe gânduri = a fi absorbit de gânduri, a fi preocupat de ceva. A sta pe gânduri = a șovăi, a ezita. A sta la indoială (sau în cumpănă) = a)* a ezita înaintea de a lua o hotărâre, a șovăi; *b)* a se îndoii de ceva. *A sta de pază (sau de straajă) sau a sta straajă = a păzi. A sta la (sau de) pândă = a pândi. A sta la tocmeală = a se tocmi, a se târgui. VI. (Urmat de o propoziție secundară construită cu conjunctivul) A fi pe punctul de a..., a fi gata să... *Stă să înceapă ploaia. [Prez. ind. pers. 3 stă, imperf. stăteam (reg. steteam) și stam, perf. s. stătui (reg. stetei)] — Lat. stare.*******

STABIL, -Ă, stabili, -e, adj. **1.** Care este bine așezat sau fixat, care nu se răstoarnă, care nu se clatină; traicnic, solid. **2.** Care nu se schimbă, care nu fluctuează; statornic; ferm. ⇨ (Despre substanțe) Care nu se descompune de la sine; care nu poate fi descompus (decât cu greu) într-o reacție. ⇨ (Despre populații) Care locuiește permanent în același loc. — Din lat. **stabilis.**

STABILĂ, stabilesc, vb. **IV. 1.** Tranz. A determina, a fixa; a hotărî, decide, a preciza. **2.** Tranz. A aduce dovezi, a demonstra; *p. ext.* a descoperi. **3.** Tranz. A întâmplui, a realiza; a întemeia, a înființa, a institui. ⇨ Expr. *A stabili legătura (sau legături) cu cineva = a comunica cu cineva. 4. Tranz.*

și refl. A (se) așeza (definitiv) într-un loc; a (se) statornici, a (se) instala. — Din lat., it. **stabilire.**

STABILIMENT, stabilimente, s.n. (Rar) Așezământ, instituție comercială, industrială etc.; *p. ext.* localul unui astfel de așezământ. — Din it. **stabilimento.**

STABILIRE s.f. Acțiunea de a (se) stabili; determinare, precizare, dovedire; descoperire; înfăptuire; așezare, instalare. — V. **stabilii.**

STABILIT, -Ă, stabiliți, -te, adj. **1.** Care a fost hotărât, precizat, fixat. **2.** Care s-a statornicit într-un anumit loc. — V. **stabilii.**

STABILITATE s.f. Însușirea de a fi stabil, solid, traicnic; soliditate, statornicie; fermitate. ⇨ Durabilitate, traicnic. ⇨ Faptul de a-și păstra locul, de a nu fi mișcat din loc; fixitate. ⇨ Spec. (Fiz.) Proprietate a unui corp de a-și menține poziția sau de a reveni în poziția inițială. ⇨ Situație sigură, fermă. — Din fr. **stabilité**, lat. **stabilitas, -atis.**

STABILIVOLT, stabilivolti, s.m. Tub electronic cu descărcare electrică în gaze, utilizat ca stabilizator de tensiune electrică. [Var.: **stabilovolt** s.m.] — Din engl. **stabilovolt** (după *stabiliza*).

STABILIZĂ, stabilizez, vb. **I. 1.** Refl. și tranz. A deveni sau a face să fie stabil; a (se) consolida, a (se) întări; a (se) statornici. **2.** Tranz. A fixa puterea de cumpărare a monedei naționale la un anumit curs. — Din fr. **stabiliser.**

STABILIZĂNT, stabilizanți, s.m. Stabilizator (**6**). — **Stabiliza** + suf. *-ant.*

STABILIZARE, stabilizări, s.f. Acțiunea de a (se) stabili și rezultatul ei; consolidare, întărire, statornicire. ⇨ Fixare a valorii unei monede naționale la un anumit curs. — V. **stabiliza.** Cf. fr. *stabilisation.*

STABILIZATOR, -OARE, stabilizatori, -oare, adj., s.n., s.m. 1. Adj. Care face stabil, care dă stabilitate. **2.** S.n. Organ dintr-un sistem tehnic care asigură stabilitatea sistemului. **3.** S.n. Aparat sau dispozitiv pentru menținerea constantă a tensiunii surselor de alimentare cu energie electrică. **4.** S.n. Partea fixă a ampenajului orizontal al unui avion. **5.** S.n. Legătură elastică între capetele osiei unui autovehicul, care împiedică înclinările mari ale acestuia. **6.** S.m. Substanță care se adaugă unei soluții pentru a-i măști stabilitatea sau pentru a o stabili; stabilizant. — Din fr. **stabilisateur.**

STABILOPÓD, stabilopozi, s.m. Bloc de beton în formă de stea, cu patru suporturi prevăzuți la capete cu protuberanțe de forma unor creste rotunjite, constituind ansambluri stabile, folosit la împingerea apei. — Din rus. **stabilopod.**

STABILOVOLT s.m. v. **stabilivolt.**

STABÓR, staboruri, s.n. Sfat, tribunal al țiganilor. — Cuv. țig.

STABULĂȚIE s.f. Procedeu de întreținere și hrănire a animalelor prin menținerea lor în grajd pe perioada de iarnă sau pe întreaga perioadă de creștere, de îngrijire, de mulgere etc. — Din fr. **stabulation.**

STACÁN s.n. v. **stacană.**

STACĂNĂ, stacane, s.f. (Pop. și fam.) Cană de pământ, ceașcă sau pahar mare. ⇨ Conținutul unui astfel de vas. [Var.: (reg.) **stacán** s.n.] — Din rus. **stakan.**

STACCÁO adv. (Indică modul de executare a unei compoziții muzicale) Izolat prin pauze scurte de celelalte note; în mod sacadat. ⇨ (Substantivat, n.) (Parte dintr-o) compoziție muzicală executată în mod sacadat. — Cuv. it.

STACHÉTĂ s.f. v. **stachetă.**

STACÓJ, stacoji, s.m. (Înv. și reg.) Homar; *p. ext.* rac. [Var.: (reg.) **stacóș** s.m.] — Din ngr. **stakós.**

STACÓJÍU, -IE, (1) stacojii, adj., s.n. 1. Adj. De culoare roșie-aprins (ca a stacojului sau ca a racului fiert). **2.** S.n. Culoare stacojie (**1**). [Var.: (reg.) **stacoșiu, -ie** adj.] — **Stacoj** + suf. *-iu.*

STACÓȘ s.m. v. **stacoj.**

STACÓȘÍU, -IE adj. v. **stacojii.**

STADIÁL, -Ă, stadiali, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care se dezvoltă în etape, în faze. **2.** Adj. (Biol.) Care se referă la stadiile de dezvoltare a organismelor. **3.** S.n. (Geol.) Interval de scurtă durată în timpul unei glaciații, când, datorată unei scăderi mai accentuate a temperaturii medii anuale, s-a manifestat o extindere maximă a ghetarilor. [Pr.: *-di-á/*] — Din germ. **stadial**, lat. **stadialis.**

STÁDIE, stadii, s.f. Miră sau riglă gradată în centimetri, folosită în topografie la măsurarea indirectă a distanțelor terestre sau a cotelor relative ale punctelor de pe teren. — Din fr. **stadia.**

STADIMÉTRIC, -Ă, stadimetrici, -ce, adj. Care aparține stadimetriei, privitor la stadimetrie; care se folosește în stadimetrie. — Din fr. **stadimétrique.**

STADIMETRIE s.f. Operație topografică pentru întocmirea planurilor și a hărților, în care distanțele terestre se determină pe cale optică. — Din fr. **stadimétrie.**

STADIMÉTRU, *stadimetre*, s.n. Instrument topografic optic pentru măsurarea indirectă a distanțelor dintre două puncte terestre. — Din fr. *stadimètre*.

STADIÓN, *stadioane*, s.n. Teren amenajat pentru competiții sportive, cu tribune pentru spectatori. ♦ Spectatorii aflați în tribune, la o competiție sportivă. [Pr.: -di-on] — Din germ. *Stadion*.

STÁDIU, *stadii*, s.n. 1. Fiecare dintre perioadele distincte în evoluția unui proces istoric, social, politic etc. sau a unui fenomen din natură; fază, etapă. 2. Veche unitate de măsură pentru lungime la greci, care varia între 147 și 192 de metri. — Din fr. *stade*, lat. *stadium*.

STAFF, *staffuri*, s.n. Grup de persoane cu atribuții speciale, de conducere a unei întreprinderi, a unei organizații etc. — Din engl. *staff*.

STAFIDĂ, *stafide*, s.f. Boabă uscată și fără semințe a anumitor specii de struguri (folosită la prepararea unor mâncăruri și prăjituri). [Var.: *strafidă* s.f.] — Din ngr. *stafida*.

STAFIDÍ, *stafidesc*, vb. IV. Refl. (Despre boabele de struguri) A se usca; a deveni stafide. ♦ Fig. (Despre oameni și despre părți ale corpului lor) A se zbărci, a se încreți (ca o stafidă) din cauza slăbirii excesive, a bătrâneții etc. — Din *stafidă*.

STAFIDÍT, *-Ă, stafidiți*, -te, adj. (Despre struguri) Uscat. ♦ Fig. (Despre oameni și despre părți ale corpului lor) Zbărcit. — V. *stafidí*.

STAFIE, *stafii*, s.f. Ființă ireală pe care cred (sau predind) că o văd unii oameni, și care ar reprezenta de obicei duhul unui mort legat de pământ; fantomă, nălucă, strigoie. ♦ Fig. (Fam.) Persoană urâtă (și slabă). [Acc. și: *stáfie*] — Cf. ngr. *stíhion*.

STAFILOCOC, *stafilococi*, s.m. Bacterie sferică ai cărei indivizi se grupează sub formă de ciorchini, care produce procese purulente locale (abcese) sau generalizate (septicemii). — Din fr. *staphylocoque*.

STAFILOCÓCIC, *-Ă, stafilococici*, -ce, adj. (Med.) Care este provocat de stafilococi; cu stafilococi. — Din fr. *staphylococcique*.

STAFILOCOCIE, *stafilococii*, s.f. (Med.) Denumire generică pentru infecțiile cu stafilococi. — Din fr. *staphylococcie*.

STAGFLÁŢIE s.f. Fenomen economic care se manifestă prin coexistența stagnării economiei, inflației și somajului. — Din engl., fr. *stagflation*.

STAGIÁR, *-Ă, stagiari*, -e, adj. 1. (Despre oameni; adesea substantivat) Care își face stagiul (într-un domeniu de activitate). 2. Care ține de stagiul, privitor la stagiul. [Pr.: -gi-ar] — Din fr. *stagiaire*.

STAGIATŪRĂ, *stagiaturi*, s.f. Stagiul (1). [Pr.: -gi-a] — **Stagiul** + suf. + -tură.

STÁGIU, *stagii*, s.n. 1. Perioadă de timp în cursul căreia un angajat începător lucrează pentru a dobândi experiență în profesia sau în specialitatea lui, pentru a-și dovedi aptitudinile profesionale și capacitatea de muncă. ♦ Vechimea în muncă a unui angajat (începător). 2. (În sintagma) *Stagiul militar* = perioadă de timp în care o persoană prestează serviciu activ în cadrele armatei, pentru a se iniția în problemele militare. 3. Perioadă de timp care constituie o etapă în desfășurarea unei acțiuni, a unui proces etc. — Din fr. *stage*. Cf. lat. *stagiūm*.

STAGIŪNE, *stagiuni*, s.f. Perioadă de timp determinată în cadrul fiecărui an, în care teatrele, filarmonicile etc. susțin regulat reprezentații. [Pr.: -gi-u] — Din it. *stagione*.

STAGNÁ, pers. 3 *stagnează*, vb. I. Intrans. (Despre fluide) A sta pe loc, a nu curge. ♦ Fig. (Despre abstracte) A nu realiza niciun progres; a nu se dezvolta, a nu progresa. — Din fr. *stagner*, lat. *stagnare*.

STAGNÁNT, *-Ă, stagnanți*, -te, adj. (Despre fluide) Care nu curge; stătător. ♦ Fig. (Despre abstracte) Care nu evoluează, nu progresează, care lăncește; inactiv. — Din fr. *stagnant*, lat. *stagnans*, -ntis.

STAGNÁRE, *stagnări*, s.f. Faptul de a *stagna*; oprire, rămânere pe loc; fig. lipsă de activitate. — V. *stagna*.

STAL, *staluri*, s.n. Scaun numerotat situat la parterul unei săli de spectacole, în spatele fotoliilor; p. ext. parte a sălii de spectacole unde se găsesc astfel de scaune. — Din fr. *stalle*.

STALACTÍTĂ, *stalactite*, s.f. Depunere calcaroasă de formă conică fixată cu baza pe tavanul unor goluri subterane (peșteri, galerii), rezultată din depunerea, de-a lungul timpului, a calcitului din picăturile de apă. — Din fr. *stalactite*.

STALACTÍTIC, *-Ă, stalactitici*, -ce, adj. De stalactită. — **Stalactită** + suf. -ic.

STALAGMÍTĂ, *stalagmite*, s.f. Depunere calcaroasă de formă conică fixată cu baza pe podeaua unor goluri subterane (peșteri, galerii), rezultată din depunerea, de-a lungul timpului, a calcitului din picăturile de apă care se scurg din vârful stalactitelor. — Din fr. *stalagmite*.

STALAGMÓMETRU, *stalagmomètre*, s.n. Dispozitiv folosit pentru determinarea tensiunii unei soluții sau a unui lichid prin determinarea numărului de picături din acea soluție sau din acel lichid care se scurg printr-un tub capilar. — Din fr. *stalagmomètre*.

STALINÍSM s.n. Nume dat doctrinelor și practicilor politice specifice lui Stalin și adeptilor săi. — Din fr. *stalinisme*.

STALINÍST, *-Ă, stalinisti*, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al stalinismului. — **Stalin**[ism] + suf. -ist.

STALINÍT s.n. Aliaj dur de fier cu crom, carbon, mangan și siliciu. — Din fr. *stalinite*.

STÁMBĂ, (2) *stâmburi*, s.f. 1. Țesătură de bumbac cu desene imprimate în culori, folosită la confecționarea îmbrăcăminte de vară pentru femei. 2. (La pl.) Varietăți de stambă (1). ♦ Obiecte de îmbrăcăminte confecționate din stambă (1). 3. (Inv.) Teasc de tipografie. ♦ Expr. (Fam.) *A se da în stambă* = a-și arăta fără să vrea proasta creștere (sau cusururile); a se face de râs. [Pl. și: *stambe*] — Din ngr. *stamba*, it. *stampa*.

STAMBOÁLĂ, *stamboale*, s.f. (Reg.) Baniță; conținutul unei banițe. ♦ Loc. adv. *Cu stamboala* = din belșug, foarte mult. — Din tc. *İstambul*[kiler].

STAMBÓL, *stamboli*, s.m. Monedă de aur turcească, care a circulat și în Țările Române în sec. XVIII. — Din tc. *İstambul* „Constantinopol”.

STAMINÁL, *-Ă, staminali*, -e, adj. Privitor la stamine, cu stamine. — Din fr. *staminal*.

STAMÍNĂ, *stamine*, s.f. Organ bărbătesc de reproducere a florei, care conține polenul. — Din lat. *stamen*, -inis.

STAMINIFÉR, *-Ă, staminiferi*, -e, adj. (Despre flori sau părți ale lor) Care este purtător de stamine. — Din fr. *staminifère*.

STAMINÓDIU, *staminodii*, s.n. (Bot.) Stamină sterilă, lipsită de anteră. — Din fr. *staminode*.

STAMPĂ, *stampez*, vb. I. Tranz. A imprima o imagine pe o piesă de metal, prin deformare plastică, cu ajutorul unui poanson și al unor matrițe speciale. — Din it. *stampare*.

STAMPÁRE, *stampări*, s.f. Acțiunea de a *stampa* și rezultatul ei. — V. *stampa*.

STAMPĂ, *stampe*, s.f. Imagine imprimată după o placă gravată. — Din it. *stampa*.

STAMPILÁ vb. I v. *ștampila*.

STAMPILÁRE s.f. v. *ștampilare*.

STAMPILÁ s.f. v. *ștampilă*.

STAN s.n. v. *stană*.

STANÁT, *stanați*, s.m. Sare a acidului stanic. — Din fr. *stannate*.

STÁNĂ, *stane*, s.f. Bloc, bolovan mare de piatră; p. ext. stâncă. ♦ Expr. *A rămâne (sau a sta, a fi etc.) (ca o) stană (de piatră)* = a rămâne (sau a sta, a fi etc.) încremenit, nemișcat. [Var.: (reg.) *stan*, *stean* s.n.] — Din sl. *stanŭ*.

STÁNCĂ, *stânci*, s.f. (Ornit; pop.) Stâncuță. — Din n. pr. *Stanca*.

STÁND, *standuri*, s.n. 1. Spațiu amenajat cu vitrine, mese, panouri etc. pentru aranjarea, într-o expoziție, într-un magazin etc., a obiectelor care trebuie expuse. 2. Loc special utilat pentru controlul și încercarea mașinilor noi, ieșite de la montaj. 3. Loc de tragere special amenajat pentru întrecerile de tir. [Var.: *ștând* s.n.] — Din fr. *stand*, germ. *Stand*. Cf. engl. *stand*.

STÁNDAR, *standarde*, s.n. 1. Normă sau ansamblu de norme care reglementează calitatea, caracteristicile, forma etc. unui produs; document în care sunt consemnate aceste norme. ♦ (Concr.) Produs realizat pe baza unui standard (1). ♦ Fig. (Adjectival) Lipsit de originalitate, făcut după un șablon; comun. 2. (În sintagma) *Standard de viață* = grad de dezvoltare a condițiilor de viață caracteristice unei persoane sau unei colectivități; nivel de trai. — Din fr., engl. *standard*.

STANDARDIZÁ, *standardizez*, vb. I. Tranz. 1. A stabili și a aplica un standard (1). 2. A fabrica în serie, pe baza unui standard (1). — Din fr. *standardiser*.

STANDARDIZÁRE, *standardizări*, s.f. Acțiunea de a *standardiza* și rezultatul ei. — V. *standardiza*.

STANDBY adj. invar. (În sintagma) *Acord standby* = acord auxiliar ce permite adoptarea unor soluții ulterioare. ♦ Loc. adj. și adv. (Tehn.) *În standby* = în așteptarea unei comenzi. [Scris și: *stand-by*. — Pr.: *sténdbai*] — Cuv. engl.

STANDING s.n. Poziție socială, nivel de trai al unei persoane; confort ridicat. [Pr.: *sténding*] — Din engl. *standing*.

STANDOÁLĂ, *standoale*, s.f. (Reg.) Hambar, coșar în care se păstrează grânele. — Din ucr. *stodola*.

STÁNIC, *-Ă, stanici*, -ce, adj. (Despre compuși ai staniului) Care conține staniu (tetravalent). ♦ *Acid stanic* = acid oxigenat al staniului. ♦ Privitor la staniu. — Din fr. *stannique*.

STANIFÉR, *-Ă, staniferi*, -e, adj. (Despre roci, minereuri, terenuri) Care conține, care are staniu în compoziția sa; bogat în staniu. — Din fr. *stannifère*.

STANINĂ s.f. Sulfură naturală complexă de staniu, fier și cupru. — Din fr. *stannine*.

STANIOL, *stanioluri*, s.n. Foaie subțire de staniu sau de plumb ori de aluminiu, folosită la împachetarea unor alimente sau produse industriale, în scopul unei bune conservări. [Pr.: -ni-ol] — Din germ. *Stanniol*.

STĂNIȘTE, *staniști*, s.f. 1. (Reg.) Loc răcoros, umbros unde se odihnesc vitele vara, în timpul căldurilor de la amiază; zăcătoare. ♦ (Ir.) Loc de întâlnire, de popas. 2. (Mil.; înv.) Tabără, cantonament. — Din sl. *stanište*.

STĂNIU s.n. Element chimic metalic, alb-argintiu, foarte maleabil și ductil, care se folosește în diferite aliaje sau la acoperirea unor metale; cositor. — Din it. *stagno*, lat. *stannum*, *stagnum*.

STANŌS, **-OĂSA**, *stanoși -oase*, adj. (Despre compuși ai staniului) Care conține staniu (bivalent). — Din fr. *stanneux*.

STAN-PĂȚIȚUL s.m. Persoană care a pățit multe în viață și care a tras învățăminte din cele ce a trăit. — **Stan** (n. pr.) + **pățit**.

STANȚĂ vb. I v. **ștanța**.

STANȚĂRE s.f. v. **ștanțare**.

STANȚĂT, **-Ă** adj. v. **ștanțat**.

STĂNȚĂ¹, *stanțe*, s.f. Strofă cu înțeles deplin, alcătuită din opt versuri cu o anumită schemă de rimă și formând o unitate ritmică. ♦ (La pl.) Poezie scrisă cu tipul de strofă definit mai sus; *p. gener.* poezie. — Din fr. *stance*, it. *stanza*.

STĂNȚĂ² s.f. v. **ștanță**.

STAR¹, *staruri*, s.n. Ambarcațiune sportivă cu vele, cu lungimea de cca 7 m și cu echipajul format din două persoane. — Dn engl. *star*.

STAR², *staruri*, s.n. 1. Vedetă de cinema; stea. 2. *P. gener.* Personalitate marcantă mai ales în cinema, muzică, sport. — Din engl., fr. *star*.

STĂRE, *stări*, s.f. 1. Situație în care se află cineva sau ceva; mod, fel, chip în care se prezintă cineva sau ceva. ♦ Expr. *A fi în stare (să...)* = a putea, a fi capabil să... ♦ (Rar) Faptul de a sta într-un anumit fel; poziție a corpului; postură. ♦ Expr. (Pop.) *A nu avea stare sau a nu-l mai prinde starea* = a nu avea astămpăr, a nu avea odihnă. ♦ Spec. Situație a unui corp sau a unui sistem determinată de structura sa, de condițiile exterioare etc. și definită prin anumite mărimi sau parametri. 2. Fel în care se simte cineva (din punct de vedere fizic sau moral), dispoziție în care se află cineva. 3. Situația materială (bună); avere. ♦ Loc. adj. *Cu stare* = bogat, înstărit. 4. (Înv.) Categorie, grup sau pătură socială. ♦ Grad, ierarhie, treaptă socială. — V. **sta**.

STĂREȚ, **-Ă**, *stareți*, **-e**, s.m. și f. Persoană (călugăr sau călugăriță) care conduce o mănăstire; egumen. [Var.: (reg.) *stării*, **-ă** s.m. și f.] — Din sl. *starici*.

STĂRIȚ, **-Ă** s.m. și f. v. **stareț**.

STARLĂȚĂ, *starlete*, s.f. Tânăra actriță de cinematograful apreciată mai mult pentru farmecul decât pentru talentul ei. — Din fr. *starlette*.

STĂROȘTE, *staroști*, s.m. 1. Conducător al unei corporații, al unei bresle din trecut; *p. gener.* conducător, șef, frunțas. 2. (În Evul Mediu, în Moldova) Cărmucitor al unui ținut aflat la marginea țării. 3. (Reg.) Persoană trimisă oficial de un tânăr la părinții unei fete pentru a o cere în căsătorie; pețitor; *p. ext.* persoană care conduce ceremonia nunții. — Din sl. *starosta*.

START, *starturi*, s.n. Loc de plecare (marcat printr-o linie) într-o cursă sportivă. ♦ Expr. *A se prezenta la start sau a lua startul* = a lua parte la o întrecere sportivă. ♦ Momentul începerii unei curse sportive, indicat de starter. — Din engl. *start*.

STĂRTER, (1) *starteri*, s.m., (2, 3) *staterere*, s.n. 1. S.m. Persoană care dă semnalul de plecare într-o cursă sportivă. 2. S.n. Carburator auxiliar folosit la pornirea unui motor cu ardere internă. 3. S.n. Dispozitiv care servește la aprinderea lămpilor fluorescente. — Din fr., engl. *starter*.

STAS, *stasuri*, s.n. (Ec. pol.) Standard de stat. — [Stat]nard + [s]tat].

STAT¹, *state*, s.n. 1. (Jur.) Instituție suprastructurală, instrument principal de organizare politică și administrativă prin intermediul căruia se exercită funcționalitatea sistemului social și sunt reglementate relațiile dintre oameni; teritoriul și populația asupra cărora își exercită autoritatea această organizație; țară. ♦ Loc. adj. *De stat = a)* care emană de la stat¹; *b)* care e condus și controlat de stat¹, care aparține statului¹; *c)* care angajează statul¹, care se referă la stat¹. ♦ *Om (sau bărbat) de stat* = persoană care are un rol important în conducerea țării. 2. (La pl., în Evul Mediu). Denumire a organelor reprezentative din anumite țări. 3. (Mil.; în sintagma *Stat-major* = organ de conducere a trupelor format dintr-un anumit număr de ofițeri sub conducerea unui șef, care funcționează pe lângă comandamentele marilor unități militare sau la nivelul întregii armate; sediul, localul acestui organ de conducere. — Din it. *Stato*, lat. *status* (cu unele sensuri după fr. *état*).

STAT², *state*, s.n. 1. Listă, tabel. ♦ (În sintagma *Stat de plată* = tabel, listă în care sunt înscrise drepturile bănești pe care le achită o întreprindere lucrătorilor ei. ♦ *Stat de funcții* = document (sub formă de tabel) în care

sunt înscrise posturile, funcțiile, salariile etc. dintr-o întreprindere, instituție etc. 2. (În sintagma *Stat personal* = dosar care cuprinde specificarea tuturor mutațiilor de serviciu ale unui angajat și starea lui civilă, socială etc. [Var.: *stat* s.n.] — Din lat. *status* (cu sensurile fr. *état*). Cf. it. *sta* t a t o.

STAT³, (2) *staturi*, s.n. 1. Faptul de a sta. ♦ Ședere, rămânere, zăbovire. 2. Înălțime a corpului omenesc, statură; *p. ext.* înfățișare. ♦ *Un stat de om* = măsură pentru înălțimi (egală cu lungimea obișnuită a unui om). ♦ Trup, corp omenesc. — V. **sta**.

STATĂL, **-Ă**, *statali*, **-e**, adj. Care aparține statului¹ (1), privitor la stat¹, de stat¹. — Din it. *statale*.

STĂTER, *stateri*, s.m. Monedă de argint sau de aur la vechii greci și macedoneni, valorând între două și patru drahme. — Din lat. *stater*, fr. *statère*.

STATHUDÉR, *stathuderi*, s.m. Guvernator al unei provincii și comandant militar în Țările de Jos (în timpul stăpânirii spaniole). — Din fr. *stathouder*.

STĂTIC, **-Ă**, *statici*, **-ce**, adj., s.f. I. Adj. 1. (Mec.) Care se referă la echilibrul forțelor, la starea de nemiscare a corpurilor. ♦ *Electricitate statică* = sarcină electrică invariabilă a unui corp în care nu se dezvoltă căldura, din cauza stării sale electrice. *Încercare statică* = încercare mecanică la care forța exterioară se aplică încet, progresiv, uniform și în același sens. *Presiune statică* = presiune interioară a unui fluid care curge, indicată de un instrument de măsură care se mișcă cu aceeași viteză ca și fluidul. 2. Care nu se mișcă, nu se schimbă, nu se dezvoltă; imuabil, fix; lipsit de dinamism. 3. (Fiziol.; în sintagma) *Simț static* = simț care orientează asupra poziției corpului și a părților lui în repaus, datorită impresiilor care vin de la mușchii, tendoane și articulații. II. S.f. Ramură a mecanicii care studiază sistemele de forțe pentru stabilirea condițiilor de echilibru ale unui corp aflat în stare de repaus sau de mișcare. ♦ *Statica lichidelor* = hidrostatica. *Statica gazelor* = aerostatica. *Statica grafică* = capitol al staticii care se ocupă de rezolvarea pe cale grafică a problemelor. *Statica construcțiilor* = disciplină care studiază metodele de calcul pentru determinarea eforturilor și a deformațiilor sistemelor de bare. — Din fr. *statique*.

STATISM s.n. Însușirea de a fi static. — Din fr. *statisme*.

STATISTIC, **-Ă**, *statistici*, **-ce**, s.f., adj. I. S.f. 1. Evidență numerică, situație cifrică referitoare la diverse fenomene (izolate sau generale); numărătoare. 2. Culegere, prelucrare și valorificare a unor date legate de fenomene generale. 3. Știință care culege, sintetizează, descrie și interpretează date referitoare la fenomene generale. ♦ *Statistică matematică* = ramură a matematicii care elaborează noțiunile și metodele folosite în statistică (I). 4. Teorie fizică ce urmărește și descrie comportarea unui sistem format din numeroase particule. II. Adj. Care aparține statisticii (I), privitor la statistică, bazat pe statistică. — Din fr. *statistique*, germ. *Statistik*, *statistisch*.

STATISTICIAN, **-Ă**, *statisticieni*, **-e**, s.m. și f. Specialist în statistică. [Pr.: *ci-an*] — Din fr. *statisticien*.

STATIV, *stative*, s.n. Dispozitiv folosit la montarea și la susținerea unor piese și aparate (de laborator). — Din germ. *stativ*, fr. *statif*.

STATIVĂ, *stative*, s.f. (Pop.) 1. Război de țesut manual. ♦ Expr. *A pune pânza în stativă cu cineva* = a lucra în tovărășie cu cineva, a se asocia cu cineva. 2. Instrument cu ajutorul căruia se întinde pielea vitelor tăiate, spre a fi curățată de păr, folosit în industria casnică. — Din sb. *stative*.

STATOCIST, *statociste*, s.n. Organ auditiv al nevertebratelor. — Din fr. *statocyste*.

STATOLIT, *statolite*, s.n. 1. (Anat.) Concrețiune calcaroasă conținută de statocist. ♦ Otolit. 2. (Bot.) Incluziune intracelulară, solidă, de grăunciori de amidon, la plante. — Din fr., engl. *statolith*.

STATŌR, *statoare*, s.n. Parte a unei mașini de forță (generatoare sau motoare) care este imobilă în timpul funcționării mașinii, fiind solidarizată cu carcasa mașinii sau constituind însăși carcasa. — Din fr. *stator*, germ. *Stator*.

STATOREACTŌR, *statoreactoare*, s.n. Reactor cu flux continuu de gaze, care funcționează fără compresor și care este folosit pentru propulsia unor avioane supersonice. [Pr.: *-re-ac-*] — Din fr. *statoréacteur*.

STATŌRNIC, **-Ă**, *statornici*, **-ce**, adj. 1. (Despre oameni și manifestările lor) Care se schimbă foarte greu (în opinii, convingeri, sentimente etc.); ferm, constant, hotărât; neclintit. ♦ *P. gener.* Care este mereu la fel, care nu se schimbă; invariabil; definitiv. ♦ Care nu încetează; durabil, permanent, continuu, neîntrerupt. 2. (Despre așezări omenești, despre populații etc.) Care nu-și schimbă locul; stabil, fix; temeinic, consolidat. — Din *stat³* (după *datormic* etc.).

STATORNICI, *statornicesc*, vb. IV. 1. Refl. și tranz. A (se) așeza, a (se) stabili într-un loc (pe timp mai îndelungat sau permanent). 2. Tranz. A fixa, a stabili ceva, a preciza, a decide, a hotărî. — Din *statornic*.

STATORNICIE s.f. Fermitate, constanță, neclintire (în păreri, în hotărâri etc.). ♦ Fidelitate, devotament. — **Statomic** + suf. *-ie*.

STATORNICIRE, *statorniciri*, s.f. Acțiunea de a (se) *statornici* și rezultatul ei; stabilire, fixare. — V. **statornici**.

STATOSCOP, *statoSCOape*, s.n. Instrument de măsură care indică micile schimbări de altitudine ale unui avion față de o anumită altitudine de zbor aleasă. — Din fr. **statoSCOpe**.

STATUĂ, *statuez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A hotărî, a decide în mod oficial (printr-un statut, printr-o lege etc.). [Pr.: *-tu-a*] — Din fr. **statuer**.

STATUAR, *-Ă*, *statuari*, *-e*, adj., s.f. 1. Adj. Privitor la statui, care ține de sculptarea statuilor. ♦ Ca o statuie; monumental. 2. S.f. Arta statuară (1); (concr.) operă statuară. [Pr.: *-tu-a*] — Din fr. **statuaire**, lat. **statuarius**.

STATUĂ s.f. v. **statuie**.

STATUETĂ, *statuete*, s.f. Statuie mică. [Pr.: *-tu-e*] — Din fr. **statuette**, it. **statuetta**.

STATUIE, *statui*, s.f. Sculptură care reprezintă, în trei dimensiuni, imaginea integrală a unor ființe, a unor figuri alegorice etc., expusă de obicei într-un spațiu deschis. ♦ Expr. (lr. sau prin exagerare) A *ridica* (cuiva) o *statuie* = a) a-și arăta recunoștința (față de cineva); b) a aduce (cuiva) laude superlative. [Pr.: *-tu-ie*. — Var.: (inv.) **statuă** s.f.] — Din fr. **statue**. Cf. lat. *statua*.

STATU-QUO s.n. Situație de fapt sau de drept în raport cu care se apreciază efectele unui act juridic, ale unui tratat, ale unei convenții etc. [Pr.: *statu-cvô*] — Loc. lat.

STATURĂ, *staturi*, s.f. Înălțime a corpului unui om; stat³ (2). ♦ Înfațurare, conformație a corpului; talie, făptură, trup, siluetă. — Din fr. **staturre**, lat. **statura**.

STATUS, *statusuri*, s.n. (În sociologie) Statut. — Din lat. **status**.

STATUT, *statute*, s.n. 1. Act sau ansamblu de dispoziții cu caracter oficial, prin care se reglementează scopul, structura și modul de funcționare al unei organizații, societăți pe acțiuni, asociații etc.; *p. gener.* lege, regulament. ♦ (Jur.) *Statut personal* = totalitatea legilor care se aplică cetățenilor unui stat. *Statut real* = totalitatea legilor care se aplică bunurilor aflate pe teritoriul unui stat. 2. *Statut social* = poziția indivizilor într-un grup social, a grupurilor în sistemul organizării sociale și la un anumit moment; status. 3. Spec. (Inv.) Constituție. — Din fr. **statut**, lat. **statutum**.

STATUTĂR, *-Ă*, *statutări*, *-e*, adj. Conform unui statut, bazat pe un statut; prevăzut, înscris într-un statut. — Din fr. **statutaire**.

STAȚIE, *stații*, s.f. I. 1. Punct de oprire (anume amenajat) pe traseul unor vehicule publice, destinat pentru urcarea și coborârea călătorilor, a mărfurilor etc. ♦ *Stație interplanetary* = stație-relev ipotetică pentru zborurile cosmice, pe care navele cosmice ar putea ateriza, în drumul către alte planete, păstrându-și viteza. 2. Loc (în oraș) unde staționează unele vehicule publice (taxiuri, autobuze etc.) pentru a aștepta călătorii. 3. (Inv.) Popas, oprire. ♦ (Reg.; în ritualul Bisericii ortodoxe) Popas făcut în drum spre cimitir, pentru a se citi prohodul. II. 1. (Mai ales în forma *stațiune*) Ansamblu de clădiri și de instalații care servesc la îndeplinirea unor observații, operații, cercetări etc. ♦ Așezare, centru special amenajat pentru cercetări experimentale sau pentru diverse operații tehnice. ♦ *Stație cosmică* (sau *spațială*) = vehicul cosmic ori satelit artificial plasat pe o orbită în jurul Pământului, folosit de obicei pentru cercetări. 2. (În forma *stațiune*) Localitate în care se găsesc condiții climatice, ape minerale etc. prielnice sănătății. III. (În forma *stațiune*) Poziție caracteristică a corpului (la om și la animale). [Var.: **stațiune** s.f.] — Din fr. **station**, lat. **statio**, **-onis**.

STAȚIOGRAF, *stațiografe*, s.n. (Nav.) Instrument pentru determinarea pe o hartă a poziției unei nave. [Pr.: *-ți-o*] — Din it. **staziografo**.

STAȚIONĂ, *staționez*, vb. I. Intrans. (Despre vehicule, trenuri, nave etc.) A sta câțva timp într-un loc anumit (de pe traseu), așteptând suirea și coborârea pasagerilor, încărcarea și descărcarea mărfurilor etc.; *p. ext.* (despre oameni) a se opri câțva timp într-un loc. [Pr.: *-ți-o*] — Din fr. **stationner**.

STAȚIONĂR, *-Ă*, *staționari*, *-e*, adj., s.n. I. Adj. 1. Care nu variază câțva timp; constant. ♦ (Despre planete) Care (în aparență) nu-și schimbă câțva timp locul pe sfera cerească. ♦ Care rămâne în aceeași stare, care nu mai evoluează, care nu progresează; *spec.* (despre boli) care nu se agravează (dar nici nu se ameliorează). 2. (Despre un mediu fluid) Care are în fiecare punct o viteză independentă de timp; (despre un câmp de forțe) care are în fiecare punct o intensitate independentă de timp. II. S.n. 1. Serviciu într-un spital sau instituție spitalicească în care sunt internați (pentru un timp mai scurt) bolnavii în vederea stabilirii diagnosticului și pentru tratament. 2. (Inv.) Navă de luptă care supraveghea traficul vaselor dintr-un port. [Pr.: *-ți-o*] — Din fr. **stationnaire**, lat. **stationarius**.

STAȚIONARE, *staționări*, s.f. Faptul de a *staționa*; oprire. [Pr.: *-ți-o*] — V. **staționa**.

STAȚIONĂȚI s.n. Staționare. [Pr.: *-ți-o*] — V. **staționa**.

STAȚIONĂȚ, *-Ă*, *staționați*, *-te*, adj. Care staționează. [Pr.: *-ți-o*] — V. **staționa**.

STAȚIUNE s.f. v. **stație**.

STĂUL, *staule*, s.n. Grajd sau adăpost (pentru oi). — Lat. **stab(u)lum**.

STĂVĂ, *stave*, s.f. (Reg.) Herghelie. ♦ Loc îngrădit în care se țin vara caii pentru a paște împreună. [Var.: **steavă** s.f.] — Cf. bg. *stava*, alb. *stavë*.

STĂVILĂ, *stavile*, s.f. Construcție mobilă sau parte mobilă a unei construcții, manevrată manual sau mecanic, servind pentru a regla nivelul apelor curgătoare sau pentru a îndrepta spre alt făgaș cursul unei ape; *p. restr.* fiecare dintre obloanele verticale mobile ale stăvilărilor, care, coborându-se sau ridicându-se, opresc apa sau îi dau drumul, după necesitate. ♦ Îngrămadire de bușteni, de crengi, de pământ etc. aduse de ape (la cotitura unui râu) și care îi împiedică cursul. ♦ *P. gener.* Piedică (materială), barieră. ♦ Loc. adv. *Fără stavilă* = întruna, necontenit; în mare cantitate, mult. ♦ Expr. *A pune stavilă gurii* = a-și impune tăcere, a se reține de a spune ceva. ♦ Fig. Opoziție, împotrivire; greutate, dificultate. [Pl. și: *stavili*] — Din sl. **stavilo**.

STAVRÍD, *stavrizi*, s.m. Mic pește răpitor marin, cu corpul fusiform, acoperit cu solzi mărunți și având linia laterală cu o curbură la jumătatea ei (*Trachurus ponticus*). — Din ngr. **stavridhi**.

STAVROFÓR, *stavrofori*, s.m. (La ortodocși) Preot sau arhimandrit care poartă, ca distincție ecleziastică, o cruce (de aur) pe piept. — Din ngr. **stavrofóros**.

STAZĂ, *staze*, s.f. Oprise sau încetinire a circulației sângelui ori a secrețiilor interne, în unele părți ale organismului. — Din fr. **stase**.

STĂMBĂR, *stămbari*, s.m. (Rar) Persoană care face negoț cu stambă. — **Stambă** + suf. *-ar*.

STĂMBĂRIE¹, *stămbării*, s.f. Cantitate mare de stambă. ♦ Obiecte (de îmbrăcăminte) confecționate din stambă. — **Stambă** + suf. *-ărie*.

STĂMBĂRIE², *stămbării*, s.f. Magazin de stămburi. — **Stămbar** + suf. *-ie*.

STĂNCUȚĂ, *stăncuțe*, s.f. Pasăre sedentară din familia corvidelor, de culoare neagră-cenușie, cu ciocul și picioarele negre, mai mică decât cioara; stâncă, ceucă (*Coloeus monedula*). — **Stâncă** + suf. *-uță*.

STĂNOĂGĂ, *stănoage*, s.f. (Tipogr.) Raft în formă de pupitur pe care se așază casețele de litere când se culege un text. — Refăcut din **stănoage** (pl. lui *stănog*).

STĂNÓG, *stănoage*, s.n. 1. Bară de lemn sau de fier care desparte caii sau vitele în grajd. 2. Țăruș (cu care se priponeste calul); pripon. — Din rus., ucr. **stanok**.

STĂPÂN, *-Ă*, *stăpâni*, *-e*, s.m. și f. 1. Posesor al unui bun. ♦ Spec. Proprietar de sclavi. 2. Persoană în serviciul căreia se găsește angajat cineva, considerată în raport cu acesta; *spec. patron*. ♦ Expr. *A intra la stăpân* = a se angaja slugă (la cineva). (*A fi*) *fără stăpân* = a) (a fi) liber, de capul său; (a acționa) după bunul-plac; b) (a fi) fără rost, fără căpătâi. 3. Persoană sub a cărei putere, autoritate, dominație se găsește cineva sau ceva, considerată în raport cu persoana sau cu lucrul respectiv; (în legătură cu țări, popoare etc.) suveran, domnitor. ♦ Expr. *A fi stăpân pe situație* = a domina o situație, a se simți tare, sigur într-o anumită împrejurare (grea). *A fi stăpân pe sine* = a avea tăria de a-și înfrâna pornirile și pasiunile; a nu-și pierde cumpătul, a se stăpâni. *A fi stăpân pe soarta* (sau *pe viața* etc.) *sa* = a dispune de sine, a-și făuri singur soarta. 4. Gazdă (în raport cu oaspeții ei). — Et. nec. Cf. sl. *stopanŭ*.

STĂPĂNESC, *-EASCĂ*, *stăpânești*, adj. (Inv.) Care aparține stăpânului; al stăpânului, de stăpân. — **Stăpân** + suf. *-esc*.

STĂPĂNI, *stăpânesc*, vb. IV. 1. Tranz. A deține un bun în calitate de proprietar, a avea ceva în proprietate; a poseda. 2. Tranz. A cunoaște foarte bine un domeniu de activitate, o specialitate, o doctrină; a poseda cunoștințe temeinice (teoretice și practice) într-un anumit domeniu. ♦ Expr. *A stăpâni o limbă (străină)* = a vorbi corect și curent o limbă (străină). 3. Refl. Fig. (Despre oameni) A se reține (de la manifestarea unui sentiment, a unei porniri etc.); a se înfrâna, a se domina; a avea stăpânire de sine. ♦ Tranz. A potoli, a tempera, a înăbuși o pornire, un sentiment etc. ♦ Tranz. A opri, a împiedica pe cineva de la ceva; a ține în frâu, a struni. 4. Intrans. A domni într-o țară, a guverna, a conduce. 5. Tranz. Fig. (Despre propriile idei, sentimente etc.) A ține pe cineva sub influența sau sub stăpânirea sa; a domina. — Din **stăpân**.

STĂPĂNIRE, *stăpâniri*, s.f. Acțiunea de a (se) *stăpâni* și rezultatul ei. 1. Proprietate, posesiune. 2. Domnie, suveranitate; conducere, guvernare; dominație. ♦ Expr. *A avea stăpânire asupra cuiva* = a avea autoritate, ascendent moral asupra cuiva; a domina, a conduce. ♦ Putere, autoritate de stat; persoanele care reprezintă această autoritate. 3. Fig. Înfrânare, dominare a propriilor porniri, sentimente etc. ♦ Expr. *Stăpânire de sine* = calm, sânge rece, cumpăt. — V. **stăpâni**.

STĂPÂNIT, -Ă, *stăpâniți, -te*, adj. (Despre oameni și manifestările lor) Care are sau care denotă putere de stăpânire; cumpătat, reținut. — V. **stăpâni**.

STĂPÂNITOR, -OARE, *stăpânitori, -oare*, adj., s.m. și f. I. Adj. Care stăpânește, care ține sub stăpânirea sa. ♦ Care domină; dominant, dominator. II. S.m. și f. 1. Persoană care domnește într-o țară; domnitor. 2. Proprietar, posesor, stăpân. — **Stăpâni** + suf. *-tor*.

STĂREȚI, stărețesc, vb. IV. Intrans. A conduce o mânăstire în calitate de stareț. — Din **stareț**.

STĂREȚIE, stăreții, s.f. 1. Funcție, demnitate de stareț; timpul cât cineva exercită această funcție. 2. Locuința sau cancelaria starețului sau stareței unei mânăstiri. — **Stareț** + suf. *-ie*.

STĂROSTI, stărotesc, vb. IV. Intrans. și tranz. (Pop.) A peți o fată în numele altcuiva. ♦ A rosti orațiile de nuntă; a conduce ceremonia nunții. — Din **staroste**.

STĂROSTIE, stărostii, sf. 1. Calitate sau demnitate de staroste. 2. (Pop.) Pețire, pețit. — **Staroste** + suf. *-ie*.

STĂROSTIȚĂ s.n. (Pop.) Faptul de a stăroști. — V. **stăroști**.

STĂRUȚI, stăruți, vb. IV. Intrans. 1. A ruga insistent și în mod repetat pe cineva pentru a fi de acord cu ceva; a insista. 2. A rămâne statornic, neclintit (într-o acțiune, într-un sentiment, într-o hotărâre etc.); a persevera, a persista. ♦ A lucra cu perseverență la ceva. 3. A continua să fie, să existe; a se menține, a dăinui. [Prez. ind. și: *stăruiesc*] — Din bg. **starajia se**.

STĂRUIALĂ, stăruiele, s.f. (Înv.) Stăruință. [Pr.: *-ru-ia-*] — **Stăru** + suf. *-eală*.

STĂRUINȚĂ, stăruințe, s.f. 1. Faptul de a stăru (1); rugăminte, cerere repetată și insistență; insistență, stăruire, stăruială. ♦ Loc. adv. *Cu stăruință* = în mod insistent. 2. Perseverență, tenacitate (într-o acțiune, într-un sentiment etc.). ♦ Silință, străduință într-o acțiune. — **Stăru** + suf. *-ință*.

STĂRUIRE s.f. Stăruință. — V. **stăru**.

STĂRUITORE, -OARE, *stăruitori, -oare*, adj. 1. (Adesea adverbial) Care stăruie, care insistă; insistent. 2. Perseverent; neclintit, ferm, tenace. [Pr.: *-ru-i-*] — **Stăru** + suf. *-tor*.

STĂTĂTOR, -OARE, *stătători, -oare*, adj. 1. Care stă pe loc, care nu se mișcă, imobil, fix; (în special despre ape) care nu curge. ♦ *Piatră stătătoare* (și substantivat, f.) = piatră fixă din sistemul celor două pietre ale morii. 2. (Înv.; despre oameni) Cu locuința statornică; stabil. 3. (În loc. adj.) *De sine stătător* = care poate exista și se poate menține prin propriile sale puteri sau însușiri, care nu depinde de nimeni sau de nimic; independent. — **Sta** + suf. *-ător*.

STĂTULĂ, stătulețe, s.n. Diminutiv al lui *stat¹*. — **Stat¹** + suf. *-uleț*.

STĂTUT, -Ă, *stătuți, -te*, adj. 1. Care nu mai este proaspăt (și a căpătat un miros, un gust sau un aspect neplăcut caracteristic); clocit; (despre aer) închis, stricat, viciat. ♦ Fig. (Despre oameni, mai ales despre persoane necăsătorite) Înaintat în vârstă. 2. (Înv.) Istovit, vlăguit. — V. **sta**.

STĂVĂR, stăvari, s.m. (Reg.) Păzitor de cai la pășune. [Var.: *stevăr* s.m.] — **Stavă** + suf. *-ar*.

STĂVI, stăvesc, vb. IV. Refl. (Reg.; mai ales în construcții negative) 1. A se așeza, a se stabili într-un loc; a se acua. 2. A se alege cu ceva, a putea realiza ceva. — Din sl. **staviti**.

STĂVILĂR, stăvilare, s.n. 1. Construcție de lemn, de beton sau de fier înălțată transversal pe cursul unei ape curgătoare, servind la reglarea nivelului apelor din amonte cu ajutorul stăvililor; baraj, zăgaz, opust. 2. Fiecare dintre obloanele verticale mobile ale stăvilărilor (1), acționate manual sau mecanic; stăvilă. 3. Întăritură de protecție în apropierea unui pod. 4. Fig. (Rar) Obstacol, piedică; împotrivire. — **Stăvilă** + suf. *-ar*.

STĂVILĂ, stăvilesc, vb. IV. Tranz. 1. A bara cursul unei ape cu ajutorul unui stăvilă; a zăgazui. 2. Fig. A opri, a împiedica sau a face să înceteze ori să se atenueze ceva. — Din **stavilă**.

STĂVILIRE, stăviliri, s.f. Acțiunea de a stăvili și rezultatul ei; zăgazuire; fig. împiedicare, oprire. — V. **stăvilii**.

STĂVILIT, -Ă, *stăviliiți, -te*, adj. Care a fost barat, zăgazuit cu un stăvilă. ♦ (Fig.) Care a fost oprit, împiedicat în acțiune. — V. **stăvili**.

STĂLCEALĂ, stălceli, s.f. Faptul de a stălci; bătaie strașnică. — **Stălci** + suf. *-eală*.

STĂLCI, stălcesc, vb. IV. Tranz. 1. A deforma, a strivi, a zdrobi, a schilodi pe cineva sau ceva prin lovire; *p. ext.* a bate tare pe cineva. ♦ Refl. A se lovi tare (izbindu-se de ceva, căzând etc.). 2. Fig. A pronunța prost un cuvânt, deformându-i sunetele; a vorbi prost o limbă; a executa deformat o melodie; a pocii. — Din sl. **sŭtáčiti**.

STĂLCIRE, stălciri, s.f. Faptul de a (se) stălci. — V. **stălci**.

STĂLCIT, -Ă, *stălciți, -te*, adj. 1. Zdrobit, strivit, schilodit (prin lovire); *p. ext.* bătut tare, schingiuit. 2. Fig. (Despre pronunțare, vorbire, despre executarea unei melodii etc.) Porst, deformat, greșit, pocit. — V. **stălci**.

STĂLCITURĂ, stălcituri, s.f. Faptul de a (se) stălci; (concr.) ceea ce este stălciit. — **Stălci** + suf. *-tură*.

STĂLP, stâlpi, s.m. 1. Lemn lung și gros, de obicei cioplit și fixat în pământ, care servește pentru a susține ceva; element masiv de construcție, cu lungimea mare în raport cu dimensiunile secțiunii, confecționat din lemn, din metal, din beton armat etc., care servește la susținerea unei clădiri, a unei instalații, a unui pod, a liniilor electrice aeriene, a antenelor etc. ♦ Expr. *Stălp de cafea* = persoană care își petrece timpul prin cafele. ♦ Picior, coloană ornamentală la o mobilă (în special la pat). 2. Porțiune neexploată dintr-un zăcământ, destinată susținerii tavanului unui abataj. 3. Fig. Persoană care constituie un sprijin, un rezaz, un ajutor de bază pentru cineva. ♦ *Stălpul casei* = capul familiei. — Din sl. **stŭpŭ**.

STĂLPĂR, stâlpari, s.m. Veche monedă de argint, pe care erau reprezentate două coloane; direcție. — **Stălp** + suf. *-ar*.

STĂLPĂRE, stâlpari, s.f. (Pop.) Ramură verde, crenguță înfrunzită; *spec.* ramură înfrunzită de salcie care se împarte ortodocșilor la biserică, în Duminica Floriilor. — Probabil lat. **stirparia* (< *stirps, -is*).

STĂLPIȘOR, stâlpișori, s.m. Diminutiv al lui *stălp*; stălpuleț, stălpuşor. [Var.: (reg.) *stălpsor* s.m.] — **Stălp** + suf. *-ișor*.

STĂLPNIC, stâlpnici, s.m. (Înv. și pop.) Pustnic care trăia retras pe vârful unui munte sau în vârful unui stălp. ♦ Supranumele Sfântului Simeon care a trăit 45 de ani pe vârful unui munte. — Din sl. **stălpnicŭ**.

STĂLPȘOR s.m. v. **stâlpișor**.

STĂLPULĂ, stălpuleți, s.m. Stâlpișor. — **Stălp** + suf. *-uleț*.

STĂLPUȘOR, stălpuşori, s.m. Stâlpișor. — **Stălp** + suf. *-uşor*.

STĂMPĂR s.n. v. **astămpăr**.

STĂMPĂRĂ vb. I v. **astămpăra**.

STĂMPĂRĂRE s.f. v. **astămpărare**.

STĂMPĂRĂT, -Ă adj. v. **astămpărat**.

STĂMPĂ, stămpesc, vb. IV. Intrans. (Înv. și reg.) A înceta, a conteni. — Et. nec.

STĂNĂ, stâne, s.f. Așezare păstorească de vară, la munte sau în afara satului (cuprinzând locul și amenajările necesare), unde se adăpostesc oile și ciobanii și unde se prepară produsele din laptele oilor. ♦ Expr. *A închide lupul în stână* = a-și aduce dușmani în casă. *A veni la spartul stânii* = a veni prea târziu. — Et. nec.

STĂNCĂ, stânci, s.f. 1. Bloc mare de piatră (în munți), de obicei cu pereții drepecți și colțuroși; stană. 2. Fig. Obstacol, dificultate mare. — Et. nec.

STĂNCĂRIE, stâncării, s.f. Îngrămadire, mulțime de stânci; regiune cu stânci. — **Stâncă** + suf. *-ărie*.

STĂNCÓS, -OĂSĂ, stâncoși, -oase, adj. (Despre munți, locuri etc.) Format din stânci; plin de stânci, cu stânci. — **Stâncă** + suf. *-os*.

STĂNG, -Ă, stângi, adj. 1. (Despre părți sau organe ale corpului) Așezat în partea corpului în care se află inima. ♦ (Substantivat: a) (La m. sg. art.) Piciorul stâng (1); b) (La f. sg. art.) Mâna stângă (1). 2. Care se află de partea sau în direcția mâinii stângi (1) (când cineva stă cu fața în direcția în care este orientat un lucru sau o ființă). ♦ (Substantivat, f. sg. art.) Partea sau direcția stângă (2). ♦ Expr. *A ține stânga* = a merge pe partea stângă a unui drum. (Fam.) *A trage (sau a da, a face) la stânga* = a fura. ♦ (Substantivat, f. art.) Grupare politică socialistă. ♦ Loc. adj. *De stânga* = (despre grupări politice, persoane) partizan, adept al unei politici socialiste. — Lat. **stancus* (= *stanticus*) „obosit”.

STĂNGĂCI, -CE, stângaci, -ce, adj. 1. (Despre oameni; adesea substantivat) Care lucrează, scrie etc. mai bine cu mâna stângă decât cu cea dreaptă. 2. Fig. Lipsit de îndemănare, de abilitate; lipsit de siguranță, de suplete în mișcări, în exprimare, în gândire. ♦ (Despre manifestări ale oamenilor) Care arată, trădează stângăcie. — **Stâng** + suf. *-aci*.

STĂNGĂCIE, (2) stângăcii, s.f. 1. Lipsă de îndemănare, de ușurință în mișcări, în exprimare, în comportare etc. ♦ Loc. adv. *Cu stângăcie* = în mod stângaci, neîndemănatic. 2. Faptă, purtare neîndemănatică. — **Stângaci** + suf. *-ie*.

STĂNGEN s.m. v. **stânjén**.

STĂNGISM, stângisme, s.n. Atitudine, manifestare etc. politică cu caracter sectar, exclusivist în aplicarea unor soluții extreme în interiorul unui partid de stânga. — **Stâng** + suf. *-ism* (după rus. *levizna*).

STĂNGIST, -Ă, stângiști, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al stângismului. 2. Adj. Care ține de stângism, caracteristic stângismului. — **Stâng** + suf. *-ist* (după rus. *levaŭkii*).

STĂNIȘOARĂ, stânișoare, s.f. Diminutiv al lui *stână*. — **Stână** + suf. *-ișoară*.

STĂNJEN, stânjeni, s.m. I. Unitate de măsură pentru lungime, folosită înaintea introducerii sistemului metric, care a variat, după epocă și regiune, de la 1,96 m la 2,23 m; lungime sau cantitate de material corespunzătoare acestei unități de măsură. ♦ *Stânjén pescăresc* = măsură de lungime folosită de pescari, egală cu aproximativ 1,50 m. *Stânjén marin* = măsură

de lungime egală cu 1,83 m. ♦ Unitate de măsură pentru volumul lemnelor așezate în stivă, egală cu opt steri. II. (Bot.) Stânjeneal. [Var.: (reg.) **stângen** s.m.] — Din bg. **stă(n)žen**.

STÂNJENEALĂ, *stânjeneală*, s.f. Acțiunea de a (se) *stânji*; stinghereală. — **Stânji** + suf. *-eală*.

STÂNJENEASCĂ, *stânjenească*, adj. (Înv.; în sintagma) *Prăjină stânjenească* = măsură de lungime egală cu un stânji. — **Stânji** + suf. *-ească*.

STÂNJENEL, *stânjenei*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante erbacee perene, cu frunze lungi în formă de sabie și cu flori mari, violete, albastre, albe sau galbene; iris, stânji (*Iris*). [Var.: (pop.) **stânjinel** s.m.] — **Stânji** + suf. *-el*.

STÂNJENI, *stânjenesc*, vb. IV. 1. Tranz. și refl. recipr. A (se) stingheri, a (se) deranja, a (se) jena, a (se) împiedica de la o îndeletnicire. 2. Refl. (Reg.) A se sfii, a se rușina; a ezita. [Var.: (pop.) **stânjini** vb. IV] — Din sl. **sūtenženŭ** (*sūtengnonti*).

STÂNJENIRE, *stânjeniri*, s.f. Faptul de a (se) *stânji*. ♦ Sfială, jenă, ezitare. [Var.: (pop.) **stânjire** s.f.] — V. **stânji**.

STÂNJENIT, *-Ă*, *stânjiți*, *-te*, adj. Stingherit, jenat; intimidat, încurcat. ♦ Care exprimă, trădează stinghereală, jenă, sfială, încurcătură. [Var.: (pop.) **stânjinit**, *-ă* adj.] — V. **stânji**.

STÂNJENITOR, *-OARE*, *stânjitori*, *-oare*, adj. Care împiedică, care deranjează, care jenează; inoportun. — **Stânji** + suf. *-tor*.

STÂNJENIU, *-IE*, *stâjenii*, adj. (Rar) Liliachiu, violet-închis. [Var.: (pop.) **stânjiniu**, *-ie*, adj.] — **Stânji** + suf. *-iu*.

STÂNJINEL s.m. v. **stâjenii**.

STÂNJINI vb. IV v. **stâjenii**.

STÂNJINIRE s.f. v. **stâjenire**.

STÂNJINIT, *-Ă* adj. v. **stâjenit**.

STÂNJINIU, *-IE* adj. v. **stâjeniu**.

STÂRC, *stârci*, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări de baltă cu ciocul, gâtul și picioarele lungi și de obicei cu un smoc de pene pe cap (care se hrănesc cu pește). ♦ Compus: *Stârc-cenușiu* = bătlan. — Din sl. **strŭkŭ**.

STÂRCI, *stârcesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Refl. A se strânge, a se ghemui (de frig). 2. Intrans. A amorți, a întepeni stând, așteptând undeva. 3. Tranz. A strivi un fruct. ♦ Refl. *Mărul s-a stârцит*. — Din **stârc**.

STÂRCIȚI, *-Ă*, *stârciți*, *-te*, adj. (Pop.) 1. Strâns, ghemuit. 2. (Despre plante și animale) Pipernicit, nedezvoltat. 3. (Despre fructe) Strivit. — V. **stârc**.

STÂRCULEȚI, *stârculeți*, s.m. Diminutiv al lui **stârc**. — **Stârc** + suf. *-uleț*.

STÂRNÍ, *stârnesc*, vb. IV. 1. Tranz. A face ca un animal (sălbatic), o pasăre etc. să iasă din culcuș, din ascunzătoare (pentru a le prinde, a le vâna); a scorni. 2. Tranz. A mișca, a urni ceva din loc; a face să se ridice în sus praful, frunzele etc. 3. Tranz. A provoca pe cineva la ceva; a îndemna, a ațâța. 4. Refl. (Despre războaie, conflicte, fenomene ale naturii) A se porni, a se isca, a se dezlănți, a izbucni. ♦ Tranz. A da naștere la ceva; a pricinui, a cauza, a provoca. 5. Tranz. (Reg.) A născoci, a scorni, a inventa. — Et. nec.

STÂRNIRE, *stârni*, s.f. Acțiunea de a (se) *stârni* și rezultatul ei. — V. **stârni**.

STÂRNITOR, *-OARE*, *stârniți*, *-oare*, adj., s.f. 1. Adj. (Rar) Care stârnește (ceva). 2. S.f. Prăjină cu care se bate apă sau cu care se răscolește pe sub pietrele din apă pentru a speria peștele și a-l gonii spre plase. — **Stârni** + suf. *-tor*.

STÂRPI, *stârpesc*, vb. IV. 1. Tranz. A face să dispară cu desăvârșire o specie de animale sau de plante (dăunătoare); a extermina. 2. Tranz. A face să dispară (pentru todeauna) un râu, un flagel. 3. Intrans. și refl. (Pop; despre femelele animalelor, mai rar despre femei) A deveni sterp, steril; a-și pierde sarcina, a avorta. ♦ (Despre animale) A înceta de a mai produce lapte. — Din **sterp**.

STÂRPICIUNE, (1, 2) *stârpiciuni*, s.f. 1. (Pop.) Animal sterp. 2. (Pop.) Stârpitură (1). 3. (Înv.) Sterilitate. — **Stârpi** + suf. *-ciune*.

STÂRPIRE s.f. Acțiunea de a (se) *stârpi* și rezultatul ei; stârpit. — V. **stârpi**.

STÂRPIȚI s.n. Stârpire. — V. **stârpi**.

STÂRPIȚURĂ, *stârpituri*, s.f. 1. Ființă nedezvoltată, pipernicită, pocită; pocitură, stârpiciune; avorton. 2. (Pop.) Femeie stearpă; animal sterp. — **Stârpi** + suf. *-tură*.

STÂRV, *stârvuri*, s.n. Cadavru (de animal); leș, hoit, mortăciune. — Din sl. **struvo**.

STEA, *stela*, s.f. I. 1. Corp cersc cu lumină proprie, format dintr-o masă de gaze aflată la o temperatură foarte ridicată; (sens curent) orice corp cersc (cu excepția Lunii) care strălucește noaptea pe bolta cerească. ♦ *Stea dimineții* = Luceafărul-de-dimineț. *Stea cu coadă* = cometă. *Stea*

căzătoare = meteor (2). ♦ Expr. *A vedea stele verzi*, se spune când cineva primește o lovitură puternică. *A crede în steaua sa* = a crede într-o soartă mai bună, a fi optimist. *A se naște sub o stea norocoasă (sau rea)* = a avea (sau a nu avea) noroc. *Vai de steaua mea (sau a ta, a lui etc.)* = vai de mine (sau de tine, de el etc.). ♦ (Astron.; în sintagma) *Stea hiperdensă* = stea cu densitate infinit mai mare decât a celor considerate normale pe Pământ. *Stea neutronică* = stea de dimensiuni foarte mici, hiperdensă, al cărei nucleu este constituit dintr-un amestec de neutroni, protoni și alte particule grele. ♦ *Stea călăuzitoare* = idee, concepție de bază care îndrumază o acțiune, după care se orientează o activitate. ♦ Epitet dat femeii iubite.

2. Fig. Artistă celebră de cinematograf, de teatru, de operă etc.; vedetă. II. P. anal. 1. Obiect, desen etc. care are o formă asemănătoare cu aceea prin care este reprezentată în mod convențional o stea (I 1). ♦ (Leșit din uz) *Stea Republicii Socialiste România* = ordin care se conferea persoanelor cu merite deosebite în domeniul social, politic, economic. ♦ Spec. Obiect simbolizând o stea (I 1), alcătuit dintr-un disc făcut din lemn, carton etc. cu numeroase colțuri, fixat într-o coadă de lemn și frumos împodobit, cu care umblă colindătorii cu ocazia sărbătorilor de Crăciun. ♦ *Cântec de stea* = colind special pe care îl cântă copiii care umblă cu obiectul definit mai sus. ♦ (Tehn.) *Stea roșii* = parte a unei roți, între bandaj și fus. ♦ (Tipogr.) Asterisc, steluță. ♦ Pată albă de păr pe fruntea unui animal. ♦ Expr. *A fi cu stea în frunte* = (despre oameni) a fi (sau a se crede) mai grozav, mai deosebit decât alții. 2. Rotocol mic de grăsimi care se vede plinud pe mână-care sau pe laptele fierbinte. III. Compuse: *steaua-pământului* = ciupercă de pământ de culoare brună, având forma unei sfere înconjurată la bază de mai multe fășii dispuse radial (*Geaster hygrometricus*); *stea-de-mare* = (la pl.) clasă de echinoderme marine cu corpul alcătuit dintr-un disc central, de la care pornesc cinci (sau mai multe) brațe în direcție radială (*Asteroidea*); (și la sg.) animal din această clasă; asterie. [Var.: (pop.) **stea** s.f.] — Lat. **stella**.

STEAG, *steaguri*, s.n. 1. Drapel; fanion. ♦ *Steag de domnie* = baston având la capătul de sus un glob de argint și o semilună, pe care, în perioada suzeranității otomane, îl primeau de la sultan, ca semn al domniei, domnii din Țările Române. (Pop.) *Steag de mire* = obiect asemănător cu un steag (1), făcut din mai multe năframe de mătase și împodobit cu panglici și spice de grâu, pe care îl poartă un călăreț în fruntea alaiului care merge să aducă mireasa la casa mirelui. ♦ Expr. *A duce steagul* = a fi în fruntea unei acțiuni, a avea comanda, conducerea, inițiativa. *A coborî steagul* = a renunța la luptă; a capitula. *A ține sus (sau a înălța) steagul...* = a lupta cu dăruire. *A ridica (sau a scoate) steag alb* = a cere pace; a se preda. 2. Fig. Doctrină, concepție, idee sau problemă importantă, care antrenează o colectivitate într-o acțiune de amploare; cauză în numele căreia luptă un grup social. 3. (În Evul Mediu, la români) Unitate militară mai mică, având drapel propriu; trupă mică de oameni înarmați — Din rus. **steag**. Cf. sl. **stĕgŭ**.

STEAJĂR, *steajăre*, s.n. (Pop.) Par înfipt în pământ în mijlocul unei arii de trierată cu cai, în jurul căruia se înfășoară funia în timpul trieratăului. [Var.: **steajer** s.n.] — Din sl. **stežerŭ**.

STEAJER s.n. v. **steajăr**.

STEAN s.n. v. **stană**.

STEAPSINĂ s.f. Enzimă secretată de pancreas, care acționează în intestinul subțire, continuând digestia grăsimilor alimentare. [Pr.: *ste-ap*] — Din germ. **Steapsin**.

STEARÁT, *stearați*, s.m. Sare sau ester al acidului stearic. [Pr.: *ste-a-*] — Din fr. **stéarate**.

STEÁRIC, *stearici*, adj. (În sintagma) *Acid stearic* = acid solid, incolor, puțin solubil în apă, care se găsește combinat cu glicerina în grăsimile animale și vegetale și care se folosește la fabricarea lumânărilor, în cosmetică etc. [Pr.: *ste-a-*] — Din fr. **stéarique**.

STEARINĂ s.f. 1. Amestec de acid stearic cu acid palmitic sau oleic, obținut din unele grăsimi solide și folosit la fabricarea lumânărilor, în industria textilă și în cea a cauciucului. 2. Ester al acidului stearic, care intră în componența grăsimilor animale și vegetale. [Pr.: *ste-a-*] — Din fr. **stéarine**.

STEATÍT s.n. Varietate de talc, de culoare albă, gălbuie sau cenușie, cu diferite folosiri în industrie, cosmetică, la fabricarea unor obiecte decorative etc. [Pr.: *ste-a-*] — Din fr. **stéatite**, germ. **Steatit**.

STEATOLÍTIC, *-Ă*, *steatoliti*, *-ce*, adj. (Farm.; despre substanțe) Care dizolvă grăsimile. [Pr.: *ste-a-*] — Din fr. **stéatolytique**.

STEATOLIZĂ, *steatolize*, s.f. (Med.) Disoluție a grăsimilor în timpul digestiei intestinale. [Pr.: *ste-a-*] — Din fr. **stéatolyse**.

STEATONECRÓZĂ, *steatonecroze*, s.f. (Med.) Necroză a țesutului gras. [Pr.: *ste-a-*] — Din fr. **stéatonécrose**.

STEATÓZĂ, *steatoze*, s.f. Degenerare a unui țesut sau organ provocată de invadarea lui cu grăsimi. [Pr.: *ste-a-*] — Din fr. **stéatose**.

STEĂUĂ s.f. v. **stea**.
STEĂVĂ s.f. v. **stavă**.
STÉBLĂ, *steblye*, s.f. (Pop.) Tulpină; lujer; ramură. ♦ Mănunchi. — Din sl. **stěblŭ**.
STEBLŪŢĂ, *steblyuțe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *steblye*. — **Steblye** + suf. *-uță*.
STÉCLĂ s.f. v. **sticlă**.
STECLĪ vb. IV v. **sticli**.
STECLĪT, *-Ă* adj. v. **sticlit**.
STECLŪŢĂ s.f. v. **sticluță**.
STEFANĪT s.n. Sulfură dublă naturală de stibiu și argint. — Din fr. **stéphanite**.
STEGĂR, *stegari*, s.m. 1. Purtătorul steagului unei unități militare; portdrapel. 2. Persoană care poartă steagul la nuntă, la jocul călușarilor etc. 3. Fig. Persoană care se află în fruntea luptătorilor pentru o cauză; *p. gener.* conducător, îndrumător. — **Steag** + suf. *-ar*.
STEGOCEFĂL, *stegocefali*, s.m. (La pl.) Ordin de amfibieni fosili cu craniul acoperit de plăci osoase, cu coloana vertebrală alcătuită din vertebre biconcave; (și la sg.) animal care aparține acestui ordin. — Din fr. **stégocéphale**.
STEGOZĂUR, *stegozauri*, s.m. (La pl.) Gen de reptile gigantice fosile cu capul foarte mic, cu o creastă compusă din două serii de plăci verticale osoase pe spate și cu două serii de spini pe coadă (*Stegosaurus*); (și la sg.) reptilă din acest gen. — Din fr. **stégosaure**.
STEGULĪŢ, *stegulețe*, s.n. Diminutiv al lui *steag* (1); steag mic, folosit la pavoazări, la ceremonii etc. — **Steag** + suf. *-uleț*.
STEL, *steliuri*, s.n. Colț (ascuțit) de stâncă. ♦ (Rar) Bolovan de piatră, de sare etc. — Cf. sb. *stelnje*.
STELĂR, *stelari*, s.m. (La pl.) Specie de arbori înalți cu tulpina dreaptă, cu coroana largă, cu frunzele adânc crestate, cu florile dispuse în amentii, cu lemnul rezistent și dur, al căror fruct este ghinda (*Quercus*); (și la sg.) arbore din acest gen. ♦ Lemnul arborelui descris mai sus. — Cf. bg. *stela*.
STELĂRĂȘ, *stelărași*, s.m. (Rar) Stelărel. — **Steljar** + suf. *-aș*.
STELĂREL, *stelărei*, s.m. Diminutiv al lui *steljar*; stelăraș. [Var.: **steljerel** s.m.] — **Steljar** + suf. *-el*.
STELĂRIȘ, *stelărișuri*, s.n. Pădure sau desiș de stelari; stelăriște. [Var.: **steljeriș** s.n.] — **Steljar** + suf. *-iș*.
STELĂRIȘTE s.f. (Pop.) Stelăriș. [Var.: **steljeriște** s.f.] — **Steljar** + suf. *-iște*.
STELJERĪL s.m. v. **steljere**.
STELJERĪȘ s.n. v. **steljariș**.
STELJERĪȘTE s.f. v. **steljariște**.
STEL, *steluri*, s.n. (Bot.) Cilindru (4) central. — Din germ. **Stele**.
STELĂJ, *stelaje*, s.n. Mobilă formată din rafturi suprapuse, pe care se pot așeza cărți sau alte obiecte; etajeră. — Din germ. **Stellage**.
STELĂR¹, *stelari*, s.m. (Rar) Colindător cu steaua, copil care umblă cu steaua. — **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-ar*.
STELAR², *-Ă*, *stelari*, *-e*, adj. Care aparține stelelor, privitor la stele. ♦ *Hartă stelară* = hartă care reprezintă constelațiile de pe bolta cerească. ♦ Care are formă de stea. ♦ (Rar) Plin de stele; înstelat. — Din fr. **stellaire**.
STELĂT, *-Ă*, *stelați*, *-te*, adj. Care are formă de stea, ca o stea; *p. ext.* care are formă regulată. — **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-at* (după fr. *étoilé*).
STÉLĂ, *stele*, s.f. (În Antichitate) Mic monument comemorativ sau funerar, în formă de coloană sau de pilastru, alcătuit dintr-un singur bloc de piatră și purtând de obicei inscripții sau sculpturi. — Din fr. **stèle**.
STELIȘOĂRĂ, *stelișoare*, s.f. (Reg.) 1. Steluță (I). 2. (Bot.) Steliță. — **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-ișoară*.
STELĪT s.n. Aliaj de cobalt, crom, molibden, tungsten, fier etc., dur și inoxidabil, din care se fac instrumente chirurgicale sau piese cu care se lucrează la temperaturi înalte și în medii oxidante. — Din fr. **stellite**, germ. **Stellit**.
STELĪŢĂ, *stelițe*, s.f. Plantă erbacee din familia compozeelelor, cu tulpina și frunzele păroase, cu flori dispuse în capitule, cele marginale albastre, iar cele centrale galbene; stelișoară (*Aster amellus*). — **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-iță*.
STÉLNIŢĂ, *stelnițe*, s.f. (Reg.) Ploșniță. — Din sb. **stenica**.
STELŪŢĂ, *steluțe*, s.f. I. Diminutiv al lui *stea* (I 1); stelișoară. ♦ Fig. Scânteie. II. P. anal. 1. Obiect, desen etc. în formă de stea (mică). ♦ Asterisc. 2. (La pl.) Pastă făinoasă tăiată în formă de stea (care se pune în supă). 3. Cusătură în formă de stea. 4. Pată de păr alb pe fruntea unor animale. 5. Fulg de zăpadă. 6. Stea (II 2) (mică). III. 1. Plantă erbacee cu frunze ovale și cu flori albe (*Stellaria nemorum*). 2. Compus: *steluțe-de-munte* = floare-de-colț. — **Stele** (pl. lui *stea*) + suf. *-uță*.

STÉMĂ, *steme*, s.f. 1. Semn convențional distinctiv, caracteristic și simbolic, al unei țări, al unui oraș, al unei dinastii etc.; emblemă, blazon. 2. Coroană, diademă. ♦ Expr. *A fi cu stemă-n frunte* = (despre oameni) a fi (sau a se crede) mai deosebit, mai grozav decât alții. 3. (Înv.) Piatră prețioasă. 4. Semn caracteristic, pată sau smoc de păr (de altă culoare) pe fruntea unor animale. — Din ngr. **stémma**.

STEN, *steni*, s.m. Unitate de măsură a forței egală cu o mie de newtoni. — Din fr. **sthène**.

STENAHORĪE s.f. (Înv.) 1. Greutate în respirație, năduf; astmă. ♦ Fig. Stare de neliniște, de plictiseală. 2. Încercătură, strămoare, nevoie materială. — Din ngr. **stenoheria** (pop. **stenoheria**).

STĒNIC, *-Ă*, *stենici*, *-ce*, adj. (Livr.) Întăritor. — Din fr. **sthénique**.

STENOBIŪNT, *-Ă*, *stենobiونți*, *-te*, adj. (Despre organisme) Care suportă doar variații limitate ale factorilor de mediu. [Pr.: *-bi-onț*] — După fr. **sténobiot**.

STENODACTILOGRĂF, *-Ă*, *stենodactilografi*, *-e*, s.m. și f. Persoană care practică stenodactilografia. — Din fr. **sténodactylographe**.

STENODACTILOGRAFĪĂ, *stենodactilografie*, vb. I. Tranz. A înregistra vorbirea cuiva cu ajutorul stenodactilografiei. [Pr.: *-fi-a*] — Din **sténodactilografie**.

STENODACTILOGRAFĪE s.f. Stenografiere a vorbirii cuiva și dactilografierea directă după stenogramă. — Din fr. **sténodactylographie**.

STENOGRĂF, *-Ă*, *stենografi*, *-e*, s.m. și f. Persoană care cunoaște și profesează stenografia. — Din fr. **sténographe**.

STENOGRAFĪĂ, *stենografie*, vb. I. Tranz. A înregistra vorbirea cuiva cu ajutorul semnelor stenografice. [Pr.: *-fi-a*] — Din fr. **sténographier**.

STENOGRĂFIC, *-Ă*, *stենografici*, *-ce*, adj. Care aparține stenografiei, privitor la stenografie; înregistrat cu ajutorul stenografiei. — Din fr. **sténographique**.

STENOGRĂFĪE s.f. Sistem de înregistrare rapidă a vorbirii cuiva cu ajutorul unor semne convenționale. — Din fr. **sténographie**.

STENOGRĂFĪERE, *stենografieri*, s.f. Acțiunea de a stenografia. [Pr.: *-fi-e*] — V. **stenografia**.

STENOGRĂMĂ, *stենogramme*, s.f. Text înregistrat prin stenografie. — Din fr. **sténogramme**.

STENOHALĪN, *-Ă*, *stենohalini*, *-e*, adj., s.m. (Biol.) (Organism marin) care suportă doar variații limitate ale salinității mediului. — Din fr. **sténohalin**.

STĒNOS s.n. (Înv.) Astmă. — Din ngr. **sténosis**.

STENOTĒRM, *-Ă*, *stենotermi*, *-e*, adj., s.f. (Med.) (Organism) care suportă doar variații limitate ale temperaturii mediului extern. — Din fr. **sténotherme**.

STENOTĪP, *stենotipuri*, s.n. Mașină de stenografiat. — Din fr. **sténotype**.

STENOTĪPIC, *-Ă*, *stենotipici*, *-ce*, adj. De stenotipie. — Din fr. **sténotypique**.

STENOTĪPIĒ s.f. Stenografiere mecanică cu ajutorul stenotipului. — Din fr. **sténotypie**.

STENOTĪPIST, *-Ă*, *stենotipiști*, *-ste*, s.m. și f. Persoană care cunoaște și practică stenotipia. — Din fr. **sténotypiste**.

STENOZĂ, pers. 3 *stenozează*, vb. I. Refl. (Med.; despre canale, officii ale organelor) A se îngusta, a face stenoză. — Din fr. **sténoser**, engl. **stenose**.

STENOZĂ, *stenoze*, s.f. (Med.) Îngustare a unui canal sau a unui officiu din organism în urma unei cicatrizări, a unei inflamații, a unei tumori etc. — Din fr. **sténose**.

STENT, *stenturi*, s.n. (Med.) Tub de dimensiuni mici, introdus în sistemul circulator, pentru a debloca zonele obturate. — Din engl. **stent**.

STĒNTOR, *stentori*, s.m. (În sintagma *Voce (sau glas) de stentor* = (cu aluzie la un personaj din Iliada) voce bărbătească puternică. — Din fr. **stentor**.

STEP s.n. Stil de executare a unor dansuri de origine afro-americană, ale cărei tehnici se bazează pe bătăi ritmice sincopate ale vârfului și tocului pantofilor. — Din engl. **step**.

STĒPĂ, *stepez*, vb. I. Intrans. (Rar) A executa un dans bătănd stepul. — Din **step**.

STĒPĂ, *stepe*, s.f. Întindere de loc arid, de obicei șes, acoperit cu o vegetație compusă în special din plante graminee, plante cu rizomi, tufișuri și plante spinose; formațiune vegetală care crește pe acest loc. — Din rus. **step**.

STĒPENĂ, *stepene*, s.f. (Înv.) Treaptă, rang. — Din sl. **stepenŭ**.

STER, *steri*, s.m. Unitate de măsură pentru volume egală cu un metru cub, folosită la măsurarea lemnului așezate în stive. — Din fr. **stère**.

STERADIÂN, *steradieni*, s.m. Unitate de măsură pentru unghiurile corpurilor solide. [Pr.: *-di-an*] — Din fr. **stéradian**.

STERCORÁL, -Ă, *stecorali*, -e, adj. Privitor la excremente. — Din fr. *stercoral*.

STERCOREMIE, *stercoremii*, s.f. Intoxicație provocată de o constipație prelungită. — Din fr. *stercoremie*.

STÉREO adj. invar. Referitor la stereofonie; cu proprietăți stereofonice. ♦ (Substantivat) Stereofonie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréo*.

STEREOACÚSTICĂ s.f. Metodă de determinare a direcțiilor din care vin sunetele. [Pr.: -re-o-a] — Din fr. *stéréo-acoustique*.

STEREOBÁT, *stereobate*, s.n. Masiv de zidărie, de obicei reprofilat sau în trepte, formând soclul unei construcții. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréobate*.

STEREOCARTOGRAF, *stereocartografe*, s.n. Aparat folosit pentru obținerea automată a planului topografic al unei localități sau al unei regiuni, pe bază de stereograme. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréocartographe*, germ. *Stereokartograph*.

STEREOCARTOGRAFIE s.f. Procedeu de întocmire a hărților cu ajutorul stereogramelor. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréocartographie*.

STEREOCHÍMIC, -Ă, *stereochimici*, -ce, adj. Care aparține stereochemiei, privitor la stereochemie, de stereochemie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréochimique*.

STEREOCHIMIE s.f. Ramură a chimiei care se ocupă cu studiul așezării în spațiu a atomilor unei molecule. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréochimie*.

STEREOCINEMATOGRAFIE s.f. Tehnică cinematografică în care se oferă spectatorului senzația unor imagini în relief. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréocinématographie*.

STEREOCOMPARATÓR, *stereocomparatoare*, s.n. Aparat pentru determinarea dimensiunilor unui obiect cu ajutorul stereogramelor. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréocomparateur*, germ. *Stereokomparator*.

STEREOCRÓMIC, -Ă, *stereocromici*, -ce, adj. Referitor la stereocromie, de stereocromie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréochromique*.

STEREOCROMIE s.f. Tehnica de a efectua, pe pereții sau pe tavanele încăperilor, picturi sau zugrăveli în relief, folosind un strat de mortar special preparat. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréochromie*.

STEREODINÁMIC, -Ă, *stereodinamici*, -ce, s.f., adj. (Fiz.; rar) **1.** S.f. Dinamica solidelor. **2.** Adj. De stereodinamică (1). [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréodynamique*.

STEREOFÓNIC, -Ă, *stereofonici*, -ce, adj. Care aparține stereofoniei, privitor la stereofonie, bazat pe stereofonie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréophonique*.

STEREOFONIE s.f. Procedeu de reproducere a sunetelor (înregistrate) caracterizat printr-o reconstituire a repartiției spațiale a surselor sonore care dă ascultătorului senzația că se află chiar în apropierea sursei; stereo. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréophonie*.

STEREOFOTOGRAFIE, *stereofotografii*, s.f. Ramură a tehnicii fotografice care se ocupă cu obținerea unei perechi de fotografii luate sub unghiuri puțin diferite. ♦ Dublă imagine constituită din două fotografii ale unui obiect, luate sub unghiuri diferite. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréophotographie*.

STEREOFOTOGRAMĂ, *stereofotografe*, s.f. Stereogramă. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréophotogramme*.

STEREOFOTOGRAMMETRIE s.f. Ramură a fotogrammetriei bazată pe procedeu de fotografii duble, care dă posibilitatea să se obțină nu numai contururile diferitelor obiecte, ci și înălțimile lor. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréophotogrammétrie*.

STEREOGNÓSTIC, -Ă, *stereognostici*, -ce, adj. (Med.) Referitor la stereognozie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréognostique*.

STEREOGNOZIE s.f. (Med.) Facultatea de a identifica obiectele prin simțul tactil, pe baza reliefului acestora. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréognosie*.

STEREOGRÁF, -Ă, *stereografi*, -e, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Specialist în stereografie. **2.** S.n. Instrument care se folosește la desenaarea corpurilor solide pe un plan. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréographe*.

STEREOGRÁFIC, -Ă, *stereografici*, -ce, adj. Care aparține stereografiei, privitor la stereografie, executat prin stereografie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréographique*.

STEREOGRAFIE s.f. Reprezentare a corpurilor solide prin proiectarea lor pe o suprafață plană. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréographie*.

STEREOGRÁMĂ, *stereografe*, s.f. Pereche de fotografe ale aceluiași obiect realizate prin stereofotografie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréogramme*.

STEREOIZOMÉR, stereoisomeri, s.m. (La pl.) Substanțe izomere care diferă între ele prin modul de aranjare în spațiu a atomilor dintr-o moleculă. [Pr.: -re-o-i] — Din fr. *stéréo-isomère*.

STEREOIZOMERIE s.f. Izomerie datorată așezării diferite în spațiu a atomilor în moleculă. [Pr.: -re-o-i] — Din fr. *stéréo-isomérisation*.

STEREOMECHANICĂ s.f. Ramură a mecanicii care studiază echilibrul și mișcarea corpurilor solide rigide. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréomécanique*.

STEREOMÉTRIC, -Ă, *stereometrici*, -ce, adj. Care aparține stereometriei, privitor la stereometrie, de stereometrie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréométrique*.

STEREOMETRIE s.f. Ramură a geometriei care se ocupă cu măsurarea volumului corpurilor solide. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréométrie*.

STEREOMETRU, *stereometre*, s.n. Aparat cu care se măsoară volumul corpurilor solide. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréomètre*.

STEREOMICROSCÓP, *stereomicroscop*, s.n. Microscop binocular la care imaginea este redată stereoscopic. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréomicroscope*.

STEREOPLANIGRÁF, *stereoplanigrafe*, s.n. Aparat care servește la întocmirea hărților și a planurilor topografice. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréoplanigraphe*.

STEREORÁMĂ, *stereorame*, s.f. Hartă topografică în relief. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréorama*.

STEREOSCÓP, *stereoscop*, s.n. Dispozitiv optic care servește la examinarea stereogramelor, făcând ca imaginile lor să apară în relief. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréoscope*.

STEREOSCÓPIC, -Ă, *stereoscopici*, -ce, adj. Care aparține stereoscopiei, privitor la stereoscopie; obținut sau funcționând prin stereoscopie, bazat pe stereoscopie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréoscopique*.

STEREOSCOPIE s.f. Ramură a opticii care se ocupă cu procedeele de înregistrare și de redare a imaginilor în relief și cu studiul proprietăților optico-mecanice ale instrumentelor folosite în acest scop. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréoscopie*.

STEREOSPECÍFIC, -Ă, *stereospecifici*, -ce, adj. (Chim.) (Despre catalizatori de polimerizare) Care dirijează reacția de polimerizare pentru obținerea unor polimeri cu structură regulată în spațiu. ♦ (Despre enzime) Care dirijează reacția catalizată de enzime spre formarea numai a unuiu dintre stereoisomerii posibili. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréospécifique*, engl. *stereospecific*.

STEREOSTÁTIC, -Ă, *stereostatici*, -ce, s.f., adj. **1.** S.f. Ramură a fizicii care studiază echilibrul corpurilor solide. **2.** Adj. Care aparține stereostaticii (1), privitor la stereostatică. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréostatique*.

STEREOTAHIGRÁF, *stereotahigrafe*, s.n. (Top.) Aparat tahimetric pentru măsurarea distanței de la punctul de stație la punctul dat de pe teren. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréotachygraphe*.

STEREOTAXIE s.f. (Med.) Metodă de identificare radiologică a unor structuri nervoase. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréotaxie*, engl. *stereotaxis*.

STEREOTÍP, -Ă, (I) *stereotipuri*, s.n., (II) *stereotipi*, -e, adj. I. S.n. **1.** Placă plană sau semicilindrică, turnată din metal, mulată în cauciuc sau în alt material plastic, reprezentând reproducerea unui text sau a unui clișeu și folosită ca formă de tipar la tipărirea edițiilor unei lucrări de mare tiraj. **2.** (În sintagma) *Stereotip dinamic* = sistem de reflexe condiționate care se formează prin repetarea acțiunii aceluiași stimuli condiționali într-o succesiune determinată. II. Adj. **1.** Tipărit după un stereotip (I 1). **2.** Fig. Care se repetă în aceleași condiții, care este mereu la fel, neschimbat, obișnuit, banal; stereotipic; banalizat prin repetare. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréotype*.

STEREOTIPÁ, *stereotipez*, vb. I. Tranz. A pregăti stereotipul (I 1) pentru tipărirea unei ediții de mare tiraj; p. ext. a tipări cu ajutorul unui stereotip. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréotyper*.

STEREOTIPÁR, -Ă, *stereotipari*, -e, s.m. și f. (Rare) Stereotipist. [Pr.: -re-o] — După fr. *stéréotypier*.

STEREOTIPÁRE, *stereotipări*, s.f. Acțiunea de a *stereotipa*. [Pr.: -re-o] — V. *stereotipa*.

STEREOTIPÁT, -Ă, *stereotipați*, -te, adj. Care este tipărit cu ajutorul unui stereotip. [Pr.: -re-o] — V. *stereotipa*.

STEREOTÍPIC, -Ă, *stereotipici*, -ce, adj. (Rare) Stereotip (II 2). [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréotypique*.

STEREOTIPIE s.f. **1.** (Instalație sau procedeu de) reproducere și multiplicare a unei forme tipografice, prin turnare într-un metal sau prin mulare în cauciuc ori în alt material plastic a unei copii după această formă. ♦ Formă de tipar obținută prin stereotipie (1). **2.** Faptul de a se repeta ceva, de a fi mereu același. ♦ Simptom al unor boli mintale constând în repetarea involuntară și automată de către bolnav a aceluiași cuvinte sau a aceluiași gesturi. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréotypie*.

STEREOTIPISM s.n. Stereotipie (2). [Pr.: -re-o] — *Stereotip* + suf. -ism.

STEREOTIPIST, -Ă, *stereotipiști*, -ste, s.m. și f. Lucrător specializat în stereotipie (1); stereotipar. [Pr.: -re-o] — *Stereotip*[ie] + suf. -ist.

STEREOTÓMIC, -Ă, *stereotomici*, -ce, adj. Care aparține stereotomiei, privitor la stereotomie, de stereotomie. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréotomique*.

STEREOTOMIE s.f. Ramură a tehnicii care se ocupă cu metodele de tăiere, de fasonare și de îmbinare a elementelor unei construcții. [Pr.: -re-o] — Din fr. *stéréotomie*.

STERIL, **-Ă**, *sterili*, -e, adj. **1.** (Despre ființe) Care nu poate procrea; (despre plante) care nu face roade sau semințe; sterp. ♦ (Despre pământ) Care nu este productiv, roditor, pe care nu pot crește (în bune condiții) plante. ⇨ *Pământ steril* (și substantivat, n.) = partea nefolositoare dintr-un zăcământ sau dintr-un produs minier. **2.** Fig. Care nu produce nimic, care nu duce la nimic, care nu dă niciun rezultat; care este fără folos, zadarnic; infructuos, sterp. **3.** (Care a fost) sterilizat sau dezinfectat. — Din fr. *stérile*, lat. *sterilis*.

STERILET, *sterilete*, s.n. Dispozitiv contraceptiv fixat (de ginecolog) în cavitatea uterină care împiedică implantarea oului (și nu fecundarea acestuia). — Din fr. *stérilet*.

STERILITATE s.f. Starea, însușirea a ceea ce este steril; incapacitatea de a procrea, de a face roade. ♦ Fig. Incapacitatea de a crea, de a produce ceva (din punct de vedere spiritual). ♦ Stare caracterizată prin absența germinilor microbieni. — Din fr. *stérilité*, lat. *sterilitas*, -atis.

STERILIZĂ, *sterilizez*, vb. I. Tranz. **1.** A distruge microbii dintr-un mediu sau de pe un obiect; a face să fie steril. **2.** A face ca un om sau un animal să devină steril, incapabil de a procrea; a castra. — Din fr. *stériliser*.

STERILIZĂRE, *sterilizări*, s.f. Acțiunea de a steriliza și rezultatul ei. — V. *steriliza*.

STERILIZAT, **-Ă**, *sterilizați*, -te, adj. **1.** (Despre medii biologice, instrumente chirurgicale etc.) Care a devenit steril (**3**); dezinfectat. **2.** (Despre ființe) Făcut steril (**1**), incapabil de a procrea; castrat. — V. *steriliza*.

STERILIZATOR, **-OĂRE**, *sterilizatori*, -oare, s.m. și f., s.n. **1.** S.m. și f. Persoană specializată în operațiile de sterilizare. **2.** S.n. Aparat pentru sterilizarea, cu ajutorul căldurii, a instrumentelor chirurgicale, a pansamentelor etc. — Din fr. *stérilisateur*.

STERINĂ, *sterine*, s.f. (Chim.) Sterol. — Din germ. *Sterin*.

STERLINĂ, *sterline*, adj. (În sintagma) *Liră sterlină* = v. *liră*. — Din fr., engl. *sterling*.

STERN, *sternuri*, s.n. Os lung și plat așezat în mijlocul părții anterioare a toracelui, de care sunt prinse coastele și cele două clavicule. — Din fr. *sternum*. Cf. lat. *sternum*.

STERNAL, **-Ă**, *sternali*, -e, adj. Care aparține sternului, privitor la stern. — Din fr. *sternal*.

STEROID, *steroizi*, s.m. (Biochim.) Substanță organică naturală prezentă în mulți hormoni și în acizi biliari, cu rol biologic important. [Pr.: -ro-id] — Din fr. *stéroïde*.

STEROL, *steroli*, s.m. (La pl.) Clasă de alcooli având o structură complexă, care se găsesc în alcătuirea multor viețuitoare și au un rol important în metabolismul organismului; (și la sg.) substanță din această clasă; sterină. — Din fr. *stérol*.

STEROLIC, **-Ă**, *sterolici*, -ce, adj. Care aparține sterolilor, privitor la steroli, care conține steroli. — *Sterol* + suf. -ic.

STERP, **STEĂRPĂ**, *stergi*, -e, adj. **1.** (Despre pământ, locuri etc.) Care nu rodește (suficient), care nu este productiv; neroditor. ♦ (Despre epoci, ani) În care pământul nu a rodit (suficient); sărac în produse ale pământului. ♦ Fig. (Despre privești) Fără viață, sărac, dezolant. **2.** (Pop.; despre animale și plante) Steril (**1**). ♦ (Despre căsătorii) Din care nu au rezultat copii. **3.** Fig. Care nu produce nimic, care nu dă niciun rezultat; infructuos, zadarnic, fără conținut; steril (**2**). — Et. nec.

STERPĂTURĂ, *sterpături*, s.f. Oaie stearpă (**2**). ♦ Femeie stearpă (**2**). — *Sterp* + suf. -ătură.

STERPEZÍ vb. IV v. **strepezi**.

STERPEZÍT, **-Ă** adj. v. **strepezit**.

STETOGRĂF, *stetografe*, s.n. Aparat care înregistrează mișcările cavității toracice în timpul respirației. — Din fr. *stéthographe*.

STETOGRAFIA, *stetografie*, vb. I. Tranz. A înregistra cu ajutorul stetografului mișcările cavității toracice în timpul respirației. [Pr.: -fi-a] — Din *stetograf*.

STETOMETRU, *stetometre*, s.n. (Med.) Aparat medical cu ajutorul căruia se efectuează măsurarea conturului toracic. — Din fr. *stéthomètre*.

STETOSCOP, *stetoscoape*, s.n. Instrument medical cu ajutorul căruia sunt percepute zgomotele produse de diverse organe interne. — Din fr. *stéthoscope*.

STETOSCÓPIC, **-Ă**, *stetoscopici*, -ce, adj. Referitor la stetoscopie. — Din fr. *stéthoscopique*.

STETOSCOPIE s.f. Examen medical al unor organe interne cu ajutorul stetoscopului. — Din fr. *stéthoscopie*.

STEVĂR s.m. v. **stăvár**.

STEWARD, *stewardzi*, s.m. Bărbat din personalul unei (aero) nave care servește pasagerii sau echipajul. [Pr.: *stúard*] — Din engl. *steward*.

STEWARDSĂ, *stewardese*, s.f. Femeie care face parte din personalul de bord al unui avion, având sarcina de a îndruma și de a servi călătorii. [Pr.: *stúardesă*] — Din engl. *stewardess*.

STIBINĂ s.f. Sulfură naturală de stibiu, cristalizată în sistemul rombic. — Din fr. *stibine*, germ. *Stibin*.

STIBIU s.n. (Chim.) Antimoniu. — Din lat. *stibium*.

STICKS, *sticksuri*, s.n. Produs alimentar din paste făinoase sub formă de bețișoare crocante. — Din engl. *sticks*.

STICLĂR, *sticlari*, s.m. Muncitor specializat în fabricarea sticlei. — *Sticlă* + suf. -ar.

STICK, *stick-uri*, s.n. (Inform.; și în sintagma *stick de memorie*) Tip de card de memorie care se conectează la calculator prin intermediul unei mufe USB. [Pr.: *stic*] — Abr. din [memory] *stick*.

STICKER, *stickere*, s.n. Etichetă autocolantă, cu mesaje sau imagini inscripționate, care se aplică pe produse, ambalaje etc. (cu scop publicitar) [Pr.: *sticăř*] — Din engl. *sticker*.

STICLĂ, (II) *sticle*, s.f. **I.** Substanță solidă, amorfă, transparentă, translucidă sau opacă, dură, cu un luciul particular, lipsită de flexibilitate, casantă, rău conducătoare de căldură și de electricitate, formată dintr-un amestec de silicați și obținută prin topire. ♦ Material asemănător cu sticla (I). ⇨ *Sticlă de cuarț* = substanță care are aspectul sticlei (I), obținută prin topirea cuarțului, rezistentă la variațiile de temperatură, la acizi și transparentă la razele ultraviolete, care se folosește la fabricarea lămpilor de cuarț. *Sticlă optică* = material sticlos cu proprietăți speciale în privința indicelui de refracție, de o mare omogenitate în compoziție, folosit la fabricarea lentilelor și a prismelor aparatelor optice. *Sticlă vulcanică* = rocă necristalizată provenită în urma răcirii bruste a lavei. **II.** Obiect sau piesă componentă a unui obiect, făcută din sticlă (I). ⇨ *Sticlă de lampă* = glob de sticlă (I) cu gât lung, care protejează flacăra lămpii cu petrol. *Sticlă de ochelari* = lentilă. ♦ (La sg.; depr.) Monoclu. ♦ Spec. Vas înalt (de formă cilindrică), cu gât îngust, făcut din sticlă (I) care servește la păstrarea lichidelor; cantitatea de lichid conținută de acest vas. ♦ Placă subțire de sticlă (I) cu care se închide cadrul ferestrelor, al unor uși, cu care se acoperă tablourile etc.; geam. [Var.: (înv. și reg.) *stéclă* s.f.] — Din sl. *stiklo*.

STICLĂRIE, (2) *sticlării*, s.f. **1.** Mulțime de obiecte fabricate din sticlă (I); mulțime de obiecte de sticlă adunate la un loc. **2.** Fabrică sau atelier în care se fac obiecte de sticlă (I). ♦ Magazin sau secție într-un magazin unde se vând obiecte de sticlă (I). — *Sticlă* + suf. -ărie.

STICLĂRIT s.n. (Rar) Operația de fabricare și de prelucrare a sticlei. — *Sticlă* + suf. -ărit.

STICLÊTE, *sticleți*, s.m. **1.** Mică pasăre cântătoare cu penele viu colorate cu roșu, negru, alb și galben (*Carduelis carduelis*). ⇨ Expr. *A fi cu* (sau *a avea*) *sticleți* (în cap) sau *a-i cânta* (cuiva) *sticleții* (în cap) = a avea idei bizare, toane; a fi țicnit, nebun. *A-i scoate* (cuiva) *sticleții din cap* = a face pe cineva să renunțe la ideile extravagante, a-l lecui de toane, de capricii. **2.** (Arg.) Epitet dat în trecut unui sergent de stradă, unui funcționar al poliției. [Var.: (pop.) *stiglețe*, *stigleț* s.m.] — Din sb. *steglic*, bg. *stiglic*.

STICLEȚÉL, *sticlețe*, s.m. Diminutiv al lui *sticlete*. [Var.: (pop.) *stiglețél* s.m.] — *Sticlete* + suf. -el.

STICLÍ, *sticlesc*, vb. IV. Intrans. A luci (ca sticla), a sclipi, a scânteia. ♦ (Despre ochi, privire) A străluci, a scâpăra (de bucurie, de plăcere). ⇨ Expr. *A-i sticli cuiva ochii* (pe undeva) = a fi, a se găsi, a trăi (undeva). ♦ Tranz. A aținti, a pironi, a fixa ochii. [Var.: (înv. și reg.) *stecil* vb. IV] — Din *sticlă*.

STICLIRE, *sticliri*, s.f. Lumină vie, scânteietoare; lucire, strălucire, sclipire. — V. *sticlí*.

STICLIȘOARĂ, *sticlișoare*, s.f. (Rar) Sticlucă. — *Sticlă* + suf. -ișoară.

STICLÍT, **-Ă**, *sticliți*, -te, adj. (Despre ochi) Cu privirea fixă (și strălucitoare); pironit, ațintit. [Var.: (înv. și reg.) *stecilít*, -ă adj.] — V. *sticlí*.

STICLITÓR, **-OĂRE**, *sticlitori*, -oare, adj. (Rar) Sclipitor, strălucitor. — *Sticlí* + suf. -tor.

STICLÓS, **-OĂSĂ**, *sticloși*, -oase, adj. Ca de sticlă, lucios (și neted) ca sticla; strălucitor. ⇨ *Fontă sticloasă* = fontă albă, dură, care conține mangan. *Umoare sticloasă* = masă gelatinoasă transparentă care se găsește între cristalin și fundul ochiului. ♦ (Despre ger) Care face să înghețe tare; lipsit de umezeală. ♦ (Despre ochi, privire) Pironit, ațintit, fixat asupra unui obiectiv. — *Sticlă* + suf. -os.

STICLOZITATE s.f. Calitatea de a fi sticlos. ♦ Spec. Aspect translucid pe care îl au în secțiune boabele de cereale bogate în substanțe proteice. — *Sticlos* + suf. -itate.

STICLULIȚĂ, *sticlulițe*, s.f. (Rar) Sticlucă. — *Sticlă* + suf. -uliță.

STICLŪȚĂ, *sticlucțe*, s.f. Diminutiv al lui *sticlă* (II); sticlișoară, sticluliță. [Var.: (reg.) *stecclută* s.f.] — *Sticlă* + suf. -uță.

STIFÓS, -OĂȘĂ, *stifoși, -oase*, adj. (Înv.) Cu gust înțepător, astringent. — Din ngr. *stifós*.

STIGLÉTE s.m. v. **sticlete**.

STIGLÉT s.m. v. **sticlete**.

STIGLEȚÉL s.m. v. **sticlețel**.

STIGMÁT, *stigmaté*, s.n. 1. Urmă lăsată de ceva; *spec.* urmă rușinoasă, semn dezonorant. ♦ *Spec.* (Înv.) Marcă, ștampilă, semn care se aplică (cu ajutorul unui fier roșu) pe corpul sclavilor sau al delincvenților. ♦ (Rar) Pată de murdărie. 2. (La pl.) Semne ale suferinței fizice, corespunzătoare rănilor lui Hristos răstignit, apărute în urma extazului la unii sfinți și credincioși. 3. (Bot.) Partea superioară a pistilului, pe care se prinde și încolțește polenul. 4. Fiecare dintre cele două deschizături ale traheilor, așezate pe părțile laterale ale corpului unor insecte, miriapode etc. — Din fr. **stigmaté**, lat. **stigma, -atis**.

STIGMÁTIC, -Ă, *stigmatici, -ce*, adj. (Despre un sistem optic) Care prezintă stigmatism. — Din fr. **stigmatique**.

STIGMATISM s.n. Calitate a unui sistem optic de a forma câte o singură imagine pentru fiecare punct al unui obiect, dând imagini clare, fără aberații. — Din fr. **stigmatisme**.

STIGMATIZĂ, *stigmatizez*, vb. I. Tranz. 1. A arunca asupra cuiva sau a ceva dispreț public, a condamna cu toată severitatea; a înfiera, a dezonora. 2. (Înv.) A aplica (cu fierul roșu) stigmatul pe corpul sclavilor sau al delincvenților. — Din fr. **stigmatiser**.

STIGMATIZĂNT, -Ă, *stigmatizantă, -te*, adj. Care stigmatizează. — **Stigmatiza** + suf. *-ant*.

STIGMATIZĂRE, *stigmatizări*, s.f. Acțiunea de a stigmatiza; înfierare. — V. **stigmatiza**.

STIGMATIZĂT, -Ă, *stigmatizați, -te*, adj. 1. Defăimat, înfierat, dezonorat. 2. (Înv.; despre sclavi sau delincvenți) Care purta pe corp un stigmat (I). — V. **stigmatiza**.

STIGMĂ, *stigme*, s.f. (Biol.) Organit fotosensibil al flagelatelor, în formă de pată roșie lângă corpusculul bazal, care servește la orientarea animalului spre lumina cea mai potrivită. — Din lat., fr. **stigma**.

STIH, *stihuri*, s.n. 1. (Înv., pop. și poetic) Vers; *p. ext.* (la pl.) poezie. 2. Verset din psalmi sau dintr-o cântare bisericească. — Din sl. **stihŭ**.

STIHĂR¹, *stihare*, s.n. Veșmânt lung și larg pe care îl poartă preoții ortodocși în timpul serviciului religios. — Din ngr. **stiháron**.

STIHĂR², *stihari*, s.m. (Rar) Poet, versificator. — **Stih** + suf. *-ar*.

STIHIE, *stihii*, s.f. 1. Fenomen al naturii care se manifestă cu o forță irezistibilă, distrugătoare. ♦ Fiecare dintre cele patru elemente (foc, apă, aer, pământ) despre care se credea în Antichitate că stau la baza fenomenelor și corpurilor din natură. 2. (În superstiții) Duh rău personificând o forță oarbă a naturii. ♦ Fig. Himeră, nălucă. 3. (Poetic) Pustietate, singurătate, sălbăticie. — Din sl. **stihija**.

STIHIRĂ, *stihiri*, s.f. Imn bisericesc ortodox cântat în cadrul slujbei de dimineață. — Din sl. **stihirŭ, -ra**.

STIHOĂVNĂ, *stihovna*, s.f. Cântare bisericească ortodoxă în versuri, care se cântă la sfârșitul slujbei de vecernie. — Din sl. **stihovina**.

STIHUI, *stihuiesc*, vb. IV. Intrans. și tranz. (Înv., rar) A face, a compune versuri; a versifica. — **Stih** + suf. *-ui*.

STIHUIRE, *stihui*, s.f. (Înv.; rar) Faptul de a *stihui*; versificație; poezie. — V. **stihui**.

STIHUITOR, *stihuitori*, s.m. (Rar) Versificator, poet. [Pr.: *-hu-i*] — **Stihui** + suf. *-tor*.

STIL, *stiluri*, s.n. I. 1. Mod specific de exprimare într-un anumit domeniu al activității omenești, pentru anumite scopuri ale comunicării; fel propriu de a se exprima al unei persoane; *spec.* totalitatea mijloacelor lingvistice pe care le folosește un scriitor pentru a obține anumite efecte de ordin artistic. ♦ *Greșeală de stil* = greșeală de exprimare constând fie dintr-o abatere de la regulile sintaxei, fie dintr-o întrebuintare improprie a termenilor. ♦ Talentul, arta de a exprima ideile și sentimentele într-o formă aleasă, personală. ♦ Limbaj. ♦ (Rar) Construcția caracteristică a frazei într-o limbă. 2. Totalitatea particularităților de manifestare specifice unui popor, unei colectivități sau unui individ. ♦ Loc. adj. *De stil* = executat după moda unei anumite epoci din trecut. ♦ Mod, fel de a fi, de a acționa, de a se comporta. ♦ Loc. adj. și adv. *În stil mare* = (conceput sau realizat) cu mijloace deosebit de mari, cu amploare. 3. Fiecare dintre cele două principale sisteme de calculare a timpului calendaristic, între care există o diferență de 13 zile. ♦ *Stil nou* = metodă de socotire a timpului calendaristic după calendarul gregorian. *Stil vechi* = metodă de socotire a timpului calendaristic după calendarul iulian. II. Condei de metal sau de os, ascuțit la un capăt și turtit la celălalt, cu care se scria în Antichitate pe tăblițele de ceară. III. (Bot.) Porțiune subțire și cilindrică a pistilului, care pornește de la ovar și se termină cu stigmatul. [Pl. și: (III) *stile*] — Din fr. **style**, lat. **stilus**.

STILĂ, *stilez*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) forma, a (se) deprinde să se comporte conform regulilor de bună-creștere, specifice oamenilor civilizați, culti. — Din fr. **styler**.

STILĂT, -Ă, *stilați, -te*, adj. (Despre oameni) Care are o comportare, o ținută aleasă, civilizată; manierat; (despre oameni de serviciu) format, instruit pentru un serviciu pretențios. — V. **stila**. Cf. fr. *stylé*.

STILB, stilbi, s.m. (Fiz.) Unitate (tolerată) de măsură a strălucirii. — Din engl. **stilb**.

STILÉT, *stileté*, s.n. 1. Pumnal mic cu lama triunghiulară foarte fină și cu vârf ascuțit. 2. Mic cilindru de metal, fin și subțire, cu care se sondează o plagă, o cavitate. — Din fr. **stilet**.

STILISM s.n. Grijă (excesivă) pentru stil, pentru formă. — Din fr. **stylisme**. **STILIST, -Ă**, *stiliști, -ste*, s.m. și f. 1. Scriitor care se distinge prin calitatea stilului său; maestru al stilului. 2. Creator de modă. 3. Nume dat credincioșilor unor biserici ortodoxe care mai folosesc calendarul iulian. — Din fr. **styliste**. Pentru sensul 2, cf. *stil*.

STILISTIC, -Ă, *stilistici, -ce*, adj., s.f. 1. Care ține de stil (I 1), privitor la stil; privitor la mijloacele de exprimare afectivă, la caracterul afectiv al expresiei. 2. S.f. Disciplină care studiază mijloacele de exprimare ale unei colectivități, ale unui domeniu de activitate, ale unui scriitor din punctul de vedere al conținutului lor afectiv, al expresivității sau din punctul de vedere al calităților și normelor lor. — Din fr. **stylistique**.

STILISTICIAN, -Ă, *stilisticieni, -e*, s.m. și f. Specialist în stilistică. [Pr.: *-ci-an*] — Din fr. **stylisticien**.

STILIZĂ, *stilizez*, vb. I. Tranz. 1. A da unui text o formă corectă din punct de vedere stilistic. 2. (În artele plastice) A reproduce un obiect din natură în linii simplificate, esențiale, în scop decorativ. ♦ A prelucra un motiv de coregrafie sau de muzică populară, păstrând elementele originare esențiale. — Din fr. **styliser**.

STILIZĂRE, *stilizări*, s.f. Acțiunea de a *stiliza* și rezultatul ei. — V. **stiliza**.

STILIZĂT, -Ă, *stilizați, -te*, adj. 1. (Despre texte) Care a fost supus unei revizii pentru a căpăta un aspect corect din punct de vedere stilistic. 2. (Despre motive ornamentale, desene etc.) Realizat în linii simplificate după un model din natură; (despre obiecte) schematizat într-o formă adecvată, în vederea obținerii unui efect decorativ, ornamental. ♦ (Despre producții populare) Prelucrat într-o creație personală, prin păstrarea elementelor originare esențiale. — V. **stiliza**.

STILIZĂTOR, -OĂRE, *stilizatori, -oare*, s.m. și f. Persoană specializată în stilizarea textelor. — **Stiliza** + suf. *-tor*.

STILOBĂT, *stilobați*, s.m. (În arhitectura clasică) Suport de zidărie sau de piatră care susține un șir de coloane. — Din fr. **stylobate**.

STILODOZIMÉTRU, *stilodozimetre*, s.n. Dozimetru de radiație de forma unui stilou destinat controlului individual. — Din fr. **styloDOSIMÈtre**.

STILOGRĂF, *stilografe*, s.n. Instrument cu care se efectuează punctele care redau alfabetul orbilor. — Din fr. **stylographe**.

STILOGRĂFIC, -Ă, *stilografici, -ce*, adj. Referitor la stilografie, de stilografie. — Din fr. **stylographique**.

STILOGRAFIE s.f. Procedeu tehnic prin care se obțin cu ajutorul electrolizei imitații de desene în peniță, de gravuri în acvaforte etc. — Din fr. **stylographie**.

STILOIDĂ, *stiloide*, s.f. (Anat.; în sintagma) *Apofiza stiloidă* = apofiza situată în partea mastoidiană a osului temporal, care servește ca punct de inserție pentru mușchi și pentru ligamente. [Pr.: *-lo-i-*] — Din fr. **styloïde**.

STILOŪ, *stilouri*, s.n. Instrument de scris prevăzut cu un rezervor din care cerneala sau pasta ajunge automat la vârful peniței, în timpul scrierii. — Din fr. **stylo**.

STIMĂ, *stiméz*, vb. I. Tranz. și refl. recipr. A avea stimă, considerație pentru cineva sau ceva; a (se) respecta, a (se) cinști. — Din it. **stimare**. Cf. fr. *estimer*.

STIMĂBIL, -Ă, *stimabili, -e*, adj., s.m. și f. (Om) vrednic de stimă, de considerație, de respect. — Din it. **stimabile**.

STIMĂT, -Ă, *stimați, -te*, adj. Care se bucură de stimă, de considerație; respectat. — V. **stima**.

STIMĂ s.f. Sentiment de prețuire și de respect determinat de meritele sau de calitățile cuiva sau a ceva; considerație; *p. ext.* atitudine respectuoasă. ♦ Expr. *Cu toată stima* sau *cu stimă*, formulă de politețe folosită, de obicei, la încheierea unei scrisori. — Din it. **stima**. Cf. fr. *estime*.

STIMUL, (1) *stimuluri*, s.n., (2) *stimuli*, s.m. 1. S.n. (Rar) Stimulent, imbold. 2. S.m. Factor care declanșează un proces fiziologic, care excită o activitate fiziologică; excitant. — Din lat., fr. **stimulus**.

STIMULĂ, *stimulez*, vb. I. Tranz. A face să crească energia, randamentul; a da avânt, a îndemna, a incita, a încuraja. ♦ A mări activitatea unei funcții organice, a activa, a excita un organ, o funcție. — Din fr. **stimuler**, lat. **stimulare**.

STIMULĂNT, -Ă, *stimulanți*, -te, adj. (Rar) Stimulator. — Din fr. **stimulant**.
STIMULĂRE, *stimulări*, s.f. Acțiunea de a *stimula*; îndemn, însuflețire. — V. **stimula**.

STIMULATIV, -Ă, *stimulativi*, -e, adj. Care stimulează. Din fr. **stimulatif**, engl. **stimulative**.

STIMULATOR, -OĂRE, *stimulatori*, -oare, adj., s.m., s.n. 1. Adj., s.m. (Substanță, agent, element) care stimulează; *spec.* (substanță organică) care, în cantități mici, accelerează creșterea plantelor. 2. S.n. (Și în sintagma *stimulator cardiac*) Dispozitiv electronic implantat în corp și conectat la inimă cu scopul de a realiza o stimulare regulată a contracțiilor cardiace prin șocuri electrice minime, în cazul unor tulburări de ritm severe sau ca mijloc de diagnosticare. — Din fr. **stimulateur**.

STIMULÉNT, *stimulente*, s.n. 1. Ceea ce stimulează; impuls, imbold, îndemn. 2. *Spec.* Medicament, substanță care excită activitatea unui organ ori sistem sau care se ia ca reconstituant împotriva oboseții. — Din **stimula**. Cf. fr. **stimulant**.

STINDĂRD, *stindarde*, s.n. 1. Steag, drapel. ◊ Expr. *A ridica stindardul revolte* (sau *luptei* etc.) = a porni, a declanșa o revoltă (sau o luptă etc.). 2. Fig. Tabără, front. ◊ Simbol de luptă, de înfrățire. — Din it. **stendardo**.

STINGĂTOARE s.f. **stingător**.

STINGĂTOR, (1) *stingătoare*, s.n., (2) *stingători*, s.f. 1. S.n. Dispozitiv, aparat etc. care servește la stingerea unei flăcări, a unor scântei, a unui foc; *spec.* extingător. ◊ *Stingător de scântei* = dispozitiv pentru stingerea scânteiilor și arcurilor electrice de la contactele întrerupătoarelor electrice. 2. S.f. Dispozitiv instalat deasupra coșurilor pentru a opri scânteiile. [Var.: **stingătoare** s.f.] — **Stinge** + suf. -*ător*.

STÎNGE, *sting*, vb. III. 1. Tranz. A face să nu mai ardă, a opri din ardere focul sau obiectele care ard. ◊ Expr. (Absol.) *Bea de stinge* = e foarte bețiv. ◊ Refl. (Despre foc sau obiecte care ard) A înceta de a arde; a se distruge, a se trece, a se consuma prin ardere. ◊ Tranz. și refl. Fig. A (se) potoli; a (se) liniști, a (se) astâmpăra. ◊ Refl. Fig. A slăbi, a deveni lipsit de puteri, a se slei, a se topi. ◊ Refl. Fig. (Fam.) A săraci cu totul, a se ruina. 2. Tranz și refl. A face să nu mai lumineze, să nu mai radieze etc. sau a înceta să lumineze, să radieze. ◊ Refl. (Despre aștri; adesea fig.) A-și pierde lumina și strălucirea, a se întuneca; (rar; despre culori) a deveni palid, șters. ◊ Tranz. Fig. A întuneca ochii, vederea; a orbi. ◊ Refl. A se voala, a nu se mai vedea (bine, clar). 3. Refl. și tranz. A slăbi în intensitate; a se auzi sau a face să se audă tot mai puțin sau deloc. 4. Refl. A înceta din viață; a muri. ◊ Tranz. A omorî, a ucide. ◊ A dispărea fără a lăsa urmași. ◊ Fig. A dispărea fără urmă; a pieri. 5. Tranz. A șterge de pe fața pământului; a distruge, a nimici. 6. Tranz. A pune capăt unei obligații, unei acțiuni penale, unui împrumut, unui privilegiu. 7. Tranz. A turna apă (sau alt lichid) peste anumite preparate culinare încinse (lăsând în continuare preparatul la foc). ◊ (Chim.) A amesteca două substanțe al căror contact produce o efervescentă, cu dezvoltare de căldură, care încetează când soluția devine saturată. ◊ Expr. *A stinge var* = a turna apă peste piatra-de-var arsă, pentru ca, în urma reacției chimice produse, să se obțină var pentru construcții. — Lat. **stinguere**.

STÎNGERE, *stingeri*, s.f. Faptul de a (se) *stinge*; stins¹. ◊ Semnal prin care se anunță într-o unitate militară trecerea la odihna de noapte; timpul când se dă acest semnal. ◊ Moarte, deces. — V. **stinge**.

STINGHER, -Ă, *stingheri*, -e, adj. 1. Care este doar ici și colo; izolat, răzleț, singur. ◊ Care se simte undeva străin, dezorientat, stânjenit. 2. Care a rămas fără pereche; desperecheat. — Et. nec.

STINGHEREALĂ, *stinghereli*, s.f. 1. Faptul de a *stingheri* pe cineva; deranj, incomodare, stânjenire. 2. Faptul de a se simți stânjenit, incomodat; stânjeneală. — **Stingheri** + suf. -*eală*.

STINGHERI, *stingheresc*, vb. IV. Tranz. A împiedica pe cineva să lucreze, să acționeze, să se manifeste sau să se odihnească în bune condiții; a stânjeni, încurca, a incomoda, a deranja. — Din **stingher**.

STINGHERIRE, *stingheriri*, s.f. Acțiunea de a *stingheri* și rezultatul ei. — V. **stingheri**.

STINGHERIT, -Ă, *stingheriți*, -te, adj. 1. Care (din cauza timidității, a emoției, a împrejurărilor etc.) are o atitudine stângace, lipsită de siguranță, de degajare, care nu se simte în largul său; stânjenit. ◊ Rușinat, încurcat; descumpănit. 2. Incomodat, deranjat, împiedicat (să acționeze, să lucreze, să se odihnească în bune condiții). — V. **stingheri**.

STÎNGHIE, *stinghii*, s.f. 1. Bucată de lemn lungă și îngustă care se fixează (de-a curmezisul) pentru a uni două sau mai multe elemente ale unei mobile, ale unei construcții sau pentru a susține, a întări ceva. 2. (Pop.) Regiune anatomică aflată la nivelul articulației femurului cu oasele bazinului. — Et. nec.

STINGHIUȚĂ, *stinghiuțe*, s.f. Diminutiv al lui *stinghie*. [Pr.: -*ghi-u*] — **Stinghie** + suf. -*uță*.

STINS¹ s.n. Stingere. — V. **stinge**.

STINS², -Ă, *stînși*, -se, adj. 1. Care nu mai arde. 2. (Despre ochi, privire etc.) Lipsit de strălucire, de vioiciune. 3. (Despre sunete, glas etc.) Lipsit de sonoritate, de intensitate; slab. 4. (Despre culori) Palid, șters. 5. Dispărut, mort. 6. (Jur.); despre obligații, acțiuni penale, privilegiu etc.) Care a încetat, care nu mai are curs, care și-a pierdut puterea juridică. 7. (Despre reflexe condiționate) Care a dispărut treptat în urma faptului că excitantul condițional n-a mai fost însoțit de excitantul necondițional corespunzător. 8. (În sintagma) *Var stins* = pastă vâscoasă, albă, obținută prin reacția dintre piatra-de-var arsă și apă (cu numeroase utilizări în construcții). — V. **stinge**.

STIPELĂ, *stipele*, s.f. Fiecare dintre cele două frunzișoare situate la baza pețiolului sau a limbii frunzelor, care protejează mugurii axilari. — Din fr. **stipelle**.

STIPENDIĂ, *stipendiez*, vb. I. Tranz. (Livr.) A subvenționa, a finanța, a avea în slujba sa (o persoană, un grup etc.) ◊ A ajuta pe cineva cu bani. [Pr.: -*di-a*] — Din fr. **stipendier**, lat. **stipendiarius**.

STIPENDIȘT, -Ă, *stipendiști*, -te, s.m. și f. (Înv.) Persoană care beneficia de un stipendiu. — Din germ. **Stipendist**.

STIPENDIU, *stipendii*, s.n. (Înv.) Ajutor în bani acordat unui elev sau unui student sărac, bursă; *p. gener.* subvenție. — Din germ. **Stipendium**, lat. **stipendium**.

STIPLEX s.n. (Chim.) Plexiglas. — **Sti**[clă] + **plex**[iglas].

STIPULĂ, *stipulez*, vb. I. Tranz. (Jur.) A introduce, a prevedea, a specifica o clauză într-un act, într-un contract. — Din fr. **stipuler**, lat. **stipulare**.

STIPULAȚIE, *stipulații*, s.f. (Jur.) Prevedere, clauză menționată într-un act sau într-un contract. — Din fr. **stipulation**, lat. **stipulatio**.

STIRAX s.m. Gen de arbori din regiunile tropicale, cuprinzând mai multe specii, dintre care una (*Styrax bensoin*) dă rășina numită smirnă, iar alta (*Styrax officinalis*) dă storaxul; arbore din acest gen. — Din sf. **styrax**.

STIRÉN, *stireni*, s.m. Hidrocarbură aromatică nesaturată cu aspect de lichid incolor, transparent, cu gust dulce, folosită la fabricarea polistirenului, a cauciucului sintetic etc. — Din fr. **styrène**.

STIRIGOĂIE, *stirigoii*, s.f. Nume dat la două plante erbacee otrăvitoare din familia liliaceelor, dintre care una cu flori albe (*Veratrum album*), iar cealaltă cu flori de culoare purpuriu-închis, dispuse în raceme (*Veratrum nigrum*). [Var.: **stirigoăie** s.f.] — Et. nec.

STIRPE, *stirpe*, s.f. (Livr.) Neam, familie; origine. — Din lat. **stirps**, -is, it. **stirpe**.

STIVĂ, *stivez*, vb. I. Tranz. (Rar) A stivui. — Din **stivă**.

STIVĂJ, *stivaje*, s.n. (Mod de) așezare a mărfurilor (în stive) în magazia unei nave. — Din it. **stivaggio**.

STIVĂRE, *stivări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a *stiva* și rezultatul ei; stivuire. — V. **stiva**.

STIVĂTOR, *stivatori*, s.m. (Rar) Stivuitor. — **Stiva** + suf. -*itor*.

STIVĂ, *stive*, s.f. Mulțime de obiecte de același fel (și cu aceleași dimensiuni), așezate ordonat unele peste altele, pentru a forma o grămadă; grămadă de obiecte astfel formată. — Din ngr. **stivás**.

STIVUI, *stivuiesc*, vb. IV. Tranz. A aranja în stive obiecte de același fel, a face stive; a stiva. — **Stivă** + suf. -*ui*.

STIVUIRE, *stivuirii*, s.f. Acțiune de a *stivui*; stivare. — V. **stivui**.

STIVUITOR, -OĂRE, *stivuitori*, -oare, s.m. și f. Muncitor care se ocupă cu stivuirea; stivitor. [Pr.: -*vu-i*] — **Stivui** + suf. -*tor*.

STOARCE, *storce*, vb. III. Tranz. 1. A presa, a strânge un lucru pentru a scoate (o parte din) lichidul pe care îl conține; *spec.* a răsuci în sens contrar capetele unui material textil pentru a face să iasă o parte din lichidul cu care este îmbibat. ◊ Expr. *A storce* (pe cineva) *de puteri* (sau *de viață*) = a face (pe cineva) să-și epuizeze puterile; a slei, a secătui, a istovi de puteri. (Fam.) *A-și storce creierii* = a se gândi profund, a se frământa pentru a găsi o soluție. 2. A scoate, a extrage lichidul, sucul care îmbibă un lucru. ◊ Expr. *A storce lacrimi* = a face pe cineva să plângă. 3. Fig. A obține un profit, a lua un bun prin constrângere sau viclenie; a smulge. 4. Fig. A obține ceva cu mare efort. [Perf. s. *storsei*, part. *stors*] — Lat. **extorquere**.

STOARCERE, *storceeri*, s.f. Acțiunea de a *storce*; stors¹. — V. **storce**.

STOBOR, (1) *stobori*, s.m., (2) *stoboruri*, s.n. 1. S.m. (Înv. și reg.) Fiecare dintre parii sau dintre scândurile înguste (cu vârful ascuțit) din care se fac gardurile; ulucă. 2. S.n. (Înv. și pop.) Împrejmuire de uluci; gard, zăplaz. — Din bg., sb. **stobor**.

STOBORĂT, -Ă, *stoborâți*, -te, adj. (Reg.) Împrejmuire cu gard. ◊ (Despre fântâni) Cu ghizduri. — V. **stobor**.

STOBORI, *stoborâsc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) A împrejmuire un loc cu gard. — Din **stobor**.

STOC, *stocuri*, s.n. Cantitate de bunuri (materii prime, materiale etc.) existente, la un moment dat, ca rezervă în depozitul unui magazin, al unei întreprinderi, într-o piață în vederea asigurării continuității producției sau a desfacerii. — Din fr., engl. **stock**.

STOCĂ, *stochez*, vb. I. Tranz. A depozita un bun în stoc, a crea un stoc. — Din fr. **stocker**.

STOCĂJ, *stocaje*, s.n. Stocare. — Din fr. **stockage**.

STOCĂRE, *stocări*, s.f. Acțiunea de a *stoca*; depozitare de bunuri; stocaj. — V. **stoca**.

STOCĂSTIC, **-Ă**, *stocastici*, *-ce*, adj., s.f. 1. Adj. (Despre fenomene) Care se produce întâmplător, care este legat de hazard. 2. S.f. (Mat.) Aplicare a calculului probabilităților la rezultatele obținute prin statistică. [Var.: **stohăstic**, **-ă** adj., s.f.] — Din fr. **stochastique**.

STOCHER, *stochere*, s.n. (Tehn.) Dispozitiv de încărcare automată a combustibilului solid în focarul locomotivei cu aburi. — Din germ. **Stoker**.

STOCI, *stocesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Reg.) A (se) goli de lichidul pe care îl conține. — Din sl. **istočiti**.

STOCÎT, **-Ă**, *stociți*, *-te*, adj. (Reg.; despre organe ale corpului omenesec) Care s-a golit de lichidul pe care îl conține; *fig.* stors de vlagă, secătuit, sleit. — V. **stoci**.

STOECHIOMETRIC adj. v. **stoichiometric**.

STOECHIOMETRIE s.f. v. **stoichiometrie**.

STOFĂ, (2) *stofe*, s.f. 1. Țesătură de lână sau de fibre sintetice, mai groasă decât pânza, folosită pentru confecționarea îmbrăcămintei, pentru tapisarea mobilei etc. ♦ Fig. (Cu determinări introduse prin prep. „de”) Predispoziție, aptitudine, talent. ♦ Expr. *A avea stofă* = a avea calități deosebite (într-un anumit domeniu). 2. Sortiment sau bucată de stofă (1). [Var.: **stofă** s.f.] — Din germ. **Stoff**, it. **stoffa**.

STOG, *stoguri*, s.n. Grămadă mare de fân, de snopi de grâu (sau de alte păioase), așezată în formă cilindrică și terminată printr-un vârf conic. — Din sl. **stogŭ**.

STOGOȘ, **-Ă**, *stogoși*, *-e*, adj. (Reg.) (Despre oi) Care aparține unei varietăți rezultate din încrucișarea oilor țigăie și țurcană; (despre lână) care provine de la astfel de oi; cu firul lung, gros și drept. — Et. nec.

STOGOȘAT, **-Ă**, *stogoșați*, *-te*, adj. (Reg.) 1. (Despre oi sau despre lâna lor) Stogoș. 2. Fig. (Despre căciuli) De formă țuguiată și cu vârful răsrânt. — **Stogoș** + suf. *-at*.

STOGOȘOR, *stogșoare*, s.n. (Pop.) Diminutiv al lui *stog*. — **Stog** + suf. *-ușor*.

STOHĂSTIC, **-Ă** adj., s.f. v. **stocastic**.

STOIC, **-Ă**, *stoici*, *-ce*, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Care aparține stoicismului (1), privitor la stoicism. 2. Ferm, curajos, neclintit (în fața vicisitudinilor vieții). II. S.m. și f. 1. Adept al stoicismului (1). 2. Om ferm, curajos, neclintit, plin de tărie sufletească (în fața vicisitudinilor vieții). — Din fr. **stoïque**, lat. **stoicus**.

STOICHIOMETRIC, **-Ă**, *stoichiometrici*, *-ce*, adj. Care aparține stoichiometriei, privitor la stoichiometrie. [Pr.: *-chi-o-*. — Var.: **stoechiométric**, **-ă** adj.] — Din fr. **stoichiométrique**.

STOICHIOMETRIE s.f. Ramură a chimiei care studiază raporturile cantitative dintre elemente, în combinații sau în reacții. [Pr.: *-chi-o-*. — Var.: **stoichiometrie** s.f.] — Din fr. **stoichiométrie**.

STOICISM s.n. 1. Curent filosofic în Grecia și Roma antică, care în domeniul eticii susținea că înțeleptii trebuie să se conducă numai după rațiune, renunțând la plăceri și făcând față cu fermitate încercărilor vieții. 2. Tărie, fermitate morală în încercările vieții. [Pr.: *sto-i-*] — Din fr. **stoïcisme**.

STOKES, *stokes*, s.m. (Fiz.) Unitate de măsură a viscozității cinematice. [Pr.: *stăũcs*] — Din fr., engl. **stokes**.

STOL, *stoluri*, s.n. 1. Grup (mare) de păsări zburătoare de același fel. 2. Grup (mare) de ființe omenești; pâlcc, ceată. ♦ Spec. (Înv.) Coloană de soldați; grosul unei armate. ♦ (Rar) Multime, grămadă de lucruri de același fel. 3. (Reg.) Mănunchi, buchet. — Din ngr. **stólos** „flotă”.

STOLĂ, *stole*, s.f. 1. Rochie largă și lungă până în pământ, care se strângea pe corp cu două cordoane, unul pe sub sânii, altul deasupra șoldurilor, purtată de matroanele romane. 2. Orar¹ pe care îl poartă preoții catolici în timpul oficierei serviciului religios. — Din it., fr., lat. **stola**.

STOLÉR, *stoleri*, s.m. (Reg.) Tâmplar, dulgher. — Din ucr. **stoljar**.

STOLERIE s.f. (Reg.) Tâmplărie, dulgherie. — **Stoler** + suf. *-ie*.

STOLIȘOR, *stolișoare*, s.n. Diminutiv al lui *stol*. — **Stol** + suf. *-ișor*.

STOLNĂ, *stolne*, s.f. Excavație orizontală sau puțin înclinată într-o mină, având ieșire directă la suprafața solului. — Et. nec.

STOLNIC, *stolnici*, s.m. 1. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Dregător care purta grija mesei domnești, fiind șeful bucătarilor,

al pescarilor și al grădinarilor. ♦ Șef bucătar boieresc. 2. (Pop.) Persoană care conduce nunta și servește nuntașii la masă. — Din sl. **stolnikŭ**.

STOLNICEASĂ, *stolnicese*, s.f. 1. Soție de stolnic (1). 2. (Pop.) Femeie care servește nuntașii la masă. — **Stolnic** + suf. *-easă*.

STOLNICÉL, *stolnicei*, s.m. (În Evul Mediu, în Țara Românească și în Moldova) Dregător domnesc, subaltern al stolnicului, care strângea dijma din pește. — **Stolnic** + suf. *-el*.

STOLNICIE, *stolnicii*, s.f. Slujba, funcția stolnicului (1), calitatea de stolnic; perioadă în care cineva deținea această slujbă. — **Stolnic** + suf. *-ie*.

STOLÓN, *stoloni*, s.m. Tulpină sau ramură târătoare care, în contact cu pământul, formează rădăcini la noduri și dă naștere unei plante noi. — Din fr. **stolon**.

STOLONIFÉR, **-Ă**, *stoloniferi*, *-e*, adj. (Despre plante) Care are, produce stoloni, bogat în stoloni. — Din fr. **stolonifère**.

STOMÁC, *stomacuri*, s.n. Parte a aparatului digestiv, la om și la animalele superioare, în formă de pungă, situată între esofag și duoden, în care se face digestia alimentelor; foale. ♦ Expr. (Fam.) *A nu avea* (pe cineva) *la stomac* = a nu putea suferi (pe cineva). (Fam.) *A-și pune stomacul la cale* = a-și potoli foamea, a mânca. [Var.: (înv.) **stomáh** s.n.] — Din sl. **stomahŭ**.

STOMACÁL, **-Ă**, *stomacali*, *-e*, adj. Care privește stomacul, care aparține stomacului, de stomac. — Din fr. **stomacal**.

STOMÁH s.n. v. **stomac**.

STOMATĂ, *stomate*, s.f. Formație epidermică vegetală alcătuită din două celule între care se află o deschidere, servind la schimbul de gaze dintre plantă și mediu și la eliminarea apei din plantă. — Din fr. **stomate**.

STOMATÍTĂ, *stomatite*, s.f. Boală care constă în inflamația mucoasei cavității bucale. — Din fr. **stomatite**.

STOMATOLÓG, **-Ă**, *stomatologi*, *-ge*, s.m. și f. (Rar la f.) Medic specialist în stomatologie. ♦ (Adjectival) *Medic stomatolog*. — Din fr. **stomatologue**.

STOMATOLÓGIC, **-Ă**, *stomatologici*, *-ce*, adj. Care se referă la stomatologie, care aparține stomatologiei. — Din fr. **stomatologique**.

STOMATOLOGÍE s.f. Ramură a medicinei care studiază anatomia, fiziologia și patologia cavității bucale și a dinților. — Din fr. **stomatologie**.

STOMATOSCÓP, *stomatoscops*, s.n. (Med.) Instrument pentru examinarea (mucoasei) cavității bucale. — Din fr. **stomatoscope**.

STOMATOSCOPIE, *stomatoscopii*, s.f. (Med.) Examinare a mucoasei cavității bucale cu ajutorul stomatoscopului. — Din fr. **stomatoscopie**.

STOP interj., (2, 3), *stopuri* s.n. 1. Interj. Stai! Oprește! ♦ (În telegrame, ca termen convențional pentru a marca sfârșitul unei fraze) Punct! 2. S.n. Oprire bruscă a mingii, a puștii la unele jocuri sportive. 3. S.n. Semafor care reglează circulația la intersecția străzilor; lampă de semnalizare cu lumină roșie-portocalie, montată în spatele unui autovehicul, care indică frânarea acestuia. 4. S.n. (Cin.; în compusele) *Stop-cadru* = efect folosit în cinematografie și televiziune, constând în oprirea mișcării și menținerea unei imagini staționare, după care se reia mișcarea, din faza la care a fost oprită. *Stop-camera* = procedeu de filmare combinată care constă în oprirea bruscă a aparatului de filmare și a personajelor din cadru, în efectuarea unor modificări scenice și reluarea filmării. — Din fr., engl. **stop**.

STOPÁ¹, *stopez*, vb. I. Intranz. (Despre vehicule) A se opri. ♦ Tranz. A opri din mers un vehicul. — Din fr. **stopper**.

STOPÁ², *stopez*, vb. I. Tranz. A repara o țesătură rărită sau ruptă, imitând modelul țesăturii, astfel încât să nu se mai distingă locul reparat. — Din fr. **stopper**.

STOPÁJ, *stopaje*, s.n. (Rar) Faptul de a stopa². — Din fr. **stoppage**.

STOPÁRE¹, *stopări*, s.f. Faptul de a stopa¹; stopat¹. — V. **stopa¹**.

STOPÁRE², *stopări*, s.f. Acțiunea de a stopa²; stopat². — V. **stopa²**.

STOPÁT¹ s.n. Faptul de a stopa²; stopare². — V. **stopa²**.

STOPÁT², **-Ă**, *stopați*, *-te*, adj. (Despre țesături rupte sau rărite) Reparat prin țesere fină. — V. **stopa²**.

STOPÉR, (1) *stoperi*, s.m., (2) *stopere*, s.n. 1. S.m. Fundaș situat în centrul liniei de apărare a unei echipe de fotbal. 2. S.n. (Înd. extractivă) Perforator (cu acțiune pneumatică) utilizat pentru forarea de jos în sus a găurilor verticale. — Din engl. **stopper**.

STOR, *storuri*, s.n. Perdea de țesătură, de împletitură sau din stinghii subțiri, orizontale, paralele și mobile, care se poate lăsa și ridica cu ajutorul unui resort ori cu o sfoară trecută prin verigi, montată la ferestre pentru a feri interiorul unei încăperi de razele Soarelui. — Din fr. **store**.

STÓRAX s.n. Rășină mirositoare extrasă din suc de stărușului, folosită în parfumerie și în medicină. — Din fr., lat. **storax**.

STORCĂTOÁRE s.f. v. **storcător**.

STORCĂTOR, *storcătoare*, s.n. Aparat de stors sau de tescuit. [Var.: **storcătoare** s.f.] — **Storce** + suf. *-tor*.

STORCI, *storcesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) **1.** A stoarce (**1**). **2.** A strivi. — Din **stoarce**.

STORCIT, *-Ă, storciți, -te*, adj. (Reg.) **1.** Stors² **2.** Strivit. — V. **storci**.

STORCITOR, *-OARE, storcitori, -oare*, adj. (Reg., adesea substantivat) Care stoarce, care servește la stors. — **Storci** + suf. *-tor*.

STORNĂ, *stornez*, vb. I. Tranz. A rectifica o înregistrare contabilă greșită făcută în cartea sau în jurnalul de contabilitate al unei întreprinderi, prin adăugarea sau scăderea unei sume echivalentă cu cea greșită. — Din it. **stornare**.

STORNĂRE, *stornări*, s.f. Acțiunea de a *storna* și rezultatul ei; storno. — V. **storna**.

STORNO s.n. Stornare; (concr.) sumă stornată. — Cuv. it.

STORS¹ s.n. Stoarcere. ♦ Timpul când se stoarce mustul. — V. **stoarce**.

STORS², **STOĂRSĂ**, *storși, stoarse*, adj. Din care s-a scos lichidul prin strângere, presare etc.; storcit. ♦ Fig. Secătit; epuizat, extrem de obosit. — V. **stoarce**.

STORY, *story-uri*, s.n. (Englezism) Povestire, istorisire (ecranizată). — Cuv. engl.

STOS, *stosuri*, s.n. Numele unui joc de cărți. — Din pol. **sztos**, germ. **Stoss**.

STOSIȘOR, *stosișoare*, s.n. (Rar) Diminutiv al lui *stos*. — **Stos** + suf. *-ișor*.

STOVAINĂ s.f. Pulbere cristalină, albă, amară, utilizată ca anesthetic local. — Din fr. **stovaine**.

STRĂBIC, *-Ă, strabici, -ce*, adj., s.m. și f. (Persoană) care suferă de strabism. — Din fr. **strabique**.

STRĂBISM s.n. Anomalie care constă în lipsa de paralelism a axelor globilor oculari, având drept urmare privirea crucișă. — Din fr. **strabisme**.

STRABOMETRU, *strabometre*, s.n. Instrument cu care se măsoară gradul de deviație de la orientarea normală a ochilor afectați de strabism. — Din fr. **strabomètre**.

STRABOTOMIE, *strabotomie*, s.f. Operație făcută la mușchii ochiului pentru a corecta strabismul. — Din fr. **strabotomie**.

STRĂCHINĂ, *străchini*, s.f. Vas de lut ars, de ceramică etc., ușor adâncit, întrebuințat la țară în loc de farfurie; blid. ♦ Cantitate de mâncare cuprinsă într-un astfel de vas. — Din ngr. **ostrákinos**.

STRADĂL, *-Ă, stradali, -e*, adj. Care aparține străzii, privitor la stradă, la drumuri. — Din it. **stradale**.

STRĂDĂ, *străzi*, s.f. **1.** Drum (pavat sau asfaltat) în interiorul unei localități, de-a lungul căruia se înșiră, de o parte și de alta, trotuarele și casele. ♦ Expr. *Omul de pe stradă* = un anonim, o persoană oarecare (reprezentând opinia publică). *A arunca (pe cineva) în stradă* = a da (pe cineva) afară din casă; *p. ext.* a lua (cuiva) tot ce are, a săraci. **2.** Locuitorii unei străzi (**1**). [Pl. și: (inv.) *strade*] — Din ngr. **stráta**, it. **strada**.

STRADĂLĂ, *stradele*, s.f. (Rar) Străduță. — Din it. **stradella**.

STRADIVARIUS s.n. Vioară, violă sau violoncel fabricate de Antonio Stradivarius. [Pr.: *-ri-us*] — Din fr. **stradivarius**.

STRAFIDĂ s.f. v. **stafidă**.

STRAI¹, *straiie*, s.n. (Pop.) Haină, îmbrăcămintă, veșmânt. — Et. nec.

STRAI², *straiuri*, s.n. Paramă de oțel sau de cânepă care susține un arbore de navă, împiedicându-l să se încline spre pupă. — Din it. **straglio**.

STRĂIȚĂ, *straițe*, s.f. (Reg.) Traistă. — Cf. alb. *strajcë*.

STRĂJĂ, *străji*, s.f. **1.** Pază, apărare, scut. ♦ Loc. vb. *A face (sau a ține) străjă sau a fi (ori a sta, a se pune) de străjă* = a străjui, a păzi. ♦ Expr. *A-și pune străjă gurii* (sau, rar, *ochilor*) = a-și înfrâna dorința de a vorbi (sau de a privi). ♦ Loc unde stă un paznic; post de veghe. ♦ Cetățuie (situată la oarecare înălțime) în care se adăposteau în trecut străjerii. ♦ (Inv.) Fiecare dintre cele patru unități de timp în care se împărțea noaptea (potrivit cu schimbarea străjerilor); interval de timp cât făcea de gardă un ostaș. **2.** (Azi rar) Paznic, străjer, santinelă. ♦ Gardă, escortă. **3.** (În sintagma *Foaie de străjă* = prima foaie a unei cărți, înaintea paginii de titlu. **4.** Fiecare dintre cei patru stâlpi de la colțurile unei case de bărne. **5.** Apărătoare la mânerul unei săbii. **6.** (În mistică ortodoxă) Vamă prin care trece sufletul mortului, înainte de a ajunge în fața judecății. **7.** Foaară sau funie folosită la diferite instrumente de prins pește. [Var.: (reg.) **streăjă** s.f.] — Din sl. **straža**.

STRĂMĂ, *strame*, s.f. (Inv. și reg.) Fir destrămat dintr-o țesătură; destrămatură, strămatură. — Et. nec. Cf. *destrămă*.

STRANĂ, *strane*, s.f. **1.** Fiecare dintre scaunele așezate, în Biserica ortodoxă, la dreapta și la stânga iconostasului, de-a lungul pereților naosului, pe care stau în timpul slujbei credincioșii. **2.** Parte destinată cântăreților într-o biserică, unde se află de obicei și un pupitru pentru cântă. — Din sl. **strana**.

STRANGALIE s.f. v. **străgălie**.

STRANGULĂ, *strangulez*, vb. I. **1.** Tranz. și refl. A (se) omorî prin sugrumare; a (se) sugruma, a (se) gătui. **2.** Tranz. A înăbuși, a sufoca.

3. Tranz. A micșora lățimea secțiunii de curgere a unui fluid într-o conductă, pe cursul unei ape etc. [Var.: **ștrangulă** vb. I] — Din lat. **strangulare**.

STRANGULĂRE, *strangulări*, s.f. Acțiunea de a (se) *strangula* și rezultatul ei; strangulație. ♦ (Med.; pop.) Ocluzie intestinală. [Var.: **ștrangulăre** s.f.] — V. **strangula**.

STRANGULĂT, *-Ă, strangulați, -te*, adj. Mort prin strangulare; gătit. ♦ *Hernie strangulată* = hernie provocată de ieșirea unei porțiuni de intestin prin orificiul său și de răsucirea ei. [Var.: **ștrangulăt, -ă** adj.] — V. **strangula**.

STRANGULĂȚIE, *strangulații*, s.f. Strangulare. — Din fr. **strangulation**, lat. **strangulatio**.

STRĂNIU, *-IE, stranii*, adj. (Adesea adverbial) Care iese din comun, care șochează prin aspect, manifestări etc.; neobișnuit, ciudat, bizar. — Din it. **stranio**. Cf. it. **strano**.

STRAPĂT, *strapături*, s.n. (Reg.) Arșiță. — Cf. germ. Strapaze „muncă grea, oboseală”.

STRAPAZĂN, *strapazane*, s.n. (Reg.) Cui (de lemn) fixat pe marginea bărcii, de care se leagă vâsla cu ajutorul unei curelușe; ujbă. — Cf. tc. *trabzan*.

STRAPONTÎN s.n. v. **strapontină**.

STRAPONTÎNĂ, *strapontine*, s.f. Scaun rabatabil fără spătar, fixat de un perete sau de alt scaun alăturat, folosit într-o sală de spectacole, pe culoarul unui tren, în trăsură, în autobuz etc. [Var.: **strapontin** s.n.] — Din fr. **strapontin**.

STRAS, *strasuri*, s.n. Sticlă de diferite forme folosită ca imitație de pietre prețioase pentru podoabe; obiect de podoabă făcut din asemenea bucăți de sticlă. [Var.: **ștras** s.n.] — Din fr. **strass**, germ. **Strass**.

STRĂȘINĂ s.n. v. **streășină**.

STRĂȘNIC, *-Ă, strășnici, -ce*, adj., adv., s.m. I. Adj. (Exprimă ideea de superlativ) **1.** Foarte bun, minunat; foarte mare; foarte puternic; extraordinar, nemaipomenit. **2.** Îngrozitor, înfiorător, puternic; extraordinar, nemaipomenit. ♦ Foarte sever, foarte aspru. II. Adv. **1.** (Foarte) tare, (foarte) mult, teribil. **2.** (Legat de un adj. prin prep. „de”, exprimă ideea de superlativ) Foarte, extraordinar, nespus. III. S.m. Specie de ferigă din regiunea montană (*Asplenium trichomanes*). — Din sl. **strašinū**.

STRAT, *straturi*, s.n. **1.** Material, substanță repartizată relativ uniform pe o suprafață de altă natură (pentru a o acoperi) sau între alte două suprafețe de altă natură (pentru a le despărți). **2.** Fâșie compactă dintr-o materie, aflată în interiorul unei mase de natură diferită. **3.** Depozit de roci sedimentare sau metamorfice cu o compoziție relativ omogenă, care se găsește, sub forma unei pânze, între alte depozite. **4.** Influență externă exercitată asupra unei limbi date. **5.** Fig. Parte dintr-o clasă socială; categorie, pătură socială. **6.** Fâșie de pământ, cu cărări pe margini, pe care se seamănă legume sau flori; fâșia de pământ împreună cu vegetația respectivă. **7.** (Pop.) Culcuș, așternut pentru animale. **8.** (Pop.) Pat, așternut pentru oameni. **9.** Nume dat părții de jos pe care se reazemă unele obiecte sau unelte; postament. **10.** Patul puștii. [Pl.: (**3**) *strate*] — Lat. **stratum**.

STRATAGEMĂ, *stratageme*, s.f. **1.** Procedeu întrebuințat în război pentru a înșela și a surprinde pe inamic. **2.** Șiretlic, vicleșug, tertip. — Din fr. **stratagème**.

STRATÉG, *strategi*, s.m. **1.** (În Grecia antică) Comandant militar al unui polis; fiecare dintre cei zece magistrați supremi ai Atenei, aleși pe o durată de un an. **2.** Comandant de oști, bun cunoscător al strategiei. — Din fr. **stratège**, lat. **strategus**.

STRATÉGIC, *-Ă, strategici, -ce*, adj. Care ține de strategie, privitor la strategie. ♦ *Hartă strategică* = hartă militară utilizată în conducerea războiului. ♦ (Despre locuri, drumuri, poziții) Care are însemnătate pentru acțiunile militare de război; care favorizează desfășurarea operațiilor militare. ♦ Foarte important, esențial din punctul de vedere al strategiei (**2**). ♦ Potrivit, oportun (într-o împrejurare dată). — Din fr. **stratégique**.

STRATEGIE s.f. **1.** Parte componentă a artei militare, care se ocupă cu problemele pregătirii, planificării și ducerii războiului și operațiilor militare. **2.** (În sintagma *Strategie economică* = stabilirea obiectivelor și planificarea cursului acțiunilor de urmat atât la nivel microeconomic, cât și la nivel macroeconomic. — Din fr. **stratégie**.

STRATIFICĂ, *stratific*, vb. I. Refl. și tranz. A (se) așeza, a (se) depune în mai multe straturi; a căpăta sau a da forma unor straturi suprapuse. — Din fr. **stratifier**, lat. **stratificare**.

STRATIFICĂRE, *stratificări*, s.f. **1.** Acțiunea de a (se) *stratifica* și rezultatul ei; stratificație. ♦ Formație geologică sedimentară alcătuită din mai multe strate suprapuse. **2.** Așezare a semințelor de pomi fructiferi și a butașilor în straturi de pământ care alternează cu straturi de nisip, de rumeguș, de turbă, pentru a asigura o bună păstrare sau a favoriza și a stimula germinarea sau înrădăcinarea. — V. **stratifica**.

STRATIFICĂT, -Ă, *stratificați*, -te, adj. Așezat în straturi, format din straturi. — V. **stratifica**.

STRATIFICĂȚIE, *stratificații*, s.f. Stratificare. — Din fr. **stratification**.

STRATIGRAFIC, -Ă, *stratigrafici*, -ce, adj. Care aparține stratigrafiei, privitor la stratigrafie. — Din fr. **stratigraphique**.

STRATIGRAFIE s.f. Ramură a geologiei care studiază formațiunile geologice ale scoarței terestre, pentru a determina vârsta și succesiunea lor. — Din fr. **stratigraphie**.

STRATOCÚMULUS s.m. Formație de nori situată la altitudini relativ joase, având aspectul unor valuri. — Din fr. **strato-cumulus**.

STRATOSFERĂ s.f. Parte a atmosferei (situată între troposferă și ionosferă) unde predomină deplasările orizontale ale aerului. — Din fr. **stratosphère**.

STRATOSFERIC, -Ă, *stratosferici*, -ce, adj. Care aparține stratosferiei, privitor la stratosferă. — Din fr. **stratosphérique**.

STRATOSTĂT, *stratostate*, s.n. Aerostat cu o nacelă ermetic închisă și special utilată pentru zborurile în stratosferă. — Din fr. **stratostat**.

STRĂTUS s.m. Nori de forma unui strat orizontal, uniform și continuu, de culoare cenușie, asemănători cu ceața, situați la înălțimi joase și care produc burniță și zăpadă grăunțoasă. — Din fr., lat. **stratus**.

STRĂȚĂ, *strațe*, s.f. Registru în care se înscriu toate operațiile economice ale unei întreprinderi, într-o formă nesistemată din punct de vedere contabil. — Din germ. **Strazze**.

STRĂBĂTE, *străbăt*, vb. III. 1. Tranz. și intranz. A trece printr-un corp, a pătrunde prin... a traversa, a răzbi. 2. Tranz. A trece pe o suprafață în diferite sensuri, pe toată întinderea ei, de la un capăt la altul; a parcurge, a cutreiera, a traversa. 3. Intranz. A trece pe undeva cu greu, învingând obstacole; a răzbate. ♦ A ajunge la... ♦ Fig. A izbuti, a reuși. — Pref. **stră-** + **bate**.

STRĂBĂTERE, *străbateri*, s.f. Acțiunea de a străbate și rezultatul ei. — V. **străbate**.

STRĂBĂTĂTOR, -OĂRE, *străbătători*, -oare, adj. 1. Care străbate sau care pătrunde prin ceva. ♦ Fig. Care învinge cu ușurință piedicile; răzbatător. 2. Care cutreieră, care parcurge un loc, o suprafață. — **Străbate** + suf. -**ător**.

STRĂBĂTÚT, -Ă, *străbătuți*, -te, adj. 1. Care a fost pătruns, prin care a trecut ceva. 2. Care a fost parcurs. — V. **străbate**.

STRĂBÚN, -Ă, *străbuni*, -e, adj. s.m. și f. 1. Adj. Strămoșesc; străvechi. 2. S.m. și f. Străbunic (1). ♦ Răzbunic, strămoș (2). 3. S.m. și f. Strămoș (1). — Pref. **stră-** + **bun**.

STRĂBUNESC, -EASCĂ, *străbunești*, adj. (Înv.) Strămoșesc; străvechi. — **Străbun** + suf. -**esc**.

STRĂBUNIC, -Ă, *străbunici*, -ce, s.m. și f. 1. Tatăl ori mama bunicului sau al bunicii, în raport cu strănepoții lor; străbun (2). 2. Strămoș (1). — Pref. **stră-** + **bunic**.

STRĂCHINĂR, *străchinari*, s.m. Meseriaș care face străchini. — **Strachină** + suf. -**ar**.

STRĂCHINOĂIE, *străchinoaie*, s.f. (Pop.) Augmentativ al lui *strachină*. [Pr.: -*noa-ie*] — **Strachină** + suf. -**oaie**.

STRĂCHINUȚĂ, *străchinuțe*, s.f. Diminutiv al lui *strachină*; străchioară. — **Strachină** + suf. -**uță**.

STRĂCHIOĂRĂ, *străchioare*, s.f. (Pop.) Străchinuță. [Pr. -*chi-oa*] — **Strachină** + suf. -**ioară**.

STRĂDĂLNIC, -Ă, *strădalnici*, -ce, adj. (Înv. și reg.) Harnic, sărguincios. — Din sb. **stradalnik**.

STRĂDĂNIE, *strădanii*, s.f. (Înv.) Silință, efort depus de cineva pentru a realiza ceva; străduință, străduială. — Din sl. **stradanije**.

STRĂDUÍ, *străduiesc*, vb. IV. Refl. A depune multe eforturi ca să realizeze ceva; a se sili, a se căzni. [Prez. ind. și: *strădui*] — Din sl. **stradafi**.

STRĂDUÍALĂ, *străduială*, s.f. (Rar) Strădanie. — **Strădui** + suf. -**eală**.

STRĂDUÍNȚĂ, *străduințe*, s.f. Strădanie. — **Strădui** + suf. -**ință**.

STRĂDUÍRE, *străduiri*, s.f. (Rar) Acțiunea de a se strădui și rezultatul ei. — V. **strădui**.

STRĂDUITÓR, -OĂRE, *străduitori*, -oare, adj. (Rar) Care se străduiește, care își dă toată osteneala să realizeze ceva; sărguincios, silitor, harnic. [Pr.: -*du-i*] — **Strădui** + suf. -**tor**.

STRĂDUȚĂ, *străduțe*, s.f. Diminutiv al lui *stradă*; stradelă. — **Stradă** + suf. -**uță**.

STRĂFULGERĂ, pers. 3 *străfulgeră*, vb. I. 1. Intranz. A luci, a sclipi (ca un fulger). 2. Intranz. Fig. (Despre un gând, o idee) A-i veni cuiva pe neașteptate sau a-i trece deodată (ca un fulger) prin minte. 3. Tranz. A lovi pe cineva sau ceva pe neașteptate. 4. Tranz. Fig. A străbate cu mare iuteală. — Pref. **stră-** + **fulgera**.

STRĂFULGERĂRE, *străfulgerări*, s.f. Faptul de a străfulgera. — V. **străfulgera**.

STRĂFÚND, *străfunduri*, s.n. Loc, punct situat la mare adâncime, în interior; adânc. — Pref. **stră-** + **fund**.

STRĂGĂLIE, *străgălii*, s.f. (Pop.) 1. Disc de oțel găurit care se montează pe osia roții unui car, pentru a împiedica frecarea roții. 2. (La pl.) Podoabe, elemente decorative adăugate la hamuri. [Var.: **strangalie** s.f.] — Din ngr. **strangaliá**.

STRĂIN, -Ă, *străini*, -e, adj., s.m. și f. 1. Adj., s.m. și f. (Persoană) care face parte din populația altei țări decât aceea în care se află sau trăiește; (om, ființă) care este originară din altă regiune, localitate etc. decât aceea în care se află sau locuiește, trăiește. ♦ (Persoană) care aparține unei naționalități ce nu formează, în cadrul unui stat, o minoritate națională. 2. Adj. (Despre țări, locuri) Care este altul decât cel de origine al cuiva. ♦ Care aparține sau este propriu altui popor decât cel al persoanei despre care este vorba. 3. Adj., s.m. și f. (Persoană) care nu se află în relații apropiate (de rudenie sau de prietenie) cu cineva; p. ext. (om) care este sau se simte stingher. ♦ Loc. adv. *Prin* (sau *printre*, *în*) *străini* = departe de casă, între oameni necunoscuți, neprietenoși. ♦ (Om) înstrăinat (sufletește), depărtat de... 4. Adj. Care este în afară de preocupările sau de interesele cuiva. ♦ Care nu are nicio legătură, nicio contingență cu ceva, care este departe de ceva. 5. Adj. (Despre obiecte) Care nu este proprietatea sa, care aparține altuia. 6. Adj. Care este de altă natură, are alte particularități decât mediul în care se află. 7. Adj. Neobișnuit; bizar. [Var.: (pop.) **strein**, -ă adj., s.m. și f.] — Et. nec.

STRĂINĂTĂTE, *străinătăți*, s.f. 1. Țară, regiune situată dincolo de granițele propriei patrii. 2. Mediul străin în care se află cineva, departe de familie și de cunoscuți. [Pr.: *stră-i*. — Var.: (pop.) **streinătate** s.f.] — **Străin** + suf. -**ătate**.

STRĂINISM, *străinisme*, s.n. (Rar) Element lexical de jargon. [Pr.: *stră-i*] — **Străin** + suf. -**ism**.

STRĂJÁC, *străjace*, s.n. (Reg.) Saltea (de paie). — Din germ. **Strosack**.

STRĂJÉR, -Ă, *străjeri*, -e, s.m., s.f. 1. S.m. (În Evul Mediu, în Moldova) Persoană care avea obligația să păzească granițele (muntoase), în schimb unor scutiri fiscale. ♦ P. gener. (Înv. și pop.) Paznic, strajă. 2. S.m. și f. (Înv.) Tânăr care aparținea străjeriei. 3. S.m. Construcție formată dintr-un grup de stâlpi de lemn, montată lângă piciorul unui pod de lemn, pentru a-l apăra de loviturile plutelor. [Var.: (inv.) **strejăr** s.m.] — **Strajă** + suf. -**ar**.

STRĂJERIE s.f. (Înv.) Organizație pentru tineret creată de regele Carol al II-lea, care a activat între 1937 și 1940. — **Străjer** + suf. -**ie**.

STRĂJÚL, *străjuiesc*, vb. IV. (Pop.) 1. Tranz. A păzi, a apăra. 2. Intranz. (Adesea fig.) A sta de strajă, a veghea. 3. Tranz. Fig. A mărgini, a delimita ceva. [Var.: (reg.) **strejuj** vb. IV] — **Strajă** + suf. -**ui**.

STRĂJÚIRE, *străjuiri*, s.f. (Înv. și pop.) Faptul de a *străjui*; păzire, pază, veghe. ♦ Pândă. — V. **strajă**.

STRĂJUITÓR, -OĂRE, *străjuitori*, -oare, adj. (Rar) Care străjuiește, păzește, veghează. ♦ (Substantivat) Paznic, păzitor, străjer. [Pr.: -*ju-i*] — **Străjui** + suf. -**tor**.

STRĂLÍPEDE, *strălimpezi*, adj. (Rar) Foarte limpede, deosebit de clar. — Pref. **stră-** + **limpede**.

STRĂLÚC, *străluci*, s.m. Insectă din ordinul coleopterelor, de culoare verde sau roșcată, cu luciu metalic specific, cu aripile albastre-verzui, fin punctate (*Aromia moschata*). — Din **străluci** (derivat regresiv).

STRĂLÚCÍ, *strălucesc*, vb. IV. Intranz. 1. A luci puternic, a răspândi, a emite, a reflecta o lumină vie. ♦ A scânteia, a sclipi. ♦ P. anal. A părea că răspândește lumină datorită albeții, curățeniei. 2. Fig. (Despre oameni) A se remarca, a se distinge în mod deosebit, a face o puternică impresie (prin calitățile sale). — Pref. **stră-** + **luci**.

STRĂLÚCIRE, *străluciri*, s.f. 1. Acțiunea de a *străluci* și rezultatul ei; intensitatea unei lumini vii. ♦ Lumină vie reflectată; scânteiere, sclipire; spec. iluminare produsă de un astru. ♦ (Fiz.) Mărire care caracterizează un izvor de lumină, egală cu raportul dintre intensitatea luminoasă a izvorului și proiecția ariei sale pe direcția de observație. 2. Fig. Fast, splendoare, frumusețe. ♦ Mărire, glorie. — V. **străluci**.

STRĂLÚCÍT, -Ă, *străluciți*, -te, adj. 1. Care strălucește; strălucitor, lăptos, scilpitor. 2. Fig. (Despre oameni) Distins, remarcabil prin însușirile spirituale. ♦ (Despre abstracte) Plin de glorie, de onoare; glorios. ♦ Fastuos, bogat, splendid. — V. **străluci**.

STRĂLÚCITÓR, -OĂRE, *strălucitori*, -oare, adj. 1. Care strălucește, care împrăștie lumină; strălucit, lăptos. 2. (Despre ochi, privire, față) Plin de strălucire, expresiv, luminos. ♦ (Despre culori) Viu, violent. 3. Fig. Fastuos, splendid. — **Străluci** + suf. -**tor**.

STRĂLUMINĂ, *străluminez*, vb. I. Intrans. și tranz. (Rar) A lumina puternic. — Pref. *stră-* + *lumina*.

STRĂLUMINĂRE, *străluminări*, s.f. (Rar) Acțiunea de a strălumina; lumină puternică. — V. **strălumină**.

STRĂMĂTURĂ, (2) *strămături*, s.f. (Înv. și pop.) 1. Lână toarsă și vopsită în diferite culori folosită la țară la țesut, la cusut și la brodat. 2. Sortiment de strămătură (1). 3. Destrămătură, stramă. — Cf. stramă, destrămătură.

STRĂMÔȘ, **-OĂȘĂ**, *strămoși*, *-oășe*, s.m. și f. 1. Persoană care a trăit cu câteva generații înaintea cuiva și din care descind membrii aceleiași familii; (la m. pl.) generații anterioare, înaintașii unui neam, unui popor care au trăit într-o epocă îndepărtată: străbun (3), străbunic (2). 2. Străbunic (1) — Pref. *stră-* + *moș*.

STRĂMÔȘESC, **-EĂSCĂ**, *strămoșești*, adj. Care aparține strămoșilor, privitor la strămoși; moștenit de la strămoși; ancestral, străvechi, străbun, străbunesc. — **Strămoș** + suf. *-esc*.

STRĂMÔȘESTE adv. Ca strămoșii, după obiceiul strămoșilor. — **Strămoș** + suf. *-ește*.

STRĂMURĂRE, *strămurări*, s.f. (Pop.) Băt ascuțit, nuia sau prăjină cu vârf de fier, cu care se îndeamnă vitele la mers; strămurăriță. ♦ P. gener. Nuia lungă, subțire și flexibilă. [Var.: (reg.) **stremurări** s.f.] — Lat. **stimularia* (< *stimulus*).

STRĂMURĂRIȚĂ, *strămurărițe*, s.f. (Pop.) Strămutare. — **Strămurare** + suf. *-iță*.

STRĂMUTĂ, *strămút*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A (se) muta în alt loc, în altă parte; a(-și) schimba locul, sediul, locuința. < Expr. (Refl.) *A se strămuta de aici* (sau *din viață*) = a muri. (Tranz.; fam.) *A strămuta* (cuiva) *fălcile* (sau *căpriorii*) = a lovi (pe cineva) cu putere în obraz. *A-și strămuta fălcile* = a căsca mult, tare. ♦ (Jur.) A dispune o strămutare. 2. Tranz. (Înv.) A-și schimba gândurile, hotărârile, sentimentele; a reveni. 3. Tranz. (Pop.) A prefăce, a transforma. — Lat. **extramutare* (= *transmutare*).

STRĂMUTĂRE, *strămutări*, s.f. Acțiunea de a (se) strămuta și rezultatul ei. ♦ (Jur.) Trimitere a unui proces de la o instanță la alta de același grad sau de la un organ de urmărire penală la altul, prin dispoziția organului superior. — V. **strămuta**.

STRĂMUTĂT, **-Ă**, *strămutați*, *-te*, adj. Stabilit în altă parte (cu locuința sau cu sediul). — V. **strămuta**.

STRĂNEPÔT, **-OĂȚĂ**, *strănepoți*, *-oate*, s.m., s.f. 1. S.m. și f. Copil al nepotului sau al nepoatei de fiu sau de fiică, considerat în raport cu străbunicii lui; copil al nepotului de frate sau de soră, considerat în raport cu părinții unchilor și mătușilor lui. 2. S.m. pl. Urmași, descendenți. — Pref. *stră-* + *nepot*.

STRĂNÛT, *strănături*, s.n. Faptul de a strănuta; zgomot produs când cineva strănute. — Din **strănuta** (derivat regresiv).

STRĂNUTĂ, *strănút*, vb. I. Intrans. (Despre oameni și unele animale) A elimina cu zgomot, pe nas sau pe gură, aerul din plămâni, printr-o mișcare bruscă și involuntară a mușchilor expiratori. < *Praf de strănutat* = substanță medicamentoasă iritantă, care provoacă strănutul. — Lat. **sternutare**.

STRĂNUTĂRE, *strănutări*, s.f. Acțiunea de a strănuta și rezultatul ei. — V. **strănuta**.

STRĂNUTĂT s.n. Strănut, strănutare. — V. **strănuta**.

STRĂNUNGĂTOR, **-OĂRE**, *strănungători*, *-oare*, adj. Care străpunge sau dă impresia că străpunge, sfredește; sfredelitor. — **Străpunge** + suf. *-ător*.

STRĂPÛNGE, *străpúng*, vb. III. Tranz. 1. A împunge cu un obiect cu vârf ascuțit, astfel încât vârful (sau întregul obiect) să răzbată în partea cealaltă; *p. ext.* a ucide sau a răni cu o armă ascuțită. ♦ A perfora, a găuri. 2. Fig. A străbate, a pătrunde, a trece prin ceva. < Expr. *A străpunge frontal* = a distruge într-un anumit loc linia de apărare a inamicului și a pătrunde dincolo de această linie. 3. A realiza legătura dintre două lucrări miniere subterane. [Perf. s. *străpunsei*, part. *străpuns*] — Lat. **extrapungere* (= *transpungere*).

STRĂPÛNGERE, *străpungeri*, s.f. Acțiunea de a străpunge și rezultatul ei; perforare. — V. **străpunge**.

STRĂPÛNS, **-Ă**, *străpúnși*, *-se*, adj. Care a fost străbătut dintr-o parte în alta de un obiect ascuțit. — V. **străpunge**.

STRĂROMĂNĂ s.f. (Lingv.) Stadiu în evoluția limbii române anterior diferențierii dialectale; română comună, română primitivă. — Pref. *stră-* + *română* (după germ. *urromanisch*).

STRĂȘINÎT, **-Ă** adj. v. **streșinit**.

STRĂȘNIC, *strășnicesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A trata pe cineva cu asprime, cu severitate; a înfricoșa. — Din **strașnic**.

STRĂȘNICIE s.f. 1. Atitudine, condiție etc. aspră, severă; asprime, severitate. 2. Putere, forță. 3. Grozăvie. — **Strașnic** + suf. *-ie*.

STRĂȚĂIA, *strățái*, vb. I. Tranz. (Pop.) A întrețea. [Pr.: *-tă-ia*] — Pref. *stră-* + *tăia*.

STRĂVÉCHI, **-E**, *străvechi*, adj. 1. Care datează de foarte multă vreme; foarte vechi. ♦ (Prin exagerare sau glumeț) Vechi, uzat. 2. Care datează din epocile vechi sau primitive ale omenirii, care aparține Antichității sau preistoriei. — Pref. *stră-* + *vechi*.

STRĂVEDEĂ, *străvəd*, vb. II. Refl. A-și vedea (neclar) propria imagine (în oglindă, în apă) sau a lăsa să i se vadă imaginea (printr-un corp străveziu). ♦ Tranz. (Rar) A vedea ceva în mod neclar; a întrezări. < Refl. pas. *Luna se străvede printre nori*. [Var.: (reg.) **strevedeă** vb. II] — Pref. *stră-* + *vedea*.

STRĂVEZIME s.f. (Rar) Însușirea de a fi străveziu (1); transparentă. — **Străveziu** + suf. *-ime*.

STRĂVEZIU, **-IE**, *străvezii*, adj. 1. Care permite razelor de lumină să străbată prin el; prin care se văd (clar) obiectele; transparent. ♦ Clar, limpede, luminos. ♦ Care permite razelor de lumină să-l străbată parțial; prin care se văd vag contururile obiectelor; translucid. 2. (Despre oameni) Cu pielea (obrajilor) subțire, fină, palidă. ♦ Foarte slab. 3. Fig. (Adesea adverbial) Al cărui sens ascuns, neexprimat direct, poate fi înțeles cu ușurință; evident. — **Străvedea** + suf. *-iu*.

STRĂMB, **-Ă**, *strâmbi*, *-e*, adj., adv. I. Adj. 1. (Despre lucruri) Care prezintă neregularități sau abateri de la forma normală, dreaptă; diform. ♦ (Despre drumuri) Lipsit de aliniere, colit, întortocheat. 2. Lăsat sau căzut într-o parte; aplecat, inclinat. ♦ (Despre oameni sau părți ale corpului lor) Încovoiat, îndoit, gârbovit; adus de șale; *p. ext.* deformat, pocit. 3. Fig. Nedrept, injust, incorect. ♦ Făcut pentru a înșela. II. Adv. 1. Cu spatele încovoiat sau cu corpul aplecat într-o parte, sucit. < Expr. *A sta (sau a șede) strâmb și a judeca drept* = a recunoaște adevărul. 2. Într-o parte, pieziș; *p. ext.* în neorânduială, dezordonat. < Expr. *A rade (sau a surăde, a zâmbi) strâmb* = a rade (sau a surăde, a zâmbi) în silă, forțat, nesincer. *A privi (sau a se uita) strâmb* = a privi, a se uita urât, dușmănos. *A călca strâmb* = a avea o comportare incorectă, imorală. 3. Fig. În mod fals, mincinos, neadevărat. — Lat. pop. **strambus** (= *strabus*).

STRĂMBĂ, *strâmb*, vb. I. 1. Tranz. A face ca ceva să nu mai fie drept, a da o poziție strâmbă; a îndoi, a încovoia, a curba. 2. Tranz. A face să devieze de la poziția normală, a apleca într-o parte. < Expr. (Fam.) *A strâmba* (cuiva) *gâtul* = a suci (cuiva) gâtul. *A-și strâmba gâtul* sau (refl.) *a i se strâmba cuiva gâtul* = a ține capul sau gâtul într-o poziție forțată, sucită, pentru a putea privi într-o anumită direcție. 3. Refl. și tranz. A (se) schimonosi, a (se) deforma (la față) în urma unei boli, a unui accident sau ca expresie a unui sentiment de durere, de dispreț, de nemulțumire etc. < Expr. (Refl.) *A se strâmba de răs* = a rade cu mare poftă, a se prăpădi de răs. (Intrans.) *A strâmba din nas* = a-și arăta nemulțumirea, dezaprobarea sau disprețul printr-o mișcare caracteristică a feței. ♦ Tranz. A imita în bațjocură fizionomia, gesturile, vorbele cuiva. ♦ Refl. Fig. A face mofturi, a se fândosi. — Din **strâmb**.

STRĂMBĂT, **-Ă**, *strâmbați*, *-te*, adj. 1. Deplasat din locul sau din poziția normală; lăsat sau căzut într-o parte. 2. Schimonosit, deformat, pocit. — V. **strâmba**.

STRĂMBĂTĂTE, *strâmbătăți*, s.f. (Înv. și pop.) Nedreptate; *p. ext.* neadevăr, minciună. — **Strâmb** + suf. *-ătate*.

STRĂMBĂTĂRĂ, *strâmbături*, s.f. 1. Faptul de a (se) strâmba; grimasă, schimonoseală, schimonositură a feței; strâmbet. ♦ Imitare (în bațjocură) a gesturilor, mimicii cuiva. ♦ Fig. Fandoseală, sclifoseală. 2. (Concr.) Obiect strâmb, încovoiat. — **Strâmba** + suf. *-ătură*.

STRĂMBET, *strâmbete*, s.n. (Rar) Strâmbătură, grimasă. — **Strâmba** + suf. *-et*.

STRĂMT, **-Ă**, *strâmți*, *-te*, adj., s.n. I. Adj. 1. Care nu este (destul de) larg sau (de) lat; îngust. 2. Care nu este (suficient de) încăpător, în care nu încap mult. 3. Fig. Lipsit de măreție sau de amploare; mărginit, redus, meschin; lipsit de înțelegere, de toleranță, de generozitate; lipsit de orizont. II. S.n. (Pop.; în expr.) *A fi la largul tău și la strâmtul altuia*, se spune în ironie când cineva își ia libertăți excesive, stingherind pe altul. [Var.: **strîmt**, **-ă** adj.] — Lat. ***strinctus** (= *strictus*).

STRĂMTĂ, *strâmtez*, vb. I. Tranz. și refl. (Adesea fig.) A face sau a deveni (mai) strâmt, (mai) îngust, (mai) puțin încăpător; a (se) îngusta, a (se) strânge. — Din **strâmt**.

STRĂMTĂRE, *strâmtări*, s.f. Acțiunea de a (se) strâmta și rezultatul ei. — V. **strâmta**.

STRĂMTICÉL, **-EĂ**, **-ICĂ**, *strâmtice*, *-ele*, adj. Diminutiv al lui **strâmt**; strămtuț. — **Strâmt** + suf. *-icel*.

STRĂMTIME, *strâmtimi*, s.f. (Rar) Faptul de a fi strâmt; loc strâmt. — **Strâmt** + suf. *-ime*.

STRĂMTOĂRE, *strâmtori*, s.f. 1. Loc strâmt, îngust, între munți sau între dealuri; defileu, trecătoare. ♦ P. gener. Loc îngust. 2. Fâșie îngustă de apă

care leagă două mări sau oceane și se află între două porțiuni de uscat apropiate. **3.** Faptul de a fi strămt. **4.** Fig. Situație grea, stânjenitoare (datorită lipsei de bani); incurcătură, jenă (financiară). — **Strămt** + suf. *-oare*.

STRĂMTORĂ, *strămtore*, vb. I. Tranz. A limita posibilitățile de mișcare ale cuiva; a îngămădi într-un loc strămt, a băga la strămtoare; a înghesui, a restrânge. ♦ A obliga, a sili, a constrânge. ♦ Refl. A se mulțumi (de nevoie) cu o viață mai modestă, a-și restrânge cheltuielile destinate comodităților traiului. [Var.: (înv.) **strămtorî** vb. IV] — Din **strămtoare**.

STRĂMTORĂRE, *strămtorări*, s.f. Faptul de a (se) strămtora; înghesuire, restrângere. [Var.: (înv.) **strămtorîre** s.f.] — V. **strămtora**.

STRĂMTORĂT, **-Ă**, *strămtorați*, *-te*, adj. Care se află într-o situație dificilă, datorită lipsei de mijloace materiale. ♦ Stingherit, descumpănit, încurcat. [Var.: (înv.) **strămtorît**, **-ă** adj.] — V. **strămtora**.

STRĂMTORÎ vb. IV v. **strămtora**.

STRĂMTORIRE s.f. v. **strămtore**.

STRĂMTORÎT, **-Ă** adj. v. **strămtorat**.

STRĂMTUȚ, **-Ă**, *strămtuți*, *-e*, adj. (Rar) Strămticel. — **Strămt** + suf. *-uț*.
STRĂNGĂTOR, **-OARE**, *străngători*, *-oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj., s.m. și f. (Om) care strânge, agonisește, (om) econom; *p. ext.* (om) zgârcit. **2.** S.m. și f. (Înv.) Persoană care adună ceva. — **Strânge** + suf. *-ător*.

STRÂNGE, *strâng*, vb. III. I. **1.** Tranz. A trage tare de capetele unei sfori, ale unei curele etc. înnotate sau înfășurate în jurul cuiva sau a ceva, spre a lega ori a închide, a fixa etc. (mai) bine; a face ca o legătură să fie mai strămtă. ♦ Expr. *A strânge cureaua* = a răbda (de foame); a fi obligat să-și restrângă (mult) cheltuielile de trai. (Refl.) *A i se strânge funia la par* = a ajunge într-o situație dificilă, când nu mai poate face cum vrea. ♦ A apropia mai mult de corp părțile unui veșmânt (pentru a se acoperi, pentru a se feri de frig etc.). ♦ Fig. A întări o prietenie, o alianță, o relație etc. **2.** Tranz. A prinde, a apuca cu mâna, cu brațele, a ține, nelăsând să-i scape. ♦ Expr. *A(-i) strânge* (cuiva) *mâna* = a da mâna (cu cineva) la întâlnire, la despărțire, pentru a felicita etc. **3.** Tranz. A presa, a apăsa din două părți sau din toate părțile pentru a apropia, a comprima etc. ♦ Expr. *A strânge* (pe cineva) *cu usa* (sau *în clește*, *în balamale*, *în pînteni*) = a sili (pe cineva) să facă ceva; a obliga (pe cineva) să recunoască ceva. ♦ (Despre obiecte de îmbrăcăminte) A apăsa asupra (unei părți a) corpului, provocând o senzație de jenă sau de durere (deoarece este prea strămt). ♦ Expr. *A(-i) strânge* (pe cineva) *în spate* (de frig sau de frică) = a provoca (cuiva) sau a simți o senzație neplăcută (de frig sau de frică). ♦ A fixa (mai bine) printr-o mișcare de învățare o piesă filetată a unui mecanism; a înșuruba (mai tare). ♦ Expr. *A strânge șurubul* = a întrebuința mijloace (abuzive) de constrângere, a înăspri regimul (împotriva cuiva). ♦ A înghesui, a îngămădi, a îndesa. ♦ Fig. A sili, a constrânge. **4.** Tranz. A închide o parte a corpului prin apropierea părților componente. ♦ Expr. *A(-și) strânge gura* = a se reține; a tăcea din gură. *A(-și) strânge buzele* (*pungă*) sau (*intranț.*) *A strânge din buze* = a-și încheia și a-și încreți buzele în semn de nemulțumire, de dispreț, de neîncredere etc. *A(-și) strânge pumnii* = a-și încheia pumnii în semn de mânie (reținută). *A(-și) strânge fruntea* (sau *sprâncenele*) sau (*intranț.*) *A strânge din sprâncene* = a-și încreți fruntea (sau sprâncenele) din cauza îngândurării, nemulțumirii etc.; a se încrunta, a se posomorî. (*Intranț.*) *A strânge din ochi* = a împreuna cu putere pleoapele în semn de ciudă, de necaz etc. sau din cauza unei senzații de jenă fizică. *Cât ai strânge din ochi* = într-o clipă, imediat. *A strânge din umeri* = a ridica, a da din umeri în semn de dispreț, de nepăsare, de nedumerire, de neputință. **5.** Tranz. A aduna laolaltă punând (simetric) una peste alta marginile, faldurile, părțile unui obiect de pânză, de hârtie etc.; a înfășura, a îndoi, a împături. ♦ Refl. (Despre materiale textile) A-și reduce volumul sau lungimea; a se strămta, a intra (la apă). **6.** Refl. și tranz. A (se) ghemui, a (se) zgârci, a (se) contracta. ♦ Expr. *A i se strânge* (sau *a-i strânge* cuiva) *inima* = a simți (sau a face pe cineva să simtă) o emoție puternică, o supărare, o înrîștare etc. (Refl.) *A se strânge în sine* = a deveni puțin comunicativ, a se închide în sine. ♦ Refl. (Despre lapte) A se închea, a se coagula. ♦ Refl. (Despre lichide sau despre corpuri care conțin lichide) A îngheța, a se solidifica. **II. 1.** Tranz. A aduna la un loc lucruri căzute, risipite; a face grămadă. ♦ Spec. A culege produse vegetale, recolta. ♦ A face provizii. **2.** Tranz. A agonisi, a acumula, a economisi bunuri; a aduna. ♦ A colecta. ♦ A percepe, a încasa. **3.** Refl. A se aduna undeva, la un loc, împrejurul cuiva etc.; a se întruni; *p. ext.* a sosi, a veni. ♦ Expr. *A se strânge (acasă) de pe drumuri* = a nu mai fi hoinar, a sta acasă. (*Tranz.*) *A strânge pe cineva de pe drumuri* = a determina pe cineva să nu mai hoinărească, să stea acasă. (*Tranz.*) *A nu-și (mai) strânge picioarele* (de pe drumuri) = a hoinări întru. ♦ Spec. A se îmbulzi, a se îngămădi. **4.** Tranz. A lua și a pune la loc, a pune bine; a așeza în ordine. ♦ Expr. *L-a strâns Dumnezeu sau moartea* (la sine) = a murit. (*Intranț.*) *A strânge prin casă* (sau *prin odaie* etc.) = a deretice. [Perf. s. *strânsei*, part. *strâns*] — Lat. **stringere**.

STRĂNGERE, *strănger*, s.f. Faptul de a (se) strânge; strâns¹, strânsătură. ♦ Expr. (*Cu strângere de inimă* = (cu un) puternic sentiment de teamă, de durere, de regret etc. ♦ (Înv.) Recrutare. — V. **strânge**.

STRĂNS¹ s.n. Strângere. ♦ Adunare a recoltei; cules. ♦ Vremea, timpul, momentul culesului recoltei. — V. **strânge**.

STRĂNS², **-Ă**, *strânși*, *-se*, adv., s.f. I. Adj. **1.** Legat, înfășurat bine. ♦ Întins, încordat. ♦ (Despre îmbrăcăminte) Strămt; ajustat (pe talie). ♦ Fig. Îndârjit. ♦ Fig. (Despre relații între oameni) Trainic, puternic. ♦ Fig. (Despre felul de a gândi, de a se exprima) Coerent; concis, precis. **2.** Prins, apucat, cuprins cu putere (în mâini). **3.** Presat din mai multe părți; înghesuit. ♦ *Rânduri strânse* = rânduri dese. **4.** (Despre părți ale corpului omenesc) Închis sau încheștat. ♦ Expr. *A fi strâns la mână* sau *a fi cu mâna strânsă* = a fi zgârcit; a fi cumpătat la cheltuieli, econom. ♦ Apropiat tare, lipit. **5.** (Despre pânză, hârtie etc.) Înfășurat, împăturit. **6.** (Despre ființe sau părți ale lor) Ghemuit, zgârcit; contractat. ♦ Expr. *Cu inima strânsă* = stăpânit de o emoție puternică; cu teamă. **II. Adj. 1.** (Despre lucruri) Adunat la un loc; îngămădit. **2.** (Despre bani, averi) Agonisit, economisit, acumulat. **3.** Așezat la loc sigur, pus bine. ♦ Pus în ordine. **III. Adv. 1.** (Indică gradul cel mai înalt al unor acțiuni): **a)** Foarte tare, foarte puternic (ca să nu se mai poată desface); **b)** Foarte mult, cu toată puterea. **2.** În mod strict, cu strictețe, întocmai. **IV. S.f.** (Pop.) Ceea ce agonisește, adună cineva; avere; provizie, recoltă. — V. **strânge**.

STRĂNSĂTURĂ, *strânsături*, s.f. (Reg.) **1.** Strângere. **2.** Strânsură (I 1). — **Strâns**² + suf. *-ătură*.

STRĂNSOARE, *strânsori*, s.f. I. **1.** (Senzație de) apăsare, (de) presiune; încheștat. **2.** Fig. Îngredire, constrângere. ♦ (Înv.) Caznă, chin, suferință. **III. Adv. 1.** Loc îngust, strămt; calitatea, caracterul unui loc îngust, strămt; îngustime. **II. 1.** (Pop.) Recoltă. ♦ Bogăție, averi acumulate. **2.** (Înv.) Colecție. — **Strâns**² + suf. *-oare*.

STRĂNSURĂ, *strânsuri*, s.f. I. (Rar) **1.** Adunare, grămadă, mulțime (strânsă la un loc); strânsătură. ♦ (Peior.) Oameni lipsiți de valoare; adunătură. ♦ Loc. adj. *De strânsură* = de tot felul; comun, mediocru, improvizat. *Oaste de strânsură* = (în organizarea militară medievală a Moldovei) oaste formată din țărani, târgoveți și boieri cu slugile lor, care luptau alături de trupele regulate. **2.** Plante erbacee care se culeg de pe câmp și se pun la păstrare; recoltă; nutreț. **II.** Apăsare, presare; presiune. — **Strâns**² + suf. *-ură*.

STRĂEĂJ s.f. v. **străjă**.

STREĂȘINĂ, *streășini*, s.f. Prelungire a acoperișului unei construcții în afara zidurilor care apără pereții și fundațiile de ploaie. ♦ Expr. *A(-și) pune mâna* (sau *palma*) *streășină* (la ochi sau, rar, *ochilor*, *la frunte*) sau *a duce mâna streășină* (la ochi), *a se uita*, *a sta etc.* cu *mâna streășină* (la sau pe ochi, *deasupra ochilor*) = a(-și) pune, a duce etc. palma la frunte, deasupra ochilor, pentru a se apăra de soare când privește sau pentru a vedea mai bine. ♦ Gheab de scurgere a apelor de ploaie, montat la marginea acoperișului caselor. ♦ Acoperiș (de șindrilă) înclinat, cu care se acoperă la țară unele garduri sau porți. ♦ Partea leșită mai în afară la o clăie sau la o șiră, pe care se scurge apa de ploaie. ♦ Ramurile copacilor din marginea unei păduri; terenul din marginea unei păduri. ♦ Marginea de jos a caietului (din care se trage firul). [Var.: (reg.) **strășină**, **strășină** s.f.] — Cf. sl. *strěha*.

STRECHE, *strece*, s.f. Nume dat mai multor specii de insecte foarte vătămătoare pentru animalele domestice: **a)** (și în compusul *strecea-vitelor*) insectă de mărimea unei albine, cu corpul puros, negru sclipitor, ale cărei larve trăiesc ca paraziți sub pielea vitelor cornute mari, hrănindu-se cu sângele lor (*Hypoderma bovis*); **b)** (și în compusul *strecea-oilor*) insectă mare de culoare brună-cenușie, păroasă, care își depune larvele în nările oilor, de unde ajung în sinusurile frunții, producând moartea animalelor (*Oestrus ovis*); **c)** (și în compusul *strecea-cailor*) insectă mare de culoare galbenă-brună, păroasă, care își depune ouăle pe corpul sau pe coama cailor, de unde larvele ajung în intestin (*Gastrophilus equi*); **d)** insectă cu abdomenul oval, cu picioarele păroase, care își depune ouăle pe părul căprioarelor și al cerbilor (*Hypoderma diana* și *actaeon*). ♦ Neliniște, spaimă provocată animalelor de insectele descrise mai sus. ♦ Expr. *A da strechea în cineva ori a(-l) lovi* (sau *a(-l) apuca*) *pe cineva strechea* = **a)** (despre animale) a fi atacat de streche; a da semne de neliniște; (în special) a fugi orbește, fără motiv aparent; **b)** (despre oameni) a se purta ciudat; (în special) a se agita fără motiv, a fi plin de neastâmpăr. ♦ Furie subită, acces de nebulenie. — Din bg. **strāk**.

STRECHEA, *strecez*, vb. I. Intranț. (Înv. și pop.) (Despre animale) A porni în goană, speriat (sau ca speriat) de streche; *fig.* (despre oameni) a se purta ciudat, a da semne de alienație; a înnebuni. — Din **strece**.

STRECHEAT, **-Ă**, *streceați*, *-te*, adj. (Înv. și pop.) (Despre animale) Speriat, gonit (sau ca de) streche; *fig.* (despre oameni) cu purtări ciudate, zăpăcit; nebun, țicnit. — V. **strecea**.

STRECURĂ, *strecór*, vb. I. 1. Tranz. A trece un lichid printr-o strecurătoare, printr-o sită, printr-o țesătură pentru a-l separa de particulele solide sau de corpuri străine și pentru a-l limpezi, a-l face omogen. 2. Refl. (Despre lichide) A curge (câte puțin) printr-o crăpătură, printr-un loc îngust; a picura, a se prelinge. 3. Refl. și tranz. A pătrunde sau a face să pătrundă printr-un desis, printr-un loc strâmt, greu accesibil. 4. Refl. A intra, a ieși sau a se deplasa, a trece pe furiș, fără să facă zgomot și fără să fie observat; a se furișa. ♦ Tranz. A așeza undeva un lucru ori a introduce undeva pe cineva sau ceva cu mișcări ușoare, pe nesimțite. ♦ Tranz. Fig. A spune cuiva ceva în mod discret sau în treacă. 5. Refl. A se infiltra în mijlocul unui grup (omogen) de oameni, având grijă să nu fie observat. 6. Refl. A trece pe rând și pe nesimțite, a se perinda; *fig.* (despre unități de timp) a trece, a se scurge. — Lat. ***extracolare** (< lat. *colare*).

STRECURĂRE, *strecurări*, s.f. Acțiunea de a (se) *strecura*; strecurat¹. — V. **strecura**.

STRECURĂȚI s.n. Strecurare. — V. **strecura**.

STRECURĂȚI², -Ă, *strecurați*, -te, adj. Care s-a purificat, s-a limpezit, s-a omogenizat în urma trecerii printr-o strecurătoare. — V. **strecura**.

STRECURĂTOARE, *strecurători*, s.f. Vas de bucătărie pentru strecurat lichide, având fundul (de metal) cu găurele sau prevăzut cu o sită de sărmă. ♦ Bucată sau săculeț de pânză rară prin care se strecoară laptele sau în care se pune cașul să se scurgă de zer. — **Strecura** + suf. -*ătoare*.

STREI s.n. Rasă de porci autohtonă, de culoare neagră, crescută pentru carne și grăsime. — Et. nec.

STRĒIN, -Ă adj., s.m. și f. v. **străin**.

STREINĂȚATE s.f. v. **străinățate**.

STREJĂR s.m. v. **străjer**.

STREJUȚ vb. IV v. **străjuți**.

STRĒLER, *strelere*, s.n. Dispozitiv care servește la operația de filetare. — Din germ. **Strähler**.

STRELĪȚ, *strelīți*, s.m. Pedestrasă dintr-un corp special de infanterie din vechea Rusie, recrutat dintre orașeni și având de obicei funcții polițienești. — Din rus. **strelēt**.

STREMȚÓS, -OĂȘĂ adj. v. **zdrăntăros**.

STREMȚURÓS, -OĂȘĂ adj. v. **zdrăntăros**.

STREMURĂRE s.f. v. **strămurare**.

STRENTURÓS, -OĂȘĂ adj. v. **zdrăntăros**.

STREPEZEALĂ, *strepézeli*, s.f. Senzație de iritație neplăcută a dinților și a mucoasei bucale, produsă în urma consumării unor fructe sau alimente acre, astringente. — **Strepezi** + suf. -*eală*.

STREPEZĪ, *strepézesc*, vb. IV. Refl. și tranz. A (se) produce o senzație de iritare neplăcută în regiunea dinților și a mucoasei bucale, din cauza consumului de fructe sau alimente acre, astringente. [Var.: **sterpezi** vb. IV] — Probabil lat. ***extorpidire** (< *torpidus*).

STREPEZĪȚ, -Ă, *strepézīți*, -te, adj. (Despre dinți sau mucoasa bucală) Iritat în urma consumului de fructe sau alimente acre, astringente. [Var.: **sterpezit**, -ă adj.] — V. **strepezi**.

STREPTOCÓC, *strepētočići*, s.m. Bacterie de formă sferică sau ovală, care se găsește în grupuri dispuse ca niște lanțușoare, agent patogen al unor infecții grave. — Din fr. **strepētocoque**.

STREPTOCÓCIC, -Ă, *strepētočićici*, -ce, adj. Cu streptococi, provocat de streptococi. — Din fr. **strepētočićique**.

STREPTOCOCIE, *strepētočićii*, s.f. Infecție cutanată produsă de streptococi, foarte persistentă, având caracter recidivant. — Din fr. **strepētočićie**.

STREPTOMICINĂ s.f. Substanță antibiotică sub formă de pulbere albă, solubilă în apă, extrasă dintr-o specie de mucegai, folosită în tratamentul unor boli (infecțioase). — Din fr. **strepētomycine**.

STRES, *stresuri*, s.n. 1. (Med.) Termen general utilizat pentru orice factor din mediu (traumatism, emoții, frig, căldură etc.) capabil să provoace la om și la animale o stare de tensiune și o reacție de alarmă a organismului, determinând uneori îmbolnăviri grave; *p. ext.* efect nefavorabil produs asupra organismului ființelor de un factor de mediu. 2. (Geol.) Presiune laterală tangențială care se produce în sinclinale și determină formarea cutelor muntoase. — Din engl., fr. **stress**.

STRESĂ, *streséz*, vb. I. Tranz. A produce stres; a tulbura, a deregla organismul uman din cauza unui stres. ♦ A supune ființa umană unui stres, tulburând-o, angoasând-o. ♦ Refl. S-a *stresat*. — Din fr. **stresser**.

STRESĂNT, -Ă, *stresanți*, -te, adj. Care provoacă stres (1). — Din fr. **stressant**.

STRĒȘINĂ s.f. v. **streașină**.

STRĒȘINĪ, *stresinesc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A face streașină (la garduri, la porți). — Din **streașină**.

STRĒȘINĪȚ, -Ă, *stresiniți*, -te, adj. (Rar; despre garduri, porți) Acoperit cu streașină. [Var.: **strășinț**, -ă adj.] — V. **streașini**.

STRĒȚĒNIE s.f. (Inv. și pop.) Sărbătoare religioasă ortodoxă celebrată la 2 februarie. — Din sl. **sūrētnije**, **strētnije**.

STRĒȚTO adv. (Muz.; indică modul de executare) În mod vioi, accelerat. — Cuv. it.

STREVEDEĂ vb. II v. **străvedea**.

STRĒĂ, *striez*, vb. I. Tranz. A produce striații pe suprafața unui obiect. [Pr.: *stri-a*] — Din fr. **strier**.

STRĒĂȚ, -Ă, *striați*, -te, adj. Care prezintă striații. ♦ *Mușchi striați* sau *musculatură striată* = mușchii scheletului, constituiți din fibre lungi până la 12 cm care, la microscop, prezintă dungi transversale (unele luminoase și altele întunecoase). [Pr.: *stri-aț*] — V. **stria**. Cf. fr. **strié**.

STRĒĂȚIE, *striații*, s.f. Fiecare dintre dungile fine, paralele, care se observă pe anumite corpuri, scoase în relief, săpate în adâncime sau care se detașează pe un fond de culoare diferită; (cu sens colectiv) sistem format din astfel de dungi. [Pr.: *stri-a-*. — Var.: **striațune** s.f.] — Din fr. **striațion**.

STRĒĂȚIUNE s.f. v. **striație**.

STRICĂ, *stric*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A (se) transforma din bun în rău; a (se) deteriora, a (se) degrada; a (se) defecta. ♦ Expr. (Refl.) *A se strica căruța în mijlocul drumului* = a întâmpina piedici, a avea neplăceri când ești încă departe de țintă. ♦ Refl. Spec. (Despre vreme) A se schimba în rău, a deveni nefavorabil. 2. Tranz. (Pop.) A sfărâma învelșii tare al unui lucru (pentru a scoate și a folosi conținutul); a sparge. ♦ A sfărâma o ușă, o încălțetoare, a deschide cu forța (pentru a intra). 3. Refl. (Despre materii organice) A se altera, a se descompune sub acțiunea agenților exteriori distructivi; (despre aer) a deveni greu respirabil din cauza unor substanțe sau mirosuri neplăcute, nocive. ♦ Tranz. *Factor care strică aerul*. 4. Tranz. și intranz. A pricinui stricăciuni, daune, lipsuri; a vătăma. ♦ Intranz. A fi nefolositor, nepotrivit, dăunător într-o anumită situație. ♦ Expr. *Nu strică* (sau *n-ar strica*) *să...* = nu-i rău să..., nu face rău cel care... ♦ Intranz. A fi vinovat, răspunzător. ♦ Tranz. A greși; a se face vinovat de ceva. ♦ Expr. *Ce strică?* = de ce ar fi rău, de ce (să) nu...? ♦ Tranz. A vătăma un organ sau o funcție organică, a dăuna sănătății. ♦ Expr. *A-și strica gura degeaba* = a vorbi în zadar. ♦ Tranz. Fig. (Pop.; despre stări sufletești) A măhni; a doborî. 5. Tranz. A împiedica buna desfășurare a unei acțiuni, a unei stări; a se pune de-a curmezișul, a tulbura, a zădărnici. 6. Tranz. A influența pe cineva în rău; a corupe. ♦ Refl. A decădea din punct de vedere moral. 7. Tranz. A face ceva greșit, cum nu trebuie. 8. Tranz. și refl. A (se) dărâma, a (se) năruia, a (se) distruge (o construcție, o așezare etc. omenească). ♦ Tranz. (Inv.) A mutila; a ucide. ♦ Expr. (Refl.) *Bea de se strică* = bea mult, peste măsură. *A se strica de răs* = a râde foarte tare, cu hohote, a nu mai putea de răs. ♦ Tranz. A anula, a abroga convenții, învoiel, legi, obligații. ♦ Tranz. (În superstiții) A dezlega, a desface farmece, blesteme. 9. Refl. și tranz. A rupe sau a determina ruperea legăturilor de prietenie sau de dragoste cu cineva; a (se) certa. 10. Tranz. A utiliza, a consuma, a cheltui în mod inutil (fără a obține un folos sau un avantaj corespunzător). 11. Refl. (Despre adunări, petreceri etc.) A lua sfârșit (în mod nefiresc, prin împrăștierea participanților). — Lat. **extricare**.

STRICĂRE, *stricări*, s.f. Acțiunea de a (se) *strica* și rezultatul ei. — V. **strica**.

STRICĂȚI¹ s.n. Faptul de a (se) *strica*. — V. **strica**.

STRICĂȚI², -Ă, *stricați*, -te, adj. 1. (Despre obiecte, unelte, mecanisme) Care nu mai poate fi folosit, fiind defect, deteriorat. 2. (Despre materii organice, îndeosebi despre alimente) Alterat, descompus; (despre aer) greu respirabil, încărcat de substanțe sau mirosuri neplăcute, nocive. 3. (Despre înghețări, construcții) Dărâmat, surpat, năruit. 4. (Pop.; despre oameni și părți ale corpului lor) Bolnav, vătămat; *p. ext.* becisnic. ♦ *Strică de vărsat* = cu urme de vărsat pe obraz. 5. (Despre relații de prietenie, de dragoste etc.) Desfăcut, rupt. 6. (Despre oameni) Certat, mâniat, supărat (cu cineva). 7. (Despre oameni; adesea substantivat) Decăzut moralicește; corupt, desfrânat, depravat. — V. **strica**.

STRICĂȚIÓS, -OĂȘĂ, *stricățioși*, -oase, adj. Dăunător, vătămător. — **Strica** + suf. -*ăcios*.

STRICĂȚIUNE, *stricăciuni*, s.f. 1. Faptul de a (se) *strica*; (concr.) ceea ce este stricat, deteriorat; pagubă cauzată de ceea ce s-a stricat, s-a deteriorat, s-a distrus. ♦ Vătămare. 2. Efect rău, păgubitor. 3. Depravare, corupție. — **Strica** + suf. -*ăciune*.

STRICĂȚÓR, -OĂRE, *stricățori*, -oare, adj. 1. Care provoacă sau poate să provoace stricăciuni; dăunător, vătămător, păgubitor. 2. Care corupe, pervertește. — **Strica** + suf. -*ător*.

STRICĂȚĒL, -EĂ, -ICĂ, *stricăței*, -ele, adj. Diminutiv al lui *strică*² (7); (cam) depravat, corupt. ♦ (Pop.) Cu obrazul acoperit de mici cicatrice (în urma vărsatului). — **Strica** + suf. -*ățel*.

STRICNEĂ, *stricnele*, s.f. (Reg.) Cuțit cu o limbă specială, folosit pentru a lua sânge animalelor bolnave; *p. restr.* limba acestui cuțit. [Var.: *stricneală* s.f.] — **Stricni**¹ + suf. *-eală*.

STRICNEALĂ s.f. v. **stricnele**.

STRICNI¹, *stricnesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A creșta, a înțepa cu stricneaua un animal bolnav, pentru a-i lua sânge. ♦ A plesni pe cineva cu biciul (până dă sângele). 2. A spinteca peștele pentru a-l curăța. — Din sl. **strūknontī**.

STRICNI², *stricnesc*, vb. IV. Intrans. (Rar) A striga, a răcni. — Et. nec.

STRICNINĂ s.f. Substanță toxică care se extrage din semințele unei plante tropicale (*Strychnos nux vomica*), folosită în medicină ca tonic cardiac și respirator, în agricultură pentru stăpînire animalelor mici. — Din fr. **strychnine**.

STRICT, **-Ă**, *stricți*, *-te*, adj. (Adesea adverbial) Care are un caracter absolut, care trebuie respectat, executat, aplicat în chip riguros, fără abatere, fără excepție; *p. ext.* sever, aspru. ♦ Expr. (Adverbial) (*A fi*) *strict necesar* = (a fi) indispensabil. ♦ Precis, exact. — Din fr. **strict**, lat. **strictus**.

STRICȚE s.f. Înșușirea de a fi strict; rigurozitate, severitate, asprime. — **Strict** + suf. *-ețe*.

STRICTURĂ, *stricturez*, vb. I. Tranz. A micșora secțiunea transversală a unei conducte pe o anumită porțiune din lungimea ei. — Din **structură**.

STRICTURĂRE, *structurări*, s.f. Acțiunea de a *structura*. — V. **structura**.

STRICTURĂ, *structuri*, s.f. (Med.) Strămtare a unor canale din organism (ca urmare a unor leziuni inflamatorii, cicatrice etc.). — Din fr. **stricture**, lat. **structura**.

STRICȚIUNE, *stricțiuni*, s.f. (Fiz.) Contractie. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. **striction**.

STRIDÉNT, **-Ă**, *stridenți*, *-te*, adj. 1. (Despre sunete; adesea adverbial) Care este ascuțit și puternic, pătrunzător; lipsit de armonie, neplăcut la auz. ♦ P. gener. Neplăcut, supărător; șocant, izbitor. 2. (Despre culori) Care nu este în armonie cu culorile înconjurătoare; prea aprins, prea viu, bătător la ochi; tipător. — Din fr. **strident**, lat. **stridens**, **-ntis**.

STRIDENȚĂ, (2) *stridențe*, s.f. 1. Înșușirea de a fi strident. 2. Sunet, culoare, ton etc. strident. — Din fr. **stridence**.

STRIDIE, *stridii*, s.f. Specie de moluscă lamelibranhiată comestibilă, cu valvele inegale, care trăiește fixată pe stânci în mările calde și temperate (*Ostrea edulis*). — Din ngr. **stridhi**.

STRIDÓR s.n. (Med.) Zgomot șuierător al respirației, specific în cazuri de spasm sau de obstrucție a laringelui. — Din lat., fr. **stridor**.

STRIDLĂNT, **-Ă**, *stridulanți*, *-te*, adj. (Despre insecte sau organe ale acestora) Care produce un zgomot ascuțit, strident. — Din fr. **stridulant**.

STRIE, *strii*, s.f. (Anat.) 1. Grup de fibre nervoase cu traiect longitudinal, în encefal. 2. Leziune a pielii cu aspect liniar. — Din fr. **strie**.

STRIERE, *strieri*, s.f. Acțiunea de a *stria* și rezultatul ei. [Pr.: *stri-e-*] — V. **stria**.

STRIGĂ, *strig*, vb. I. I. Intrans. 1. A scoate sunete puternice, țipete; a răcni. ♦ A semnaliza ceva prin țipete; a cere ajutor prin țipete. 2. (Despre animale și păsări) A scoate sunete sau zgomote caracteristice speciei. II. 1. Tranz. A spune, a enunța ceva cu glas puternic; a-și exprima cu glas puternic voința. ♦ Intrans. A se vâcări, a se jeli, a se plânge cu glas tare. ♦ A cere ceva cu glas tare, a reclama ceva impetuos; a pretinde, a porunci. 2. Intrans. A se răsti la cineva, a-i adresa cuiva vorbe aspre; a-i vorbi cuiva tare și cu dușmănie. 3. Tranz. A chema (pe cineva) cu glas tare să vină, să asculte etc. (spunându-i numele). ♦ Expr. *A striga catalogul* = a face apelul nominal al elevilor sau studenților. ♦ (Înv.) A chema la armată; a mobiliza. 4. Tranz. A face cunoscut ceva (anunțând, vestind cu glas tare). 5. Tranz. A se adresa cuiva cu un epitet, a denumi pe cineva; a porecli. ♦ Tranz. impers. A purta numele..., a se numi, a se chema... 6. Intrans. A spune strigături la joc; a conduce jocul prin strigăte și chiuituri. — Lat. ***strigare** (< *strix*, *-gis*, *bufniță*).

STRIGĂRE, *strigări*, s.f. Acțiunea de a *striga* și rezultatul ei. I. Strigăt (1), răcnet, țipăt. II. 1. Exprimare în cuvinte a unui sentiment puternic. ♦ Loc. adv. (Rar) *Cu strigări (înalte)* = cu voce tare, cu accente puternice. ♦ Zgomot, larmă de voci; vociferare (de aclamație sau de amenințare). 2. Tânguire, vâcăreală cu voce tare; vaiet. 3. Cerere, reclamație făcută cu voce puternică; protest. 4. Imputare, reproș, dojană. 5. Înștiințare cu voce tare, vestire. 6. Chemare (în ajutor, la luptă etc.). — V. **striga**.

STRIGĂT s.n. Faptul de a *striga*. 1. *Strigatul catalogului* = apelul nominal al elevilor, studenților etc. 2. Rostire de strigături la jocurile populare. — V. **striga**.

STRIGĂ, *strigi*, s.f. 1. (În superstiții) Ființă imaginară închipuită ca o femeie care chinuiește copiii mici, ia mana de la vaci etc. 2. Pasăre răpitoare de noapte, de culoare galbenă-roșcată, cu pete brun-închis, care se hrănește mai ales cu șoareci (*Tyto alba guttata*). 3. Fluture mare cu pete

albe pe aripi, asemănătoare cu un cap de mort, care zboară numai în amurg și care, când este prins, scoate un zgomot ascuțit ca un strigăt; cap-de-mort (*Acherontia atropos*). — Lat. **striga**.

STRIGĂT, *strigăte*, s.n. 1. Cuvânt, șir de sunete emise de cineva cu voce ridicată; țipăt, strigare. ♦ Invocare. 2. Anunțare, semnalizare (cu voce puternică); comandă. 3. Sunet, șir de sunete sau zgomot caracteristic scos de un animal sau de o pasăre. 4. Zgomot, larmă de voci; vociferare. ♦ Exclamație de protest. 5. Chemare cu voce tare (cu rostirea numelui celui chemat). 6. Strigătură. — **Striga** + suf. *-ăt*.

STRIGĂTOR, **-OĂRE**, *strigători*, *-oare*, adj., s.m. 1. Adj. Care strigă; *fig.* care se remarcă, iese în evidență (mai ales prin aspecte sau efecte negative); izbitor; evident. ♦ Expr. *Strigător la cer*, se spune despre ceva de o gravitate deosebită, care revoltă, indignează sau despre ceva care trebuie luat neapărat în seamă, care este evident. 2. S.m. (Înv. și pop.) Crainic, vestitor. — **Striga** + suf. *-ător*.

STRIGĂTURĂ, *strigături*, s.f. Exclamație onomatopeică; *spec.* specie a liricii populare, de obicei în versuri, cu caracter epigramatic, cu aluzii satirice sau glumețe ori cu conținut sentimental, care se strigă la țară, în timpul executării unor jocuri populare; chiuitură, strigăt. — **Striga** + suf. *-ătură*.

STRIGIFÓRMĂ, *strigiforme*, s.f. (La pl.) Ordin de păsări de pradă care vânează noaptea, cu capul mare, ochii mari și cu ciocul puternic; (și la sg.) pasăre în acest ordin. — Din fr. **strigiforme**.

STRIGOAIĆĂ, *strigoaice*, s.f. Strigoaie. ♦ Epitet dat unei femei bătrâne și rele. ♦ Vrăjitoare. — Probabil din **strigo** + suf. *-oaićă*. Cf. **strigă**.

STRIGÓI, **-OĂIE**, *strigo*, *-oaiie*, s.m. și f. (Rar la f.) (În credințele populare) Sufletul unui om (mort sau viu) despre care se crede că se transformă în timpul nopții într-un animal sau într-o apariție fantomatică, provocând neajunsuri celor pe care îi întâlnește; *p. ext.* om născut într-o zodie nefavorabilă, despre care se crede că se află în legătură cu diavolul și se ocupă de răji și cu farmece. ♦ Epitet dat unui om rău, ursuz sau unui bătrân cu apucături demodate. — **Strigă** + suf. *-oi*.

STRIGÓIĂȘ, *strigoiași*, s.m. (Reg.) Nume generic dat mai multor fluturi mici de noapte care zboară în jurul lămpii sau flăcării unei lumânări. [Pr.: *-go-iăș*] — **Strigo** + suf. *-ăș*.

STRIGÓIME s.f. (Rar) Mulțime de strigo; totalitate strigoilor. — **Strigo** + suf. *-ime*.

STRIMT, **-Ă** adj. v. **strămt**.

STRINGÉNT, **-Ă**, *stringenți*, *-te*, adj. Care trebuie să fie luat neapărat în seamă, care se impune în mod imperios, care nu suferă amânare. — Din it. **stringente**.

STRINGÉNȚĂ s.f. Înșușirea de a fi stringent. — Din it. **stringenza**.

STRIPĂ, *stripez*, vb. I. Tranz. A realiza operația de stripare. — Din engl. **strip**, fr. **stripper**.

STRIPĂJ, *stripaje*, s.n. (Tehn.) Stripare. — Cf. germ. **strippen**.

STRIPĂRE, *stripări*, s.f. (Tehn.) Operația de desprindere și scoatere a lingotieră din lingotieră după solidificare; stripaj. — V. **stripa**.

STRIPER, *stripere*, s.n. (Tehn.) Dispozitiv de strângere, cu cleștele, al macaralei de stripare. — Din germ. **Stripper**, engl. **stripper**.

STRIPPER, *stripperi*, s.m. Dansator de striptease. [Pr.: *stripăr*] — Cuv. engl.

STRIPTEASE s.n. Număr de cabaret în care dansatorii se dezbracă (complet) în fața spectatorilor, treptat și lent în cursul executării unui dans. [Scriș și: *strip-tease*. — Pr.: *striptiz*] — Din engl., fr. **strip-tease**.

STRIU, *striuri*, s.n. Fiecare dintre șanțurile mici și paralele de pe suprafața unui obiect, a unei roci etc. — Din fr. **strie**.

STRIVÍ, *strivesc*, vb. IV. 1. Tranz. A turta, a zdrobi, a omorî prin presare, strângere. ♦ Fig. A nimici, a distruge. 2. Tranz. și refl. A (se) îngrămădi, a (se) înghesu, a (se) îmbulzi. ♦ Fig. A copleși sau a fi copleșit de griji, necazuri, probleme. — Din sl. **sutryvati**.

STRIVÍRE s.f. Acțiunea de a (se) *strivi*. — V. **strivi**.

STRIVÍT, **-Ă**, *striviți*, *-te*, adj. Zdrobit, sfărâmat, turtit sau omorât prin presare, strângere. — V. **strivi**.

STRIVITÓR, **-OĂRE**, *strivitori*, *-oare*, adj. Care strivește sau poate strivi; *fig.* zdrobitor, nimicitor. ♦ Fig. Care apasă, copleșește, covârșește. — **Striv** + suf. *-tor*.

STROBÍL, *strobili*, s.m. 1. (Zool.) Corpul inelat al teniei adulte. 2. (Bot.) Con compact la unele conifere. — Din fr. **strobile**.

STROBOSCÓP, *stroboscoape*, s.n. Aparat optic cu ajutorul căruia se pot observa, înregistra sau măsura corpurile aflate în mișcare periodică. — Din fr. **stroboscope**, germ. **Stroboskop**.

STROBOSCÓPIC, **-Ă**, *stroboscopici*, *-ce*, adj. Referitor la stroboscopie, de stroboscopie. — Din fr. **stroboscopique**.

STROBOSCOPIE s.f. (Fiz.) Metodă de observare a corpurilor aflate în mișcare periodică. — Din fr. **stroboscopie**.

STROFĂNT, *strofanți*, s.m. Nume dat mai multor specii de plante tropicale din ale căror semințe se extrage strofantina (*Strophanthus*). — Din fr. **strophanthe**.

STROFANTINĂ s.f. Substanță toxică extrasă din semințele de strofant, folosită în medicină ca tonic cardiac. — Din fr. **strophanthine**.

STROFĂ, *strofe*, s.f. Ansamblu unitar dintr-o poezie format din mai multe versuri legate între ele prin elemente prozodice (măsură, ritm, rimă) și uneori prin înțeles. ♦ (În tragedia greacă antică) Arie în versuri pe care o cânta o parte a corului, în timp ce evolua ritmic pe scenă. — Din fr. **strophe**, lat. **strophā**.

STROFIC, **-Ă**, *strofici*, *-ce*, adj. Care aprține strofei, privitor la strofă. — Din fr. **strophiq**, germ. **strophisch**.

STROH s.n. (Reg.) 1. Rămășiță de fân (sfărâmat) cu care se fac (la țară) inhalatii pentru bolnavii care suferă de astmă, bronșită etc. și baie pentru copii. 2. Strat de paie care servește de culcuș pentru animale. — Din ger. **Stroh**.

STROI s.n. (Înv. și reg.) 1. Rând, șir (de soldați). 2. (În expr.) *A bate la stroi* sau *a purta în stroi* = a aplica cuiva o pedeapsă disciplinară, conștând în trecerea printre două rânduri de soldați care îl lovesc unul după altul cu vergi. — Din rus. **stroj**.

STRĂMĂ, *strome*, s.f. (Bot.) 1. Grup de lamele între care se găsește clorofila unor plante. 2. Organ de rezistență al unor ciuperci, în care se află elementele de înmulțire. — Din fr. **stroma**.

STRONGIL, *strongili*, s.m. Nume dat mai multor specii de viermi paraziți care pătrund în aparatul digestiv, respirator sau circulator al unor animale și provoacă diferite tulburări (*Strongylus*). — Din lat. **Strongylus** (denumirea științifică).

STRONGILĂZĂ, *strongiloză*, s.f. Boală a animalelor provocată de strongili, caracterizată prin inflamația organelor aparatului respirator și a celui digestiv. — Din fr. **strongylose**.

STRONȚIANĂ s.f. Oxid sau hidroxid de stronțiu, folosit la rafinarea zahărului, la fabricarea sărurilor de stronțiu etc. [Pr.: *-ți-a-*] — Din fr. **strontiane**.

STRONȚIANIT s.m. Carbonat natural de stronțiu, în formă de mici cristale rombeice, incolore, gălbui sau verzui, din care, prin calcinare, se obține stronțiana. [Pr.: *-ți-a-*] — Din fr. **strontianite**.

STRONȚIU s.n. Element chimic, metal alb-argintiu, maleabil și ductil, asemănător cu calciul, ale cărui săruri sunt folosite în pirotehnie, în fizica nucleară și în medicină. — Din fr. **strontium**, germ. **Strontium**.

STROP, *stropi*, s.m. 1. Particulă globulară dintr-un lichid; cantitate foarte mică dintr-un lichid; *spec. picătură de ploaie*. ♦ Loc. adv. *Strop cu (sau de) strop* = picătură cu picătură; puțin câte puțin; încetul cu încetul. *Până la un strop* = până nu mai rămâne nimic. *Niciun strop* = nimic. ♦ Lacrimă. 2. Fig. Cantitate foarte mică dintr-o materie solidă; fărâmă. — Probabil din **stropi** (derivat regresiv).

STROPEALĂ, *stropeli*, s.f. Faptul de a (se) *stropi*; (concr.) lichid cu care se stropește. ♦ Ploaie ușoară și de scurtă durată. ♦ (Fam.) Bătură. — **Stropi** + suf. *-eală*.

STROPĂ, *stropesc*, vb. IV. Tranz., intranz., refl. și refl. recipr. A (se) uda (ușor, superficial) prin împroschare, a (se) umezi ușor, a (se) acoperi cu stropi (de apă sau de alt lichid). ♦ Expr. (Tranz.) *A stropi (ceva) cu sudoare* = a munci din greu. ♦ Refl. Fig. A se acoperi cu pete mici; a se păta. — Cf. sl. *kropiti*.

STROPĂRE, *stropiri*, s.f. Acțiunea de a (se) *stropi* și rezultatul ei; stropit¹, stropitură. — V. **stropi**.

STROPĂT¹ s.n. Stropire; udare (a unui teren). — V. **stropi**.

STROPĂT², **-Ă**, *stropăți*, *-te*, adj. Acoperit, presărat, împroschătat cu stropi (1). ♦ Fig. (Despre pielea oamenilor, blana animalelor, penele păsărilor) Cu puncte sau cu pete mici de altă culoare. ♦ Împrețritat, înflorat. — V. **stropi**.

STROPITOARE, *stropitori*, s.f. 1. Vas de tablă, de material plastic etc., cu toartă și cu o țevă aplicată pe partea laterală a peretelui exterior, prevăzută cu un dispozitiv în formă de sită, care servește la stropitul plantelor. ♦ Recipient mare, de obicei cilindric, montat pe un cadru cu roți și prevăzută cu un dispozitiv de proiectat apă, care servește la stropitul străzilor; vehicul prevăzută cu un asemenea recipient. ♦ (Înv.) Pulverizator. 2. Pământ făcut din bucăți de cârpă, cu care fierarul stropește cu apă cărbunii prea înfierbântați din vatra fierăriei. — **Stropi** + *-toare*.

STROPITURĂ, *stropituri*, s.f. 1. Stropire. 2. (Concr.) Picătură, strop. — **Stropi** + suf. *-tură*.

STROPOLEALĂ, *stropolele*, s.f. (Reg.) Faptul de a *stropoli*; roboteală. — **Stropoli** + suf. *-eală*.

STROPOLĂ, *stropolesc*, vb. IV. Intranz. și tranz. (Reg.; despre oameni) A efectua diverse treburi mărunte prin gospodărie; a trebălui, a roboti. — Din bg. **tropolja**, sb. **štopotati**.

STROPEALĂ, *stropșeli*, s.f. (Pop. și fam.) Faptul de a (se) *stropși*. — **Stropși** + suf. *-eală*.

STROPȘI, *stropșesc*, vb. IV. 1. Tranz. (Pop.) A zdrobi, a sfărâma călcând în picioare. ♦ A strivi, a zdrell. ♦ A prăpădi, a nimici. 2. Tranz. (Pop.) A stâlci pe cineva în bătaie. ♦ Fig. (Fam.) A poci, a deforma, a schimonosi, a stâlci cuvintele (în pronunțare sau în scris). 3. Refl. (Pop. și fam.) A se răsti la cineva (încruntându-se); a se burzului, a se oțărî. 4. Tranz. (Pop.; despre boli) A cuprinde, a lovi pe cineva pe neașteptate. — Cf. bg. *stropšvam*.

STROPȘIRE, *stropșiri*, s.f. (Pop. și fam.) Acțiunea de a (se) *stropși*. — V. **stropși**.

STROPȘIT, **-Ă**, *stropșiți*, *-te*, adj. 1. (Pop.) Zdrobit, sfărâmat, strivit în picioare. ♦ Stricat, deformat. 2. Fig. (Reg.; despre oameni; adesea substantivat) Zăpăcit, smintit; năbădăios, înderăcit. 3. Fig. (Pop. și fam.; despre cuvinte) Pocit, deformat, schimonosit, stâlciit. — V. **stropși**.

STROPȘITURĂ, *stropșituri*, s.f. (Pop. și fam.) Stropșire, poceală, schimonoseală, stâlceală; (concr.) ceea ce a fost stropșit. — **Stropși** + suf. *-tură*.

STROPULEȚ, *stropuleți*, s.m. Diminutiv al lui *strop*; stropușor. — **Strop** + suf. *-uleț*.

STROPUȘOR, *stropușori*, s.m. Stropuleț. — **Strop** + suf. *-ușor*.

STRUCTURĂ, *structurez*, vb. I. Tranz. A organiza ceva, a da o anumită structură. — Din fr. **structurer**.

STRUCTURAL, **-Ă**, *structurali*, *-e*, adj. 1. (Adesea adverbial) Care aparține structurii, privitor la structură; care formează o structură. 2. (Chim.; în sintagma) *Formula structurală* = formulă care reprezintă compoziția unei combinații și legătura atomilor ei în moleculă. — Din fr. **structural**.

STRUCTURALISM s.n. Teorie lingvistică care susține că limba este un sistem autonom, că alcătuiește o structură în care diversele părți se află în relații și se condiționează reciproc. ♦ P. gener. Teorie și metodă aplicată în domeniul unor științe umaniste, care își propun să descopere și să descrie sistemele de relații din știința dată. — Din fr. **structuralisme**.

STRUCTURALIST, **-Ă**, *structuraliști*, *-ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține structuralismului, privitor la structuralism. 2. S.m. și f. Adept al structuralismului. — Din fr. **structuraliste**.

STRUCTURĂRE, *structurări*, s.f. Acțiunea de a *structura* și rezultatul ei. — V. **structura**.

STRUCTURĂT, **-Ă**, *structurați*, *-te*, adj. Care are o structură bine definită. — V. **structura**.

STRUCTURĂ, *structuri*, s.f. I. 1. Mod de organizare internă, de alcătuire a unui corp, a unui sistem; mod de asociere a componentelor unui corp sau a unui întreg organizat, caracterizat prin forma și dimensiunile fiecărui element component, prin aranjarea lor unul față de celălalt și prin interacțiunile lor reciproce. ♦ Spec. Dispoziție a atomilor în molecula unei substanțe. ♦ Spec. Mod de grupare a moleculelor într-un corp sau într-o substanță minerală. 2. Mod de așezare și asamblare a părților corpului omenesec, ale corpului animalelor, ale plantelor sau ale țesuturilor lor. ♦ (Psih.) Factorul, alcătuire, conformație. 3. Mod de construire a unui edificiu, a unui pod etc. 4. Mod de alcătuire a unei opere literare, muzicale etc. 5. Mod specific de organizare a elementelor constitutive ale unei limbi. II. Mod de organizare, de întocmire a societății din punct de vedere economic, social-politic și cultural; orânduire. ♦ Mod de organizare a unei ramuri de producție, a unui domeniu de activitate, a unei instituții, organizații etc. — Din fr. **structure**, lat. **structura**.

STRUGĂ s.m. v. **strungar¹**.

STRUGUR s.m. v. **strugure**.

STRUGURĂȘ, *strugurași*, s.m. 1. Strugurel (1). 2. (Bot.; reg.; la pl.) Coacăze. 3. (Bot.; reg.) Rușuliță. — **Strugure** + suf. *-aș*.

STRUGURE, *struguri*, s.m. Fructul viței-de-vie, în formă de ciorchine; poamă. ♦ Compus: *strugurii-ursului* = plantă târătoare cu frunze persistente cu flori trandafirii sau albe, grupate în formă de ciorchine la vârful ramurilor, și cu fructul o bacă mică, roșie, comestibilă (*Arctostaphylos uva ursi*). [Var.: (pop.) **strugur** s.m.] — Et. nec.

STRUGURĂL, *strugurei*, s.m. 1. Diminutiv al lui *strugure*; struguraș. 2. (Bot.; reg.; la pl.) Coacăze. — **Strugure** + suf. *-el*.

STRUJĂN, *strujeni*, s.m. Tulpina porumbului cu frunze cu tot, după ce a fost tăiată de la pământ și s-au cules știuleții. — **Struji** + suf. *-an*.

STRUJĂ, *strujesc*, vb. IV. Tranz. (Reg.) 1. A curăța pene, ramuri, știuleți de porumb etc. de părțile nefolositoare, smulgându-le și îndepărtându-le; a smulge anumite părți folositoare pentru a le utiliza. 2. A ciopli un material cu cuțitul, cu dalta, cu rindeaua; *p. ext.* a prelucra la strung, a strunji. — Din sl. **struziti**.

STRUJIRE, *strujiri*, s.f. (Reg.) Acțiunea de a *struji*; strujit. — V. **struji**.

STRUJÎT s.n. (Reg.) Strujire. — V. **struji**.

STRUITURĂ, *struituri*, s.f. (Pop.) Fâșie, așchie de lemn sau de metal care cade în timpul prelucrării unui material la strung, cu rindea, cu barda etc. — **Strui** + suf. *-tură*.

STRULUIBĂT, *-Ă*, adj. v. **sturluibat**.

STRUNĂ, *strune*, s.f. 1. Fir elastic confecționat din metal, din păr de animale etc., care se întinde pe unele instrumente muzicale și produce, prin vibrație, sunete; coardă. ♦ Expr. *A cânta (sau a bate) cuiva în strună (sau în struna cuiva)* = a fi de aceeași părere cu cineva pentru a-i câștiga simpatia, favoarea; a linguși pe cineva. 2. Sfoară bine întinsă, făcută din fire elastice și răsucite, destinată să țină întinsă pânza fierăstrăului. ♦ Expr. (Adverbial) *A merge strună* = a merge foarte bine. ♦ Fir plastic sau metalic de care se leagă cârligul unei unelte de pescuit. 3. Parte a frâului care înconjoară bărbia calului și se prinde de cele două capete ale zăbalei. ♦ Expr. *A ține (pe cineva) în strună* = a înfrâna, a ține din scurt (pe cineva). 4. Compus: *struna-cocoșului* = numele a două plante erbacee cu frunzele ovale și flori albe (*Cerastium*). — Din sl. **struna**.

STRUNG, *strunguri*, s.n. Mașină-unealtă cu ajutorul căreia se execută operația de rotunjire, de filetare, de găurire, de zimțuire etc. prin așchiere a unei piese. — Din sl. **strungŭ**.

STRUNGĂR¹, *strungari*, s.m. Muncitor calificat în prelucrarea pieselor la strung. [Var.: (reg.) **strugăr** s.m.] — **Strung** + suf. *-ar*.

STRUNGĂR², *strungari*, s.m. Cioban care mână oile la strungă pentru a fi mulse. — **Strungă** + suf. *-ar*.

STRUNGĂ, *strungi*, s.f. 1. Loc îngredit la stână, unde se mulg oile; p. restr. deschizătura, porțiță îngustă făcută în acest loc, prin care trec oile una câte una la muls. ♦ P. gener. Loc îngust de trecere. ♦ (Pop.) Trecătoare îngustă (între munți); defileu, strămoare. 2. (Pop.) Strungăreață (1). — Cf. alb. *sthtrungë*.

STRUNGĂREAȚĂ, *strungărețe*, s.f. 1. Spațiu mai mare între dinți, mai ales între incisivii maxilarului superior; strungă (2). 2. Găleată în care se mulg oile (la stână). — **Strungă** + suf. *-ăreață*.

STRUNGĂRI, *strungăresc*, vb. IV. Tranz. (Rar) A strunji. — **Strungar¹** + suf. *-ări*.

STRUNGĂRIE¹, (2) *strungării*, s.f. 1. Meseria strungarului¹; strungărit. 2. Atelier sau secție industrială unde se prelucrează piesele cu ajutorul strungului. — **Strungar¹** + suf. *-ie*.

STRUNGĂRIE² s.f. Ocupația strungarului². — **Strungar²** + suf. *-ie*.

STRUNGĂRIȚĂ s.n. Strungărie¹ (1). — V. **strungări**.

STRUNGĂRIȚĂ¹, *strungărițe*, s.f. Ciobăniță care mână oile la strungă pentru a fi mulse. — **Strungar²** + suf. *-iță*.

STRUNGĂRIȚĂ², *strungărițe*, s.f. Muncitoare calificată în prelucrarea pieselor la strung. — **Strungar¹** + suf. *-iță*.

STRUNGHIȚĂ, *strunghili*, s.m. (Iht.) Specie de guvid de culoare galbenă-brună (*Gobius melanostomus*). — Et. nec.

STRUNGULIȚĂ, *strungulițe*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *strungă*; strunguță. — **Strungă** + suf. *-uliță*.

STRUNGUȚĂ, *strunguțe*, s.f. (Pop.) Strunguliță. — **Strungă** + suf. *-uță*.

STRUNȚĂ, *strunesc*, vb. IV. Tranz. 1. A ține în frâu un cal, a conduce sau a stăpâni un cal cu ajutorul frâului. ♦ Fig. A ține din scurt pe cineva; a domina, a înfrâna. 2. A lega ceva strâns, întinzând bine sfoara care leagă. — Din **strună**.

STRUNȚIRE, *struniri*, s.f. Acțiunea de a *strunți* și rezultatul ei. — V. **struni**.

STRUNȚIȚĂ, *strunjesc*, vb. IV. Tranz. A prelucra un material cu ajutorul strungului; a da la strung; a strunji, a strungări. — Din **strung**.

STRUNȚIRE, *strunji*, s.f. Acțiunea de a *strunji* și rezultatul ei. — V. **strunji**.

STRUP, *strupuri*, s.n. (Reg.) Curea la ham, care se fixează în partea posterioară a calului, sub coadă. — Lat. **struppus**.

STRUȚ¹, *struți*, s.m. Pasăre mare alergătoare de stepă, cu picioare lungi și puternice, cu gât lung și golaș, cu aripi mici, inapte pentru zbor, cu pene frumoase, moi, negre sau brune-cenușii, folosite ca podoabă, care trăiește îndeosebi în regiunile tropicale ale Africii (*Struthio camelus*). ♦ Expr. (*A avea*) *stomac de struț* = (a avea) stomac mare, rezistent, care digeră bine. — Din it. **struzzo**.

STRUȚ², *struțuri*, s.n. (Reg.) Buchet de flori. — Din **struț¹** (cu sensul după germ. *Strauss*, „struț¹” și „buchet”).

STRUȚIȘOR, *struțisoare*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *struț²*; struțușor. — **Struț²** + suf. *-ișor*.

STRUȚUȘOR, *struțușoare*, s.n. (Reg.) Struțușor. — **Struț²** + suf. *-ușor*.

STUC s.n. 1. Material de construcție format din mortar și ipsos amestecat cu gelatină, clei și (uneori) cu coloranți minerali, care prin uscare și lustruire capătă aspectul marmurei. 2. Material, sub formă de pastă, folosit pentru decorații arhitectonice, care se prepară dintr-un amestec de var stins vechi,

praf de marmură și praf de cretă. [Var.: (inv.) **ștuc** s.n.] — Din it. **stucco**, germ. **Stuck**, fr. **stuc**.

STUCĂT, *-Ă*, *stucați*, *-te*, adj. (Rar) Lucrat din stuc, împodobit cu stucatură. [Var.: (inv.) **ștucăt**, *-ă*, adj.] — Din it. **stuccato**.

STUCĂTOR, *stucatori*, s.m. Meseriaș care execută lucrări de stucatură. [Var.: (inv.) **ștucător** s.m.] — Din it. **stucatore**, fr. **stucateur**.

STUCĂTURĂ, *stucatură*, s.f. Ornament arhitectonic în relief (pentru interiorul clădirilor), executat din stuc sau din mortar simplu de ipsos. — Din it. **stuccatura**.

STUDENIȚĂ, *studenite*, s.f. (Pop.) 1. Plantă erbacee cu tulpina ramificată, cu frunze păroase, cu flori albe, cu fructul o capsulă (*Arenaria serpyllifolia*). 2. Plantă erbacee cu tulpina întinsă pe pământ, cu frunze liniare și flori verzui (*Scleranthus uncinatus*). — Din bg., sb. **studenica**.

STUDENT, *-Ă*, *studenți*, *-te*, s.m. și f. Persoană care urmează cursurile unei universități sau ale unui institut de învățământ superior. — Din it. **studente**, germ. **Student**, lat. **studens**, *-ntis*.

STUDENTESC, *-EASCĂ*, *studențești*, adj. Care aparține studenților, privitor la studenți, specific studenților. — **Student** + suf. *-esc*.

STUDENTEȘTE adv. Ca studenți, în felul studenților. — **Student** + suf. *-ește*.

STUDENTIE s.f. Stare, viață de student; timp în care cineva este student. — **Student** + suf. *-ie*.

STUDENTIME s.f. Totalitatea studenților; mulțime de studenți. — **Student** + suf. *-ime*.

STUDIA, *studiez*, vb. I. 1. Tranz. A depune o muncă intelectuală susținută, sistematică, pentru însușirea de cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu; a învăța. 2. Tranz., refl. și refl. recipr. A (se) observa cu atenție, a (se) examina (din toate punctele de vedere); a (se) analiza, a (se) cerceta. 3. Refl. A-și impune o anumită atitudine, un anumit fel de a fi, mai ales atunci când se știe observat, examinat de cineva. [Pr.: *-di-a*] — Din it. **studiare**.

STUDIAT, *-Ă*, *studiați*, *-te*, adj. 1. Cercetat, analizat, examinat. 2. Fig. Lipsit de naturalețe, de sinceritate; artificial, afectat, prefăcut. [Pr.: *-di-ați*] — V. **studia**.

STUDIÉRE s.f. Acțiunea de a (se) *studia* și rezultatul ei. [Pr.: *-di-e*] — V. **studia**.

STUDIO, *studiouri*, s.n. I. 1. Atelier special amenajat în care lucrează pictorii, sculptorii, fotografi etc. 2. Ansamblu de clădiri, de instalații și de amenajări speciale care servește în procesul de turnare a filmelor. 3. Încăpere special amenajată din punctul de vedere al acusticii (și iluminatului) și echipată cu utilajul necesar captării unor programe sonore sau de sunete și imagini, destinată transmisiei în direct sau înregistrării în vederea unei transmisii ulterioare la radio și televiziune. 4. Teatru de capacitate mică, de obicei dependent de un teatru mai mare, destinat prezentării de spectacole în scopul valorificării unor artiști (tineri) sau al prezentării unor spectacole experimentale. II. Divan prevăzut cu o ladă pentru păstrarea așternutului (și cu polițe sau rafturi pentru cărți). [Pr.: *-di-o*] — Din fr., engl. **studio**.

STUDIOȘ, *-OĂȘĂ*, *studioși*, *-oase*, adj. Care învață mereu și stăruitor, căruia îi place să studieze; înclinat spre studiu; sărguitor la învățătură. [Pr.: *-di-os*] — Din fr. **studieux**.

STUDIU, *studii*, s.n. 1. Acțiunea de a studia (1); muncă intelectuală susținută depusă în vederea însușirii de cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu; cercetare a unei probleme, a unui fenomen etc. ♦ Spec. Însușire de cunoștințe științifice; învățătură. ♦ Expr. *A-și face studiile* = a parcurge succesiv diverse grade de învățământ. ♦ (Teatru; în exp.) *A pune o piesă în studiu* = a începe repetițiile la o piesă. 2. Materie de învățământ. 3. Lucrare, operă științifică. 4. (În artele plastice) Schiță parțială sau preliminară cu ajutorul căreia pictorul, sculptorul etc. compune și execută o operă definitivă. ♦ Compoziție muzicală cu caracter de virtuozitate, destinată mai ales îmbunătățirii tehnicii instrumentale. — Din lat. **studium**, it. **studio**.

STUF, *stufuri*, s.n. Plantă erbacee perenă din familia gramineelor, cu tulpina înaltă și dreaptă, cu frunzele lanceolate și cu florile violetă sau gălbui, dispuse în panicule terminale, folosită la acoperitul caselor, ca materie primă pentru obținerea celulozei, a hârtiei etc.; trestie (*Phragmites communis*). ♦ (Rar) Desiș; tufiș, boschet. [Var.: (reg.) **stuh** s.n.] — Lat. ***stypus** (= *stypa* + *typyhe*).

STUFAT, (2) *stufaturi*, s.n. 1. Mâncare scăzută, gătită din carne (de miel) și fire de ceapă și de usturoi verde. 2. Porție sau fel dintr-o astfel de mâncare. — Din ngr. **stufáton**.

STUFĂRIE s.f. (Pop.) Stufăriș. [Pr.: *-ra-ie*. — Var.: (reg.) **stuhărie** s.f.] — **Stuf** + suf. *-ărie*.

STUFĂRIE, *stufării*, s.f. Stufăriș. [Var.: (reg.) **stuhărie** s.f.] — **Stuf** + suf. *-ărie*.

STUFĂRIȘ, *stufărișuri*, s.n. 1. Loc pe care crește stuf mult și des; stuf care crește pe un asemenea loc; stufărie, stufăraie. 2. Desime, desiș, tufiș. [Var.: (reg.) **stuhăriș** s.n.] — **Stuf** + suf. *-ăriș*.

STUFICOL, *-Ă, stuficoli, -e*, adj. De stuf; care ține de valorificarea stufului. — **Stuf** + suf. *-icol*.

STUFICULTURĂ s.f. Ansamblul lucrărilor de amenajare a terenurilor stuficole, de cultură și de exploatare a stufului. — **Stuf** + **cultură**.

STUFIȘ, *stufișuri*, s.n. Tufiș, desiș. — **Stuf** + suf. *-iș*.

STUFIT s.n. Material termoizolant confecționat din tulpini uscate de stuf așezate paralel, presate și legate sub formă de panouri. — Din **stuf**.

STUFOS, *-OASĂ, stufosi, -oase*, adj. (Despre arbori) Cu frunze sau cu ramuri multe și dese; (despre păduri) care are arbori cu frunze sau cu ramuri multe și dese; (despre umbra arborilor) nepătruns, adânc. ♦ Fig. (Despre barbă, mustăți) Cu păr mult și des. — **Stuf** + suf. *-os* (cu unele sensuri după *tufos*).

STUH s.n. v. **stuf**.

STUHĂRAIE s.f. v. **stufăraie**.

STUHĂRIE s.f. v. **stufărie**.

STUHĂRIȘ s.n. v. **stufăriș**.

STUHUÎT, *-Ă, stuhuiți, -te*, adj. (Reg.) Cu acoperiș de stuf. — Din **stuf**.

STUP, *stupi*, s.m. 1. Adăpost natural sau special confecționat pentru albine, unde acestea trăiesc în familii, formează fagurii și depun mierea; *p. ext.* adăpostul împreună cu albinele și cu fagurii; știubei. ♦ Expr. *A fi (bogat) ca un stup* sau *a fi (ori a se face) stup de bani* = a fi (sau a deveni) foarte bogat, a aduna multă avere. 2. Totalitatea albinelor dintr-un stup (1); familie de albine. — Lat. ***stypus**.

STUPĂR, *stupari*, s.m. Apicultor, prisăcar. — **Stup** + suf. *-ar*.

STUPĂ¹, *stupe*, s.f. (Pop.) Nume dat firelor de cânepă rămase între dinții daracului după scoaterea fuiorului. ♦ Câlți de cânepă sau de bumbac cu care se curăță unelte, mașinile etc. ♦ Dop de călți, de cărpe sau de hârtie care se pune în pușcă sau în cartuș deasupra pulberii ori alicelor; furtuială. — Lat. **stappa**.

STUPĂ², *stupe*, s.f. Monument funerar budist, format dintr-un soclu poligonal, având deasupra un corp cilindric acoperit cu o cupolă. — Din fr. **stupa**.

STUPĂRIE, *stupării*, s.f. (Rare) Stupină. — **Stup** + suf. *-ărie*.

STUPĂRIT s.n. Apicultură. ♦ *Stupărit pastoral* = sistem de practicare a apiculturii în timpul sezonului activ, care constă în transportarea succesivă a stupilor în regiuni cu bază meliferă, pentru ca albinele să culeagă permanent nectar și polen. — **Stup** + suf. *-ărit*.

STUPEFĂCȚIE, *stupefacții*, s.f. Uimire, stupeoare. — Din fr. **stupéfaction**.

STUPEFIĂ, *stupefiez*, vb. I. Tranz. A produce uimire; a ului, a năuci, a surprinde. [Pr.: *-fi-a*] — Din fr. **stupéfier**.

STUPEFIANT, *-Ă, stupefianți, -te*, adj., s.n. (Substanță din categoria drogurilor) care produce alterări ale funcțiilor psihice. ♦ (Substanță medicamentoasă) care inhibă centrul nervos, provocând o stare de inerție fizică și psihică și care, folosită mult timp, duce la obișnuință și la necesitatea unor doze crescânde; *p. gener.* (substanță) care, prin folosire repetată, dă naștere fenomenului de dependență; drog. [Pr.: *-fi-anț*] — Din fr. **stupéfiant**.

STUPEFIAT, *-Ă, stupefiați, -te*, adj. Încremenit de mirare; uimit, uluit. [Pr.: *-fi-aț*] — V. **stupefia**.

STUPEFIERE s.f. Acțiunea de a *stupefia* și rezultatul ei; încremenire, uimire, uluire, năucire. [Pr.: *-fi-e-*] — V. **stupefia**.

STUPI, *stupesc*, vb. IV. Intranz. și tranz. (Pop.) A scuipa. ♦ Tranz. Spec. A scuipa sau a se face că scuipă în semn de batjocorire, de înjosire a cuiva. ♦ Tranz. A elimina un obiect aflat sau introdus în gură. ♦ Expr. *A-și stupa sufletul* (cu cineva) = a se chinui mult cu un om neprinceput sau îndărătnic. ♦ (Despre pisici) A-și încorda corpul într-un gest de apărare sau de atac, însoțit de un pufăit specific. — Probabil lat. ***stupire** (<**scuppire* + *sputare*).

STUPID, *-Ă, stupizi, -de*, adj. 1. (Adesea adverbial) Lipsit de sens, de rațiune, de conținut; absurd. 2. (Despre oameni) Lipsit de inteligență, greoi la minte; nătâng, mărginit; (despre manifestări ale oamenilor) care dovedește, trădează lipsă de inteligență, de pricepere. — Din fr. **stupide**, lat. **stupidus**.

STUPIDITATE, (2) *stupidități*, s.f. 1. Însușirea de a fi stupid, lipsă de rațiune; prostie. 2. Faptă sau vorbă de om stupid; frază lipsită de sens; ineptie, stupidenie. — Din fr. **stupidité**, lat. **stupiditas, -atis**.

STUPLĂ, *stuple*, s.f. Amorsă specială întrebuintată la tunurile vechi pentru aprinderea încărcăturii de pulbere. — Cf. fr. *étoupe* și *ille*.

STUPINĂ, *stupine*, s.f. Loc unde se cresc albinele, unde sunt amplasați stupii și toate instalațiile anexe; albinărie, prisacă, stupărie. — **Stup** + suf. *-ină*.

STUPINIȚĂ, *stupinițe*, s.f. 1. (Rare) Diminutiv al lui *stupină*. 2. Plantă erbacee din familia orhideelor, cu două frunze bazale opuse, cu flori albe cu miros puternic de garoafe (*Platanthera bifolia*). — **Stupină** + suf. *-iță*.

STUPIȚ, *stupituri*, s.n. (Reg.) Scuipat. ♦ **Compus**: *stupitul-cucului* = plantă erbacee din familia cruciferelor, cu frunze în formă de rozetă, cu flori liliachii, roz, albe (*Cardamine pratensis*). — V. **stupi**.

STUPIȚURĂ, *stupituri*, s.f. (Reg.) Scuipătură. — **Stupi** + suf. *-tură*.

STUPIZENIE, *stupizenii*, s.f. (Fam.) Stupiditate (2). — **Stupid** + suf. *-enie*.

STUPEĂRE s.f. 1. Stare de uluire provocată de o surpriză sau de o emoție puternică; uimire, stupefacție. 2. (Med.) Simptom care apare în unele psihoze, manifestat prin deprimare, amuțire, imobilitate și insensibilitate completă. — Din fr. **stupeur**, lat. **stupor, -oris**.

STURION, *sturioni*, s.m. (La pl.) Ordin de pești răpitori marini de talie mare, cu scheletul cartilagos-osos, cu corpul fără solzi, acoperit cu cinci șiruri longitudinale de discuri osoase, pescuți pentru carnea, icrele negre și cleiul lor; (și la sg.) pește din acest ordin. [Pr.: *-ri-on*] — Cf. it. *sturio* n e, engl. *sturgeon*.

STURIONICULTURĂ s.f. Ramură a pisciculturii care se ocupă cu reproducerea dirijată și cu creșterea sturionilor. [Pr.: *-ri-o-*] — **Sturion** + **cultură**.

STURLUBĂTEC, *-Ă, adj. v. sturlubatic*.

STURLUBĂȚIC, *-Ă, sturlubatici, -ce*, adj. (Pop.) Nebunatic, neastâmpărat, zvăpăiat. [Var.: (reg.) **sturlubăteț**, *-ă, sturlubăteț, -ă, sturlubăteț, -ă, sturlubăteț, -ă* adj.] — **Sturlubăteț** + suf. *-ic*.

STURLUBĂȚI, *sturlubez*, vb. I. Intranz. (Reg.) A se zăpăci, a-și pierde capul, rațiunea. — Et. nec.

STURLUBĂRE s.f. (Reg.) Acțiunea de a *sturluba* și rezultatul ei; zăpăcire. — V. **sturluba**.

STURLUBĂȚ, *-Ă, sturlubați, -te*, adj. (Reg.; adesea substantivat) Nebunatic, neastâmpărat, zvăpăiat. [Var.: **sturlubăteț, -ă** adj.] — V. **sturluba**.

STURLUBĂTEC, *-Ă* adj. v. **sturlubatic**.

STURLUBĂȚIC, *-Ă* adj. v. **sturlubatic**.

STURZ, *sturzi*, s.m. Nume dat mai multor specii de păsări de pădure de talie mică, cu cioc conic și puternic, cu pene brune pe spate și albe-gălbui (cu pete brune) pe piept, care se hrănesc cu insecte, viermi, fructe etc. (*Turdus*). — Refăcut din pl. **turdi** (<lat. **turdus**, influențat probabil de lat. **sturmus**).

STURZISOR, *sturzișori*, s.m. Diminutiv al lui *sturzi*; sturzuleț. — **Sturz** + suf. *-ișor*.

STURZOĂICĂ, *sturzoaice*, s.f. (Rare) Femela sturzului. — **Sturz** + suf. *-oaică*.

STURZULEȚ, *sturzuleți*, s.m. Sturzișor. — **Sturz** + suf. *-uleț*.

STYROFLĂX, s.n. Material izolant obținut din polistiren, folosit la izolarea cablurilor de înaltă frecvență și ca dielectric pentru condensatori cu stabilitate la temperatură. — Din fr. **styroflex**.

SUAV, *-Ă, suavi, -e*, adj. Care produce o impresie de gingășie, de finețe; delicat, grațios, fin. [Pr.: *su-av*] — Din fr. **suave**.

SUAVITATE s.f. Însușirea a ceea ce este suav; delicatețe, gingășie, finețe. [Pr.: *su-a-*] — Din fr. **suavité**.

SUB¹- Element de compunere care indică poziția inferioară a unui obiect față de altul sau o cantitate, o intensitate, o calitate, o ierarhie inferioară în raport cu alta de același tip, și care servește la formarea unor substantive, adjective și verbe. — Din fr. **sub-**, lat. **sub**.

SUB² prep. I. (Introduce un complement circumstanțial de loc). 1. (Arată poziția unei persoane sau a unui lucru care se găsește sau ajunge mai jos decât cineva sau ceva) *Dedesubt. A căzut sub masă*. ♦ Expr. *A se afla (sau a fi, a se pomeni) sub soare* = a exista; a trăi. *A muri sub cuțit* = a muri în timpul unei operații chirurgicale. ♦ (Împreună cu prep. „de”, indică punctul de plecare al unui fenomen) *De sub pământ se aud zgomote*. ♦ (Împreună cu prep. „pe”, arată în mod neprecis poziția sau mișcarea unui lucru care se află mai jos decât altul, dedesubtul altuia) *Se plimba pe sub ferestre*. 2. (Rare) În. 3. La marginea, la poalele, jos, lângă... *Sub zidurile cetății*. II. (Introduce un complement circumstanțial de timp) În timpul, pe vremea. *Ilustra românilor sub Mihai-Vodă Viteazul*. ♦ (Pop.) *Sub seară* = pe înserate. *Pe sub seară* = cam pe seară, spre seară. *Sub amiază* (sau *amiazăzi*) = aproape de miezul zilei. III. (Introduce un complement circumstanțial de cauză) *larbă oflilită sub arșița soarelui*. IV. (Introduce un complement circumstanțial de mod) 1. (Exprimă un raport de supunere, de dependență față de cineva) *Avea sub mână o armată de subalterni*. 2. (În expr.). *Sub ochii* (cuiva) = în prezența (cuiva), fiind de față (cineva). *A ține* (sau *a păstra*) sub cheie = a tănui (ceva). *A fi* (sau *a se găsi*) *sub foc* = a se găsi în prima linie de luptă. *Sub pretext* (sau *cuvânt, motiv*) *că...* = invocând un motiv (fals). *Sub niciun cuvânt* (sau *chip*) = cu niciun preț, nicicicum, niciodată. *Sub semnătură* = cu numele semnat (spre confirmare). *Sub titlu de...* = purtând numele sau titlul de... *Sub lozinca...* = cu cuvântul de ordine, cu deviza... 3. (Înainte de un numeral sau a unui nume de cantitate,

exprimă inferioritatea cantitativă) Mai puțin ca... *Sub o mie de lei*. **V.** (Introduce nume predicative și atribute) *Un spectacol sub așteptări*. **VI.** (Introduce un complement circumstanțial de relație; în expr.) *Sub raportul...* (sau *sub acest raport*) = din punctul de vedere al... [Var.: (pop.) **supț**, **subț** prep.] — Lat. **subtus**.

SUBACVÁTIC, **-Ă**, *subacvatici*, *-ce*, adj. Care se află, se petrece sub apă; care se referă la mediul existent pe fundul apelor. — **Sub¹- + acvatic**.

SUBALIMENTĂ, *subalimentez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) alimenta (sistematic) în mod insuficient din punct de vedere calitativ și cantitativ. — **Sub¹- + alimenta** (după fr. *sous-alimenter*).

SUBALIMENTĂRE s.f. Acțiunea de a (se) *subalimenta* și rezultatul ei; subalimentație, subnutriție (1). — V. **subalimenta**.

SUBALIMENTĂT, **-Ă**, *subalimentați*, *-te*, adj. Hrănit (sistematic) în mod insuficient; subnutrit. — V. **subalimenta**.

SUBALIMENTĂȚIE s.f. Subalimentare. — **Sub¹- + alimentație** (după fr. *sous-alimentation*).

SUBALPIN, **-Ă**, *subalpini*, *-e*, adj. Care este situat în regiunea imediat inferioară celei alpine, la poalele unor munți înalți; caracteristic unei asemenea regiuni. ⇨ *Etaj subalpin* = vegetație aflată deasupra limitei superioare a pădurilor, care constă în tufișuri de jneapăn, ienupăr, smirdar, paiști etc. — Din fr. **subalpin**.

SUBALTÉRN, **-Ă**, *subalterni*, *-e*, adj., s.m. și f. (Persoană) care este subordonată altei persoane (într-o slujbă, într-o muncă), care lucrează sub ordinele altuia mai mare în grad. — Din fr. **subalterne**.

SUBALTERNĂRE, *subalternări*, s.f. (Log.) Raport între judecățile universale și judecățile particulare de aceeași calitate, caracterizat prin faptul că din adevărul judecății universale decurge cu necesitate adevărul judecății particulare, iar din falsitatea judecății particulare rezultă cu necesitate falsitatea judecății universale. — **Sub¹- + alternare**.

SUBANSĂMBLU, *subansambluri*, s.n. Grup de piese care alcătuiesc o parte componentă a unei mașini, a unui sistem tehnic etc., acționând în cadrul acestora ca o unitate funcțională distinctă. [Pl. și: *subansmable*] — **Sub¹- + ansamblu** (după fr. *sous-ensemble*).

SUBANTREPRENOR, *subantreprenori*, s.m. Antreprenor care execută numai o parte dintr-o lucrare contractată integral de altul. — **Sub¹- + antreprenor** (după fr. *sous-entrepreneur*).

SUBAPRECIĂ, *subapreciez*, vb. I. Tranz. A prețui pe cineva sau ceva mai puțin decât merită, a aprecia sub valoarea reală, a micșora importanța unei persoane, a unui lucru, a unei situații; a subestima, a subevalua. ⇨ Refl. *Se subapreciază*. [Pr.: *-ci-a-*] — **Sub¹- + aprecia**.

SUBAPRECIĂT, **-Ă**, *subapreciați*, *-te*, adj. Care este subestimat, subevaluat. [Pr.: *-ci-a-*] — V. **subaprecia**.

SUBAPRECIERE, *subaprecieri*, s.f. Faptul de a (se) *subaprecia*; subestimare, subevaluare. [Pr.: *-ci-e-*] — V. **subaprecia**.

SUBĂRBĂ, *subarbe*, s.f. Frânghie, odgon care susține, fixează bompresul unei nave cu pânze. — Din fr. **sous-barbe**.

SUBARBORÉT, *subarborete*, s.n. Fiecare dintre grupurile de arbuști care cresc într-un arboret. [Pl. și: *subarboreturi*, (m.) *subarborete*] — **Sub¹- + arboret**.

SUBARBŪST, *subarbuști*, s.m. Arbușt de cărui înălțime nu depășește un metru, având tulpina lemnoasă numai la bază; plantă care face trecerea între arbuști și plantele erbacee. — **Sub¹- + arbust**.

SUBARENDĂ, *subarendez*, vb. I. Tranz. A da sau a lua în arendă exploatarea unui bun pe care persoana care îl arendează îl deține tot în arendă de la proprietar. — **Sub¹- + arenda**.

SUBARENDĂRE, *subarendări*, s.f. Acțiunea de a *subarenda* și rezultatul ei. — V. **subarenda**.

SUBARENDĂȘ, *subarendăș*, s.m. Persoană care ia în arendă exploatarea unui bun de la arendaș (și nu direct de la proprietar). — **Sub¹- + arendaș**.

SUBARMONICĂ, *subarmonice*, s.f. (Fiz.) Componentă a unei vibrații complexe, a cărei frecvență este un submultiplu al frecvenței armonicii principale. — După fr. **sous-harmonique**.

SUBASMÉNT, *subasmente*, s.n. (Arh.) Partea inferioară a unei construcții pe care se sprijină (aparent) toată clădirea; soclu. — Din fr. **soubassement**.

SUBATOMIC, **-Ă**, *subatomici*, *-ce*, adj. (Despre particule) Mai mic decât atomul; care intră în componența atomului. — Din fr. **subatomique**.

SUBCAPÍTOL, *subcapitole*, s.n. Diviziune (unitară) a unui capitol. — **Sub¹- + capitol**.

SUBCARPÁTIC, **-Ă**, *subcarpatici*, *-ce*, adj. Care este situat în regiunea imediat inferioară celei carpatice; caracteristic acestei regiuni. — **Sub¹- + carpatic**.

SUBCELULĂR, **-Ă**, *subcelulari*, *-e*, adj. (Biol.) Care este mai mic decât celula; care intră în componența celulei. — **Sub¹- + celular**.

SUBCHIRIAȘ, **-Ă**, *subchiriași*, *-e*, s.m. și f. Persoană care închiriază un imobil sau o parte din el de la chiriașul titular, principal; sublocatar. [Pr.: *-ri-aș*] — **Sub¹- + chiriaș**.

SUBCLĂSĂ, *subclase*, s.f. (Biol.) Categorie sistematică intermediară între clasă și ordin. — **Sub¹- + clasă** (după fr. *sous-classe*).

SUBCLASIFICĂRE, *subclasificări*, s.f. Clasificare secundară. — **Sub¹- + clasifica** (după fr. *sous-clasification*).

SUBCLAVICULĂR, **-Ă**, *subclaviculari*, *-e*, adj. Situat sub claviculă, privitor la regiunea de sub claviculă. — **Sub¹- + clavicular** (după fr. *sous-claviculaire*).

SUBCOMISĂR, *subcomisari*, s.m. Funcționar de poliție aflat în imediata subordonare a comisariului; gradul acestui funcționar. — **Sub¹- + comisar** (după fr. *sous-comissaire*).

SUBCOMITÉT, *subcomitete*, s.n. Parte a unui comitet însărcinată cu examinarea unor lucrări preliminare. — **Sub¹- + comitet** (după fr. *sous-comitet*).

SUBCONȘTIÉNT s.n. Sferă a fenomenelor psihice care se desfășoară în afara conștiinței și care au putut fi anterior conștiente sau ar putea deveni conștiente ulterior. [Pr.: *-ști-enț*] — **Sub¹- + conștient** (după fr. *subconscient*).

SUBCONTRĂCT, *subcontracte*, s.n. Contract secundar. — Din engl. **subcontract**.

SUBCONTRARIETĂTE, *subcontrarietăți*, s.f. (Log.) Raport între judecata particular-afirmativă și cea particular-negativă, caracterizat prin faptul că nu pot fi ambele false, dar pot fi ambele adevărate în același timp și sub același raport. [Pr.: *-ri-e-*] — **Sub¹- + contrarietate**.

SUBCORTICAL, **-Ă**, *subcorticali*, *-e*, adj. Care este situat dedesubtul cortexului cerebral, renal sau suprarenal; privitor la aceste regiuni. — **Sub¹- + cortical** (după fr. *sous-cortical*).

SUBCULTURĂ, *subculturi*, s.f. 1. Tendință de manifestare subiacentă a unei culturi elementare. 2. Cultură a grupurilor și subgroupurilor sociale dintr-o comunitate etnică. — Din engl. **subculture**. Cf. fr. *sous-culture*.

SUBCUTANĂT, **-Ă**, *subcutanați*, *-te*, adj. Care se află sub piele; care pătrunde sub piele; care se face sub piele; subcutaneu. *Injecție subcutanată*. — **Sub¹- + cutanat**.

SUBCUTANÉU, **-ÉE**, *subcutanei*, *-ee*, adj. (Livr.) Subcutanat. — **Sub¹- + cutaneu** (după fr. *sous-cutané*).

SUBDEZVOLTĂRE, *subdezvoltări*, s.f. Fenomen social-economic specific unui mare grup de țări ale lumii contemporane, cu un potențial economic scăzut. — **Sub¹- + dezvoltare**.

SUBDEZVOLTĂT, **-Ă**, *subdezvoltați*, *-te*, adj. (Despre persoane) Insuficient dezvoltat psihic sau fizic; (despre țări) caracterizat prin subdezvoltare. — **Sub¹- + dezvoltat** (după fr. *sous-développé*).

SUBDIALÉCT, *subdialecte*, s.n. Ramificație teritorială a unei limbi, subordonată dialectului și superioară graiului. [Pr.: *-di-a-*] — **Sub¹- + dialect**.

SUBDIMENSIONĂ, *subdimensionez*, vb. I. Tranz. A construi, a realiza mașini, instalații etc. sub dimensiuni normale. — **Sub¹- + dimensiuna**.

SUBDIMENSIONĂT, **-Ă**, *subdimensionați*, *-te*, adj. Dimensionat (greșit) sub normele obișnuite. — V. **subdimensiona**.

SUBDIRÉCTOR, **-OĂRE**, *subdirectori*, *-oare*, s.m. și f. (Inv.) Persoană care îndeplinește funcția de ajutor al unui director; director adjunct; titlu, grad purtat de această persoană. — **Sub¹- + director** (după fr. *sous-directeur*).

SUBDIVÍDE, *subdivid*, vb. III. Tranz. (Rar) A subîmpărți. — **Sub¹- + divide** (după fr. *subdiviser*).

SUBDIVIZĂ, *subdivizez*, vb. I. Tranz. A subdivide, a subîmpărți. — Din fr. **subdiviser**.

SUBDIVIZĂRE, *subdivizări*, s.f. Acțiunea de a *subdiviza* și rezultatul ei; subîmpărțire. — V. **subdiviza**.

SUBDIVIZĂT, **-Ă**, *subdivizați*, *-te*, adj. Care a fost subîmpărțit. — V. **subdiviza**.

SUBDIVIZIONĂR, **-Ă**, *subdivizionari*, *-e*, adj. Obținut printr-o subîmpărțire, care aparține unei subdiviziuni. [Pr.: *-zi-o-*] — Din fr. **subdivisionnaire**.

SUBDIVIZIUNE, *subdiviziuni*, s.f. Parte obținută prin împărțirea unei părți dintr-un tot care a mai fost împărțit; subîmpărțire. [Pr.: *-zi-u-*] — Din fr. **subdivision**.

SUBDOMINĂNTĂ, *subdominante*, s.f. (Muz.) Treapta a patra a modurilor major sau minor. ⇨ Acord construit pe treapta a patra a modurilor major sau minor. — **Sub¹- + dominantă** (după fr. *sous-dominante*).

SUBECUATORIAL, -Ă, *subecuatorial*, -e, adj. Care se află între ecuator și tropice; specific acestei regiuni. [Pr.: -cu-a-to-ri-a] — Din fr. **subéquatorial**.

SÚBER s.n. (Bot.) Ţesut de apărare care se formează la suprafața organelor plantelor (de obicei în scoarța tulpinilor, a rădăcinilor și a tuberculilor), unde epiderma e înlocuită cu celule a căror membrană se află impregnată cu suberină. — Din lat., fr. **suber**.

SUBERINĂ s.f. Substanță organică formată din acizi grași, care se găsește în membrana celulară a suberului. — Din fr. **subérine**.

SUBESTIMĂ, *subestimez*, vb. I. Tranz. A atribui unei ființe, unui lucru, unei împrejurări o importanță sau o valoare mai mică decât cea reală; a subaprecia, a subevalua. ♦ Refl. X se *subestimează*. — **Sub**¹ + **estima** (după fr. *sous-estimer*).

SUBESTIMĂRE s.f. Faptul de a (se) *subestima*; subapreciere, subevaluare. — V. **subestima**.

SUBETĂJ, *subetaje*, s.n. Strat sau succesiune de strate care se caracterizează prin individualitate petrografică și paleontologică, alcătuită din subdiviziune a unui etaj geologic. — **Sub**¹ + **etaj** (după fr. *sous-étage*).

SUBVALUĂ, *subvaluez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) *subestima*. [Pr.: -lu-a] — **Sub**¹ + **evalua** (după fr. *sous-évaluer*).

SUBVALUĂRE, *subvaluări*, s.f. Faptul de a (se) *subevalua*; subapreciere, subestimare. [Pr.: -lu-a] — V. **subevalua**.

SUBEXPUNE, *subexpun*, vb. III. Tranz. A expune la lumină materiale fotosensibile un timp mai scurt decât cel necesar pentru obținerea unei imagini clare. — **Sub**¹ + **expune** (după fr. *sous-exposer*).

SUBEXPUNERE s.f. Acțiune de a *subexpune* și rezultatul ei. — V. **subexpune**.

SUBFEBRIL, -Ă, *subfebrili*, -e, adj. Care se referă la subfebrilitate, care are o stare de subfebrilitate. — Din fr. **subfébrile**.

SUBFEBRILITATE s.f. Stare a organismului care se caracterizează prin ridicarea moderată a temperaturii normale. — **Sub**¹ + **febrilitate**.

SUBFILIALĂ, *subfiliale*, s.f. Secție a unei întreprinderi sau instituții mai mică decât filiala. [Pr.: -li-a] — **Sub**¹ + **filială**.

SUBGRINDĂ, *subgrinzi*, s.f. Grindă de lemn, de lungime relativ mică, așezată sub o grindă principală a unei construcții, în dreptul unui reazem, pentru a asigura construcției o rezistență mai mare. — **Sub**¹ + **grindă**.

SUBGRUPĂ, *subgrupe*, s.f. Subdiviziune a grupeii. — **Sub**¹ + **grupă** (după fr. *sous-groupe*).

SUBIACENT, -Ă, *subiacenți*, -te, adj. Care este plasat dedesubt. [Pr.: -bi-a] — Din fr. **subjacent**, lat. **subjacens**, -entis.

SUBICTER, *subicter*, s.n. Simptom constând din culoarea ușor gălbuie a pielii și a mucoaselor apărut din cauza creșterii concentrației bilirubinei în sânge, care constituie unul dintre semnele de început ale hepatitei. — Din fr. **subictère**.

SUBIÉCT, *subiecte*, s.n., (4) *subiecți*, s.m. 1. S.n. Totalitatea acțiunilor, evenimentelor (prezentate într-o anumită succesiune) care alcătuiesc conținutul unei opere literare, cinematografice etc. ♦ Chestiune, temă despre care vorbește sau scrie cineva. ♦ Cauză, pricină, motiv. 2. S.n. (Lingv.) Partea principală a propoziției care arată cine săvârșește acțiunea exprimată de predicatul verbal la diateza activă sau reflexivă, cine suferă acțiunea când predicatul verbal este la diateza pasivă sau cui i se atribuie o însușire ori o caracteristică exprimată de numele predicativ în cazul predicatului nominal. 3. S.n. (Log.) Termen al unor judecăți, reprezentând noțiunea ce desemnează obiectul gândirii despre care se afirmă sau se neagă însușirea exprimată de predicatul logic. 4. S.m. Ființă aflată sub observație, supusă anchetei, experimentului etc.; individ care prezintă anumite caracteristici. 5. S.m. (În sintagmele) *Subiect de drepturi și obligații* = persoană care, în cadrul raporturilor juridice, are drepturi și obligații. *Subiect impozabil* = persoană fizică sau juridică obligată prin lege să plătească un anumit impozit către stat. — Din lat. **subjectum** (cu unele sensuri după fr. *sujet*).

SUBIECTIV, -Ă, *subiectivi*, -e, adj. 1. (Fil.) Care are loc în conștiință (individuală sau colectivă). 2. Care ține de subiectivism (1). 3. Care ține doar de părerea personală, necorepunzătoare realității, a cuiva; lipsit de obiectivitate; părtinitor. — Din fr. **subiectif**.

SUBIECTIVĂ, *subiectivez*, vb. I. Tranz. A prezenta, a înfățișa ceva în felul său personal; a imprima un caracter personal unei acțiuni. — Din fr. **subjectiver**.

SUBIECTIVISM s.n. 1. Orientare filosofică idealistă care neagă existența lumii obiective, reducând realitatea la conștiința pe care subiectul o are despre aceasta. 2. (Rar) Subiectivitate. — **Subiectiv** + suf. -ism (după fr. *subjectivisme*).

SUBIECTIVIST, -Ă, *subiectiviști*, -ste, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care aparține subiectivismului (1), privitor la subiectivism. 2. S.m. și f. Adept al

subiectivismului (1). 3. Adj. Care are un caracter personal (neconform cu realitatea); bazat pe impresii personale. 4. S.m. și f. Persoană care manifestă subiectivitate. — **Subiectiv** + suf. -ist (după fr. *subjectiviste*).

SUBIECTIVITATE s.f. Insușirea de a fi subiectiv (2); atitudine subiectivă, părtinitoră față de cineva sau de ceva; subiectivism (2). — **Subiectiv** + suf. -itate (după fr. *subjectivité*).

SUBINGINER, -Ă, *subingineri*, -e, s.m. și f. Absolvent al unui colegiu sau secții tehnice (care lucrează în subordinea unui inginer). — **Sub**¹ + **inginer** (după fr. *sous-ingénieur*).

SUBINTITULĂ, *subintitulez*, vb. I. Tranz. A da unei scrieri și un titlu secundar (în afară de cel principal). — **Sub**¹ + **intitula**.

SUBINVOLUȚIE, *subinvoluții*, s.f. (Med.) Regresiune. ♦ *Subinvoluție uterină* = regresiune a uterului în lăuzie, care se produce mai încet decât normal. — Din fr., engl. **subinvolution**.

SUBIT, -Ă, *subiți*, -te, adj. (Adesea adverbial) Care se produce într-un timp foarte scurt și pe neașteptate; brusc, neprevăzut, neașteptat. — Din fr. **subit**.

SUBIMPĂRȚI, *subîmpart*, vb. IV. Tranz. A împărți o parte dintr-un tot în părți mai mici; a subdivida. — **Sub**¹ + **împărți**.

SUBIMPĂRȚIRE, *subîmpărțiri*, s.f. Acțiunea de a *subîmpărți* și rezultatul ei; (concr.) parte care intră în componența unei părți mai mari care a fost împărțită; subdiviziune; grupă; subunitate. — V. **subîmpărți**.

SUBÎNCHIRIA, *subînchiriez*, vb. I. Tranz. A da cu chirie un imobil sau o parte dintr-un imobil închiriat pe seama sa. ♦ A lua cu chirie de la chiriașul principal o parte dintr-un imobil sau întregul imobil. [Pr.: -ri-a] — **Sub**¹ + **închiria** (după fr. *sous-louer*).

SUBÎNCHIRIERE, *subînchirieri*, s.f. Acțiunea de a *subînchiria* și rezultatul ei. [Pr.: -ri-e] — V. **subînchiria**.

SUBÎNCRENGĂTURĂ, *subîncrengături*, s.f. Subdiviziune a unei încrengături. — **Sub**¹ + **încrengătură**.

SUBÎNȚINDE, pers. 3 *subînține*, vb. III. Tranz. (Despre coarde și unghiuri) A delimita un arc de cerc. — **Sub**¹ + **înține**.

SUBÎNȚINDERE, *subînținderi*, s.f. Acțiunea de a *subînține* și rezultatul ei. — V. **subînține**.

SUBÎNȚINS, -Ă, *subînțiși*, -se, adj. (Despre coarde și unghiuri) Care delimitează un arc de cerc. — V. **subînține**.

SUBÎNȚELEGE, *subînțeleg*, vb. III. Refl. și tranz. A (se) înțelege (dintr-un context, dintr-o convorbire, dintr-o aluzie) ceva ce nu este exprimat direct. ♦ Refl. A fi de la sine înțeles, a rezulta, a reieși. — **Sub**¹ + **înțelege** (după fr. *sous-entendre*).

SUBÎNȚELÉS¹, *subînțelesuri*, s.n. Ceea ce se înțelege în mod indirect dintr-o afirmație, dintr-un context etc.; aluzie. ♦ Expr. *A vorbi cu subînțeles* (sau *subînțelesuri*) = a face anumite aluzii, a nu-și exprima direct gândul. — V. **subînțelege**.

SUBÎNȚELÉS², -EASĂ, *subînțeleși*, -se, adj. Care reiese sau se înțelege de la sine, fără să fie exprimat. — V. **subînțelege**.

SUBJONCTIV, *subjunctive*, s.n. (Gram.) Conjunctiv. — Din fr. **subjunctif**.

SUBJUGĂ, *subjug*, vb. I. Tranz. 1. A supune o țară, un popor (prin forța armelor); a robi, a cuceri. 2. A pune în dependență (economică, politică etc.) față de cineva; a domina, a înrobi, a exploata. 3. Fig. A exercita asupra cuiva o influență, o atracție covârșitoare; p. ext. a fermeca, a cuceri. — Din fr. **subjuguere**.

SUBJUGĂRE, *subjugări*, s.f. Acțiunea de a *subjuga* și rezultatul ei. — V. **subjuga**.

SUBJUGĂT, -Ă, *subjugați*, -te, adj. 1. Care a fost cucerit de o putere străină. 2. Care este în dependență (economică sau politică) față de cineva. 3. Fig. Plin de încântare, de admirație; fermecat. — V. **subjuga**.

SUBJUGĂTOR, -OĂRE, *subjugători*, -oare, adj. (Rar) Care subjugă; fig. care cucerește prin însușiri deosebite, care farmecă. — **Subjuga** + suf. -ător.

SUBLIM, -Ă, *sublimi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care se ridică sau se află la o mare înălțime în ierarhia valorilor (morale, estetice, intelectuale), la cel mai înalt grad de desăvârșire, de frumusețe; măreț, superb, înălțător, minunat. ♦ *Sublima Poartă* = guvernul sultanului în vechiul Imperiu Otoman; Poarta Otomană. 2. S.n. Forma cea mai înaltă a perfecțiunii (în estetică, artă); desăvârșire. — Din fr. **sublime**.

SUBLIMĂ, *sublimez*, vb. I. 1. Intrans. (Despre corpuri chimice) A trece (prin încălzire) din starea solidă direct în stare gazoasă, fără a mai trece prin starea lichidă. ♦ A trece dintr-o stare cristalină în stare de vapori și apoi din nou în stare de cristale, prin condensarea vaporilor. 2. Refl., tranz. și intrans. A (se) transpune pe un plan superior, în sentimente superioare. ♦ Fig. A (se) purifica, a (se) rafina. — Din fr. **sublimier**.

SUBLIMĂRE, *sublimări*, s.f. Faptul de a *sublima*. — V. **sublima**.

SUBLIMAT, *sublimați*, s.m. Corp solid obținut prin sublimarea unei substanțe și prin readucerea vaporilor ei în stare solidă. ♦ *Sublimat coroziv*

= clorură de mercur care se prezintă sub formă de pulbere albă, solubilă în apă, utilizată ca dezinfectant extern. — Din fr. **sublimé**.

SUBLIMINAL, -Ă, subliminali, -e, adj. (Psih.) Care este inferior pragului conștiinței, care nu devine conștient. — Din fr. **subliminal**.

SUBLIMITATE s.f. (Rar) Înșușire a ceea ce este sublim; perfecțiune, desăvârșire. — Din fr. **sublimité**.

SUBLINGUAL, -Ă, sublinguali, -e, adj. (Anat.) Care se află sub limbă. [Pr.: -gu-a] — Din fr. **sublingual**.

SUBLINIĂ, subliniezi, vb. I. Tranz. 1. A trage una sau mai multe linii sub un cuvânt sau un text scris, spre a-l scoate în evidență. 2. Fig. A pune în evidență, a accentua. ♦ A remarca ceva cu o insistență deosebită. [Pr.: -ni-a] — **Sub¹- + linia** (după fr. *souligner*).

SUBLINIĂT¹, s.n. Faptul de a sublinia. [Pr.: -ni-a] — V. **sublinia**.

SUBLINIĂT², -Ă, subliniați, -te, adj. 1. (Despre texte sau cuvinte scrise) Scos în evidență printr-una sau mai multe linii trase dedesubt. 2. Fig. (Despre fraze, cuvinte rostite) Pus în evidență printr-o accentuare specială, printr-un gest expresiv. [Pr.: -ni-a] — V. **sublinia**.

SUBLINIÈRE, sublinieri, s.f. Acțiunea de a sublinia și rezultatul ei; (concr.) linie trasă sub un text sau un cuvânt scris. [Pr.: -ni-e] — V. **sublinia**.

SUBLITERĂR, -Ă, subliterari, -e, adj. Care se situează, valoric, sub nivelul unei literaturi adevărate. — După engl. **subliterary**.

SUBLITERATURĂ s.f. Literatură de calitate proastă. — **Sub¹- + literatură** (după engl. *subliterature*)

SUBLOCATĂR, -Ă, sublocatari, -e, s.m. și f. (Rar) Subchirias. — **Sub¹- + locatar** (după fr. *sous-locataire*).

SUBLOCOTENENT, sublocotenenți, s.m. Cel mai mic grad de ofițer în armată; persoană care are acest grad. — **Sub¹- + locotenent** (după fr. *sous-lieutenant*).

SUBLUNĂR, -Ă, sublunari, -e, adj. Care este situat între Pământ și orbita Lunii. — Din fr. **sublunare**.

SUBLUXĂȚIE, subluxații, s.f. (Med.) Luxație parțială, ușoară. — Din fr. **subluxation**.

SUBMANDIBULAR, -Ă, submandibulari, -e, adj. (Anat.; despre glande salivare și ganglioni) Care se află sub mandibulă. — **Sub¹- + mandibular**.

SUBMARIN, -Ă, submarini, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care se găsește sau se produce sub suprafața mării sau oceanului, ori pe fundul lor; referitor la regiunea de sub suprafața mării sau oceanului. 2. S.n. Navă de luptă sau de cercetare care poate naviga atât la suprafață cât și sub suprafața unei ape; submersibil (2). — **Sub¹- + marin** (după fr. *sous-marin*).

SUBMEDIANTĂ, submediante, s.f. Treapta a doua a unei game minore sau majore. [Pr.: -di-an-] — **Sub¹- + mediantă**.

SUBMÉDIE, submedii, s.f. Proporție de cifre mai mică decât media. — **Sub¹- + medie**.

SUBMEDIÓCRU, -Ă, submediocri, -e, adj. (Despre lucruri) De calitate inferioară, îndoielnică. ♦ (Despre manifestări ale oamenilor) Care denotă lipsă de calități. — **Sub¹- + mediocru**.

SUBMERSIBIL, -Ă, submersibili, -e, adj., s.n. 1. Adj. Care este adaptat pentru a se cufunda și a pluti sub apă. 2. S.n. Submarin (2). — Din fr. **submersible**.

SUBMERSIUNE, submersiuni, s.f. 1. Cufundare totală a unui corp sub suprafața unui lichid. ♦ Spec. (Geol.) Coborâre a unei regiuni sub nivelul mării. 2. Adâncime la care se află cufundat un corp într-un lichid, măsurată de la nivelul suprafeței libere a acestuia. 3. Metodă de irigație (folosită mai ales în cultivarea orezului) care constă în acoperirea solului cu un strat de apă care stagnează un timp limitat. [Pr.: -si-u-] — Din fr. **submersion**.

SUBMILIMÉTRIC, -Ă, submilimetrici, -ce, adj. (Despre unde) Cu lungimi sub un milimetru. — **Sub¹- + milimetric**.

SUBMINĂ, subminezi, vb. I. Tranz. A ataca, a lovi (indirect, pe ascuns) pentru a slăbi, a compromite, a zădărnici sau a nimici o acțiune, o realizare (a unui adversar). — **Sub¹- + mina**.

SUBMINĂRE, subminări, s.f. Acțiunea de a submina și rezultatul ei. ♦ (Jur.) *Subminarea puterii de stat* = infracțiune care constă în acțiuni armate sau orice alte acțiuni violente săvârșite de un grup de persoane, de natură a slăbi puterea de stat. *Subminarea economiei naționale* = infracțiune care constă în fapta unei persoane (sau a unui grup de persoane) care împiedică, prin diferite mijloace, desfășurarea activității normale a economiei naționale, aducând grave prejudicii acesteia. — V. **submina**.

SUBMULTIPLU, submultipli, s.m. (Mat.) Mărime care se cuprinde de un număr întreg de ori într-o mărime de aceeași natură. ♦ Unitate de măsură derivată care reprezintă o asemenea mărime. — **Sub¹- + multiplu** (după fr. *sous-multiple*).

SUBMULTÎME, submulțimi, s.f. (Mat.) Mulțime de elemente care aparțin unei mulțimi date. — **Sub¹- + mulțime**.

SUBNORMĂL, -Ă, subnormali, -e, adj. Insuficient dezvoltat din punct de vedere psihic sau fizic. — **Sub¹- + normal**.

SUBNUCLEĂR, -Ă, subnucleari, -e, adj. (Fiz.) Mai mic decât nucleul atomului; care intră în componența nucleului atomic. [Pr.: -cle-ar] — Din engl. **subnuclear**.

SUBNUTRIT, -Ă, subnutriți, -te, adj. Subalimentat. — **Sub¹- + nutrit**.

SUBNUTRIȚIE s.f. 1. Subalimentare. 2. Stare patologică cronică cauzată de reducerea rației alimentare, de tulburări ale absorbției intestinale sau de creșterea consumului energetic al organismului. — **Sub¹- + nutriție**.

SUBOFIȚÉR, subofițeri, s.n. Grad militar superior sergentului și inferior sublocotenentului; persoană care deține acest grad. — **Sub¹- + ofițer** (după fr. *sous-officier*).

SUBORBITĂL, -Ă, suborbitali, -e, adj. Care se află sau are loc sub orbita cerească. — **Sub¹- + orbital**.

SUBORDIN, subordine, s.n. 1. Subdiviziune a unui ordin în sistematica științelor naturii. 2. (În loc. adj. și adv.) În subordine sau în subordinele *cuiva* = (aflat) într-un raport de subordonare față de cineva sau de ceva. — **Sub¹- + ordin** (după fr. *sous-ordre*).

SUBORDONĂ, subordonezi, vb. I. Tranz. A face ca cineva sau ceva să depindă de altcineva sau de altceva, a stabili o ordine de dependență de la inferior la superior. — Din fr. **subordonner**.

SUBORDONĂRE s.f. Acțiunea de a subordona și rezultatul ei; dependență. ♦ (Log.) Raport de concordanță între două noțiuni, de la noțiunea subordonată (*specia*) la noțiunea supraordonată (*genul*). ♦ Raport sintactic între două elemente lingvistice (cuvinte, construcții, propoziții), dintre care unul depinde din punct de vedere gramatical de celălalt. ♦ Raport de ierarhie între organele puterii de stat sau între cele ale administrației de stat, ori între acestea și organele puterii care le-au ales, în temeiul căruia organul superior îndrumă și controlează activitatea organului inferior, putând să le anuleze actele ilegale. — V. **subordona**.

SUBORDONĂT, -Ă, subordonați, -te, adj. Dependent de cineva sau de ceva, aflat într-o relație de subordonare. ♦ *Propoziție subordonată* (și substantivat, f.) = propoziție care depinde din punct de vedere gramatical de altă propoziție, îndeplinind funcția unei părți de propoziție a regentei; propoziție secundară. ♦ (Substantivat) Subaltern. — Din fr. **subordonné**.

SUBORDONATÓR, -OĂRE, subordonatori, -oare, adj. Care subordonează, care are ceva sau pe cineva în subordine. ♦ *Conjunctie subordonatoare* = conjuncție care leagă propozițiile subordonate de propoziția regentă — **Subordona** + suf. *-tor*.

SUBPĂT, s.n. v. supat.

SUBPĂMÂNTEÂN, -Ă, subpământeni, -e, adj. Care se află în pământ, sub nivelul solului; subteran. ♦ (Rar; despre vehicule) Care circulă pe sub pământ. — **Sub¹- + pământean**.

SUBPOLĂR, -Ă, subpolari, -e, adj. (Despre regiuni geografice sau despre fauna, flora, clima lor) Care se găsește în zona unuia dintre cele două cercuri polare, în imediata apropiere a acestora; care este specific acestei zone. — **Sub¹- + polar**.

SUBPONDERĂL, -Ă, subponderali, -e, adj. Care are o greutate mai mică decât greutatea normală. — **Sub¹- + ponderal**.

SUBPOPULĂT, -Ă, subpopulați, -te, adj. Care are puțină populație față de întinderea și de condițiile de viață ale teritoriului respectiv. — **Sub¹- + populat**.

SUBPREFÉCT, subprefecți, s.m. (În vechea organizare administrativă) Ajutor al prefectului însărcinat cu administrarea unei plase sau a unui județ. — **Sub¹- + prefect** (după fr. *sous-préfet*).

SUBPREFECTURĂ, subprefecturi, s.f. (În vechea organizare administrativă) 1. Funcția de subprefect. ♦ Local unde era sediul subprefectului. 2. Plasă (II 2) administrată de un subprefect. ♦ Comună servind subprefectului ca reședință; sediu de plasă (II 2). — **Sub¹- + prefectură** (după fr. *sous-préfecture*).

SUBPRESIUNE s.f. Presiune mai joasă decât o presiune de referință. [Pr.: -si-u-] — **Sub¹- + presiune** (după germ. *Unterdruck*).

SUBPRODUCȚIE, subproducții, s.f. Producție care nu satisface nevoile consumatorilor. — **Sub¹- + producție** (după fr. *sous-production*).

SUBPRODŪS, subproduse, s.n. Produs (de obicei deșeuri sau substanțe recuperabile) obținut din același proces de fabricație ca și produsul de bază; produs secundar. — **Sub¹- + produs** (după fr. *sous-produit*).

SUBRAMURĂ, subramuri, s.f. Sector de activitate subordonat unei ramuri (2). — **Sub¹- + ramură**.

SUBRĂȚ, subrațe, s.n. 1. Subsuoară (1). 2. Linie care marchează punctele de adâncime a răscoiturii mâncilor la subsuoara obiectelor de îmbrăcăminte. — **Sub¹- + braț**.

SUBRĂ, subrauri, s.n. Obiect de lenjerie confecționat din pânză (impermeabilă cauciucată sau din material plastic), care se coase la

subsoara hainelor, pentru a le feri de transpirație. [Var.: **subrău**, **subrăur** s.n.] — Din fr. **sous-bras**.

SUBRĂU s.n. v. **subra**.

SUBRĂUR s.n. v. **subrau**.

SUBRĂCIRE s.f. (Fiz.) Stare a unui corp care, în condiții determinate, își păstrează în continuare starea de agregare la o temperatură care ar fi trebuit să determine schimbarea acestei stări. — **Sub**¹- + **răcire**. Cf. fr. **sous-refroidissement**.

SUBRĂCITI, **-Ă**, **subrăciți**, **-te**, adj. (Fiz.; despre substanțe) Care se află în stare de subrăcire. — **Sub**¹- + **răcire**. Cf. fr. **sous-refroidi**.

SUBREDACȚIE, **subredacții**, s.f. Redacție locală a unui ziar, a unei reviste etc. subordonată unei redacții principale. — **Sub**¹- + **redacție**.

SUBREGN, **subregnuri**, s.n. Subdiviziune principală a unui regn în sistematica științelor naturii. — **Sub**¹- + **regn**.

SUBRETĂ, **subrete**, s.f. Fată angajată într-o casă pentru diverse treburi de gospodărie, mai ales cu atribuții de cameristă. — Din fr. **subrette**.

SUBROGĂ, **subróg**, vb. I. Tranz. (Jur.) A înlocui pe cineva în exercitarea anumitor drepturi sau obligații; a înlocui un bun cu altul în cadrul unui patrimoniu, al unor raporturi juridice; a substitui. — Din fr. **subroger**, lat. **subrogare**.

SUBROGARE, **subrogări**, s.f. (Jur.) Faptul de a **subroga**; subrogație. — V. **subroga**.

SUBROGATORIU, **-IE**, **subrogatorii**, adj. Care substituie. — Din fr. **subrogatoire**.

SUBROGAȚIE, **subrogații**, s.f. (Jur.) Subrogare. [Var.: **subrogațiune** s.f.] — Din fr. **subrogation**.

SUBROGAȚIUNE s.f. v. **subrogație**.

SUBROUTINĂ, **subrutine**, s.f. (Inform.) Secvență constituită ca o entitate de sine stătătoare care se repetă în diferite locuri ale unui program. — Din engl. **subroutine**.

SUBSCRIE, **subscriu**, vb. III. 1. Tranz. A-și pune semnătura sub un text scris sau pe un act, ca autor al lui sau ca unul care își însușește cele scrise; a subsemna. 2. Intrans. și tranz. A se angaja, printr-o semnătură, la o contribuție bănească pentru o operă de interes particular sau public. 3. Intrans. Fig. A aproba verbal părerea cuiva. — **Sub**¹- + **scrie** (după fr. **souscrire**, lat. **subscribere**).

SUBSCRIERE, **subscrieri**, s.f. 1. Acțiunea de a **subscrie** și rezultatul ei; semnare; semnătură. 2. (Rar) Subscripție. — V. **subscriere**.

SUBSCRIPȚIE, **subscripții**, s.f. Faptul de a se angaja sau de a cere cuiva să se angajeze printr-o semnătură la o contribuție bănească pentru o operă de interes public sau particular; subscriere. ⇨ **Listă de subscripție** = act, document pe care semnează cei care contribuie la adunarea unor fonduri pentru o operă de interes public sau particular. — Din lat. **subscriptio**, fr. **souscription**.

SUBSCRIS, **-Ă**, **subscriși** **-se**, s.m. și f. (Inv.) Subsemnat. — V. **subscriere**.

SUBSECRETĂR, **subsecretari**, s.m. (În sintagma) **Subsecretar de stat** = membru al guvernului în unele țări, având funcția de adjunct al ministrului. — **Sub**¹- + **secretar** (după fr. **sous-secrétaire**).

SUBSÉCȚIE, **subsecții**, s.f. Subdiviziune a unei secții, într-o întreprindere. — **Sub**¹- + **secție**.

SUBSECVÉNT, **-Ă**, **subsecvenți**, **-te**, adj. Care urmează după ceva; *p. ext.* care rezultă din ceva. — Din fr. **subsequent**, lat. **subsequens**, **-ntis**.

SUBSEMNĂ, **subsemeze**, vb. I. Tranz. (Rar) A subscrie. — **Sub**¹- + **semna** (după fr. **soussigner**).

SUBSEMNAȚ, **-Ă**, **subsemnați**, **-te**, s.m. și f. (De obicei articulat) Semnatarul unei cereri care își indică numele în introducerea cererii sale; subscris. ⇨ (Fam.; art.; cu valoare de pron. pers. în exprimări orale) Eu. — **Sub**¹- + **semnat** (după fr. **soussigner**).

SUBSIDENȚĂ, **subsidențe**, s.f. 1. Mișcare de coborâre a unei mase de aer în atmosferă, însoțită de încălzirea aerului. 2. (Geol.) Proces de coborâre treptată a scoarței terestre, care are loc în bazinele de sedimentare. — Din fr. **subsidence**.

SUBSIDIAR, **-Ă**, **subsidiari**, **-e**, adj. Care se adaugă, ca element secundar, la argumentele pentru susținerea unui raționament, a unei teorii etc.; complementar, auxiliar, secundar. ⇨ Loc. adv. *În subsidiar* = în al doilea rând, pe lângă aceasta, pe deasupra. [Pr.: **-di-ari**] — Din fr. **subsidiare**, lat. **subsidiarius**.

SUBSIDIARITĂȚE s.f. Caracterul a ceea ce este subsidiar. — Din fr. **subsidiarität**.

SUBSIDIU, **subsidiu**, s.n. Ajutor bănesc acordat (de stat) în unele țări unei persoane, unei instituții etc. — Din fr. **subsidi**, lat. **subsidium**.

SUBSIOĂRĂ s.f. v. **subsoară**.

SUBSISTEM, **subsisteme**, s.n. Component structural principal, subordonat unui sistem. — **Sub**¹- + **sistem** (după fr. **sous-système**).

SUBSOL, **subsoluri**, s.n. 1. Partea de pământ aflată sub suprafața solului; totalitatea formațiunilor geologice mai vechi decât pătura actuală de sol. 2. Totalitatea încăperilor dintr-o clădire, situate, total sau parțial, sub nivelul solului. 3. Loc în partea de jos a paginilor unei cărți, a unui periodic, rezervat notelor explicative; *p. ext.* notă explicativă dată în acest spațiu. ⇨ Partea de jos a unei pagini de ziar, de periodic, de obicei despărțită de restul paginii printr-o linie orizontală, unde se publică, adesea pe toată lungimea foii, recenzii, articole cu subiect literar, științific etc. — **Sub**¹- + **sol** (după fr. **sous-sol**).

SUBSOLAJ, **subsolaje**, s.n. Lucrare agricolă executată în același timp cu aratul, prin care se afânează zona inferioară adâncimii la care pătrunde plugul. — După fr. **sous-solage**.

SUBSÓNIC, **-Ă**, **subsonici**, **-ce**, adj. (Despre vehicule) Care se deplasează cu o viteză mare, dar inferioară vitezei sunetului; (despre viteza de deplasare a unor corpuri) care este inferioară vitezei sunetului. — Din fr. **subsonique**.

SUBSPÉCIE, **subspecii**, s.f. Grup de populații care prezintă unele caracteristici morfologice (minore) diferite de cele tipice pentru specia din care fac parte, dar nu justifică încadrarea lor ca specie de sine stătătoare. — **Sub**¹- + **specie** (după fr. **sous-espèce**).

SUBSTANTÍV, (1) **substantive**, s.n., (2) **substantivi**, adj. 1. S.n. Parte de vorbire care denumește lucruri, ființe sau noțiuni abstracte și care se modifică, în cele mai multe limbi, după număr și caz. 2. Adj. (În sintagma) **Colorant substantiv** = colorant care vopsește fibrele fără ajutorul mordanților; colorant direct. — Din fr. **substantif**, lat. **substantivus**.

SUBSTANTIVĂ, **substantivez**, vb. I. Tranz. A întrebuința cu valoare de substantiv o parte de vorbire care aparține altei clase gramaticale decât substantivul; a substantiviza. — Din fr. **substantiver**.

SUBSTANTIVAL, **-Ă**, **substantivali**, **-e**, adj. Care ține de substantiv, care este de natura substantivului. ⇨ (Adverbial) Cu valoare de substantiv, ca substantiv. — Din fr. **substantival**.

SUBSTANTIVĂRE, **substantivări**, s.f. Faptul de a **substantiva**; substantivizare. — V. **substantiva**.

SUBSTANTIVĂȚ, **-Ă**, **substantivați**, **-te**, adj. (Despre părți de vorbire care aparțin altei clase gramaticale decât substantivul) Care este întrebuințat cu valoare de substantiv, care a devenit substantiv; substantivizat. — V. **substantiva**.

SUBSTANTIVIZĂ, **substantivizez**, vb. I. Tranz. A substantiva. — **Substantiv** + suf. **-iza**.

SUBSTANTIVIZĂRE, **substantivizări**, s.f. Substantivare. — V. **substantiviza**.

SUBSTANTIVIZĂȚ, **-Ă**, **substantivizați**, **-te**, adj. Substantivat. — V. **substantiviza**.

SUBSTANȚĂ, **substanțe**, s.f. 1. Corp (solid, lichid, gazos) omogen alcătuit din atomi și din molecule (formate din aceleași elemente) și care posedă o anumită formă, culoare, miros, gust etc.; materie. ⇨ **Substanță de contrast** = substanță chimică utilizată în examenele radiologice, opacă la razele Roentgen. 2. (Anat.; în sintagmele) **Substanță albă** = parte a sistemului nervos central formată din fibrele celulelor nervoase. **Substanță cenușie** = parte a sistemului nervos central formată din corpurile celulelor nervoase. 3. (Fil.) Baza existenței, substratul care persistă de-a lungul tuturor transformărilor; existență sau realitate de sine stătătoare, care este suportul atributelor, al însușirilor. 4. Parte esențială, principală, constitutivă a unui lucru. ⇨ Fig. Conținutul, miezul unui discurs, al unei scrieri etc. ⇨ Loc. adv. (Rar) *În substanță* = pe scurt, în rezumat; în fond. — Din fr. **substance**.

SUBSTANȚIAL, **-Ă**, **substanțiali**, **-e**, adj. 1. Care ține de substanța (4) unui lucru; principal, esențial; *p. ext.* important, însemnat, mare. 2. (Despre alimente; adesea adverbial) Bogat în substanțe hrăitoare; consistent. [Pr.: **-fi-ai**] — Din fr. **substantiel**, lat. **substantialis**.

SUBSTANȚIALISM s.n. Denumire dată teoriilor filosofice care susțin existența substanței (3) ca factor permanent al fenomenelor. [Pr.: **-fi-ai**] — Din fr. **substantialité**, lat. **substantialitas**, **-atis**.

SUBSTĂȚIE, **substații**, s.f. Stație auxiliară, intermediară (de pompare, de distribuție a electricității, de tracțiune etc.). — **Sub**¹- + **stație** (după fr. **sous-station**).

SUBSTITUĂ vb. I v. **substitui**.

SUBSTITUÉNT, **substituenți**, s.m. Element sau substanță care poate înlocui un alt element sau o substanță, cu care are proprietăți asemănătoare. [Pr.: **-tu-ent**] — **Substitui** + suf. **-ent**. Cf. it. **sostituente**.

SUBSTITUI, **substitui**, vb. IV. Tranz. și refl. A (se) situa, a (se) pune în locul altuia. ⇨ (Jur.) A comite infracțiunea de substituire de persoană.

[Prez. ind. și: *substituesc.* — Var.: (inv.) **substituu** vb. I] — Din fr. **substituer**, lat. **substituere**.

SUBSTITUIBIL, **-Ă**, *substituibil*, *-e*, adj. Care poate fi substituit. — **Substitui** + suf. *-bil*.

SUBSTITUIRE, *substituirii*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *substitui* și rezultatul ei; înlocuire, substituție. ♦ (Jur.) *Substituire de persoană* = infracțiune care constă în fapta unei persoane de a se prezenta sub o identitate falsă sau de a atribui o astfel de identitate unei alte persoane, spre a induce în eroare o autoritate publică sau un particular. — V. **substitui**.

SUBSTITUT, (1) *substituiți*, s.m., (2) *substitute*, s.n. 1. S.m. Persoană care înlocuiește temporar pe titularul unei funcții. ♦ *Substitut de procuror* = primul grad în ierarhia judecătorească a parchetului; magistrat care avea acest grad. 2. S.n. Produs, obiect etc. care înlocuiește alt produs, alt obiect etc., având (aproximativ) același rol. ♦ Semn, imagine, notație etc. folosite pentru a desemna o noțiune cu aceeași semnificație. — Din fr. **substitut**, lat. **substitutus**.

SUBSTITUȚIE, *substituții*, s.f. Substituere, înlocuire. ♦ (Chim.) Fenomen prin care un atom sau un grup de atomi din molecula unui corp chimic compus este înlocuit prin alt atom sau grup de atomi, provenind de la un alt corp chimic. ♦ (Mat.) Înlocuire, într-o expresie matematică, a unui element sau a mai multor elemente prin alte elemente. ♦ *Metoda substituției* = metodă de rezolvare a unui sistem de ecuații, care constă în a înlocui într-una din ele o necunoscută cu valoarea ei, dedusă din cealaltă ecuație a sistemului, și în a repeta aceeași operație până rămâne o singură ecuație cu o singură necunoscută. ♦ (Jur.) Dispoziție prin care un moștenitor este obligat să transmită, la moartea sa, bunurile moștenite unei persoane desemnate ca succesorul său obligatoriu; dispoziție prin care este numit un al doilea moștenitor pentru cazul când primul, dintr-un motiv oarecare, nu va intra sau nu va accepta să intre în drepturile sale. [Var.: (inv.) **substituțiune** s.f.] — Din fr. **substitution**, lat. **substitutio**, **-onis**.

SUBSTITUȚIUNE s.f. v. **substituție**.

SUBSTRÁT, *substraturi*, s.n. 1. (Fil.) Bază materială a diferitelor proprietăți ale unui obiect; bază materială a unității, a omogenității diferitelor obiecte; *p. ext.* conținut. 2. Strat peste care s-a așezat alt strat. ♦ (Lingv.; cu sens colectiv) Elemente pătrunse într-o limbă din limba populației autohtone care a adoptat-o, păstrându-și limba proprie în urma unei cuceriri, a unei migrațiuni sau a unei colonizări. 3. Substanță chimică asupra căreia acționează un ferment. 4. Fig. Motiv, cauză adevărată (dar ascunsă) a unei acțiuni, a unei întâmplări, a unei porniri etc. — Din fr. **substrat**, lat. **substratum**.

SUBSTRUCTURĂ, *substructuri*, s.f. Subîmpărțire a unei structuri. — Din fr., engl. **substructure**.

SUBSUMĂ, *subsumeze*, vb. I. Tranz. A introduce o noțiune mai restrânsă în sfera alteia mai largi; a include, a încadra, a subordona. — Din fr. **subsumer**.

SUBSUMĂRE, *subsumări*, s.f. Acțiunea de a *subsuma* și rezultatul ei; includere, încadrare, subordonare. — V. **subsuma**.

SUBSUMAT, **-Ă**, *subsumați*, *-te*, adj. Inclus, subordonat, încadrat. — V. **subsuma**.

SUBSUOARĂ, *subsuoari*, s.f. 1. Partea de dedesubt a încheieturii brațului cu umărul; axilă, subraț. ♦ Loc adv. *La* (sau *sub*, *rar*, *pe*) *subsuoară* = sub braț. *Din tâlpi până-n subsuoară* = în tot trupul. ♦ Expr. *A (se) ține sau a (se) prinde de subsuoară* (sau *de subsuoari*) = a (se) ține de braț; a (se) îmbrățișa. ♦ (Adverbial) Sub braț. ♦ Expr. *A sta* (sau *a șede*) *cu mâinile subsuoară* (sau *subsuoari*) = a sta degeaba, a trândăvi; a sta cu mâinile în sân. 2. Unghi pe care îl formează o frunză cu lujerul sau o ramură cu axul purtător. [Var.: (pop.) **subsoară**, **subțioară** s.f.] — **Sub¹**- + ***suoară** („subsuoară” < lat.).

SUBȘEF, *subșefi*, s.m. Persoană care, într-un serviciu, urmează, în linie ierarhică, după șef. — **Sub¹**- + **șef** (după fr. *sous-chef*).

SUBT prep. v. **sub²**.

SUBTANGENTĂ, *subtangente*, s.f. (Mat.) Segment determinat de proiecția ortogonală pe axa absciselor a unui punct de pe o curbă plană și intersecția tangentei la curbă în acest punct cu axa absciselor. — **Sub¹**- + **tangentă** (după fr. *sous-tangente*).

SUBTEMĂ, *subteme*, s.f. Temă subordonată unei teme principale; diviziune a unei teme. — **Sub¹**- + **temă**.

SUBTENSIUNE, *subtensiuni*, s.f. 1. Tensiune electrică dintr-un circuit mai joasă decât o anumită tensiune considerată normală. 2. (Med.) Hipotensiune. [Pr.: *-si-u-*] — **Sub¹**- + **tensiune** (după fr. *sous-tension*, germ. *Unterspannung*).

SUBTENSIV, *subtensivi*, *-e*, adj. (Med.) Hipotensiv. — Din **subtensiune** (după *hipotensiv*).

SUBTERÁN, **-Ă**, *subterani*, *-e*, adj., s.f., s.n. 1. Adj. Care se află la o adâncime oarecare sub suprafața pământului; de sub pământ, din pământ,

din subsol. ♦ Care se execută sau are loc sub pământ. ♦ Fig. (Despre organizații politice) ilegal. 2. S.f. Încăpere, galerie, construcție aflată în întregime (la adâncime mare) sub pământ. 3. S.n. Mină. — După fr. **souterrain**, (1) și lat. **subterraneus**.

SUBTERFUGIU, *subterfugii*, s.n. Mijloc șiret, abil de a ieși dintr-o situație dificilă; viclenie. — Din fr. **subterfuge**, lat. **subterfugium**.

SUBTÉXT, *subtexte*, s.n. Substrat psihologic și de idei sugerat de un text. — **Sub¹**- + **text**.

SUBȚÍL, **-Ă**, *subțili*, *-e*, adj. 1. (Despre oameni și despre însușirile, manifestările lor; adesea adverbial) Care sesizează, pătrunde cele mai mici amănunte, care poate face distincțiile cele mai fine; ager, pătrunzător, perspicace, fin. 2. Care se descoperă numai printr-o cercetare atentă, amănunțită; greu de distins, de recunoscut, de sesizat. ♦ Care tratează cu multă finețe, cu mult spirit analitic, cu ingeniozitate probleme grele, abstracte; care, pentru a fi înțeles, cere o mare ascuțime a minții. 3. (Rar) Foarte subțire; transparent, ușor. — Din fr. **subtil**, lat. **subtilis**.

SUBȚILITĂTE, (2) *subțilități*, s.f. 1. Însușirea de a fi subtil. 2. Raționament, judecată, enunț subtil, greu de înțeles, care face distincții foarte fine și adesea excesive, inutile. — Din fr. **subtilité**, lat. **subtilitas**, **-atis**.

SUBȚILIZĂ, *subțilizez*, vb. I. Tranz. 1. A da subtilitate, rafinament, finețe gândirii, gustului etc.; a face să devină (prea) subtil (1). 2. (Fam.) A lua ceva pe furis, cu dibăcie, pe nesimțite; a sustrage, a fura, a șterpeli. — Din fr. **subtiliser**.

SUBȚILIZĂRE, *subțilizări*, s.f. Acțiunea de a *subțiliza* și rezultatul ei. — V. **subțiliza**.

SUBȚÍTÍLU, *subțitluri*, s.n. 1. Al doilea titlu al unei lucrări, de obicei scris cu caractere mai mici și pus sub titlul principal, pe care îl completează. 2. Text imprimat pe o peliculă cinematografică, la baza imaginii, care cuprinde traducerea dialogurilor din filmele sonore. — **Sub¹**- + **títu** (după fr. *sous-titre*).

SUBȚITRĂ, *subțitrez*, vb. I. Tranz. A realiza subtitlurile (2) unui film sonor. — După fr. **sous-titrer**.

SUBȚITRĂRE, *subțitrări*, s.f. Acțiunea de a *subțitra* și rezultatul ei. — V. **subțitra**.

SUBȚÓN, *subtonuri*, s.n. (Muz.) Treapta a șaptea a unui mod, aflată la distanță de un ton întreg față de fundamentala modului. — **Sub¹**- + **ton**.

SUBȚRAVERSĂ, *subtraversez*, vb. I. Tranz. A traversa pe dedesubt. — **Sub¹**- + **traversa**.

SUBȚROPICAL, **-Ă**, *subtropicali*, *-e*, adj. (Despre zone geografice) Care este învecinat cu unul dintre cele două tropice, caracterizându-se prin ierni blânde și o vegetație neîntreruptă în tot cursul anului; (despre climă, vegetație etc.) specific acestor zone. — Din fr. **subtropical**.

SUBȚÍĂ, *subțiez*, vb. I. 1. Tranz. și refl. A face să devină sau a deveni mai subțire (1 1). ♦ Expr. (Tranz.) *A-și subția buzele* (sau *gura*) = a-și strânge buzele, făcându-le să pară mai subțiri, mai mici; a vorbi din vârful buzelor. ♦ Tranz. (Despre îmbrăcăminte) A face ca silueta celui care o poartă să pară mai zveltă, mai subțire. 2. Tranz. A face ca un corp lichid sau gazos să fie mai puțin concentrat, mai puțin dens; a dilua. 3. Tranz. A face ca glasul să aibă un timbru mai subțire, mai înalt. 4. Refl. Fig. (Despre oameni și despre însușirile sau manifestările lor; adesea ir.) A deveni mai rafinat, mai civilizată, mai fin; a se rafina, a se cultiva, a se stila. [Pe.: *-ți-a*] — Lat. **subtilare**.

SUBȚIAT, **-Ă**, *subțiați*, *-te*, adj. 1. Redus, micșorat în grosime, în lățime, în volum. 2. (Despre corpuri lichide și gazoase) Cu densitatea sau concentrația micșorată; diluat, subțire. 3. Fig. Rafinat, stilat; civilizată. [Pr.: *-ți-a*] — V. **subția**.

SUBȚIÉRE, *subțieri*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *subția* și rezultatul ei. ♦ Fig. Rafinare, cultivare a minții, a gustului. [Pr.: *-ți-e-*. — Var.: (reg.) **subțiere** s.f.] — V. **subția**.

SUBȚIÓARĂ s.f. v. **subsuoară**.

SUBȚIRÁTIC, **-Ă**, *subțiratici*, *-ce*, adj. 1. (Cam) subțire (1 1). ♦ (Despre oameni) Zvelt; slab. 2. (Despre glas, voce) (Cam) subțire (1 5). — **Subțire** + suf. *-atic*.

SUBȚÍRE, *subțiri*, adj. I. 1. Care are grosime mică în raport cu celelalte dimensiuni. ♦ Expr. *Subțire la* (sau *în*) *pungă* = sărac; zgârcit. ♦ (Despre oameni) Slab, uscat; zvelt. ♦ (Despre părți ale corpului omenesc) De dimensiuni reduse în lățime ori grosime; îngust; *p. ext.* slab, fin, delicat. ♦ (Adverbial, în expr.) *A zâmbi subțire* = a zâmbi silit, șiret (cu buzele abia întredeschise). ♦ (Despre fire, corzi, tuburi etc.) Cu diametru mic; îngust. ♦ (Despre litere și despre scriere; adesea adverbial) Cu liniile înguste, fine. ♦ (Adverbial) Fin, delicat. 2. (Despre corpuri cu suprafața întinsă, despre straturi sau despre materii care se așază ca un strat peste ceva) Cu grosime mică; foarte puțin adânc. ♦ (Despre materii textile, hârtie, piele etc.) De grosime redusă; ușor. ♦ (Despre îmbrăcăminte). Făcut dintr-un

material ușor, care nu ține cald. **3.** (Despre corpuri lichide și gazoase) Cu concentrație sau densitate mică, puțin consistent; diluat, rar. (Despre ploaie) Cu stropi mărunți și deși. **4.** Fig. (Despre vânt) Viu, tăios, pătrunzător. **5.** (Despre glas, voce; adesea adverbial) Cu ton înalt; ascuțit. **II.** Fig. **1.** (Despre oameni) Cu purtări și gusturi alese; distins, rafinat. ♦ Cu gusturi delicate; pretențios, dificil. **2.** Ales, delicat, fin. **3.** Subtil, rafinat; iscusit, șiret, viclean. ♦ Expr. *Cu un plan subțire* = pe ocolite, cu istețime, cu viclenie. — Lat. *subtilis*.

SUBȚIRÉL, -EĂ, -ICĂ, subțirei, -ele, adj. Diminutiv al lui *subțire*. — *Subțire* + suf. *-el*.

SUBȚIRÍME s.f. Înșușirea de a fi subțire. — *Subțire* + suf. *-ime*.

SUBUMÁN, -Ă, subumani, -e, adj. Care se află în stadiu animalic; fig. pe treaptă evolutivă inferioară. — *Sub¹-uman* (după engl. *subhuman*).

SUBUNITĂR, -Ă, subunitari, -e, adj. (Despre numere reale sau despre fracții ordinare) Care are o valoare mai mică decât unitatea. — *Sub¹-unitar*.

SUBUNITĂTE, subunități, s.f. Subîmpărțire a unei unități militare, economice, administrative etc. — *Sub¹-unitate*.

SUBURBÁN, -Ă, suburbani, -e, adj. Care ține de o suburbie, situat într-o suburbie, privitor la o suburbie. ♦ *Comună suburbană* = comună situată în imediata apropiere a unui oraș sau la marginea acestuia și depinzând administrativ de acesta. ♦ (Despre mijloace de transport) Care circulă în împrejurimile orașului, care face legătura între oraș și suburbii. ♦ Fig. (Despre comportarea, limbajul etc. cuiva) Lipsit de politețe; vulgar. — Din fr. *suburbain*, lat. *suburbanus*.

SUBURBÍE, suburbii, s.f. Cartier mărginaș al unui oraș (mare). ♦ *Comună suburbană*. [Acc. s: *suburbie*] — Din lat. *suburbium*.

SUBŪRS, subursi, s.m. (Constr.) Grindă scurtă de lemn așezată pe babă, sub ursii unui pod de lemn. — *Sub¹-urs*.

SUBVÉNȚIE, subvenții, s.f. Transfer nerambursabil de resurse din bugetul de stat către un anumit domeniu sau anumite întreprinderi, în schimbul respectării anumitor condiții. [Var.: *subvențiune* s.f.] — Din fr. *subvention*, lat. *subventio*.

SUBVENȚIONĂ, subvenționez, vb. I. Tranz. A ajuta, a susține cu subvenții; a da cuiva o subvenție. [Pr.: *-fi-o-*] — Din fr. *subventionner*.

SUBVENȚIONĂRE, subvenționări, s.f. Acțiunea de a subvenționa. [Pr.: *-fi-o-*] — V. *subvenționa*.

SUBVENȚIUNE s.f. v. *subvenție*.

SUBVERSÍUNE, subversiuni, s.f. Subminare. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. *subversion*, lat. *subversio, -onis*.

SUBVERSÍV, -Ă, subversivi, -e, adj. Care periclitează, subminează ordinea internă a unui stat; *p. ext.* care este împotriva ideilor, a valorilor acceptate în general. ♦ Care se desfășoară în ascuns, ilegal. — Din fr. *subversif*.

SUB VOCE loc. adv. Indicație prin care se face trimitere la un anumit cuvânt dintr-o lucrare. [Abr.: *s.v.*] — Loc. lat.

SUBVULCÁNIC, -Ă, subvulcanici, -ce, adj. Care se află în zonele superficiale ale scoarței terestre. — *Sub¹-vulcanic*.

SUBZIDÍ, subzidesc, vb. IV. Tranz. A executa un element de construcție nou sub o zidărie veche, pentru a o consolida. — *Sub¹-zidi*.

SUBZIDÍRE, subzidiri, s.f. Acțiunea de a *subzidi* și rezultatul ei. — V. *subzidi*.

SUBZISTĂ, subzist, vb. I. Intrans. **1.** A rămâne în vigoare; a se menține, a dăinui, a dura. **2.** A avea mijloace de existență; a se întreține, a trăi. — Din fr. *subsister*.

SUBZISTÉNT, -Ă, subzistenți, -te, adj. Care subzistă, care se menține, care rămâne. — După fr. *subsistant*.

SUBZISTÉNȚĂ s.f. Faptul de a subzista; (concr.) ceea ce servește la asigurarea existenței materiale; hrană. ♦ (Inv.) *Serviciu de subzistență* = serviciu care se îngrijea de aprovizionarea cu alimente și cu mijloace de întreținere a unei unități militare. — După fr. *subsistance*.

SUC, sucuri, s.n. 1. Lichid conținut în substanțele vegetale, în special în fructe, de unde poate fi extras prin presare sau stoarcere; zeamă. ♦ Lichid care circulă prin tuburile capilare ale plantelor. ♦ Băutură răcoritoare special preparată din sucul (1) unor fructe sau din substanțe sintetice. **2.** Lichid secretat sau conținut în corpurile animalelor și îndeplinind diverse funcții. ♦ *Sucuri digestive* = lichide de compoziție chimică diferită, secretate de tubul digestiv și anexele sale, sub influența cărora se face digestia alimentelor. **3.** (Reg.) Usuc. — Din fr. *suc*, lat. *sucus*.

SUCĂLĂ, sucale, s.f. Unealtă cu ajutorul căreia se deapănă pe țevi firul pentru războiul de țesut manual. ♦ Loc. adv. (Reg.) *În sucală* = în cercuri, în spirală. ♦ Expr. (Reg.) *A merge cum e sucala* = a merge ușor, repede. — Din bg., sb. *sukalo*.

SUCĂLÍ, sucălesc, vb. IV. Tranz. **1.** (Pop. și fam.) A cicăli. **2.** (Fam.) A-și bate joc de o treabă, a lucra de mântuială. — Din *sucală*.

SUCĂLÍRE, sucăliri, s.f. (Rar) Acțiunea de a *sucăli* și rezultatul ei. — V. *sucăli*.

SUCCEDĂ, succed, vb. I. 1. Intrans. A urma imediat după altceva sau după altceva (în spațiu, în timp). ♦ Refl. A urma unul după altul. **2.** Intrans. și tranz. A prelua funcția sau bunurile cuiva prin succesiune; a moșteni. [Var.: (rar) *succede* vb. III] — Din fr. *succéder*, lat. *succedere*.

SUCCEDANÉU, succedanee, s.n. Substanță, produs etc. care poate înlocui la nevoie o altă substanță, un alt produs etc. cu proprietăți asemănătoare. — Din fr. *succédané*, lat. *succedaneus*.

SUCCEDĂRE, succedări, s.f. Faptul de a (se) *succeda*. [Var.: (rar) *succedere* s.f.] — V. *succeda*.

SUCCEDE vb. III v. *succeda*.

SUCCEDERE s.f. v. *succedare*.

SUCCEȘ, succese, s.n. Rezultat favorabil, pozitiv (al unei acțiuni); reușită, izbândă. ♦ Expr. *A dori sau a ura* (cuiva) *succes* = a-i dori (cuiva) noroc într-o întreprindere. ♦ Primire bună, favorabilă, cu răsunet, pe care o face publicul unei opere literare, unui spectacol etc. — Din fr. *succès*, lat. *successus*.

SUCCEȘIBIL, -Ă, succesibili, -e, adj. (În sintagma) *Grad succesibil* = grad de rudenie care dă drept la moștenire. — Din fr. *successible*.

SUCCEȘIBILITĂTE s.f. Drept de a moșteni; ordine de succesiune. — Din fr. *successibilité*.

SUCCEȘIUNE, succesiuni, s.f. 1. Mod în care se succedă (1) ființe, obiecte etc.; (concr.) șir de persoane, de lucruri, de fapte care se succedă într-o anumită ordine; serie, rând, însușire. **2.** Faptul de a prelua funcția sau bunurile cuiva prin moștenire; (concr.) funcție sau bun moștenit de cineva; moștenire. ♦ Expr. *A (se) deschide o succesiune* = a (se) începe formalitățile pentru atribuirea unei moșteniri. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. *succession*.

SUCCEȘÍV, -Ă, succesivi, -e, adj. (Adesea adverbial) Care urmează unul după altul (fără întrerupere sau la intervale scurte și regulate). ♦ Care are loc, se petrece progresiv, treptat. — Din fr. *successif*, lat. *successivus*.

SUCCEȘÓR, -OÁRE, succesori, -oare, s.m. și f. 1. Persoană care urmează în locul alteia (într-o funcție, într-o demnitate). **2.** (Jur.) Persoană care dobândește drepturi și obligații de la o altă persoană; moștenitor. — Din fr. *successeur*, lat. *successor*.

SUCCEȘORÁL, -Ă, succesoralí, -e, adj. Care ține de succesiune (2) privitor la succesiune. — Din fr. *successoral*.

SUCCÍN s.n. (Rar) Chihlimbar. — Din fr. *succin*, lat. *succinum*.

SUCCÍNÍC adj. (În sintagma) *Acid succinic* = acid extras din rășina de chihlimbar și folosit la prepararea unor medicamente, datorită proprietăților antidiuretice, antispasmodice și stimulative. — Din fr. *succinique*.

SUCCÍNT, -Ă, succinți, -te, adj. (Adesea adverbial) Exprimat sau care se exprimă pe scurt, în puține cuvinte; sumar, concis, laconic. — Din fr. *succint*, lat. *succintus*.

SUCEĂLĂ, suceli, s.f. Faptul de a (se) *suci*. ♦ Fig. Faptul de a fi ciudat, lipsit de rațiune; fire, apucătură de om suci² (4); sminteală, aiureală, scrântea. — *Suci* + suf. *-eală*.

SUCEVEÁN, -Ă, suceveni, -e, s.m., adj. 1. S.m. Persoană originară sau locuitor din municipiul sau din județul Suceava. **2.** Adj. Care aparține municipiului sau județului Suceava sau sucevenilor (1), referitor la Suceava ori la suceveni. — *Suceava* (n. pr.) + suf. *-ean*.

SUCEVEÁNCĂ, sucevence, s.f. Femeie originară sau locuitoare din municipiul sau județul Suceava. — *Sucevean* + suf. *-că*.

SUCÍ, sucesc, vb. IV. 1. Tranz. A răsuci un fir, o fibră textilă etc., pentru a-i da o rezistență mai mare sau pentru a confecționa anumite obiecte. ♦ Tranz. și refl. A (se) înfășura, a (se) încolăci. **2.** Tranz. A da unui obiect o mișcare de rotație; a întoarce, a învărti. *Sucește butonul aparatului*. ♦ A întoarce pe o parte și pe alta, pe toate părțile. ♦ Fig. A hărțui pe cineva cu întrebările, cu insistențele. ♦ Refl. Fig. A se agita, a se zbuclina, a-și frământa mintea pentru a ieși dintr-o încurcătură, pentru a găsi o soluție. **3.** Tranz. și refl. A face să-și schimbe sau a-și schimbe (brusc) poziția corpului sau a unei părți a corpului; a (se) întoarce în altă direcție. ♦ Tranz. A-și scrânti, a-și luxa o parte a corpului. ♦ Tranz. A răsuci cu o mișcare violentă gâtul unei ființe, pentru a o ucide. **4.** Refl. și tranz. A lua sau a da o poziție nefirească; a (se) strâmba. ♦ Expr. (Tranz.) *A suci vorba sau a suci* = a da alt curs sau alt înțeles convorbirii, pentru a-și ascunde gândurile, a ocoli adevărul. — Din sl. *sucun, sukati*.

SUCILĂ, sucilă, s.m. (Fam.) Om suci² (4). — *Suci* + suf. *-ilă*.

SUCÍRE, suciri, s.f. Acțiunea de a (se) *suci* și rezultatul ei; răsucire, învărtire, suci¹. — V. *suci*.

SUCÍȚ¹ s.n. Sucire. — V. *suci*.

SUCŢI², -Ă, suciți, -te, adj. 1. Răsucit în jurul lui însuși sau în jurul a ceva printr-o mișcare continuă și în același sens. ⇨ Expr. *Că-i sucită, că-nvârită*, se spune când cineva caută să se eschiveze de la ceva. 2. Care are corpul sau o parte a corpului întoarsă într-o parte. ⇨ Scrântit, luxat. 3. Strâmb, încovoiat. ⇨ (Despre drumuri) Cu multe cotituri. ⇨ (Rar) În formă de spirală. 4. Fig. (Despre oameni) Care nu este sau nu se poartă ca toată lumea; ciudat, aiurit; (despre manifestările oamenilor) care exprimă, trădează ciudățenie. ⇨ Care se opune bunului-simț; nepotrivit, nefiresc. — V. **suci**.

SUCITŌR, *sucitoare*, s.n. 1. Sul neted de lemn, cu care se întinde și se subțiază foaia de aluat pentru plăcintă, tăiței etc.; vergea. 2. Dispozitiv de lemn sau de metal la fierăstrău, la războiul de țesut etc., care, prin învârtire, slăbește sau strânge o legătură. — **Suci** + suf. *-tor*.

SUCITURĂ, *sucituri*, s.f. Faptul de a (se) *suci*. ⇨ Cotitură (a unui drum). — **Suci** + suf. *-tură*.

SUCMÁN s.n. v. **suman**.

SUCOMBĂ, *sucomb*, vb. I. Intrans. A muri, a deceda. — Din fr. **succomber**.

SUCOMBĂRE, *sucombări*, s.f. Faptul de a *sucomba*; moarte, deces. — V. **sucomba**.

SUCRĂZĂ, *sucraze*, s.f. (Chim.) Zaharoză. — Din fr. **sucrase**.

SUCULÉNT, -Ă, suculenți, -te, adj. Cu mult suc, zemos, hrănit; *p. gener.* bun, gustos, savuros. ⇨ (Substantivat, f. pl.) Nutrețuri provenite din plante cu tuberculi și din rădăcinoase. ⇨ Fig. Plin de conținut, de savoare, bogat în idei. — Din fr. **succulent**, lat. **suculentus**.

SUCULÉNȚĂ s.f. (Adesea fig.) Înșușirea de a fi *suculent*; savoare. — Din fr. **succulence**.

SUCURSĂLĂ, *sucursale*, s.f. Întreprindere comercială sau bancară dependentă de alta de același fel, fără personalitate juridică. — Din fr. **succursale**.

SUCUSIŪNE s.f. (Med.) Metodă de punere în evidență a unei cantități de lichid liber amestecat cu un gaz dintr-un organ cavitat prin clătirea bolnavului. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. **succusion**.

SUD s.n. 1. Punct cardinal opus nordului, aflat în direcția în care se îndreaptă Soarele la amiază în emisfera nordică; miazăzi, amiază. ⇨ Loc adj. *De sud* = sudic. 2. Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări etc., așezată spre sud (1). ⇨ Popoare, populații care locuiesc în sud (2). — Din fr. **sud**.

SUDĂ, sudez, vb. I. Tranz. A îmbina două piese metalice realizând între ele, prin încălzire sau prin presare, în anumite condiții de temperatură și de presiune, o legătură metalică sau chimică. ⇨ Refl. Fig. A se uni, a se încheia, a se lega. F. Refl. (Despre oase, ligamente etc.) A se uni, a se lipi (după ce au fost rupte sau tăiate etc.). ⇨ Refl. (Despre elemente ale vorbirii) A se uni formând un singur cuvânt; a se aglutina. — Din fr. **souder**.

SUDĂBIL, -Ă, sudabili, -e, adj. Care poate fi sudat. — Din fr. **soudable**.

SUDABILITATE s.f. Înșușirea unui metal de a se îmbina prin sudare cu un alt metal de aceeași compoziție. — Din fr. **soudabilité**.

SUD-AFRICĂN, -Ă, sud-africani, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. Persoană care face parte din una dintre populațiile indigene ale Africii de Sud sau este originară de acolo: *spec.* persoană care face parte din populația Republicii Africa de Sud sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Africii de Sud, Republicii Africa de Sud sau sud-africanilor (1), privitor la Africa de Sud, la Republica Africa de Sud ori la sud-africani. — Din fr. **sud-africain**.

SUD-AFRICĂNCĂ, *sud-africance*, s.f. Femeie care face parte din una dintre populațiile indigene ale Africii de Sud sau este originară de acolo. — **Sud-africain** + suf. *-că*.

SUDAJ, *sudaje*, s.n. (Inv.) Sudare. — Din fr. **soudage**.

SUDĂLMĂ, sudălmi, s.f. (Pop.) Înjurătură, ocară. — Din magh. **szidalom** (influențat, probabil, de *sudui*).

SUD-AMERICĂN, -Ă, sud-americani, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din una dintre populațiile țărilor din America de Sud sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Americii de Sud sau sud-americaniilor (1), referitor la America de Sud ori la sud-americani. — Din fr. **sud-américain**.

SUD-AMERICĂNCĂ, *sud-americance*, s.f. Femeie care face parte din una dintre populațiile țărilor din America de Sud sau este originară de acolo. — **Sud-american** + suf. *-că*.

SUDAMINĂ s.f. Erupție cutanată de vezicule mici pline cu lichid clar, care apare după transpirații abundente sau în cursul unor boli febrile. — Din fr. **sudamina**.

SUDANÉZ, -Ă, sudanezi, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Sudanului sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Sudanului sau sudanezilor (1), privitor la Sudan ori la sudanezi. — Din fr. **soudanais**.

SUDĂRE, *sudări*, s.f. Acțiunea de a (se) *suda* și rezultatul ei; sudaj, sudat¹, sudură. — V. **suda**.

SUDĂT¹ s.n. Sudare. — V. **suda**.

SUDĂT², -Ă, sudatji, -te, adj. Care a fost lipit, îmbinat prin sudare. — V. **suda**.

SUDĂȚIE, sudății, s.f. 1. Provocare a unei transpirații excesive, prin mijloace terapeutice, în scopuri curative; *p. gener.* transpirație (abundentă). 2. Procedeu de separare a două sau a mai multor substanțe dintr-un amestec, bazat pe diferența punctelor de topire. — Din fr. **sudation**, lat. **sudatio**.

SUD-COREEĂN, -Ă, sud-coreeni, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Coreea de Sud sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Coreea de Sud sau sud-coreenilor (1), referitor la Coreea de Sud ori la sud-coreeni. [Pr.: *-re-ean*] — Din fr. **sud-coréean**.

SUD-COREEĂNCĂ, *sud-coreence*, s.f. Femeie care face parte din populația Coreii de Sud sau este originară de acolo. — **Sud-coreean** + suf. *-că*.

SUD-DUNĂREĂN, -Ă, sud-dunăreni, -e, adj. Din sudul Dunării. — **Sud** + **dunărean**.

SUD-ÉST s.n. 1. Punct cardinal secundar, situat în direcția bisectoarei unghiului format de direcțiile sud și est. 2. Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări etc. așezată între sud și est. — Din fr. **sud-est**.

SUD-ÉSTIC, -Ă, sud-estici, -ce, adj. De la sud-est, dinspre sau spre sud-est. — **Sud-est** + suf. *-ic*.

SÚDIC, -Ă, sudici, -ce, adj. Care este situat la sud, de la sud, spre sud; meridional. — **Sud** + suf. *-ic*.

SUDIȘT, -Ă, sudiști, -ste, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al politicii statelor din Sudul Statelor Unite ale Americii, în cursul Războiului de secesiune. 2. Adj. Care aparține sudiștilor (1), privitor la sudiști. — Din fr. **sudiste**.

SUDÎT, sudiți, s.m. Locuitor din Țările Române aflat sub protecția unei puteri străine, având prin aceasta dreptul la o jurisdicție specială, la anumite privilegii fiscale etc. — Din it. **suddito**.

SUDOARE, sudori, s.f. Secreție a glandelor sudoripare prin care se elimină o parte a substanțelor rezultate din metabolismul organismului; transpirație, nădușeală. ⇨ Expr. *Sudorie morții* sau *sudori de moarte* = sudoare care acoperă corpul omului înaintea morții; *p. ext.* transpirație provocată de o emoție, de o spaimă sau de o oboseală foarte mare. ⇨ Fig. Muncă, osteneală, trudă; chin. — Lat. **sudor, -oris**.

SUDŌR, sudori, s.m. Muncitor specializat în operații de sudură. — Din fr. **soudeur**.

SUDORĂL, -Ă, sudorali, -e, adj. Sudorific. — Din fr. **sudoral**.

SUDORÍFIC, -Ă, sudorifici, -ce, adj. Care secretează sudoare sau care stimulează secreția glandelor sudoripare; sudoral. — Din fr. **sudorifique**.

SUDORIPĂRĂ, sudoripare, adj. (În sintagma) *Glandă sudoripară* = glandă care secretează sudoarea. — Din fr. **sudoripare**.

SUDORÍȚĂ, sudorițe, s.f. Muncitoare specializată în operații de sudură. — **Sudor** + suf. *-iță*.

SUDUI, súdui, vb. IV. Intrans. și tranz. (Pop.) A adresa insulte cuiva; a înjura. ⇨ Tranz. (Inv. și reg.) A certa, a mustra, a dojeni. — Din magh. **szidni**. **SUDUITURĂ, suduituri**, s.f. (Pop.) Înjurătură, ocară. [Pr.: *-du-i-*] — **Sudui** + suf. *-tură*.

SUDURĂ, suduri, s.f. 1. Operație de sudare; *p. ext.* locul îmbinării prin sudare a două sau a mai multor piese. 2. Fig. Închegare, îmbinare, legătură, unire (strânsă). — Din fr. **soudure**.

SUD-VÉST s.n. 1. Punct cardinal secundar, situat în direcția bisectoarei unghiului format de direcțiile sud și vest. 2. Parte a globului pământesc, a unui continent, a unei țări etc. așezată între sud și vest. — Din fr. **sud-ouest**, germ. **Südwest**.

SUD-VÉSTIC, -Ă, sud-vestici, -ce, adj. De la sud-vest, dinspre sau spre sud-vest. — **Sud-vest** + suf. *-ic*.

SUEDÉZ, -Ă, suedezi, -e, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Suediei sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Suediei sau suedezilor (1), privitor la Suedia ori la suedezi. ⇨ (Substantivat, f.) Limbă germanică vorbită de suedezi. ⇨ *Gimnastică suedeză* = sistem de exerciții fizice care constă din diferite mișcări ale corpului, pentru dezvoltarea musculaturii și agilității. [Pr.: *su-e-*] — **Suedia** (n. pr.) + suf. *-ez*.

SUFERÍ, súfár, vb. IV. 1. Intrans. A încerca, a simți, a îndura o durere fizică sau morală. ⇨ A avea neplăceri, a suporta consecințele neplăcute ale unui fapt. 2. Tranz. și intrans. A îndura, a răbda, a suporta. ⇨ Tranz. A fi supus unei pedepse, a fi condamnat. 3. Tranz. A tolera, a suporta prezența cuiva sau a

ceva, a trece cu vederea. **4.** Tranz. A îngădui, a admite, a permite, a consimți. — Lat. pop. **sufferire** (= *sufferre*).

SUFERIND, -Ă, suferinzi, -de, adj. (Adesea substantivat). Care suferă de o boală; bolnav. — Din **suferi** (după fr. *souffrant*).

SUFERINȚĂ, suferințe, s.f. Durere fizică sau morală; suferire; starea celui care suferă. ⇨ Expr. **A fi în suferință** = a duce lipsă de ceva. — **Suferi** + suf. *-ință* (după fr. *souffrance*).

SUFERIRE, suferiri, s.f. (Înv.) Faptul de a **suferi**; suferință. — V. **suferi**.
SUFERITĂR, -OĂRE, suferitori, -oare, adj. (Rar) Care suferă o durere fizică sau morală; care exprimă suferință; suferind. — **Suferi** + suf. *-tor*.

SUFERTAȘ, suferțașe, s.n. Ansamblu alcătuit din câteva vase așezate unul peste altul și fixate pe un dispozitiv cu mâner, în care se transportă mâncarea (caldă). — Din tc. **sefertas**.

SUFICIENT, -Ă, suficienți, -te, adj. **1.** (Adesea adverbial) Care este în cantitate satisfăcătoare, atât cât trebuie; destul, de ajuns, satisfăcător. ⇨ (Substantivat, m.) Calificativ între „insuficient” și „bine”, cu care se notează uneori probele la examene. **2.** (Despre oameni) Care are o părere foarte bună și nejustificată despre sine; plin de sine, înfumat, îngâmfat, vanitos. [Pr.: *-ci-enț*] — Din lat. **sufficiens, -ntis**. Cf. it. **sufficiente**.

SUFICIENȚĂ s.f. **1.** (Rar) Faptul de a fi suficient; îndestulare. **2.** Încredere, mulțumire de sine exagerată; vanitate. [Pr.: *-ci-en-*] — Din it. **sufficienza**.

SUFISM s.n. Curent în mistica musulmană, apărut în sec. VIII și răspândit mai ales în Persia, cu caracter anticlerical și ascetic. — Din fr. **soufisme**.

SUFIT, sufituri, s.n. Ornamet de var și nisip, executat în special pe tavan; tavan ornamentat în acest mod. — După it. **soffitto**, fr. **soffite**.

SUFITĂ¹, sufitte, s.f. Parte superioară a scenei, amenajată special pentru manevrarea dispozitivelor de iluminare, aerisire etc.; *p. ext.* element scenografic care acoperă sau decorează partea superioară a scenei. — Din it. **soffitta**, fr. **soffite**.

SUFITĂ² s.f. v. **sofită**.

SUFIX, sufixe, s.n. Afix care se adaugă după rădăcina sau după tema unui cuvânt pentru a crea cuvinte sau forme gramaticale noi. ⇨ **Sufix lexical** = sufix care ajută la formarea cuvintelor noi, schimbând sensul sau categoria gramaticală a cuvântului de bază. **Sufix gramatical** (sau **flexionar**) = sufix cu ajutorul căruia se creează forme gramaticale. — Din fr. **suffixe**.

SUFIXĂ, sufixez, vb. I. Tranz. A adăuga un sufix la o rădăcină sau la o temă. — Din **sufix**. Cf. fr. **suffixer**.

SUFIXĂRE, sufixări, s.f. Acțiunea de a **sufixa** și rezultatul ei; sufixație. — V. **sufixa**.

SUFIXĂȚIE, sufixații, s.f. Faptul de a **sufixa**; sufixare. — Din fr. **suffixation**.

SUFIXOID, sufixoide, s.n. (Lingv.) Element de compunere sau cuvânt folosit ca sufix la formarea unor termeni științifici și tehnici. — Din fr. **suffixoïde**.

SUFLĂ, suflu, vb. I. **1.** Intrans. A elimina aer din gură sau din plămâni cu o anumită forță; a expira forțat aerul. ⇨ Expr. **A sufla în lumânare** (sau **în lampă**) = a stinge lumânarea sau lampa expirând cu putere aerul asupra flăcării. **A sufla în foc** = a expira producând un curent de aer, pentru a întări flacăra. **Cine s-a fript cu ciorbă suflă și în iaurt** = o experiență neplăcută te face mai prudent decât este necesar. **A sufla cuiva ceva** (sau **pe cineva**) *de sub nas* = a-și însuși cu îndrăzneală ceea ce se cuvine altuia; a fura, a șterpeli. ⇨ Tranz. A face ca ceva să se împrăștie sub acțiunea aerului expirat cu putere. ⇨ Tranz. A elimina mucozitățile nazale expirând puternic. ⇨ A introduce cu gura aer în deschizătura unor instrumente pentru a produce sunete; (despre unele instrumente) a suna, a cânta. **Suflă în fluier. Suflă trâmbițele.** ⇨ A produce (mecanic) un curent de aer sub presiune. **2.** Intrans. A respira greu cu efort; a gâfâi. ⇨ Expr. **A nu (mai) sufla = a)** a fi mort; **b)** a sta liniștit, nemișcat; *fig.* a nu mai protesta, a nu crâcni. **3.** Tranz. A fabrica obiecte de sticlă folosind procedeul introducerii de aer într-o mică masă de sticlă topită. **4.** Tranz. A acoperi (un obiect de metal) cu un strat subțire de metal prețios; a arginta, a auri. **5.** Intrans. (Despre vânt) A bate. **6.** Tranz. A vorbi încet (și în secret); a informa pe ascuns. ⇨ Expr. **A nu sufla un cuvânt** = a nu spune nimic, a ține secret. ⇨ A șopti actorilor rolul în timpul reprezentației. ⇨ A șopti cuiva răspunsul pe care trebuie să-l dea la o întrebare. — Lat. **sufflare**.

SUFLĂI, suflaiuri, s.n. **1.** Tub metalic subțire și îndoit, cu un orificiu strâmt de ieșire, prin care se suflă aer într-o flacăra de gaz sau de alcool, pentru a se obține activarea arderii; suflător (**4**). **2.** Instalație folosită la aerisirea puturilor adânci de exploatare, formată din burlane prevăzute cu o pânză care se poate roti în direcția vântului. — **Sufla** + suf. *-ai*.

SUFLĂJ, suflaje, s.n. **1.** Dispozitiv montat la bordul unei nave, în scopul îmbunătățirii stabilității. **2.** Metodă de lucru folosită pentru corectarea deformațiilor unei linii de cale ferată. — Din fr. **soufflage**.

SUFLĂNTĂ, suflante, s.f. Compresor de aer sau de alte gaze debitate în cantități mari, folosit în siderurgia la alimentarea furnalelor înalte și a convertizoarelor. — Din fr. **soufflante**.

SUFLĂRE, suflări, s.f. **1.** Acțiunea de a **sufli** și rezultatul ei. ⇨ Aerul respirat; *fig.* faptul de a trăi, de a exista. ⇨ Loc. adv. **Într-o suflare** = într-o clipă, foarte repede. ⇨ Expr. **Fără (de) suflare = a)** cu respirația oprită (ca urmare a unei stări psihice sau fizice neobișnuite), foarte uimit, speriat etc.; **b)** fără viață, mort. **A-și da suflarea (de pe urmă) = a muri**. **2.** Ființă, vietuitoare; *p. ext.* oameni, lume, popor. **3.** Adiere de vânt. — V. **sufila**.

SUFLĂTOR, (1, 2) suflători, s.m., (3, 4) suflătoare, s.n. **1.** S.m. (La pl.) Instrumente muzicale de suflat. **2.** S.m. Persoană care cântă la un instrument de suflat. **3.** S.n. Țeavă prin care muncitorul sticlă suflă aer într-o masă de sticlă topită, pentru a-i da diverse forme. **4.** S.n. Dispozitiv pentru suflarea unui curent de abur sau de aer în cutia de fum a unei locomotive. ⇨ **Suflai**. — **Sufla** + suf. *-ător*.

SUFLECĂ, suflece, vb. I. Tranz. A îndoi, a răsuși în sus marginile unui obiect de îmbrăcăminte, de obicei mânecile sau poalele (pentru a le feri de apă sau pentru a fi mai liberi în mișcări); a sumete. ⇨ Refl. **Se suflecă la mâneci**. — Lat. ***subfollicare**.

SUFLECĂRE, suflecări, s.f. Acțiunea de a (se) **sufleca** și rezultatul ei. — V. **sufleca**.

SUFLECĂT, -Ă, suflecați, -te, adj. (Despre obiecte de îmbrăcăminte) Îndoit, răsfrânt în sus; sumes. — V. **sufleca**.

SUFLEOR, sufleori, s.m. Persoană care suflă actorilor, în timpul repetițiilor și al reprezentațiilor, replicile pe care urmează să le spună. — Din fr. **souffleur**.

SUFLERIE, suferii, s.f. (Rar; în sintagma) **Suferie aerodinamică** = instalație experimentală, în formă de tunel, pentru determinarea forțelor aerodinamice exercitate de un curent de aer asupra unor machete de avioane, în vederea stabilirii forțelor care se exercită asupra construcțiilor reale în condiții de exploatare. — Din fr. **soufflerie**.

SUFLET, suflète, s.n. **1.** Totalitate proceselor afective, intelectuale și voinționale ale omului; psihic. ⇨ Loc. adv. **Din suflèt sau din tot suflètul, din adâncul suflètului** = cu pasiune, cu convingere; foarte mult. **Cu (sau fără) suflèt** = cu (sau fără) însuflețire, cu (sau fără) elan. ⇨ Trăsătură de caracter (bună sau rea); *p. ext.* caracter. ⇨ Persoană considerată din punct de vedere al trăsăturilor de caracter. **Era un suflèt mare, care înțelegea lumea.** ⇨ Omenie, bunătaie, milă. **Om fără suflèt.** ⇨ Curaj, temeritate, îndrăzneală. **A prinde suflèt.** **2.** Factor, element esențial al unui lucru, al unei acțiuni etc. **3.** (Fil.; Bis.) Substanță spirituală de sine stătătoare, independentă de corp, care dă omului viață, individualitate și personalitate și care este de origine divină și cu esență veșnică. ⇨ Expr. **A-și încălca suflètul cu...** = a comite o faptă rea. **A avea (ceva) pe suflèt** = a fi preocupat, chinuit de ceva. (Fam.) **A nu avea (pe cineva) la suflèt** = a nu iubi (pe cineva), a nu-l simpatiza. **A(-i) scoate (cuiva) suflètul** = a nu lăsa (pe cineva) în pace, a săcăi, a enerva. **A(-i) ieși (cuiva) suflètul = a)** muri; **b)** a munci din greu, a se chinui. **Cu suflètul la gură = a)** în agonie; **b)** respirând foarte greu de oboseală sau de emoție. **A(-i) stupa suflètul** = a munci din greu, a se chinui cu ceva. **A-și căuta (sau vedea, griji) de suflèt (sau de ale suflètului)** = a se comporta în conformitate cu normele bisericești. **A căuta de suflètul cuiva** = a da ceva de pomană în amintirea unui mort. **(Să) fie de suflètul cuiva!** = fie ca Dumnezeu să-i ierte păcatele! **A fi (sau a se face) trup și suflèt cu cineva** = a fi extrem de devotat cuiva. **A-și vinde suflètul** = a păcătuți foarte tare. **4.** Viață. **A avea șapte suflète.** ⇨ Expr. **A (mai) prinde (sau a căpăta) suflèt** = a se întrema (după o boală). **A lua (cuiva) suflètul** = a omori (pe cineva). **A avea ceva pe (sau la) suflètul său** = a avea ceva în posesiune. ⇨ Nimică. ⇨ Expr. **A i se rupe suflètul (de mila cuiva)** = a suferi foarte mult pentru nenorocirea cuiva. **A(-i) merge (cuiva ceva) la suflèt** = a(-i) plăcea mult, a(-i) produce o mare satisfacție. **5.** Persoană, ins, om; *p. gener.* orice ființă. ⇨ Locutor. **Oraș de un milion de suflète.** **6.** (Pop.) Suflare, suflu, respirație. **Pe nări el scoate suflèt puternic.** ⇨ Loc. adv. **Într-un suflèt** = foarte repede. ⇨ Loc. vb. **A-și trage suflètul** = a respira. ⇨ Expr. **A-și lua suflèt** = a respira adânc; a-și potoli respirația. **A-i veni suflètul la loc** = a-și potoli respirația; a se liniști. **7.** (În sintagma) **Copil (rar fiu) de suflèt** = copil adoptiv. ⇨ Expr. **A lua de suflèt** = a adopta un copil. **A da de suflèt** = a-și ceda copilul unei persoane care îl adoptă. — Lat. ***sufflitus** (< *sufflare*).

SUFLETESC, -EASCĂ, suflètești, adj. Al suflètului; care ține de suflèt, privitor la suflèt; *p. ext.* moral, spiritual. — **Suflèt** + suf. *-esc*.

SUFLETESȚE adv. Din punct de vedere suflètesc; moralmente. — **Suflèt** + suf. *-ește*.

SUFLETISM s.n. (Fam.) Atitudine plină de generozitate și de solitudine. — **Suflèt** + suf. *-ism*.

SUFLETIST, -Ă, suflètești, -ste, s.m. și f., adj. (Persoană) plină de generozitate și de solitudine. — **Suflèt** + suf. *-ist*.

SUFLEȚĂL, suflètele, s.n. Diminutiv al lui **sufflet**. — **Suflèt** + suf. *-el*.

SUFLÉU, *suffleuri*, s.n. Preparat culinar asemănător cu o budincă, foarte pufoasă, făcut din legume, brânză sau fructe cu albuș bătut spumă. — Din fr. **soufflé**.

SUFLŌI, *suffloaie*, s.n. (Înv. și reg.) 1. Țeavă de trestie sau de soc prin care se suflă în foc, pentru a-l aprinde. 2. Jucărie din scoarță de mesteacăn sau de salcie, cu care fluieră copiii. — **Sufla** + suf. *-oi*.

SŪFLU, *suffluri*, s.n. 1. Respirație. ♦ Zgomot anormal, având caracterul unui șuierat, perceput prin auscultație la nivelul anumitor organe (pleură, plămâni, inimă, vase) în diferite boli. ♦ Capacitate respiratorie mare; *p. ext.* rezistență fizică (mare). 2. Adiere, boare. 3. Masă de aer deplasată cu violență (de explozia unei bombe), care poate provoca avarii și distrugerii. 4. Fig. Avânt, elan, însuflețire. — Din fr. **souffle**.

SUFLURĂ, *suffluri*, s.f. Defect de turnare a lingourilor sau al pieselor metalice turnate, constând în mici globuri produse de gazele degajate din metal în urma unor reacții chimice. — Din fr. **soufflure**.

SUFOCĂ, *sufoc*, vb. I. Refl. și tranz. (Adesea fig.) A nu mai putea sau a face pe cineva să nu mai poată respira; a (se) înăbuși (din lipsă de aer), a (se) asfixia. — Din fr. **suffoquer**, lat. **suffocare**.

SUFOCĂNT, *-Ă, suffocanti*, *-te*, adj. (Adesea fig.) Care provoacă sufocarea, care sufocă; înăbușitor, asfixiant. — Din fr. **suffocant**.

SUFOCĂRE, *sufocări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sufoca* și rezultatul ei; înăbușire, sufocație, asfixiere. — V. **sufoca**.

SUFOCĂȚIE, *sufocații*, s.f. (Rar) Sufocare. — Din fr. **suffocation**, lat. **suffocatio**.

SUFOZIŪNE s.f. v. **sufuziune**.

SUFRAGERIE, *suffragarii*, s.f. Cameră special amenajată și mobilată în care se servește masa. ♦ Mobilierul pentru această cameră. [Var.: **sufragerie** s.f.] — **Sufragiū**¹ + suf. *-arie*.

SUFRAGĂȚĂ, *suffragete*, s.f. Partizană a mișcării femeilor din Anglia din a doua jumătate a sec. XIX și de la începutul sec. XX, al cărei scop a fost obținerea drepturilor politice pentru femei. — Din fr. **suffragette**.

SUFRAGIŪ¹, *suffragii*, s.m. (Înv.) Om de serviciu care servea la masă. [Var.: **sovragiū** s.m.] — Din tc. **sufraci**.

SUFRAGIŪ², *suffragii*, s.n. 1. Drept de vot. ♦ *Suffragiu universal* = drept de vot acordat tuturor cetățenilor majori ai unei țări. 2. Sistem de votare (după modalitatea exercitării dreptului de vot și extinderea lui). 3. Aprobare, asentiment. [Var.: **sufraj** s.n.] — Din fr. **suffrage**, lat. **suffragium**.

SUFRĂJ s.n. v. **suffragiu**².

SUFUZIŪNE, *sufuziuni*, s.f. 1. Răspândire sub piele a unei umori. ♦ *Sufuziune sangvină* = hemoragie de proporții reduse care are loc între straturile componente ale unui organ sau ale unui țesut. 2. (Geol.) Proces de spălare și de transportare a particulelor fine din rocile afânate sub acțiunea circulației apelor subterane. [Var.: **sufuziune** s.f.] — Din fr. **suffusion**.

SUGACI, *-CE, sugaci*, *-ce*, adj. (Adesea substantivat) Sugar. — **Suge** + suf. *-aci*.

SUGĂR, *-Ă, sugari*, *-e*, adj., s.m. (Copil) care se hrănește sugând, care nu a depășit vârsta alimentării cu laptele mamei; sugaci, sugător. — **Suge** + suf. *-ar*.

SUGĂȚIVĂ, *sugative*, adj. (În sintagma) *Hârtie sugativă* (și substantivat, f.) = hârtie poroasă și groasă, special făcută pentru a suga cerneală; sugătoare. — **Suge** + suf. *-ativă*.

SUGĂREL, *-EĂ, sugăreii*, *-ele*, adj. (Pop.) Diminutiv al lui *sugar*. — **Sugar** + suf. *-el*.

SUGĂTOR, *-OĂRE, sugători*, *-oare*, adj., s.f. 1. Adj. (Înv.) Sugar. ♦ (Substantivat; fam.) Bețiv. 2. S.f. Hârtie sugativă. 3. S.f. Mică plantă din regiunea subalpină, lipsită de clorofilă, palid-gălbui, brună sau roșie, cu frunze în formă de solzi și cu flori albe-gălbui (*Monotropa hypopitys*). — **Suge** + suf. *-ător*.

SŪGE, *sug*, vb. III. Tranz. 1. A trage cu gura sau cu botul laptele din sân, din țată. ♦ Expr. *A suga (ceva) odată* (sau *împreună*) *cu laptele mamei* = a dobândi o deprindere din cea mai fragedă copilărie. *A-și suga de sub unghii* = a fi foarte zgârcit. ♦ A sorbi un lichid, un suc etc. *Albina suga nectarul florilor*. ♦ A dizolva ceva încet în gură și a mânca; a topi ceva puțin câte puțin. *Suge o bomboană*. ♦ A trage în piept, a aspira. ♦ Intrans. *A suga din țigară*. 2. (Depr.) A goli conținutul unui vas; a bea. ♦ (Fam.) A fi bețiv. 3. (Despre un corp poros) A absorbi lichide. 4. Fig. A stoarce de avere, de putere, de vlagă; a secătaui, a slei. ♦ Expr. *A suga (pe cineva) până la măduvă* = a-i lua (cuiva) tot ce are, a-l sărăci. *A suga sângele cuiva* (sau *din cineva*) = a exploata, a asupri, a chinui pe cineva. ♦ Refl. (Despre obrăji) A se trage mult înăuntru (din cauza lipsei dinților, a slăbiciunii). [Perf. s. *supsei*, part. *supț*] — Lat. **sugere**.

SUGÉL, *sugei*, s.m. 1. Mică plantă erbacee cu miros neplăcut, cu flori purpurii, trandafirii sau albe (*Lamium purpureum*). ♦ *Sugel alb* = plantă

erbacee cu frunze pețiolate și flori albe (*Lamium album*). ♦ Compus: *sugel-galben* = plantă erbacee cu frunzele pețiolate și flori galbene-aurii (*Galeobdolon luteum*). 2. (Pop.) Panarițiu. — Lat. **sigillum** (după *suge*).

SUGERĂ, *sugerez*, vb. I. Tranz. A face să se nască în mintea cuiva (prin-o aluzie, o asociație de idei etc.) sau a inspira cuiva un gând, o idee, un sentiment. — Din fr. **suggerer**.

SUGERĂRE, *sugerări*, s.f. Acțiunea de a *sugera* și rezultatul ei. — V. **sugera**.

SŪGERE, *sugeri*, s.f. 1. (Rar) Acțiunea de a *suge* și rezultatul ei; supt. 2. Atracție a unei nave spre mal sau spre o navă mai mare care trece prin apropiere, datorită variațiilor de presiune create la viteze mari în vecinătatea bordurilor. — V. **suge**.

SUGESTIBIL, *-Ă, sugestibili*, *-e*, adj. (Despre o persoană) Receptiv, sensibil la sugestie. — Din fr. **suggestible**.

SUGESTIBILITATE s.f. Însușirea de a fi sugestibil; grad de reactivitate la sugestie. — Din fr. **suggestibilité**.

SUGESTIE, *sugestii*, s.f. 1. Influență exercitată asupra voinței cuiva; înrăurire și dirijare a voinței cuiva. ♦ Spec. Influență exercitată asupra conștiinței și voinței cuiva (în stare de veghe sau în stare hipnotică), folosită în tratarea unor tulburări neuropsihice. 2. Ceea ce se sugerează cuiva; sugereare, propunere, idee. [Var.: **sugestiune** s.f.] — Din fr. **suggestion**, lat. **suggestio**, *-onis*.

SUGESTIONĂ, *sugestionez*, vb. I. Tranz. și refl. A face pe cineva să gândească sau să acționeze (sau a gândi și a acționa singur) prin intermediul sugestiei; a (se) influența. [Pr.: *-ti-o-*] — Din fr. **suggestionner**.

SUGESTIŪNE s.f. v. **sugestie**.

SUGESTIV, *-Ă, sugestivi*, *-e*, adj. (Adesea adverbial) Care are puterea sau calitatea de a deștepta sugestii, care inspiră sau stârnește anumite reprezentări sau idei; care sugerează. — Din fr. **suggestif**.

SUGESTIVITATE s.f. Calitatea de a fi sugestiv. — Din fr. **suggestivité**.

SUGHÎȚ, *sughituri*, s.n. Con tracție bruscă și convulsivă a diafragmei, însoțită de un sunet nearticulat, cauzată de trecerea aerului prin glotă. ♦ Hohot de râs, de plâns. — Din **sughita** (derivat regresiv).

SUGHÎȚĂ, *sughit*, vb. I. Intrans. A scoate sughituri. [Prez. ind. și: *sughii*] — Lat. pop. **subgluttiare** (= *singultare*).

SUGHITĂRE, *sughitări*, s.f. Acțiunea de a *sughita* și rezultatul ei; sughit. — V. **sughita**.

SUGHITĂȚ s.n. Sughitare. — V. **sughita**.

SUGIŪC s.n. 1. Produs de cofetărie făcut din nuci muiate în must fiert cu făină. ♦ Bigi-bigi. 2. (Înv.) Un fel de cârnafumat preparat din carne de oaie, de capră sau de vită; ghiuden. — Din tc. **sucuk**.

SUGURĂ, *sugrum*, vb. I. 1. Tranz. A strânge pe cineva de gât (pentru a-l omorî prin sufocare); a gătui, a strangula. ♦ Fig. (Despre haine) A strânge prea tare corpul, împiedicând mișcările, respirația. 2. Tranz. Fig. A înăbuși, a sufoca. 3. Tranz. Fig. A înăbuși cu violență o acțiune, o manifestare; a reprima, a lichida. 4. Refl. (Despre ape, drumuri etc.) A se îngusta (brusc), a se gătui. — **Su(b) + gruma(z)**. Cf. *s u g u ș a*.

SUGURĂRE, *sugrumări*, s.f. Acțiunea de a (se) *sugruma* și rezultatul ei. — V. **sugruma**.

SUGURĂȚ, *-Ă, sugrumați*, *-te*, adj. 1. Strâns de gât, gătuț; ucis prin sufocare. ♦ Fig. Incomodat de o îmbrăcăminte prea strâmtă. 2. Fig. Copleșit, chinuit, frământat de o stare sufletească. 3. Fig. (Despre voce, rostire) Care nu poate fi articulat (bine); înecat, înăbușit, alterat. — V. **sugruma**.

SUGURĂȚĂTOR, *-OĂRE, sugrumători*, *-oare*, adj. Care sugrumă; care suprimă, care nimicește; fig. care apasă, care copleșește; sufocant — **Sugruma** + suf. *-ător*.

SUGURĂȚĂTURĂ, *sugrumături*, s.f. (Rar) Parte îngustă sau subțiată a unui lucru; loc în care se produce o îngustare sau o subțiere; gătuțură, gătuire. — **Sugruma** + suf. *-ătură*.

SUGUȘĂ, *suguş*, vb. I. Tranz. (Înv. și reg.) A gătui, a sugruma. — **Su(b) + gușă**.

SUHĂȚ, *suhaturi*, s.n. 1. (Înv. și reg.) Pășune (pe lângă ape sau pe lângă locuri mocirloase); izlaz, imaș, suhăție. 2. (Reg.) Apă puțin adâncă (unde se adapă vitele). — Cf. *sb. s u v a t*.

SUHĂȚIE, *suhății*, s.f. (Reg.) Suhat (1). — **Suhat** + suf. *-ie*.

SUI, *sui*, vb. IV. 1. Refl. și intrans. A se îndrepta spre un loc mai ridicat, a merge în sus, la deal; a (se) urca. ♦ Tranz. *Suim coasta muntelui*. ♦ Fig. A înainta, a avansa, a ajunge până la ... 2. Refl., tranz. și intrans. A (se) așeza pe ceva ridicat; a (se) urca, a (se) cățăra. ♦ Expr. *A (se) sui călare (pe cal sau în șa)* = a încăleca. *A (se) sui sau a (se) urca pe tron (sau pe scaun)* = (despre împărați, regi, domnitori) a ajunge sau a face pe cineva să ajungă la domnie, a prelua sau a da cuiva domnia. (Refl.) *A (i) se sui (cuiva) în cap* = a abuza de bunătatea cuiva, a pune stăpânire pe cineva.

3. Refl. A se înălța, a se ridica (în văzduh). ◇ Expr. *A i se sui* (cuiva) *sângele în obraz* = a se înroși la față (de mânie, de rușine), a se congestiona. *A i se sui la cap* = a fi plin de sine, a se îngâmfă. *A i se sui* (cuiva) *vinul la (sau în cap)* = a se ameți de băutură, a se îmbăta. *A i se sui pârul în vârful capului* = a se speria, a se îngrozi, a se înspăimânta. **4.** Refl. (Despre numere, prețuri, sume) A crește, a se urca, a se mări, a se ridica. ◇ Expr. *A se sui (până) la...* = a ajunge (până) la... ◇ Tranz. A face să crească, să sporească. **5.** Intrans. Fig. (Despre glas; *p. ext.* despre cântăreți) A intona note din ce în ce mai înalte; a ridica. — Lat. **subire**.

SUCID s.n. (Livr.) Sinucidere. [Pr.: *su-i*] — Din fr. **suicide**.

SUCIDĂR, -Ă, suidar, -e, adj. (Livr.) **1.** Care este predispus la sinucidere. **2.** Fig. Care poate duce la eșec, la faliment. [Pr.: *su-i*] — Din fr. **suicideaire**.

SUI-GÉNERIS adj. invar. Special, original, particular; unic în felul său. — Loc. lat.

SUINĂ, suine, s.f. (La pl.) Subfamilie de paricopitate care cuprinde mai multe genuri și specii de porci sălbatici, precum și porcii domestici proveniți din aceștia; (și la sg.) animal care face parte din această subfamilie. — Din lat. **suinus**.

SUIRE, suiri, s.f. Acțiunea de a (*se*) *sui* și rezultatul ei; **suit** (1). ◇ *Suire pe tron* = preluare a domniei (de către un monarh). — V. **sui**.

SUIȘ, suișuri, s.n. **1.** Suire, urcare, **suit** (1). **2.** Loc pieziș care urcă; urcuș; povârniș, pantă, coastă. ◇ Porțiune dintr-un drum care urcă. — **Sui** + suf. *-iș*.

SUIȚ s.n. **1.** Faptul de a (*se*) *sui*; urcare, suire, **suiș** (1). **2.** Acțiunea de a transporta un obiect într-un loc ridicat; urcat. — V. **sui**.

SUITĂR s.m. v. **soitar**.

SUITĂ, suite, s.f. **1.** Grup de oameni care însoțește un demnitar, un suvean; alai, escortă. **2.** Ciclu de piese cu caracter dansant scrise în aceeași tonalitate, dar contrastante prin caracter și prin mișcare. ◇ Fragmente selectiv extrase dintr-o lucrare mai amplă (operă, balet etc.). **3.** Serie, șir de episoade, de idei etc. ◇ Continuitate, înlănțuire. — Din fr. **suite**.

SUITOR, -OĂRE, suitori, -oare, adj., s.f., s.m. **1.** Adj. (Despre ritmul versurilor) Cu intonație crescândă; ascendent. **2.** S.f. Trecere verticală sau înclinată prin care se realizează legătura între două lucrări miniere situate la nivele diferite sau între un orizont subteran și suprafață și care nu este echipată cu mijloace de transport. **3.** S.m. (Înv.) Rudă în linie ascendentă. [Pr.: *su-i*] — **Sui** + suf. *-tor*.

SUJET, sujeturi, s.n. (Înv.) Temă (literară), subiect. ◇ Prilej, motiv. — Din fr. **sujet**.

SUL, suluri, s.n. **1.** Cilindru de lemn, de metal sau din alt material solid, care se poate roti în jurul axei sale, servind la conducerea, presarea sau fasonarea unui material. ◇ Spec. Cilindru metalic sau de lemn pe care se înfășoară urzeala sau țesătura. ◇ Expr. *Cu (rar prin) un sul subțire* = printr-un calcul fin, cu istețime, cu șiretenie. ◇ Bară folosită la gimnastică. **2.** Pernă lungă, de formă cilindrică, care se pune ca ornament sau ca rezemătoare la capătul canapelei sau al patului. ◇ Pernă cilindrică ce se pune între geamurile ferestrelor, pentru a împiedica pătrunderea frigului în interiorul încăperii. **3.** Bucată dintr-un material flexibil înfășurată în formă de cilindru. *Sul de hârie*. ◇ Expr. *A face (sau a strânge) sul* = a înfășura în formă de cilindru. **4.** Fig. Coloană de fum, de foc sau de praf; trombă. ◇ Val de frunze uscate, rostogolite de vânt. ◇ Mânunchi de lumină, de raze sau de vâpăi. — Lat. pop. **sub(ul)um** (= *insubulum*).

SULÁTIC, -Ă adj. v. **suletic**.

SULĂ, sule, s.f. **1.** Unealtă (folosită de cizmari și de cojocari) formată dintr-un ac lung și gros de oțel, drept sau curb, fixat într-un mâner, cu care se găurește pielea, talpa etc. spre a putea petrece acul sau ața prin ele. **2.** (Reg.) Pește mic cu corpul foarte subțire și alungit (*Syngnatus nigrolineatus*). — Lat. **subula**.

SULCINĂ s.f. **sulfină**.

SULÉGET, -Ă, sulegeți, -te, adj. (Înv. și reg.; despre oameni sau despre părți ale corpului) Subțire, zvelt; delicat, gingaș, fin. — Lat. ***sublicidus** (< *sublica*).

SULEMENEALĂ s.f. v. **sulimeneală**.

SULEMENÍ vb. IV v. **sulimeni**.

SULEMENIRE s.f. v. **sulimenire**.

SULEMENÍT, -Ă adj. v. **sulimenit**.

SULÉTIC, -Ă, suletici, -ce, adj. (Reg.; despre ființe) Lung și subțire; zvelt, subțiratic. [Var.: **sulátic, -ă** adj.] — **Sulă** + suf. *-etic*.

SULF s.n. Metaloid de culoare gălbuie, cu miros neplăcut, care se găsește în natură în stare nativă sau în combinații, folosit mai ales în tehnică și în medicină; pucioasă. ◇ *Floare de sulf* = sulf sub formă de pulbere fină. — Din lat. **sulphur**.

SULFAMIDĂ, sulfamide, s.f. Medicament sub formă de pastile, injecții sau praf, folosit pentru combaterea anumitor infecții. — Din fr. **sulfamide**, germ. **Sulfamid**.

SULFANILAMIDĂ, sulfanilamide, s.f. (Farm.) Substanță organică, de culoare albă, folosită local în tratamentul plăgilor infectate. — Din fr. **sulfanilamide**.

SULFÁT, sulfați, s.m. Sare a acidului sulfuric cu un metal sau cu un radical. ◇ *Sulfat de cupru* = sare de cupru a acidului sulfuric, de culoare albastră, cristalizată, solubilă în apă, folosită în industrie și în agricultură pentru combaterea paraziților; *piatră-vânăată*. *Sulfat de magneziu* = sare de magneziu a acidului sulfuric, sub formă de praf alb, cristalizat, solubil în apă, care se folosește în industrie și în medicină (ca purgativ); sare-amară. *Sulfat feros* = sare de fier a acidului sulfuric, de culoare verde-deschis, cristalizată, solubilă în apă, care se folosește în industrie la fabricarea cernelii de scris, la vopsitul țesăturilor etc.; calaican. *Sulfat de sodiu* = sare de sodiu a acidului sulfuric, folosită în medicină ca purgativ. *Sulfat de aluminiu și de potasiu* = sare dublă de aluminiu și de potasiu a acidului sulfuric, de culoare albă, cristalizată, solubilă în apă, cu gust astringent, care se folosește în industrie, în medicină etc.; alaun, *piatră-acră*. — Din fr. **sulfate**.

SULFATĂ, sulfate, vb. I. **1.** Refl. (Despre suprafața sau porii materialului activ al plăcilor unui acumulator electric) A se acoperi cu sulfat de plumb ca urmare a neglijenței în exploatare. **2.** Tranz. A muia un material într-o baie de sulfat metalic pentru a-l conserva mai bine. **3.** Tranz. A trata plantele sau semințele cu o soluție de sulfat de cupru pentru a combate paraziții. — Din fr. **sulfater**.

SULFATĂJ, sulfataje, s.n. Sulfatare. — Din fr. **sulfatage**.

SULFATĂRE, sulfatări, s.f. Acțiunea de a (*se*) *sulfata* și rezultatul ei. — V. **sulfata**.

SULFATĂT, -Ă, sulfatați, -te, adj. (Chim.; despre baze) Transformat în sulfat prin combinarea cu acidul sulfuric. — Din fr. **sulfaté**.

SULFATĂZĂ, sulfataze, s.f. Enzimă care se găsește în toate organele corpului animalelor, în special în rinichi. — Din fr. **sulfatase**.

SULFATIAZOL s.n. Sulfamidă (lichidă) folosită în combaterea unor boli microbiene. [Pr.: *-ti-a*] — Din germ. **Sulphatiazol**.

SULFHÍDRIC, sulfhidrici, adj. (În sintagma) *Acid sulfhidric* = hidrogen sulfurat. — Din fr. **sulfhydrique**.

SULFINĂ, sulfine, s.f. Numele a două plante erbacee, melifere și medicinale, cu flori plăcut mirositoare, galbene (*Mellilotus officinalis*) sau albe (*Mellilotus albus*). [Var.: **sulcină** s.f.] — Lat. ***sulfina** (< *sulphur*).

SULFÍT, sulfiiți, s.m. Sare a acidului sulfuros. — Din fr. **sulfite**.

SULFITĂ, sulfitez, vb. I. Tranz. **1.** A trata cu dioxid de sulf unele produse alimentare sau anumite vase în scopul dezinfectării, al conservării, al decolorării etc. **2.** A trata cu sulf și bisulfid de sodiu unele extracte tanante pentru a solubiliza produsele insolubile. — Din **sulfít**. Cf. fr. **sulfiter**.

SULFITĂRE, sulfitari, s.f. Acțiunea de a *sulfita* și rezultatul ei. — V. **sulfita**.

SULFITAT, -Ă, sulfitați, -te, adj. Care a fost supus operației de sulfitare. — V. **sulfita**.

SULFÍTIC, -Ă, sulfítici, -ce, adj. (Chim.; în sintagma) *Leșie sulfítică* = reziduu lichid cu conținut de lignină, zaharide, acid sulfuros etc., folosit la fabricarea unor produse. — Din fr. **sulfitique**.

SULFINĂZĂ, sulfizez, vb. I. Tranz. A trata termochimic piesele de oțel sau de fontă pentru a îmbogăți cu sulf straturile lor superficiale și a le mări astfel rezistența la uzură. — **Sulf** + suf. *-iza*.

SULFIZĂRE, sulfizări, s.f. Acțiunea de a *sulfiza* și rezultatul ei. — V. **sulfiza**.

SULFIZĂT, -Ă, sulfizați, -te, adj. Care a suferit operația de sulfizare. — V. **sulfiza**.

SULFURĂ, sulfurez, vb. I. Tranz. **1.** A trata recoltele depozitate (mazăre, fasole etc.) cu sulfură de carbon pentru a distruge gârgărițele și moliiile. ◇ A stropi plantele cu pulbere de sulf împotriva făinării. **2.** A injecta în sol sulfură de carbon în scopul distrugerii larvelor și a insectelor vătămătoare pentru plante. — Din fr. **sulfurer**.

SULFURĂJ, sulfuraje, s.n. (Rar) Sulfurare. — Din fr. **sulfurage**.

SULFURĂRE, sulfurări, s.f. Acțiunea de a *sulfura* și rezultatul ei. — V. **sulfura**.

SULFURÁT, -Ă, sulfurați, -te, adj. Combinat cu sulf. ◇ *Hidrogen sulfurat* = gaz incolor, toxic, cu miros de ouă stricate, care se găsește în apele minerale sulfuroase sau se obține prin putrezirea substanțelor albuminoide și care se folosește în chimie; acid sulfhidric. — V. **sulfura**.

SULFURĂ, sulfuri, s.f. Compus al sulfului cu un metal, cu un metaloid sau cu un radical organic; sare sau ester al acidului sulfuric. ◇ *Sulfură de fier* = combinație de carbon cu sulf, în formă de lichid incolor și toxic, cu miros neplăcut, folosită în industrie și în agricultură. — Din fr. **sulfure**.

SULFÚRIC, -Ă, *sulfurici, -ce*, adj. **1.** Combinat sau compus cu sulf. ⇨ *Acid sulfuric* = acid anorganic obținut prin combinarea trioxidului de sulf cu apa, în formă de lichid incolor, uleios, cu gust acrișor, fără miros și foarte coroziv, care se folosește în industria chimică; vitriol. **2.** Privitor la sulf. — Din *sulfurique*.

SULFURIZĂ, *sulfurizez*, vb. I. Tranz. A supune unei sulfurizări. — Din fr. *sulfuriser*.

SULFURIZĂRE, *sulfurizări*, s.f. Operație de dezinfectare, de dezinsecție sau de deratizare cu ajutorul dioxidului de sulf gazos. — V. *sulfuriza*.

SULFURÓS, -OĂSĂ, *sulfuroși, -oase*, adj. **1.** Care aparține grupului compușilor oxigenați ai sulfului. ⇨ *Acid sulfuros* = acid oxigenat al sulfului folosit ca decolorant, conservant pentru fructe etc. **2.** Care conține sulf dizolvat. — Din fr. *sulfureaux*.

SÚLGER s.m. v. *sluger*.

SÚLGIU, *sulgiuri*, s.n. Dare percepută în Evul Mediu, în Țările Române, pentru vitele sau oile tăiate ori pentru vacile cu lapte. — Et. nec.

SULICIOĂRĂ, *sulicioare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *suliță*. — **Suliță** + suf. *-ioară*.

SULIMÁN, *sulimanuri*, s.n. **1.** (Înv. și pop.) Fard; sulimeneală (**2**). **2.** Plantă erbacee păroasă, cu frunze ovale, cu flori albastre, roz sau albe (*Ajuga genevensis*). — Din tc. *sülömen*.

SULIMENEALĂ, *sulimeneali*, s.f. (Pop.) Sulimene. **2.** Suliman (**1**) [Var.: *sulemeneală* s.f.] — **Sulimeni** + suf. *-eală*.

SULIMENÍ, *sulimenesc*, vb. IV. Tranz. și refl. (Înv. și pop.) A(-și) da cu suliman pe față; a (se) farda. [Var.: *sulemení* vb. IV] — Din *suliman*.

SULIMENIRE, *sulimeniri*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *sulimeni*; sulimeneală. [Var.: *sulemenire* s.f.] — V. *sulimeni*.

SULIMENÍT, -Ă, *sulimeniți, -te*, adj. (Înv.) Fardat. [Var.: *sulemenít, -ă* adj.] — V. *sulimeni*.

SULIȚĂR, *sulițari*, s.m. Sulițaș. — **Suliță** + suf. *-ar*.

SULIȚĂȘ, *sulițași*, s.m. Ostaș, în vechea organizare a armatei, care purta suliță; sulițar, lăncier. — **Suliță** + suf. *-aș*.

SULIȚĂ, *sulițe*, s.f. **1.** Armă de atac formată dintr-o prăjină de lemn terminată cu un vârf de fier ascuțit, folosită mai ales în Antichitate și în Evul Mediu; lance. ◆ Fig. Înțepătură, ironie îndreptată împotriva cuiva. ◆ (Sport) Instrument folosit în probele de aruncări la atletism, de forma unei prăjini lungi din lemn sau din metal, cu un vârf metalic ascuțit și cu un manșon situat în jurul centrului de greutate; *p. ext.* probă sportivă practică cu acest instrument. **2.** Fig. (Pop.) Unitate de măsură a timpului, egală cu circa o oră și jumătate, calculată după spațiul străbătut de un astru pe cer, începând de la răsăritul lui. — Din sl. *sulica*.

SULIȚICĂ, *sulițele*, s.f. (Rar) Plantă erbacee lemnoasă la bază, din familia leguminoaselor, cu tulpina ramificată, cu frunzele păroase pe partea inferioară și cu flori dispuse în capitule bogate (*Dorycnium herbaceum*). — **Suliță** + suf. *-ică*.

SULKY s.n. Trăsură ușoară, pe două roți, utilizată în cursele de trap. [Pr.: *sálchi*]. — Cuv. engl.

SULTÁN, *sultani*, s.m. Titlu dat monarhului din Imperiul Otoman și din alte țări musulmane; persoană care poartă (sau purta) acest titlu. ◆ (Înv.) *Sultan-mezat* = licitație specială care avea loc în divanul țării. — Din tc. *sultan*.

SULTANÁT, *sultanate*, s.n. Demnitate de sultan; stat monarhic condus de un sultan. — Din fr. *sultanat*.

SULTÂNĂ, *sultane*, s.f. Soție sau fiică de sultan. — De la *sultan*. Cf. fr. *sultane*.

SULTANÍN, -Ă, *sultanini, -e*, adj., s.f., s.m. **1.** Adj. (Despre fructe, legume) De cea mai bună calitate, de soi. **2.** S.f. Soi de viță-de-vie cultivat pentru producerea stafidelor. **3.** S.m. Veche monedă turcească de aur. — Din tc. *sültani*, fr. *sultanine*.

SÚLTĂ, *sulte*, s.f. Sumă de bani reprezentând diferența de valoare dintre două lucruri care se schimbă între ele ori între valoarea părții ce i se cuvine unei persoane dintr-o moștenire și valoarea lucrurilor ce i se atribuie cu ocazia împărțelii. — Din fr. *soulte*.

SULTĂNESC, -EĂSCĂ, *sultănești*, adj. Care aparține sultanului, privitor la sultan. — **Sultan** + suf. *-esc*.

SULTĂNICA s.f. art. Numele unui dans popular; melodie după care se execută acest dans. — **Sultana** (n. pr.) + suf. *-ică*.

SULUMÍNĂ, *sulumine*, s.f. (Bot.; pop.) Filimică. — Et. nec.

SUMĂ, *sumez*, vb. I. Tranz. (Înv.) A efectua o operație de adunare sau a calcula serii convergente. — Din fr. *sommer* (după *sumă*).

SUMÁBILĂ, *sumabile*, adj. (Mat.; despre o funcție) Integrabilă; (despre o serie) convergentă. — Din fr. *sommable* (după *sumă*).

SUMÁC s.m. Arbust din regiunea mediteraneană și din Vestul Asiei, cu ramuri păroase, cu frunze compuse, bogate în substanțe tanante și cu flori albe în panicule (*Rhus carriaria*). — Din fr. *sumac*.

SUMÁN, *sumane*, s.n. **1.** Haină țărănească lungă (până la genunchi), făcută din pânură, dimie, postav gros etc. (bogat ornamentată cu găitane); ținură, zeghe, dulamă (**1**). **2.** Țesătură groasă de lână lucrată în casă, din care se fac sumane (**1**); pânură, aba, dimie. [Pl. și: (**2**, m.) *sumani*. — Var.: *sucmán* s.n.] — Din bg. *sukmanŭ*.

SUMĂR, -Ă, *sumari, -e*, adj., s.n. I. Adj. (Despre manifestări intelectuale, orale sau scrise; adesea adverbial) (Spus sau expus) în câteva cuvinte; pe scurt, succint. ◆ Făcut în pripă, foarte simplu; superficial, expeditiv. ◆ (Despre îmbrăcăminte) Care constă din (prea) puține articole; strict necesar. II. S.n. **1.** Conținutul pe scurt al unei scrieri, al unor studii, al unor dezbateri etc.; rezumat. **2.** Tablă de materii a unei cărți, a unei reviste etc.; cuprins. — Din lat. *summarius*, fr. *summaire*.

SUMĂRE, *sumări*, s.f. (Livr.) Acțiunea de a *suma* și rezultatul ei. — V. *suma*.

SUMĂȚIE, *sumații*, s.f. (Biol.) Adiție latentă. — Din fr. *somation* (după *sumă*).

SUMATÓR, *sumatoare*, s.n. Dispozitiv al calculatoarelor care poate efectua operațiile de adunare și de scădere. — Din fr. *sommateur* (după *sumă*).

SÚMĂ, *sume*, s.f. **1.** Rezultatul operației de adunare a unor numere, a unor cantități sau a unor lucruri de același fel; total. ⇨ *Sumă aritmetică* = rezultatul adunării unui șir de numere luate în valoare absolută. *Sumă algebrică* = rezultatul adunării unor cantități de același fel, ținând seama de semnul lor. ◆ Cantitate totală, totalitate. **2.** Cantitate de bani. ⇨ Expr. *A-și face suma* = a agonisi atât cât crede că îi trebuie. **3.** Număr (mare); mulțime, sumedenie. — Din lat. *summa*, pol. *suma*.

SUMĂIĂȘ s.n. v. *sumăieș*.

SUMĂIEȘ, *sumăieșe*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *suman*; *suman* mai scurt și mai ușor; *sumănel*. [Pr.: *-mă-ieș*. — Var.: *sumăiăș* s.n.] — **Suman** + suf. *-aș*.

SUMĂNĂR, *sumănari*, s.m. Persoană care face sau vinde sumane. — **Suman** + suf. *-ar*.

SUMĂNĂRIE, (2) sumănării, s.f. **1.** Meseria sumănarului. **2.** Atelier sau prăvălie de sumane. — **Sumănar** + suf. *-ie*.

SUMĂNEL, *sumănele*, s.n. (Reg.) Sumăieș. — **Suman** + suf. *-el*.

SUMBRU, -Ă, *sumbri, -e*, adj. **1.** Întunecat, posomorât, întunecos. **2.** Fig. Lipsit de veselie, închis în sine; posomorât, trist, mâhnit. ◆ Chiniut de gânduri, îngândurat. — După fr. *sombre*.

SUMECĂ, *súmec*, vb. I. Tranz. (Pop.) A sufleca, a sumete. — Contaminare între *sumete* și *sufleca*.

SUMECÁT, -Ă, *sumecați, -te*, adj. (Pop.) Suflecat, sumes. — V. *sumeca*.

SUMEDÉNIE, *sumedenii*, s.f. Mulțime, cantitate mare; sumă; puzderie, grămadă. — Din *sumă*.

SUMERIÁN, -Ă, *sumerieni, -e*, s.m. și f., adj. **1.** S.m. și f. Persoană care făcea parte din populația vechiului ținut Sumer din sudul Mesopotamiei. **2.** Adj. Care aparține Sumerului sau sumerienilor (**1**), privitor la Sumer ori la sumerieni. ◆ (Substantivat, f.) Limba sumeriană. [Pr.: *-ri-an*] — Din fr. *sumérien*.

SUMÉS, -EĂSĂ, *sumeși, -se*, adj. (Despre măneci sau poalele îmbrăcămintei) Îndoit, răsfrânt în sus; suflecat. — V. *sumete*.

SUMÉTE, *sumét*, vb. III. **1.** Tranz. și refl. A(-și) îndoi în sus, a(-și) ridica mânecile sau poalele îmbrăcămintei; a (se) sufleca. **2.** Tranz. A ridica, a trage în sus un obiect sau o parte a lui care atârână sau care s-a lăsat în jos; a prinde; a fixa mai sus. — Lat. *summittere*.

SUMÉT, -EĂȚĂ adj. v. *semeț*.

SUMETÍ vb. IV v. *semeți*.

SUMETÍE s.f. v. *semeție*.

SUMISIÚNE s.f. (Livr.) Supunere; ascultare. [Pr.: *-si-u-*] — Din fr. *soumission*.

SÚMMA CUM LÁUDE loc. adj. și adv. Cea mai înaltă distincție academică conferită la absolvirea unor cursuri, a unor examene etc. — Loc. lat.

SUMMIT, *summituri*, s.n. Întâlnire (politică) la cel mai înalt nivel a unor șefi de stat. [Pr.: *sămít*] — Din engl. *summit*.

SÚMMUM s.n. Gradul cel mai înalt, punct maxim, extremitate. — Cuv. lat.

SUMULIȚĂ, *sumulițe*, s.f. Diminutiv al lui *sumă*; *sumușoară*. — **Sumă** + suf. *-uliță*.

SUMUȘOĂRĂ, *sumușoare*, s.f. Sumuliță. — **Sumă** + suf. *-ușoară*.

SUMUȚĂ, *sumúț*, vb. I. **1.** Tranz. (Pop.) A atăța, a îndemna pe cineva să pornească împotriva cuiva; a asmuți. ◆ Refl. (Reg.) A înfrunța pe cineva cu vorba; a se rățoi. **2.** Intrans. (Reg.) A scoate sunete specifice țuguid

buzele, pentru a îndemna caii să pornească sau să meargă mai repede etc. — Lat. **submotiare* (< *submotum*).

SUMUȚĂRE, *sumuțări*, s.f. (Pop.) Acțiunea de a (se) *sumuța* și rezultatul ei. — V. *sumuța*.

SUMUȚĂT, -Ă, *sumuțaiți*, -te, adj. (Pop.) Ațâțat, asmuțit. — V. *sumuța*.

SUNĂ, *sun*, vb. I. 1. Intrans. A scoate, a produce, a emite anumite sunete. ◊ Expr. *A suna a gol* = a scoate sunete caracteristice unui vas care nu conține nimic. ◊ (Despre ceas) A marca timpul (prin bătăi mecanice); (despre unele ceasuri) a emite, la o oră dinainte stabilită, un semnal sonor (pentru a trezi din somn, pentru a marca ceva). ◊ Expr. *A-i suna* (cuiva) *ceasul* (morții sau de *veșnicie*) = a-i sosi cuiva clipa morții. ◊ (Despre ape) A murmura, a susura. ◊ (Despre anumite obiecte, materiale etc.) A foșni; a trosni, a pocni. ◊ (Despre vânt) A șuiera, a vâjâi. ◊ Tranz. (Pop.) A scutura cu zgomot frâul (pentru a chema calul). 2. Intrans. (Despre cuvinte, cântece, glasuri) A se face auzit, a se auzi, a răsună. ◊ Expr. *A-i suna* (cuiva) *la* (sau *în*) *urechi* (sau *în auz*) = a-și aminti obsesiv un fapt. A *nu-i suna* (cuiva) *bine la ureche* = a nu-i plăcea (cuiva) ceea ce aude. ◊ (Rar; despre urechi) A țui. ◊ Fig. A-i stăruie în minte. 3. Intrans. (Despre locurile unde se produc zgomote) A răsună. 4. Intrans. (Despre oameni) A cânta dintr-un instrument muzical. 5. Intrans. A anunța, a vesti ceva prin sunete de clopot sau suflând într-un instrument. ◊ Tranz. A chema (pe cineva) prin sonerie, telefon etc. 6. Intrans. A fi formulat, exprimat; a glăsi. 7. Refl. impers. (Rar) A se zvoni, a se auzi vorbindu-se despre ceva. — Lat. *sonare*.

SUNĂRE, *sunări*, s.f. Acțiunea de a *sună* și rezultatul ei; sunat. — V. *sună*.

SUNĂT s.n. Sunare. — V. *sună*.

SUNĂTOĂRE s.f. Nume dat mai multor plante erbacee din familia diferite: a) plantă cu miros neplăcut din familia compozitelor, cu tulpina și frunzele acoperite cu peri moi, cu flori galbene și cu miros neplăcut (*Crepis foetida*); b) pojarmită; c) măselariță; d) sulitică. — Lat. [herba] **sanatoria* (după *sunător*).

SUNĂTOR, -OĂRE, *sunători*, -oare, adj. 1. (Despre obiecte de metal) Care produce sunete. ◊ *Bani sunători* = a) monede, bani de metal; b) bani numerar, bani gheață. *Șarpe sunător* = șarpe-clopoței, crotal. ◊ Care foșnește, foșnitor. ◊ (Despre vânt) Care vâjâie; șuierător. 2. Fig. (Despre cuvinte, fraze etc.) Plin de emfază; bombastic, pretențios. 3. Care sună puternic și prelung, care are rezonanță puternică; răsunător. — *Suna* + suf. -ător.

SUNDÚC, *sunduce*, s.n. (Reg.) Ladă, cută; casetă. — Din tc. *sandık*.

SUNDUCÉL, *sunducele*, s.n. (Reg.) Diminutiv al lui *sunduc*. — *Sunduc* + suf. -el.

SUNET, *sunete*, s.n. 1. Vibrație a particulelor unui mediu elastic care poate fi înregistrată de ureche. ◊ *Sunet asociat* = semnal de frecvență audio care însoțește imaginea de televiziune. *Sunet complex* = sunet compus din mai multe sunete pure. *Sunet reverberat* = sunet care persistă după ce o sursă sonoră încetează să emită, prelungind sunetul inițial un timp finit. *Sunet volubal* = sunet a cărui frecvență variază periodic în jurul unei valori medii, folosit în măsurători electroacustice. 2. Vibrație muzicală. ◊ Anunțare, vestire (a unui eveniment); semnal. 3. Răsunet; ecou. ◊ Vălvă, gălăgie. 4. (Lingv.) Element al vorbirii rezultat din modificarea curentului de aer expirat prin articulare. — Lat. *sonitus*.

SUNETÍST, *sunetiști*, s.m. Inginer de sunet. — *Sunet* + suf. -ist.

SÚNNA s.f. Tradiție sacră a islamului ortodox, care consemnează faptele și cuvintele atribuite profetului Mahomed. — Din fr. *sunna*.

SUNNISM s.n. Curent ortodox al islamismului care se bazează pe recunoașterea obligatorie a sunnei ca întregire a Coranului. — Din fr. *sunnisme*.

SUNNÍT, -Ă, *sunțiți*, -te, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Adept al sunnismului. 2. Adj. Care aparține sunnismului sau sunniților (1), care se referă la sunnism sau la sunniți. — Din fr. *sunnite*.

SUPĂ, *supe*, vb. I. Intrans. A lua masa seara târziu (după un spectacol). — Din fr. *souper*.

SUPĂPĂ, *supape*, s.f. 1. Organ de mașină montat în dreptul unui orificiu și folosit pentru întreruperea sau restabilirea circuitului unui fluid care trece prin acest orificiu. ◊ *Supapă electrică* = redresor. 2. Valvă care se folosește ca organ de închidere a unei supape (1); ventil. 3. Dispozitiv pentru evacuarea parțială a gazului din interiorul aerostatelor sau al dirijabilelor. — Din fr. *soupage*.

SUPÁT, *supaturi*, s.n. (Pop.) 1. Locul de sub pat, spațiul dintre pat și dușumea. 2. Gaură săpată într-un mal de pământ. [Var.: *subpát* s.n.] — *Sub*² + *pat*.

SÚPĂ, (2) *supe*, s.f. 1. Fiertură de carne, de legume sau de carne cu legume, uneori cu adaos de tăiței, fidea etc. 2. Fel, porție de supă (1). — Din fr. *soupe*.

SUPĂRĂ, *súpăr*, vb. I. 1. Refl. și tranz. A avea sau a provoca cuiva o neplăcere; a (se) mâhni, a (se) necăji, a (se) amări, a (se) întrista. 2. Tranz. A stingheri, a incomoda, a deranja, a stânjeni. ◊ A chinul, a provoca o durere (fizică ușoară); a jena. 3. Refl. și tranz. A (se) întârâta, a (se) mânia, a (se) irita. — Lat. *superare* „a întrece”, „a învinge”.

SUPĂRĂRE, *supărări*, s.f. Faptul de a (se) supăra. 1. Neplăcere, necaz, suferință; nevoie, neajuns, lipsă. ◊ Expr. *Să nu-ți* (sau *să nu vă*) *fie cu supărare* sau *dacă* (sau *de*) *nu ți-ar* (sau *v-ar*) *fi cu supărare*, formulă de politețe prin care se exprimă teama de a nu deranja sau ofensa pe cineva prin ceea ce faci. *Fără supărare!* formulă de politețe prin care cineva arată că nu se consideră jignit sau deranjat ori prin care se cere cuiva să nu se supere când i se spune un adevăr (neplăcut). ◊ Greutate, povară, piedică. ◊ (Pop.) Pagubă, stricăciune, deranj. 2. Întristare, amărăciune, tristețe. 3. Furie, iritare, mânie. — V. *supăra*.

SUPĂRĂT, -Ă, *supărați*, -te, adj. 1. Necăjit, amărât, mâhnit, trist. 2. Mânios, iritat, înfuriat. ◊ Expr. *A fi supărat* (*foc*) *pe cineva* = a fi foarte nemulțumit de cineva, a simți averseune față de cineva. *A fi supărat cu cineva* = a nu mai avea relații (de prietenie) cu cineva, a nu mai sta de vorbă cu cineva. — V. *supăra*.

SUPĂRĂCIÓS, -OĂSĂ, *supărăcioși*, -oase, adj. 1. Care se supăra ușor, care nu știe de glumă; susceptibil; iritabil, irascibil. 2. (Rar) Care pricinuieste supărare; neplăcut. 3. (Rar) Întristat, amărât, necăjit. — *Supăra* + suf. -ăcios.

SUPĂRĂTOR, -OĂRE, *supărători*, -oare, adj. (Și adverbial) Care supăra, contrariază, deranjează; jenant, neplăcut. ◊ Plicticos, plictisitor. — *Supăra* + suf. -ător.

SUPER¹ Element de compunere însemnând „peste”, „deasupra”, „foarte”, care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe. — Din fr. *super-*, lat. *super*.

SUPER² adj. invar., adv. (Fam.) Extraordinar, formidabil, excelent. — Din fr. *super*.

SUPERANGULĂR, *superangulare*, s.f. (În sintagma) *Obiectiv superangular* = obiectiv fotografic care se utilizează pentru peisaje vaste, pentru interioare etc. — *Super¹* + *angular*.

SUPERARBITRU, *superarbitri*, s.m. Persoană delegată de un for superior pentru a rezolva litigiile ivite în timpul desfășurării unei competiții, fără a se substitui atribuțiilor arbitrilor principali; supraarbitru. — *Super¹* + *arbitru* (după fr. *surarbitre*).

SUPERB, -Ă, *superbi*, -e, adj. 1. Plin de grandoare, măreț, impunător; impresionant. 2. Foarte frumos, excepțional de frumos. ◊ (Rar) Foarte bun, foarte reușit. 3. (Rar) Mândru, semeț; orgolios, îngâmfat, trufaș. — Din fr. *superbe*, lat. *superbus*.

SUPERBIE s.f. (Livr.) Mândrie, trufie, orgoliu. — Din lat. *superbia*. Cf. it. *superbia*.

SUPERCALCULATOR, *supercalculatoare*, s.n. Calculator de capacitate foarte mare și cu posibilitatea efectuării simultane a zeci de programe. — *Super¹* + *calculator*.

SUPERCAMPION, -OĂNĂ, *supercampioni*, -oane, s.m. și f. Campion care atinge performanțe ieșite din comun. — *Super¹* + *campion* (după fr. *super-champion*).

SUPERCARBURANT, *supercarburanți*, s.m. Carburant de calitate deosebită. — Din fr. *supercarburant*.

SUPERCIMENT, (2) *supercimenturi*, s.n. 1. Cement care se întărește foarte repede după ce a fost amestecat cu apă. 2. (La pl.) Diferite feluri de ciment (1). — Din fr. *superciment*.

SUPERCÚPĂ, *supercupe*, s.f. (Sport) Competiție sportivă între două echipe câștigătoare ale unor cupe. — *Super¹* + *cupă*.

SUPEREXPRES, -Ă, *superexpresi*, -e, s.n., adj. (Tren) extrem de rapid. — *Super¹* + *expres*.

SUPERFICIAL, -Ă, *superficiali*, -e, adj. Care apare, se produce, rămâne la suprafața unui obiect, a unei ființe; fig. care apare, se produce, rămâne la suprafață, fără să atingă miezul, esența lucrurilor. ◊ Fig. (Despre oameni) Care tratează problemele fără să le adâncească, care trece ușor peste lucruri; lipsit de adâncime. ◊ Fig. (Adverbial) Fără a adânci; pe deasupra. [Pr.: -ci-a] — Din fr. *superficiel*.

SUPERFICIALITĂTE s.f. Caracterul a ceea ce este superficial; fig. lipsă de adâncime, de profunzime; ușurătate. ◊ (Concr.) Lucru superficial. [Pr.: -ci-a] — Din fr. *superficialité*.

SUPERFÍCIE s.f. (În sintagma) *Drept de suprafață* = drept de proprietate asupra clădirii construite sau plantației aflate pe terenul altei persoane și drept de folosință asupra aceluia teren. — Din fr. *superficie*.

SUPERFÍN, -Ă, *superfini*, -e, adj. De cea mai bună calitate, foarte fin; superior. — **Super¹ + fin**. Cf. fr. *superfin*.

SUPERFINISĂ, *superfinisez*, vb. I. Tranz. A netezi foarte fin asperitățile unor suprafețe. — **Super¹ + finisă** (după fr. *superfinir*).

SUPERFINISĂRE, *superfinisări*, s.f. Acțiunea de a *superfinisa* și rezultatul ei. — V. **superfinisa**.

SUPERFINISĂT, -Ă, *superfinisați*, -te, adj. Foarte neted, fără asperități. — V. **superfinisa**.

SUPERFINIȚIE, *superfiniții*, s.f. Operație de netezire foarte fină a suprafețelor unor obiecte metalice, efectuată prin mișcări încete, în linie dreaptă. — Din fr. **superfinition**.

SUPERFLUITĂȚIE, (2) *superfluități*, s.f. 1. (Rar) Însușire a ceea ce este superfluu. 2. (Concr. la pl.) Lucruri superflue. [Pr.: -flu-i-] — Din fr. **superfluité**.

SUPERFLUÚ, -ÚĂ, *superflui*, -ue, adj. (Livr.) Care este de prisos, inutil. [Acc. și: *supérfluu*. — Pr.: -flu-u] — Din lat. **superfluus**, fr. **superflu**.

SUPERFOSFĂT, *superfosfați*, s.m. Îngrășământ chimic pe bază de fosfor, conținând mai ales fosfat și sulfat de calciu, folosit mult în agricultură. — Din fr. **superphosphate**.

SUPERFÚLGER, *superfulgere*, s.n. (Fiz.) Fulger cu o putere de o mie de ori mai mare decât în mod obișnuit. — **Super¹ + fulger**.

SUPERGALAXIE, *supergalaxii*, s.f. Formație cosmică în care sunt grupate roiurile de galaxii. — **Super¹ + galaxie**.

SUPERGRÉU, -GREĂ, *supergrei*, -ele, adj. (Fiz.) Neobișnuit de greu. — **Super¹ + greu**.

SUPERHETERODINĂ, *superheterodine*, s.f. Procedeu de radiorecepție în care frecvența undei recepționate este schimbată cu ajutorul unui oscilator local, obținându-se, în scopul detectării, amplificării și difuzării, un semnal de frecvență intermediară fixă. — Din fr. **superhétérodyne**.

SUPERHORMÓN, *superhormoni*, s.m. (Biol.) Substanță hormonală deosebit de activă biologic. — **Super¹ + hormon**.

SUPERICONOSCÓP, *supericonoscoape*, s.n. Tub electronic pentru televiziune de tipul iconoscopului, dar la care imaginea este captată mai întâi de un fotocod. — Din fr. **supericonoscope**.

SUPERINFECȚIE, *superinfecții*, s.f. (Med.) Infecție contractată de cineva sau ceva deja infectat. — **Super¹ + infecție** (după fr. *surinfection*).

SUPERINTENDENT, *superintendenți*, s.m. (În Biserica evanghelică) 1. Preot care supraveghează o eforie. 2. Episcop. — Din germ. **Superintendent**.

SUPERIÓR, -OĂRĂ, *superiori*, -oare, adj. 1. Care ocupă un loc în spațiu deasupra altuia; de sus. ♦ (Muz.) *Registru superior* = registru care cuprinde sunetele cele mai înalte ale vocii sau ale unui instrument. ♦ (Despre cursul apelor curgătoare) Care se află mai aproape de izvor decât de vărsare. 2. Care are sau ocupă un rang sau o demnitate mai mare în raport cu altcineva. ♦ *Ofițer superior* = ofițer cu un grad înalt (de la maior în sus). *Animal superior* = animal care ocupă locul cel mai evoluat pe scara zoologică. *Învățământ superior* = treaptă a învățământului care urmează după învățământul liceal, cuprinzând universități și institute, în care se predau cunoștințe speciale, aprofundate, menite să formeze specialiști cu o înaltă calificare. (În vechea organizare a învățământului) *Curs superior* = ciclu de învățământ cuprinzând ultimele trei (sau patru) clase din cursul de șapte (sau de opt) ani al liceului. ♦ (Substantivat) Calificativ atribuit unei persoane încadrate într-o ierarhie, în raport cu cei pe care îi are în subordine. 3. Care este de calitate mai bună; care se distinge de ceilalți prin merite deosebite. [Pr.: -ri-or] — Din lat. **superior**, fr. **supérieur**.

SUPERIORITĂȚE s.f. Stare a ceea ce este superior; faptul de a fi superior; atitudine (trufașă) a celui ce se crede sau este superior altora. [Pr.: -ri-o-] — Din fr. **supériorité**.

SUPERÎNGÚST, -Ă, *superînguști*, -ste, adj. Exagerat de îngust. — **Super¹ + îngust**.

SUPERLATÍV, -Ă, *superlativi*, -e, adj., s.n. 1. Adj. (Despre calificative) Care exprimă o calitate în gradul cel mai înalt. ♦ *Gradul superlativ* = grad de comparație al adjectivelor și al adverbilor, care arată că însușirea exprimată este la un grad foarte înalt sau la gradul cel mai înalt ori cel mai scăzut în comparație cu altele de aceeași natură. 2. S.n. Cuvânt, formulare scrisă sau orală care exprimă gradul cel mai înalt al unei calități. — Din fr. **superlatif**, lat. **superlativus**.

SUPERMAGAZÍN, *supermagazine*, s.n. Magazin (universal) de mari porții, de obicei cu autoservire. — **Super¹ + magazin**.

SUPERMAN, *supermeni*, s.m. Persoană cu calități (fizice) ieșite din comun; supraom. [Pr.: *supermên*] — Cuv. engl.

SUPERMARATÓN, *supermaratoane*, s.n. (Sport) Maraton cu foarte mari dificultăți. — **Super¹ + maraton**.

SUPERMÁRKET, *supermarketuri*, s.n. Supermagazin. — Din engl. **supermarket**.

SUPERMICROSCÓP, *supermicroscoape*, s.n. (Rar) Ultramicroscop. — **Super¹ + microscop** (după fr. *supermicroscope*).

SUPERNÁVĂ, *supernave*, s.f. Navă de tonaj foarte mare. — **Super¹ + navă**.

SUPERNÓVĂ, *supernove*, s.f. Stea variabilă care ajunge egală în strălucire cu un întreg sistem stelar. — Din fr. **supernova**.

SUPEROFÉRTĂ, *superoferte*, s.f. Ofertă deosebit de avantajoasă care este propusă în anumite condiții comerciale. — **Super¹ + ofertă**.

SUPERORTICÓN, *superorticoane*, s.n. Tub analizor de imagine bazat pe efectul fotoelectric extern, utilizând explorarea cu electroni lenți. — Din germ. **Superorthikon**.

SUPERPETROLIÉR, *superpetroliere*, s.n. Petrolier gigant. [Pr.: -li-er] — **Super¹ + petrolier**.

SUPERPOZÁBIL, -Ă, *superpozabili*, -e, adj. (Rar) Care se poate suprapune. — Din fr. **superposable**.

SUPERPRODÚCȚIE, *superproducții*, s.f. Film realizat cu mijloace și efecte de mare spectaculozitate. — Din fr. **superproduction**.

SUPERPROTÉIC, -Ă, *superproteici*, -ce, adj. (Despre alimente) Foarte bogat în proteine. [Pr.: -te-ic] — **Super¹ + proteic**.

SUPERPÚNE, *superpún*, vb. III. Tranz. (Inv.) A suprapune. — **Super¹ + pune** (după fr. *superposer*).

SUPERPUS, -Ă, *superpuși*, -se, adj. (Inv.) Suprapus. — V. **superpune**.

SUPERPUTÉRE, *superputeri*, s.f. Stat care dispune de o mare forță economică, militară, politică etc. și care are preponderență în politica internațională; mare putere mondială; supraputere. — **Super¹ + putere** (după fr. *superpuissance*).

SUPERREFRACTÁR, -Ă, *superrefractari*, -e, adj. (Despre materiale) Care rezistă la temperaturi foarte mari; suprarrefractar. — **Super¹ + refractar**.

SUPERREZISTÉNT, -Ă, *superrezistenți*, -te, adj. (Despre materiale) Cu rezistență foarte mare. — **Super¹ + rezistent**.

SUPERSTÉMIEM, *supersisteme*, s.n. (Lingv.) Diasistem. — Din fr. **supersystème**.

SUPERSÓNIC, -Ă, *supersonici*, -ce, adj. Care are o viteză mai mare decât viteza sunetului. ♦ *Avion supersonic* = avion cu reacție construit pentru a efectua zboruri cu viteze mai mari decât viteza sunetului. — Din fr. **supersonique**.

SUPERSTÁR, *superstaruri*, s.n. Vedetă (de cinema) de primă mărime. — Din engl. **superstar**.

SUPERSTÍȚIE, *superstiții*, s.f. Credință primitivă (bazată pe rămășițe ale animismului și magiei) în spirite bune și rele, în farmece și vrăji, în semne prevestitoare, în numere fatidice etc.; p. ext. practică superstițioasă. — Din fr. **superstition**, lat. **superstitio**.

SUPERSTIȚIÓS, -OASĂ, *superstițioși*, -oase, adj. (Despre oameni) Care crede în superstiții, care este stăpânit de superstiții; (despre manifestările oamenilor) izvorât din superstiții, bazat pe superstiții, plin de superstiții. [Pr.: -fi-os] — Din fr. **superstitieux**.

SUPERSTRÁT, *superstraturi*, s.n. (Lingv.) Suprastrat. — Din fr. **superstrat**.

SUPERTÁNC, *supertancuri*, s.n. Petrolier de mare capacitate. — Din engl. **supertanker**.

SUPERTRÁULER, *supertraulere*, s.n. Trauler de mare capacitate. — **Super¹ + trauler**.

SUPERTRÁSNET, *supertrásnete*, s.n. Trásnet deosebit de violent, foarte rar întâlnit. — **Super + trásnet**.

SUPERTRÉN, *supertrenuri*, s.n. (Rar) Tren de mare viteză. — **Super¹ + tren**.

SUPERTRÚST, *supertrusturi*, s.n. Trust care cuprinde întreprinderi ale unei ramuri de producție din mai multe țări. — **Super¹ + trust**.

SUPERVEDÉȚĂ, *supervedete*, s.f. Superstar. — Din fr. **supervedette**.

SUPERVIZÁ, *supervizez*, vb. I. Tranz. A vedea un film, un spectacol, a citi un text etc. pentru a constata calitățile sau defectele lor și pentru a dispune, a recomanda sau a infirma viza dată pentru achiziționarea, reprezentarea, publicarea lor etc. — Din fr. **superviser**.

SUPERVIZÁRE, *supervizări*, s.f. Acțiunea de a *superviza* și rezultatul ei. — V. **superviza**.

SUPERVIZÓR, (1) *supervizoare*, s.n., (2) *supervizori*, s.m. 1. (Tel.) Ansamblu de programe ale unui monitor² (2). 2. Persoană însărcinată cu supravegherea cuiva sau a ceva. — Din engl. **supervisor**, fr. **superviseur**.

SUPÉU, *supeuri*, s.n. Masă care se ia seara târziu (după spectacol). — Din fr. **souper**.

SUPIÉ s.n. v. **supieiu**.
SUPIERĂ, *supiere*, s.f. Castron (mare) din care se servește supă la masă. [Pr.: -pi-e-] — Din fr. **soupière**.
SUPIEU, *supieuri*, s.n. (Rar) Baretă (de elastic) prinsă de partea de jos a pantalonilor și trecută pe sub talpă, pentru a ține pantalonii înținși. [Pr.: -pi-ue. — Var.: **supié** s.n.] — Din fr. **sous-pied**.
SUPIN, *supine*, s.n. Mod nepersonal al unui verb, precedat în mod obligatoriu de una dintre prepozițiile „de”, „la” etc., având aceeași formă ca participiul trecut, de care se deosebește prin aceea că nu este variabil. — Din lat. **supinum**, fr. **supin**.
SUPINĂȚIE, *supinații*, s.f. Mișcare de rotație a antebrațului care apropie mâna de axul median al corpului. ♦ Poziția a antebrațului și a mâinii rezultând din mișcarea descrisă mai sus. — Din fr. **supination**.
SUPLEĂ, *supleez*, vb. I. Tranz. (Liv.) A suplini. [Pr.: -ple-a] — Din fr. **supléer**.
SUPLEĂNT, *-Ă, supleanți, -te*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Suplinitor. ♦ (În vechea organizare judecătorească) Judecător care ocupa prima treaptă în magistratură și care avea anumite atribuții secundare sau intra în compunerea completelor de judecată în cauze de importanță mai mică. 2. Adj. (În sintagma) *Memburu supleant* = membru ales sau numit într-un comitet, într-o comisie, într-un organ (de partid sau de stat) etc., care putea înlocui pe titular și care avea drept de vot consultativ. [Pr.: -ple-ant] — Din fr. **suppléant**.
SUPLETIV, *-Ă, supletivi, -e*, adj. 1. (Despre forme gramaticale) Care completează, care întregesc ansamblul formelor flexionare ale unui cuvânt. 2. (Despre o normă legală) Care se aplică în măsura în care părțile nu stabilesc altfel prin actele juridice pe care le încheie; facultativ. — Din fr. **supplétif**.
SUPLETIVISM s.n. (Gram.) Calitatea de a fi supletiv (1). — Din fr. **supplétivisme**.
SUPLEȚE s.f. Însușirea de a fi suplu; mlădiere, flexibilitate, maleabilitate. ♦ Spec. Proprietate a unui corp solid de a putea suferi mari deformații nepermanente, prin încoavoiere ori torsione, sub acțiunea unor sollicitări relativ mici; elasticitate. — Din fr. **souplesse**.
SUPLICĂ, *suplic*, vb. I. Intrans. (Înv.) A se ruga de cineva cu stăruință și umilintă. — Din lat., it. **supplicare**.
SUPLICĂNT, *-Ă, suplicanți, -te*, s.m. și f. (Înv.) Persoană care suplică; persoană care adresează o suplică. — Din germ. **Supplikant**.
SUPLICĂȚIE, *suplicații*, s.f. (Liv.) Rugămintea umilă. — Din fr. **supplication**, lat. **supplicatio**.
SUPLICĂ, *supplici*, s.f. (Înv. și reg.) Cerere, jalbă, plângere. — Din fr. **supplique**, germ. **Supplik**, it. **supplica**.
SUPLICIU, *suplicii*, s.n. (Liv.) Tortură, caznă, chin fizic. ♦ Fig. Suferință morală, durere sufletească mare. — Din lat. **supplicium**, fr. **supplice**.
SUPLIMÉNT, *suplimente*, s.n. 1. Ceea ce se adaugă la ceva pentru a-l completa sau pentru a suplini o lipsă. 2. Bilet de călătorie sau de spectacol, eliberat ca anexă la alt bilet, prin care se acordă drepturi sau avantaje în plus. 3. Ceea ce se adaugă la un unghi pentru a forma două unghiuri drepte (180°). — Din fr. **supplément**, lat. **supplementum**.
SUPLIMENTĂ, *suplimentez*, vb. I. Tranz. A adăuga la cantitatea inițială o cantitate suplimentară. — Din **supliment**.
SUPLIMENTĂR, *-Ă, suplimentari, -e*, adj. Care se adaugă pe deasupra, care completează ceva; care este în plus (peste ceea ce este normal); folosit ca supliment. ♦ *Unghiuri sau arce suplimentare* = unghiuri sau arce a căror sumă este egală cu două unghiuri drepte (180°). — Din fr. **supplémentaire**.
SUPLIMENTĂRE, *suplimentări*, s.f. Acțiunea de a suplimenta. — V. **suplimenta**.
SUPLINI, *suplinesc*, vb. IV. Tranz. 1. A înlocui pe cineva (temporar) în funcții sau în obligații, a ține locul. ♦ A ține loc de ceva. 2. A adăuga ceva ce lipsește; a împlini, a completa o lipsă. — Din it. **supplire** (după *plin*).
SUPLINIRE, *supliniri*, s.f. Acțiunea de a *suplini* și rezultatul ei; înlocuire, completare; p. ext. loc, funcție de suplinitor (la o catedră). — V. **suplini**.
SUPLINITOR, *-OARE, suplinitori, -oare*, adj., s.m. și f. 1. Adj. (Adesea substantivat) Care suplinește (1) într-o funcție, într-o muncă. 2. S.m. și f. Cadru didactic care nu e titularizat. — **Suplini** + suf. *-tor*.
SUPLU, *-Ă, supli, -e*, adj. 1. (Despre ființe) Cu mișcări grațioase; mlădios. ♦ (Despre lucruri) Flexibil, elastic. ♦ (Despre țesături) Moale, fin ♦ (Despre mers, mișcări) Ușor, vioi, elegant, grațios. 2. Fig. (Despre oameni) Care nu are o atitudine fermă, ușor adaptabil; acomodabil; servil. — Din fr. **souple**.
SUPÓRT, *suporturi*, s.n. Ceea ce susține sau sprijină un obiect; piesă sau dispozitiv care servește la susținerea unei piese, a unui sistem tehnic etc. ♦ Fig. Ajutor, sprijin, reazem. — Din fr. **support**.

SUPORTĂ, *supórt*, vb. I. Tranz. 1. A îndura, a răbda, a suferi. ♦ A admite, a tolera, a îngădui. 2. A susține o greutate, o povară; a rezista la... ♦ A avea sau a lua în sarcina sa o obligație bănească. — Din fr. **supporter**.
SUPPORTABIL, *-Ă, suportabili, -e*, adj. Care poate fi suportat. — Din fr. **supportable**.
SUPÓRTER, *-Ă, suporteri, -e*, s.m. și f. Susținător, simpatizant al unui sportiv sau al unei echipe sportive. — Din engl., fr. **supporter**.
SUPOZITÓR, *supozitoare*, s.n. Preparat farmaceutic solid de formă conică, administrat pe cale anală. — Din fr. **suppositoire**.
SUPOZÍȚIE, *supoziiții*, s.f. Presupunere, ipoteză. ♦ (Log.) Enunț luat ca premisă (ipoteză) pentru întemeierea altor enunțuri. ♦ (Log.) Capacitatea unui termen de a reprezenta ceva într-o propoziție. — Din fr. **supposition**.
SUPRA¹- Element de compunere însemnând „deasupra”, „peste” sau indicând un sens superlativ, care servește la formarea unor substantive, a unor adjective și a unor verbe. — Din lat. **supra**, fr. **supra**.
SUPRA² adv. (În notația bibliografică) Deasupra, mai sus, înainte. [Pr.: sú-] — Cuv. lat.
SUPRAABUNDÉNT, *-Ă, supraabundenți, -te*, adj. Foarte abundent, deosebit de abundent. [Pr.: -pra-a-] — **Supra**¹- + **abundent** (după fr. *suprabadant*).
SUPRAABUNDÉNTĂ s.f. Abundență foarte mare, neobișnuită; belșug mare. [Pr.: -pra-a-] — **Supra**¹- + **abundență** (după fr. *suprabadance*).
SUPRAADĂUGĂ, *spraadăug*, vb. I. Tranz. A adăuga peste altceva. — **Supra**¹- + **adăuga** (după fr. *surajouter*).
SUPRAADĂUGĂRE, *supraadăugări*, s.f. Acțiune de a *supraadăuga* și rezultatul ei. — V. **supraadăuga**.
SUPRAADĂUGĂT, *-Ă, supraadăugați, -te*, adj. Adăugat peste altceva. — V. **supraadăuga**.
SUPRAAGLOMERĂ, *supraagloomez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) încărca peste măsură. [Pr.: -pra-a-] — **Supra**¹- + **aglomera**.
SUPRAAGLOMERĂRE, *supraaglomerări*, s.f. Acțiunea de a (se) *supraaglomera* și rezultatul ei; aglomerare (prea) mare, supraaglomerație. [Pr.: -pra-a-] — V. **supraaglomera**.
SUPRAAGLOMERĂT, *-Ă, supraaglomerati, -te*, adj. Aglomerat peste măsură, foarte aglomerat. [Pr.: -pra-a-] — V. **supraaglomera**.
SUPRAAGLOMERĂȚIE, *supraaglomerații*, s.f. Supraaglomerare. [Pr.: -pra-a-] — **Supra**¹- + **aglomerație**.
SUPRAALBÍ, *supraalbesc*, vb. IV. Tranz. fact. A face să devină de un alb strălucitor. — **Supra**¹- + **albi**.
SUPRAALIMENTĂ, *supraalimentez*, vb. I. Refl. și tranz. A consuma sau a face pe cineva să consume o cantitate de hrană mai mare și mai consistentă decât cea normală, a (se) supune unui regim de supraalimentație, a (se) hrăni mai substanțial. [Pr.: -pra-a-] — **Supra**¹- + **alimenta** (după fr. *suralimenter*).
SUPRAALIMENTĂRE, *supraalimentări*, s.f. Faptul de a (se) *supraalimenta*; supraalimentație. ♦ (Tehn.) Alimentare cu o încărcătură suplimentară a unui motor cu ardere internă pentru asigurarea puterii necesare la funcționarea în aer rarefiat (la altitudine) sau când turajile sunt foarte mari. [Pr.: -pra-a-] — V. **supraalimenta**.
SUPRAALIMENTĂT, *-Ă, supraalimentați, -te*, adj. Căruia i s-a dat sau care a consumat o cantitate de hrană mai mare și mai consistentă decât cea normală; supranutrit. [Pr.: -pra-a-] — V. **supraalimenta**.
SUPRAALIMENTĂȚIE, *supraalimentații*, s.f. Alimentație mai bogată și mai consistentă decât cea normală, utilizată în tratamentul unor boli și contraindicată în alte boli; supraalimentare. [Pr.: -pra-a-] — **Supra**¹- + **alimentație** (după fr. *suralimentation*).
SUPRAAPRECIĂ, *supraapreciez*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) aprecia mai mult decât prețuiește în realitate, a (se) considera peste valoarea reală; a (se) supraestima. [Pr.: -pra-a-pre-ci-a] — **Supra**¹- + **aprecia**.
SUPRAAPRECIÉRE, *supraaprecieri*, s.f. Faptul de a (se) *supraaprecia*; supraestimare. [Pr.: -pra-a-pre-ci-e-] — V. **supraaprecia**.
SUPRAARBITRU, *supraarbitri*, s.m. Superarbitru. [Pr.: -pra-ar-] — **Supra**¹- + **arbitru** (după fr. *surarbitre*).
SUPRABUGETĂR, *-Ă, suprabugetari, -e*, adj. Care nu este prevăzut în (sau plătit din) buget; extrabugetar. — **Supra**¹- + **bugetar**.
SUPRACONDUCTIBILITĂȚE s.f. (Fiz.) Stare a unor substanțe la temperaturi în apropiere de zero absolut și la intensități de câmp magnetic foarte mici, în care rezistivitatea lor electrică devine practic nulă; supraconducție. — Din fr. **supraconductibilité**.
SUPRACONDUCTIV, *-Ă, supraconductivi, -e*, adj. Care ține de supraconductibilitate, privitor la supraconductibilitate. — **Supra**¹- + **conductiv**.
SUPRACONDUCTÓR, *-OĂRE, supraconductori, -oare*, adj., s.m. (Material) care prezintă supraconductibilitate, care a fost adus în această stare. — Din fr. **supraconducteur**.

SUPRACONDUCȚIE, *supraconducții*, s.f. (Fiz.) Supraconductibilitate. — Din fr. *supraconduction*.

SUPRACONSŪM, *supraconsumuri*, s.n. Consum exagerat (de medicamente). — **Supra**¹- + **consum** (după fr. *surconsumation*).

SUPRACOPERȚĂ, *supracoperți*, s.f. Copertă suplimentară tipărită din hârtie mai groasă, din material plastic etc., care îmbracă coperta unei cărți, a unui album etc., în scopul protejării lor și al prezentării grafice mai atrăgătoare. [Pl. și: *supracoperțe*] — **Supra**¹- + **copertă**.

SUPRACOTĂ, *supracote*, s.f. Cotă suplimentară (de bani, de produse etc.) care îi revine cuiva sau care este datorată de cineva. — **Supra**¹- + **cotă**.

SUPRACURÉNT, *supracurenți*, s.m. Curent electric de intensitate mai mare decât cea normal prevăzută pentru un anumit circuit, a cărui apariție este dăunătoare pentru siguranța în funcționare a circuitului respectiv. — **Supra**¹- + **curent**.

SUPRADEVELOPĂ, *supradevelopez*, vb. I. Tranz. A ține prea mult timp în dezvoltator un material fotografic. — **Supra**¹- + **developea** (după fr. *surdéveloppeur*).

SUPRADEVELOPĂRE, *supradevelopări*, s.f. Acțiunea de a *supradevelopea*. — V. **supradevelopea**.

SUPRADEVELOPĂT, **-Ă**, *supradevelopați*, *-te*, adj. (Despre materiale fotografice) Care a fost ținut prea mult timp în dezvoltator. — V. **supradevelopea**.

SUPRADIMENSIONĂ, *supradimensionez*, vb. I. Tranz. A dimensiona peste cotele obișnuite. ♦ Fig. A prezenta în mod exagerat mărimea, importanța reală a lucrurilor. [Pr.: *-si-o-*] — **Supra**¹- + **dimensiona**.

SUPRADIMENSIONĂRI, *supradimensionări*, s.f. Acțiunea de a *supradimensiona* și rezultatul ei. [Pr.: *-si-o-*] — V. **supradimensiona**.

SUPRADIMENSIONĂT, **-Ă**, *supradimensionați*, *-te*, adj. Care are dimensiuni mai mari decât este normal. ♦ Fig. Care a fost prezentat mai important, mai valoros decât este. [Pr.: *-si-o-*] — V. **supradimensiona**.

SUPRADOMINANTĂ, *supradominante*, s.f. (Muz.) 1. Treapta a șasea a modului major și minor, situată la o sextă superioară față de tonică și la o secundă superioară față de dominantă. 2. Acord construit pe această treaptă. — **Supra**¹- + **dominantă**.

SUPRADOTĂT, **-Ă**, *supradotați*, *-te*, adj. (Despre copii) Cu calități intelectuale ieșite din comun. — **Supra**¹- + **dotat** (după fr. *surdoué*).

SUPRADOZĂJ, *supradozaje*, s.n. Supradoză. — **Supra**¹- + **dozaj** (după fr. *surdosage*).

SUPRADOZĂJ, *supradoze*, s.f. Doză exagerată (de droguri); supradozaj. — **Supra**¹- + **doză** (după fr. *surdose*).

SUPRAESTIMĂ, *supraestima*, vb. I. Tranz. și refl. A (se) supraaprecia. [Pr.: *-pra-es-*] — **Supra**¹- + **estima** (după fr. *surestimer*).

SUPRAESTIMĂRE, *supraestimări*, s.f. Faptul de a (se) *supraestima*; supraapreciere. [Pr.: *-pra-es-*] — V. **supraestima**.

SUPRAETAJĂ, *supraetaje*, vb. I. Tranz. A adăuga unul sau mai multe etaje la o construcție mai veche. [Pr.: *-pra-e-*] — **Supra**¹- + **etaja**.

SUPRAETAJĂRE, *supraetajări*, s.f. Acțiunea de a *supraetaja* și rezultatul ei. [Pr.: *-pra-e-*] — V. **supraetaja**.

SUPRAETAJĂT, **-Ă**, *supraetajați*, *-te*, adj. (Despre construcții) Peste care s-a adăugat un etaj ulterior construcției inițiale. [Pr.: *-pra-e-*] — V. **supraetaja**.

SUPRAÉU, *supraeuri*, s.n. Parte a personalității considerată ca cenzor al întregului comportament social al individului. — **Supra**¹- + **eu** (după fr. *sur-moi*).

SUPRAEVALUĂ, *supraevaluez*, vb. I. Tranz. A evalua ceva peste valoarea reală; *p. ext.* a supraaprecia, a supraestima. [Pr.: *-pra-e-va-lu-a-*] — **Supra**¹- + **evalua** (după fr. *surévaluer*).

SUPRAEVALUĂRE, *supraevaluări*, s.f. Acțiunea de a *supraevalua* și rezultatul ei. [Pr.: *-pra-e-va-lu-a-*] — V. **supraevalua**.

SUPRAEXCITĂ, *supraexcită*, vb. I. Tranz. A excita (un organ, un țesut etc.) foarte tare. — **Supra**¹- + **excita** (după fr. *surexciter*).

SUPRAEXCITĂRE, *supraexcitări*, s.f. Acțiunea de a *supraexcita* și rezultatul ei. — V. **supraexcita**.

SUPRAEXCITĂT, **-Ă**, *supraexcitați*, *-te*, adj. Care a fost excitat foarte tare. — V. **supraexcita**.

SUPRAEXCITĂȚIE s.f. (Fiziol.) Creștere a procesului de excitație dintr-un țesut sau dintr-un organ care depășește ritmul funcțional normal, datorită acțiunii unui stimul puternic sau a reactivității mărite a țesutului sau organului respectiv; supraexcitare. [Pr.: *-pra-ex-*] — **Supra**¹- + **excitație** (după fr. *surexcitation*).

SUPRAEXPLOATĂRE, *supraexploatări*, s.f. Exploatare exagerat de mare. — **Supra**¹- + **exploatare** (după fr. *surexploitation*).

SUPRAEXPŪNE, *supraexpun*, vb. III. Tranz. A expune (4) prea mult un material fotografic. — **Supra**¹- + **expune** (după fr. *surexposer*).

SUPRAEXPŪNERE, *supraexpuneri*, s.f. Expunere îndelungată la lumină a materialelor fotografice cu reducerea corespunzătoare a intensității iluminării, în scopul obținerii anumitor efecte artistice sau tehnice. [Pr.: *-pra-ex-*] — V. **supraexpune**.

SUPRAEXPŪS, **-Ă**, *supraexpuși*, *-se*, adj. (Despre materiale fotografice) Care a fost supus unei supraexpuneri. [Pr.: *-pra-ex-*] — V. **supraexpune**.

SUPRAFATĂ, *suprafatez*, vb. I. Tranz. (Tehn.) 1. A acoperi suprafața unei piese, a unei construcții etc. cu un strat superficial în scop util sau decorativ. 2. A netezi și finisa o îmbrăcămintă rutieră. — Din **suprafață** (după fr. *surfacer*).

SUPRAFATĂRE, *suprafatări*, s.f. Acțiunea de a *suprafata*. — V. **suprafata**.

SUPRAFATĂT, **-Ă**, *suprafatați*, *-te*, adj. 1. (Tehn.; despre piese, construcții) Care a fost acoperit cu un strat superficial. 2. (Despre îmbrăcămintă rutieră) Care a fost netezit și finisat. — V. **suprafata**.

SUPRAFATĂ, *suprafete*, s.f. 1. Partea exterioară sau de deasupra a unui corp; față. ♦ Fig. Exterior, aparență. ♦ Loc. adj. *De suprafață* = care nu are profunzime; superficial. ♦ Loc. adv. *La suprafață* = fără a pătrunde în esența lucrurilor, în mod superficial. 2. Întindere delimitată considerată sub raportul lungimii și lățimii. ♦ (Geom.) Arie limitată de o linie închisă (frântă sau curbă) măsurată în unități la pătrat. — **Supra**¹- + **față** (după fr. *surface*).

SUPRAFİN, **-Ă**, *suprafini*, *-e*, adj. Superfin. — **Supra**¹- + **fin** (după fr. *superfin*).

SUPRAFIRÉSC, **-EĂSCĂ**, *suprafirești*, adj. (Rar) Supranatural. — **Supra**¹- + **firesc**.

SUPRAFLUID, **-Ă**, *suprafluizi*, *-de*, adj. (Fiz.; despre heliu) În stare de superfluiditate. [Pr.: *-flu-id*] — **Supra**¹- + **fluid** (după fr. *surfluide*).

SUPRAFLUIDITĂȚE s.f. (Fiz.) Proprietate a heliului caracterizată prin viscozitate redusă la temperaturi foarte joase și la presiuni foarte mari. [Pr.: *-flu-i-*] — **Supra**¹- + **fluiditate** (după fr. *surfluidité*).

SUPRAFORTĂREĂȚĂ, *suprafortărețe*, s.f. (În sintagma *Suprafortăreăță zburătoare* = avion de bombardament blindat, de mare tonaj, cu mai multe motoare și cu mijloace de autoapărare. — **Supra**¹- + **fortăreăță** (după fr. *superforteresse*).

SUPRAFUZIŪNE s.f. Situație de răcire foarte joasă a unei substanțe lichide care a rămas în această stare de agregare, deși a fost adusă la o temperatură inferioară celei de solidificare. [Pr.: *-zi-u-*] — **Supra**¹- + **fuziune** (după fr. *surfusion*).

SUPRAGENERATŌR, *suprageneratoare*, s.n. Generator cu randament superior. — **Supra**¹- + **generator** (după fr. *surgénerateur*).

SUPRAIMPRESIONĂT, **-Ă**, *supraimpresionați*, *-te*, adj. Care este supus procedurii de supraimpresiune. [Pr.: *-pra-im-pre-si-o-*] — **Supra**¹- + **impresionat**.

SUPRAIMPRESIŪNE, *supraimpresiuni*, s.f. Procedeu cinematografic care constă din înregistrarea, pe aceeași peliculă, a două imagini suprapuse care au fost filmate separat, în vederea obținerii unor efecte cinematografice speciale. [Pr.: *-pra-im-pre-si-u-*] — **Supra**¹- + **impresiune** (după fr. *surimpression*).

SUPRAIMPRIŪMĂ, *supraimpriim*, vb. I. Tranz. A imprima peste ceva deja imprimat. [Pr.: *-pra-im-*] — **Supra**¹- + **imprima**.

SUPRAIMPRIŪMĂRE, *supraimpriimări*, s.f. Acțiunea de a *supraimpriima*. — V. **supraimpriima**.

SUPRAIMPŪNERE, *supraimpuneri*, s.f. Fenomen prin care un râu, după ce s-a adâncit încet în roci friabile, continuă să se adâncească în roci mai dure, păstrându-și direcția inițială. [Pr.: *-pra-im-*] — **Supra**¹- + **impunere**.

SUPRAINFECȚIE, *suprainfecții*, s.f. Infecție secundară de natură bacteriană apărută în cursul unei afecțiuni virotice, ori infecție microbiană ivită după sau peste o infecție bacteriană; superinfecție. [Pr.: *-pra-in-*] — **Supra**¹- + **infecție**.

SUPRAÎNĂLTĂRE, *supraînălțări*, s.f. Amenajare a unei șosele sau a unei căi ferate astfel încât să se asigure în curbe stabilitatea vehiculelor prin compensarea forței centrifuge care se exercită asupra acestora. [Pr.: *-pra-î-*] — **Supra**¹- + **înălțare**.

SUPRAÎNCĂLZİ, *supraîncălzesc*, vb. IV. Tranz. A încălzi ceva peste măsură. ♦ (Fiz.) A încălzi un lichid sau vaporii la o temperatură mai înaltă decât temperatura de fierbere a lichidului respectiv sau corespunzător; a încălzi un metal sau un aliaj la o temperatură la care se formează o structură cristalină nouă. [Pr.: *-pra-în-*] — **Supra**¹- + **încălzi** (după fr. *surchauffer*).

SUPRAÎNCĂLZİRE, *supraîncălziri*, s.f. Acțiunea de a *supraîncălzi* și rezultatul ei. [Pr.: *-pra-în-*] — V. **supraîncălzi**.

SUPRAÎNCĂLZİT, **-Ă**, *supraîncălziți*, *-te*, adj. Încălzit peste măsură. ♦ (Fiz.; despre lichide sau vaporii) Încălzit la o temperatură mai înaltă decât temperatura de fierbere a lichidului respectiv sau corespunzător; (despre

metale sau aliaje) încălzit la temperatura la care structura cristalină se modifică. [Pr.: -*pra-în-*] — V. **supraîncălzi**.

SUPRAÎNCĂLZITÓR, *supraîncălzitoare*, s.n. Dispozitiv al unui cazan de abur, în care vaporii produși sunt încălzii la o temperatură mai înaltă decât cea de saturație. [Pr.: -*pra-în-*] — **Supraîncălzi** + suf. -*tor*.

SUPRAÎNCĂRCĂ, *supraîncărc*, vb. I. Tranz. A încărcă peste măsură; a împovăra pe cineva cu o muncă exagerată. [Pr.: -*pra-în-*] — **Supra**¹- + **încărca** (după fr. *surcharger*).

SUPRAÎNCĂRCĂRE, *supraîncărcări*, s.f. Acțiunea de a *supraîncărca* și rezultatul ei. [Pr.: -*pra-în-*] — V. **supraîncărca**.

SUPRAÎNCĂRCĂT, -**Ă**, *supraîncărcați*, -*te*, adj. Încărcat peste măsură; împovărat. [Pr.: -*pra-în-*] — V. **supraîncărca**.

SUPRAÎNSĂMÂNȚĂRE, *supraînsămânțări*, s.f. Însămânțare suplimentară. — **Supra**¹- + **însămânțare** (după fr. *sursemier*).

SUPRALĂRGIRE, *supralărgiri*, s.f. Lărgire a părții carosabile a unui drum (în porțiunea curbilor). — **Supra**¹- + **lărgire**.

SUPRALICITĂ, *supralicitez*, vb. I. Intrans. A oferi la o licitație un preț mai mare decât prețul oferit anterior de cineva. ♦ Fig. A exagera în aprecierea unui fapt, în folosirea unui procedeu etc. — **Supra**¹- + **licita** (după fr. *surenchérir*).

SUPRALICITĂRE, *supralicitări*, s.f. Acțiunea de a *supralicita*. — V. **supralicita**.

SUPRALICITĂTOR, -**OĂRE**, *supralicitori*, -*oare*, s.m. și f. Persoană care supralicitează. — **Supralicita** + suf. -*tor*.

SUPRALICITĂȚIE, *supralicitații*, s.f. Licitatie publică suplimentară, prevăzută de lege în cazul urmării silite imobiliare, în vederea obținerii unui preț mai mare decât cel la care s-a adjudecat bunul cu ocazia licitației inițiale. — **Supra**¹- + **licitație** (după fr. *surenchère*).

SUPRALUMINĂ, *supralumini*, s.f. (Rar) Oberliht. — **Supra**¹- + **lumină**.

SUPRAMATURĂȚIE, *supramaturății*, s.f. Stadiu al semințelor și fructelor după ce au atins faza maturității fiziologice. — **Supra**¹- + **maturăție** (după fr. *surmaturation*).

SUPRAMODULAȚIE, *supramodulații*, s.f. Modulație a unui semnal purtător cu un semnal modulator de amplitudine mai mare. — **Supra**¹- + **modulație** (după fr. *surmodulation*).

SUPRAMUNCĂ s.f. (Ec. pol.) Munca prestată de muncitori peste munca necesară, prin care, după teoria marxistă, se creează plusprodusul — **Supra**¹- + **muncă** (după fr. *surtravail*).

SUPRANATURAL, -**Ă**, *supranaturali*, -*e*, adj. Care pare mai presus de forțele și legile naturii sau în contradicție cu acestea; care pare în afara naturii, a lumii percepute prin simțuri; care este atribuit unor forțe miraculoase; miraculos, fantastic. ♦ (Substantivat, n.) Ceea ce se pretinde a fi mai presus de legile naturii. ♦ Fără seamăn, extraordinar, excepțional. — **Supra**¹- + **natural** (după fr. *surnaturel*).

SUPRANATURALISM s.n. Credință în supranatural; concepție potrivit căreia ar exista fapte, forțe etc. supranaturale. — **Supra**¹- + **naturalism** (după fr. *surnaturalisme*).

SUPRANORMATIV, -**Ă**, *supranormativi*, -*e*, adj. Care depășește din punct de vedere calitativ un normativ. — **Supra**¹- + **normativ**.

SUPRANUME, *supranume*, s.n. Nume adăugat la numele propriu al unei persoane în semn de cinste sau pentru a o distinge printr-o caracteristică sau printr-o circumstanță de altă persoană cu același nume. ♦ Poreclă. — **Supra**¹- + **nume** (după fr. *surnom*).

SUPRANUMERĂR, -**Ă**, *supranumerari*, -*e*, adj. Care este peste numărul prevăzut, fixat sau necesar. — **Supra**¹- + **numerar** (după fr. *suméraire*).

SUPRANUMI, *supranumesc*, vb. IV. Tranz. A da, a atribui cuiva un supranume. — **Supra**¹- + **numi** (după fr. *surnommer*).

SUPRANUMIT, -**Ă**, *supranumiți*, -*te*, adj. Care a primit un supranume. — V. **supranumi**.

SUPRANUTRIT, -**Ă**, *supranutriți*, -*te*, adj. (Rar) Supraalimentat. — **Supra**¹- + **nutrit** (după fr. *surnourri*).

SUPRAOFERTĂ, *supraoferte*, s.f. Ofertă mai avantajoasă, făcută după încheierea unei licitații. [Pr.: -*pra-o-*] — **Supra**¹- + **ofertă** (după fr. *suroffre*).

SUPRAOM, *supraoameni*, s.m. Om înzestrat cu calități excepționale, care realizează lucruri ce par mai presus de puterile omenești. ♦ Tip superior de om, care, în concepția lui Fr. Nietzsche, ar urma să apară și să se elibereze de morala de sclav a creștinismului, dându-și singur legi și situându-se dincolo de bine și de rău. — **Supra**¹- + **om** (după germ. *Übermensch*, fr. *surhomme*).

SUPRAOMENESC, -**EASCĂ**, *supraomenești*, adj. Care întrece puterile omenești, care pare mai presus de firea omenească; suprauman. [Pr.: -*pra-o-*] — **Supra**¹- + **omenesc** (după fr. *surhumain*).

SUPRAORDINĂRE s.f. (Log.) Cuprinderea în sfera unei noțiuni a altor noțiuni cu sfera mai mică. [Pr.: -*pra-or-*] — **Supra**¹- + **ordinare** (rar).

SUPRAORDINĂT, -**Ă** adj. v. **supraordonat**.

SUPRAORDONĂT, -**Ă**, *supraordonati*, -*te*, adj. Care ocupă un loc superior într-o clasificare sau într-o ierarhie. ♦ *Fracție supraordonată* = fracție ordinară mai mare decât un întreg. *Propoziție supraordonată* = propoziție regentă. *Noțiune supraordonată* = noțiune care cuprinde în sfera ei alte noțiuni cu sferă mai mică. [Pr.: -*pra-or-*. — Var.: (înv.) **suprordinat**, -**ă** adj.] — **Supra**¹- + **ordonat** (după *subordonat*).

SUPRAPĂMÂNTESC, -**EASCĂ**, *suprapământești*, adj. Care pare că depășește limitele a ceea ce este pământesc; (ca) din altă lume. — **Supra**¹- + **pământesc**.

SUPRAPOLUĂT, -**Ă**, *suprapoluati*, -*te*, adj. (Despre orașe, regiuni etc.) Foarte poluat. [Pr.: -*lu-ați*] — **Supra**¹- + **poluat**.

SUPRAPONDERABILITĂTE s.f. (Fiz.) Stare a unui corp de a avea o greutate mai mare ca urmare a unei forțe gravitaționale sporite. — **Supra**¹- + **ponderabilitate**.

SUPRAPONDERĂL, -**Ă**, *supraponderali*, -*e*, adj., s.m. și f. (Persoană) cu greutate peste media normală. — **Supra**¹- + **ponderal**.

SURAPOPULĂ, *suprapopulez*, vb. I. Refl. (Despre orașe, țări etc.) A-și spori populația peste limitele normale. — **Supra**¹- + **popula** (după fr. *surpeupler*).

SURAPOPULĂRE, *suprapopulări*, s.f. Faptul de a se *suprapopula*. — V. **suprapopula**.

SURAPOPULĂT, -**Ă**, *suprapopulați*, -*te*, adj. (Despre orașe, țări etc.) Cu o populație excedentară. — V. **suprapopula**.

SURAPOPULĂȚIE, *suprapopulații*, s.f. Mare concentrare de populație într-un oraș, într-o țară etc. ♦ (Biol.) Stare a unui mediu unde populațiile de microorganisme, de plante și de animale depășesc posibilitățile de viațuire. — **Supra**¹- + **populație** (după fr. *surpopulation*).

SURAPREFIXĂRE, *supraprefixări*, s.f. (Lingv.) Derivare cu prefixe multiple sau de la teme anterior prefixate. — **Supra**¹- + **prefixare**.

SURAPRESIUNE, *suprapresiuni*, s.f. (Tehn.) Diferența pozitivă dintre presiunea absolută a unui fluid și o presiune absolută de referință; presiune a cărei valoare depășește presiunea normală admisă sau o presiune de referință. [Pr.: -*si-u-*] — **Supra**¹- + **presiune** (după fr. *surpression*).

SURAPRÉT, *supraprețuri*, s.n. Preț mai mare decât cel obișnuit; preț de speculă (mai mare decât prețul legal). — **Supra**¹- + **preț**.

SURAPROBLĂMĂ, *supraprobleme*, s.f. Acțiune principală care însoțește mesajul textului dramatic, către care converg ideile și acțiunile secundare; supratemă. — **Supra**¹- + **problemă**.

SURAPRODUCȚIE, *supraproduccii*, s.f. Producție de mărfuri care depășește necesitățile pieței. — **Supra**¹- + **producție** (după fr. *surproduction*).

SURAPROFIT, *supraprofitori*, s.n. (În doctrina politică marxistă) Profit suplimentar obținut peste profitul mijlociu. — **Supra**¹- + **profit**.

SURAPUNE, *suprapune*, vb. III. Tranz. A așeza, a pune un lucru deasupra altuia; a plasa, a așeza ceva peste altceva. ♦ (Geom.) A pune o figură deasupra alteia pentru a le verifica egalitatea. ♦ Refl. (Despre două suprafețe) A se afla așezat deasupra altuia; p. ext. a avea loc în același timp; a coincide. — **Supra**¹- + **pune** (după fr. *supeposer*).

SURAPUNERE, *suprapuneri*, s.f. Acțiunea de a (se) *suprapune* și rezultatul ei. — V. **suprapune**.

SURAPUȘ, -**Ă**, *suprapuși*, -*se*, adj. Pus deasupra altuia. ♦ (Despre formațiuni geologice, epoci de civilizație etc.) Care urmează după altul, care este așezat deasupra altuia. — V. **suprapune**.

SURAPUTĂRE, *supraputeri*, s.f. Superputere. — **Supra**¹- + **putere**.

SURAPRAFİNĂRE, *suprafinări*, s.f. Rafinare defectuoasă a unui produs petrolier prin depășirea cantității de reactiv, a temperaturii etc. — **Supra**¹- + **rafinare**.

SURARĂCIRE, *suprarăcirii*, s.f. (Fiz.) Subrăcire. — **Supra**¹- + **răcire**.

SURARĂSUCIT, -**Ă**, *suprarăsuciți*, -*te*, adj. Foarte răsucit. — **Supra**¹- + **răsucit**.

SURAREĂL, -**Ă**, *suprareali*, -*e*, s.n., adj. 1. S.n. Ceea ce depășește realul, ceea ce este dincolo de real. 2. Adj. Care este situat în afara realității. [Pr.: -*re-a-*] — **Supra**¹- + **real** (după fr. *surréal*).

SURAREALISM s.n. Curent literar și artistic apărut în prima jumătate a sec. XX în Franța și răspândit ulterior în toate țările lumii, care pune accentul pe activitatea spontană a imaginației și pe exploatarea zonelor iraționalului în creația artistică. [Pr.: -*re-a-*] — **Supra**¹- + **realism** (după fr. *surréalisme*).

SURAREALIST, -**Ă**, *suprarealiști*, -*ste*, adj., s.m. și f. 1. Adj. Care ține de suprarealism, privitor la suprarealism. 2. S.m. și f. Adept al suprarealismului. [Pr.: -*re-a-*] — **Supra**¹- + **realist** (după fr. *surréaliste*).

SURAREFRACTĂR, -**Ă**, *suprarefractari*, -*e*, adj. Superrefractar. — **Supra**¹- + **refractar**.

SUPRARENÁL, -Ă, suprarenali, -e, adj. Care se află deasupra rinichilor. ⇨ *Glandă suprarenală* (și substantivat, f.) = fiecare dintre cele două glande endocrine care produc adrenalina, unii hormoni etc., situate deasupra rinichilor. ♦ Relativ la glandele suprarenale sau la secreția acestora. — **Supra¹- + renal** (după fr. *surrenal*).

SUPRARENINĂ s.f. (Biol.) Adrenalină. — **Supra¹- + renină**.

SUPRAZISTENT, -Ă, suprazistenți, -te, adj. Care depășește o rezistență normală. — **Supra¹- + rezistent**.

SUPRASĂRCINĂ, suprasarcini, s.f. Sarcină suplimentară față de sarcina nominală pe care o are de suportat un sistem tehnic și care ar putea să periclitze siguranța în funcționare a acestuia. — **Supra¹- + sarcină** (după fr. *surcharge*).

SUPRASATURAT, -Ă, suprasaturați, -te, adj. 1. (Despre soluții) Care conține mai multă substanță dizolvată decât cantitatea corespunzătoare coeficientului de solubilitate la temperatura ordinară; care se află în stare de suprasaturație. ♦ (Despre vapori) Care se află într-o concentrație superioară celeia corespunzătoare tensiunii maxime a vaporilor pentru temperatura respectivă. 2. Fig. (Fam.) Sătul peste măsură de ceva. — **Supra¹- + saturat** (după fr. *sursaturé*).

SUPRASATURĂȚIE s.f. 1. Stare instabilă a unei soluții în care concentrarea substanței dizolvate la o anumită temperatură este mai mare decât cea corespunzătoare saturației. 2. Fig. (Fam.) Starea celui prea sătul (de ceva). — **Supra¹- + saturație** (după fr. *sursaturation*).

SUPRASENSIBIL, -Ă, suprasensibili, -e, adj. 1. (Despre sunete, unde etc.) Care depășește posibilitatea de percepere a simțurilor, care nu poate fi perceput prin simțuri. 2. (Despre ființe) Excesiv de sensibil, foarte sensibil. — Din fr. *suprasensible*.

SUPRASENZORIAL, -Ă, suprasenzoriali, -e, adj. Care poate fi cunoscut numai prin rațiune. [Pr.: -ri-al] — **Supra¹- + senzorial**.

SUPRASOLICITĂ, suprasolicit, vb. I. Tranz. A solicita peste măsură. — **Supra¹- + solicită**.

SUPRASOLICITĂRE, suprasolicitari, s.f. Acțiunea de a suprasolicita și rezultatul ei. — V. **suprasolicita**.

SUPRASTATĂL, -Ă, suprastatali, -e, adj. (Despre un organism internațional) Care este învestit cu puteri plasate deasupra guvernului fiecărui stat, independent de acesta. — **Supra¹- + statal**.

SUPRASTRĂT, suprastraturi, s.n. (Lingv.) Influență exercitată de un idiom asupra altuia, în condițiile unui contact îndelungat, înaintea ca acesta din urmă să se constituie ca idiom nou; superstrat. — **Supra¹- + strat**.

SUPRASTRUCTURAL, -Ă, suprastructurali, -e, adj. Care ține de suprastructură, privitor la suprastructură. — **Supra¹- + structural**.

SUPRASTRUCTURĂ, suprastructuri, s.f. 1. (În concepția marxistă) Totalitatea concepțiilor și instituțiilor politice, juridice, religioase, artistice, filosofice etc. dintr-o anumită formațiune social-economică, generate de baza economică a acestei formațiuni. 2. Totalitatea elementelor care formează partea utilă a unei construcții. 3. Construcție metalică sau de lemn situată deasupra punții principale a unei nave, care cuprinde încăperile de locuit și de deservire. ♦ Ansamblu format din șasiul și caroseria sau platforma unui autovehicul. — **Supra¹- + structură** (după fr. *superstructure*).

SUPRATĂRĂ, supratăre, s.f. Tara¹ (1) celui de-al doilea ambalaj al unei mărfi. — **Supra¹- + tară**.

SUPRATAXĂ, suprataxe, vb. I. Tranz. A adăuga sau a impune o suprataxă. — Din **suprataxă** (după fr. *surtaxe*).

SUPRATĂXĂ, suprataxe, s.f. Taxă suplimentară adăugată altei taxe fixate anterior. — **Supra¹- + taxă** (după fr. *surtaxe*).

SUPRATĂMĂ, suprateme, s.f. Supraproblemă. — **Supra¹- + temă**.

SUPRATENSIUNE, supratensiuni, s.f. Tensiune electrică mai mare decât valoarea maximă a tensiunii de serviciu, care constituie un pericol pentru circuitele electrice, provocând deranjamente și avarii. [Pr.: -si-u] — **Supra¹- + tensiune** (după fr. *surtension*).

SUPRATIPĂR, supratipare, s.n. Desen sau text tipărit pe o marcă poștală ulterior emisiunii sale, în scopul de a-i schimba valoarea inițial tipărită sau de a marca un eveniment. — **Supra¹- + tipar**.

SUPRATONICĂ s.f. (Muz.) Treapta a doua a modului major și minor; acordul acestei trepte. — **Supra¹- + tonică** (după fr. *sur-tonique*).

SUPRATOPIRE, supratopiri, s.f. (Fiz.) Subrăcire. — **Supra¹- + topire**.

SUPRAUMĂN, -Ă, supraumani, -e, adj. Supraomnesc. [Pr.: -pra-u] — **Supra¹- + uman** (după fr. *surhumain*).

SUPRAUNITĂR, -Ă, supraunitari, -e, adj. (Mat.; despre numere reale) Care are valoarea absolută mai mare decât unitatea. [Pr.: -pra-u] — **Supra¹- + unitar**.

SUPRAVEGHEĂ, supraveghez, vb. I. Tranz. A observa, a păzi cu grijă, cu atenție, cu autoritate; a avea sub control. — **Supra¹- + veghea** (după fr. *surveiller*).

SUPRAVEGHEĂT, -Ă, supravegheați, -te, adj. Care se află sub supraveghere, sub control. — V. **supraveghea**.

SUPRAVEGHĚRE, supravegheri, s.f. Acțiunea de a supraveghea și rezultatul ei; control; p. ext. pază. — V. **supraveghea**.

SUPRAVEGHETĂTOR, -OĂRE, supraveghetori, -oare, s.m. și f., s.n. 1. S.m. și f. Persoană însărcinată cu supravegherea cuiva sau a ceva. 2. S.n. (În sintagma) *Supraveghetor de flacăra* = aparat electronic destinat supravegherii prezenței flăcării în timpul funcționării arzătoarelor, în scopul prevenirii unor incendii. — **Supraveghea + suf. -tor**.

SUPRAVIEȚUI, supraviețuiesc, vb. IV. Intrans. A rămâne în viață după moartea cuiva sau după o catastrofă, un cataclism etc.; p. ext. a continua să existe, a dăinui. — **Supra¹- + viețui** (după fr. *survivre*).

SUPRAVIEȚUIRE s.f. Faptul de a supraviețui. — V. **supraviețui**.

SUPRAVIEȚUITĂTOR, -OĂRE, supraviețuitori, -oare, s.m. și f. Persoană care a scăpat cu viață dintr-un cataclism, dintr-o nenorocire; persoană care supraviețuiește alteia. [Pr.: -tu-i] — **Supraviețui + suf. -tor** (după fr. *survivant*).

SUPRAVIZITĂ, supravizite, s.f. (Med.) Contravizită. — **Supra¹- + vizită**.

SUPRAVOLTĂJ, supravoltaje, s.n. Mărire a potențialului voltajului unui curent electric. — **Supra¹- + voltaj** (după fr. *survoltage*).

SUPRAVOLTĂTOR, supravoltare, s.n. Sursă de energie electrică legată în serie cu altă sursă de energie electrică, astfel încât tensiunile lor electrice să se adune. — Cf. fr. *survolteur*.

SUPRĂM, -Ă, supremi, -e, adj. Care există în cel mai înalt grad, care este cel mai bun, cel mai mare; mai presus de toate; p. ext. extrem, ultim. ⇨ *Moment suprem* = moment decisiv pentru reușita unei acțiuni. *Onoruri supreme* = funeralii. ♦ Care are gradul, rangul cel mai înalt. — După fr. **suprême**, lat. **supremus**.

SUPREMATISM, s.n. Grupare artistică rusă care se încadrează în curentul abstracționismului afirmând supremația simțirii pure, promovând o pictură bazată pe folosirea formelor abstracte geometrice (cerc, unghi, pătrat etc.). — Din rus. **suprematizm**.

SUPREMAȚIE, supremații, s.f. Superioritate absolută unită cu autoritate și putere; poziție dominantă; preponderență. — Din fr. **suprématie**.

SUPRESIUNE, supresiuni, s.f. (Înv.) Suprimare. [Pr.: -si-u] — Din fr. **suppression**, lat. **suppressio, -onis**.

SUPRESOR, -OĂRE, supresori, -oare, adj. (Despre un element al unui aparat, despre un dispozitiv etc.) Care împiedică producerea unui fenomen, a unui efect etc. dăunător sau care reduce considerabil efectele acestora. — Din fr. **suppresseur**.

SUPRIMĂ, suprim, vb. I. Tranz. 1. A face să dispară; a înlătura, a elimina, a anula. ♦ A omorî, a extermina pe cineva. 2. A desființa un post, un loc etc. ♦ A scoate ceva din funcție; a opri, a întrerupe activitatea a ceva. 3. A înlătura ceva, a elimina din consumație, a renunța la ceva. — Din fr. **supprimer**.

SUPRIMĂRE, suprimări, s.f. Acțiunea de a suprima și rezultatul ei. — V. **suprima**.

SUPRIMĂT, -Ă, suprimați, -te, adj. Care a încetat să mai fie, să mai existe; înlăturat, eliminat, șters, anulat. — V. **suprima**.

SUPT¹, supturi, s.n. Faptul de a suga; mod de hrănire la sân sau artificială a copilului nou-născut; suptură. ♦ (Concr.) Laptele care se suga la o masă de către sugar. — V. **suge**.

SUPT² prep. v. **sub**.

SUPT³, -Ă, supti, -te, adj. Slab, uscat; (despre față, obraji) scofălcit. — V. **suge**.

SUPTURĂ, supturi, s.f. (Pop.) Supt¹. — **Supt¹ + suf. -ură**.

SUPTIĂRE s.f. v. **subțiere**.

SUPÛNE, supûn, vb. III. Tranz. 1. A lua, a aduce sub stăpânire sau în puterea sa (prin forță armată); a cuceri, a subjuga. ♦ Refl. A accepta stăpânirea cuiva; a da ascultare cuiva sau la ceva; a se închina cuiva. ♦ A aduce sub ascultarea, sub autoritatea sa, a subordona influenței sale. ♦ (Înv.) A îmblânzi animale. 2. A constrânge pe cineva să suporte un lucru, să accepte o situație. ♦ A face ca o substanță, un material etc. să fie expuse unei anumite acțiuni, unui anumit tratament (fizic, chimic etc.). ♦ Refl. A se expune de bunăvoie la ceva, a suporta de bunăvoie ceva. 3. A prezenta cuiva un lucru spre cunoștință, apreciere sau hotărâre. 4. (Înv. și reg.) A așeza, a pune dedesubt. ♦ A forța pe cineva să se aplece, să se încovoieze, să îngenuncheze. — Lat. **supponere**.

SUPÛNERE s.f. Acțiunea de a (se) supune și rezultatul ei. ♦ Respect. ⇨ Loc. adv. *Cu supunere* = umil, smerit, cu respect. — V. **supune**.

SUPURĂ, pers. 3 *supurează*, vb. I. Intrans. (Despre răni, țesuturi etc.) A produce și a elimina puroi. — Din fr. **suppurer**, lat. **suppurare**.

SUPURĂNT, **-Ă**, *supuranți*, *-te*, adj. (Despre răni, țesuturi etc.) Care elimină puroi, care supurează. — Din fr. **suppurant**.

SUPURĂȚIE, *supurații*, s.f. Formare și eliminare de puroi în urma unui proces infecțios microbian. — Din fr. **suppuration**.

SUPŪS, **-Ă**, *supuși*, *-se*, adj., s.m. și f. I. Adj. 1. Ascultător, plecat, smerit. ♦ Umilit, servil. 2. (Înv. și reg.) Așezat sub...; ascuns, pitit. II. S.m. și f. (Urmat de determinări care indică statul în discuție) Persoana care aparține, prin cetățenie, unui anumit stat; persoană aflată sub o protecție specială de ordin juridic a unui stat, fără a fi cetățean cu drepturi depline. ♦ (Înv.; la pl.) Locuitorii unei țări care depind de o autoritate centrală. — V. **supune**.

SUPUȘENIE s.f. (Înv.) 1. Supunere, ascultare. 2. Faptul de a se bucura de cetățenia unei țări sau de protecția juridică specială a unei țări. — **Supus** + suf. *-enie*.

SUPUȘIME s.f. (Pop.) Totalitatea supușilor (II). — **Supus** + suf. *-ime*.

SUR, **-Ă**, *suri*, *-e*, adj. 1. De o culoare intermediară între alb și negru sau care rezultă dintr-un amestec de alb și negru; cenușiu; (despre animale și păsări) care are părul, lâna, penele de culoare cenușie. ♦ (Substantivat, m.) Nume dat unui cal cu părul sur (1). ♦ (Substantivat, f.; în sintagma) *Sură de stepă* = rasă de taurine indigenă, de culoare cenușie sau vânăta, care prezintă o mare rezistență și pretenții reduse de hrană. 2. (Despre cer, nori, văzduh) Lipsit de lumină, de strălucire; încețoșat, tulbure; fig. posomorât, mohorât. 3. (Despre părul oamenilor; p. ext. despre oameni) Cărunț. ♦ Fig. (Rar) Bătrân, străvechi; îndepărtat. — Din bg., sb. **sur**.

SURĂȚĂ, *surate*, s.f. (Pop.) Prietenă bună, apropiată. ♦ Expr. *A se prinde surate* = (despre femei) a lega între ele o prietenie trainică. ♦ Termen familiar, prietenesc, pus (la țară) înaintea numelui unei femei despre care se vorbește sau căreia i se adresează cineva; apelativ folosit de femeile de la țară în relațiile dintre ele. — Cf. *soră*.

SURĂȚICĂ, *surățele*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *surată*. — **Surată** + suf. *-ică*.

SURĂȚIE, *surății*, s.f. (Pop.) Legătură de prietenie între femei (similară frăției de cruce). — **Surată** + suf. *-ie*.

SURĂDE, *surăd*, vb. III. Intrans. 1. A zâmbi. 2. Fig. (Despre abstracte) A corespunde dorințelor cuiva, a se prezenta într-o formă favorabilă; a-l atrage, a-l tenta, a-i conveni. [Perf. s. *surăsei*, part. *surăs*] — Din fr. **sourire** (după *râde*).

SURĂS, *surăsuri*, s.n. Acțiunea de a *surăde* și rezultatul ei; zâmbet. — Din fr. **sourire** (după *răs*).

SURĂZĂTOR, **-OARE**, *surăzători*, *-oare*, adj. Care surăde; zâmbitor, surăzând; p. ext. vesel, radios, amical, prietenos. ♦ Fig. Favorabil, convenabil. — **Surăde** + suf. *-tor*.

SURĂZĂND, **-Ă**, *surăzânzi*, *-de*, adj. (Rar) Surăzător. — V. **surăde**.

SURCEA, **-ICĂ**, *surcele*, s.f. Așchie care sare când se cioplește sau când se taie un lemn, surcel; p. ext. vreasc, gătej, bețioș. — Refăcut din *surcel* (pl. lui *surcel*).

SURCEL, *surcele*, s.n. (Reg.) Surcea. — Lat. **surcellus**.

SURCELUȚĂ, *surceluțe*, s.f. Diminutiv al lui *surcea*. — **Surcea** + suf. *-eluță*.

SURCHIDEALĂ, *surchideli*, s.f. (Pop.) Faptul de a *surchidi*; săcăială, hărțuială; muștruluială. ♦ Bătaie. — **Surchidi** + suf. *-eală*.

SURCHIDÍ, *surchidesc*, vb. IV. Tranz. (Pop.) A săcăi, a plictisi; a hărțui; a muștrului. ♦ A smuci, a trânti; p. ext. a chinui. — Dn magh. **szurkálodni**.

SURCLASĂ, *surclasez*, vb. I. Tranz. A depăși, a întrece (un adversar, mai ales la sport). — Din fr. **surclasser**.

SURCLASĂRE, *surclasări*, s.f. Acțiunea de a *surclasa*. — V. **surclasa**.

SURCLASĂT, **-Ă**, *surclasați*, *-te*, adj. Care a fost depășit, întrecut. — V. **surclasa**.

SURD, **-Ă**, *surzi*, *-de*, adj. 1. (Adesea substantivat) Care nu aude (bine), lipsit (total sau parțial) de auz. ♦ Fig. Care nu vrea să audă, să înțeleagă; neînduplecat, nesimțitor, fără suflet. ♦ Loc. adv. (Substantivat) *De(-a) surda* = în zadar, degeaba. ♦ Expr. *A rămâne surd la ceva* = a nu da ascultare unei solicitări, a nu se impresiona de ceva, a rămâne rece, neînțelegător. 2. (Fon.; despre consoane; și substantivat, f.) Care se emite fără participarea coardelor vocale. 3. (Despre sunete, zgomote; adesea adverbial) Cu intensitate atenuată, lipsit de rezonanță; slab, înăbușit, înfundat, confuz. ♦ (În sintagma) *Cameră surdă* = încăperea cu absorbție acustică foarte ridicată, folosită pentru măsurători acustice speciale. ♦ Fig. (Despre sentimente, conflicte etc.) Mochit, ascuns, tănuț. ♦ Fig. (Despre senzații, dureri etc.) Înăbușit; nedefinit, vag. — Lat. **surdus**.

SURDINĂ, *surdine*, s.f. Dispozitiv din metal sau din lemn, în formă de gheară la instrumentele cu coarde sau în formă de dop la instrumentele de suflat, folosit pentru atenuarea intensității sonorității unor instrumente

muzicale. ♦ Loc. adv. *În surdină* = a) cu surdina pusă, încet; b) fără zgomot, înăbușit; cu glas scăzut; în taină. — Din fr. **sourdine**.

SURDITĂTE, *surdități*, s.f. 1. Infirmitate congenitală sau dobândită, care constă în imposibilitatea (totală sau parțială) de a percepe sunetele; surzenie. ♦ *Surditate psihică* = imposibilitatea de a recunoaște și a distinge cu simțul auzului sursa sonoră. *Surditate verbală* = boală caracterizată prin neînțelegerea sensurilor cuvintelor pe care le aude cineva. 2. Calitate a unei consoane de a fi rostită fără participarea coardelor vocale. — Din fr. **surdité**.

SURDOMŪT, *surdomuți*, *-te*, adj., s.m. și f. (Om) lipsit de auz și de grai; (persoană) surdă și mută în același timp. — **Surd** + **mut** (după fr. *sourd-muet*).

SURDOMŪTISM s.n. Deficiență audio-verbală complexă datorată absenței congenitale sau pierderii timpurii a auzului; surdomutate. — **Surd** + **mutism**.

SURDOMUTITATE s.f. Surdomutism. — După fr. **surdmutité**.

SURDOPEDAGOGIE s.f. Ramură a pedagogiei speciale care se ocupă de educarea și de instruirea persoanelor cu deficiențe de auz. — **Surd** + **pedagogie**.

SURESCITĂ, *surescît*, vb. I. Tranz. A excita peste măsură; a aduce într-o stare de iritație, de nervozitate extremă. [Var.: **surescîtă** vb. I] — Din fr. **suresciter**.

SURESCITABIL, **-Ă**, *surescîtabili*, *-e*, adj. Care prezintă o stare de surescitare, care poate fi ușor surescitat; iritabil. [Var.: **surescîtabil**, **-ă** adj.] — Din fr. **surescitable**.

SURESCITABILITATE s.f. Înclinare spre surescitare. [Var.: **surescîtabilitate** s.f.] — Din fr. **surescîtabilité**.

SUREXCITĂNT, **-Ă**, *surescitanți*, *-rie*, adj. Care provoacă surescitare. [Var.: **surescîtânt**, **-ă** adj.] — Din fr. **surescitant**.

SUREXCITĂRE, *surescîtări*, s.f. Acțiunea de a *suresciti* și rezultatul ei; stare de iritație, de nervozitate bolnăvicioasă; surescitație. [Var.: **surescîtare** s.f.] — V. **suresciti**.

SUREXCITĂT, **-Ă**, *surescîtați*, *-te*, adj. Iritat peste măsură, adus într-o stare de mare tensiune nervoasă. [Var.: **surescîtăt**, **-ă** adj.] — V. **suresciti**.

SUREXCITĂȚIE, *surescîtații*, s.f. Surescitare. [Var.: **surescîtăție** s.f.] — Din fr. **surescîtation**.

SURĚT, *sureturi*, s.n. (În Evul Mediu, în Țările Române) Copie sau traducere (a unui act, a unei scrisori). — Din tc. **suret**.

SUREXCITĂ vb. I v. **suresciti**.

SUREXCITĂBIL, **-Ă** adj. v. **surescîtabil**.

SUREXCITABILITATE s.f. v. **surescîtabilitate**.

SUREXCITĂNT, **-Ă** adj. v. **surescîtânt**.

SUREXCITĂRE s.f. v. **surescitare**.

SUREXCITĂT, **-Ă** adj. v. **surescîtăt**.

SUREXCITĂȚIE s.f. v. **surescîtație**.

SURF, s.n. Surfing. ♦ P. restr. Placă specială cu ajutorul căreia se practică surfingul. [Pr.: *sărf*] — Din fr. **surf**, engl. **surf**.

SURFER, *surferi*, s.m. Persoană care practică surfingul; (rar) surfist. [Pr.: *sărfăr*]. — Din engl. **surfer**.

SURFILĂ, *surfilez*, vb. I. Tranz. A întări marginile unei țesături cu o cusătură rară, pentru a împiedica destrămarea firelor. — Din fr. **surfiler**.

SURFILĂRE, *surfilări*, s.f. Acțiunea de a *surfila* și rezultatul ei. — V. **surfila**.

SURFING, s.n. Sport nautic în care practicantul plutește pe creasta valurilor cu ajutorul unei plăci speciale pe care stă în picioare; surf. [Pr.: *sărfing*] — Din engl. **surfing**.

SURFIST, *surfiști*, s.m. (Rar) Surfer. [Pr.: *sărfist*] — **Surf** + suf. *-ist*. Cf. it. **surfista**, sp. **surfista**.

SURGHIUŪN, (1) *surghiuuniri*, s.n. (2) *surghiuuni*, s.m. (Înv.) 1. S.n. Surghiuinire, exil, deportare. ♦ Stare, situație de exilat, de proscris; fig. pribegie, înstrăinare. 2. S.m. Surghiuinut. — Din tc. **sürgün**.

SURGHIUŪNÍ, *surghiuunesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A exila, a deporta, a proscrie. ♦ Fig. A izgoni, a alunga. — Din **surghiuun**.

SURGHIUŪNIRE, *surghiuuniri*, s.f. (Înv.) Acțiunea de a *surghiuuni* și rezultatul ei; exil, deportare, pribegie, surghiuun. — V. **surghiuuni**.

SURGHIUŪNÍT, **-Ă**, *surghiuuníți*, *-te*, s.m. și f. (Înv.) Persoană exilată; proscris. — V. **surghiuuni**.

SURGŪCI, (1) *surguciuri*, s.n., (2) *surguci*, s.m. 1. S.n. Panaș din pene (de strut) împodobit cu pene scumpe, purtat la turban sau la ișlic de sultani, de înalți demnitari turci sau de unii domni români. 2. S.m. Plantă erbacee cu frunzele divizate în numeroase segmente liniare și cu florile albăstrui-violete, roz, albe sau pestrițe, cultivată ca plantă ornamentală (*Consolida ajacis*). — Din tc. **sorguç**.

SURÍ, *suresc*, vb. IV. Intrans. (Rar; despre păr; *p. ext.* despre oameni) A încărungi. ♦ Tranz. A face sur. — Din *sur*.

SURINAMÉZ, *-Ă*, *surinamezi*, *-e*, s.m. și f., adj. 1. S.m. și f. Persoană care face parte din populația Republicii Suriname sau este originară de acolo. 2. Adj. Care aparține Republicii Suriname sau surinamezilor (1); referitor la Suriname ori la surinamezi. — *Suriname* (n.pr.) + suf. *-ez*.

SURIOARĂ, *surioare*, s.f. 1. Diminutiv al lui *soră*. 2. Termen familiar, prietenesc, cu care te adresezi unei fete sau unei femei. [Pr.: *-ri-oa-*] — *Soră* + suf. *-ioară*.

SURIU, *-IE*, *surii*, adj. (Pop.) Care bate în cenușiu-deschis. ♦ (Substantivat, n.) Culoare cenușiu-deschis. ♦ (Despre păr) Ușor încărungi. — *Sur* + suf. *-iu*.

SURLĂR, *surlari*, s.m. Surlaș. — *Surlă* + suf. *-ar*.

SURLĂȘ, *surlași*, s.m. Cântăreț din surlă; surlar. — *Surlă* + suf. *-aș*.

SURLĂ, *surle*, s.f. 1. Instrument muzical popular de suflat, în formă de fluier, cu mai multe orificii și cu ancă dublă, folosit în trecut mai ales în armată. ♦ Loc. adv. *Cu surle* = cu zgomot mare, cu scandal. 2. (Reg.) Rățul porcului; *p. ext.* porc. 3. Colibă (în câmp), de obicei improvizată, de formă conică, construită din pari de lemn și acoperită cu stuf, paie, fân sau coceni. — Din sb. *surla*, bg. *zurla*.

SURLIȘOARĂ, *surlişoare*, s.f. (Rar) Diminutiv al lui *surlă* (1). — *Surlă* + suf. *-ișoară*.

SURLIȚĂ, *surlite*, s.f. (Reg.) Diminutiv al lui *surlă* (1). — *Surlă* + suf. *-iță*.

SURMENĂ, *surmenez*, vb. I. Refl. (Despre oameni) A se obosi peste măsură, a se extenua (în urma unui prelungit efort fizic sau intelectual); a se istovi. ♦ Tranz. *Munca prelungită îl surmenează*. — Din fr. *surmener*.

SURMENĂJ, *surmenajuri*, s.n. Stare de oboseală extremă a omului, caracterizată prin somolență, dureri de cap, nervozitate, scădere a posibilității de concentrare etc., în urma unui efort fizic sau psihic excesiv și prelungit; surmenare. — Din fr. *surmenage*.

SURMENĂRE, *surmenări*, s.f. Surmenaj. — *V. surmena*.

SURMENĂT, *-Ă*, *surmenați*, *-te*, adj. (Despre oameni) Obosit peste măsură; istovit, extenuat. — *V. surmena*.

SURMONTĂ, *surmontez*, vb. I. (Livr.) Tranz. A depăși obstacole, dificultăți. — Din fr. *surmonter*.

SURNATURĂL, *-Ă*, *surnaturali*, *-e*, adj. (Înv.) Supranatural. — Din fr. *surnaturel*.

SURNUMI, *surnumesc*, vb. IV. Tranz. (Înv.) A supranumi. — Din fr. *surnommer*.

SUROGĂT, *surrogate*, s.n. Produs sau preparat care poate să înlocuiască un alt produs sau preparat cu care are unele proprietăți comune. ♦ Fig. Contrafacere, falsificare. — Din germ. *Surrogat*.

SURORĂ s.f. v. *soră*.

SURPĂ, *surp*, vb. I. 1. Refl. (Despre maluri, povârnișuri etc.); la pers. 3) A se prăbuși prin măcinare; (despre ziduri, clădiri) a se dărâma, a se prăvăli, a se năru. ♦ Tranz. A doborî la pământ; a nimici, ruina. 2. Tranz. Fig. A răsturna pe cineva dintr-o situație privilegiată; a submina, a săpa; *p. ext.* a desființa, a nimici, a lichida. 3. Refl. (Pop.) A se îmbolnăvi de hernie. — Lat. **subrupare* (< *rupes*).

SURPĂRE, *surpări*, s.f. Acțiunea de a (*se*) *surpa* și rezultatul ei. — *V. surpa*.

SURPĂT, *-Ă*, *surpați*, *-te*, adj. 1. (Despre maluri, terenuri etc.) Mâncat, ros de ape; cu surpături, prăpăstios, răpos. ♦ (Despre ziduri, clădiri etc.) Dărâmat, năruit; ruinat, distrus, nimicit. 2. (Pop.) Bolnav de hernie. — *V. surpa*.

SURPĂCIÓS, *-OASĂ*, *surpăcioși*, *-oase*, adj. (Rar) Care se surpă ușor, expus la surpare. — *Surpa* + suf. *-ăcios*.

SURPĂTÓR, *-OĂRE*, *surpători*, *-oare*, adj. (Rar) Care surpă; *p. ext.* distrugător, nimicitor. — *Surpa* + suf. *-ător*.

SURPĂTŪRĂ, *surpături*, s.f. 1. Faptul de a (*se*) *surpa*. 1. Loc prăpăstios în curs de surpare; loc de unde s-a rupt o porțiune de teren; *p. ext.* porțiunea dislocată. 3. Ruină, dărâmatură. 4. (Pop.) Hernie. — *Surpa* + suf. *-ătură*.

SURPLÓMBĂ, *surplombe*, s.f. Parte a unei stânci suspendată deasupra unui gol; zid sau parte a unei construcții ieșită în afară, în raport cu baza. — Din fr. *surplomb*.

SURPLŪS, *surplusuri*, s.n. Ceea ce este în plus, ceea ce depășește necesarul; prisos, excedent. — Din fr. *surplus*.

SURPRINDE, *surprind*, vb. III. Tranz. 1. A prinde pe cineva pe neașteptate asupra unui fapt. ♦ A găsi pe cineva nepregătit, neprevenit, a da peste cineva, a-l lua prin surprindere. 2. A mira, a uimi, a ului. 3. A băga de seamă, a observa (pe furis), a sesiza; a remarca; a descoperi în mod brusc. — Din fr. *surprendre* (după *prinde*).

SURPRÍNDERE s.f. 1. Faptul de a surprinde (sau de a fi surprins). ♦ Loc. adj. și adv. *Prin surprindere* = neașteptat, neprevăzut. 2. Sentiment, stare de uimire, de uluire; surpriză. 3. Observare, descoperire, sesizare (a unui aspect momentan). — *V. surprinde*.

SURPRÍNS, *-Ă*, *surprínși*, *-se*, adj. Mirat, uimit, uluit. — *V. surprinde*.

SURPRINZĂTÓR, *-OĂRE*, *surprinzători*, *-oare*, adj. Care surprinde, care provoacă uimire; nebănuț, neașteptat. ♦ Care impresionează puternic; impresionant, uimitor, extraordinar. — *Surprinde* + suf. *-ător*.

SURPRIZĂ, *surprize*, s.f. 1. Faptul de a lua pe cineva prin surprindere. 2. Tot ceea ce surprinde prin caracterul său neașteptat, neprevăzut. ♦ Ceea ce provoacă o bucurie neașteptată, o plăcere; (concr.) dar, cadou. — Din fr. *surprise*.

SŪRSĂ, *surse*, s.f. 1. Loc unde se produce, unde se poate găsi sau de unde se propagă ceva; sediul sau obârșia unui lucru. ♦ Corp, sistem etc. care emite sunete, lumină, radiații nucleare etc. ♦ *Sursă de energie electrică* (sau *electromagnetică*) = generator de energie electrică (sau electromagnetică). ♦ (Elt.) Electrode al unui tranzistor cu efect de câmp, care furnizează purtătorii de sarcină majoritari. 2. Posibilitate de câștig. 3. Fig. Loc de unde emană o informație, o noutate. 4. Fig. Izvor, obârșie, origine. ♦ *Sursă de inspirație* = domeniu din care se inspiră un scriitor. — Din fr. *source*.

SURTŪC, *surtuce*, s.n. (Înv. și pop.) Haină bărbătească (din postav) care acoperă partea de sus a corpului și care se poartă (la țară) peste cămașa sau peste vestă. — Din ngr. *surtúko*, rus. *siurtuk*.

SURTUCĂR, *surtucari*, s.m. (Pop.) Târgoveț, orășean; *p. ext.* intelectual. — *Surtuc* + suf. *-ar*.

SURTUCĂȘ, *surtucașe*, s.n. (Reg.) Surtucel. — *Surtuc* + suf. *-aș*.

SURTUCÉL, *surtucele*, s.n. Diminutiv al lui *surtuc*; surtucaș. — *Surtuc* + suf. *-el*.

SURUGÍU, *surugii*, s.m. (Înv.) 1. Vizitiu care conducea (călare pe unul dintre cai) diligențele, poștalioanele sau trăsurile boierești. 2. (Pop.; art.) Numele unei constelații din emisfera boreală. — Din tc. *sürücü*.

SURVENÍ, pers. 3 *survine*, vb. IV. Intrans. A avea loc (inopinat), a se produce, a se petrece, a se întâmpla (pe neașteptate sau pe negândite). — Din fr. *survenir*.

SURVENIRE s.f. Faptul de a *surveni*. — *V. surveni*.

SURVÓL, *survoluri*, s.n. Zbor cu avionul efectuat deasupra unui teritoriu determinat. — Din fr. *survol*.

SURVOLĂ, *survolez*, vb. I. Tranz. A zbura cu avionul deasupra unui teritoriu determinat. — Din fr. *survoler*.

SURZEĂLĂ s.f. Surditate (1). — *Surzi* + suf. *-eală*.

SURZÉNIE s.f. Surditate (1). — *Surzi* + suf. *-enie*.

SURZÍ, *surzesc*, vb. IV. 1. Intrans. A-și pierde parțial sau total auzul; a deveni surd. 2. Tranz. A face ca cineva să-și piardă auzul, a face pe cineva surd; *p. ext.* a ameți, a zăpăci. — Din *surd*.

SURZÍLĂ, *surzilă*, s.m. (Fam.) Nume dat unui om care nu aude (bine). — *Surd* + suf. *-ilă*.

SURZÍRE s.f. Faptul de a *surzi*. — *V. surzi*.

SUS adv. 1. Într-un loc mai ridicat sau mai înalt (decât altul); la înălțime; deasupra. ♦ Loc. adj. *De sus = a)* care este așezat în partea nordică sau în partea mai ridicată a unui teren; *b)* care vine sau pornește de la un organ de conducere, de la centru. *De din sus (de...)* = care se află mai la deal (de...); ceva mai încolo, mai departe. Loc. adv. *De sus = a)* prin aer, prin văzduh; *b)* în zbor, zburând; *c)* cu un vehicul sau purtat (în cârcă, pe brațe etc.). (*Pe din sus de... =* mai la deal de..., mai încolo, mai departe de... *Mai sus de... =* mai la nord de... Loc. prep. (Substantivat, n.) *Din susul... = a)* din partea de deasupra; *b)* dintr-o regiune superioară, mai la deal de... ♦ Expr. *De sus în jos* sau *de jos în sus =* în direcție verticală (ascendentă sau descendentă). *De sus (și) până jos =* în întregime, tot. *În sus și în jos =* încoace și încolo, de colo-colo. *Cu fața în sus =* (despre oameni) culcat pe spate. *Cu gura în sus =* (despre obiecte care au o deschizătură) cu deschizătura în partea de deasupra. *Cu fundul în sus =* întors pe dos, răvășit; în dezordine; *fig. morocănos, furios. A duce (sau a lua, a aduce pe cineva) pe sus =* a duce (sau a lua, a aduce pe cineva) cu forța, cu sila. *A-i sta (cuiva) capul sus =* a fi în viață, a trăi. *A se ține (sau a fi, a umbra) cu nasul pe sus =* a fi infumurat, îngâmfat. (Substantivat, n.) *A răsturna (sau a întoarce, a pune ceva) cu susul în jos =* a pune (ceva) în dezordine; a răscoli, a răvăși. *A privi (sau a măsura cu ochii) pe cineva de sus în (sau până) jos și de jos în (sau până) sus =* a examina (pe cineva) cu atenție sau cu încredere. ♦ În camerele din partea superioară a unei case, la etaj. ♦ (În legătură cu poziția unui astru) Deasupra orizontului, pe cer. ♦ (Pop.) Departe (în înălțime). 2. Fig. Într-o poziție socială superioară; într-un rang înalt. ♦ Expr. *A lua (sau a privi pe cineva) de sus =* a trata (pe cineva) ca pe un inferior, a privi (pe cineva) cu dispreț, cu aroganță. *A vorbi (cuiva sau*

cu cineva) *de sus* = a vorbi (cu cineva) arogant, insolent, obraznic. ◇ Compus: *sus-pus* = care este într-un post înalt, în vârful ierarhiei sociale. **3.** Înspre un loc sau un punct mai ridicat; în direcție verticală, în înălțime; în aer, în spațiu, în văzduh. ◇ Loc. adj. și adv. *În sus* = ridicat, drept, în poziție verticală. Loc. adv. *În sus* = **a)** spre înălțime, la deal; **b)** în aer, în văzduh, în direcția cerului; **c)** dincotro curge o apă, în direcția izvorului. ◇ Expr. *A sări în sus* = a tresări (de bucurie, de spaimă, de mânie etc.); a izbucni. ◆ (Substantivat, n.; în loc. prep.) *În susul... = a)* în partea superioară (a unui lucru); **b)** în sens contrar cursului unei ape; **c)** înspre partea mai ridicată a unei așezări sau înspre nord. *Din susul... = a)* din direcția izvorului unei ape; **b)** dinspre partea mai ridicată a unui teren; dinspre nord. ◆ (Cu valoare de interjecție) Strigăt de comandă echivalent cu „ridică-te!”, „ridicați-vă!”; *p. ext.* strigăt de încurajare, de aprobare, de simpatie. **4.** (La comparativ, urmat de prep. „de”, indică o limită în raport cu o vârstă, o greutate, o valoare) Peste, mai mult de... ◇ Expr. *Mai pe sus decât* = mai presus decât, mai mult decât... **5.** (La comparativ, indică o pagină, un capitol, un alineat într-un text) În cele precedente, în cele spuse sau arătate mai înainte, înapoi cu câteva pagini sau cu câteva rânduri. ◇ Compuse: *sus-citat* = citat mai înainte, pomenit în cele spuse sau scrise înainte; *sus-menționat* = menționat mai înainte; *sus-numit* (și substantivat) = menționat, amintit, citat mai înainte. **6.** În registrul acut, înalt, ridicat al vocii sau al unui instrument. ◇ Loc. adv. *Sus și tare = a)* în azul tuturor, în gura mare; **b)** ferm, categoric, energic. **7.** (Bis.) Într-un loc consacrat ca lăcaș al lui Dumnezeu; în cer. ◇ Loc. adj. și adv. *De sus* = (care vine) din cer, de la divinitate, de la Dumnezeu. ◇ (Substantivat) *Cel de Sus* = Dumnezeu. — Lat. *susum* (= *sursum*).

SUSĂI, *susai*, s.m. Gen de plante erbacee din familia compozeelor, cu frunze sesile, cu flori galbene, a căror tulpină conține un suc lăptos (*Sonchus*). — Din ucr. *susai*.

SUSÂN s.m. **1.** Plantă erbacee din țările calde, păroasă, cu frunze mari, dantelate și cu flori galbene, cultivată pentru semințele sale oleaginoase, comestibile (*Sesamum indicum*). ◆ **P.** restr. Semințele acestei plante, care conțin un ulei comestibil, din care se prepară tahânel sau care se presară pe covrigi. **2.** Preparat dulce făcut din zahăr, miere și semințe de susan (**1**). — Din tc. *susam*.

SUSCEPTIBIL, *-Ă, susceptibili*, *-e*, adj. **1.** (Despre oameni) Care se simte imediat ofensat, care se supără repede, supărăcios. **2.** Capabil, în stare să... **3.** (Despre lucruri) Care poate suferi modificări, care poate lua diferite forme, care poate fi lucrat în diferite feluri. — Din fr. *susceptible*.

SUSCEPTIBILITATE, *susceptibilități*, s.f. **1.** Faptul de a fi susceptibil (**1**); creștere bolnăvicioasă a sensibilității psihice; caracter susceptibil. **2.** Predispoziție deosebită a unor ființe de a reacționa la anumiți agenți externi. ◆ Dispoziție naturală de a contracta boli. **3.** Capacitate a unui corp sau a unui sistem de a suferi anumite modificări sub influența agenților externi sau interni. — Din fr. *susceptibilité*.

SUSCITĂ, *suscit*, vb. I. Tranz. A provoca, a produce, a stârni, a dezlănțui. — Din fr. *susciter*, lat. *suscitare*.

SUSCITĂRE, *suscitări*, s.f. Acțiunea de a *suscita* și rezultatul ei. — V. *suscita*.

SUSCITĂT, *suscitați*, *-te*, adj. Provocat. — V. *suscita*.

SUSEĂN, *-Ă, suseni*, *-e*, s.m. și f. (Inv.) Locuitor din partea de sus a unui sat sau a unui ținut. ◆ Locuitor al Țării de Sus (jumătatea nordică a Moldovei, după o veche împărțire administrativă). — *Sus* + suf. *-ean*.

SUSPĂNS, *suspansuri*, s.n. Moment dintr-un film, dintr-un spectacol sau dintr-o operă literară când acțiunea se întrerupe (temporar) într-un punct culminant, ținând pe spectator sau pe lector într-o stare de tensiune, în așteptarea deznodământului; stare de tensiune provocată de un astfel de moment. — Din fr., engl. *suspense*.

SUSPĂNTĂ, *suspante*, s.f. Fiecare dintre corzile unei parașute, care leagă pânza de hamul prins de corpul parașutistului. [Var.: *suspântă* s.f.] — Din fr. *suspente*.

SUSPECT, *-Ă, suspecti*, *-te*, adj. (Adesea substantivat) Care este bănuț, care dă de bănuț; care inspiră neîncredere, de care trebuie să te ferești; dubios, îndoielnic. — Din fr. *suspect*, lat. *suspectus*.

SUSPECTĂ, *suspectez*, vb. I. Tranz. A bănuț pe cineva de ceva rău, a socoti drept suspect; a pune la îndoială ceva. — Din fr. *suspecter*.

SUSPECTĂRE s.f. Acțiunea de a *suspecta* și rezultatul ei. — V. *suspecta*.

SUSPENDĂ, *suspénd*, vb. I. Tranz. **1.** A atârna. **2.** Fig. A întrerupe, a amâna, a opri temporar o activitate. ◆ A face să înceteze temporar o acțiune judiciară; a interzice temporar exercitarea unor drepturi; a amâna fără termen executarea unei pedepse. ◆ A destitui provizoriu din funcție un salariat. **3.** Fig. A interzice, a face să înceteze, a suprima o acțiune. — Din fr. *suspendre*, lat. *suspendere*.

SUSPENDĂRE, *suspendări*, s.f. Acțiunea de a *suspenda* și rezultatul ei; întrerupere, suprimare (temporară). — V. *suspenda*.

SUSPENDĂT, *-Ă, suspendați*, *-te*, adj. **1.** Atârnat (în aer). ◇ *Pod suspendat* = pod la care calea este suspendată de elemente flexibile (cabluri, lanțuri etc.). *Grădini* (sau *terase*) *suspendate = a)* grădini construite în terasă; **b)** grădini cu solul sprijinit de stâlpi. **2.** Fig. Întrerupt, oprit; interzis. — V. *suspenda*.

SUSPENSIE, *suspensii*, s.f. **1.** Întrerupere (intenționată) a șirului gândirii, a frazei. ◇ Loc. adj. și adv. *În suspensie* = amânat, oprit, suspendat (temporar). **2.** (Chim.) Sistem dispers solid-fluid, în care faza solidă dispersă este în echilibru sau are un ritm de depunere neglijabil. **3.** (Tehn.) Fel de susținere a părții mobile a unui instrument; ansamblul pieselor care susțin echipamentul mobil al unui instrument. **4.** Legătură elastică sau flexibilă între un sistem tehnic și elementele pe care se sprijină. ◆ Spec. Legătură elastică dintre șasiul unui vehicul și osile lui, care amortizează șocurile puternice și asigură mobilitatea și stabilitatea vehiculului. [Var.: *suspensiune* s.f.] — Din fr. *suspension*.

SUSPENSIUNE s.f. v. *suspensie*.

SUSPENSIV, *-Ă, suspensivi*, *-e*, adj. (Jur.) Care suspendă, care oprește punerea în execuție a unei dispoziții, a unei prevederi etc. — Din fr. *suspensif*.

SUSPENSOID, *suspensioizi*, s.m. (Chim.) Dispersie coloidală a unui solid într-un lichid. [Pl. și (n.) *suspensioide*] — Din fr. *suspensioïde*.

SUSPENSOR¹, *suspensoare*, s.n. Banda, dispozitiv cu ajutorul căruia este susținută o hernie, un organ căzut etc. — Din fr. *suspensoir*.

SUSPENSOR², *-OARE, suspensori*, *-oare*, adj., s.m. **1.** Adj. (Anat.; despre ligamente, mușchi) Care susține. **2.** S.m. Mușchi lung și subțire care reglează mișcarea înainte și înapoi a copitei calului. — Din fr. *suspenseur*.

SUSPENTĂ s.f. v. *suspantă*.

SUSPICIOS, *-OASĂ, suspicioși*, *-oase*, adj. Bănuitor, neîncredător. [Pr.: *-ci-os*] — Din lat. *suspiciosus*, fr. *suspicieux*.

SUSPICIUNE, *suspiciuni*, s.f. Lipsă de încredere în cineva, îndoială în ceea ce privește corectitudinea, legalitatea faptelor sau onestitatea intențiilor cuiva; bănuială, neîncredere. [Pr.: *-ci-u-*] — Din fr. *suspicion*, lat. *suspicio*, *-onis*.

SUSPİN, *suspine*, s.n. **1.** Respirație sonoră, adâncă și prelungită, provocată mai ales de o durere psihică; oftat, suspirare. ◇ Expr. (Rar) *A-și da ultimul suspin* = a muri. **2.** Respirație scurtă și înrețiată, care însoțește un plâns puternic; sughiț (de plâns), suspirare. **3.** (Reg.) Astm (la cai). [Pl. și: *suspınuri*] — Din *suspina* (derivat regresiv).

SUSPINĂ, *suspın*, vb. I. Intrans. **1.** A scoate suspine (**1**); a ofta (adânc sau din greu). **2.** A plânge cu suspine (**2**). **3.** A dori foarte mult, a tânji după ceva. — Lat. *suspirare*.

SUSPINĂRE, *suspınări*, s.n. Faptul de a *suspina*; suspin (**1, 2**), suspinat — V. *suspina*.

SUSPINĂT, *suspınatură*, s.n. Suspirare. — V. *suspina*.

SUSPINĂTOR, *-OĂRE, suspınători*, *-oare*, adj. (Rar) Care suspină (des), care oftează (mereu). — *Suspina* + suf. *-ător*.

SUSTENABIL, *-Ă, sustenabili*, *-e*, adj. **1.** Care se referă la sustenabilitate; durabil. **2.** Care poate fi suportat; suportabil. **3.** (Fig.) Care poate fi susținut cu argumente convingătoare. — Din (**1**) engl. *sustainable*, (**2, 3**) fr. *soutenable*.

SUSTENABILITATE, s.f. **1.** (Econ.) Caracteristică a unei activități de a putea fi desfășurată pe o perioadă lungă de timp. **2.** (Ecol.) Utilizare și dezvoltare a resurselor naturale fără a conduce la epuizarea acestora sau la degradarea mediului înconjurător. — Cf. engl. *sustainability*.

SUSTENTĂȚIE, *sustentații*, s.f. Proprietatea unui corp de a se menține la un anumit nivel în masa unui fluid prin mijloace adecvate. — Din fr. *sustentation*.

SUSTRACȚIUNE, *sustracțiuni*, s.f. (Rar) Sustragere, furt. [Pr.: *-ți-u-*] — Din fr. *soustraction*.

SUSTRĂGE, *sustrăg*, vb. III. **1.** Tranz. A-și însuși, prin fraudă sau prin viclenie, un lucru care aparține altei persoane; a fura. **2.** Tranz. A opri, a abate, a împiedica de la ceva. **3.** Refl. A folosi șiretenia sau fraudă pentru a nu presta un serviciu datorat legal; a se eschiva de la ceva; *p. ext.* a scăpa de ceva. [Perf. s. *sustrăsei*, part. *sustras*] — Din fr. *soustraire* (după *trage*).

SUSTRĂGERE, *sustrageri*, s.f. Acțiunea de a (se) *sustrage* și rezultatul ei, sustracțiune. — V. *sustrage*.

SUSȚINĂTOR, *-OĂRE, susținători*, *-oare*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care susține o povară, care sprijină o greutate. **2.** S.m. și f. Fig. Persoană care ajută, care susține, care apără ceva sau pe cineva; apărător, sprijinitor. ◆ Spec. Persoană care întreține cu mijloace materiale altă persoană, o instituție etc. — *Susține* + suf. *-ător* (după fr. *souteneur*).

SUSTȚINE, *susțin*, vb. III. **1.** Tranz. A servi de suport (unui lucru); a sprijini. ♦ A ajuta, a sprijini pe cineva (ca să nu cadă). **2.** Tranz. Fig. A lua o atitudine favorabilă față de o acțiune, de o cauză etc.; a sprijini; a apăra. **3.** Tranz. Fig. A aduce argumente în sprijinul unui principiu, al unei teorii etc., a afirma cu tărie ceva, a proclama. ♦ A se prezenta la un examen sau la un concurs pentru a obține un titlu, un grad sau un post. **4.** Tranz. Fig. A ajuta, a întreține cu mijloace materiale o instituție, o persoană etc. ♦ Refl. A-și câștiga existența; a se întreține singur. **5.** Refl. A se ține în picioare. ♦ Fig. (Rar) A se menține pe poziție; a rezista. — Din lat. **sustinere**, fr. **soutenir** (după ține).

SUSTȚINERE, *susțineri*, s.f. Acțiunea de a (se) susține și rezultatul ei; sprijinire; apărare; întreținere cu mijloace materiale. — V. **susține**.

SUSTȚINUT, **-Ă**, *susținuți, -te*, adj. (Despre modul, ritmul de desfășurare a unei activități, a unor manifestări) Constant, activ; stăruitor, perseverent, neobosit, neîntrerupt. ♦ (Despre natura, stilul unei scrieri, unei compoziții muzicale etc.) Menținut la un nivel înalt. — V. **susține**.

SUSUR, *susure*, s.n. Zgomot continuu, monoton, lin, ușor și plăcut produs de curgerea unei ape, de frunzele mișcate de vânt etc.; murmur, susurare. — Din **susura** (derivat regresiv).

SUSURĂ, pers. 3 *susură*, vb. I. Intrans. (Despre ape curgătoare, frunze; p. ext. despre adierea vântului etc.) A produce un zgomot lin, ușor, monoton și continuu; a murmura. — Din fr. **susurrer**.

SUSURĂRE, *susurări*, s.f. (Rar) Faptul de a **susura**; susur. — V. **susura**.

SUȘĂ, *suse*, s.f. (Livr.) Origine, sursă. ♦ (Med.) Proveniență a unei culturi de microbi; tulpină. — Din fr. **souche**.

SUTĂNĂ, *sutane*, s.f. Haină preoțească lungă până la pământ și încheiată cu nasturi de sus până jos. — Din fr. **soutane**.

SUTĂR, *sutare*, s.n. (Înv. și fam.) Bancnotă de o sută de lei. [Pl. și: (m.) **sutar**] — **Sută** + suf. **-ar**.

SUTAȘ, *sutași*, s.m. 1. (În Antichitate, mai ales la romani) Comandant peste o sută de ostași; centurion. **2.** (În sec. XVII, în Țara Românească) Membru al unei bresle fiscale care plătea, singur sau împreună cu alții, o dare anuală de o sută de galbeni. — **Sută** + suf. **-aș**.

SUTĂ, *sute*, num. card., s.f. **1.** Num. card. (Adesea cu valoare substantivală sau adjectivală) Numărul care în numărătoare are locul între nouăzeci și nouă și o sută unu și care se indică prin cifrele 100 și C. ♦ Loc. adj. *La sută* = (despre dobânzi, procente) corespunzător, proporțional unei sume de o sută de lei sau unei cantități de o sută de unități. ♦ Loc. adv. *Sută la* (sau *în*) *sută* = complet, în întregime, deplin; p. ext. sigur, fără îndoială. ♦ Expr. *Sute și mii* sau *mii și sute* sau *o sută și-o mie* sau *sute* (și *sute*) *de...* = număr mare, nedeterminat. ♦ (Cu valoare de num. ord.) *Rândul o sută*. **2.** S.f. Cifră care marchează numărul dintre nouăzeci și nouă și o sută unu. ♦ Bancnotă de o sută de lei. ♦ Expr. *Unde s-a dus mie, ducă-se și sută* = unde s-a făcut o cheltuială mare, poate să se facă și una mai mică. — Et. nec.

SUTĂLEA, **SUTA** num. ord. (Precedat de art. „al”, „a”; adesea adjectival) Care se află între al nouăzeci și nouălea și al o sută unulea. — **Sută** + **le** + **a**.

SUTIÉN, *sutiene*, s.n. Piesă de lenjerie feminină care susține sânii. [Pr.: *-ti-en*] — Din fr. **soutien** [-gorge].

SUTIME, *sutimi*, s.f. A sută parte dintr-un întreg (împărțit în părți egale). — **Sută** + suf. **-ime**.

SUTIȘOARĂ, *sutișoare*, s.f. (Pop.) Diminutiv al lui *sută*. — **Sută** + suf. **-ișoară**.

SUTURĂ, *suturez*, vb. I. Tranz. (Med.) A face o sutură (**2**). — Din fr. **suturer**.

SUTURĂL, **-Ă**, *suturali, -e*, adj. Privitor la suturi (**2**), care aparține unei suturi. — Din fr. **sutural**.

SUTURĂ, *suturi*, s.f. **1.** (Anat.) Tip de articulație în care oasele sunt fixe. **2.** (Med.) Cusătură folosită în chirurgie pentru a reuni marginile unei plăgi, extremitățile unui tendon sau ale unui nerv tăiat, fragmentele unui os fracturat etc. — Din fr. **suture**.

SUVĂC, *suvace*, s.m. Sulă (1) lungă. [Pl. și: *suvacur*] — Et. nec.

SUVĂI s.n. v. **seval**.

SUVEICĂ, *suveici*, s.f. **1.** Piesă de lemn la războiul de țesut, de formă lunguiată, care servește la introducerea firului de bățătură în roștul urzelii; suvelniță. ♦ Expr. (*lute*) *ca o suveică* sau *ca suveica* = foarte ager, sprinten; foarte harnic. **2.** Piesă din mecanismul mașinii de cusut, în care se introduce un mosorel cu ață. — Din bg. **suvalka**.

SUVEICUȚĂ *suveicuțe*, s.f. Diminutiv al lui *suveică*. — **Suveică** + suf. **-uță**.

SUVELNIȚĂ, *suvelințe*, s.f. (Pop.) Suveică (1). — Cf. *suveică*.

SUVENİR, *suvenire*, s.n. Amintire. ♦ (Concr.) Obiect, dar, semn care reprezintă sau evocă o amintire. [Pl. și: *suveniruri*. — Var.: **suvenire** s.f.] — Din fr. **souvenir**.

SUVENIRE s.f. v. **suvenir**.

SUVERĂN, **-Ă**, *suverani, -e*, adj., s.m. și f. **1.** Adj. Care este deasupra tuturor, cu o mare autoritate, care are autoritatea supremă. ♦ Fig. Absolut, fără margini; total, suprem. ♦ (Despre state, popoare) Care se bucură de suveranitate. **2.** S.m. și f. Conducător al unui stat monarhic; monarh; rege. ♦ Fig. Persoană sau colectivitate liberă să dispună de soarta sa, de actele sale. — Din fr. **souverain**.

SUVERANITĂTE, *suveranități*, s.f. Calitatea de a fi suveran, de a dispune liber de soarta sa; independență; putere supremă. ♦ Atribuit inerenț, inalienabil și indivizibil al statului, care constă în supremația puterii de stat în interiorul hotarelor sale și în independența ei în relațiile cu alte state. ♦ *Suveranitate națională*. *Suveranitate de stat*. — Din fr. **souveraineté**.

SUZERĂN, **-Ă**, *suzerani, -e*, s.m., adj. **1.** S.m. (În Evul Mediu) Mare senior de care depindeau alți seniori, ca urmare a relațiilor de suzeranitate. **2.** Adj. (Despre state) Care exercită autoritatea asupra unui stat mai slab, amestecându-se în politica internă a acestuia și impunându-i anumite obligații politice și financiare. — Din fr. **suzerain**.

SUZERANITĂTE, *suzeranități*, s.f. Dreptul suzeranului asupra seniorilor vasali. ♦ Dreptul unui stat asupra altui stat care are guvern propriu, dar nu are autonomie completă. — Din fr. **suzeraineté**.

SVĂDĂ s.f. v. **sfadă**.

SVASTICĂ, *svastici*, s.f. Obiect în formă de cruce cu brațe egale, îndoite la capăt în unghi drept, servind ca simbol religios la unele popoare orientale; cruce încârligată. ♦ Emblema politică folosită de naziști. — Din germ. **Swastika**, fr. **svastika**.

SVAT s.n. v. **sfat**.

SVÉTER, *svetere*, s.n. Flanelă tricotată (din lână) care se încheie cu nasturi în față; pulover. — Din engl., fr. **sweater**.

SVÉTNIC s.m. v. **sfetnic**.

SWING, *swinguri*, s.n. **1.** Lovitură laterală dată la box cu brațul ușor arcurit. **2.** Numele unui dans modern, cu ritm și mișcări rapide; melodie după care se execută acest dans. ♦ Manieră de executare a muzicii de jazz, caracterizată printr-o mare suplețe, prin sincopă, ritm legănat etc. [Pr.: *süing*] — Din engl., fr. **swing**.